БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилетингеН

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1957
ФЕВРАЛЬ
2
СУББОТА
№ 24 (3736)

Өртээ 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

Совет-Чехословак кады кылган Декларация (1—2 арыннар).

Совет-Чехословак кады кылган Декларацияга ат салганы (2 арын).

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының болган Чехословакияның Коммунистиг партиязының төлөөлерининг ужуражыышкынының хүтайында ыныныг (2 арын).

Финляндия Республиканың Премьер-Министри К. А. Фагерольмның Москвада келгени (2 арын).

С. Тамба.— Улуртулганың иргежилиг бедидер (2 арын).

Т. Салчак. — Чөптүг негелдер (3 арын).

Т. Оюн.—Механизатор Монгуш Карасол (3 арын).

М. Машпаздай.— Советтер — ССРЭ-ниң политиктиг үнелилери (3 арын).

И. Бричеев.— Делгем билиглиг механизаторлар — күш-ажы турлуг ажылчыннары (4

Т. Бэлган.— Автомат көдээ ажыл-агый машинаны налгалыы күштелдирер (4

КОНСУЛЬТАЦИЯ. В. Ц[illegible]мин.— Бот кижилерден, уруг чоктардан болган эрзош ог-бүлелиг хамаатылардан үнелүг (4 арын).

Бол Ассамблеяның XI сессиязы (4 арын).

СОВЕТ-ЧЕХОСЛОВАК КАДЫ КЫЛГАН ДЕКЛАРАЦИЯ

Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң төлөөлериниң болган Чехословак Республиканың күрүне өзугунуң чоруун кылып Совет Эвилелинде келген төлөөлериниң аразында 1957 чылдың январь 25-тен эгезээн 29-ка чедир Москвага чугаалажыышкынныр болган.

Чугаалажыышкыныларга совет талаадан дараазындагы составтыг төлөөлер киришкен:

ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Даргазы К. Е. Ворошилов, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүдүлүнүң Даргазы Н. А. Булганин, ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиум кежигүнү болган СЭКП Төп Комитетиниң Бирги Секретарь Н. С. Хрущев, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүдүлүнүң Даргазының Бирги орулакчызы А. И. Микоян, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүдүлүнүң Даргазының Бирги орулакчызы М. З. Сабуров, ССРЭ-ниң Даштыкы салыг министри И. Т. Новиков, ССРЭ-ниң Даштыкы херектер министриниң Бирги орулакчызы А. А. Громыко, ССРЭ-ниң Чехословак Республикада Сизи болган Бүрүн эргелиг Элчизи Н. Т. Гришин.

Өөн ангыла, чугаалажыышкыныларга совет талаадан ССРЭ-ниң Сан министри А. Г. Зверев, ССРЭ-ниң Даштыкы херектер министриниң орулакчызы Н. С. Патоличев, ССРЭ-ниң ДХМ-ниң Коллегия кежигүнү Л. Ф. Ильичев, ССРЭ-ниң ДХМ-ниң 4-хү Европа килдизиниң эргелекчизи А. Н. Горчаков киришкен.

Чугаалажыышкыныларга чехословак талаадан киришкенлер болза: Чехословак Республиканың Президентизи Антонин Запотоцкий, Чехословак Республиканың Чазаның Даргазы Вильям Широкий, ЧКП-ниң Төп Комитетиниң Бирги Секретарь Антонин Новотный, Чехословак Республиканың Чазаның Даргазының орулакчызы Вацлав Копецкий, Күрүнүң Министр—Даргазы Отокар Шимунек, ЧКП-ниң Төп Комитетиниң Секретарь Иржи Генрих, Даштыкы херектер министри Вацлав Давид, Тулуг херектериниң талазы-биле Күрүне комитетиниң Министр—Даргазы Эмануил Шлехта, Даштыкы салыг министри Рихард Дворжак, Кадык камгалалының министри Йозеф Плойгар, Национал камгалалың министри генерал-полковник Богумир Лоисский, Чурт ажыл-агыйының министри Йозеф Киселы, Словакияның төлөөлетиргеннер Борлузунуң даргазы Рудольф Стрехай, Чехословак Республиканың ССРЭ-де Онза болган Бүрүн эргелиг Элчизи Ярослав Вошаглик.

Өөн ангыла, чугаалажыышкыныларга чехословак талаадан ЧКП-ниң ТК-ының кежигүнү болган «Руде право» салгынуң кол редакторы Владимир Коуцкий, Чехословак Республиканың Күрүнүнүң Министр—Даргазының орулакчызы Вацлав Дворжак, Чехословак Республиканың ДХМ-ниң Парлалга килдизиниң эргелекчизи Мирослав Галушка киришкеннер.

Совет болган чехословак төлөөлериниң чугаалажыышкыныары чоруп турда болган ужуражыышкыныар болган беседалар чүректиг ханыылыг ажыт-чажыт чок чоруктуг, ажы-дүнүмүшки найыралың болган кайы-кайызы бүрүн билчиринин өзугунга эрткен.

Санал-оналдарның солчуушкуну болза, делегейнин ангы байдалынын база социалистиг лагерьнин чангыс эвин улам ынай быжыглаарына, ийи күрүнелериң улустарының политиктиг, экономиктиг болган культурлуг амыдралының бүгү талаларына совет-чехословак кады ажылдажылганы улам улуг ханыладырына канчаар идиг бөөрүнин чугула айтырыгларына хамаарышкан.

I.

Делегейнин ангы байдалынан болгунуп турар сорулгаларны билирге бүрүн чангыс эвинин барын Совет Эвилелинин болган Чехословак Республиканың төлөөлери сетхил ханыышкын-биле демиглөөнер. Марксизм-ленинизмнин өөреницинге үнезилээн социалистиг лагерьнин күштерин бүгү хемчеглер-биле сырый каттыштырарына, улустар аразынга деп эргенин болган ажы-дүнүмүшки кады амыдажыгының ленинчи принциптеринге дүүштүр социалистиг күрүнелериң аразында найыралы хөгжүдүрүнге болган быжыглаарына идиг бөөрин Талалар боттарының эн чугула хүлөөлгези кылдыр санап турлар.

Социалистиг күрүнелер болза эрге-ажыктарының ниитилешкек чоруу-биле, пролетаржы интернационализминиң чазаг принциптери-биле, социализин болган коммунизмни тургузар дээш, бүгү делегейге тайбың дээш, улустар аразынга найыралы дээш демиселге үзел-бодалларының чангыс эвтин-биле каттышканын ийи Талалар демиглеп турлар. Ол бүгү болза, айыыл чок чоруку болган хаанналыр арга-биле, ажыл-агый, ажыл-ажылдыг, ажыл-ажылдыг, ажыл-ажылдыг

СОВЕТ-ЧЕХОСЛОВАК КАДЫ КЫЛГАН ДЕКЛАРАЦИЯ

(Төнчүзү).

күженикшиннерин долузу-биле хүлээп көөрүн илергейлээри эргежок чугула деп санап турлар. Герман улустун ол нинти-национал сорулгазын шинтпирлээри ам туруп турар ийи герман күрүнелериниң — Герман Демократтыг Республиканың болгаш Германиялың Федеративтиг Республиказының чоокшулажылышкынына бүгү күженикшиннерни салырын негеп турар.

Европага болгаш бүгү делегейге тайбыңның эң идегелдиг магадылалы болза, Европага коллективтиг айыл чок чоруктун ажыктыг системазын тургузары болур ийик деп Совет Эвилелиниң болгаш Чехословак Республиканың Чазактары санап турлар. Коллективтиг айыл чок чоруктун нинти-европа системазын тургузары Европага болгаш бүгү делегейге быжыг тайбыңны доктаалып тургузарынга, улустар аразының дүшкүүрлүг чоруктарын чавырыдырарынга болгаш чаа дайынның айылын чайладырынга эргежок чугула бүгү-ле таарымчалыг байдалдарны тургузар ийик дээрзинге ийи Талалар бүүрелдиг. Ол система Европага кандыг-даа агрессияны болдунар аргажок кылыр ийик, Европаның улустарынга санап четиннес каража-когаралдарлыг ре-уениң хоозурадыкчы дайыннарынга Европа таваржы бергилээр ындыг байдалды узуткаар арганы бээр ийик. Айыл чок чоруктун нинти-европа системазы Совет Эвилелиниң болгаш Чехословак Республиканың улустарының хан-дамырындан сонуургалды, герман айтырыгны тайбынга ынаныылдыг болгаш демократтыг үндезинге шинтпирлеп таарыштырарынга база идиг бээр ийик.

Шериг бөлүглежиншиннерин узуткаар дугайында Совет Эвилелиниң саналын барыын талакы күрүнелер бар-ла шаа-биле хүлээвейн турар болгаш амгы үеде агрессчи соңгу-атлантика блогун узуткаарын күзевейн турар ол байдалды барымдаалаш, Совет болгаш Чехословак Чазактар Варшава Керээзиниң организациязын быжыглаар деп боттарының быжыг шинтпирлиниң дугайын медеглеп турлар. Ийи Талалардың бүзүреп турары-биле алырга, Европада тургустунган байдалдарга хамаарыштыр алырга, Варшава Керээзи Европаның улустарының айыл чок чоруунун болгаш бүгү делегейде тайбының быжыг магадылалы болуп турар. АБШ-тың, Англияның болгаш Францияның чагырыкчы бөлүктериниң талазындан суда салыышкынны болгаш күткүүшкүнү ажыглап алгаш, герман милитаристер Европада күрүнелериниң тускай хамаарышпас чоруун улай-улай дараалаштыр узуткаан болгаш делегей дайынының өртүн кыпсып үндүрген делегейниң ийиги дайынының мурнундагы төөгүзүнүң катапталашкынын социалистиг күрүнелер болдуруп шыдавас. Кандыг-даа таварылгага болгаш хенертен болур чоруккa удур Варшава Керээзин айыл чок чоруктун болгаш камгаланыр арганың ажыктыг чепсээ кылыр деп ийи Талалар долу шинтпирлиг. Ол — Совет Эвилелиниң болгаш Чехословак Республиканың чазактарының-даа, улустарының-даа быжыг бүзүрели-дир.

IV.

Ийи чурттарның күрүне эрге-ажыктарындан, найырал, кайы-кайызынга дузалажыр болгаш дайын сөөлүндеги кады ажылдажыга дугайында ССРЭ-ниң болгаш ЧСР-ниң аразында 1943 чылдың декабрь 12-деги Керээде тайылбырлатынган, деп эргенин, девискээрнин бүдүн турар чоруун, күрүненің хамаарышпас чоруун болгаш бот-эргезин хүндүлээриниң, бот-боттарының иштики херектерин холгаарлашпастыг ленинчи принциптеринге үндезилээш ССРЭ-ниң болгаш ЧСР-ниң аразында кайы-кайызынга ажыктыг политиктиг болгаш экономиктиг харылзааларны база культурлуг харылзааларны калбартыр болгаш улам-на сайыраңгайжыдар деп Совет Эвилелиниң болгаш Чехословак Республиканың улустарының чайгылыш чок күзел-чүткүүнден болдунуп турар совет-чехословак харылзааларның бүгүде эң чугула айтырыгларын чугаалажыышкыннарның чорудулгазында бүгү талалыг чугаалашкан болгаш көрген.

Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң болгаш Чехословак Республиканың аразында харылзааларның быжыг үндезини болза, ақы-дүнмалышкы улустарның төөгүлүг чаңчыл-биле доннашкан база фашистиг әжелекчилерге удур калыг-дөшкүн тулчуушкуннарга Совет Эвилелиниң болгаш Чехословакияның эң эки оолдарының төккен ханы-биле быжыглатынган улуг найыралы болуп келгеп, болуп турар болгаш болур дээрзин ийи Талалар сеткил ханыышкын-биле медеглеп турлар. Совет-чехословак найыралың быжыг чоруу ийи чурттарның улустарының эргежыктарының нинтилешкек чоруунга, социализмни болгаш коммунизмни тургузар дээш, бүгү делегейге тайбын дээш демиселдің идеяларының болгаш сорулгаларының нинтилешкек чоруунга, кайы-кайызын ханы хүндүлээринге болгаш бүзүрежиринге үндезилетинин турар. Совет Эвилелиниң болгаш Чехословакияның Чазактары совет болгаш чехословак улустарның найыралын каныг кадагалаар болгаш быжыглаар.

Совет Эвилелиниң болгаш Чехословак Республиканың аразында экономиктиг кады ажылдажылганың айтырыгларын чугаалажыышкыннар үезинде бүгү талалыг чугаалажып көрген. Ийи чурттарның аразында экономиктиг харылзаалар деп эргенин, ақы-дүнмалышкы дузалажылганың болгаш кайы-кайызынга ажыктыг болурунун үндезинге хөгжүп турарын Талалар сеткил ханыышкын-биле демиглээн. Совет Эвилелиниң болгаш Чехословак Республиканың аразында экономиктиг сырый кады ажылдажылганы моон ынай-даа бүгү хемчеглер-биле хөгжүдерин ийи Талалар шинтпирлээн.

Бар бүүрүлге күүлерин ийи чурттарның улус ажылагыйынга эргежок чугула машиналарны, дериглелерни болгаш өске-даа барааннарны белеткээринге улам ыллыр ажыглаар төлээде, Совет Эвилелиниң болгаш Чехословак Республиканың үлетпүрүн элээн калбак кооперастаарының угланыышкынынга улам ынайгы кады ажылдажылганың дугайында санал-оналларны Талалар солушкан.

Ол сорулга-биле ийи Чазактар улус ажыл-агыйының планнарын кайы-кайызынга ажыктыг кылыр тааарыштырары болгаш ийи чурттарның аразында күш-ажылдың кайы-кайызының хереглелеринге тааржып турар план ёзугаар социалистиг хуваалдазы бүүрүкчү күштериниң хөгжүлезиниң эң улуг темпилериниң чугула күүлү болуп турар деп үвени барымдаалаш, ийи чурттарның үлетпүрүн кооперастаар талазы-биле саналларны белеткээрин болгаш 1957 чылын дургузунда чогуур дугуржулгаларны кылырын боттарының экономиктиг органнарынга дааскан. Ол бүгү болза үлетпүрүү болгаш кедээ ажыл-агыйны чурт бүргүзүнүн бойдус, экономиктиг байдалдарынга, ажылагыйжы арганарынга болгаш чаңчылдарынга дүүштүр хөгжүдер арганарны ажыдып турар.

ССРЭ-ниң болгаш Чехословак Республиканың аразында садыг харылзаалары өзүп, быжыгып турарын Талалар сеткил ханыышкын-биле демиглеп турлар. Сөөлгү сес чылдарның дургузунда кайы-кайызынче бараан солчулгазының хемчээли барык 4 катап улгаткан, а 1956 чылда чехословак даштыкы садыгта Совет Эвилелиниң үлүг-хуузу 30 ажыг хуу болган. Ийи чурттарның аразында садыглажыышкын кайы-кайызынга ажыктыг болгаш чехословак экономиканың турштуг болурун быжыглаарынга чугула фактор болуп турар.

ССРЭ-ниң болгаш Чехословак Республиканың аразында сырый садыг харылзаларының чырыткыланчак чижээ болза, Совет Эвилелиниң болгаш Чехословак Республиканың улус ажыл-агыйын хөгжүдеринде эргежок чугула чиг-этпин, дериглелериниң янзы-бүрү хевирлерин болгаш өске-даа барааннарны 1957 чылда кайы-кайызынга дужаажыр дугайында чоокта чаа чарган дугуржулга болуп турар. 1955 чылдыынга деннээрге 1957 чылда Совет Эвилелиниң болгаш Чехословак Республиканың аразынга даштыкы садыгның хемчээлин дыка улгаттырарын ол дугуржулга-биле көрүп турар.

Ол дугуржулгага үндезилээш Совет Эвилели 1957 чылда Чехословак Республикага тарааны, хөмүр дашты, демир рудазын, шойну, ферросплавтарны, чес-холаны, никельни, нефтини, каучукту, хөвенни, янзы-бүрү машиналарны болгаш дериглелерни, аъш-чемин болгаш өске-даа барааннарны дужаап кирер.

Чехословак Республика болунун эзлчээнде Совет Эвилелиниге дарганнаага-хептелге дериглелерин, энергопоездилерни, прокат дериглерин, химия, чиик болгаш аъш-чем үлетпүрүнге хереглээр дериглерни, электровозтарны, тепловозтарны, уран рудазын, хоозайларны, чигирни, дүк кылыглыг пестерни, мебельни, идиктерли болгаш өске-даа барааннарны дужаап кирер.

Чехословак чазактың күзелдеринге утказтур барбышаан, Совет чазак болза, 1957 чылда Чехословак Республиказга тарааны — 250 мүн тоннаны, алюминийни — 9,5 мүн тоннаны, феррохромну — 1,3 мүн тоннаны немей дужазарынга чөпшээрелин берген.

ССРЭ-ниң болгаш Чехословакияның аразында садыглажыышкынның хемчээлин улгаттырары-биле болгаш улам ынай калбартыры-биле чергелештир Талалар өске бүгү чурттар-биле садыг харылзааларын моон соңгаар-даа бүгү хемчеглер-биле хөгжүдер.

Чехословакияның машина түүлүнүн үлетпүрүн улам ынай хөгжүдеринге эргежок чугула кара металларны бүдүрерин дыка улуг көвүдериниң угланыышкынынга кады ажылдажылганың дугайында санал-оналларны солушканының түннелинде, ССРЭ-ден Чехословакияга демир рудазының дужаалдазарын эң чоокку чылларда көвүдедир дугайын Талалар дутуржуп алган болгаш ук айтырыгның талазы-биле саналларны ажылдап кылырын база чогуур дугуржулгаларны чарарын боттарының экономиктиг органнарынга дааскан.

Эртемнин, техниканың болгаш бүдүрүлгенің дуржулгазын кайы-кайызынга ажыктыг кылыр солчуру социалистиг күрүнелериниң кады-ажылдажылгазының эң чугула хевирлериниң бирээзи болур дээрзин Талалар демиглээн. Ийи чурттарның аразынга эртем-техниктиг кады ажылдажылганың чылларының дургузунда капитал тулуушкунга ангыангы төлевилелдериниң, машиналарның болгаш дериглериниң дозевилел шыйыгларының, чурттарның улус ажыл-агыйынга чугула ужур-дузалыг технологтуг чорудулгаларның тодарткан бижигледелериниң хөй солчуушкуну болган. Совет Эвилелиниң болгаш Чехословакияның аразында эртем-техниктиг кады ажылдажылганы улам ынай калбартырынга бүгү хемчеглер-биле идиг бээриниң эргежок чугулазын Талалар чүүлдүгзүнүп көрген.

Атомнуг энергияны кижи төрелгетениниң чазгай чоруунга таарыштыр тайбың сорулгаларга ажыглаарын чугула ужур-дузалыг кылыр көрбүшаан, Совет Эвилелиниң болгаш Чехословак Республиканың Чазактары атомнуг энергияны тайбың сорулгаларга ажыглаарының талазынга калбак кады ажылдажылганың дугайында санал-оналларны солушкан. Чехословак Республика уран рудазын Совет Эвилелинге моон соңгаар-даа дужаар деп дугуржуушкун чедип алынган, оон-биле кады, Совет Эвилелинге уран рудазын Чехословакияның салыглап турар өртектери чөптүг, кайы-кайызынга ажыктыг, ол чиг-этти казып тыварын болгаш сайыраып кылырын улам ынай чеиишкиннинг хөгжүдер арганы база берип турар өртектер болур деп Талалар медеглеп турлар. Ынчалза-даа херектің ужуру чүгле экономика талазы-биле ажыктыг эвес. Совет Эвилелиниң холунда ядролуг энергия бүгү-ле атомнуг кыжныышкыннарга болгаш делегейниң агрессчи күштериниң өнчүк-чөнгээлеринге удур улустарның тайбынының болгаш айыл чок чоруунун күүлүг чепсээ болуп турар дээрзин чехословак улус эки билир.

Бодунун эзлчээнде, Совет Эвилели Чехословакияга эргежок чугула дериглерни дужаар, атомнуг электростанцияны, ядролуг физиканың институтун тудар талазы-биле аъза эргежок чугула техниктиг дузаламчыны көргүзер болгаш атомнуг энергияны тайбың сорулгаларга ажыглаар талазы-биле айтырыгларны ажылдап кылырының талазынга Чехословакия-оне сырый кады ажылдажылганы боттандырар. Ядролуг физиканың талазынга теоретиктиг болгаш шенелде шинчилелдерин кады чорударын хандырары-биле социалистиг өске-даа чурттар-биле чергелештир Совет Эвилели биле Чехословак республика ядролуг шинчилелдериниң каттышкан институдунун ажылынга моон соңгаар-даа идепкейлиг киржир.

Совет Эвилелиниң болгаш Чехословак Республиканың аразынга харылзаа байдалдарга хамаарышкан өске-даа чамдык чугула айтырыгларны кайы-кайызының чөпшээрежилгезин ёзугаар шинтпирлеп таарыштырган турары-биле база ийи Талалар санал-оналларны солушкан.

Совет Эвилелиниң болгаш Чехословакияның аразында культура талазы-биле улам-на хөгжүп болгаш быжытып турар кады ажылдажылганы Талалар сеткил ханыышкын-биле демиглээн. Эртемнин, культураның болгаш уран-чүүлдүн талазынга бастың чурттарывыстың аразында бүгү талалыг харылзааларны улам ынай хөгжүдерин көрүп турар, Совет Эвилелиниң болгаш Чехословакияның аразында культурлуг харылзаалардың дугайында Дугуржулга болгаш Протокол ол кады ажылдажылгага идиг берип турар.

• • •

Москвага болган чугаалажыышкыннар, санал-оналларның найыралдыг болгаш ажыт-чажыт чок солчуушкуну ийи чурттарның улустарының чаагай чоруунга, бүгү делегейде тайбынны болгаш айыл чок чоруку быжыглаарының чаагай чоруунга таарыштыр Совет Эвилелиниң болгаш Чехословакияның аразында ақы-дүнмалышкы найыралды болгаш сырый кады ажылдажылганы улам ынай быжыглаарынга идиг бээр дээрзинге Совет Эвилелиниң, Чехословак Республиканың Чазактары быжыг бүзүрелдиг.

Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелинин Министрлер Чөвүлелинин Даргазы Н. А. БУЛГАНИН.

Чехословак Республиканың Чазаанын Даргазы ВИЛЬЯМ ШИРОКИЙ.

Москва, 1957 чылдың январь 29.

СОВЕТ-ЧЕХОСЛОВАК КАДЫ КЫЛГАН ДЕКЛАРАЦИЯГА АТ САЛГАНЫ

Январьның 29-та кежээ Кремльдин Улуг ордузунга совет-чехословак Кады кылган декларацияга ат салыышкыны болган.

Декларацияга ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганин болгаш Чехословак Республиканың чазаанын Даргазы Вильям Широкий ат салганнар.

Ат салыышкынынга эштер К. Е. Ворошилов, А. И. Микоян, В. М. Молотов, М. З. Сабуров, М. А. Суслов, Н. С. Хрущев, Е. А. Фурцева, П. М. Шверник, А. Б. Аристов, Н. И. Беляев, даштыкы садыгның Министри И. Г. Кабанов, ССРЭ-ниң сан Министри А. Г. Зверев, ССРЭ-ниң даштыкы херектер Министриниң оралакчылары А. А. Громыко болгаш Н. С. Патоличев, ССРЭ-ниң Чехословакияда Элчини И. Т. Гришин болгаш өске-даа албанның кижилери олурушканнар.

Чехословак талаан республиканың Президентизи Антонин Запотоцкий, Чехословакияның Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң Бирги секретары Антонин Новотный, чазактың Даргазының оралакчызы Вацлав Копецкий, Күрпланның Министр — Даргазы инженер Ота Шимунек, ЧКП ТК-ның Секретары Иржи Гендрих, даштыкы херектер Министри Вацлав Давид, тудуг талазы-биле Күрүне комитединиң Министр — Даргазы профессор Эмануэл Шлехта, даштыкы садыгның Министри Рихард Дворжак, кадык камгалал Министри доктор Иозеф Плойгар, национал камгалал Министри генерал-полковник Богумир Ломский, чурт үлетпүрүнүн Министри Иозеф Киселы, төлээлекчилер коргузунун даргазы Рудольф Стрехай, Чехословак Республиканың ССРЭ-де Элчиниң Яромир Вошаглик, чөвүлекчилер болгаш эксперттер, база Чехословак Республиканың төлээлерин үдеп чоруур кижилер олурушканнар.

Ат салыышкынынга совет болгаш даштыкы парлалганың хөй санныг төлээлекчилери олурушканнар.

(СЭТА).

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының болгаш Чехословакияның Коммунистиг партиязының төлээлериниң ужуражыышкынының дугайында дыңнадыг

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының болгаш Чехословакияның Коммунистиг партиязының төлээлериниң 1957 чылдың январь 29-та ужуражыышкыны болган. СЭКП-ден ужуражыышкынга СЭКП ТК-ның Бирги секретары эш Н. С. Хрущев, СЭКП ТК-ның Секретарылары эштер М. А. Суслов, Л. И. Брежнев, А. Б. Аристов болгаш СЭКП ТК-ның кежигүү эш Б. Н. Пономарев киришкеннер.

Чехословакияның Коммунистиг партиязындан ЧКП ТК-ның Бирги секретары эш А. Новотный, ЧКП ТК-ның Политбюрозунун кежигүннери эштер А. Запотоцкий, В. Широкий, В. Копецкий, ЧКП ТК-ның Секретары эш И. Гендрих. ЧКП ТК-ның кежигүннери эштер В. Давид болгаш В. Коуцкий, ЧКП ТК-ның пропаганда болгаш агитация киллизинин эргелекчизи эш Славик киришкеннер.

Найыралдыг болгаш чүректің ханызындан болуп эткен беседаларның үезинде, СЭКП-ниң болгаш ЧКП-ниң аразында харылзаларын улам ынай хөгжүдериниң болгаш быжыглаарының айтырыгларын, база делегейниң ажылчын шимчээшкининиң чамдык боттуг чугула айтырыгларын төлээлер чугаалажып көргеннер. Бүгү-ле көдүрүп үндүрген айтырыгларның талазы-биле ийи партиялардың төлээлекчилериниң санал-оналларының долу чангыс эптиин чугаалажыышкын көргүскен.

Чугаалажып көрген айтырыглар талазы-биле кады кылган медеглелди белеткээр болгаш парлалгага парлап үндүрер деп шинтпирни төлээлер хүлээп алган.

Финляндия Республиканың Премьер-Министри К. А. Фагерхольмның Москвада келгени

Финляндия Республиканың Премьер-Министри К. А. Фагерхольм Совет чазактың чалаанын ёзугаар Москвада келген.

Январь 30-да Ленинград вокзалы байырланчыг кылдыр шиметинген турган. Тук азар черлерде Финляндияның болгаш ССРЭ-ниң күрүне туктары астынган.

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганин, Даштыкы садыг Министри И. Г. Кабанов, ССРЭ-ниң Сан Министри А. Г. Зверев, ССРЭ-ниң Ыяш үлетпүрүнүн Министри Г. М. Орлов, Орук харылзаа Министри Б. П. Бещев, ССРЭ-ниң Культура Министри П. А. Михайлов болгаш өске-даа албан кижилери, а ол ышкаш парлалга төлээлекчилери Финляндияның Премьер-Министрин уткууру-биле маңаа келгеннер.

Уткуп келгеннериң аразында — финляндия элчин чериниң составы, Москвада турар төлээ болгаш элчин черлериниң баштыңнары, Премьер-Министриниң келири-биле холбаштыр келген фин журналистер турганнар. 9 шак 45 минутада «Бызыл согун» деп демир орук чедип келген. Вагонда Премьер-Министр К. А. Фагерхольм болгаш ону үдеп чоруур Финляндияның Садыг болгаш үлетпүр Министри Б. Клеемлоа, Финляндия Республиканың ССРЭ-де Элчини Э. А. Вуори, Финляндияның ДХМ-ниң политиктиг киллизинин эргелекчизи Р. Энкель, Премьер-Министриниң секретары Б. Питсинки үнгүлеп келгеннер.

Аалчылар-биле кады ССРЭ-ниң Финляндияда Элчини В. З. Лебедев база совет—финляндия кызыгаарже чораан ССРЭ-ниң Даштыкы херектер министриниң оралакчызы А. В. Захаров болгаш өске-даа албан кижилери база чедип келгеннер.

К. А. Фагерхольм биле Н. А. Булганин хол тутчуп мендилешкеннер. Финляндияның Премьер-Министриниң келгенинге алдар болдуруп чыскаган хүндүлүг таныылдың фронтузун олар эргээннер. Финляндияның болгаш ССРЭ-ниң күрүне гимнерин күүсеткен.

К. А. Фагерхольм микрофонга чедип келгеш, чүве чугаалаан.

Аалчылар машинага олурупканнар. Вокзал бажынының чанында шөлге чыылган чүс-чүс москвачылар Финляндияның Премьер-Министринге чылыг байыр чедирип турганнар. Аалчыларның машиналары туктар болгаш транспарантылар-биле шиметинген кудумчулап чорупкан. «Совет Эвилели биле Финляндия Республиканың аразында найыралдыг кожа-хелбээ харылзаазы быжыгып, хөгжүп турзун!» деп орус болгаш фин дылдарда бижээн. Финляндия Республиканың Премьер-Министри К. А. Фагерхольмну совет кижилер «Морлап көргүцер!» деп үректің ханызындан уткаан.

РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунда

Участоктун сонгулда комиссиязының даргазы азы секретары, кол ажылдап турар черниң азыы-биле шалыны артыпшаан, 1957 чылдың февраль 1-ден март 4-ке чедир кол ажылындан хостатынар деп 1957 чылдың январь 29-та үндүрген Чарлыы-биле РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумуу доктааткан.

Удуртулганың мергежилин бедидер

(СЭКП-ниң Каа-Хем райкомунуң пленумундан)

Партияның Каа-Хем райкомунуң пленумунга СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуп шинтпирлериниң болгаш районнуң партия организациязының сорулгаларының дугайында айтырыгны чугаалашкан. Ол айтырыгның талазы-биле плеткелги партия райкомунуң секретары эш Москаленко кылган.

«Алдыгы беш чыл планын чогаадыр талазы-биле ажылларны доозарының дугайында болгаш 1956—1960 чылларының контроль чурагайларын база 1957 чылда улус ажыл-агый планын ылавылаарының угланыышкынының дугайында» болгаш «ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын удуртурун эжиждериниң айтырыгларының дугайында» СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң доктаалдарын чугаалажып тура, — илеткелчи-даа, санал бергеннер-даа чеиишкиннерни көргүзерде, четпестерни илередирде, оон бүгү-ле боттуг чылдагааннарын айтып, ажыл-херекчи саналларны үндүрүп турганнар. Чеиишкиннерни сан-чурагайлар адап мактаарын, эки ажылдыг ажыл-агыйларны көөрде, планныг онаалдаларны (ол чаызаткан ийикпе азы бедиткен-даа турарын) барымдаалавайн көөрүн, четпестерни илередирде, ажыл-агыйның угланыышкынынга, боттуг болдунар аргаларынга хамаарышкан үүлдерни барымдаалап көрбес чорукту райком кежигүннери болгаш пленумнуң киржикчилери буруу шаап көргеннер. Чүге дээрге, Каа-Хем районнуң девискээринде колхозтарның хөгжүдезинге барымдаалавайн барып болбас хире онзагай үүлдер бар. Нинтиза-биле районнуң колхозтарында чер ажылы коллап турар-даа болза, ону планнаашкын үезинде бир демей көрүп болбас. «Тинлелге», Молотов аттыг, «Бызыл тук», Ворошилов аттыг колхозтар чер ажылын, ылангыя кур болгаш курукка черлерни шингээдирин уламчылап тургаш, тарылга шөлүн дыка калбартыр, тараа бүдүрерин көвүдедир аргалыг турда, «Октябрь 14 чылы», «Ленинчи орук», «Сталинчы орук», «Октябрь 30 чылы» колхозтарга ол хемчеглер чамдык бергелерлиг болгаш география талазы-биле кызыгаарлатынган үүлдерлиг-даа турун болур.

Мал ажылының хөгжүдезинде база-ла ылгалдыг үүлдер бар. Чижээ, «Октябрь 14 чылы» колхозта сүт саалдазының талазы-биле онаалданы өөренип көөрде, ылангыя ону планнаарда, анаа «Сталинчы орук», Хрущев аттыг колхозтарны бир дөмей кылдыр көрүп болбас. Чүге дээрге, «Октябрь 14 чылы» колхозта саар инектер эжиждикен сименталь уксаалыг турда, а өскелериниде чурт иштиниң инектери, ынчангаш ол колхозтарга малдың уксаазын эжиждери азы эттиг малдарны хөгжүдери кичээнгейге алынар ужурлуг турганын бистер көрбейн турганывыс шын эвес деп санал бергеннер шүүмчүлеп турганнар.

Улус ажыл-агыйын удуртурунда улут четпестер барын санал бергеннер илерткеннер. Бо айтырыгның талазы-биле «Тинлелге» колхозтун даргазы эш Зайцев чидин-биле шүүмчүлээн. Оон чугаалааны болза:

— Бистің колхоз тарылга шөлүн калбартырының-даа, оон дүжүттүүн бедидериниң-даа талазы-биле алдыгы беш чылдың онаалдаларын күүседнкен. Ол колхозта тараа бүдүрери 1955 чыл-биле дөмейлээрге, 2 катап, сүттүн — 3 катап, дүктүн — 1,5 катап көвүдээн. Ол ышкаш кедээ ажыл-агый продуктуларын күрүнеге садары база улгаткан. Эрткен чыл-биле деңнээрге, сүт дужаалдазы 165 хуу, эт — 57 хуу, дүк — 112 хуу, тараа — 130 хуу көвүдээн. Анаа үндезилээш, колхозтун акша орулгазы база бедээн. Бир эвес, 1955 чылда 710 мүн рубль алдынган турган болза, 1956 чылда 1 миллион 900 мүн рубль четкен. Ынчангаш күш-хүнүнүн үнези база улгаткан.

— Чеиишкиннер боттары аная-ла чедип келбес. Маңаа чоннуң чогалдыкчы ажыл-ижи-даа, мергежилдиг удуртулгаа-даа хамаржыр—деп, оратор уламчылаан: — Колхоз тарылга шөлүн 1960 чылда амгы турганынга удур барык үш катап азы 6000 га чедир калбартыр аргалыг. Ынчалзажок МТС-тин дузаламчызы кошкак болганы-биле чайгы кур черниң болгаш куску ангыс черниң андарылгазының планын күүседнп шыдаваан бис.

Оон ынай эш Зайцев районнуң удуртукчу ажылдакчыларының, ылаңгыя СЭКП райкомунун секретары эш Москаленконун болгаш райкүүсөм даргазы эш Щелковтун-даа талазындан СЭКП ТК-ның идип үндүргени чугула айтырыгларны шинтпирлээринге диилим эвес боол турарын шүүмчүлээн. Албан черлерни чыыра, сырый таарыштыр тургускаш, оортан ажылчын, албан-хлакчыларга чурттаар бажыннарны үндүрүп бээр дугайында айтырыгның талазы-биле кандыг-даа базым кылдынмаан. Районнуң ыяш ажыл-агый черинде, МТС-те, белеткел конторазында болгаш өске-даа черлерде ээн, хос кабинеттер хөй. Ынчалзажок чурттаар бажын айтырыы Сарыг-Сеп суурда парын байдалда турары — удуртукчуларның ажылды боттуг, дүрген шинтпирлевейн турарында — деп, ол шүүмчүлээн.

Штат кызырылдазының талазы-биле айтырыгны эренгей көрүп, ону ёзу барымдаалап шинтпирлеп турар чоруктар барын Сарыг-Септе ортумак школаның башкызы эш Иванова шынгыы шүүмчүлээн:

— Штат кызырылдазын чоруларда бүдүрүкчү күштерни улгаттырарынче угландырбаан. Чижээ, бистің интернатта 127 өөренікчилер бар. Аная ийи хеп чуур кижи турганы шын. Райсад киллизи «штат кызырар чүве» дээш, оларның бирээзин казаан. Бисте механизастатынган асталга чери чок. Бодап-даа көөрге, ол черле шын эвес. Ол хиреде-ле, райсад киллизинин эппарады харын-даа «улам күштелген», үш-дөрт кабинеттер шыгырт доҥ «дузалаар», «сүмелээр» ажылдакчылыг турары шын эвес — деп, эш Иванова чөптүг чугаалаан. Ол чорук райкомга-даа, райкүүскомга-даа билдингир турган. Ону өй-шаанда этпээни таарышпас.

Райком кежигүннери СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң шинтпирлерин пропагандаалаар, колхозчуларның агрозоовет өөреднлгезин организастаар ажылда улуг четпестер барын шүүмчүлээннер. СЭКП райкому, оон пропаганда болгаш агитация киллизи (эргелекчизи эш Прюкуратов) чоннуң ортузунга политик-массалыг ажылды кончуг багай чорудуп турар. Агрозоовет өөреднлгенің организастатынган турган 8 бөлүгүнериниң чүгле ийизи ажылдап турар. СЭКП райкомунуң чанында илеткелчилер бөлүү болгаш база политиктиг болгаш әртем билиглерин нептерелдир талазы-биле ниитилелдің район салбыры СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң шинтпирлерин чонга таныштырар ажылче ам-даа четче күш салып кирбээн.

Пленумнуң ажылы бедик деннелге, ажыл-херекчи байдалга әртип, чугаалашкан айтырыгның талазы-биле шинтпирни хүлээп алган.

С. ТАМБА,
«Шынның» корреспондентизи.

ЧӨПТҮГ НЕГЕЛДЕЛЕР

(Каа-Хем районнуң мурнакчы малчыннарының хуралындан)

Районнуң колхозтарында мал кыштагладышкынының байдалының болгаш малчыннарның сорулгаларының дугайында райкүүсков даргазы Щелковтуң илеткелин малчыннар дыннаан, чугаалашканнар.

Мал кыштагладышкынынга эки белеткелдиг болган «Тинелге», Молотов аттыг, «Октябрь 14 чылы» колхозтарда малдың баш саны менги, күш-шыдалы эки бооп турарын илеткелчи демдеглээн. Ынчалзажок Ворошилов аттыг, «Кызыл тук», «Сталинчы өрүк», «Ленинчи өрүк» колхозтарда мал кыштагладышкыны багай организастатынган. Ылангыя Ворошилов аттыг колхозтуң баштаар чери (даргазы Киселев) кыштаглаашкынга багай белеткентенин, мал ажылының ажыдакчыларын шилип алырынче чогуур кичээнгей салбазны-биле ниитиниң малын ышкынар, каража-когаралга чедирер чорукка таварышкан. Чижээ, колхоз 40 бөлүк инек, 32 быжаа, 22 хураган, 14 хаваа ооларын кыш үеликде чидирген. Колхозтуң Сарыг-Булунда сүт-бараан фермазының девискээри хирлиг, мал чемин эккеп турары үүктелишкинниг, малдың сүт ижер черин таарыштырын кылбаан. Малдың чемгерилгезин болгаш ажаалдазын база багай организастаан. Оон хараазы-биле колхоз ажыл-агый чылының баштайгы үш айларында (октябрь 1-ден) эрткен чылдың ол үеэзинге үүр саар инек бүрүүнден-не 18 литр сүтү эвээш саап ап, чидиргилиг болган.

«Кызыл тук» колхозтуң Белбейде ыйыстыг бода малдың кадыкшылга фермазында малдың ажаалдазы болгаш чемгерилгези багай организастатынганы-биле ында малдың күш-деңгели дыка аргаан. Ферма эргелекчизи эш Даржаа мал чеминиң сөөртүлгезин таарыштыр организаставааны-биле инектер хүнде чүгле 2—3 килограмм сиген чип турар. Саар инектериниң сүү эрткен чылдыңга үүр 36 литр үдулаан.

«Сталинчы өрүк» колхозтуң хаваа фермазында байдал база дүвүреңгир. Хаваа кажаазы чылыглатынмаан, сыныышпас, иштеп соок, хирлиг, концентраттыг чемдерни хөөдүп, хайындырып бербейн турар. Ынчангаш хаваннарның күш-деңгели арын бакыраан.

Малчыннарның амыдырал-чуртталгазынче четпес кичээнгей салдынып турар.

«Октябрь 30 чылы» колхозтуң хойжузу Дюлюкей мынчаар чугаалаан:

— Чайын мээн кадалымга 900 ажыг иттер турган. 300 башты күрүнеге салган. Ам 677 иттер эки кыштап турарлар. Шала бичежек иттерден 1,8 кг, улугларындан 2 кг дүктү алган мен. Ынчангаш, колхозумга тонна ажыг часкы дүктү, 730 кг агар дүктү берген мен.

Колхозум бай-шыдалгыр болзуп дээш кызып турар мен. Ынчалзажок колхоз бөштаар чери малчыннарның амыдырал-чуртталгазынче кичээнгей салбайн турары таарышпас деп саналр мен. «Дюлюкей кажар кижи ажырбас» дээш ыңдыг чүве ийик бе, зоотехниктер-даа, мал эмчизи-даа келбес боор тур. Оон ыңай агитаторлар баа келбес. Көжер садыг келбес боорга, ырак одардан суурже чоруур ужурга таварыжыр боор чүве-дир.

Районнуң удуртукчулары эштер Москаленко, Щелков олар мээн аалымга кээрин дыка күзеп, кылып турар ажылымны, амыдырал-чуртталгамны көргүзүп чугаалап бээр дээн мен. Олар келбээннер. Бистер, малчыннар, кызып ажылдап турар бис, ынчангаш биче көрүп, биске дузалап турарын күзээр мен.

Элээн хой санал берген малчыннар тарылга ажылының четпес тургустунганын, кино, уран-чүүл көргүзүүлери болбайн турарын, кижи, мал эмчилери, зоотехниктер келбейн турарын, көжер садыг малчыннарга четпейн турарын чөптүү-биле шүгүмүзеп, ол талазы-биле негелделерни кылганнар.

Малчыннар хуралының киржикчилери районнуң бүү малчыннарынга кыйгырыгны хүлээп алганнар.

Т. САЛЧАК.

Малдың кышкы ажаалдазын күштелдирер

Чөөн-Хемчик районнуң «Искра» колхозу бүү малының хой кезиин чаа кажаалар-биле хандырган, эрги кажааларын эки чылытлап септөөн турган. Кыштың бо айларында мал эки одарлар-биле хандырынып турар.

Колхоз баштаар чери кыштагларже сиген, саваң сөөртүр шаңактыг аътарны малчыннарда быжыглаан. Хойжу Шаравия баштайгы үеде 3 тонна саванны, 4 тонна сигенни, Очур-оол 8 тонна сигенни, Сунгуй-оол, Бүрбү боттарының кезиин белеткээн сигенин түс-түс кыштагларынче сөөрткен. Төрөөн хойларының хураганнарын тургузар кажаларны хойжулар белеткээн.

Өглерге чурттап турган 11 малчыннар чаа чурттарга бажыңнарынга чединген. Шави-Бүдүрүүнда сүт-бараан фермазының ажылдакчылары чурттарга бажыңнары-биле бүрүн хандырынган. Арыг-Бажы фермазының чанында 800 тонна силос, 70 тонна сиген, саваң белен. Ырак черлерде сигенни машинз-биле, шаңактыг аътта-биле сөөртүп турар. Ол фермада чаа быжаалаан инектер, 7 бүдүрүкчү бугалар тургузу азырада. 100 баш быжаа кирер чаа кажаның түс-түс үүктеринде чаш быжаларны тургускан. Малдың кышкы ажаалдазын улам-на күштелдирер херек.

Арыг-Бажының сүт-бараан фермазында Кызыл булун организастатынган. Ында номнар, журналлар, солунналар хойу-биле делгетинген. Партия эге организациязының тургускан агитаторлары ферма ажылдакчыларынга беседаларны, номчулгаларны доктаамал чорудун турар. Бөдөө клуб эргелекчизи Бешкендейниң организастаазы-биле ында бот-тывынгыр уран-чүүл болгүмүнүң киржикчилери ферма ажылдакчыларынга ийи катап концерт көргүзкен. Шак мындыг ажылдарны боттандырарга, малчыннарның кижизидилгезинге улуг ужур-дузалыг болур.

А. САМБУ.

Механизатор Моңгуш Кара-оол

Кызыл-Мажалык МТС-тин механизаторлары партияның XX съездинниң төөгүлүг шиитпирлерин амыдыралга боттандырыр дээш боттарының бүү күжүн салган. МТС-те кызымаккай күш-ажылдың үлегер чижээн көргүзүп турар мурнакчыларының саны өскен.

МТС-тин мурнакчы механизаторларының бирээзи Моңгуш Кара-оол бо. Ол ам көдээ ажыл-агый машиналарын септөөр цехте ажылдап турар. Цех көдээ ажыл-агый машиналарын септөөриниң планын ажыр күүседип, МТС-те мурнакчы цех болуп турар.

Моңгуш Кара-оол болуунуң хүлээнген ажылынга ак-сеткилдиг ажылдап, бүү күжүн МТС-тин мурнунда салынган сорулганы чедишкинниг шиитпирлээриниң хереэнге берип турар. Ол хүн нормазын үргүлчү ажыр күүседип турар. Оон септөөн машиналарының шынары эки.

Мурнакчы механизатор эрткен чылдың дүжүт ажаан алышкынынга база идепкейлиг киришкен. 1956 чылың күзүнүнде ол Барыын-Хемчик районнуң Ворошилов аттыг колхозунга комбайнерлеп ажылдап турган болгаш планныг онаалгазын чедишкинниг күүсеткен.

— Мен ам «С-4» деп марканың болу чоруур комбайнын септеп турар мен. Ол комбайнны МТС Кызыл-Мажалыктың ортумак школазынга бээр. Бо комбайнны эки шынарлыг септөөрин кызып турар мен. Өөренникчилер көдээ ажыл-агыйның ол нарын машиназын эки өөренип билип алгаш, боттарының политехника талазы-биле билиин быжыглап алырлар. А олардың аразында мен ышкаш комбайнер болуруп күзеп турарларның бары чугаажок — деп Моңгуш Кара-оол чугаалаан.

Т. ОЮН.

Нарын дүктүг хой ажылын хөгжүдер

Ниитиниң ажыл-агыйынга нарын дүктүг хой ажылын хөгжүдерге, оон өлбекшилдиг дүк алынар болгаш хой орулга кирер. Ынчангаш нарын дүктүг хой ажылын хөгжүдери чугула айтырыг болуп турар. Тес-Хем районнуң Калинин аттыг колхозу 1955 чылда нарын дүктүг кошкарлар-биле түс черниң хойларын эдериштирген түнелинде, ол хойларын төрүүнген бирги салгалдың 633 баш хураганнарының бир дугаар кыргыдазын 1956 чылда чоруткан, ол хайнак хураганнарның бирээзиниң-не ортумаа-биле 2 кг 800 грамм дүктү кыргаан. Чүгле ол хураганнарның бүү дүгүнден безин 48 мың рубль орулга кирген, ол болза, колхозуң бүү хоюнуң дүгүнден кирген акша орулганың 47 хуузу болуп турар. 1956 чылда артель хой бүргүзүнден ортумаа-биле 1 кг 700 грамм дүктү кыргыр турган 1 кг 850 граммны кыргып алган. Дүк кыргыдазының планын ажыр күүседиринге хайнак хураганнарның дүгү өскөн беску черни эдээн.

1956 чылда хойжулар болгаш мал ажылының түскай өртемниглери нарын дүктүг алтай үкеаалыг кошкарлар-биле 4508 баш хойларны тарып боозаткан. Бирги, ийги салгалдарының хайнак хураганнарының ажаалдазы, оран-сууру түс черниң хойларының болгуң ажаалдазындан, оран-суурундан ылгалыр чүвези чок. Олар кыш дургузунда одар ажаалдазыбиле хандырынып турар, хой чылдарда түс черниң агаар-бойдузунга чаңчыгып быжыккан түс черниң хойларындан тулаа чок, харын даваннары таставас, дүгүнүң адаанче өжүк кирбес талазы-биле оон ажыг байдалыг болуп турар.

Алтайның нарын дүктүг кошкарларыбиле түс черниң хойларын тарып боозадын турган, бөлүн дүктүг хойларны нарын болгаш чартык нарын дүктүг хойлар кылдыр сайырадып болурунуң бүгү аргалары бар. Нарын дүктүг хой ажылы хөгжүүр болза, колхозуң экономиказына быжыглаарынга болгаш орулганы ковудириниге улуг ажык-дузалыг болур. Эрткен чылың күзүнүнде ол артельдың хой тарып боозадыр ажылынга бо талазы-биле зоотехниктер Филиппова, Седип, аныяк колхозчу Бугалдай олар эң кызыгаак ажылдаанар. Тарып боозаткан хойларны үүр кыш ажырар дээш хойжулар, мал ажылының түскай өртемниглери олардың ажаалдазын, одарладышкынын улам-на күштелдирери, кажаларын чылыг, чырык, курраг болдурары онза чугула.

О. ПАПЫН.

Сагыш салыышкын

Таңды районнуң Жданов аттыг көдээ ажыл-агый артелинин баштаар чери Бескелда сүт-бараан фермазының ажылдакчыларының амыдырал-чуртталгазынче улуг кичээнгей салып турар.

Ферманың ажылдакчылары ажылдың изиг түүк үеэзин эрттирипкен. Бүү чүве эмгелетинген болгаш долгандыр ыржым апарган түрган.

Удаазында ыржымны машина даажы үрепкен.

— Кым келди?

Олурганым бажыңның аксын далаш-биле үне халыды. Удаткан чок ылавылап ап-кан ышкаш кирип келди.

Мен дөстүнмейн:

— Кайы үгааан, кым деп кижи ышкаш!?— дидим.

— О-о! Бо дарганың сагыш човангыры таан кончуг ийин. Чоокта чаа чораан «удаваас келир мен» деп аазаан чоруткан дарга чүве. Бо колхозтуң даргазы Зябрев ышкажы — деп кадай чугаалады.

Оон чүге келгени мөнөө баштайгыында билиниксээн. Удатпаанда эш Зябрев кассирин эдертип алган, ферма ажылдакчыларынга аванс бээри-биле келгени дыңналып келди. Дарга часкаан келбээн, кады мал, кижи эмчилерин, кино аппараттыг механикти болгаш дерги садыының садыгжызын эдертип алган келген.

Авансы алган колхозчулар садыгаан чугула бараанларны садып ап турганнар. Ферманың ажылдакчылары ол кежээ кино көргеннер. Колхозчуларның амыдырал-чуртталгазы дээш колхоз баштаар чериниң сагыш салып турарын үеэзинде амыдыралчы чижектер хереклеп турар.

С. САНЧАТ,
Самагалдай суурунуң чуруттакчызы.

Номчукчуларның бижип турары

Шагаан-Арыг МТС көдээ ажыл-агый машиналарының септелгезин эки чорудун турар. Ам 28 тракторлар, тракторнуң 24 андазынары, 6 лушенкалар, дисканыг 2 улуг плугрлер болгаш өске-даа комуулда херекселдер септетинген. Часкы хову ажылынга кирер машина-чеңсектеринин септелгезин соңгуулдалар хүнүнге чедир доозар дээш коллективте социалистиг чарышты калбарткан.

В. Тоглакпан.

Бай-Тайга районнуң харылзаа конторазының Мугур-Аксы суурга ат-биле почта чедирин турар почтачызы Ортуун-оол эки ажылдан турар. Чер аразы ырак, арт-сын ажар болза-даа почта чедирилгезин ол кожудатпайн келген. Мугур-Аксы суурнуң чурттачылары болгаш Моңгуш-Тайгада малчыннар Ортуун-ооллуң кызымак чоруун үнелеп турарлар.

Х. Бак-Кара.

Өвүр районнуң «Коммунизмче орук» колхозунуң огтулар шин белеткээр комсомолчу-аныяктар бригадазы бо чылын 1600 кубометр шин белеткээр. Оон иштиниң школага 800 кубометрин хап бээр. Бригада ам 850 кубометрин белеткээн. Шин белеткелин чер-чер Советтериге соңгуулдалар хүнү—март үштүн бетинде күүседир дээш бригада хүлээлге алган ажылдан турар.

С. Очур.

Барыын-Хемчик районнуң «Кызыл тарлачын» колхозунуң хойжузу Мартан-оол эрткен чылын 337 баш хойларның чаш толун менди камгалап, хой бүрүүнден 1,6 кг дүктү кыргып алган. Малчын кыштаанның сентелгезин кылып, 10 тонна сигенни белеткен алган. Оон хойларының күжү амгы үеде эки. Мартан-ооллуң хоюндан ам төрөөн 27 хоюнуң хураганнары менди доругун турар.

О. Чыртак-оол.

Советтер—ССРЭ-ниң политиктиг үндезини

Социалистиг революцияның тиилээнинин түнелинде, бистиң чуртувуска тыптып келген ажылчын ангының диктатураза ажылчы чоннар депутаттарының Советтериниң хевири-биле турун турар. Советтер — ажылчын ангының эрге-чагыргазының политиктиг хевири, пролетар диктатураазының бистиң чуртувуста доктаатынган күүнге хевири болур.

Советтер болза, күүнге эрге-чагыргазының мырыңай-ла чаа хевири болгаш өзүлүг улусчу, эчизинге чедир демократчыгынган эрге-чагырга. Күүнге эрге-чагыргазының советтиг хевирин ийи-чаңгыс кижилер болгаш, чогаалың кагбаан. Советтер эң-не баштай 1905—1907 чылдарда Россияга баштайгы революцияның болгаш 1917 чылдың февральда болган бүржуаз-демократтыг революцияның үеэзинде ажылчы чоннарның эрге-чагырга, хосталга дээш деминсежип турганы баррикадалар айыннарының одунга революстуг деминсели чоннуң иштинден баштаарынга таарымчалыг удуртукчу органнар болуп тыптып келген эрге-чагырга. Ынчангаш олар төөгүнүң тургузукчузу — улус массаларының чогаадыкчы ажыл-чорудулгазының болгаш демиселиниң түнелинде чоннуң иштинден тывылган, тодаргайларга, Советтерни эгезинде чон боттарының инициативазы-биле тып турган.

Пролетариаттың улуг баштыңчызы В. И. Ленин Париж Коммунаазының болгаш ол ийи орус революцияларының дүжүлгазын анализтеп өөрениринге үндезилээш, 1917 чылдың апрельде болгунуң алдарыг Апрель тезистеринге пролетариаттың диктатураазының эң дээре хевири болза, оон мурнунда марксистернин санал турганы парламентилиг демократтыг республика эвес, а Советтериниң республиказы болурдур деп түнелди үндүргеш, Советтерни теория талазы-биле үндезилеп ажыткан. Оон-биле В. И. Ленин ажылчын ангының диктатураазының политиктиг хевириниң дугайында айтырыгны чугаалаан-биле марксизмниң теориязын чаа чааже көдүрген.

В. И. Ленинниң Советтерни ажытканы чүгле социалистиг революцияның тиилелгезин болгаш бистиң чуртувуска ажылчын ангының диктатураазын турганзарын хандырарынга улуг ужур-дузалыг болган эвес, а харын пролетариаттың эрге-чагыргазын оон ыңай сайзырадып быжыглаарынга база социалистиг тургузуушкунга ажылчы чоннарның бүү талазы-биле улуг чедишкиннинг болурунга ол канчаар-даа аажок улуг ужур-дузалыг болган. Советтериниң төөгүге улуг ужур-дузалыын демдеглевишаан, оон-биле кады В. И. Ленин ону пролетар диктатураазының карачаңгыс бооп болур күүнге хевири кылдыр санавайн турган. 1916 чылда-ла Ленин капитализмден социализмче эргилге үеэзинде хөй янзы политиктиг эрге-чагырга хевирлериниң турун болурунуң дугайында айтыр айтып турган. «Бүү нацияларның социализмче келири — ол дээрге чайлаш чок, ынчалза-даа олар шупту чаңгыс зай келбес, демократияның кайы-бир хевиринге, пролетар диктатураазының кандыг-бир хевиринге, ниитилел амыдыралының янзы-бүрү талаларынга социалистиг чаартылганын кандыг-бир темазынга нация бүрүү бот-хевирни киирер» — деп, Ленин бижээн. (В. И. Ленин. Чог., т. 23, арын 58).

В. И. Ленинниң ол-ла болзалы оон «Күүнге болган революция», «Пролетар революциязы болгаш ренегат Каутский» деп ажылларында улам ыңай хөгжүдүн алган. Ында ол, Советтерни пролетар диктатураазының хевирлериниң бирээзи кылдыр айтып турар.

В. И. Ленинниң ол өөрениниң шынныын амыдырал бадыткаан. Ийги делегей дайынының сөөлүнде Азияның болгаш Европаның элээн хөй чурттарынга массаларының революсчу чогаадыкчы чорду ажылчы чоннарның эрге-чагыргазының Советтерден ангыда чаа хевирин — улус демократиязын ийин үндүрген. Советтер болгаш улус демократиязы күүнге эрге-чагыргазының ийи ангы хевирлери болуп турза-даа, олардың утка-шынары чаңгыс ажылчын ангының эрге-чагыргазы. Советтиг-даа, улус демократтыг-даа күүнге хевирлери ажылчын ангының болгаш оон коммунистиг база ажылчын партияларының удуртулгазы-биле боттандырган улусчу революцияларның түнелинде тыптып келген. Социалистиг күүнелериниң ангы талазы-биле утка-шынары болгаш экономиктиг үндезини чаңгыс. Социализм чуттарының экономиказында кол роль будурулгенин чепсек-херекселинде социалистиг өнүүге хамаарлыр. Чогум-на ол чорук ангы-ангы социалистиг күүнелерниң үндезин сорулгаларының болгаш кол-кол функцияларының ниити характерин тодарадып турар.

• • •

Бистиң чуртувуста Советтер — Совет күүнениң политиктиг үндезини болуп турар. 1917 чылдың Октябрьда Советтерниң II Бүү-россия съездизи бүү эрге-чагырга Советтериниң холунче шилчаанын чарап турар. Олар чоокта чаа колхозчуларга баштайгы белеткээни концертин көргүскеннер- Анаа Киров, Тоолай, Данчыт-оол, Дайыраңна болгаш өскелер-даа эки ойнаанар.

Бот-тывынгыр уран-чүүл бөлгүмү ам мал фермаларынче үнгүшкүнүг концертке белеткенишаан колхозтуң отчёттуг хуралынга концерт белеткелин чорудун турар.

С. СОТНАМ.

Совет улус күүнге эрге-чагыргазының органнарын эң-не демократтыг соңгулда системазынга үндезилээш соңгуп, аңаа боттарының эң дээре кижилерни олурдуп турар. Ол чорук эрге-чагырга органнарының ажыл-чорудулгазының характерин бай бурунгаар тодарадып, күүнеин эргелээринге бүү чоннуң киржилгезин хандырын турар.

Бистиң чуртувуста күүнге эрге-чагыргазының органнары боттарының соңгукчуларының мурнунга отчёттуг. Соңгукчулар боттарының идегелин күүседип шыдаан депутаттарны эрге-дужаалыдан дужүрер эргелиг. Эрге-чагырганың төөлелекчи органнарының чоннуң мурнунга отчёттуг болур чорду бистиң күүневисте улустуң суверенитединиң (онза бүүн эрге-дининиң) боттуг идерели болуп турар.

Совет эрге-чагырганың догунаан тургустунганының сөөлүнде дораан-на В. И. Ленин мынча деп бижээн: «Эштер ажылчын чоннар! Ам күүнеин силер боттарынар башкарар деп чүвеин билиңер. Силерниң Советтериңер — ам күүнге эрге-чагыргазының органнары, төөлелекчи шиитпирлекчи органнар болур». (Чог., т. 26, арын 266).

Совет күүнге тургузуунун бир онзагай үүлү болза, ол демократтыг централизмге үндезилээш тургустунган. Демократтыг централизмниң принциптери болза, бир талазында эрге-чагырганың кудуку органнары үстүүлериниге шыңгыы чагыртkан турарын, ийи талазында күүнеиниң мурнунда турун турар чугула сорулгаларны шиитпирлээриниге эрге-чагырганың бүү органнары, оларны дамчыштыр бүү ажылчы чоннар ниепкейлиг болуруп болгаш оларның калбак инициативиниге даянган турарын негеп турар.

Эрге-чагырганың төөлелекчи органнарының ажыл-чорудулгазынга коллективтиг чоруктун болгаш пролетаржы интернационализмниң принциптерин барымаалаары, ону сагыыры совет күүнеиниң база бир характерлиг чүүлү. Бүү-ле чугула айтырыгларны ында коллективтиг — депутаттарның шупту-зунуң ийикпе азы хой кезиинин киржилгези-биле шиитпирлеп турар. Эрге-чагырганың үстүү органнарында төөлелекчилерниң нормазын чуртта бүү социалистиг нацияларның болгаш биче аймак сөөк улустарның төөлелекчилери кирипкен турар кылдыр тургускан. Күүнеиниң, ажыл-агыйның болгаш культура тургузуушкунунуң айтырыгларын шиитпирлээрде нацияларның эрге-ажыктарын, онзагай байдалдарын барымдаалап турар.

Ынчангаш Советтер болза, бистиң чуртувустуң бүү чонуп, нацияларын болгаш биче аймак сөөк улустарын бир күүнеге чаңгыс аай каттыштырып, оларның күжениишкинин Совет Эвилелиниң улустарының ниити сорулгаларын чедишкиннинг шиитпирлээринче угаан турар ажылчы чоннарның эң-не массалыг болгаш дорт организациязы болур. Оон ажыл-чорудулгазының үндезининде Коммунистиг партияның политиказы турун турар.

Политиканың, ажыл-агыйның болгаш культура тургузуушкунунуң айтырыгларын шиитпирлээринге чер-чер Советтерниң ойнап турар. Олар боттарының девискээринге күүнге эрге-чагыргазының бүүн эргелиг төөлелекчи органнары болуп, боттарының хүлээлгелерин долузу-биле боттандырып турарлар. Чер-чер Советтери боттарының девискээринге ажыл-агый, культура тургузуушкунун удуртун, бюджетти доктаадын, күүнеиниң корум-чурумун болгаш хамаатыларның Конституциядa көрүнгеен эргелерин камгалаарын, хоойуларны шыңгыы сагыырын хандырып база бистиң чуртувустуң камгалал күжүн быжыглаарынга идигни берип турар. Ол ышкаш чер-чер Советтери олардың чагыргазында турар эргелел органнарының, албан-бүүрүлгиг черлериниң ажыл-чорудулгазын удуртун баштаар хүлээлгелиг.

СЭКП-ниң XX съездизи чуруттун улус ажыл-агыйын хөгжүдериниге чер-чер Советтериниң организакчы ролюн улам бедидериниң эргежок чугулазын демдеглээш, Советтериниң кол кичээнгейин ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунуң айтырыгларынче, соңгукчуларның чагыгларын чайгылыш чок, чуткулдуг күүседириниче эргилдирер деп айыткан. Бистиң областың чер-чер Советтериниң иштинде партияның XX съездизинин шиитпирлерин чедишкиннинг күүседир талазы-биле үлегерлиг ажылдап турар мурнакчы көдээ Советтериниң саны өскен. Көдээ Советтериниң социалистиг чарыжының түнелдериниен алгаш көөрге, Чөөн-Хемчик районнуң Чадаана көдээ Совети (даргазы эш Чигир-оол, секретары эш Солаан-оол) эң эки көргүзүүлүг болуп турар. Ол көдээ Совет бодунуң сессияларын Конституцияда айытkан хуусаазын өзүүлүг чыылдырып, аңаа чугула айтырыгларны шиитпирлеп турар. 1956 чылдың эгезинден октябрьның 1-ге чедир 7 сессияларны чыылдыргаш, аңаа мал, чер ажылының, улус өөредилгезинин, кадык камгалалының дугайында болган өске-даа 21 айтырыгларны чугаалажып көрген. Ол айтырыгларның талазы-биле сессияларга доктаамал комиссиялардың эдеринчи ыштелдерин база дыннаан турган. Күүскомнуң хуралдарын 10 катап чыылдырып, аңаа 17 чугула амыдыралчы айтырыгларны чугаалашкан. Чадаананың көдээ Совети бодунуң соңгукчулары-биле сырый харылзалыг, оларның ортузунга политмассалыг ажылды үргүлчү чорудун турар. Тос айларның дургузунда соңгукчулар мурнунга депутаттарның отчёттарын 2 удаа организастап, соңгукчуларның ниити хуралын 3 удаа чоруткан.

Чадаананың көдээ Совети организакчы болгаш полит-массалыг ажылларны эки тургусканы-биле ол болгунуң удуртулгазында турун турар «Искра» колхозтуң ажыл-агыйын көдүрериниге улуг ролду ойнаан. «Искра» колхоз 1956 чылда областың бүү талазы-биле мурнакчы көргүзүүлүг колхозтарының бирээзи болган. Ол ышкаш Өвүр районнуң Саглы, Эрзинин Мөрен, Тожумуң Ий болгаш өске-даа хой-хой көдээ Советтер социалистиг чарыштың мурнакчылары болуп, ажыл-агыйның, культура тургузуушкунунуң айтырыгларын ой-шаанда шиитпирлээриниге, улус ажыл-агыйының планныг даалгаларын күүседириниге улуг организакчы ролду ойнап турар.

СЭКП ТК-ниң декабрь Пленуму ажылагыйның удуртулгазында хөлүн эртир тепчүткен чорукту эдерин болгаш эргечагырганың чер-чер органнарының ролюн бедидерин уламчылаар деп айыткан. Бо чылдың марттың 3-те чер-чер Советтериниге соңгуулдалар болуп эрттер. Областың ажылчы чоннары Советтериниң депутаттарының кандидаттарынга чоннуң эң эки оолдар, кыстарын депшиткеннер. Бо соңгуулда кампаниязы чер-чер Советтериниң ажыл-агый, культура тургузуушкунунга иоон соңгаарга удуртулгазының деминелин улам бедидериниге улуг ролду ойнаар.

М. МАШПААДАЙ.

Делгем билиглиг механизаторлар—күш-ажылдың бедик культурлуг ажылчыннары

Машина-трактор станцияларының байлак болгаш нарын техниказы билиглиг холлары негеп турар. Чүгле мергежилдиг кижилер болунун ажылының мастерлери болуп, тракторларны болгаш комбайннарны бедик бүдүргүчүлүг ажылгап, бүгү хову ажылларын чогуур хуусаазында бедик агротехниктиг деннелге чорудуп шылаар.

Трактористер, трактор бригадаларының бригадирлери, арыглаар машиналарның машинистери болгаш оларның дузалакчылары, учетчиктер МТС-тернин юктаалал ажылчыннары болур. Хову ажылларындан хостуг үеде оларның ажылдаар черн септелге мастерскаязында, колхозтарның түлүгларында, улуг күш үнер ажылдарны механизастап турар фермаларда болур.

Бистин областын МТС-тери чыл санында эн сайзырангай техниканы ап турар. Соолгу чылларда областын МТС-тери дөрбелчин-уяланчак арга-биле кукуруза, картофель аргаларын, хой кыргыыр агрегаттарны, картофель аргаларын алыр «КОК—2» деп комбайннарны болгаш өске-даа янзы-бүрү техниканы алган.

СЭКП-нин XX съездизинин Директивалаларында мынча дээн: черек апарганда өрү көдүрүп чорүр чепсек-херектелдин 176 чедир янзы-бүрү конструкцияларыбиле МТС-терни 2—3 чылдарда долдур хандырар. Ынчангаш чүгле трактор башкарын билир турган тракторист болза, агротехниканы болгаш чаа чепсек-херектелдерни эки билген турар ужурлуг. Бир өзөс механизатор тракторист деп чаңгыс мергежилдиг болур болза, ол механизатор өзөс. Ынчангаш механизаторлар-биле үрүлүү өөредилгени чорудары чугула.

Областын МТС-тернин механизаторлары колдуунда-ла чаңгыс мергежилдиг тракторист азы комбайнер болуп турар. Механизаторларның улуг нуруузу слесарь ажылын кылып билбес. Оон хараазында күскү, кышкы септелгенин күженишкининг үезинде МТС-терге слесарьлар, токарьлар чедишпейн турар.

Моон мурнунда трактористер сезон дургузунда 15 аът күштүг тракторга чымчак андырылгаже шилчидерге 700—800 болгаш оон-даа хой гектарны чарлыраын, а комбайнер—500—600 гектар чернин дүжүүн ажаап алырын эки билир турган. Чүге дээрге олар ол хүлээлгелерни күүседир болза, 500—600 күш-хүнерин ажылдап ап, 4—5 мүн белгаш оон-даа хой рубльди ап болур турганнар.

Ынчаарга ам ындыг өзөс. Чүгле ынча-мынча гектарны тарын хаптарын бодавайн, а бир гектардан бедик дүжүүтү алыр болгаш ажаап алыышкынны кыска хуусаала чидириг чокка чорудар деп шыңгыы сорулга көдээ ажыл-агый ажылчыларының мурнунда салдынганда хорзуник чаңгыс катап өзөс, а каш катап ажылдап кылыр болгаш ажаап алыышкынны эн кыска хуусаала чорудар ужурлуг бис. Моон ужурунда механизаторлар чаа мергежилдерни шиңгээдип алырынга сонуургалдыг болур. Ам бистин МТС-тервисте янзы-бүрү техниканы шупту трактористер бир дөмей шиңгээдип албаннар.

Кандыг-бир планны азы хемчегларны чүге үзүп турар бис?

Хой кыргыызын болгаш дөрбелчин-уяланчак арга-биле тарылганы азы дүжүүтү ацылап ажаап алырын чижекке ап көрээл. Механизаторлар ону билбес болгаш чүгле ажылдап турар үезинде ону өөренип турарынан машиналар чогуур хуусаазынга четпейн тура-ла ажыглалдан үнүп турар.

Мындыг байдалды узуткаар төлөөде, МТС-терге механизаторларның мергежилин белдер талазы-биле курстарны организастаары эргежок чугула. Чижекке Бай-Тайга МТС-ти ап көөрге, хой кыргыыр кыргыкчыларын ой-шөөнүз белеткээн, кыргыызының планын ажыр күүсеткен болгай. Чамдык машина-трактор станциялары механизаторларны өөредип эгелөөн турган, ынчалза-даа ону төнчүзүнге чедирбээн. Моон түннелинде кукурузаның дөрбелчин-уяланчак арга-биле тарылгазының үезинде механизаторлар ол ажылды кылып турган өзөс, а чүгле өөренин алырынга өйлежип турганнар.

Чадаана МТС-тин ол инженери Дубцовтун удуртуп турары механизаторлар өөредилгези багай өзөс организастатынган. Ол өөредилгеде трактористер, комбайнерлер болгаш трактор бригадазының бригадирлери хаара туттунган. Ындыгда болза, ында механизаторларны ийги мергежилди чедип алырының өөредилгезин организаставаанны четпес.

Механизаторлар МТС-тернин бүүн чыл интанде ажылгаар доктаамал ажылчыннары болганда, оларның мергежилдерни солуй ажыглаары улуг ужур-дузалыг. Мергежилдерни селуштурары кадрларын составын доктаамал тургузарынга болгаш техниканы каминг адилээринге дузалаар. Бин-Хем МТС-ти алган көөрге, оон механизаторлары харугда тракторист-даа, комбейнер-даа болуп турар. Бай-Хаак МТС-тин механизаторлары база чаңгыс өзөс мергежилдиг болуп турарлар.

МТС-тин удуртукчулары механизаторларга немелде мергежилди чедип алырынга дузалап, курстарны МТС бүрүзүнге организастаары чугула.

И. БРИЧЕЕВ,
областын көдээ ажыл-агый өргелелинин улуг инженери.

Автомашиналар болгаш көдээ ажыл-агый машиналарының камналгазын күштелдирер

Улуг-Хем районнун Маленков аттыг көдээ ажыл-агый артелинин ажыл-агыйы чыл санында-ла улгалып, экономиказы быжыгып, сайзырангай машина чепсек көвүдеп турар. Колхоз чаа техниканы үргүлчү немей садып ап, хой түннүг ажыл-херектинин чарыгдап турар. Ындыг болза-даа оларның камналгазы дээш демисел чок.

Колхоздун шагда-ла салып алганы тараа арыглаар, бөстырөө машиналары, дедилери төп хову турызында кандыг-даа септелге чок чылар. Андазынаар, илиирлер чер болганда-ла чыткылаар. Сиген кестирер машиналар болгаш өске-даа көдээ ажыл-агыйның чепсек-херектелдери шуут ажыглаалаан үнген, оларны септээр дугайында сагыш салдынмайн турар. Мандал чаңгыс чижекти көргүзүүрге четчир. Колхоз 1949 чылда аъттын тараа бөстырар ийи машиназын садып алган. Оларның бирээзи колхоз төвүнде склад чанында, өскези Көк-Хаак деп черде чаңгыс-даа чылда ажылалга киирбейн каапкан чыдар.

Артельге эрткен чылын 7 автомашина ажылдап турган болза, ам чүгле ийи машина ажылдап турар. Ол машиналарны үрей шаан кижилерге баштаар чер кандыгда хемчег хүлээтпейн турар.

Чолаачылар автомашиналарны үрей халдып каапкаш, автомашиналарны ап турарлар. Чолаачы Төмүр-оол «ГАЗ-51» маркалыг автомашинаны үрей мунгаш, база ындыг маркалыг машинаны алгаш, Чөөн-Хемчик районнун Хөндергей бажынга үрээш, ол-ла черинге клапкан келген. Колхоз баштаар чери аңаа база-ла чаа машинаны берген. Ол ышкаш чолаачы Седен-оол база ийи автомашинаны үрээн. Тимур-оол үш аргаар машинаны чоокта чаа база үреп алган.

Үрелген техника септетинмейн чылырда-ла оон колектери үруглар-даа, улуглар-даа ынай бөөр дажыглап турар. Колхоз баштаар чери үрелген техниканы чогуур үезинде септеп, оон үрекчилери-биле демиселди чорудары чугула.

Т. БАЛГАН.

Дуржулгалыг хойжу

Чөөн-Хемчик районнун Жданов аттыг көдээ ажыл-агый артелинин хойжузу О. Балы-Лама 1951 чылдан бөөр ыал кадарып ажылдап келген. Ол чыл бүрү малдын баш санын өстүрер, продуктулуун белиер дээш бар аргаларны ажылгап келгениндеен оон малының баш саны өзүлделиг болуп келген.

Малдың эки хүр кыш ажары оон чайгы семиртилгезиндеен, чылыг, толуг ыыштаглаашкынлан хамаржыр дөрзин малчын билир. Ынчангаш эш Балы-Лама чайын Чыргакы-Бажыгта хоюн 15 катап олар солуп көжер. Күскээр апарганда Куу-Тейнин ол-бо талаларынга одарлаар. Ол одарлар шөөр малга эки тазрычалыг өттүг. Ыыштаг септелгезин боду кылып ап, мал чемин, кургаг өдекти, оттулар ыяжын бүрүн белеткеп алыр. Кыжын кодан демисселдиг одарын планнап одарлаар.

Балы-Лама бо чылын бодунга быжыглаан 308 төрүүр хойларындан 308 хураганнарны менди камгалап ап, бир хойдан 2,5 килограмм дүктү кыртып алырын хоюнгеп. Ам малчын 54 төөрөн хоюндан 65 хураганны менди камгалап алган белгаш малдың кышкы байдалы эки.

М. СЫНАА.

Кызымак ажылдың түннели

Эрзин районнун Нарында чеди чыл школазында башкы А. Г. Литвинов 3 чыл ажыг үеде күш-ажыл кичээли башкылап, кичээлдер бүрүзүн бедик шынарлыг эртирип, өөреникчилерни күш-ажыга хандыкшыдып, чанчыктырар дээш күженишкининг ажылдап келген. Бо өөредилге чылында школа чанында чаа кылынган мастерская ажылдап эгелээн.

Мастерская хереклелер-биле эки хандыртынган. Аныяк чазаныкчылар Кадыр, Борбак-оол, Сыдам-оол, Кино олар столларны, парталарны, тумбочкаларны болгаш өске-даа эдилел аймаан кылып турар апарганнар.

К. НУРЗАТ.

Тудуг бригадазы

Сут-Хөл районнун Жданов аттыг көдээ ажыл-агый артелинин О. Чатпага удуртурган тудуг бригадазы 5 ажыл хүнүнде 300 чудукту кескеш машина оруунче сөөрткен. 154 кубометр оттулар ыышты каккаш тургускан. Тудуг материалының белеткелинде тудугжуларга бир бажыңны туткан. Тудугжулардан М. Кызыл-оол, О. Бүрүнчүк, О. Дамдын-оол эки ажылдап турарлар.

О. БОРАШ.

Кол Ассамблеяның XI сессиязы

• • •

НЬЮ-ЙОРК. 29. (СЭТА). Египеттин девискээринче шургүн кирген бүгү-ле шериглерни үндүрер дугайында Кол Ассамблеяның каш удаа үндүрген резолюцияларын күүседиринден Израильдин ойталаанын холбаштыр январьның 28-те пленарлыг хуралынга Чоокку Чөөн чүкте байдалдың дугайында айтырыгны чугаалажып көөрү Кол Ассамблеяның дүүнгү хүнүүсү хуралынга уламчылап турган.

Египетке улуг агрессияны өөскүдериге оон шериглерни барыын талакы күүнелер чепсек кылдыр ажыглаанны Израиль египет девискээрге артын каар дээш янзы-бүрү чылдактарны идин үндүрүп уламчылап турар дээрзин моон мурнунда айытkан болгай.

Каттышкан Нациялар Организациязындан «чогуур негелделерни» күүсетиваан черде, база Израильге «хагдылаал» бербээн черде мөөн чазаан Газа райондан болгаш Синай чартык ортулуктун Аб'ї мугулдурга хамааржып турар кезээндеен шериглерни үндүрерин бодавайн турар деп дүүн пленарлыг хуралга чүве чугаалаан израильдин чаа базы катап бадыткаан. «Ускуленжишкининг катан үнүп келирин чайладыр» төлөөде айыттынган районнардан шериглер үндүрери «чогуур хемчеглер-биле» үдетинген турар ужурлуг деп Эбан бадыткап турган. Египетке чугула болуп турар ийи районну оларны интернационализастаарының азы «КНО-нун онза шериглери-биле эжелөөрининг хевири-биле Египеттен хооруп алырын Израиль херек кырында негеп турар.

АКШ-тың төлөөлекчизи Лодж Израильдин туружун херек кырында бүрүү-биле деткөөн. «Израиль бодунун шериглерин моон ынай саадаашкын чокка үндүрер ужурлуг деп Каттышкан Штаттар санап турар деп ол чугаалаан. Оон соонда дораан-на үнүп чорун турар израиль шериглерни соо-биле КНО-нун онза шериглери олче кирер ужурлуг...» Бодунун чугаазынга Лодж ийи таланы — агрессорну болгаш агрессиядан коргаан чүүлү—херек кырында бир дөмей кылдыр айытkан. Бодунун чугаазынга чүткүлү Израильдин шургүн кире берген шериглерни үндүрериче өзөс, харын «мурнуку байдалын катап тургустунарын чайладырынче» ол кылган.

Газа районунче болгаш Акаб мугулдурже «КНО-нун онза шериглерин» киирериге Египеттин чөпшөөрелгези негеттинмес чүве ышкаш кылдыр Филиппиннерниң төлөөлекчизи Серрано бадыткап турган. Боттарының эжелеп алган девискээринден израиль шериглерни үндүрген турар ужурлуг дээрзинге чөпшөөрешпишаан, оон түннелинде «ээн чер» турун келир, ону «КНО-нун шериглери» эзлиг ужурлуг дээр дугайында барыын талакы чамдык күүнелерниң недегелделерин филиппин төлөөлекчи катаптаан.

Израиль шериглерни египет девискээрден үндүрер дугайында Кол Ассамблеяның резолюцияларын долузу-биле болгаш чугаа чогу-биле күүседирин Сауд Аравиязының төлөөлекчизи Деджани негээн. Январьның 19-та хүлээп алдынган резолюция «чымчак» болган болгаш Кол Ассамблеяның сессиязынга илеретинген делегейнин хөй-ниитизинин санал-оналын Израиль барымдаалаар боор деп хөй кижилер болап турган дээрзин ол демдеглээн. Ынчалза-даа Израиль ол санал-оналдарны тоовайн турар. Моон ужурунда, улам шиитпирлиг хемчеглерже шилчир өй келген деп Деджани чугаалаан. Израильге улуг экономиктиг хемчеглерни ап чорударын Деджани негээн.

Израильдин эжелеп турары районнарга «КНО-нун онза күштерин» таарыштырын тургузарының планнарын чугаалаан, КНО-нун күштери Египетте египет чазактың чөпшөөрели-биле турун турар деп Деджани демдеглээн. Ол дээрге эжелекчи шериглер өзөс болгай деп ол сагындырган.

Израиль шериглерни египет девискээрден үндүрер дугайында Кол Ассамблеяның резолюцияларын долузу-биле болгаш чугаа чогу-биле күүседирин Сауд Аравиязының төлөөлекчизи Деджани негээн. Январьның 19-та хүлээп алдынган резолюция «чымчак» болган болгаш Кол Ассамблеяның сессиязынга илеретинген делегейнин хөй-ниитизинин санал-оналын Израиль барымдаалаар боор деп хөй кижилер болап турган дээрзин ол демдеглээн. Ынчалза-даа Израиль ол санал-оналдарны тоовайн турар. Моон ужурунда, улам шиитпирлиг хемчеглерже шилчир өй келген деп Деджани чугаалаан. Израильге улуг экономиктиг хемчеглерни ап чорударын Деджани негээн.

Израильдин эжелеп турары районнарга «КНО-нун онза күштерин» таарыштырын тургузарының планнарын чугаалаан, КНО-нун күштери Египетте египет чазактың чөпшөөрели-биле турун турар деп Деджани демдеглээн. Ол дээрге эжелекчи шериглер өзөс болгай деп ол сагындырган.

КОНСУЛЬТАЦИ

Бот кижилерден, уруг чоктардан болгаш эвээш өг-бүлелиг хамаатылардан үндүрүг

Нелер болгаш бичин уруглар дугайында салгыш салымшын ССРЭ-де күрүнеин чугула сорулгазы, бүгү улустун херээ болур. Бистин Төрөөн чүртүвүстүн аныяк салгакчыларын кижизиилп турар ие-херээженнерниң эрге-ажыктарын камгалаарынга коммунистиг партия болгаш Совет чазак онза кичээнгейин салып турар. Ие-чашты камгалаарынга, зныяк салгакчыларны күш-ажылга болгаш угаан-бодалга кадык кижизиериге таарымчалыг байдалларны тургузарын хандырар хемчеглериниң ханы быжырымчалыг системазы бистин чүртүвүстө тургустунган. Эмнелгенин болгаш профилактиктиг албан черлериниң, санаторийлериниң, божуур бажыннарының, уруглар бажыннарының, салгарының болгаш ясилериниң калбак четкизи тургустунган, коммунистиг ниитилелдиң долу үнелиг тургузукчуларын, кадык салгакчыларны ие-херээженнерниң кижилер бүрүн аргаларлыг болгурдуче угланган хой санныг хемчеглер чорутунган.

Совет күрүнеин иелериниң болгаш бичин уруглардың эрге-ажыктарын камгалаарын хандырарынче угландырган хемчеглериниң системазында бот кижилерден, уруг чоктардан болгаш эвээш өг-бүлелиг хамаатылардан үндүрүг көскү черни аалеп турар. Бо үндүрүгү бистин областа 1957 чылдың январь 1-ден эгелеп чоруда берген. Үндүрүгүн баштайгы тыотылгазын декабрьның ажыл-төлевирин барымдаалап, 1957 чылын январьның баштайгы чартыының ажыл-төлевиринден тыткан.

Үндүрүгүн төлөнчилери болгаш ону тыртарының чуруму

Үндүрүгү уруг чок, чаңгыс азы ийи уруглуг хамаатылар: 20-ден 50 хар чедир өр кижилер, 20-ден 45 хар чедир херээженнер төлөөр. 1957 чылда 20 хар четчир ажылчын, албан хаакчылар үндүрүгү моон алаанда чурум-биле төлөөр: бир өзөс 20 хар бо айның бирги чартыының ажыл-төлевирин тыпсыр хуусаанын мурнунда чедишкен болза, үндүрүгү ажыл төлевириниң өөлчеглиг тыпсыгаанынан тыртар, бир өзөс 20 хар ажыл төлевирин тыпсыр хуусаанын соонда чедишкен болза, үндүрүгү дараазында айның бирги чартыының ажыл төлевирин тыпсырда тыртар. Бүдүрүлгеде азы организацияда ажыл төлевирин айда ийи удаа тыпсып турар бүгү таварылгаларда үндүрүгү эрткен айның ажыл төлевирин барымдаалап тыртар.

Дээди болгаш ортумак өөредилге черлериниң айда 370 рубль ажыг стипендия ап турар өөреникчилери бот кижилерден үндүрүгү чүгле 25 хар четчир өр кижилер төлөөр, ынчаарга олар 25 хар чедишкен чылының төнчүзүнге чедир үндүрүгүн хосталыр. Дээди болгаш ортумак өөредилге черлериниң 1931 чылда төрүттүнген өөреникчилери бо үндүрүгү 1957 чылда төлеп эгелээр.

Ажылчын, албан-хаакчыларның болгаш өске-даа төлекчилериниң назы-харын шынзыктырар документилер болза, паспорттар (азы оларны солаан өске документилер) азы төрүттүнген дугайында хереченлер болур.

Бир өзөс документилерде чүгле төрүттүнген ай, чылын айытkан (хүнү чок) болза, бо чылын 20 хар чедишкен хамаатылардан үндүрүгүн баштайгы тыртылгазын, азы бо чылын 50 хар чедишкен өр кижилерден, 45 хар чедишкен херээженнерден үндүрүгүн сөолгу тыртылгазын оларның айытkан назы чедишкен айында тыртар.

Үндүрүгүн хемчеглери болгаш оларны онаарының чуруму

ССРЭ-нин бот, уруг чок болгаш эвээш өг-бүлелиг хамаатылары үндүрүгү моон алаанда хемчеглер-биле төлөөр: уруглар чокта—айда алыр ажыл-төлевиринден 6 хуунуу, чаңгыс уруглуга—1 хуунуу, ийи уруглардыгда 0,5 хуунуу.

Уруглардың санын доктаадырда, ук кижинин адынга бижээн бүгү уругларын (төрөөн уругларын) база доктаатkан чурум-биле азыраан уругларын оларның хар-назыны, чурттан турар чери хамаан чокка шуптузун саналр.

Ашак-кадайның кайы-бирээзи мурнунда ашаанган азы калайынан уруглардыг таварылгаларда, ол уруглары сонгу аланын азы сонгу иеиин уругларының санына киирштирер (бир өзөс ол уруглар ашак-калайның азыралында азы кижизилгезинде турар азы чогуур назы чедишкиже турган болза бир өзөс ашак-кадайның ийги өгленишкини доктаатынган чурум өзугаар бадылашкан болза). Оон-биле чергелештир, бир өзөс хамаатылар ашак-кадай болушканын бадылаттаан турган, уруглуг болу бергенде, үндүрүг тыртарда ол уругну чүгле незинин кыдыр саналр.

Уруглар бирын болгаш санын доктаадырда ажылчын, албан-хаакчы болгаш өске-даа хамаатыларның кижизилгезинде хайгаарал, азырал чуруму-биле турар уругларны саналр.

Уруглары үш, ынчангаш үндүрүг төлевейн турган ажылчын, албан-хаакчыларның уруу өлген таварылгада олар ол чылдың төнчүзүнге чедир үндүрүг төлевириндеен хосталыр. Чаңгыс азы ийи уруглуг турганнарның уруу өлген таварылгада үндүрүгү уруг өлген үезинге чедир төлен келген хемчээли-биле ол чылдың төнчүзүнге чедир төлөөр.

Ажылчын, албан-хаакчылар болгаш өске-даа хамаатылар уруглар барын болгаш оларның санын шынзылар документилерни (уруглар төрүттүнген азы азыратынган дугайында хамаатты байдалдың актызын бижикир органнарның хереченлери, уруглар ажаарынга хөренгилер тыртарының күүсеткир хуудустары болгаш өске-даа) ажылдап турары бүдүрүлгенин, албан черинин, организацияның бухгалтериязынга чыл бүрүнүн январь 15-тен орай өзөс көргүзер ужурлуг. Бир өзөс ажылчын, албан-хаакчылар уруглардың санының дугайында документинин кандыгбир чылдагаан-биле бухгалтерияга көргүзүп шыдавас болза, ол ажылчын, албан-хаакчылардан үндүрүгү 1 азы 0,5 хуу тыртар бе, азы шуут хостаар бе деп айтырыгны оларның бижимел билириишкиннерине болгаш уруглар бөрын, оларның санын шынзылар өске-даа документилерге үнезилээш, ажылчын, албан-хаакчының ажылдап турар организациязының турар черинде район (хоорай) сан кылдызының өргелекчизи шиитпирлээр.

Бо үндүрүгүнүң талазы-биле чиигелделер болгаш оларны тыпсырының чуруму

Хамаатыларның чамдык бөлүктери бот кижилерден, уруг чоктардан болгаш эвээш өг-бүлелиг хамаатылардан тыртар үндүрүгүн шуут хосталыр. Тодаргайларга, айда 370 рубль аспас ажыл төлевири алыр ажылчын, албан-хаакчылар, уруглар ажаалгазынга күүнеден дузалаачы азы пенсия ап турар херээженнер (дузалаачыны азы пенсияны чамдык уругларынга албайн турар болза) үндүрүгүн хосталыр.

Бир өзөс уруглар ажаалдазынга дузалаачыны азы пенсияны херээженнерге төлөөрин чылдың дургузунда соксаткан болза, чиигелде чылдың төнчүзүнге чедир күүтүг болур.

Бирги азы ийги бөлүктүн инвалидтери пенсия ап турары, турбазы хамаан чокка, бо үндүрүгүн шуут хосталыр. Ашак-кадайның кайы-бирээзи бирги азы ийги бөлүктүн инвалиди болза, кайызы-даа үндүрүгүн хосталыр. Үндүрүг төлевириниеен хостаары-биле калай (азы ашаа) организациянын бухгалтериязынга пенсия дептерин азы эмчи эксперт комиссиязының чогуур шынзылгазын көргүзер. Оон ангыла, ашак-кадай болушканы шынзылар документинин ажылдап турар черинге база көргүзер.

Шеригнин хуусаалыг албанында болгаш хуусаа ашкан шериг албанныларны (солдаттар, матростар, сержантылар болгаш старшиналар), оларның кадайларын, ол ышкаш Ада-чүрүүн дайынының фронтуларынга уруглары өлген азы сураг чок читкен ада-иелерни бо үндүрүгүн шуут хостаар тускай чиигелделерни доктаатkан.

Ажылчын, албан-хаакчылардан болгаш өске-даа хамаатылардан үндүрүгү шын саналарын база доктаатынган чиигелделерни чогуур үеде тыпсырын хандырар төлөөде, үндүрүг дугайында хоойлуну сан ажылдакчылары шынгыы өөренирин бүдүрүлгелернин, албан черлериниң болгаш организацияларның удуртукчулары чедип алыр ужурлуг.

Оон-биле кады, үндүрүгү тыртар талазы-биле сан аппаратының ажылынга шынгыы контрольду тургузары, чиигелдер алыр өргелериниң дугайын болгаш ол өргелерни барымдаалыг болдурары-биле хөлбаалыг хүлээлгелерниң дугайын ажылчын, албан-хаакчыларга үргүлчү тайылбырлаарын организастаары эргежок чугула.

В. ЦЫПКИН,
облсан кылдызының үндүрүглер болгаш белеткелдер кылдызының начальникинин орлакчызы.

ЧАЗАЛГА

Бо чылдың январь 19-та үнген № 19 (3731) «Шын» солунунун ийги арнында Омск областа Ленин орденин тывысканының дугайында отчетта ап Л. И. Брежневтин чугаазының ийги колонказының адаанда өрү бешки абзазын «Маргыш чок кайгамчыктыг тиилелге четинип алдынган-дыр эштер! Ол болза, партиянын XX съездизинин эн чоокку чылларда 11 миллиард пуд тараны бүдүрериниң дугайында төөгүлүг шиитпирлерни күүседири дээш бистин улузувустун демиселинин херээнге улуг салымчыкын-дыр» деп чазаан номчуур-дур.

Редактор К. С. ШОЯГУ.

Аңчылар а дыңнадыг

Тыва облкуускомнун чанында күрүнеин аңнымыр инспекциязы дорлаларны, кара куштарны, күртүлерни, эликтерни, коданнарны дырбактыларны болгаш черлик хаваннарны диригге тударын чардап тур. Бора болгаш ак дириг торлааларынын өртээ—35, кара куш—150, күртү—75, элик—700, ак кодан болгаш бора-тоолай—60 дырбактыг — 800 болгаш черлик хаван—500 рубль.

Дириг аннарны Кызылга, Шагаан-Арыгга, Чадаанага, Бай-Тайгага болгаш Самагалдайга хүлээп алыр.

Айтырыглыг кижилер Кызыл хоорайда Суворов кудумчузунда 32 бажыңга келир.

Күрүнеин инспекциязы.

Бөрүдеи, дырбактыгдан болгаш чекпеден ангыда өлүк аннарын бүгү-ле хевирлериниң кышкы, часкы аннаашкынын март 1-де доостурун бүгү аңчыларга күрүнеин аңнымыр инспекциязы дыңнадын тур.

Эликтерни, соңгу чүктүн ивилерин, чөөреннерин, те-чуңмаларын, аргаларын, хаваннарын болгаш тоогуларын аннары февраль 1-де доозулган.

Тывын куштарының бүгү хевирлерин өлүрери март 1-де доостур. Кишти болгаш кумдусту февраль 1-ге чедир чөпшөөрелдиг аннаар.

Аңчылар, аңнымырның дүрүмнерин болгаш хуусааларын сагыдар, кайы-хамаан чок аннаар чорук-биле демисежиннер!

Күрүнеин инспекциязы.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажын № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнун 3—62, редакторнун орлакчызының, секретарының культура болгаш анылыры кылдызының 4—98, партийжи анылыры, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, көдээ ажыл-агый ниитиги информация кылдызының — 3 — 88, харыысалгалыг кылдыстерниң 3—68, чагаа кылдызының база бухгалтериязының 3—65.

ТС—00070. Культура өргелелинин типографиязы

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢДАР!

1925 чылда үндезилетингеН

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ ХЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ ХЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

№ 25 (3737) | 1957 ч. февраль 3, воскресенье | Өртээ 20 коп.

Коллективтиг керээлерни чарарынче улуг кичээнгейни салыр

Профессионал эвилелдериниң Бүгү-эвилел Төп Чөвүлелиниң президиуму 1957 чылда коллективтиг керээлерни чарар үеге дүгайында доктаалды үндүрген. Ол дээрге ажыл-агый-политика талазы-биле чүгүле ажыл болур. Коллективтиг чаа керээлерни чарын турган, профэвилел болган ажыл-агый организациялары эрткен чылдың ийи талалыг хүүзүглелериниң ханчаар күүсеткенин бүгү тала-биле хынап көөр ужурлуг.

Коллективтиг керээлерни чарарының талазы-биле кампания партияның XX съездизинин болган СЭКП ТК-ның декабрь пленумунуң төөгүлүг шиитпирлериниң соруг киргени бистин чүрүүн ажылчы чоннарының чогаалыкчы инициативазының болган идепкейинин күчүлүг көдүрүүшкүнүнүң байдалынга болуп эртер.

Коллективтиг керээлер — ажылчыннарның чогаалыкчы идепкейин күрүнеин планныг онаалгаларын бүгү көргүзүглер-биле доллур күүсеринче эвилелдээринин, бүдүрүлгени эргелеп башкарарынга оларны хаара тударының шылгатынган чепсээ болур. СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң шиитпирлериндe коллективтиг керээлернин ужур-дузазын улам-на улгаттырган.

Ийи талалыг хүүзүглелериниң идиглиг күжүнүң дүгайын тодаргай чүгүлап турар эвээш эвес чижектерни көргүзүп болур. Бызыдың түүйбү заводу болган ыяш заводу 1956 чылдың бүдүрүлге планын хуусаа бетинде күүседир дээш социалистиг чарыштың тиилекчилери болганнар. Бо ийи заводтуң коллективтери чыл планнарын 2—3 ай бурунгаар күүсеткеш, пландан ажыр каш чүс мың рубльдин продукциязын берген. Чеминшкиннер ол коллективтерге боттары чаягаарда чедип келбээн, а ол болза коллективтиг керээлерни боттандырганының түүнели болур. Күш-ажылдың камгалалыч болган ажылчыннарның ажыл амыдыралының байдалын эжиндериниң талазы-биле хой санныг хүүзүглелерни үстүүе алды үнген заводтарның администрациялерлери боттандырган.

Ынчалза-даа ийи талалыг хүүзүглелериниң күүселдези чер болганда-ла мынчаар тургустунмаан. Чижээ, № 1 автотранспорт конторазы, «Тыва тудуг» трестизи, чурт үлетпүрүүнүң область эргелелиниң чамык бүдүрүлгелери, облпотребсоюзтуң АТК-зы болган Эрбектиң шахта эргелелиниң коллективтиг керээлерде алган хүүзүглелерин долузу-биле күүсетизинин эрткен чылдың түүнели көргүскен. Бызыдың сентелге заводунуң администрация чери күш-ажылдың камгалалының болган техниканың айыыл чок чоруунуң чурумун үреп турар.

Сентелге заводунуң шуткулга цехинин ажылы ажылчыннарның кадынга хоралыг бүдүүлге чорудулгалары-биле холбашкан болуп турар. Ынчалза-даа ынча агаар кирер чер чок, иштиг аажок соок болган ажылчыннар сес шак иштинде анза ажылдаар ужурга таваржып турар. Бочегарлар болган сентекчилер түскай лептер-биле хамыртынмаан. Администрация чери бо дүгайында хемчег албайн турда ынча профэвилел организациязының ооң-биле эптежип турары кайгамчык. Бызыдың мебель фабриказы (директору эш Шарышин), алгы заводу (директору эш Скрыль) эрткен чылын коллективте керээлерниң күүселдезин чаңгыс-даа катап хынаваан болган керээлер ёзу барымаалаан чардынган. Ийи талалыг хүүзүглелериниң күүселдези дээш хүн бүрүүн боттуг контролюн профэвилел организацияларының чорутпайн турарының бо ышкаш өске-даа фактылары хой.

Коллективтиг керээлерни чарары — ёзу барымаалаар болган таваарлар чорук-биле шыдаштас чогаадыкчы керек болур. «Чаңгыс аай керээлер» дээр белеиин хараар методту ажыглап болбас ужурлуг. Коллективтиг керээ бүрүүн кайы-бир бүдүүлгенин ажылының онзагай байдалын болган спецификтиг түүлерин барымаалап чогаадып тургузар. Керээ болуунуң хемчээлиниң талазы-биле улуг эвес болур болган бүгү ажылчыннарга ылавыла тодаргай, билдингир болур ужурлуг. Ол түл дээрге бүдүүлгенин улам ынай көдүрүп, чаа техниканы нептередирин, ажылчыннарның күш-ажылының байдалын, материал-культуралыг нетелдезин хандырарын өскүжидериниге идиг бээр ужурлуг тодаргай хүүзүглелерни көрген турары эргежок чүгүлә дээн ол болур.

Бүдүүлгелериниң улуг-улуг цехтериниге бо чылын цехтериниң керээзин бир-ле дугаарында чарар деп турар. Күш-ажылдың камгалалының, организас-техниктиг хемчегленин, чаа техниканы, мурнакчы технологияны болган бүдүүлгениң чаартыкчыларының ажылын нептередирини, культура-кижизидилге ажылдарының талазы-биле хүүзүглелер бо керээге көрүүнер. Бо дүгайын бүгү талазы-биле өөренип көөрү болган ынчыг керээлерни чарарынга баш удур белеткенири эргежок чүгүлә.

Бо чылдың коллективтиг керээлерни чарары эки белеткелди болган ыяк хынамчаны өгеп турар. 1957 чылда профэвилелдериниң үш өскөмнары коллективтиг 44 керээлерни болган күш-ажылчы 5 бүдүүлгеларны чарар деп турар. Моңу боттандырарда 1956 чылдың коллективтиг керээлериниң күүселдезин массалыг хынап көөр болган бо чылын чарар ийи талалыг керээге ажылчыннарның база албан-хаакчыларның санал-онаалын кичээнгейлиг өөрөнип көөр ужурлуг.

Эрткен чылдың коллективтиг керээлериниң күүселдезинин түүнелин болган чаа керээлериниң тиилиислин, ажылчыннарның болган албан-хаакчыларның ниити хуралынга калбаа-биле чүгүлә-лиг көрген турары чүгүлә. Бо дугайында илеткелерни бүдүүлгелериниң директорлары болган профэвилел комитеттериниң даргалары кылган турар ужурлуг. Чүге дээрге ийи талалыг керээлериниң дугайын чугаалажып турар болганда ооң күүселдези дээш харысалга администрацияга-да болган профэвилел комитетинге-да бир дөмей онаажып турар болгай.

Бистин областың профэвилел организациялары болган бүдүүлгелериниң администрация черлери 1957 чылдың коллективтиг керээлерни чарарының дугайында ВЦСПС-тиң V пленумунуң доктаалын үлүүртүлгө болдурар хүүзүглелиг. Ынчангаш бүдүүлгелериниң көдүрүүшкүнүн, күш-ажылдың бүдүүлүүлүүнүн өзүлдезин, чаа техниканы болган дешилгелиг технологияны нептередирин, эргелерилерни чаартырын, ажылчыннарның күш-ажылының байдалын өскүжидерин хандырып турар тодаргай хүүзүглелерни алган турар.

Коллективтиг керээлерни чарарының кампаниязы областың профэвилел чөвүлелиниң болган комитеттериниң талазындан хүн бүрүүн доктаамал үлүүртүлгөн негеп турар. Бүдүүлгелерге практиктиг хуламчыны көргүзери — оларның дөрт хүүзүглези болур. Бүдүүлгелериниң партия организациялары ажыл-агый болгаш политика талазы-биле чүгүлә болуп турар кампанияга бүгү таланың детинчезин көргүзер, организакчы рольду ойнаар ужурлуг.

Коллективтиг керээлерни чарарының кампаниязы областың профэвилел чөвүлелиниң болган комитеттериниң талазындан хүн бүрүүн доктаамал үлүүртүлгөн негеп турар. Бүдүүлгелерге практиктиг хуламчыны көргүзери — оларның дөрт хүүзүглези болур. Бүдүүлгелериниң партия организациялары ажыл-агый болгаш политика талазы-биле чүгүлә болуп турар кампанияга бүгү таланың детинчезин көргүзер, организакчы рольду ойнаар ужурлуг.

МАГНИТОГОРСКИНИҢ СТАЛИН АТТЫГ МЕТАЛЛУРГИЯ КОМБИНАДЫ

Комбинаттың директору эш ВОРОНОВКА

СЭКП-ниң партия комитединиң секретары эш КОЛОБОВКА

Профэвилелиниң завод комитединиң даргазы эш ЖИРКИНГЕ

Чүрттүң кол металлургия бүдүүлгелериниң бирээзи болур Магнитогорскиниң металлургия комбинадын ажыглага киргген хүнүнден бээр 25 чыл болганы-биле хелбаштыр комбинаттың ажылчыннарының, инженер-техниктиг ажылдакчыларының болгаш албан-хаакчыларының алдарлыг коллективиниге СЭКП Төп Комитети болган ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели байыр чедирип тур. Магнитогорскиниң металлургия комбинады тургустунуп келгениниң бээр үениң дургузунда Совет күрүнеңиң экономиктиг күчүзүн быжыглаарынга улуг рольду ойнаан.

Болгунуң ажылынга техника-экономиктиг бедик көргүзүглерни чедип алган Магнитогорскиниң металлургтары чүрттүң улус ажыл-агыйын металл-биле хамдырарының талазы-биле алдыгы беш чылда боттарының мурнунда турун турар улуг сорулгаларны моон соңгаар-даа алдарлыы-биле күүселип шылаар дээрзинге бүүрелди СЭКП ТК болган ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели илергейлеп тур.

СЭКП ТК-ниң Бирги Секретары Н. ХРУЩЕВ.

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. БУЛГАНИН.

Ажылчы чоннар депутаттарының Кызыл хоорай Соведиинге сонгуулдар талазы-биле хоорайның сонгуулга комиссиязы хоорүүгкомнуң бажыныңда: Кызыл хоорай, Октябрь кулумчузу, № 4 бажын, хоорай Совединиң күүскомунуң секретарының ерээлинде турар. Телефон — 3—05.

Хоорайның сонгуулга комиссиязы.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының, болгаш Чехословакияның Коммунистиг партиязының төлээлериниң аразынга чугаалажыышкыннар дугайында

МЕДЕГЛЕЛ

1957 чылдың январь 29-та болгаш 31-де Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының болгаш Чехословакияның Коммунистиг партиязының төлээлериниң аразынга чугаалажыышкыннар болуп эрткен.

СЭКП-ниң чугаалажыышкыннарга СЭКП ТК-ның Бирги секретары эш Н. С. Хрущев, СЭКП ТК-ның Президиумунуң кежигүннери эштер Н. А. Булганин, К. Е. Ворошилов, А. И. Микоян, В. М. Молотов, М. З. Сабуров, М. А. Суслов, СЭКП ТК-ның Президиумунуң кежигүннериниге кандидаттар эштер Л. И. Брежнев, Е. А. Фурцева, Н. М. Шверник, СЭКП ТК-ның Секретарылары эштер А. Б. Арастов, Н. Н. Беляев, П. Н. Поспелов болгаш СЭКП ТК-ның кежигүнү эш Б. Н. Пономарев олар киришкилээн.

Чехословакияның Коммунистиг партиязындан чугаалажыышкыннарга ЧКП ТК-ның Бирги секретары эш А. Новотный, ЧКП ТК-ның Политбюроазының кежигүннери эштер А. Запотоцкий, В. Широкий, В. Копецкий, ЧКП ТК-ның Политбюроазының кежигүнүнге кандидат эш О. Шимунек, ЧКП ТК-ның Секретары эш И. Генрих, ЧКП ТК-ның кежигүннери эштер В. Давид, В. Коуцкий болган Р. Стрежай, ЧКП ТК-ның пропаганда болган агитация киликизинин эргелекчизи эш В. Славик олар киришкилээн.

СЭКП-ниң болган ЧКП-ниң төлээлери боттарының партияларына байдалдың дугайында кайы-кайызы информациялар-биле солуушканнар болган ийи партияларның аразында акы-дүүнүн харылзааларны улам ынай хөгжүдери-биле холбашкан айтырыгларны, база делегей байдалының болган делегейниң ажылчын шимчээшкининиң боттуг айтырыгларын чугаалажып көргеннер.

Чүрттүн ханыныңан болган найыралдыг байдалга эрткен чугаалажыышкыннар бүгү-ле чугаалажын көрген айтырыглар талазы-биле ийи партияларның төлээлекчилериниң санал-онаалдарының долу чаңгыс эптини көргүскен.

Боттарының чүрттарында ажыл-агый болган культура тургузуушкүнүн улуг-тур хөрөнгө, партийжи удуртулганың практиказында бар турган четчестерни уйгуулаар, массаларның чогаадыкчы инициативазын калбартыр, чехословак болган совет ажылчы чоннарны, ССРЭ-ниң болган Чехословакияның бүгү-ле улустарын болган национаалларын социализмни болган коммунизмни тургузары дээш, улустарның аразынга тайбынны камгалаары болган быжыглаары дээш демиселге сырый каттыштырар талазы-биле СЭКП болган ЧКП улуг чедишкиннерни чедип алганнар дээрзин демиселээн.

СЭКП-ниң XX съездизинин төөгүлүг шиитпирлериниң болган Чехословакияның компартиязының 1956 чылдагы июнь конференциязының шиитпирлериниң, база ол шиитпирлериниң үзүүн-бодалдарын ёзугаар ийи партияларның боттандырын чорутkан хемчегленинің ол чедишкиннерни хандырарынга шылгарангай рольуг болганын ужуражыышкыннарның киржикчилери демиселээннер.

Венгрияны социалистиг лагерьден хоорун чаасаалзыралдырын болган улуг демократиязының чүрттарынга контрреволюстуг өнчүк-чөпчээлери организаттаарын империалистерниң корлан турганы Венгрияга фашистиг үйнээнинің үеэзинде, социалистиг чүрттар, пролетаржы интернационализминин принциптерин удуртулга болдуруп алган, венгр улустуң революстуг күүтеринге бир эп-сеткилиг деткинчени көргүскен, ынчаарга ол чүрттарның улустары Коммунистиг партияларны болган улусту чазактарны делганыр улам сырыйы-биле каттышканнар дээрзин база демиселээн. Венгрияның Революстуг Ажылчын-Тараачын Чазаанга ооң дилээн ёзугаар контрреволюцияның күүтеринге удур демиселге дуза чедиргеш, венгр улустуң мурнунга, бүгү социалистиг лагерьниң болган делегейниң революстуг шимчээшкининиң мурнунга Совет Эвилели болуунуң интернационалчы хүүзүглезин күүсеткен болган Европага тайбынны камгалаарынга база быжыглаарынга дуланы кылган. ЧКП ТК-ны болган чазакты долгандыр сырый каттышкан чехословак улус болза революстуг чаңгыс эптини, политика талазы-биле бедик быжыглаарын болган социализминиң база ажылчы чоннарның бүгү делегей эп-сеткил каттыштырылгазының хөрөнге чайгылыг чок шимчизин ол хүнүнде илереткен. Компартияга баштаткан болган национаал фронгуна сырый каттышкан чехословак ажылчы чоннарның ыңдыг туружу венгр улустуң калык, революстуг күүтеринің контрреволюцияга удур демиселинге улуг дузалаачы болган деткинче болган.

Империалистиг күрүнелерниң, хамыктың мурнунда АКШ-тың, Англияның болган Францияның агрессивтиг үзүүлелериниг-биле хемчегленинің дугайында сеткилдеш, социалистиг лагерьниң болган Европаны, Азияны, Африканы, Чүгүлү Американы, Чүгүлү Американы, Чүгүлү Американы

Пропагандист кадрларның ажылынга улуг кичээнгей салыр

Партийжи пропаганданың деннели хамыктың мурнунда пропагандистерниң составында, ыаскан херекке оларның ынакшылыг болгуунда, оларның теоретиктиг белеткелиниң болгаш методиктиг мергежилиниң хамааржыр. Оон ужуруннан Коммунистерниң, интеллигенцияның арасында революстуг теорияга өзүп турар боттуг чогаалыкчы сөнүүргелиг хамыырар дээш партияның райкому пропагандист кадрларның ажылынга улуг кичээнгейни салып турар.

Амгы үеде районда организастатыган экономиктиг семинарда колхозтар даргалары, колхозтарда партия организацияларының секретарьлары, агрономнар, зоотехниктер, бухгалтерлер болгаш өскеде харысаалгалыг ажылдакчылар өөренип турарлар. Районда оон ыдай ийи чыл куусаалыг экономика школазы, политэкономия, СЭКП төөгүзү өөренир болгуннер, агар-политика болгуннери болгаш политикчылар ажылдап турар. Партия чырыдыышкынының бүгү четкизинде ниитизи-биле 500 ажыг кижи хаара түүгүнгеи. Олар-биле СЭКП райкомунуң бюрозунуң бадыгааны 30 пропагандистер — партия, совет ажылдакчылары, башкылар, бодаа ажыл-агыйының түскай эртемнилери ажылдап турарлар. Ол пропагандистерниң хей кезии дээди болгаш доосхаан дээди эртемниг кадрлар болур.

Прудникова, Мареева, Баранов, Караоол (Жданов аттыг колхозта) болгаш оондаа өске эштер пропагандист ажылынга 3—5 чылдыр дуруузунда ажылдаан, эки дуржулганы чедип алганнар. Ол эштер боттарының партийжи даалгаларын аксеткилиг күүсеңдиг турарлар. Оларның болгуннериңде кичээлдер болик идей-теоретиктиг деннелге, амыдырал-биле болгаш коммунистиг тургузуушкунуң практиказы-биле чыныыр холбаалыг эртип турар. Олар дыннакчыларны марксчы-ленинчи теорияга, ноога, солунга сонуургалыг кылыр чаңчыктырып келген. «...Лекторларның составының тодаргайлааны кичээлдериниң ыныыг уг-шинин кандыг-даа контроль, кандыг-даа программа өскертип шыдавас» деп, айтыш турар ленинчи дүрүмүн хамыыр-биле шынныын бо пропагандистерниң дуржулгазы база катап бадыткаан.

Бо чүүлү барымдаалаан, партияның райкому пропагандистерни шын шилип, кижилер айтырыгга кичээнгейни бүгү өөредилге чылының дургузунда салып келген. Райкомнуң чанында пропагандистерниң семинары доктаамал ажылдап турар. Амгы үеде пропагандистерниң ийи хүн иштинде үргүлчүлээр дөрт дугааргы семинары белеткетингеи.

Семинарларга пропагандистерниң күүсүнүн өзүгаар янзы-бүрү темаларлыг лекцияларны номчуп турар. Чижээ, эрткен семинарларга олар «ийи-чаңгыс кижиге чүүгүр чорукту болгаш оон хораныг уржуктарын ажыл эрттиринин дугайында», «Тыва аллыгы беш чылда», «Бүдүрүлгелериниң сан-хөө ажыл-агыйы», «Планнаашкынның чуруму», «ССРЭ-ниң бүгү делегей байдалы», «Районнуң экономиказының хөгжүлдезиниң перспективалары» дээш өске-даа темаларга лекцияларны дыңнаанар. Ол семинарларга илеткелдерни, лекцияларны райкомнуң болгаш райкүүсөөнүнүн карысаалгалыг ажылдакчылары, бодаа ажыл-агыйының түскай эртемниглери номчуп турар. Ынчыг лекцияларны пропагандистерниң боттары-даа номчуп, практикалап турарлар. Пропагандистерниң ажылының дуржулгазын солчуруп, оларга кино-чуруктарны көргүзүп болгаш экскурсияларны организастап келген. Чижээ, сөөлгү семинарга пропагандистер Ленин аттыг болгаш «Күш-ажылдың хостуу» колхозтарының фермаларынга организастыг барып, ол колхозтарның экономиказы-биле болгаш малдың ажаалдазының аргазы-биле толаргай танышканнар.

Партия райкому сөөлгү беш чылдар дургузунда районнуң үлетцүрүнүн, бодаа ажыл-агыйының, садының, культура тургузуушкунунуң хөгжүлдезиниң талазы-биле сан мелелерни чыыгыры түүнээн. Ол материалдар партия чырыдыышкынының кабинетинде кадагалаттынып турар. Оларны пропагандистер бүгүзүнге база хандырган. Амгы үеде болгуннериниң болгаш политикчоларының кичээлдерингe партияның удуртур ажылдакчыларының олуржуру практикалаттынып турар.

Ынчыг болза-даа бистиң пропаганда ажылывыста четчестер база бар. Семинарларга номчуп турган чамык лекцияларның идейлиг утказы чавыс болуп турган. Чижээ, Шагаан-Арыг МТС-тин бол агроному эм Калинин «Бүдүрүзү өстүрүнүн экономиктиг артык кушту» деп лекцияны номчаан, ол чугула даалганы харысаалга чок көргеен-биле пропагандистерниң күүсүнүн хандырын шыдаваан, а пропаганда болган агитация кылдын ол лекцияны белеткелин хынаан кирбээнин четпес болган.

Чамык пропагандистерниң талазындан сагыга чуруу чок байдалы илередир, пропаганда ажылынга арга, дуржулганы четпес тургаш-да чугула семинарларга келбес чүүлдер тургулаан. Ынчыг четчестер ылаңгыя пропагандистер Дунгар-оол (Киров аттыг колхозта), Дарба, Бонгар (Сталин аттыг колхозта) оларга хамааржыр. Оон түүнелиңде үк болгуннерге кичээлдер шөжилеп номчуурунун аргазы-биле чавыс деннелге эрттип турганы. Ынчыг кичээлдер пропагандистиниң башкылап турар темазынга дыңнажчыларының сонуургалын хандырып шыдавас.

Эрткен чылдың декабрьның тоңчузунде болуп эрткен партия райкомунуң пленуму «районда идеологтуг ажылды өжүктүр хөгчүгүр дугайында» айтырыгны чугаалажып көргеен, пропагандист кадрларны шилип алыр болгаш кижилер хөрекке онза кичээнгейни угландырган. «Ажыл улуг» дээр чылдак-биле пропаганда ажылынган чайлаксаар коммунистерни пленум бүгүү шаап көргеен, а ынчыг фактылар Хайыракан бодаа Советтиң дургазы Базаңдың, Сталин аттыг колхозта Дарган-оолдуң өскелериндаа талазындан үнүлеп турган.

Партия райкому амгы үеде пропагандистерниң марксчы-ленинчи литератураны бот-өөредилге өзүгаар өөрениринче кичээнгейни база салып турар. Ол дугайында пропагандистерге өн-не таарымчалыг байдалдарны тургузарының, ылаңгыя, оларның кырынга партияның өске даалгаларын мөөнүевезиниң талазы-биле тодаргай хемчегларни ап турар. Пропагандистер марксчы-ленинчи теорияның чугула-чугула айтырыгларының дугайында ханы уткалыг лекцияларны база сонуургаш турарлар. Ынчыг лекцияларны бистиң дилзовис өзүгаар СЭКП обкомунуң лекторлары биске номчуп берип турар.

Пропагандист кадрларның билит мергежилин бедидериниң талазы-биле бүгү талалыг ажыл—бистиң пропагандавыстың шинарын экижидериниң шинтирлиг чүүлү ол.

Партия райкому, оон пропаганда болган агитация кылдын пропагандист кадрлар-биле ажылда бар турар четчестерни чайлаар дээш бүгү хемчегларни ап турар.

И. ПАРФЕНОВ,
СЭКП Улуг-Хем райкомунуң пропаганда болган агитация кылдызының эргелекчизи.

Каа-Хем районнуң Молотов аттыг колхозунуң саалчызы Б. П. Бондракова эрткен чылын инек бүгүзүнден 1952 килограмм сүттү саан алган. Ол бо чылын инек бүгүзүнден 2000 килограмм сүттү саан алырын хүлээнип турар.

Чурулта: Б. П. Бондракова.

Фото Н. Пляскевскихтин.

Чарыш улам сорук киирген

ТЭЭЛИ. (Телефон-биле). Амгы үеде бүгүде ажылдар чер-чер Советтериниң сонгуулдарынга алдаржыткан социалистиг чарыш-биле калбарып турар. «Мурнакчы» бодаа ажыл-агый артели Бай-Тайга районда дээре колхозтарның бирээзи. Алдыгы беш чылдың баштайгы 1956 чылында ажыл-агый, культура талазы-биле соруулгаларын чедишкиниг күүсеткеи.

СЭКП Тоо Комитетиниң декабрь Пленумунун шиитирлерин таныжып тура колхозчулар тодаргай, улам бедиткен хүлээлгелерни алган. Амгы бир кол соруулга болза, бо чылын колхозчу өрегелерни чаагайжыды кылдыныган чурттулга бажыңнарынче бүрүн шилчидери болур. Район Совединге сонгуулдалар чорудар округтуг сонгуулга комиссиязының даргазы эш Сиирин-оолдун редакцияга дыңнатканы болза:

— Ажылчы чоннар депутаттарының чер-чер Советтериниге сонгуулдалар белеткеле өгелезиниңдеп бөөр кыска үениң иштинде бедик малчыннар бригадазы 2 чурттулга бажыңнарының хаалзын доозан.

«Мурнакчы» колхозтуң тулуг бригадазы (бригадири Саанчы-оол) 1956 чылда кылыр тудугларының планын чедишкиниг күүсеткеи. Бригадада күш-ажылдың организастыы эки тургустунган: бызанчылар звенозу бүдүрүлге, культура-ажыдырал болгаш чурттулга тудугларында, өскелери тайгада тулуг ыяжы белеткеп турар, а транспорт звенозу тайгадан тулуг шөлдериниче ыяш сөөртүүрүн чедишкиниг организастап турар.

Ниитизиниң малын менди болгаш хүр кыштагладыр, часкы тарылгага үлегерлиг белеткеник дээш организастыг хемчегларни чорутпушаан, амгы бир кол кичээнгей — артель бүдүрүлгелеринге, школага, медицина болгаш культура албан черлеринге келир чылын оттуулар ыяш, бо чылдың колхоз тудугларынга материал белеткээр ажылдарже угланган калбарып турар.

Эмчи пропагандазы

Чаа-Хөл районнуң төвү Чаа-Хөл суурда эмнелге коллективи сөөлгү үеде совет медицинаның чедишкиннериниң дугайында пропаганданы калбаа-биле чорудуп өгелээн. Чүгле эрткен чылдың декабрьда болгаш бо чылдың январьның баштайгы он хонуунда 360 ажыг кижиге ийи удаа лекцияларны кылган.

Лекция бүрүзүнүн сөөлүнде совет медицина ажылдакчыларының янзы-бүрү аарыгларны эмнеп турарын көргүскен кино журналдар болуп турар. Киножурналды көргүзүнүн мурнунда кинода кандыг аарыгны көргүскенин, ону канчаар эмнеп болурул даарын эмчилер баштай кысказы-биле таныштырып турар.

Профессор Крестьяниновтуң, Никитин, Шаламова олар ан ийенкейлиг киржип келгеннер. Олар туберкулез, бруцеллез, улаңнут аарыгларга улур демисел дугайында база арагалаар чорукту хоралыының дугайында лекция, бесседаларны чорутканнар.

А. СУНДУЙ.

Орулгалыг ферма

Таңды районнуң Сталин аттыг колхозунуң хой ажыл-агыйы артель бүдүрүлгелериде хой орулгалыг ажылдың алырының бирээзи. Эрткен чылын колхозтуң хой фермазы 600 мун ажыг рубльдин орулгаын берген. Ол болза, ниитизиниң мал ажылынче кичээнгейниң улгатканын хереглеп турар.

Хүр чыл ашкан малдың продуктулуулда белик, оон чаш төлү-даа маңдычал болурун ажылдың практиказы улам-на бүзүрелеп турар. Бо талазы-биле мурнакчы малчыннар Арбытай, Ланзыы, Чамбал олар кыштагларында таарымчалыг бүгү байдалды тургузган үлегерлиг ажылдап турар.

Бүгү-эвилелдиң көдээ ажыл-агый делгелгезиниң киржикчилерин шаңнааны

Бүгү-эвилелдиң бодаа ажыл-агый делгелгезиниң Бол комитетиниң 1956 чылдың декабрь 30-деги доктаалы-биле 1955 чылдың өргүзүүлери-биле 1956 чылда делгелгеге киришкен Тыва автономнуг областың моон аланда мурнакчыларын шаңнаан.

АЖЫЛ-АГЫЙЛАР БОЛГАШ ОРГАНИЗАЦИЯЛАР

Бии-Хем районнуң «Кызыл таараачын» колхозу — I чергенин диплому-биле (чүүк болгаш чиик автомобильдер);

Таңды районда «Элегес» совхоз — II чергенин диплому-биле (чүүк автомобили);

Чаа-Хөл МТС—II чергенин диплому-биле (чүүк автомобили);

Бии-Хем район—II чергенин диплому-биле (чүүк автомобили);

Бии-Хем МТС—II чергенин диплому-биле (чүүк автомобили);

Бии-Хем районнуң Кочетов аттыг колхозу—II чергенин диплому-биле (чүүк автомобили);

Тожу районнуң «Май 1» колхозу — радио дамчыдар установка;

Бии-Хем районнуң Ленин аттыг колхозу—радио дамчыдар установка;

Тожу районнуң «Совет Тыва» колхозу—киноустановка;

Бии-Хем районнуң «Искра» колхозу—колхоз библиотекалы-биле шаңнаткан.

ТУС-ТУС МУРНАКЧЫЛАР

Мурнакчыларның аттары	Алган шаңнаалдары
Астафьев Петр Васильевич — Бии-Хем районнуң «Кызыл таараачын» колхозунуң даргазы.	Улуг алдын медаль болгаш радиоприемник (четкилиг)
Зрестов Баразан Даржаевич — Тожу районнуң «Совет Тыва» колхозунуң анчызы.	Биче алдын медаль болгаш мотоцикл.
Коромысова Елизавета Григорьевна — Бии-Хем районнуң «Кызыл таараачын» колхозтуң зоотехниги.	Биче алдын медаль болгаш радиоприемник (четкилиг).
Кудь Иван Андреевич — Чадаана МТС-тин комбайнери.	Биче алдын медаль.
Тыртын Ховалыг Сонамович — Чоон-Хемчик районнуң Сталин аттыг колхозтуң инек кадарчызы.	Биче алдын медаль болгаш радиоприемник (четкилиг).
Цепелев Иван Арсентьевич — Бии-Хем районнуң Ленин аттыг колхозунуң хову бригадири.	Биче алдын медаль болгаш мотоцикл.
Хонгор Ондар Бүртековна — Сут-Хөл районнуң Киров аттыг колхозунуң хаван ажаакчызы.	Улуг монгун медаль болгаш даараныр машина.
Сундуй Тюлюш Доспан-оолович—Улуг-Хем районнуң «Күш-ажылдың хостуу» колхозтуң инек кадарчызы.	Улуг монгун медаль болгаш велосипед.
Эвен-оол Дарба Ондарович — «УТКА 25 чылы» совхозтуң улуг хойжузу.	Улуг монгун медаль, радиоприемник (четкилиг).
Маш Ондар Сереновна — Бодаа ажыл-агыйының дуржулга станциязының саалчызы.	Улуг монгун медаль, даараныр машина.
Юве Монгуш Удем-ооловна—Бодаа ажыл-агыйының дуржулга станциязының саалчызы.	Улуг монгун медаль болгаш хол шагы.
Шумова Мария Павловна — Таңды районнуң «Революцияның чалбыжы» колхозтуң саанчызы.	Биче алдын медаль болгаш мотоцикл.
Суван-оол Быргыс Сүлленейович — Улуг-Хем районнуң «Күш-ажылдың хостуу» колхозунуң инек кадарчызы.	Улуг монгун медаль болгаш велосипед.
Осипов Евгений Григорьевич — Бии-Хем МТС-тин комбайнери.	Улуг монгун медаль, велосипед.
Булгаков Никифор Кириллович— Сарыг-Сеп МТС-тин комбайнери.	Улуг монгун медаль, велосипед.
Решетников Виктор Иванович — Бии-Хем МТС-тин трактор бригадазының бригадири.	Улуг монгун медаль, мотоцикль.
Бызов Алексей Павлович—Бии-Хем МТС-тин № 8 трактор бригадазының бригадири.	Улуг монгун медаль болгаш велосипед.
Стихарев Виктор Тимофеевич — Чаа-Хөл МТС-тин директору.	Улуг монгун медаль.
Бричеев Иван Дмитриевич—Чаа-Хөл МТС-тин кол инженери.	Улуг монгун медаль.
Балабанов Григорий Павлович— Бии-Хем МТС-тин директору.	Улуг монгун медаль.
Федоренко Владимир Львович — Бии-Хем МТС-тин кол агроному.	Улуг монгун медаль.
Фунтикова Полуфрия Евстигнеевна — Бии-Хем районнуң «Кызыл таараачын» колхозунуң мыйыстыг бода мал фермазының эргелекчизи.	Улуг монгун медаль болгаш даараныр машина.
Монгалбии Василий Иламович — Тожу районнуң «Май 1» колхозтуң даргазы.	Улуг монгун медаль болгаш велосипед.
Иконников Василий Игнатьевич — Бии-Хем районнуң «Кызыл таараачын» колхозунуң агроному.	Улуг монгун медаль болгаш велосипед.
Тур Иван Астафьевич — Улуг-Хем районнуң «Күш-ажылдың хостуу» колхозунуң зоотехниги.	Улуг монгун медаль.
Блинова Агафья Фокеевна — Улуг-Хем районнуң «Күш-ажылдың хостуу» колхозтуң бызаа ажаакчызы.	Биче монгун медаль.
Кудрявцева Ольга Ивановна — Кызыл районнуң «СЭКП XX съездизи» колхозунуң бызаа ажаакчызы.	Биче монгун медаль.
Сарыг-оол Михаил Багай-оолович — Бии-Хем районнуң «Кызыл таараачын» колхозунуң хойжузу.	Биче монгун медаль.
Самба Санаа Самбаевич — Тес-Хем районнуң Ленин аттыг колхозунуң хойжузу.	Биче монгун медаль болгаш хол шагы.
Тершин Павел Гаврилович — Бии-Хем МТС-тин участок механиги.	Биче монгун медаль.
Шумов Андрей Павлович—Чаа-Хөл МТС-те болу чоруп сиген резер машинаның механиги.	Биче монгун медаль.
Чепрасов Михаил Никифорович — Чаа-Хөл МТС-тин трактор бригадазының бригадири.	Биче монгун медаль.
Коптеп Василий Иннокентьевич — Бии-Хем районнуң «Кызыл таараачын» колхозунуң бухгалтери.	Биче монгун медаль.
Тамый Николай Белакович— Бии-Хем районнуң Ленин аттыг колхозунуң хову бригадазының кежигүнү.	Биче монгун медаль болгаш карман шагы.
Кусков Иван Максимович—Бии-Хем МТС-тин дуулакчы комбайнери.	Биче монгун медаль.
Аристов Лука Егорович — Балгазын МТС-тин комбайнери.	Биче монгун медаль.
Мезев Сергей Спиридонович — Бии-Хем МТС-тин комбайнери.	Биче монгун медаль.
Щеглов Яков Васильевич — Бии-Хем МТС-тин трактористи.	Биче монгун медаль болгаш хол шагы.
Темир-оол Оюн Ойдупович — Бай-Хаак МТС-тин трактористи.	Биче монгун медаль.
Очур-оол Буулар Бурбаевич — Сут-Хөл МТС-тин чолаачызы.	Биче монгун медаль.
Пшеничников Иван Васильевич —Балгазын МТС-тин дарганы.	Биче монгун медаль.
Евдокимов Федор Иванович — Балгазын МТС-тин дарганы.	Биче монгун медаль.
Монге Буулар Чанданович — Чоон-Хемчик районнуң «Коммунизмге орук» колхозунуң инек кадарчызы.	Биче монгун медаль болгаш хол шагы.
Комбужап Иргит Сам-оолович— Бай-Тайга районнуң Молотов аттыг колхозунуң инек кадарчызы.	Биче монгун медаль.
Чернов Демьян Спиридонович — Таңды районнуң Жданов аттыг колхозунуң инек кадарчызы.	Биче монгун медаль.
Тапкара Алексей Четонбавич — Таңды районнуң Жданов аттыг колхозунуң инек кадарчызы.	Биче монгун медаль.
Тагба-оол Иван Манзарович — Таңды районнуң «Революцияның чалбыжы» колхозунуң инек кадарчызы.	Биче монгун медаль.
Саянак Юра Тажы-Хуураковна — Кызыл районнуң «СЭКП XX съездизи» колхозунуң бызаа ажаакчызы.	Биче монгун медаль.
Саны Ак Сандыкович — Тожу районнуң «Май 1» колхозунуң анчызы.	Биче монгун медаль, карман шагы.
Данчык Кол Дажы-Серенович — Тожу районнуң «Май 1» колхозунуң анчызы.	Биче монгун медаль, карман шагы.
Деверек Ак Бодонайович — Тожу районнуң «Май 1» колхозунуң анчызы.	Биче монгун медаль.
Каастай Ак Хүртүжекович — Тожу районнуң «Май 1» колхозунуң анчызы.	Биче монгун медаль, карман шагы.
Шэкчай Иргит Ходапович — Каа-Хем районнуң Хрущев аттыг колхозунуң анчызы.	Биче монгун медаль.
Залуцкая Мария Аркадьевна — Таңды районнуң «Кызыл партизан» колхозунуң хаван ажаакчызы.	Биче монгун медаль.
Полузктова Вера Прокопьевна — Каа-Хем районнуң Молотов аттыг колхозунуң хаван ажаакчызы.	Биче монгун медаль болгаш хол шагы.
Шумова Татьяна Ивановна — Таңды районнуң «Кызыл партизан» колхозунуң хаван ажаакчызы.	Биче монгун медаль.
Норбу Буулар Токпакович — Кызыл районнуң «Тилелге» колхозунуң колхозчузу.	Биче монгун медаль.
Дежиев Петр Артемьевич — Бии-Хем районнуң «Искра» колхозунуң даргазы.	Биче монгун медаль.

• • •

ШАҢНАЛДАРНЫҢ ТҮҢНЕЛИ

Ажыл-агый болгаш организациялар	
Бирги чергенин диплому	1
Ийиги чергенин диплому	5
Радио дамчыдар установка	2
Киноустановка	1
Колхоз библиотекалы	1
Мурнакчылар	
Улуг алдын медаль	1
Биче алдын медаль	5
Улуг монгун медаль	19
Биче монгун медаль	33
Мотоцикль	3
Велосипед	7
Радиоприемник	4
Даараныр машина	4
Шактар	9

Малчыннарның хүлээлгелери

Эрзин районнуң «Коммунизмге орук» колхозунуң хойжузу Биче-оол эрткен чылын 347 төрүүр хойдан 347 хураганны өстүрүп, хойдан-на 1,8 кг дүктү кыргып алган.

Малчын бо чылын 360 төрүүр хоюндан 365 хураганны, хойдан-на 1,8 кг дүктү алырын хүлээнген. Малдың кышкы байдалы эки. Хоюнга 2 кажааны тулуп ыаган болгаш чаш хураганнарга кажаа кылыры-биле четчир санныг ыяшты кезип белеткеп алган.

Биче-оол кыштаанга чурттулга бажыны тулуп алыры-биле ыяш материалын белеткеп турар.

С. Сырат.

• • •

Кызыл районнуң «Тилелге» бодаа ажыл-агый артелинин хойжузу Б. Бугалай эрткен чылын 360 төрүүр хоюндан 412 хураганнарны кампаан, хой бүрүзүнден 2,2 кг дүктү кыргып алган.

Бугалай бо чылын төрүүр 569 хоюндан 600 хураганны болгаш хойдан-на 2,5 кг дүктү кыргып алырын хүлээнген, эрткен чылын төрүүр 516 хоюндан 546 хураган, хойдан 2,1 кг дүк кыргын алган. Бүгү-эвилелдиң бодаа ажыл-агый делгелгезиниң киржикчизи хойжу Чываанын социалистиг чарышка кыйгырган.

В. Николаев.

• • •

Чоон-Хемчик районнуң Жданов аттыг колхозунуң хойжузу Балы-Лама хойнуң оларын илан өзүгаар одарладып турар. Малчынның хөө оолдан өгелээн. Төрээн 65 хойларынган 65 хураган менди доругун турар.

Балы-Лама бо чылын малды кыштаан менди ажырып, 308 баш төрүүр хоюнуң чаш төлүн чиирриг чокка кампаан, хойдан-на 2,5 кг дүктү кыргып алырын хүлээнген, хойжу М. Кенденин социалистиг чарышка кыйгырган.

Х. Оюу.

ОБЛАСТЫҢ КУЛЬТУРА АМЫДЫРАЛЫНДАН

Театрның база бир чаа шиизи

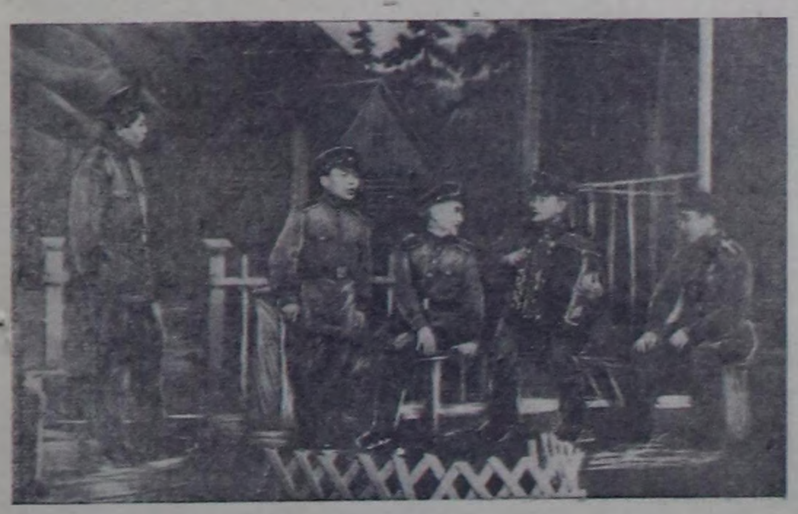

Кызыгаажылар хостуг шагында.

Областын национал театрынын тыва болуу Е. Бондареванын «Эртине-Булакта» деп шиизин үндүрүп көргүскен. Ук шин-совет кызыгаажыларынын дайынчы ажыл-ижектерин болгаш амыдырал-чурттаалгазын, Совет Армиянын арат чон-биле тудужун, чаңгыс эптиин көргүзүп турар. Оон сюжеди ындыг-ла өскүс эвес. «Эртине-Булакта» деп кызыгаар паарадынын чоогунда өскүс даштыкының шивишкиннери шуургун эрттер ужуруг. Оларга кызыгаарда бир совхозтуң чолаачысы, эскерлиг Кавальчук дузалажып турар. Ынчалза-даа «Эртине-Булакта» паарадынын офицерлери болгаш солдаттары кызыгаар чоогунуң чонунуң дузазы-биле дайзынналарны ой-шавда чыча шаап, оларның хоорайын чок кылып каар.

Кызыгаар паарадынын амыдыралы ук шиинде чогуур долузу-биле илеретиилээн, офицерлер болгаш дайынчыларның өвур-хевири, болдуунда чаңгыс аай, чаңдык байдалдар амыдырал-биле хандыр дүшнээн. Ол чорук ук шиинин четче амыдыралдыг шынзыг байдалын арай чегей кылып турарын демдеглээри чугула. Мындыгның төлөөзүнде шиинин түс-түс көргүзүүлерин четче, долу амыдыралдыг болуушкуннар кылыры, ында офицерлерни, солдаттарны тодаргай өвур-хевирин тургузары ындыг-ла белен эвес.

Ынчалза-даа шиинин тургузукчузу РСФСР-ниң алдарлыг артизи Н. С. Забродин болгаш театрның коллективи, бергедээ болза, чогаадыкчы орукту шилип ап, шиинин материалын диригизип, сценага шыктыг амыдыралды тургузуп, тодаргай дириг өвур-хевирлерни көргүзүп шыдаанар деп демдеглээр херек. Оны шиинин көргүзүг бүргүзүнден тып болур.

Чижек кылдыр шиинин эге көргүзүүн ап көрөөл, капитан Быстровтуң кадайы Мария Карповна чаа келген, шериг албанынга ам-даа арай хандыкпаан болгаш өскүзиваан кызыгаажы Сергей Голуб-биле чугаалажып турар. Ол душта улуг болгаш чаагай сынарының бетинде паарад чаны-биле, бирде, ийи-ийи кызыгаажылар аразында бир-ле солун чүве чугаалажып эрткилээр, бирде, бир кызыгаажы сеткүүл ажыдып алган ногчуп чоруур... Режиссорнуң бо тывышкыннары шиинин диригизериге кончуг дузалыг болуп турар. Оон ачызында, Мария Карповнаның Сергей Голуб-биле чугаалажышкынындан кызыгаар паарадының амыдыралын уламна тода болгаш долузу-биле көстүп келир.

Режиссор П. С. Забродин ук шиинин ийнчаңгыс кижилериниң хуу-салымы болгаш ажыл-херээ эвес, а бүдүн, долу амыдырал кыдыр көргүзер деп соруулга салган. Артист бүргүү бодунуң ролүн ниити болуушкуннуң бир онзагай талазы кыдыр көрүп, ону илереткен тодаргай өвур-хевирни тургузарын орадаанган.

Дзюдо хөглүг, мунгараар деп чүве билбес Дмитрий Захаров-даа (артист Оюн Син-оол), топтуг, шала ширинин, бир дескі чурумнуг Костя Улыбин-даа (артист О. Чалбеней), арай биижиргек, хөөнү биче, Сергей Голуб-даа (артист Д. Намчыл), чалык, сеткили чымчак Яков Бородин-даа (артист В. Монгалбин), корум-чурумнуг, үргүлүг тоолаанныг Иван Гаранин-даа (артист А. Чантан) көрүкчүлерге бир домей сонуургаачыг.

Артистерниң түс-түзүнүң оюну эвес, а түүнүн ансамбль кыдыр тургустунганы болгаш оларның сценага бүдүн амыдыралды көргүскени дыка солун. Бот-бодунга домей эвес өвур-хевирлер бүдүн амыдыралын янзы-янзы талаалары кыдыр көстүп, бот-бодунга немере болуп турар. Чижек кыдыр Захаров биле Улыбиннин аразында харылзаазын ап көрөөл.

Дмитрий Захаров болгаш Костя Улыбин чаңгыс уруглар, Галяга ынактар. Захаровтуң ынакшылы даштыңдан-на илден, а Улыбин болдунуң ынакшылын иштинде шыгжап чоруур. Бир эвес Захаровтуң Галяга ынакшылы тодаргай көстүп, ындынныг өөрүшкү болуп чоруур болза, Улыбиннин ынакшылы иштики үнүрал болуп, даштыкы талазы-биле иле эвес.

Лейтенант Василий Чистяковтуң ролүн артистер Ч. Мартай-оол болгаш Д. Дамба-Даржаа күүсеп турар. Артист Ч. Мартай-оолдуң ойнааны Чистяков бир дескі эвес чанныг, арай ширинин кыдыр көстүр болза, Д. Дамба-Даржаа ону аалаан топтуг чаңгыс аай, аажы-чаныг кыдыр көргүзүп турар. Ийи артистерниң ону ынчаар ойнап турарын кайзын-даа чөп деп болур.

Ынчалза-даа, шиинин материалын өзугаар Ч. Мартай-оолдуң тургускан хевирин эзлээн таарымчалыг деп саналза чогуур.

Чистяковтуң кадайы Алланың ролүн база ийи артист күүсеп турар—РСФСР-ниң алдарлыг артизи Кара-кыс Мунзуук болгаш Е. Оржунмаа. Мында ийи аңгы өвур-хевир тургустунган деп чүвени дораан демдеглээр херек. Кара-кыс Мунзуктуң тургусканы Алла болза чаңгыс аай аажы-чаныг, хыйланчак, аактыг хөрөөжен кыдыр билдинер болгаш оон Василийге ынак ынакшылы көзүлбес. Оржунмааның күүсеткени Алланың сеткили уян, ашаа Василийге чоок болгаш чымчак, Алла — Оржунмаа бүгү-де болуушкуннарны бодуу билип алыксаан, чүвенни үжүрүп тып алырын орадаажып турар. Ынчаргаа көрүкчүлер аңаа бүзүреп турар.

Кызыгаар шериниң начальниги капитан П. Быстров (артист Н. О. Өлзей-оол), оон кадайы Мария Карповна (артист Г. Т. Дугержа).

Совхоз директору Шадровтуң болгаш ары азыракчызы Герасим Петровичиниң ролдары домейлешпес болза-даа, артистер В. Көк-оол болгаш М. Мунзуктуң тургускан өвур-хевирлери шин мергежилиниң талазы-биле бот-бодунга дыка чоок. Олар өвур-хевирни тургузарда, амыдыралдың оонак байдалдарын билдилии-биле эки ажыглааннар. Шадров — Көк-оол болза шериглиг чүвени бичии-даа чок, өзугаар хамаатты кижи. Оон илик-хеви-даа хөлөгөр, улус-биле ужуражы чугаалажыр-даа конгус аңаа болгуй. М. Мунзуктуң ойнааны Герасим Петрович — белүүн билип алган шаа-биле шынчы, ак-сеткилиг болгуй ашак. Артист М. Мунзук ары азыракчызы кыргаан ирейниң өвур-хевирин долузу-биле көргүзер дээш, бүгү-де чаптанчыг, катырыкчыг чоруктарны болдунар-ла аргалар-биле ажыглаан.

Капитан Быстровтуң кадайы Мария Карповнаның ролүн күүсеткен артист Л. Севилбаның оюну база амыдырал дег шынзыг. Мария Карповнаның сагыш-сетилгиин чылыг чымчаан, оон кагалыг чаагайын, сагыш човаачалын артист ізмчыдып шыдаан.

Шатровтуң кадайы Таисия Михайловнаның өвур-хевири көрүкчүлерниң сагынынга артып калыр. Оон ролүн күүсеткен С. Баир алаан шын байдалдарны тып алган. Баш чижектен ап көрөөл. Аллабиле чугаалажыр олура, Таисия Михайловна ашаан хоптан, кончуг идээргеп, чүдексинген хөөн оон шырайын долуп турар; кызыгаар шериниң чажыдын билип алыр дээш, ашаандан өөрежип олурда, кажарлап, чалыкган чорук оон үнүнде өскүзиваайын, шиинин материалын ёзугаар Ч. Мартай-оолдуң тургускан хевирин эзлээн таарымчалыг деп саналза чогуур.

Чистяковтуң кадайы Алланың ролүн база ийи артист күүсеп турар—РСФСР-ниң алдарлыг артизи Кара-кыс Мунзуук болгаш Е. Оржунмаа. Мында ийи аңгы өвур-хевир тургустунган деп чүвени дораан демдеглээр херек. Кара-кыс Мунзуктуң тургусканы Алла болза чаңгыс аай аажы-чаныг, хыйланчак, аактыг хөрөөжен кыдыр билдинер болгаш оон Василийге ынак ынакшылы көзүлбес. Оржунмааның күүсеткени Алланың сеткили уян, ашаа Василийге чоок болгаш чымчак, Алла — Оржунмаа бүгү-де болуушкуннарны бодуу билип алыксаан, чүвенни үжүрүп тып алырын орадаажып турар. Ынчаргаа көрүкчүлер аңаа бүзүреп турар.

Солагай талазында совхоз директору Шатровтуң кадайы Таисия Михайловна (артист Ө. Ч. Оюн), кызыгаар шериниң начальниги Быстровтуң оралакчызы лейтенант Чистяковтуң кадайы Алла (артист К. Н. Мунзук).

Кызыгаар шериниң начальниги капитан Быстров (артист Н. О. Өлзей-оол), оон кадайы Мария Карповна (артист Г. Т. Дугержа).

Совхоз директору Шадровтуң болгаш ары азыракчызы Герасим Петровичиниң ролдары домейлешпес болза-даа, артистер В. Көк-оол болгаш М. Мунзуктуң тургускан өвур-хевирлери шин мергежилиниң талазы-биле бот-бодунга дыка чоок. Олар өвур-хевирни тургузарда, амыдыралдың оонак байдалдарын билдилии-биле эки ажыглааннар. Шадров — Көк-оол болза шериглиг чүвени бичии-даа чок, өзугаар хамаатты кижи. Оон илик-хеви-даа хөлөгөр, улус-биле ужуражы чугаалажыр-даа конгус аңаа болгуй. М. Мунзуктуң ойнааны Герасим Петрович — белүүн билип алган шаа-биле шынчы, ак-сеткилиг болгуй ашак. Артист М. Мунзук ары

Улуг сонуургал

Совет Армиянын чон-биле ханы харылзаалыын, чаңгыс эптиин, Төрөөн чуртунуң кызыгаарын бүзүреллиг саңгалаан турарын илереткен Е. Бондареванын «Эртине-Булакта» деп шиизин областын национал театрынын артистериниң тыва болуу областың барымын талакы районнарында көргүзүп чоруп турар.

Сут-Хөл районнуң Сут-Аксы суурунга январьның 27-де болган баштайгы көргүзүүгө чыылган чон районнуң Культура бажыңының олуттарын шуут-ла чедиштирбээн. Шиинин даразында хүн Киров аттыг колхозтуң төвүнде болган көргүзүүнге 350 ажыг кижи олурушкан, январьның 29-та «Сталинчы өрүк» колхозка 400 ажыг кижи көрген.

Кызыгаар шериниң начальниги капитан Быстровтуң ролүн артист Тавакай, лейтенант Чистяковтуң ролүн артист Мартай-оол, кызыгаар шериниң Захаровтуң ролүн артист Син-оол оларның ойнаанны көрүкчүлерниң улуг сонуургалдың хайыктырган. Совхоз директору Шатровтуң ролүн артист Кысыгбай, оон човаачылы Кавальчуктуң ролүн артист Намдараа, директорнуң кадайы Таисияның ролүн артист Баир олар мергежилдиг көргүскеннер. Белүктүң өске-даа кижикчилери эзаашкан рольларынга талантыны илереткен.

Районга шин кээн үнүн эгелей берген дорааан-на ону кээрүн күзээннерниң болук чагытлары ол, бо черлерден улахын-ла турган. Киров аттыг көдээ ажыл-агый артелинин колхозчуларының күзээнин ёзугаар аңаа база катап ойнаан. Районнуң өртүмек школазының болгаш механизаторлар коллективинин чагым ёзугаар Сут-Аксы суурга январьның 30-де база катап көргүскен.

Андрей Сагдының улуртун чоруур тыва артистериниң ол болуу январь 31-де Барымын-Хемчик районче чорупкан, оон Бай-Тайга районга баарлар. Чоннуң мурнунга бараан болур талазы-биле оларның моон сонгаар улам эки чедишкининг болуруун күзеливис.

Д. ШАЛДЫГ.

Мээң күзелим

Областың национал театрынын артистериниң тыва болуу Чаа-Хөл районнуң төвү — Чаа-Хөл суурунуң чурттакчыларынга «Эртине-Булакта» деп шиизин көргүскен. Шиизин тыва дылга ажыдып үндүрүгүнин көрүкчүлер үүлдүг деп санаан.

Кызыгаар шериниң амыдыралын болгаш ажыл-чорудулгазын илереткен талазы-биле артистериниң харылсалгалыг ажылдаанын көрүкчүлер демдеглеп турганнар. Шиизин чедишкининг тургустунганын болуп хуумда театрның коллективинин, эң алдарлыг тыва артистериниң мергежилиниң бедээнинин херечиин кылыр санап турар мен.

Чонга чаа-чаа шиилерден көргүзүп, кодээже үргүлчү үнүп турарын национал театрның коллективинге күзедим.

М. ТАНОВ.

Соңгулдалар хүнүнге

Улуг-Хем районнуң «Партийның XIX съездизи» колхозунуң клубунуң эргелекчизи М. Донгак клубтуң культура-массалыг ажылын эки организастаан.

Клубтуң бот-тывынгыр уран-чүүл болгумунуң кижикчилериниң белеткээн көргүзүлери районнуң фестивалынга ийнги черни эзлээн. Болгумнуң кижикчилери колхозчуларга концерттерни көргүзүп, массалыг кежээлерни организастап турардар. Клубтуң илеткелчилер болуу янзы-бүрү темаларга лекцияларны колхозчуларга ноомчуп, хүн-бүрүүнүң мелээлериниң дугайында бесеедаларны кылып турар.

Донгак клубтуң культура-массалыг ажылдарын дер-пер Советтерниң сонгулдаларының белеткелиниге хөлбаштыр организастаан. Клуб көрүүтүг кылыр шиитинген, мына агитпункт докладлар ажылдап турар.

Клубта турум кино ажылдап турар. Колхозчулар болгаш өренникчилер солун киноларны үргүлчү көрүп турар. Боттывынгыр уран-чүүл болгумунуң ажылының планын Донгак таарыштыр чогаалып кылган, болгумнуң кижикчилери сонгулдалар хүнүнде ажылчы чонга көргүзер оюнларны белеткеп эгелээн.

Т. КОНГАР.

Номчукчулар-биле ажыл чорудар

Эрзин районнуң «Чаа өрүк» колхозунда библиотека тургустунганындан бээр дөрт чыл ажып турар. Библиотеканың ном фондузу аңаа кевдээн.

Библиотеканың эргелекчизи комсомолчу Серенмаа номчукчулар-биле ажыл чорудуп турар. Серенмаа библиотекага ажылдаанда бээр чеди ай ажып турар. Бо аразында номчулга кежээлери, номчукчуларның хуралын эрттирип кербээн.

Номчукчулар-биле ажыл чоруттунмайн турарынаан библиотекадан ном ап номчуп турар кижилер кончуг эвээш болгаш библиотека масселыг эвес болуп турар.

Б. КАВАА.

Колхоз бүрүзү ясли болгаш чунар бажыңныг болур дээш

Сут-Хөл районнуң ажылчы чоннары чоокка чедир-ле ыраккы даглар аразы, хеннер униу черлерге көшкүн, быдаргай болуп, саңнар оглерге чурттап чоравыр. 1944 чылга чедир район деңнеткээринге МАЭ-лер, МЧАЭ-лерге хөй эвес ажыл-агыйлар каттышкан турган. 1947 чылдан эгелээш коллективтиг ажыл-агыйның оруунче чон чоорту шилчип эгелээн. Ынчаарга 1956 чылдың декабрьда районнуң бүгү тараачын ажыл-агыйларының 99 хуузу колхозтарда.

Эрткен үеним дургузунда мурнунда, чоннуң чугаалажыры ыяшкан, орген-даа чок турган черлерде школа, интернаттарлыг, эмнелгелерлиг, клуб, библиотекалар-лыг, радио, телефоннуг, чаагайжыды кылгаан чурттаачы бажыңнарлыг болгаш культура амыдыралдың өске-даа алдан черлерлиг колхозтар төптери—улуг-улуг суурлар кострун келгилээн. 1954 чылда ийи колхозтан тургустунган Сталин аттыг колхозту ап көрөөл. Амыы үеде ол колхоз улуг школалыг, интернаттыг, кижилерни чыттырып эмнеп, божуудун турар ферма участоктуг, клубтуг, библиотекалыг.

1956 чылдың декабрьда ол колхоз электри станциязын тургузуп ап, колхоз конторазында, школада, эмнелгеде, чурттаалга бажыңнарында электри лампаларын киргеп, дээрбеен болгаш ыяш дилер пилорамзны ажылдадып эгелээн, ам Ишкин-Аксында сут-бараан фермазынга сайтылганны чедирери-биле чагыларны калап турар. Чаа чунар бажыңны ажыглалга киргеп, ам 4 өрөөл яслинин түлүүн доозарын чугулаан турар. Колхозчулар ол бүгү чаа чүүлдерни хостуу-биле ажыглап, амыдыралдың чаа-чаа чедишкининиринче төрөөн колхозун дүрген базыңбиле хөгжүдүп турар.

Болгунуң культурлуг амыдыралын бедидер, арыг-шевер чурттаар, бажыңын чугайлап, чун, ногаа айнаан тарын, хлебти быжырып, ол херекке өскелерни өөредип, хеп быжар-даараарынга үлегерин көргүзүп турар Сталин аттыг колхозта Домак-Кара, Калинин аттыг колхозта Какаа, Киров аттыг колхозта Бызан, Хорлуу, «Сталинчы өрүк» колхозта Дарыймаа олар үлегерлиг болуп турарлар.

Амыы үеде колхозчу бүрүү чыыг, чырык бажыңнарга чурттаарын, болдунуң культурлуг амыдыралын бедидерин күзеп турар. Чамдык четпес ажылдарны демдеглевес аргажок. Районда колхозчу өрегелериниң 21 хуузу ам-даа өттерде чурттап турар болгаш чамдык колхозчуларының бажыңнарының крышалары, аймаалары, печкалары чедир туттунаан турар үүлдер бар. Районда миллионер болуруңга четкен Киров аттыг колхоз түлүг планын күүсеткейн турар, ында божуур бажың, уруглар яслизи чок, чайгы сезонда ясли турган бажыңын өскээр ажыглаан, ында эмнелге чери аргажок бичии бажында, ону олаар ыяш-биле четче хандырбайн турар. Бо дугайында колхоз даргазы эш Очур-оол, кадаа Совет даргазы эш Саидан кошкак кичээнгей салып турар. База бир шырак «Сталинчы өрүк» колхозта (даргазы Лопсан Ондар) чунар болгаш божуур бажыңнар чок. 1956 чылда ясли түлүп, дерип белеткеп алза-даа, ону лекталаал кыдыр ажыглавайн турар.

Калинин, Жданов аттыг, «Сталинчы өрүк» колхозтарда чунар бажың чок болган үжүрүнда хөрөөжен чон хептя чуп, от-бүленин арыг-шевери сагыырын орадажып турза-даа, чунар бажыңга кирбее болганда хөрөөженнерниң күжүнге чиигелде болбайн турар. 1956 чылда Калинин аттыг колхоз (даргазы Салчак Лопсан), Жданов аттыг колхоз (даргазы Кюрю) болдунар аргалар турбуже, не хөрөөженнерни колхоз бүдүрүлгезинге ажыладыр соруага-биле сезонныг яслилерни ажыттаан, божуур бажың, чунар бажың тудар дугайында бодавайн-даа турар. Бо чылын ажылар яслилерниң ажыы-бүрү инвендарлары ол колхозтарда кылынмайн турар. Колхозчуларны культура-массалыг ажыл-биле, кино-биле хандырар клубтар ол ийи колхозтарда ам-даа тутпаан. Калинин аттыг колхоз клубту тудуп эгелээниңден бээр 4 чыл болган, ам-даа доосаан, кино дээш чоннуң негелдезинин белгээни-биле яслиге бодап тутпаан таарымча чок черде кино үндүрүп турар. Жданов аттыг колхозта клуб чок, кино шуут үнмейн турар.

Колхозчуларының культурлуг амыдыралчурттаалгазын эжиндер дээш, колхоз бүрүзү чунар бажыңныг, яслилиг, божуур бажыңныг болур дээш колхоз баштаар черлери сагыын салыры улуг-биле негетиниш турар. Культура-амыдыралдың чугула тудугларын колхоз баштаар черлериниңден планнаан соонда, чүгле негелде салыры-биле кызыгаарлатынмайн, харын-даа өр, хөрөөжен колхозчуларының боттарын олче хаара тудуп ажылдаары эргежок чугула.

Н. ДОПАА.

Область школаларында фестиваль

ЧӨӨН-ХЕМЧИК РАЙОН

Чадаана хоорайга январьның эгезинде ниити районнуң школачыларының фестивалы болган. Фестивальга он школалардан 170 өренникчилер киришкен.

Уран-чүүлүн янзы-бүрү хевирлери-биле фестиваль аңаа бай болуп эткен. Ылангыя концерт программазы-биле калы спорт айнаанда хөл шыырааа, шашка, национал хүрешти көргүспүүнаан, хөл кылыглары — даараныгланың, чазаныгланың, чурулганың кылыглары болгаш хана солуннарны алып делгээн.

Чадаана № 1, № 2, Баян-Тала, Хорум-Даг школаларының тургускан концерттериниң программалары кончуг бай, бүгү талалыг болган. Чижээ, Баян-Талада чеди чыл школазының концертчилериниң тургусканы «Боттанган күзел» деп шиидеп үзүлдүү көргүчүлер бедик көдүрүүшкүн-биле демдеглээн.

Чадаананың № 1 школазы бирги черни, Чадаана сумузунуң школазы ийнги черни, Чадаананың № 2 ортумак школазы үшкү черни эзлээнин Фестиваль жюриси дыннаткан. Бирги черни баян-биле, ийнгизин патефон-биле болгаш үшкүзүн фотоаппарат-биле түс-түс шаннаан.

Ангы-ангы номерлерни эки көргүскеннер болгаш оларны шыыраачыларны өртектиг бараанар-биле шаннаан, 50 өренникчилерге ВЛКСМ райкомунуң мактал бижиктерин тывыскан.

Н. ШУЛУУ.

• • •

ӨВҮР РАЙОН

Районнуң школачылар фестивалынга 200 ажыг талантылыглар киришкеннер. Сагды, Солчур школалары фестивальга хөй янзы хевирниң сиилиг кылыгларын киргеп. Чижээ, Солчур школазынаан Даш-Маадыр, Алдын-оол, Орлов оларның бажың эмнелгелериниң хөрөөженнери кылганы болган тайбыңның көге-бугазын шуугайдан өөп турган кылганы ыка уран-шевер болган.

Торгалыгның чеди чыл школазының өренникчилери Кремльдің башнязының хевирин база кончуг ураны-биле кылганнар. Ындыг янзылыг кылдынган эмблема бүргүзүн чогуур-биле будун, таарыштырып кылган.

Хандагайтының ортумак школазының өренникчилериниң тургусканы «тараа тарыыр», «дүк салыр» деп танцыларның костюмун таарымчалыг кылдыр даараның демдеглээр херек. Дөртү класстың өренникчизи ыраажы Балый-оолдуң «Аккак хемим», «Чапаев» деп ырларны тергин эки күүсеткени дээш ону область фестивалынга чоруулар деп шиитиирлээн.

Бирги черни Хандагайты, Торгалыг школалары үлешкен, патефонар-биле шаннатканнар. Ийнги черни Саглы школазы алган чазаныла хөрөөселдери-биле шаннаткан.

РЕШЕТНИКОВ.

• • •

БИИ-ХЕМ РАЙОН

Районнуң школачыларының фестивалынга Туранның № 2 ортумак школазы-биле Билелигге эге школа эки түнелдерни көргүскеннер. Фестивальга хөй янзы хевирниң сиилиг кылыглары киргеп. Чижээ, Солчур школазынаан Даш-Маадыр, Алдын-оол, Орлов оларның бажың эмнелгелериниң хөрөөселдери кылганы болган тайбыңның көге-бугазын шуугайдан өөп турган кылганы ыка уран-шевер болган.

Торгалыгның чеди чыл школазының өренникчилери Кремльдің башнязының хевирин база кончуг ураны-биле кылганнар. Ындыг янзылыг кылдынган эмблема бүргүзүн чогуур-биле будун, таарыштырып кылган.

Хандагайтының ортумак школазының өренникчилериниң тургусканы «тараа тарыыр», «дүк салыр» деп танцыларның костюмун таарымчалыг кылдыр даараның демдеглээр херек. Дөртү класстың өренникчизи ыраажы Балый-оолдуң «Аккак хемим», «Чапаев» деп ырларны тергин эки күүсеткени дээш ону область фестивалынга чоруулар деп шиитиирлээн.

Бирги черни Хандагайты, Торгалыг школалары үлешкен, патефонар-биле шаннатканн

Редакциядаа ЧАГААЛАР

Идегел ам-даа оскундурбаан

Эрткен чылдың төнчүзү чоокшулай бергенде Кызыл району Челерде «Тилелге» колхозтуң конторазынга бир аныяк оол кирип келген. Ол олурганнар-биле мендилежирин безин үттүпкаш далажып айтырган:

— Колхоз даргазы кайызы ирги?

Хуралга базары-биле партия райкомунче колхоз даргазының чорутканын анза олурганнар дыннаткан.

Оон орнун ким төлөөлеп турарыл? — деп, ол улам дүвүреп айтырган. Колхоз баштаар черинин кежигүнү эш Баян турган:

— Канчыг херектиг силер? Мен-даа харыылаптын болур мен — дээн. Аныяк кижи дүрүп түлүп алганы метр хире саазынын чаа түткаш:

— Национал театрының артистери декабрь 21-де силерниң колхозтуң чонунга концерт көргүзер бис. Менээ колхоз даргазы херек, концерттиң билет өртээ мун азы мүн беш чүс хире рубль — деп, ол чугаалаан. Ынчан декабрь 19-тө хүнү турган. 21-ге чедир Тес-Хем районга концерт көргүскеш кел чоруй оларга концерт көргүзерин артист аазаап демги чарлал саазынын көскү черге азары-биле бергеш үнүкен. Бир автобустуг артистер Самагалдай үүнче хапканнар.

Шынавыла чарлал-даа астынган. Концерт бичин ургуларга кежээкинин 6 шактада, улуг улуска 9 шакта деп чарлалда тодаргай бижип каан турган. Концерт чарлалы чүгле суур иштинге эвес, а харын ыраккы фермаларда малчыннарга безин тарай берген.

Ол үеде түлүү чаа доозулган клубка чүгле электри киритинээн турган. Электри монтёрлары артистер дүжүп эрткен хүн-не клубту Ильичиниң лампочказы-биле чырыдыпкан болгаш колхозчу аныяктар клубунга концерт көргүзеринге таарымчалыг бүгү байдалды түргүсканнар.

21-ниң хүнү... Суурга дыка хөй көрүкчүлер маная турганнар. Кежээкинин 6 шак ажып турда автобус-даа клуб чанынга кээп турупкан. Бурунгу хүн кирип эрткен артист автобустан арай боорда үнүп келгеш келдирлей аарак:

— Ырак орукка чораап орайталывыс, бо удаала концерт үнүрүп шылаастыр бис, декабрь 30-де келиили — деп хоозун аазаашкын кылгаш, автобусче дедир кире берген.

Оларның концерттин көөр дээш ыраккы фермаларда болгаш черле колхоз бүдүрүлгезинде дыка хөй кижи ол хүн шала ажылдаан дээрзин ол болук артистернин баштакчызы болгаш театрның дирекциязы билип турар ирги бе?

О. ДЕМЧИК.

Почта ажылын экижидер

Өвүр районнуң «Совет Тыванын 5 чылы» колхозунуң почтачызы Кара-оол колхозчуларның солуннарын, журналларын болгаш чагаа бижиктерин өзалдашкынныг чедирип турар.

Почтаны район төвүнден неделяда ийи катап алыр тургаш, Кара-оол ай иштинде ийи катап барып ап турар. Район төв барганда 6—7 хонары Кара-оолга чанчыл болган.

Районнуң харылаа конторазынлан почтаны хүлээп алырда солуннарны, журналларны четпес кылдыр ап турар. Оон ужурундан чагыга аалери чамыкта солуннарын, журналларын албайн турар. Кара-оолдан негелде кылырга четчелеп бээрин аазап каар, а түнел чок болуп турар.

Район төвүнден почтаны ап, ырак фермаларга болгаш кыштагларга почтаны чедирип турары-биле колхоз баштаар черин Кара-оолга ает берип каан. Ол ает-биле болдуңуп хуузунда ажылын кылып, улуска хөлезилеп турганының түнелинде аргыып каан. Хандагайты суурдан почта барып алырда машина кажан чоруурун манап олурар апарган.

Почтачы Кара-оол шак мыныг харыысалга чок ажылдап, ажылчы чонунуң чагыгаларын болгаш чагаа-бижиктерин, акша шилчидилгелерин болгаш чедирилгелерин саадалып турда-ла көдээ Совет, колхозта партия организациязы почта чедирилгезин экижидер дугайында кандыг-даа хемчег албайн турар.

И. ЧОЗАР.

Эмчи аттыг Исаков

Бызыл районнуң «СЭКП XX съездизи» колхозунуң мал эмчизи Исаков ажылынга харысалга чок, арагаже хандып турар. Фермаларга болгаш одарларга чораап, малчыннарга кандыг-даа дуза чедирбес. Чоокта чаа Бараа-Хемде инек фермазынга болгаш өске-даа одарларга эзирик чораан. Эзирик арагалап алгаш малдарның аарыг-кадын билбейн, шын эвес акт бижип чорup турар.

Бо чылдың январьда Исаков Теректиг-де хойжу Онгар-оолдуң аалынга чораан. Чамдык хойлар оолдаар челип, күш-дөңгели кудулай берген төлөөде, оларны тургузу азыраарынга четчир санныг сиген, дугайын редакция СЭКП райкомунга медделээн.

Партия райкомунуң секретары эш А. Тамдын-оолдуң редакцияга дыннатканы болза, МТС эрткен өредилге чылында школага чамдык техниканы берзе-даа оларны билир техник ажылдакчылар-биле школага дузалашпаан болгаш школаның дирекциязы бар чүүлдерни политехниктиг өредилгеге ажыглавайн турган. МТС бо өредилге чылында политехник өредилгени башкылаар техникти билир ажылдакчылар-биле школаны хандырган болгаш бүдүн тракторну школага берген.

Шилилгени шын чорудаар

Бай-Тайга районнуң Каргыда чеди чыл школазының күрүне хандырылгазында өөренмиктилериниң шилилгезин көдээ Совет даргазы эш Бойдос шын эвес чоруткан. Оон түнелинде суурда чурттап турар ала-нелериниң ургулары күрүне хандырылгазында, а ыраккы мал ажылында колхозчуларның ургулары күрүне хандырылгазында кирбээн болуп турар.

Тодаргайларга «Мурнакчы» колхозтуң хой фермазының эргелекчизи (школа чанында чурттап турар болгаш кадайы школада аштакчылап, шалын ап турар) өскенин өөренмиктизи күрүненің долу хандырылгазында кирген. Мөгөн-Бүреңде мал балдарчыларының 2—3 ургуларының чаңгызын күрүне хандырылгазынга киргеш өскелерин боттары хандырып өөредир кылыр тургускан.

Бо бүгү эш Бойдостуң тала дугай, таныш-көрүш тырттарынлан болган. Район Советинин күүсекчи комитединге күрүне хандырылгазынче өөренмиктилерни балыдалып турган ыныг янзылыг фактыларны ол чажырган. Айыттынган четпестерни дарый аде көөрү негетинин турар.

Ч. ХЕРТЕК.

Чоннуң негелдезин хандырар

Эрзин райпозу хүн бүрүнүн эргежок чугула барааннарын садар талазы-биле четпес ажылдап турар.

Райпонуң магазиннериниде колбаса, консерва, группа, чигир болгаш өске-даа азыгчем продуктулары кирбейн турар. Районуң чурттакчылары бо продуктуларны кожазы райондан барып садып ап турар. Көдээ чонунуң ажыл-агый барааннарынга негелдези улуг. Хирээ, балды, кускунчаай болгаш шкаф мырыңай чок. Бо талазыбиле райпо баштаар черинин даргазы Ханхалаевке чон каш удаа негелде кылза-даа чонунуң негелдезин ол херекке албайн турар.

Аъш-чем магазиннериниң кол садар бараазы спирт. Райпонуң хлеб быжырыкчызы Капининиң быжырып турар хлебинин шынары кулу, бышпаан азы ажыткызы эрткен болур.

А. ТАВА.

Парлатынмаан чагааларның изи-биле

Барыын-Хемчик районунуң Кызыл-Мажалык ортумак школазының политехниктиг өредилгезинге хереглээр чепсек херекселдер-биле дузалаар дээш МТС школаны шефке алгаш, чамдык машина-техниканы берзе-даа оларны билир техниктиг ажылдакчыларны школага быжыглаваанны-биле школаның алганы чепсек-херекселдериниң ажыглатынмайн турарын болгаш өредилгеге ажыглаар аргажок үрежик бир тракторның школа хериминин иштинде турup турарын көдээ бижикчи Хомушку Демчик редакцияга бижээн. Ол

Кол Ассамблеяның XI сессиязы

НЬЮ-ЙОРК, январь 30. Израильдың әжелеп алганы египет девискээрден шериглерин дорaан чугаа чокка үнүрер дугайында БНО-нуң негелделерин Израильдың чазаа күүсетпейн турарын холбаштыр Чоокку Чөөн чүкте байдалдың дугайында айтырыгны чугаалажып көөрүн Ассамблеяның дүүн эртенги хуралынга үргүлчүлеп турган.

Бөгүн бир дугаарында Практын төлөөлекчизи Джемали санал бергеш, Египеттиң чамдык чугула районнарын әжелеп алырын ораалдажып турар Израильдың негелделериниң үндезин чогун ол айытkан. «БНО-нуң онза чепсектиг күштериндеи» египет девискээриниң чамдыы — Газаның болгаш Акаба мугулдурнуң эриниин районнарын ээлеп чагырарының планнарынга хамаарыштыр Джемалиниң чугаалазаны болза, бир тээ БНО-нуң күштери ээлеп чагырары-биле эвес, агрессорларның бүгү шериглерин Египеттен үнүрери-биле холбашкан мырынай өске сорулгалыг чүве төлөөде, ону болгурбас ужурлуг. Израильдың агрессии үүлгелиглерин бүрүү шаап көөр болгаш агрессорларның бүгү шериглерин Египеттен дорaан үнүрер дугайында Кол Ассамблеяның резолюциязын күүседири-биле шиитпирлиг хемчеглерни алырынче БНО-нуң бүгү кежигүннерин Джемали кыйгырган.

Оон дараазында совет төлөөлерниң баштыны В. В. Кузнецов санал бергеш, Израильдың негелделери-биле чепшээрежир чорук агрессияны деткээни-биле бир демей болур ийик деп демиглээн. Египет девискээринин чамдык кезинин — Газаның болгаш Акаба мугулдурнуң районнарын «интернационализастаарының» ёзулуг сорулгаларын сойгалап илереттиишаан, улустарның бүрүү шаап көргени мурнуңгы колониалдыг ёзу-чуруму Египетке база Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүктүн өске-даа чурттарынга өске хевир-биле катап төрүдериниң чаа ораалдажышкынларының дугайында чугаа чорup турардыр деп чүвени В. В. Кузнецов көргүзеен. Египетке улур Израильдың ам-даа үргүлчүлеп турар агрессиязын соксадыр дээш шиитпирлиг хемчеглерни алыры БНО-нуң хүлээлгези болур деп В. В. Кузнецов чугаалаан. Египеттиң бот эргезин үрээр болгаш араб күрүнелериниң иштики херектиинге долгаарлаар дээрзиниң чаа планнарынга улур БНО болуунун үнүн көлүрер ужурлуг.

• • •

НЬЮ-ЙОРК, январь 30. Бүгүн Кол Ассамблеяның эртенги хуралының төнчүзүнде Боливияның төлөөлекчизи Кирога-Гальдо санал бергеш, БНО-нуң шиитпирлерин күүселириниден Израильдың ойталааның холбаштыр Кол Ассамблея шиитпирлиг хемчеглерни алыр ужурлуг деп медделээн. Ылаңгыя «Газага Израильдың административтиг болгаш полицейжи эрге-чагыргалары-биле БНО-нуң калы ажылдажылгазының» дугайынызы саналга хамаарыштыр Израильге кандыг-даа дүүжүп беришкиннерни Кол Ассамблея кылбас ужурлуг деп саналын болдывий төлөөлекчи чугаалаан.

«Израиль болуунуң шериглерин үнүрерин кандыг-бир негелделер-биле чыдактаар эргези чок» деп канада төлөөлекчи Пирсон билинген. Ынчалза-даа Кол Ассамблея шериглерни үнүрер дугайынызы айтырыгны өске айтырыг-биле холбаштырып «болур» эргелиг болгаш «харын хүлээлгелиг-даа» деп Пирсон немей чугаалаан. Ынчангаш, Египеттиң иштики херектиинге «БНО-нуң онза күштериниң» дузаламчызы-биле холгаарлаар дугайында барының чүктүн чамдык бөлүктериниң илип үнүрүп турар планнарын шынзыдарын Пирсон ораалдашкан.

Канад төлөөлекчиниң болалын ёзугаар алырга, Газа районда хамааты эрге-чагырганы БНО-нуң холунга шилчиткен турар ужурлуг. Акаба мугулдурнуң районунга «тайбыныңың байдалдарын хандырары-биле БНО-нуң шериг кезектерин организаастаарын» чингине секретарьге дагзыр деп ол база саналдаан.

Ынчангаш, Египеттиң чамдык чугула районнарын «интернационализастаарының» планын — колонизаторжу сорулгаларны илези-биле салып турар планны Пирсон камгалап турган.

Кадыг-шынгыы болуруунче болгаш египет девискээрден израиль шериглерни чугаа чокка үнүрерин чедип алырынче Кол Ассамблеяны Марокконуң төлөөлекчизи Бен-Абуд кыйгырган.

Саул Аравиязының ам бо үеде тускай чалалга ёзугаар АКШ-та чорup турар хааны Саул хүндүсү хуралдың эгезинде лопчу чүве чугаалаан. Улустар аразының калы ажылдажылгазының, тайбынның болгаш бот-боттарынга айыыл чок турар чоруунуң принциптерин, а ол ышкаш агрессияны ойтур шаварының принциптерин мээң чүртүм деткип турар деп ол медделээн.

Саул Аравиязының күрүнезиниң баштыны болза БНО-нуң Уставының болгаш оон чүүлдериниң чугула рольуун демиглээн. «Күштүн дузаламчызы-биле тергиидээриниң политиказын «бүрүү шаап көрбүшаан, оон демиглээни болза, ыныг янзылыг политика дүшкүүрүг чорукту болдуруп турар болгаш «соок дайынның» кол чылдагааны болур деп ол демиглээн. Ол ындыг политика болза, аңдере чепсеглээшкиниң база үнер дөзү болгаш делегейниң чамдык районнарынга чепсектиг үскүлежишкиннерниң чылдагааны болур деп хаан Саул үргүлчүлеп чугаалаан.

Түнелинде хаан Саул улустарының бот-шиитпирлериниг эргезин хүлээп көөрүнче кыйгырган.

Быска чапсарының соонда, ашакка барган хөрөөженнериниң кайы-бир чурттун хамаатызы болур чоруунга хамаарышкан конвенцияның төлевилелиниң дугайында үшкү комитеттин идеткелин көөрүнче Кол Ассамблея киртен. Бо төлевилел болза, хөрөөжен кижи ашакка барганда, чарылганда хамаатылалының өскерилгениниң болгаш ашаанның хамаатылалының өскерилгениниң айтырыгларынга хөрөөженнериниң ден эргелиг эвес болуп турар байдалынга улур угланган. Ындыг конвенцияны девискээр талазы-биле каштаар, болгаш ашаанны хамаатылалының дугайында айтырыгның талазы-биле маргылаалар үнген. Метрополиялар болур күрүнелер бот-эргелели чок девискээрге конвенцияның күштүг болурун боттарының көргени-биле нептерелир ийикпе, азы нептеретпейн барып болур дээр чергелиг чүвеже угланган чазалганы англи төлөөлер киргген.

Совет Эвилелиниң, Сириянын, Чехословакиянын болгаш өске-даа чамдык чурттарның төлөөлекчилери бо чазалгага улур саналдаан. Ынчалза-даа ол чазалга 31 бадылаашкынның хөй нуруузу-биле хүлээп алдынган. Аңаа улур 26 бадылаашкын бердинген, 16 чурттарның төлөөлери дадагалзааннар.

Конвенцияның төлевилелин иштки 48 бадылаашкын-биле чүүлүг деп саналан, 2 чурттарның төлөөлери улур бадылаан болгаш 23 чурттарның төлөөлери дадагалзаан (Египет биле Сирия конвенцияның төлевилелинге улур бадылаан: АКШ, Франция, Италия, Испания, Бельгия, Австралия, Афганистан, Индонезия, Иран, Перу, Филиппиннер болгаш өскелер-даа дадагалзаан).

• • •

НЬЮ-ЙОРК, январь 30. Бөгүн БНО-нуң Кол Ассамблеязының эртенги пленарлыг хуралынга Мурнуу-Африка Эвилелинде индий уруг кижилерни дугайында болгаш Мурнуу Африка Эвилелиниң чазаанын чорудуп турары Апартеидының политиказы-биле болдунган Мурнуу Африкада раса талазы-биле үскүлежишкиннериниң дугайынга Тускай политиктиг комитеттин идеткелдерин бадылаан.

Бо айтырыгны таарыштырып шиитпирлээр сорулга-биле Индия-биле болгаш Пакистан-биле чугаалажышкынныларны чорударынче Мурнуу-Африка эвилелиниң чазаан кыйгырып турар, Тускай комитеттин резолюциязы 42 бадылаашкын-биле хүлээп алдынган, 12 чурттарның төлөөлери бадылаашкынга дадагалзааннар.

Совет Эвилели биле Кыдаттың аразында 1957 чылда культурлуг кады ажылдажылгазының планынга ат салганы

ПЕКИН. (СЭТА). Ийи чурттарның аразында культурлуг кады ажылдажылга дугайында турup турар дугуржулгага үндезилетингеш ажылдан кылган Совет Эвилелиниң болгаш Кыдат Улус Республиканың 1957 чылда культурлуг кады ажылдажылгазының планынга чоокта чаа Пекинге ат салган. Совет талаган планга ССРЭ-ниң культура министри Н. А. Михайлов, кыдат талаган Кыдат Улус Республиканың культура министри Шэнь Янь-бин ат салганнар.

Планга ат салганының соонда дыңналыг парлап үнүрген, ында чугаалаан турары:

1957 чылың январь 12-ден 18-ке чедир, ССРЭ-ниң культура министри Н. А. Михайлов баштаан совет культура төлөөлери биле КҮР-нуң культура министри Шэнь Янь-бин баштаан кыдат культура төлөөлериниң аразынга улуг найыралыг байдалга чугаалажышкыннар болуп эрткен.

ССРЭ биле КҮР-нуң аразында культурлуг кады ажылдажылга дугайында 1956 чылың июль 5-те ат салдынган дугуржулганы ёзугаар 1957 чылда культурлуг кады ажылдажылганың планын ийи тала ажылдап кылган.

Күрүненің бот эргезин кайы-кайызы хүндүлежириниң, иштики херектериниге киришпезиниң, деп эргениң болгаш кайы-кайызынга ажыктыг болурунуң принциптеринге үндезилетингеш, ССРЭ биле КҮР-нуң аразында культурлуг харылаалаларның хүн түүн-на күштелин болгаш алгыш турарын чугаалажышкын ийүүне ийи талалар ханып айытканнар. ССРЭ биле КҮР-нуң культурлуг харылааларының болгаш кады ажылдажылгазының эрткен чылдарда алгааны ийи чурттуң аразында бот-боттарын билириниң болгаш акы-дуңма найыралының хөгжүдезинге көскү рольду ойнаан. ССРЭ-ниң болгаш КҮР-нуң аразында культурлуг кады ажылдажылгазын бар турар үндезинге улам ынай хөгжүдериниң эргежок чугулазын ийи талалар бир эп-сеткил-биле миннин хүлээнгеннер, ол чорук ийи чурттарның эрге-ажыктарынга чүгле таарыжыр эвес, харын база бүгү делегейге таймыны быжыглаарының хөрөөнге дуза болур.

Культураның бүгү-ле талаларында чедишкиннерни улам экизи-биле бот-боттары таныжып, ажыглаар төлөөде, чогуур кылат болгаш совет эртем албан черлериниң, өөредилге черлериниң, театрларының, киностудияларының, ном үнүрер черлериниң, журналдар, солуннар редакцияларының болгаш эртемниң, культураның, кадык камгалалының өске-даа албан черлериниң аразынга, база культураның болгаш эртемниң ангы-ангы ажылдакчыларының аразынга шуут харылааларны тургузуп, ону алтыдарынга болгаш дуржулгалар-биле, информация-биле, парлалга үнүрүүлелери-биле болгаш материалдар-биле солчурунга бүгү-ле аргалар-биле дузалаары чугула деп, санал-онал солушканының түнелинде ийи талалар санап тур.

Чогаалчылар, композиторлар, чуруукчулар эвилелери болгаш өскелер-даа ышкаш ыныг хөй-ниитиниң янзы-бүрү чогаалыкчы организацияларының аразында харылааларны быжыглаарынга дузалап турарын ийи талалар дугурушканнар. Оларның аразынга шуут харылааларны болгаш кады ажылдажылганы күштелириниң талазы-биле чогуур хемчеглерни ап чорударынга ол организацияларга дузалаар.

Чоокку чылдар иштинде ССРЭ биле КҮР-нуң аразынга культурлуг кады ажылдажылганың перспективтиг планының дугайында баштайгы санал-онал солушкыннарын ийи талалар база чорутканнар.

Кыдат-непал чугаалажыышкыннар

ДЕЛИ, 29. (СЭТА). Делиниң радиозунуң дыннатканынлан алырга, Непалда турup турар, КҮР-нуң Күрүне Чөвүлелиниң премьери Чжоу Энь-лайның болгаш Непалдың премьер-министри Танк Прасад Ачарияның ат салганы медеглелди Непалдың найыслалы Катмандыга бөгүн эртен парлап үнүрген. Тайбын кожа-хелбээ турарының беш принциптерин ийи күрүне ажылдакчылары деткиирин айытkан болгаш ол принциптерни хөй-хөй чурттар хүлээп ап турарының дугайында ханышкынын олар илереткеннер.

Цейлонуң чазаанын чалалгаын ёзугаар найыралдың бараалгаашкыны-биле Чжоу Энь-лай болгаш премьерниң ораалакчызы Хэ Лун бөгүн Катмандыдан Коломбоже чорутканнар. Ол-ла хүн олар Калькуттада чеде бергеннер.

Сенат комиссиялары АКШ-тың даштыкы политиказын истеп хынаар деп шиитпирлээн

ВАШИНГТОН, январь 30. (СЭТА). Чепсектиг күштер хереклериниң талазы-биле болгаш даштыкы херектер талазы-биле сенат комиссиялары, сөөлгү 10—11 чылларның дургузунда Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүкте АКШ-тың даштыкы политиказының ылавылалдыг истеп-хынаашкынын чоруулар деп чангыс үн-биле дүүн шиитпирлээннер.

Редактор К. С. ШОЯГУ.

Эмчиниң сумези

Шай кижиге хоралыг бе? Бистин хайындырып ижип турар шайывыс шай сывындан тускай белеткеп кылган бүүдүр болур. Оларда шайны ажаан болгаш чыт кирип турар таннин, эфирлиг үс болгаш өске-даа чүүлдер бар, шайда бар болур хөй эвес кофеин чүрекке, хан чүүгүр дамырларга, нерви системазының шын ажылдаарына чаагай саъылдарлыг болур. Шайда витамин база бар.

Ынчалза-даа чемин эртир каттан шайны ижерге кижиге хоралыг: кофеин хемчээлиниң көвүдээнинден нерви системазы хөделир болгаш үйгу келбестээр. Оон-биле калы хөй суг чүректиң болгаш бүүректиң шын ажылдаарынга шаптыктаар, кижиниң организминге хереклиг дустарны, витаминнерни ылгап үндүрүптер.

Чемин эртир каттан шай ылангыя чүүлү, хан-хамырлары, нерви системазы аарыг кижилерге онза хоралыг. Ындыг шайны бичин ургуларга ижиртпес херек.

Тыва областың санитар-чырыышынын башкы.

ОБЛАСТЫҢ НАЦИОНАЛ ШИИ ТЕАТРЫНГА

Февраль 3-те

Хүндүс Б. Габурев биле А. Успенскийнин

ХАЖЫДЫЫШКЫННЫГ КӨРҮНЧҮКТЕРНИҢ ХААН ЧЕРИ

деп шиизи болур.

Эгелээри: хүндүскүнүн 12 шакта.

Кежээ

С. Алешинниң

ЧААСКААН—деп шиизи болур: Эгелээри 8 шакта.

Дирекция.

ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын катап тургузарының болгаш хөгжүдериниң ийиги күрүне чэзшкини

1957 чылдың январь 20-де Сталинабад хоорайга болган 19-ку тиражының

НҮҮРТЭЭР ТАБЛИЦАЗЫ

Бүгү разрядтарда серияның болгаш облигацияларның дараазында номерлеринге ойнаашкыннар таварышкан:

Серия №	Облигация №	Ойнаашкынның ийи алынган рубльдер	Серия №	Облигация №	Ойнаашкынның ийи алынган рубльдер	Серия №	Облигация №	Ойнаашкынның ийи алынган рубльдер	Серия №	Облигация №	Ойнаашкынның ийи алынган рубльдер
020078	1—50	500	026941	49[1])	1.000	032004	39[1])	10.000	035900	1—50	500
020103	29[1])	1.000	026974	41[1])	1.000	032241	25[1])	1.000	035941	20[1])	1.000
020120	1—50	200	027037	39[1])	1.000	032266	38[1])	1.000	035947	27[1])	1.000
020191	1—50	200	027098	04[1])	1.000	032447	1—50	500	036036	08[1])	1.000
020373	1—50	500	027235	1—50	200	032568	1—50	200	036092	1—50	500
020467	32[1])	1.000	027390	1—50	500	032609	40[1])	1.000	036114	30[1])	1.000
020787	1—50	500	027720	16[1])	25.000	032633	47[1])	1.000	036186	38[1])	1.000
020971	34[1])	1.000	027722	1—50	200	032689	1—50	200	036217	26[1])	10.000
021432	05[1])	1.000	027755	40[1])	10.000	032719	38[1])	1.000	036245	1—50	500
021626	1—50	200	027805	47[1])	1.000	032723	09[1])	1.000	036301	01[1])	1.000
021706	44[1])	1.000	027815	34[1])	1.000	032874	1—50	200	036369	02[1])	1.000
022011	1—50	500	027818	41[1])	1.000	032946	09[1])	1.000	036693	1—50	500
022021	21[1])	1.000	027823	1—50	500	033138	44[1])	1.000	036812	26[1])	1.000
022237	27[1])	1.000	027896	14[1])	1.000	033188	20[1])	1.000	036877	07[1])	1.000
022266	21[1])	1.000	028003	1—50	500	033195	08[1])	1.000	036879	1—50	500
022429	1—50	200	028203	21[1])	1.000	033383	20[1])	1.000	036914	1—50	200
022447	1—50	200	028284	31[1])	5.000	033431	1—50	200	036968	1—23	200
022462	44[1])	1.000	028321	1—50	500	033487	49[1])	1.000	037053	08[1])	5.000
022478	05[1])	1.000	028712	06[1])	5.000	033513	11[1])	1.000	037190	1—50	200
022509	41[1])	1.000	029008	08[1])	5.000	033570	11[1])	1.000	037202	1—50	200
022983	39[1])	1.000	029261	06[1])	1.000	033624	46[1])	1.000	037405	1—50	500
022988	33[1])	1.000	029346	32[1])	5.000	033706	1—50	200	037856	34[1])	1.000
023377	16[1])	5.000	029399	1—50	200	034046	44[1])	1.000	038044	10[1])	1.000
023485	1—50	200	029518	38[1])	1.000	034056	07[1])	1.000	038064	08[1])	1.000
023522	30[1])	1.000	029646	1—50	200	034098	35[1])	1.000	038118	46[1])	1.000
023616	1—50	200	029839	22[1])	1.000	034099	36[1])	1.000	038134	18[1])	1.000
023831	13[1])	1.000	029913	07[1])	1.000	034270	21[1])	1.000	038189	34[1])	1.000
023877	42[1])	1.000	029973	1—50	200	034274	1—50	200	038190	1—50	500
024141	49[1])	1.000	029994	39[1])	25.000	034311	17[1])	10.000	038243	1—50	200
024368	16[1])	1.000	030106	31[1])	1.000	034348	47[1])	5.000	038461	42[1])	1.000
024408	44[1])	1.000	030134	40[1])	5.000	034359	38[1])	1.000	038623	10[1])	1.000
024513	31[1])	1.000	030681	1—50	500	034812	20[1])	50.000	038636	1—50	200
024812	17[1])	1.000	030695	50[1])	5.000	034857	33[1])	1.000	038644	07[1])	5.000
025235	24[1])	1.000	030801	32[1])	1.000	034894	17[1])	1.000	038981	1—50	500
025238	34[1])	1.000	030985	1—50	200	035005	23[1])	1.000	039039	22[1])	1.000
025442	13[1])	1.000	031060	23[1])	1.000	035144	24[1])	1.000	039113	19[1])	1.000
025935	46[1])	1.000	031411	21[1])	1.000	035256	1—50	200	039128	22[1])	1.000
026281	1—50	500	031470	11[1])	1.000	035429	45[1])	1.000	039212	1—50	200
026289	48[1])	1.000	031541	05[1])	1.000	035442	01[1])	1.000	039439	29[1])	10.000
026510	43[1])	1.000	031714	1—50	200	035472	20[1])	1.000	039549	1—50	500
026653	1—50	200	031716	29[1])	1.000	035515	47[1])	1.000	039555	01[1])	1.000
026768	1—50	200	031962	11[1])	1.000	035697	41[1])	1.000	039631	02[1])	1.000

[1] Бо серияның облигацияларының арткан 49 дугаарларынга 200—200 рубльдиң ойнаашкыннары таварышкан.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажын № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң ораалакчызының, иштики информация кылдызының — 3 — 88, харыысалгалыг секретарының культура болгаш амыдырал кылдызының 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, көдээ ажыл-агый кылдыстериниң 3—68, чагаа кылдызының база бухгалтериниң 3—65.

ТС—00072. Культура эргелелиниң типографиязы

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилетиптеген

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1957 ФЕВРАЛЬ 5 ВТОРНИК № 26 (3738)

Өртээ 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

Горькийнин Молотов аттыг автомобиль заводунга (1 арын).

Совет-финлянд дыңнадыг (1 арын).

ССРЭ-нин Дээди Совединин Президиумунда (1 арын).

СЭКП ОБКОМУНДА БОЛГАШ ОБЛКҮҮСКОМДА: 1956 чылда колхозтарга тудуг талазы-биле социалистиг чарыштын түңнелдериниң дугайында (1 арын).

Ажылчы чоннарның төлептиг кандидаттары (1 арын).

С. Комбуй-оол.— «Крокодил» колхозта чоруп турэ (2 арын).

Т. Борбай-оол.— Пропагандист Оңдар Лопсан (2 арын).

С. Серемней.— Медицина албан черлериниң тудуунче кичээнгей салыр (2 арын).

П. Гусев.— Продукциялыг бот-үнезин — бүдүрүлгенин ажылынын чугула көргүзүү (2 арын).

Ажылчы чоннар депутаттарынын Кызыл хоорай Совединин депутаттарынга кандидаттар (3 арын).

К. Саныы. — Мал кыштагладынгыныңче кичээнгейни үлгаттырар (4 арын).

БӨРҮКЧҮЛЕР КИНОЛАР ДУГАЙЫНДА: С. Шанчы.— «Профессор Цзиннин өг-бүлезе» (4 арын).

В. Утина.— Сорттуг үрезинмер-биле тарылганы чоругдарынче улуг кичээнгей салыр (4 арын).

Шүгүмчүлел болгаш бот-шүгүмчүлел

Бодунун ажылынын түңнелдерин шүгүмчүлелчи өзү-биле көөрүнге, четпестерге эштеш чох болур чорукка коммунистерни болгаш бүгү совет кижилерни партия өредип турар. Шүгүмчүлел болгаш бот-шүгүмчүлел — ажылда четпестерни болгаш частырыгларны илередиринин, бистиг бүрүнгаар хөгжүлдевисти шаптыктап турар эрги чүүлдерни үзүткаарының, кадрларны шын кижизилериниң эн-не чугула болгаш коз методу болур.

Бот-шүгүмчүлел, ылангыя адаандан шүгүмчүлел ала-чаагаарлаашкынның чуруму-биле хөгжүп шылавас. Ынчыг болганда шүгүмчүлелди болгаш бот-шүгүмчүлелди хөгжүдери чугула. Ону бот-таныларынга ол дугайында чүгле кыйгырыглар болгаш шинтирлер үлгүрүп үзүлгери канчап-даа чедишпес. Партия организациялары шүгүмчүлелди калбартырынга таарымчалыг байдалларны тургузар хүлээлгелиглер. Коммунистер болгаш партия кежигүү эвес ажылчы чоннар ажылын ол, бо айтырыгларының талазы-биле боттарының болдаларын чугаалаар аргалыг болзун дээш, ажыл-хереченги шүгүмчүлел-биле үзүе чугаалаан кижи бүгүү деткимче алган турарынга, а оларның илередиви четпестер үзүткатынган турарынга бүзүрелиг болзун дээш демократиялың принциптерни каяа-даа шынгыы сагыры эргежок чугула. Чүгле ынчалыг байдалда ажылын түңнелдерин чугаалажыры ажыл-ишчи болур, четпестерни таныы-биле илередир, оларны үзүткаарының бот-тут хемчеглери тодаратынар.

Ынчыг турбуже партия болгаш ажылагый үлүүткүчүларының аразында шүгүмчүлелди, ылангыя адаандан шүгүмчүлелди бюрократсыг өзү-биле көөр, менээргелиг болгаш көөргеннилгени болдуга бөөр чамдык эштер бар. Каа-Хем районунуң «Ленинчи өрүк» колхозунуң даргазы турган эш Иванов колхоз бүдүрүлгезинге чаа, мурнакчы болгаш дешилгелиг чүүлдерни ылыг талазы-биле колхозчуларын улаа-даа берип турган саналдарын күүсеидир хөөн чов чоруун көргүзүп келген дээрзин колхозтуң отчёт-сонгуулдалыг хуралынга санал бергеннер шүгүмчүлеңнер.

Колхоз бүдүрүлгезин механизаториларының, суурну чаагайыдарының, мал ажылының продуктулуун белдирининг аргаларын долу ажыглаарының, колхозчуларның материалыг сонуургалын белдирининг, ырак черлерде малчыннар дугайында сөглүг салырының айтырыгларын эш Иванов хөрөкке албайн келген. Ол дугайында үнелиг саналдар-даа, чөптүг шүгүмчүлелдер-даа хөй турган. Иванов ол бүгүнү тоон көрбөөн. Оон ажылында четпестерни болганчок-даа шүгүмчүлел бөөр турган зоотехник эш Галкина ажылындан үнүүткен. Маңза хөлбаштыр колхозчу эш Лифановалың ол хуралга чугаалааны болза:—Иванштуң четпестерин сагындырган кижи ынакыла качыгдаар турган. Ол, шүгүмчүлел ыыган кижини кызар, өстеп-сүрер чаңчылыг кижи. Ылангыя мен болум колхоз баштаар черинин, оон даргазы Иванштуң ажылында четпестерни илереткеш, хаеан ажаакчызы ажылымдан үлүүртүм. Ынчаарга хаваннарның ажаалгазы оон соонда экижээн эвес, харын баксыраан болуп турар-дыр.

Шүгүмчүлел бүрүзүн ажылды экижидериниң талазынче эвес, харын баксыралыының талазынче угландырып турган Ивановту колхозчулар боттарының үлүүткүзүнга катап сонгуваннар.

Амгы үеде коммунистиниң болгаш ажылчы чоннарның талазындан чөптүг шүгүмчүлел ыыган кижилерни дорамчылап көөр шак ынчыг фактыларга бистин партия организациялары-вые канчап-даа өскежин болбас үжүрлүг.

Эрзин районунуң партия организациязында шүгүмчүлелдиң болгаш бот-шүгүмчүлелдиң роли чедир үнелевес чорук тодаргайы-биле илерей турар. СЭКП райкомунуң бирөзү моон мурнунда «Шын» солунга каш улаа шүгүмчүлетирген райпо даргазы Хангалаевти канчаар хемчег алганының дугайында тодаргай харыны редакцияга мынчага чедир чорулуп бөөн болгаш оон дугайында болган шүгүмчүлелдер бүрүү-биле шын эвес дээр дугайында шыныыларын орааладып турган.

Бодунун ажылында четпестерни Чаа-Хөл МТС-тин директору эш Стихарев баа бот-шүгүмчүлелчи эвес өзү-биле көрүп турар. Ол болза, чүгле үлүүткүчүлер үлүүтүлга адаанда турар кижилерни адрезинге шүгүмчүлел ыыган болур чүве ыыдыр билип, бодунун ажылдакчыларының талазындан, өске-биле чугаалаарга адаандан шүгүмчүлелиң неитерээшкинин хандырбайн турар. Эш Стихарев оон бодун шүгүмчүлээн агроном-плановик эш Максимчукту ажылындан дүжүрген турган.

Коммунист көөргетинилге эвес, харын өскелек сеткилиг, бөлүүн болур чорук каастаар. Кандыг-даа үлүг дүжаалдыг албан-хүлээлгеле турар үлүүткүч бүгүү ажылчы чоннун нинти эрге-ажыы дээш ажылдан турар болганда,—чоннун үнелиг саналарын детпир, оларны илередип кээп турары четпестерни үргеп үзүткаар дээш херек кырында организаторчы ажылга кеззеде беленин көргүзер үжүрлүг. Үлүүткүч бүгүү ажылын четпестерин партиядан канчап-даа чажырар эрге чок.

Үлүүтүлга адаанда турар кижилерни ажылын, шинтирлерни оларның канчаар күүсеидир турарын хынаарының эки аргаларының бирөзү—үстүлен күүседир хынаалга болуур тодаргай. Ынчаалаа-даа чангыс талазын ыыдыг хынаалазынга кыыгаарлаштының черле болбас. Оон ынай база бир өске язының хынаалазы — адаандан хынаалга турун турар. Ол болза, массаларның талазындан боттарының үлүүткүчүларының ажылын хынаары, ажылга оларның адаптаалларын шүгүмчүлээри, четпестерни үзүткаарының дугайында аргаларны үлүүткүчүларга оларның өзүмелээри болур. Ынчангаш үлүүткүчүлер үлүүтүлга адаанда кижилерни, а үлүүтүлга адаанда кижилер үлүүткүчүларны хынаарын шүгүмчүлелин, ылангыя адаандан шүгүмчүлелдиң аргазы-биле шын дүштүрери эргежок чугула. Үлүүткүчүлер массаны чүгле өөрелер эвес, а массадан боттары база өөренип ап билир үжүрлүг. Чүгле шак ынчыг үлүүткүчүлер өзүзүг деңнелгелиг болгаш авторитеттиг болуп шылаар.

Шүгүмчүлел болгаш бот-шүгүмчүлел — совет нинтилелдиң хөгжүлдезинин шинчеликчи күүсеринин бирөзү. Партийжи болгаш ажыл-агыйжы үлүүткүчүлер чөптүг шүгүмчүлелди ак сеткилиг көрүп билир үжүрлүг. Кандыг-даа ажылдакчының шүгүмчүлелди канчаар көрүп турарын оон чүгле өзүнден эвес, а херек кырында ажылындан үнелеп көөр. Ынчыг төлөде, илередиглер четпестерни үзүткаар талазы-биле херек кырында боттуг ажылдарны чорулары, ынчангаш ажылын нинти экижидилгезин чедип алыры—үлүүткүчү ажылдакчыларның хүндүлүг хүлээлгези.

Партия райкомнарының пленумнары, районнарның партия активтериниң база партия, профэвилел болгаш комсомол организацияларының, совет албан черлериниң, бүдүрүлге коллективтериниң болгаш колхозчуларның нинти хуралдары, ажылчы чоннар депутаттарының чер-чер Советтериниң сессиялары болза, бот-шүгүмчүлелди болгаш алдаандан шүгүмчүлелди калбартырының, ажылда бар четпестерни илередириниң, оларны үзүткаарының орудтарын болгаш аргаларын айтырының индери болган турар үжүрлүг.

Коммунистиг кижизидилгениң партийжи методу—шүгүмчүлелди болгаш бот-шүгүмчүлелди калбартыышаан, массалар-биле харылааны улам быжыглаары, ажыл-агый, культура тургузуушкынына боттарының үлүүткүчү ролүн белдиери, совет, ажыл-агый болгаш хой-нинти организацияларының ажылында илереп турар четпестерни үзүткаарының шинтирлиг хемчегларын алыры—партия организацияларының эн-не чугула хүлээлгеи. Чүгле ынчаарга СЭКП-нин XX съездинин тоолуг шинтирлерин амыыралга чедишкининг боттандырарыче ажылчы чоннарны улам сырый мобилизастап шылаар бис.

ГОРЬКИЙНИН МОЛОТОВ АТТЫГ АВТОМОБИЛЬ ЗАВОДУ

Заводтуң директору эш Н. В. САЗАНОВКА
СЭКП-нин партия комитединин секретары эш М. С. ГОРЕВКЕ
Профэвилелинин завод комитединин даргазы эш М. В. МАКСИМОВКА

Горькийнин Молотов аттыг автомобиль заводуң ажылдарга кирген хүүнүлен бөөр 25 чыл болуп турарын хөлбаштыр заводтуң ажылчыннарынга, инженер-техниктиг ажылдакчыларынга болгаш албан-хаакчыларынга СЭКП Тен Комитеди байыр чедирип тур. Горькийнин автомобиль заводу чүүрүп ол бүдүрүлгезинин бирөзү болуп турар, болуп турун турарының үезинде чүве чүүрер болгаш чиик 2,5 млн. ажыг автомобильдерни бүдүрүп үнүрген болгаш оон-биле чүүрүп ажыл-агыйының экономиктиг хөгжүлдезинге улуг салыышкынны кылган.

Болуп ажылынга күш-ажылчы улуг чедишкиннерни чедип алган Горькийнин автомобиль заводунуң коллективи бүдүрүлгенин техниктиг деннелин белдиер болгаш улус ажыл-агыйын болбаазырангай автомобильдер-биле хамыыр талазы-биле алдыгы беш чылда оон мурнунда турун турар сорулгаларны моон сонгаар-даа алдарлыы-биле күүсеидир шылаар дээрзинге СЭКП-нин ТК болгаш ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлели бүтүрелин илередип тур.

СЭКП ТК-ның Бирги Секретары Н. С. ХРУЩЕВ.

ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелинин Даргазы Н. А. БУЛГАНИН.

Совет-финлянд дыңнадыг

Финляндияның Премьер-Министри К.—А. Фагерхольм Совет чазактың чалаанын өзүгаар, найыралдың аян-чоруун ыыдып, 1957 чылдың январь 30-ден өгелээш февраль 2-ге чедир Москвага турган. Садыг болгаш үлетүр министри К. Клеемола, Финляндияның ДХМ-нин Политиктиг киллиминин начальниги Р. Энкель, а ол ышкаш Премьер-Министрнин секретары К. Питсинки Премьер-Министрни үзүп чорааннар.

Премьер-Министр К.—А. Фагерхольм база Садыг болгаш үлетүр министри К. Клеемола ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелинин Даргазы Н. А. Булганин-биле, ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелинин Даргазының Бирги орааакчызы А. И. Микоян-биле, а ол ышкаш Совет бүрүнеинин өске-даа үлүүтүр ажылдакчылары-биле беседалар кылган.

Беседаларга совет таладан ССРЭ-нин Дөштыкы садыг министри П. Г. Бабанов, ССРЭ-нин Дөштыкы керектер министринин орааакчылары А. А. Громыко биле А. В. Захаров, ССРЭ-нин Финляндияда Онза болгаш Бүрүн эргелиг Элчини В. З. Лебедев, ССРЭ-нин ДХМ-нин Скандинав чүүрүттарының киллиминин эргелекчизи К. К. Родионов, ССРЭ-нин ДХМ-нин Скандинав чүүрүттарының киллиминин эргелекчизинин орааакчызы С. А. Афанасьев база киришкеннер.

Ол беседаларга фин таладан Финляндияның ССРЭ-де Онза болгаш Бүрүн эргелиг Элчини Э. Вуори, Финляндияның ДХМ-нин Политиктиг киллиминин начальниги Г. Энкель болгаш Премьер-Министрнин секретары К. Питсинки база киришеннер.

Найыралдың өзүзунга өртөен ол беседаларга санал-оналдарны ажыт-чаныг чокка солушкан база Совет Эвилели биле Финляндия боттарының аразында эки болгаш шынны чаагай ооха-хелбээ харылаалары түүн турарын, кандыг-даа хаштыкы болуушкуннар ол харылааларга саалар чедирер чорукту болдурбайн турарын бир эр-сеткилиг айытган. Ол харылаалар долу деп эргеге, өске күрүнеинин иштики керектерин хөлөөрлаваазынга, а ол ышкаш кайы-кайызының боттөргеинин болгаш национал хамаарышпас чоруун хүндүлээрине үндезилээш, найыралы, калы ажылдажыга болгаш кайы-кайызынга дузалажыр дугайында ССРЭ-нин болгаш Финляндияның аразында 1948 чылдың Европаның өзүзунга таарыштыр таарымчалыг хөгжүп келген болгаш ол харылааларны чайгылыын чок үргүлчүлээри ийи чүүрүттарның амыыралчы эрге-ажыктарынга дүжүп турар.

Садыг-ажыышкынны, культураны, эртем-техниктиг калы-ажылдажыганы, спорттуң болгаш оон-даа өскелерини талазында Совет Эвилелинин болгаш Финляндияның аразында харылаалар калбак хемчеелдерге четкенин болгаш чедишкиннер хөгжүп турарын демдеглээн.

Финляндияның чоруун турары тайбыңга ынакшылыг болгаш нейтралыг хаштыкы политиказы, а ол ышкаш бүгү чүүрүттер-биле оон түүн турар найыралыг харылаалары боттарының өөлүүнде бүгү делегейге тайбыңны хандырарынга үнелиг идиги берип турарын Совет Эвилелинин талазындан айытган.

Европаның сонгу талазында турар чүүрүттерниң аразында Европага тайбыңны деткириниң эрге-ажыктарынга таарышкан чаагай ооха-хелбээ харылаалар бүгү делегейде тайбыңны быжыглаарының херээнге чүгула үжүр-дузалыг деп ийи Чазактар санал турарлар, ынчангаш олар ол сорулганы чедип алырынга боттарының талазындан идиг бөөрин күзеп турарлар.

Чепсегленишкиннерни дүжүрериниң талазында, ылангыя делегейнин чогуур контролю бар турум атомнуг болган водородтуг чепсекти хорутаарының талазында практиктиг түңнелдер чедип алдынган турар чорукту ийи Чазактар амгы байдалда чугула үжүр-дузалыг кылдыр көрүп турар.

Ийи чүүрүттерниң аразында садыг харылаалары 1954 чылда кыыдынган беш чылдың садыг дугуржулгазынга үндезилээш чедишкиннинг хөгжүп турарын беседаларның үезинде сеткил ханышкын-биле айытган, а ол ышкаш садыг харылаалардың талазында кайы-кайызынга адыктыг салыгдажышкынны улам ынай хөгжүдериниге идиг берип турар чамдык практиктиг айтырыгларны база шинтирлээн.

Совет-финлянд садыг саарылгазының нинти хемчеелдериниге, Ленинградтың району-биле Финляндияның чаңчыл болган садыг харылааларын катап төрүүдүрериниге эргежок чугула эге суурларының барын айытган, ынчангаш ийи Талаар ол садыгдажышкынны хөгжүдериниң күзенчиин хүлээп көрген.

Совет Эвилелинин болгаш Финляндияның күрүне үлүүткүчүларының хуула үжүражышкыннарының чугула үжүр-дузалының түңнелинде демдеглээн. ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелинин Даргазы Н. А. Булганин-биле ССРЭ-нин Дээди Совединин Президиум кежигүү Н. С. Хрущев Финляндияга келзин деп Финлянд Республиканың Президентинин болгаш Чазаның өмүнээлинден Премьер-Министр К.—А. Фагерхольм чалаан. Ол чалаганы хүлээп алган Н. А. Булганин биле Н. С. Хрущев Финляндияга 1957 чылдың чазынында баарлар.

Санал-оналдарның болган солчуушкуну ийи чүүрүттерниң аразында харылаа байдалдарны ханылаткан база Совет Эвилелинин болгаш Финляндияның аразында чаагай ооха-хелбээ харылаалардың тодаргайлаттынып турары кайы-кайызын хүндүлээриниң болгаш бүдүрежириниң ол угаан-бодалын база дагын көргүскен.

Премьер-Министр К.—А. Фагерхольм болгаш ону үзеп чоруур кижилер февраль 3-те Ленинградче үнүптер, февраль 6-да оортан Финляндияже чаныптар.

Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелинин Министрлер Чөвүлелинин Даргазы Н. А. БУЛГАНИН.

Москва, 1957 чылдың февраль 2

Финлянд Республиканың Премьер-Министри К.—А. ФАГЕРХОЛЬМ.

ССРЭ-нин Дээди Совединин Президиумунда

100 гектар тарыга шөлүнге, шыналарга болгаш олар-белчиирлерге мал ажылының продуктуларын бүдүрериниң белик леннелин база 1956 чылда күрүнеге көдээ ажыл-агый продукциязы дужаарын көвүдериниге чедип алган чедишкиннерге дээш ССРЭ-нин Дээди Совединин Президиуму Москва областың колхозчуларының, МТС-тер болгаш совхозтар ажылдакчыларының, көдээ ажыл-агыйының тускай эртемниглерининиң, партия, совет болгаш көдээ ажыл-агый органнарының ажылдакчыларының улуг болуун орденнер болгаш медальар-биле шаннаан.

Шупту 2.383 кижи шаннаткан, оларның иштинде Ленин ордени-биле—159, Күш-ажылның Кызыл тук ордени-биле—438, «Хүндүлелдиң демдээ» ордени-биле—758, «Күш-ажылчы алдар дээш» болгаш «Бүш-ажылчы шылгарал дээш» деп медальдар-биле—396 кижи шаннаткан.

Мал ажылының продуктуларын бүдүрериниң хөрээнге, 1956 чылда күрүнеге көдээ ажыл-агый продукциязын дужаарын көвүдериниң болгаш болуунун ажылынга эртемнин чедишкиннерин болгаш мурнакчы дүжүлгаанны херек кырында калбаа-биле ажыглаарының хөрээнге чедип алган шыгарангай чедишкиннери дээш эштер Е. В. Алешевага, П. Ф. Зайцевага, В. Ф. Люкшинге, А. П. Мелиховка, Е. П. Николаевага, Т. С. Пряхинге, Н. Н. Пуганчиковка болгаш Н. П. Рыгаевага Социалистиг Күш-ажылын Маадыры атты тывыскан.

Социалистиг Күш-ажылын Маадырлары эштер П. А. Буянов, Ф. С. Генералов олар «Кадыр болгаш маска» деп ийги алдын сыныстар-биле шаннатканнар.

Сонгулдаларга алдар кылдыр

Бай-Тайга районунуң Молотов аттыг колхозунуң ажыл-ишчилери сонгулдалар хүүнүнге чедишкиннинг үжүражыр дээш хайныышкынныг ажылдап турарлар.

Бо чылын колхозтуң 50 чүүрүттүг бажыны, клуб, интернат, ясли болгаш чүнар бажын туларынга хереглетинер 4000 ажыг кубометр чүүкүү белеткээрин, 20 чүүрүттүг бажыннарының ханаларын түүп үнүүрерин болгаш колхозтуң аът транспортуун четче ажыглаарын ханыырар соруулга-биле 100 шилик, 100 луганы кылырын март 1-ге чедир доозар деп түүп бригадазының кежигүннери хүлээнгеннер.

Ол бригадада партия болгуунун организакчызы М. Мандытка баштаткан 30 кижи составтыг звено тайгаже ыыш белеткеп үнгеш, 16 хонуг иштинде 2000 ажыг кубометр-ыышты кааш, машина оруунда белеткээн. Бригаданың өске кежигүннери колхоз төвүнде 4 бажыныг, тайгада 8 бажыннарның ханаларын кертип үлүүрген.

Бригадада агитаторлар М. Мандыт, бригадир М. Бандан олар түүгжуларга СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң докладын таныштырып, политбесеналарны, солуу номчулгазын чоруулуп база бүдүрүлге хуралларын докладамал чыыдырып турар.

Коммунист эш Солунам үлүүткан хову бригадазының кежигүннери часы тарыга белеткелдерин сонгулдалар хүүнүнге чедир бүрүп доозары дээш хайныышкынныг ажылче база-даа кедүрүп үнгеп. Ховунуң турлаанга үш өрээл чүүрүттүг бажынын, огородтуң ийи өрээл чыытыкызын туларынга хереглетинер 600 чүүкүү тайгада 8 кижи белеткеп турар. Бригада төвүнде ийи өрээл чыытыкының түүнүн колхозчулар доозуп турарлар. Чүүрүттүг бажынының болгаш чыытыкыларның раналарының кылыг материалдарын 4 кижи белеткеп турар.

СЭКП ОБКОМУНДА БОЛГАШ ОБЛКҮҮСКОМДА

1956 чылда колхозтарга тудуг талазы-биле социалистиг чарыштың түңнелдериниң дугайында

1956 чылда тудуг талазы-биле районнар, колхозтар болгаш тудуг бригадаларының аразында социалистиг чарыштың түңнелдерин чугаалажып кергеш, СЭКП обкомунуң бюрозунуң болгаш облсоветтиң күүскомунуң демдеглээни болза, СЭКП-нин эдзен хөй райкомнары болгаш райкүүскомнар колхозтарда тудугжуларның социалистиг чарыжын бөгай үлүүртүп, ол эн чугула участокту ала-чаагаарлаашкынга киргеп болгаш чамдык черлерге чарыштыг өзү барымдаалап организаттаан, тудугжуларның чарыжының боттуг, түңнелдиг болуруун хандырбаан. Оон түңнелинде болур чогуур аргалар тураажок. Хөй санныг колхозчу араттар чүүрүттүг аргажок апаргаан өглерде ажаа чүүрүттавышаан турар болгаш Тес-Хем, Кызыл районнар чүүрүттүг бажыннарының тудуунун планын күүсетпээннер, а Таңды, Сут-Хөл болгаш Улуг-Хем районнарның колхозтарында дыка хөй санныг малдарны таарыштырбаан кажааларда ажаан турар чорук оларның продуктуунун белдиринге ковчуг четпес хамаарыгалыг болуп турза-даа, мал кажаалары тудазының планы күүсетинмээн.

Тоожу, Эрзин болгаш Өвүр районнарның колхозтары, Чөөн-Хемчик районунуң «Искра», «Коммунизмче өрүк», Бай-Тайга районунуң Молотов аттыг колхозтары болгаш өске-даа чамдык колхозтар тудуг талазы-биле чарышка алаан эки түңнелдерни чедип алганнар.

СЭКП обкомунуң бюрозунуң болгаш облсоветтиң күүскомунуң доктаатканы болза:

1. 1956 чылда тудуг талазы-биле социалистиг чарышка дээре көргүзүүлерни дээш:

а) СЭКП обкомунуң болгаш облкүүскомунуң районнар талазы-биле шилчиир Кызыл тугун культура-амыыралы тудугларының планын күүседирин үскен Эрзин райондан алган, чүүрүттүг бажыннарының тудуунун планын 172 хуу, мал кажааларының—104,1 хуу, бүдүрүлге тудугларының—125,0 хуу болгаш культура-амыыралың тудугларының—133,3 хуу күүсеткен Тоожу районга (СЭКП райкомунуң секретары эш Менгуме, райкүүскомнуң даргазы эш Биче-оол) ол тукту тывыскан;

б) СЭКП обкомунуң болгаш облкүүскомунуң колхозтар талазы-биле шилчиир Кызыл тугун мал кажааларының тудуунун планын чүгле 71,6 хуу күүсеткен Чөөн-Хемчик районунуң «Кызыл таразчы» колхозундан алган, чүүрүттүг бажыннарының тудуунун планын 185,7 хуу, мал кажааларының—196,3 хуу болгаш бүдүрүлге тудугларының—300 хуу күүсеткен ол районунуң «Искра» колхозунга (колхоз даргазы эш Доктугу, парторганизацияның секретары эш Довук, тудуг бригадазының бригадири эш Маңза, көдээ Совет даргазы эш Чигир-оол) ол тукту тывыскан;

в) СЭКП обкомунуң болгаш облкүүскомунуң тудуг бригадаларының талазы-биле шилчиир Кызыл тугун чүүрүттүг бажыннарының тудуунун планын 181,2 хуу, мал кажааларының—202 хуу болгаш бүдүрүлге тудугларының 150 хуу күүсеткен Чөөн-Хемчик районунуң «Коммунизмче өрүк» колхозунга (тудуг бригадазының бригадири эш Санчыжап) хевээр арттырган.

2. СЭКП обкомунуң болгаш облкүүскомунуң Хүндүлел бижиктери-биле районнарда тудуг ажылынга мурнакчы болган алаан хөй колхозчу тудугжуларны шаннаан.

3. Чүүрүттүг бажыннарының, мал ажылының, бүдүрүлгенин болгаш культура-амыыралың тудугларының планнарын өй-шаанда күүседир болгаш ажыр күүседири дээш, 1957 чылда тудуг ажылдарының белик шынары дээш тудуг бригадаларының, колхозтарның аразынга социалистиг чарышты калбартыр талазы-биле ажылды организаттарын, оон-биле кады Тоожу, Эрзин районнарының, Чөөн-Хемчик районунуң «Искра», «Коммунизмче өрүк» болгаш өске-даа колхозтарның тудуг ажылынга дээре дүржулгазын шинтеп алырынче онза кичээнгей салырын СЭКП райкомнарынга, райкүүскомнарга даалаан.

Ажылчы чоннарның төлептиг кандидаттары

Кызылдың Раскова аттыг даранылга комбинатының ажылчын, албан-хаакчыларының хуралы болуп өртөен.

Сельскийниң чөөн талакы № 50 сонгулда округунуң талазы-биле хоорай Совединин депутатынга кандидат кылдыр даранылга комбинатының № 2 бригадазының бригадири Елена Павловна Васильеваны дешпиидер деп массалыг чагыг цехинин начальниги эш Морозованың саналын бүгү сонгукчулар чаңгыс үнү-биле деткээннер.

Массалыг чагыг цехинин ковчег мастери эш Эсмонтова сес алган: — Ажылчы чоннар депутаттарының Кызыл хоорай Совединин депутатынга кандидат кылдыр даранылыкчы Серемзаа Танмитовна Кыргысты дешпиидер саналдыг мен — деп чугаалаан.

Коллективтиң бүгү кежигүннери сельскийниң чөөн талакы № 50 сонгулда округунуң талазы-биле хоорай Совединин депутатынга кандидат кылдыр бүрүткелдирин Елена Павловна Васильеваны, база Протоктуң № 18 сонгулда округунуң талазы-биле депутатка кандидат кылдыр бүрүткелдирин Серемзаа Танмитовна Кыргыстан дилээн.

• • •

Кызылдың тараа дээрбеенинин болгаш реал-базаның ажылчыннарының, инженер-техниктиг ажылдакчыларының коллективи Суворовскийнин чөөн талакы № 16 сонгулда округунуң талазы-биле хоорай Совединин депутатынга кандидат дешпиидер дугайында айтырыгны чугаалашкан.

Чер-чер Советтериниң сонгуулаарының хүүнүнге үткүштүр реал-базаның болгаш дээрбеенин ажылчыннарының аразында социалистиг чарыштың калбарын турарын үк базаның директорунуң орааакчызы эш Зыков демдеглээн, — хоорай Совединин депутатынга кандидат кылдыр ажылчыннарның иштиңден эн эки кижини дешпиидериниер — деп, хуралдың киржикчилерин кыйгырган.

Хуралга дээрбеенин механиги эш Дерпин сес алган — байның эн эки ажылчыны Александра Степановна Усольцеваны хоорай Совединин депутатынга кандидат кылдыр дешпиидер — деп саналаан.

Даразында дээрбеенин ээлчег бригадазының бригадири Лежнин сес алган эш Усольцеваның кандидатуразын изин-биле деткилиишаан, сонгуулаар хүүнүнге чедир үш айларын бүдүрүлге планын 110 хуу күүсеидирин хүлээнгеш, эштер Ашмарин, Хуланаков оларның бригадаларын социалистиг чарышка кыйгырган.

Коллективтиң нинти хуралы Суворовскийнин чөөн талакы № 16 сонгулда округунуң талазы-биле хоорай Совединин депутатынга Александра Степановна Усольцеваның кандидатуразын бир үн биле деткээн.

• • •

Ажылчы чоннар депутаттарының область болгаш район Советтериниге дешпиидилгелер чедишкининг доозулган, ам көдээ Советтериниң депутаттарынга кандидаттар дешпиидер хуралдар чер болганда белик кодургуушкунуг калбарып турар. Каа-Хем районунуң Шыныа көдээ Совединге сонгуулаар чоругар № 8 сонгулда округунуң талазы-биле Александр Быражыкович Шойлаа дешпиитирген.

Сумунуң ажылчы чоннарының нинти хуралында Шыныа көдээ Совединин депутатынга кандидат кылдыр Кыргыс Теребишиевич Хадышты, Хрущев аттыг колхозта коммунистиг партия организациязының хуралында Никита Хоочунович Бажанны, эмнелге коллективинин нинти хуралында Раиса Ефимовна Иргитти чаңгыс эп-сеткилиг дешпиткеннер.

Дешпиидилге хуралдарынга сес ап чүве чугаалаан кижи бүгүү чер-чер Советтериниге сонгуулаар хүүнүнге чедишкининг ужуражыры дээш улам белиткен күш-ажылчы хүлээлгелерни алган.

• • •

Кызылдың поликлиникасының ажылдакчыларының нинти хуралы болуп өртөен. Анаа поликлиникының ажылдакчылы эш М. Охемчик чүве чугаалаан, ажылчы чоннар депутаттарының Кызыл хоорай Совединин депутатынын кандидатынга ажыг эш Александра Петровна Мажованы дешпиидер дугайында санал киргеп.

— Эш А. П. Мажова болза, ажылчы чоннарның кадыын камгалаар дээш бодунун бүгү күштүрем болган билиглерин хаара чокка берип турар чүткүүлүг, ак сеткилиг ажылдакчы, бистин идегелиристи ол моон сонгаар-даа төлептин-биле күүсеидир шылаар. Ынчангаш эш Мажованы хоорай Совединин депутатынын кандидатынга дешпиидер дугайында эш Охемчиктин саналын бүрүү-биле деткип тур мен—деп, эш Серебрекова чугаалаан.

Кызыл хоорайның Чөөн талакы № 4 сонгулда округунуң талазы-биле ажылчы чоннар депутаттарының Кызыл хоорай Совединин депутатының кандидатынга ажыг эш Александра Петровна Мажованы дешпиидерин поликлиниканың ажылдакчыларының нинти хуралы бир үн-биле шинтирлээн.

„Крокодил колхозта чоруп тур“

Барыын-Хемчик районунуң «Комсомол 30 чылы» колхозта «Сууржулга» деп хана солунунуң ажылы экижин турар. Ол солун колхозта мурнакчыларның сууржулгазын болунуң арынарынга докладчал чырыдыр, четпестерни илередип, оларны чайладыр талазы-биле партия организациязынга, колхоз баштаар черинге боттуг дузалап келген.

Соолгу үеде солунның бижикчилериниң саны дыка көвүдээн болгаш колхоз бүдүрүлгезинин түс-түс аныларында четпестерни, ийи-чаңгыс кижилерни талазындан ак-сеткилдиг ажылдавас, хой-ниитинин чуруунун үрээр, ниитинин хөренгизин самчыглап төгүнеәр чоруктарны илередип сойгалаан шүүмүүлелдиг материалдар редакцияга хөй-биле кирип турар апарган.

Айда бир удаа үнер «Сууржулганың» арынарынга бо бүгү материалларның сыныныныстаанын, база оларның хөй сууржулганың парлаар үеэнинг эртин турарын көргеш, хана солунуң редакциязы партия организациязының болгаш колхоз баштаар черинин чөпшээрели-биле «Сууржулганың» шүүмүүлелдиг, карикатуралыг материалдар үнүрер салбырын организаастаарын ниитилээн. Ол салбыр «Крокодил колхозта чоруп тур» деп аттыг болган.

«Крокодилдиң» баштайгы номериниг колхозтуң бир автомашиназының үредгенин база ону сөптөөр дугайында колхозчудуртукчуларындан кандыг-даа сагыш салбайын келгенин чуруп тургаш шүүмүүлээн. Соолгу үеде ол машинаны сөптөөр дугайында хемчег алдынып турар.

Сарыг-Белде колхозтуң көк сулазының хөлүнде-ле эстип читкениниң дугайында бир авторнуң үүлү үнген. Мы чемин төгүнелеп турар биллиңнеш оорнуң чуруун ында көргүскен. «Ол оорну тутказ, мээн адресимге ону доп-лораан медээлеп көргүнер»—деп, «Крокодил» колхозчуларын дилээн. «Крокодил» дараазыныгы номериниг ол оорнуң туттуруп, салбайтыр чурүдүн алган турары чайлаш чок.

Совет хоойлу-дүрүм үреп, хулиган херек үүлгедир ийи-чаңгыс кижилерни сойгалап илередир талазы-биле «Крокодил» чогуур черлерге дузалажып турар. Медередир арагалап алгаш, хамаатты кижини кемдедир эттээн хулиганнар Анай-оол, Биче-оол оларның үүлгедиглери «Крокодилдиң» арынга илерээн. Херектеннер чогуур харыысалгага киргеш, хоойлунуң бедемче хемчээнге онаашкынар.

Болхоз бүдүрүлгезинден хоорлуксаар боттарының хүү ажыынче чайгылар Шожал баштаан тос кижини ол «Крокодил» шүүмүүлеп илереткеш, ниитинин херээнге ак-сеткилдиг ажылдаарын олардан негээн.

Колхоз төвүнге барык ийи ай иштинде кино үнүзүн чорукка колхозчуларны хомудалын «Крокодил» илереткен болгаш ол четпес үүлү чайладырын районнуң культура киллизиндеи негээн. Ам колхозчулар боттарының клубунда кино чуруктарны докладаал көрүп турарлар.

Колхозчулар «Крокодилдиң» арынарынга бижээн үүлдерни номчуп, оон карикатуралыг чуруктарын көргеш,—чогум-на дузалыг шүүмүүлел бо тур, ажылга четпестерни чайладып, чалгаларны, арагачыларны, хулиганнарны орларны шыңгыызы-биле сойгалап илередири чугула-дыр—дижип, ону деткип турарлар.

Партия организациязының, колхоз баштаар черинин болгаш көдээ Советтиң база бир органы—«Крокодил чоруп тур» деп шүүмүүлелдиг солунда үнген материалдар эки түннелдерни көргүскен.

С. КОМБУЙ-СОЛ,
«Шынның» корреспондентизи.

Пропагандист Ондар Лопсан

Сут-Хөл районуң Сталин аттыг колхозтуң партия организациязының чаныда партия төөгүзү өөренир болгунуң кичээлдери доктаамал чоруп турар. Кичээлдер колхозтуң чылыг, чырык делгем конторазынга болуп эртпин турар. Ында столдар, сандайлар, даа чырыткы дыннакчыларга четтир.

Болгунуг пропагандист эш Ондар Лопсан удуртуп турар. Ол доосаан дээн эртемниг, ол колхозту даргалап турар, оон ажылы улуг болза-даа кичээл бүрүзүнге эки белеткениг алыр шак үени ол тып турар. Чаа тема талазы-биле тодаргай конспектилиг, беседа бүрүүн эрттиреринин чижек планын кылып алган кичээлдерге келир.

Кичээлээр черниң эки таарымчалы болгаш пропагандистиң кичээлдерге эки белеткелиг чогуу дыннакчыларын өөренир күзел-сонуургалын хайындырып турар.

— Бистиң болгунуургүүн кичээлдерге улуг сонуургал-биле маңнап турар бис. Шак эрткенин эскербейн баар-ыр бис. Кичээлдерге хөй-хөй үүлдерни билип ап турар бис — деп болгунуң дыннакчызы эш О. Санчай чугаалап турар.

Дыннакчылар Мөнге, Үйнүк-оол, Данзар, Биче-оол олар пропагандистиң беседазын кичээнгейлиг дыннап, билип ап, эки конспектилерни-даа тургузуп, айтырыглар харыысаларына идевкейлиг киржип турарлар.

Пропагандист эш Лопсан эдилеглиг кичээлге челип келгеш, чаа темага киреринин мурнунда өөренип эткен теманың талазы-биле материалдарны дыннакчыларын айтырыг катыштаашкын чоруудар. Оон соонда ам чаа теманы эгелеп турар.

Чүүкта чаа бир кичээлге эш Лопсан «Совет эрге-чагырганы быжыглаары дээн Коммунистиг партияның демисели. Партияның VII съездизи» — деп темага беседа кылган.

Бо тема, 1917 чылдың төнчүүлеен 1918 чылың ортаа үеэлинге чедир Коммунистиг партияның ажыл-чоруулгазын көргүзүп турар. Ол үениң иштинде партия эрги, буржуаз күрүнеиниң аппарадын буза шалкаш, оон орнунга Совет күрүнеиниң чаа аппарадын тургускаанын, контрреволюстут буржуаз парлалганы болгаш чүүрүп-бөлүнүп контрреволюсчу организацияларны, буржуаз учредительный хуралды чарадыр сывырганын, чуртта бүгү черни национализастаанын, капиталистерни экспропиастаанын пропагандист тайылбырлап чугаалаан.

Партияның VII съездизи партияның иштинге хоруп, чаштанып чыткан дайынларны, «Чөөн коммунистерни» болгаш троцкистерни чылча-шалгаанын, Брест тайбымнын дугайында В. И. Ленинниң плеткелин эш Лопсан тодаргай чугаалаан. Съезд империалистиг дайындан үштүүнүп үнериниң оруун айытканы, Кызыл армияны организастаарының дугайында шиитпирлерни хүлээп алган.

Теманы 2 шак өөренип доосаан соонда дыннакчылар айтырыглар салган, ол айтырыгларга пропагандист чогуур харыысларны берип, а чамдык айтырыгларга немелде тайылбырларны бергилээн.

Ам келир кичээлге дыннакчыларның номчуп белеткениг алза чогуур материалдарын пропагандист тодаргай айтып бергеи.

Х. БОРБАЙ-СОЛ.

Политчырыдыышкын ажылын бедик деңнелче

Таңды районуң «Революцияның чалбыжы» колхозта агар-политика өөренир болгунуң кичээлдериниң идей-теоретиктиг деңнели чавыс. Өөредилге чылы эгелээнден бээр бо чылың өгелинге чедир болгунуң өөренекчилери үүле алды улаа кичээлден, аңаа чаңгыс-даа теманың: «Ийи-чаңгыс кижиге үүлүүр чорукту болгаш оон хоралыг үржуктарын ажып эртер дугайында» СЭКП ТК-ның докладының өөренип доосаан болуп турган.

Өөредилге чылы эгелээр үеде болгунуг өөренара-биле колхозчу коммунистерден болгаш партия кежигүнү эвес активчилерден 15 кижи аттарын бижиткен, а черек кырында оларның иштинден үүле 7—8 кижи өөренип келген. Чижээ, дыннакчылар Дурнозцев, Аристова олар чаңгыс-даа катан кичээлдеваан, Политик, Андреев олар үүле бир-бир удаа, Суванзай, Чуева, Саламатов олар ийи-ийи удаа кичээлге олурушканнар.

Чамдык дыннакчыларның кичээлге келбейн турарының чылдааны оларның политеоредилгезин шын эвес таарыштырганы биле тайылбырлатынар. Чижээ, улуг агроном Чуева, зоотехник Аристова, Суванзол олар ышкаш дээн болгаш ортумак эртемниг кижилерни агар-политика болгунуне киир санап каан, политчырыдыышкынга чаа эгелеп өөренип турар кижи өөренип келген. Чижээ, дыннакчылар Дурнозцев, Аристова олар чаңгыс-даа катан кичээлдеваан, Политик, Андреев олар үүле бир-бир удаа, Суванзай, Чуева, Саламатов олар ийи-ийи удаа кичээлге олурушканнар.

Чамдык дыннакчыларның кичээлге келбейн турарының чылдааны оларның политеоредилгезин шын эвес таарыштырганы биле тайылбырлатынар. Чижээ, улуг агроном Чуева, зоотехник Аристова, Суванзол олар ышкаш дээн болгаш ортумак эртемниг кижилерни агар-политика болгунуне киир санап каан, политчырыдыышкынга чаа эгелеп өөренип турар болгаш дыннакчылар-биле бодалгаа кичээлдерге оларга эки-ле таарымчалыг эвес болуру тодаргай.

Шинчаңгаш үк болгунуң ажылында илереен четпестерни дарый чайладып, оон өөредилгезинин шынарын бедилери. Дыннакчыларның билиниин чергеи-биле оларның составын эге көөрү база кичээлдерге келбейн турар чамдык дыннакчыларның дугайында тодаргай хемчегларни ап, оларның политеоредилгезин чуруумчулары колхозта партия организациязында шынгыы негетинин турар.

С. ЛОПСАН.

Чер болгандан

Чаа-Хөл районуң Молотов аттыг колхозунуң фермаларында мал ажыг үеде массалыг оолдап турар. Хайгаарал эки, кажаалар таарымчалыг, чем бар. Моон уламынан мал хүр, оон чаш төлү менги алдынып, аки доругуп турар. Ойбаа 83 хоюндан 84, Шаравин 40 хоюндан 41, Оскур 21 хоюндан 22 хураганнарны алган.

• • •

Областың бүү-ле черлериниг часкы тарылгага белеткелдер организастыг калбарып турар. Өөрү районда «Коммунизиче» колхозтуң бо чылын хереглээр дөрт үүе центнер тараа үрезиннери белеп, оон иштинде кызылтас үүс сезен центнер. Чеснок, чесек-хесексел сентетингей, 33 зөттарны тускайлаан.

• • •

СЭКП Тес-Хем райкому болгаш оон эге организациялары чон ортузунга кижизиилге тайылбыр ажылын ылангыя соңгуулдаларга ажыг белеткелдер үезинде улам күштелдирип турар. Участоктар аайы-биле тургустунган 8 агитпунктуларда 185 агитаторлар ажылдап турар. Амыдыралга холбашкан илеткелдер, беседалар, солун номчулгалары калбарып турар.

• • •

Улуг-Хем районуң «Партияның XIX съездизи» көдээ ажыл-агый артели сут-товарлан фермазында чаңгыс-даа хевирлиг инек болгаш быжа кажаазының тулуглары доозулган. Ам мына механизастаашкын эгелээн, аскылыг орукчугаш тургустунган, куш-ажылды чингедиринге өскеда дериглелер ада хандыртынар.

Ирт кадарчызы Дондуп

Улуг-Хем районуң Киров аттыг колхозунуң ирт кадарчызы Д. Дондуп болуунга быжыглаан ирттерни эки чыл ажыраар. Продуктулуп бедидер дээш кылымак ажылдап турар.

Дондуптуң ажаалгазында 490 ажыг ирттер бар. Оларның күжү эки болгаш Хендергенин әлбек оттуг Могай деп черде эки деритинген кыштагда турар. Кадарчы ирттериниң калат, ажаалгазын эки таарыштырып, дус, кужурну четчиг-биле берип турар. Дондуп алдыгы беш чылдың ийиги чылы — 1957 чылда ирт бүрүүнүнеен 3 килограмм дүкту алырыбыле социалистиг чарыштың белиткен хүлээлгезин алган ажылдап турар.

Д. СЮРЮН-ООЛ.

Областың МТС-териниг тракторлар сөптелгезиниң дугайында

МЕДЭЭ

(1957 чылдың январь 31-де)

МТС-тер	Бүүсеткен хүүзү
Бай-Тайга	83,3
Чадаана	81,8
Чаа-Хөл	77,4
Бай-Хаак	75,0
Болгазын	69,2
Шагаан-Арыг	67,7
Кызыл	66,6
Кызыл-Мажалык	65,9
Сут-Хөл	63,8
Бии-Хем	60,2
Сарыг-Сеп	53,0
Тес-Хем	37,5

Магнитогорскниң металлургия комбинадының иштин хевири.
СЭТА-ның фотохрониказы.

Продукцияның бот-үнези— бүдүрүлгенин ажылының чугула көргүзүү

Үлетпүр продукциязының бот-үнези дээрге бүдүрүп үндүрүп турар бүгү продукцияга азы кыллынган чүвениң чаңгызынга чиг-эттинг, дузалаар материалларның, оттулар үүлүүн болгаш ажыл төлевири хевирлиг акшаның чарыгдалының түңү болур.

Коммунистиг партия болгаш Совет чазак үлетпүрүү хөгжүдериниң бүгү үеэлазының дургузунда материалдыг болгаш акша чарыгдалын каматарының күсели-биле бүдүрүп үндүрүп турар продукцияның бот-үнезин үргүлүү чиигедиринин политиказын чорудуп келген болгаш чорудуп турар. Бот-үнеиин чиигедези болза бүдүрүлгенин орулгалыг ажылының үнезинин болур. Бүдүрүлгелерниң бот-үнезин чиигедип турган алган орулгазы үлетпүрүү улам-на калбартырыңга болгаш ону чаа дериглелер болгаш механизиннер-биле дериринге ажыглатынар.

Партияның XX съездизинин директивалары үлетпүр продукциязының бот-үнезин беш чылдың дургузунда 17 хуудан эвээн эвес чиигедирин көргеш. Ол чорук беш чылдың дургузунда 500 миллиард рубльдин каматалгазын улус ажыл-агыйлыңга бээр. Бот-үнезиниң чиигедезиниң алыр каматалганың ужур-дузазының дугайын ымнаг факт тодаргай чугаалап турар. 1960 чылда үлетпүр продукциязының бот-үнезин 1 хуу чиигедирге 10 миллиард рубльди бээр. Мынчаңгаш бот-үнезиниң чиигедезиниң талазы-биле онаалганы күсселир дээш демисел болза улус ажыл-агыйжы чугула соруга болур.

Партияның XX съездизинин шиитпирлерин амыдыралга боттандырарда партия болгаш ажыл-агый организациялары боттарының кол кичээнгейин күрүнеиин планныг онаалгаларын күсселиринге болгаш бүдүрүлгенин бүгү ажыл-чоруулгазының шынарын бедидеринче, каматалгаын чурумун шынгыы сагыырынче, бот-орулга чарыгганы быжыктырарынче мөөннээр ужурлуг. Ажыл-агыйжы эвес чоруктарны болгаш куш-ажылдың база материалдыг курлавырларны чарыгдаарында артык үүлүүлерни узуткаар ужурлуг. Бүдүрүлге шөлдерин болгаш дериглелерни долу ажыглаар, чиг-этти, материалларны, оттулар үүлүү болгаш электроэнергияны каматаар база администрация-эргелелге чарыгдалды кызырар херек.

Чүрт үлетүрүнүн область эргелеги бүдүрүлгениин ажылчыннары болгаш албан-хаакчылары-биле кады партияның XX съездизинин шиитпирлерин боттандырбышаан, бүдүрүлгениин ажылын экижиринин талазы-биле эдээн ажылдарны чоруткан. Оон түннелинде чиг-этти болгаш материалларны каныг болгаш чогумчалыг чарыгдаарынче улуг кичээнгейни салып турар апарган. Ол чорук чүрт үлетүрүнге эрткен чылдың үүле 9 айларында безин бир миллион ажыг рубльдин арыг орулгазын алыр арганы берген.

Эрткен чылын Кызылдың дазаныла комбинады, алгы заводу болгаш мебель фабриказы эки ажылдаан болгаш чылдың бүдүрүлге планын ажыр күсселгеннер. Продукцияның шынарын бедиткениниң, куш-ажылдың организастаашкынын экижиткениниң болгаш куш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедиткениниң түннелинде бо бүдүрүлгелер продукцияның бот-үнезин чиигедиринге багай эвес түннелерин чедип алган болгаш орулга талазы-биле планнарын күсселгеннер.

Чижээ, мебель фабриказында продукцияның бот-үнези 8,7 хуу чиигээн болгаш ол чорук пландан ажыр 70 мун рубльдин орулгазын алырын хандырган. Фабрикада куш-ажылдың организастаашкынын экижиткен болгаш чиг-этти каматаарының талазы-биле комплексилиг ажылдар организастатынган. Оон түннелинде продукцияның бот-үнези ынна көскүзү-биле чиигээн. Чижээ, сандайның өртөө 2 рубль, болгун столларның өртөө —5 рубль, диванның—15 рубль чиигээн.

Кызылдың дазаныла комбинады эрткен чылдың 11 айларында бүгү бараанныг продукцияга бот-үнезин 124 мун рубльге чиигеткен болгаш 474 мун рубльдин орулгазын алган. Бай-Хаактың, Туранның болгаш Сарыг-Септин райүлетпүр комбинаттары продукцияның бот-үнезин чиигедиринин болгаш шынарын экижиринин талазы-биле кеску чемнишкиннерлиг болган. Бо комбинаттар 1956 чылдың орулга планнарын күсселгеннер.

Бүдүрүлгечи чемнишкиннер болза ол бүдүрүлгелерниң ажыл-агый улуртукчуларының, партия болгаш профсоюзтар организацияларының дузалаачызы-биле ажыл-агый активинге даянып алгаш, социалистиг чарышты шын организастаанын-биле, бар дериглелерни болгаш механизиннерни ажыглаарын экижиткени-биле, бот-орулга чарыгганы ажыл-херек кырынга шын чорутканы-биле тайылбырлаттынар.

Моон-биле кады бот-үнеиин чиигедези дээш демиселди багай чорудуп, күрүне планы күсселгейн турар бүдүрүлгелерни айтыры чугула. Шагаан-Арыгның болгаш Чадааанның райүлетпүр комбинаттары эрткен чылын багай ажылдаан болгаш хожуулаашкындан ам-даа үштүнмаан. Бо комбинаттар күрүнеиин планныг онаалгаларын күсселгейн, каражалыг ажылдап турар.

Чадааанның райүлетпүр комбинады эрткен чылдың чыл планын үүле 66 хуу күсселген болгаш 70 мун рубльдин орулгазын алыр турган, үүле 5 мун рубль орулгалыг болган. Продукцияның бот-үнези чиигээр хамаан чок, харын аартаан. Шагаан-Арыгның райүлетпүр комбинады ажыл-агыйжы эвес чорукту болдурган, ол чорук кылыгларын өртөөн аартаткан. Чижээ, бир кубометр дилген материалдың бот-үнези планга улуг 125 рубль, бир тонна чугайның бот-үнези — 40 рубль, бир мун туйбунуң — 63 рубль аартаан.

Бо комбинат болуунда бар механизиннерни чөн ажыглавайн турар. Механизиннерниң үүле 30 хуузу ажыглатынын турар. Комбинаттың администрация черин чиг-эттин болгаш материалларын чарыгдалынга контрольду тургуспаан. Комбинаттың директору турган Бачурин болгаш технорук Ношкин олар акша-хөренгини кам чок чарыгдап, кылдынган ажылдың өртөөн ийи катап аар өртек-биле төлеп турган. Оон түннелинде комбинат 100 мун рубльди ажыр чарыгдаан.

Үстүнде айыттынган чижектер болза бүдүрүлгелериниң чамдык директорларының экономика айтырыгларын боттарының практиктиг ажылынга багай билин, оларның эргезинде бар дериглелерни, бүдүрүлге шөлдерин болгаш ажылчын күжүн ажыл-агыйжы ажыглаан өөренээнин күрүнеиин социалистиг өнчүүзүн төгүнеәр чоруктар-биле эптежип турарын херечилеп турар.

СЭКП райкомнары болгаш райкүүскомнар райүлетпүр комбинаттарының бүдүрүлге ажыл-чоруулгазынга контрольду четпес чорудуп келген. Бүдүрүлгелериниң экономиказын олар кошкаа билип, комбинаттарының директорларының ажылынга чогуур дузаны көргүспейн турар. Улуг-Хем болгаш Чөөн-Хемчик райкүүскомнары районда үлетпүр комбинаттарының бүдүрүлге планын күсселгейн, каражалыг ажылдап турарын билип турза-даа ол четпестерни узуткаарының талазы-биле кандыг-даа хемчег албайын турган.

Партияның Төп Комитетиниң декабрь Пленуму улус ажыл-агыйын улуртуруп экижилер дугайында болуунуң докладынга партия болгаш ажыл-агый калдарынга улуг негелдени тургускан. Ажыл-агыйны чедишкиниг улуртурда оларга даандырган ажыл-херекти ыяк кылдыр билири, бүдүрүлгенин техниказын болгаш экономиказын ханы өөренири, бүдүрүлгенин шын улуртуру болгаш аңаа үнелиилээш бүдүрүлгенин орулгалыг ажылын чедип алыры, продукцияның бот-үнезинин чиигедезин хандырары эргежок чугула.

Партияның болгаш күрүнеиин идегээнин бүдүрүлгенин улуртукчузу кижи болунга болгаш коллективтин бүгү кежигүнериниг негелделиг болур. Ажыл-агый улуртукчузу массаның үнүнге дыннангыр болур, оларның чогаадыкчы инициативазын деткир, бар четпестерни узуткаарынче оларның күжүн эвиледелеп билир ужурлуг. Бо бүгү 1957 чылдың бүдүрүлге онаалгазын хуусаа бетинде күсселиринин үнезинин болур.

П. ГУСЕВ.
Чүрт үлетпүрүнүн область эргелекинин начальнигы.

Медицина албан черлериниң тудуунче кичээнгей салыр

Эмнелге-профилактиктиг болгаш уруглар албан черлериниң четкизин калбартыр талазы-биле партияның болгаш чаактың салган улуг соруулгалары болза, медицина албан черлериниң тудуушкунунуң темпизин улам дүргедедирин бистен негеп турар.

Ынчалза-даа, области эмнелге албан черлериниң тудуушкуну дыка четпес чорудуп турарын фактылар херечилеп турар. Чижээ, Кызыл хоорайда божулга бажыныны тудуу дөрт чыл дургузунда үргүлүүлеп келген болгаш «Тыва тудуг» трестиң (удуртукчузу эш Харламов) Кызылда божулга бажынын чедир кылдынмаан үүлдерин бо чылын бүрүн доозар талазы-биле боттуг хемчегларни алыр ужурлуг.

Бай-Тайганың район эмнелгезиниң чедир кылдынмаан үүлдерин бо чылын бүрүн доозар дугайында тодаргай хемчегларни ап чорудары райкүүскомнуң даргазы эш Ангырбандан болгаш райэмнелгениң кол эмчизи эш Андреевтен негетинин турар. Тудугну чедир кылырынга чарыгдаар акша-хөренгилерни бүрүн тускайлап берген, а ам хамык ужур районуна удуртукчуларындан хамаарлыг турар.

Эмнелге-профилактиктиг албан черлерин чаартыр болгаш тудар талазы-биле дыка хөй күжениишкиннерни бистин областың эмнелге албан черлериниң алаан хөй удуртукчулары кылып турар. Чижээ, областың вендиспансериниң ийиги кадыны тудар талазы-биле вендиспансериниң кол эмчизи эш Зверева, бичии уруглардың туберкулез эмнелгезиниң Бельбейде эмнелге корпузун ажыглалга киирер талазы-биле ук эмнелге черниң кол эмчизи эш Третьякова олар чогуур хемчегларни ап турарлар. Бус-биле чылыдыганы кызылда уруглар эмнелгезинде (кол эмчизи — РСФСР-ниң алдарлыг эмчизи эш Радченко) тудуп кылган.

Оон-биле чергелештир, бичии уруглардың область бажыныының кол эмчизи эш Сапелина болгаш тыва санаторийниң кол эмчизи эш Бучеров ышкаш чамдык удуртукчулар капитал тудуушкунунга тускайлаттынган акша-хөренгилерни чедир ажыглаарын хандырып шылавайн турар. Келир үениң курорту болур Үш-Белдирде тудуушкун оожум чорудуп турар.

Медицина албан черлериниң тудуунун шак ыныг дески эвес чоруу кадык камгалалың область кидизиниң болгаш оон кол инженери эш Кузнецовтуң талазындан контрольдуң база инициативтиг болур чоруктун чогу-биле тайылбырлаттынар. Партия болгаш совет организацияларының деткимчезинге даянышаан, кадык камгалалдың органнары болгаш медицина ажылдакчылары медицина албан черлериниң тудуг ажылдарының планын бүрүн күсселирин шиитпирлин-биле чедип алыр ужурлуг.

Чер-черниң партия болгаш совет организациялары, ол ышкаш эмнелге албан черлериниң удуртукчулары кадык камгалалдың тудугларын эргидеги өзү-биле көрүп турган чоруун СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң шиитпиринге дүүштүр үнелиин-биле чартыр болгаш эмнелге тудугларын школаларының база өске-даа черлерниң чугула тудуглары-биле бир темей кылыр санап көөр ужурлуг. Кадык камгалалдың өгүүнү-биле медицина албан черлериниң тудуунга 1957 чылда 1826,0 мун рубльди, эмнелге-профилактиктиг албан черлериниң болгаш санаторийлерниң, курорттарның капитал септелгезинге 1 миллион рубльди бистин областа күрүнеден тускайлап үндүрген. Ынчаңгаш областың кадык камгалалының кидизи болгаш чер-чер Советтери тудуг база септелге ажылдарын 1957 чылда чедишкиниг доозар талазы-биле тодаргай хемчегларни ап чорудар хүлээлгелиг.

Хөй-ниитинин контролюн дыка хөй черлерде амга чедир ажыглавайн турун турар. Кадык камгалал ажылдакчыларының соруулгазы — эмнелге тудугларын контрольдаарынга профсоюзтар организацияларын, медицина ажылдакчыларын, кадык камгалал талазы-биле чер-чер Советтериниң докладаал комиссияларын киириштирери болур.

Кадык камгалалдың материалдыг базазын, ылангыя колхозчу суурларын сайыгадырынга көдээнің ажыл-ишчилериниң инициативазы болгаш идевкейлиг киржилгези улуг ужур-дузалыг болур. Кадык камгалал ажылдакчыларының Бүгү-эвилел чөвүлел хуралының Кыйгырыында ол дугайын тодаргай айытkан.

Колхозтарга божулга бажыныларын колхозтар боттарының күжү-биле болгаш хөренгилери-биле ажыгында бистин области чугле ийи районнарда (Чөөн-Хемчик, Эрзин) тудуп алган. Улуг-Хем, Каа-Хем, Бии-Хем болгаш Барыын-Хемчик ышкаш районнарының удуртукчулары база ынна колхозтарның баштаар черлери божулга бажыныларын колхозтарга тудар дугайында бодавайн-даа турарлар.

Колхозтарга божулга бажыныларын колхозтарның боттарының күжү-биле тудуп алыры ышкаш шак ыныг патриотчу херектиг чедишкини бирги ажылчегле кадык камгалал ажылдакчыларының инициативазындан болгаш организакчы чоруундан, ол чаа эгелээшкинин чогуур үезинде оларның пропагандалап, деткип шыдаарындан хамаарлыг. Ылангыя, амгы үеде колхозтарның отчёт-соңгуулдалы хуралдары болуп турар чүве төлээде 1957 чылда эмнелге-профилактиктиг албан черлерин тударынга хөренгилерни тускайлап көргеш турар дугайында инициативаны үндүрери чугула.

С. СЕРЕККЕЙ,
Тыва областың кадык камгалал кидизиниң эргелекчизи.

АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ СОВЕДИНИҢ ДЕПУТАТТАРЫНГА КАНДИДАТТАР

Ажылчы чоннар депутаттарының Тыва область Советинге сонгуулдалар талазы-биле округтарының сонгуулда комиссиялары чогаар документилерни барымдаалап көргеш, «РСФСР-ниң ажылчы чоннар депутаттарының крайлар, областар, округтар, районнар, хоорайлар, көдээ болгаш суурлар Советтеринге сонгуулдалар тугайында Дүрүмге» үндезилеп хой нинтиниң организацияларынан, ажылчы чоннар нинтилеллериниң болгаш хамаатыларының нинти хуралларынан депшиткен область Советиниң депутаттарынга кандидаттарны регистрастаан.

Моон алаанда кандидаттар бүрүткетиргеннер:

Кызыл хоорай

Каа-Хемниң № 1 сонгулда округу — Серенкей Сергей Агванзович, 1913 чылда төрүттүнген, СЭКП кежигүнү, кадык камгалалының область кылдыгының эргелекчизи; медицина училищезиниң студентилериниң, башкыларының болгаш албан-хаакчыларының хуралындан депшиткен.

Суворовтуң № 2 сонгулда округу — Бряхин Михаил Георгиевич, 1930 чылда төрүттүнген, ВЛКСМ кежигүнү, мебель фабриказының цех начальниги; машина-орук станциязының ажылчыннарының, инженер-техниктиг ажылдакчыларының болгаш албан-хаакчыларының коллективинден депшиткен.

Транспорттуң № 3 сонгулда округу — Панасюра Виктор Петрович, 1910 чылда төрүттүнген, СЭКП кежигүнү, Кызылның автотранспорт конторазының чолаачызы; автотрестиң коллективинден депшиткен.

Транспорттуң мурнуу таланы № 4 сонгулда округу — Тарасов Александр Мунзарович, 1910 чылда төрүттүнген, СЭКП кежигүнү, облкүүскомнуң даргазының оралакчызы; «Тыва тулуг» трестиниң автобазазының ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының хуралындан депшиткен.

Типографияның № 5 сонгулда округу — Чимба Александр Маныгеевич, 1908 чылда төрүттүнген, СЭКП кежигүнү, облкүүскомнуң даргазы; типографияның ажылчыннарының, албан-хаакчыларының коллективинден депшиткен.

Октябрьның чөөн таланы № 6 сонгулда округу — Хертек Темир Кокоолович, 1917 чылда төрүттүнген, партия кежигүнү эвес, «Тыва тулуг» трестиниң комплексиглат бригаданың бригадири; Тыва облкүүскомнуң иштики херектер эргелекинин ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективинден депшиткен.

Пролетарийниң № 7 сонгулда округу — Дыртык Анна Хуренооловна, 1929 чылда төрүттүнген, партия кежигүнү эвес, лазаныла комбинадының даараныкчызы; «Россовхозтрестың» автобазазының ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективинден депшиткен.

Октябрьның барыын таланы № 8 сонгулда округу — Лопатина Татьяна Степановна, 1921 чылда төрүттүнген, партия кежигүнү эвес, хоорайның аъш-чем комбинадының хлеб быжырыкчызы; облсовпартшколаның дыннакчыларының, башкыларының болгаш ажылдакчыларының коллективинден депшиткен.

Кооперативтиң № 9 сонгулда округу — Радченко Надежда Михайловна, 1925 чылда төрүттүнген, партия кежигүнү эвес, груглар эмнелгезиниң кол эмчизи; Кызыл горпонуң ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективинден депшиткен.

Сельскийниң № 10 сонгулда округу — Сагаан-оол Олег Карламович, 1913 чылда төрүттүнген, СЭКП кежигүнү, Совет чогаалчылар эвилелиниң Тыва салбырының харыысалгалыг секретары; Тыва автотрестиниң № 1 чүк АТБ-зының ажылчыннарының, албан-хаакчыларының коллективинден депшиткен.

Сонгу таланы № 11 сонгулда округу — Харламов Валентин Александрович, 1918 чылда төрүттүнген, СЭКП кежигүнү, «Тыва тулуг» трестиниң эргелекчизи; ыяш заводунуң болгаш № 1 школаның ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективтериниден депшиткен.

Песочнаяның № 12 сонгулда округу — Дамба-Даржаа Дмитрий Давзевич, 1924 чылда төрүттүнген, партия кежигүнү эвес, областың национал театрының артизи; Сталин аттыг культура бажынының ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективинден депшиткен.

Мурнуу таланы №13 сонгулда округу — Кислухина Зоя Васильевна, 1930 чылда төрүттүнген, ВЛКСМ кежигүнү, № 7 ортумак школаның башкызы; № 3 школаның башкыларының болгаш техниктиг ажылдакчыларының коллективинден депшиткен.

Чеховтуң № 14 сонгулда округу — Ощепкова Марина Алексеевна, 1912 чылда төрүттүнген, партия кежигүнү эвес, харылзаның хоорай конторазының почтачызы; № 5 школаның база күрүневи күш-ажыл ажаалга кассаларының болгаш күрөлитиг эргелелиниң ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективинден депшиткен.

Чер тургузуунуң № 15 сонгулда округу — Рубова Анна Ивановна, 1925 чылда төрүттүнген, партия кежигүнү эвес, № 9 школаның өөредилге эргелекчизи; иштики херектер эргелелиниң ажылдакчыларының коллективинден депшиткен.

Чер тургузуунуң мурнуу таланы № 16 сонгулда округу — Байнара Татьяна Ивановна, 1932 чылда төрүттүнген, ВЛКСМ кежигүнү, алгы заводунуң ыстерик; чер тургузуунуң кылдыгының ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективинден депшиткен.

Заозерныяның № 17 сонгулда округу — Исаева Маргарита Александровна — 1924 чылда төрүттүнген, партия кежигүнү эвес, область эмнелгезиниң терапия салбырының эргелекчизи; облтубдиспансериниң туберкулез салбырының коллективинден депшиткен.

Улетпуруңуң № 18 сонгулда округу — Иванов Григорий Викторович, 1914 чылда төрүттүнген, СЭКП кежигүнү, облкүүскомнуң секретары; сентелге заводунуң болгаш даг экспедициязының төп автобазазының ажылчыннарының, инженер-техниктиг ажылдакчыларының болгаш албан-хаакчыларының коллективтериниден депшиткен.

Заводтуң № 19 сонгулда округу — Хүрекпен Кертин-оол Казр-оолович, 1916 чылда төрүттүнген, СЭКП кежигүнү, алгы заводунуң кидис идик кылыкчызы; алгы заводунуң ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективинден депшиткен.

Он таланы эриктиң № 20 сонгулда округу — Сердобов Николай Алексеевич, 1916 чылда төрүттүнген, СЭКП кежигүнү, дылдың, литератураның болгаш төөгүнүң Тыва эртем-шинчилел институтунуң директору; түүйбу заводунуң болгаш Кызыл МТС-тиң ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективтериниден депшиткен.

Барыын-Хемчик район

Кызыл-Мажалыктың № 21 сонгулда округу — Дорохова Екатерина Александровна, 1930 чылда төрүттүнген, ВЛКСМ кежигүнү, район эмнелгезиниң фельдшер-акушери; район эмнелгезиниң ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективинден депшиткен.

Ак-Довуракның № 22 сонгулда округу — Артас Монгуш Баяновович, 1913 чылда төрүттүнген, СЭКП кежигүнү, Тыва облкүүскомнуң иштахи херектер эргелелиниң начальниги; Кызыл-Мажалыктың автотранспорт конторазының ажылчыннарының, албан-хаакчыларының болгаш инженер-техниктиг ажылдакчыларының коллективинден депшиткен.

«Барлык» совхозтуң № 23 сонгулда округу — Резниченко Константин Федорович, 1910 чылда төрүттүнген, СЭКП кежигүнү, СЭКП обкомунуң секретары; «Барлык» совхозтуң ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективинден депшиткен.

Сарыг-Белдиң № 24 сонгулда округу — Сарыглар Октя Данзынович, 1932 чылда төрүттүнген, СЭКП кежигүнү, «ВЛКСМ 30 чылы» колхозтуң зоотехниги; «ВЛКСМ 30 чылы» колхозтуң коммунистиг организациязындан депшиткен.

Эрги-Барлыктың № 25 сонгулда округу — Кара-Сал Саргымай Будуповича, 1926 чылда төрүттүнген, СЭКП кежигүнү, Кызыл-Мажалык МТС-тиң № 1 трактор бригадазының бригадири; «Большевик» колхозтуң коммунистиг организациязындан депшиткен.

Чаа-Адырның № 26 сонгулда округу — Иванец Иван Иванович, 1927 чылда төрүттүнген, партия кежигүнү эвес, 76-ГРП-ниң механиги; 76-ГРП-ниң ажылдакчыларының коллективинден депшиткен.

Аксы-Барлыктың № 27 сонгулда округу — Доржу Хертек Барандаевич, 1923 чылда төрүттүнген, СЭКП кежигүнү, «Ленин оруу» колхозтуң хову бригадазының бригадири; «Ленин оруу» колхозтуң коммунистиг организациязындан депшиткен.

Хөнделеннің № 28 сонгулда округу — Монгуш Тамытмаа Туметеевна, 1929 чылда төрүттүнген, партия кежигүнү эвес, Хөнделеннің чеди чыл школазының өөредилге эргелекчизи; Хөнделеннің чеди чыл школазының башкылар коллективинден депшиткен.

Биче-Тейниң № 29 сонгулда округу — Куулар Даваа Борбак-оолович, 1926 чылда төрүттүнген, партия кежигүнү эвес, «Кызыл тараачын» колхозтуң сааначызы; «Кызыл тараачын» көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчуларындан депшиткен.

Даң-Терезиниң № 30 сонгулда округу — Пичен-оол Тимофей Кузечиевич, 1920 чылда төрүттүнген, СЭКП кежигүнү, «Совет Тываның 5 чылы» колхозтуң даргазы; «Совет Тываның 5 чылы» колхозтуң коммунистиг организациязындан депшиткен.

Бай-Тайга район

Мөңгүн-Тайганың № 31 сонгулда округу — Донгак Байдос Солдукович, 1925 чылда төрүттүнген, СЭКП кежигүнү, Каргының көдээ Советиниң даргазы; Каргы көдээ Советтиң ажылчы чоннарының нинти хуралындан депшиткен.

Шуйнуң № 32 сонгулда округу — Усенко Николай Филиппович, 1930 чылда төрүттүнген, ВЛКСМ кежигүнү, Бай-Тайга МТС-тиң кол зоотехниги; «Мурнакчы» көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчуларының хуралындан депшиткен.

Бай-Талдың № 33 сонгулда округу — Күшүгет Кандар Кандановна, 1935 чылда төрүттүнген, ВЛКСМ кежигүнү, Сталин аттыг колхозтуң хой фермазының эргелекчизи; Сталин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчуларының хуралындан депшиткен.

Кызыл-Дагның № 34 сонгулда округу — Юмбуу Андрей Байкарзевич, 1930 чылда төрүттүнген, СЭКП кежигүнү, ВЛКСМ обкомунуң секретары; «Тиилелге» көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчуларының хуралындан депшиткен.

Кара-Хөлдуң № 35 сонгулда округу — Адыгбай Алексей Сайын-оолович, 1920 чылда төрүттүнген, СЭКП кежигүнү, Молотов аттыг колхозтуң даргазы; Кара-Хөл көдээ Советиниң ажылчы чоннарының хуралындан депшиткен.

Тээлиниң № 36 сонгулда округу — Хертек Седен Кудуруклаевич, 1933 чылда төрүттүнген, ВЛКСМ кежигүнү, Тээлиниң ортумак школазының башкызы; Тээлиниң ортумак школазының ажылдакчыларының коллективинден депшиткен.

Чөөн-Хемчик район

Чадаана хоорайның барыын таланы № 37 сонгулда округу — Седип Сат Дамбаевич, 1923 чылда төрүттүнген, СЭКП кежигүнү, Чадаана МТС-тиң трактор бригадазының бригадири; Чадаана МТС-тиң профэвилел организациязының хуралындан депшиткен.

Чадаана хоорайның Чөөн таланы № 38 сонгулда округу — Навознов Николай Федорович, 1918 чылда төрүттүнген, СЭКП кежигүнү, МТС директору; Чадаана МТС-тиң ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективинден депшиткен.

Чадаананың № 39 көдээ сонгулда округу — Доктугу Монгуш Доиур-оолович, 1914 чылда төрүттүнген, СЭКП кежигүнү, «Искра» колхозтуң даргазы; «Искра» көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчуларының хуралындан депшиткен.

Даштыг-Кужурнуң № 40 сонгулда округу — Козленко Арсений Артемьевич, 1904 чылда төрүттүнген, СЭКП кежигүнү, облкүүскомнуң даргазының бирги оралакчызы; «Кызыл тараачын» көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчуларының хуралындан депшиткен.

Шеминиң № 41 сонгулда округу — Рябкова Нина Михайловна 1932 чылда төрүттүнген, ВЛКСМ кежигүнү, чеди чыл школазының башкызы; Шеминиң чеди чыл школазының профэвилел организациязының хуралындан депшиткен.

Чыргакының № 42 сонгулда округу — Маркова Лидия Петровна, 1935 чылда төрүттүнген, ВЛКСМ кежигүнү, медпункт эргелекчизи; Чыргакының чеди чыл школазының комсомол организациязындан депшиткен.

Хорум-Дагның № 43 сонгулда округу — Цевменко Иван Игнатьевич, 1911 чылда төрүттүнген, СЭКП кежигүнү, көдээ ажыл-агыйның область эргелелиниң начальниги; Жданов аттыг колхозтуң колхозчуларының нинти хуралындан депшиткен.

Баян-Таланың № 44 сонгулда округу — Ондар Мааш Сереевна, 1919 чылда төрүттүнген, партия кежигүнү эвес, дуржулга станциязының сааначызы; дуржулга станциязының ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының хуралындан депшиткен.

Кызыл Чыраанының № 45 сонгулда округу — Хаян-оол Константин Ензакович, 1926 чылда төрүттүнген, СЭКП кежигүнү, Ленин аттыг колхозтуң агроному; Ленин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчуларының нинти хуралындан депшиткен.

Төргүннүң № 46 сонгулда округу — Армаалай Анатолий Дунчунович, 1923 чылда төрүттүнген, СЭКП кежигүнү, Чөөн-Хемчик райкүүскомнуң даргазы; Сталин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчуларының нинти хуралындан депшиткен.

Каа-Хем район

Сарыг-Септиң барыын таланы № 47 сонгулда округу — Тока Салчак Калбанхоренович, 1901 чылда төрүттүнген, СЭКП кежигүнү, СЭКП обкомунуң секретары; Сарыг-Сеп МТС-тиң ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының хуралындан депшиткен.

Сарыг-Септиң чөөн таланы № 48 сонгулда округу — Саячан Салбашка Сергеленович, 1912 чылда төрүттүнген, партия кежигүнү эвес, «Октябрь 14 чылы» колхозтуң колхозчузу; «Октябрь 14 чылы» көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчуларының нинти хуралындан депшиткен.

Бүрен-Аксының № 49 сонгулда округу — Бөрзек Салчак Самбырович, 1911 чылда төрүттүнген, партия кежигүнү эвес, «Кызыл тук» колхозтуң хойжузу; «Кызыл тук» көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчуларының нинти хуралындан депшиткен.

Ильиниканың № 50 сонгулда округу — Тапылдай Чызаачы Тонгурович, 1897 чылда төрүттүнген, партия кежигүнү эвес, «Тиилелге» колхозтуң түлүг бригадазының звено удуртукчузу; «Тиилелге» көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчуларының нинти хуралындан депшиткен.

Тере-Хөлдүң № 51 сонгулда округу — Сэнтагай Топтын Дюбютович, 1917 чылда төрүттүнген, СЭКП кежигүнү, Шына көдээ Советиниң даргазы; Хрущев аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчуларының хуралындан депшиткен.

Медведевканың № 52 сонгулда округу — Пащенко Валентин Гаврилович, 1928 чылда төрүттүнген, СЭКП кежигүнү, Сарыг-Сеп МТС-тиң директору; Медведевка суурнуң ажылчы чоннарының нинти хуралындан депшиткен.

Федоровканың № 53 сонгулда округу — Дюльзуней Таймаштай Агбановна, 1907 чылда төрүттүнген, партия кежигүнү эвес, «Октябрь 30 чылы» колхозтуң колхозчузу; «Октябрь 30 чылы» көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчуларының нинти хуралындан депшиткен.

Үжептиң № 54 сонгулда округу — Намай Николай Саевич, 1912 чылда төрүттүнген, СЭКП кежигүнү, облпрофсоветтиң даргазы; Үжептиң транспорт базазының коллективинден депшиткен.

Кызыл район

Көк-Тейниң № 55 сонгулда округу — Тавалай Сергей Чаш-оолович, 1926 чылда төрүттүнген, СЭКП кежигүнү, «Совет Тыва» колхозтуң агроному; Көк-Тейниң көдээ Советиниң ажылчыннарының, албан-хаакчыларының болгаш «Совет Тыва» көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчуларының хуралындан депшиткен.

Кара-Хаанның № 56 сонгулда округу — Холоша Иван Григеревич, 1928 чылда төрүттүнген, партия кежигүнү эвес, Кызыл МТС-тиң комбайнери; «СЭКП-ниң XX съездизи» көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчуларының хуралындан депшиткен.

Бай-Булуңнуң № 57 сонгулда округу — Швайка Павел Дмитриевич, 1928 чылда төрүттүнген, СЭКП кежигүнүнге кандидат, «Кызыл-Хавак» шахтаның даг мастери; «Кызыл-Хавак» шахтаның ажылчыннарының коллективинден депшиткен.

Баян-Колдуң № 58 сонгулда округу — Самбуга Биче-оол Иванович, 1924 чылда төрүттүнген, СЭКП кежигүнү, «Х Улуг хурал» колхозтуң түлүг бригадазының бригадири; Баян-Кол суурнуң ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективинден депшиткен.

Өвүр район

Саглының № 59 сонгулда округу — Очур Саая Экиянсович, 1919 чылда төрүттүнген, СЭКП кежигүнү, «Кызыл тук» колхозтуң даргазы; Саглының чеди чыл школазының ажылдакчыларының коллективинден депшиткен.

Дус-Дагның № 60 сонгулда округу — Янзоо Дивитпаа Ивановна, 1929 чылда төрүттүнген, ВЛКСМ кежигүнү, «Совет Тываның 5 чылы» колхозтуң улуг сааначызы; «Совет Тываның 5 чылы» көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчуларының хуралындан депшиткен.

Хандагайтының № 61 сонгулда округу — Доруг-оол Севия Суруновна, 1931 чылда төрүттүнген, СЭКП кежигүнү, СЭКП обкомунуң херзөөженнер ортузунга ажыл чорудар кылдыгының эргелекчизи; «Коммунизаче орук» көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчуларының хуралындан депшиткен.

Бии-Хем район

Туранның чөөн таланы № 62 сонгулда округу — Маады Чидаш Биче-ооловна, 1928 чылда төрүттүнген, партия кежигүнү эвес, «Кызыл тараачын» колхозтуң сааначызы; «Кызыл тараачын» көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчуларының нинти хуралындан депшиткен.

Туранның барыын таланы № 63 сонгулда округу — Горбунов Федор Федеевич, 1930 чылда төрүттүнген, ВЛКСМ кежигүнү, МТС-тиң трактор бригадазының бригадири; Бии-Хем МТС-тиң ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективинден депшиткен.

Өөктүң № 64 сонгулда округу — Чимба Маады Бадынамович, 1909 чылда төрүттүнген, СЭКП кежигүнү, «Тиилелге» колхозтуң бызаачызы; «Тиилелге» көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчуларының нинти хуралындан депшиткен.

Тарлагның № 65 сонгулда округу — Сурун Маады Аганакович, 1906 чылда төрүттүнген, СЭКП кежигүнү, «Өөк» совхозтуң хойжузу; «Өөк» совхозтуң ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективинден депшиткен.

Хадыңның № 66 сонгулда округу — Дряхлова Анна Федоровна, 1910 чылда төрүттүнген, партия кежигүнү эвес, колхозтуң быза ажаакчызы; Кочетов аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчуларының нинти хуралындан депшиткен.

Сүт-Хөл район

Кызыл-Тайганың № 67 сонгулда округу — Балабай Мария Матвеевна, 1926 чылда төрүттүнген, СЭКП кежигүнү, Сүт-Хөл МТС-тиң кол зоотехниги; Сталин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчуларының хуралындан депшиткен.

Сүт-Хөлдүң № 68 сонгулда округу — Кандон Ондар Курметовна, 1916 чылда төрүттүнген, партия кежигүнү эвес, Киров аттыг колхозтуң хаван ажаакчызы; Киров аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчуларының хуралындан депшиткен.

Бора-Тайганың № 69 сонгулда округу — Копеек Ондар Саныйбановна, 1933 чылда төрүттүнген, партия кежигүнү эвес, «Сталинчы орук» колхозтуң сааначызы; «Сталинчы орук» көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчуларының хуралындан депшиткен.

Суг-Аксының № 70 сонгулда округу — Сизых Николай Васильевич, 1928 чылда төрүттүнген, партия кежигүнү эвес, район эмнелгезиниң кол эмчизи; район эмнелгезиниң ажылдакчыларының коллективинден депшиткен.

Алдан-Маадырның № 71 сонгулда округу — Агапов Михаил Илларионович, 1913 чылда төрүттүнген, СЭКП кежигүнү, Тыва облпотребсоюзтуң баштаар черинин даргазы; Калинин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчуларының хуралындан депшиткен.

Таңды район

Ждановтуң № 72 сонгулда округу — Рогалев Афанасий Григорьевич, 1898 чылда төрүттүнген, СЭКП кежигүнү, Жданов аттыг колхозтуң хову бригадазының бригадири; Жданов аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчуларының нинти хуралындан депшиткен.

Балгазынның № 73 сонгулда округу — Быстрова Таисья Федоровна, 1926 чылда төрүттүнген, партия кежигүнү эвес, «Революцияның чалбыжы» көдээ ажыл-агый артелиниң улуг сааначызы; «Революцияның чалбыжы» көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчуларының хуралындан депшиткен.

Дүргеннің № 74 сонгулда округу — Федосеенко Николай Александрович, 1927 чылда төрүттүнген, партия кежигүнү эвес, МТС-тиң трактористи; Бай-Хаак МТС-тиң ажылчыннарының болгаш албан хаакчыларының коллективинден депшиткен.

№ 75 төп сонгулда округу — Абросимова Анна Васильевна, 1924 чылда төрүттүнген, СЭКП кежигүнү, Дүргеннің чеди чыл школазының өөредилге эргелекчизи; Бай-Хаактың ортумак школазының ажылдакчыларының коллективинден депшиткен.

Мөнгейниң № 76 сонгулда округу — Дүгер Олег Суванович, 1915 чылда төрүттүнген, СЭКП кежигүнү, Тыва облкүүскомнуң РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чанында толаалекчизи; Калинин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчуларының хуралындан депшиткен.

Кочетовтуң № 77 сонгулда округу — Куланов Михаил Романович, 1928 чылда төрүттүнген, партия кежигүнү эвес, Сталин аттыг колхозтуң хой фермазының эргелекчизи; Сталин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчуларының хуралындан депшиткен.

Элегестин № 78 сонгулда округу — Донган Сувак Дувеновна, 1934 чылда төрүттүнген, ВЛКСМ кежигүнү, «Элегес» совхозтуң сааначызы; «Элегес» совхозтуң ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективинден депшиткен.

Хову-Аксының № 79 сонгулда округу — Оорман Бурбеш-оол Кужаа, 1933 чылда төрүттүнген, ВЛКСМ кежигүнү, ыяш ажылының участогунуң ыяш кезикчилериниң бригадири; ыяш ажыл-агыйының участогунуң ажылдакчыларының коллективинден депшиткен.

Тес-Хем район

Самагалдайның № 80 сонгулда округу — Филиппова Алевтина Николаевна, 1936 чылда төрүттүнген, ВЛКСМ кежигүнү, Калинин аттыг колхозтуң зоотехниги; Тес-Хем МТС-тиң ажылчыннарының, албан-хаакчыларының коллективинден депшиткен.

Берт-Дагның № 81 сонгулда округу — Чооду Самбыл Самданович, 1915 чылда төрүттүнген, СЭКП кежигүнү, хой фермазының эргелекчизи; Ленин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчуларының хуралындан депшиткен.

Тестиң № 82 сонгулда округу — Чадамба Оорман Хуреноолович, 1916 чылда төрүттүнген, СЭКП кежигүнү, Сталин аттыг колхозтуң баштаар черинин даргазы; Сталин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчуларының хуралындан депшиткен.

Тожу район

Тоора-Хемниң № 83 сонгулда округу — Данзынай Кол Сандакович, 1909 чылда төрүттүнген, СЭКП кежигүнү, Тожунуң райүлетпүр комбинадының чазылга цехинин мастери; райүлетпүр комбинадының ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективинден депшиткен.

Ийниң № 84 сонгулда округу — Шанмыржы Татьяна Шираповна, 1938 чылда төрүттүнген, ВЛКСМ кежигүнү, «Май 1» колхозтуң сүт-бараан фермазының учётчиги; «Май 1» көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчуларының хуралындан депшиткен.

Улуг-Хем район

Шагаан-Арыг хоорайның сонгу таланы № 85 сонгулда округу — Бондарев Семен Афанасьевич, 1927 чылда төрүттүнген, СЭКП кежигүнүнге кандидат, МТС-тиң комбайнери; Шагаан-Арыг МТС-тиң ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективинден депшиткен.

Шагаан-Арыг хоорайның мурнуу таланы № 86 сонгулда округу — Толгарөөл Оюн Араптанович, 1912 чылда төрүттүнген, СЭКП кежигүнү, СЭКП обкомунуң партия органнарының кылдыгының эргелекчизи; Шагаан-Арыгның № 2 ортумак школазының ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективинден депшиткен.

Арыг-Баңының № 87 сонгулда округу — Намчак Сат Комбуевич, 1908 чылда төрүттүнген, СЭКП кежигүнү, Улуг-Хем райкүүскомнуң даргазы; Маленков аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчуларының хуралындан депшиткен.

Торгалыгның № 88 сонгулда округу — Сарыг-Лама Селекпаа Тулушевна, 1937 чылда төрүттүнген, ВЛКСМ кежигүнү, «Күш-ажылың хостуу» колхозтуң сааначызы; «Күш-ажылың хостуу» колхозтуң комсомол организациязындан депшиткен.

Чаатының № 89 сонгулда округу — Чөндан Бүрүткей Донгаковна, 1929 чылда төрүттүнген, ВЛКСМ кежигүнү, Киров аттыг колхозтуң сааначызы; Киров аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчуларының хуралындан депшиткен.

Арыскананың № 90 сонгулда округу — Кандан Александра Тюлюшовна, 1932 чылда төрүттүнген, ВЛКСМ кежигүнү, «УТКА-ның 25 чылы» совхозтуң сааначызы; «УТКА-ның 25 чылы» совхозтуң ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективинден депшиткен.

Көк-Чыраанның № 91 сонгулда округу — Саголков Петр Николаевич, 1918 чылда төрүттүнген, СЭКП кежигүнү, Сталин аттыг колхозтуң даргазы; Сталин аттыг колхозтуң коммунистиг организациязындан депшиткен.

Хайыраканның № 92 сонгулда округу — Кыргыс Чалбаа Кыргысовна, 1932 чылда төрүттүнген, ВЛКСМ кежигүнү, Жданов аттыг колхозтуң медпункт эргелекчизи; Жданов аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчуларының хуралындан депшиткен.

Чаа-Хөл район

Чаа-Хөлдүң № 93 сонгулда округу — Чылбак-оол Монгуш Дыпкаевич, 1923 чылда төрүттүнген, СЭКП кежигүнү, МТС-тиң трактор бригадазының бригадири, Чаа-Хөл МТС-тиң коммунистиг организациязындан депшиткен.

Кара-Талдың № 94 сонгулда округу — Анай Зинаида Дагбаовна, 1924 чылда төрүттүнген, партия кежигүнү эвес, «Тиилелге» колхозтуң түлүг бригадазының кежигүнү; «Тиилелге» көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчуларының хуралындан депшиткен.

Үрбүниуң № 95 сонгулда округу — Балчый-оол Максим Сурунович, 1923 чылда төрүттүнген, СЭКП кежигүнү, Сталин аттыг колхозтуң даргазы; Сталин аттыг колхозтуң коммунистиг организациязындан депшиткен.

Булуң-Теректің № 96 сонгулда округу — Оюн Монгуш Дамыевна, 1928 чылда төрүттүнген, партия кежигүнү эвес, Молотов аттыг колхозтуң сааначызы; Молотов аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчуларының хуралындан депшиткен.

Ак-Туругнуң № 97 сонгулда округу — Анчимаа Хертек Амырбитовна, 1913 чылда төрүттүнген, СЭКП кежигүнү, облкүүскомнуң даргазының оралакчызы; Ленин аттыг колхозтуң коммунистиг организациязындан депшиткен.

Эрзин район

Сарыг-Булуңнуң № 98 сонгулда округу — Дамба Чыныслмаа Барымитовна, 1908 чылда төрүттүнген, партия кежигүнү эвес, «Чаа орук» колхозтуң сааначызы; «Чаа орук» көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчуларының хуралындан депшиткен.

Мерениң № 99 сонгулда округу — Аранчаа Хомушку Самбуевич, 1913 чылда төрүттүнген, СЭКП кежигүнү, Эрзин райкүүскомнуң даргазы; «Сталинчы орук» көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчуларының хуралындан депшиткен.

Нарынның № 100 сонгулда округу — Шомун Михаил Балчыевич, 1908 чылда төрүттүнген, СЭКП кежигүнү, «Коммунизаче орук» колхозтуң даргазы; «Коммунизаче орук» көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчуларының хуралындан депшиткен.

АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ СОВЕДИНГЕ СОНГУЛДАЛАР ТАЛАЗЫ-БИЛЕ ОБЛАСТЬНЫҢ СОНГУЛДА КОМИССИЯЗЫ.

Мал кыштагладыышкынынче кичээнгейни улгаттырар

Чаан-Хемчик районда мал кыштагладыышкынының байдалы чамдык удуртукчулар болгаш колхозтар ажыглаары чүүлдер деп бадыткан турар. Херек кырында колхозтарның аңгы-аңгы фермаларында болгаш чер-черде малдарының байдалы мыдыг-ла өскө өскүзүп турар.

Колхозтарда мал чаз өлүдү эгелээн хирезинде-ле январь 15-ке чедир 20 ажыг чаш мал өлген. Бо чорук районуң колхозтарында болгаш Чадаана МТС-те мал ажылының түскай эртемнигленген чаш малдарны иевин доруктуруп алырынче чогуур кичээнгей сыгыйын турарын херечилеп турар.

Малдың кышкы чемнерилгезинде, ажаалда, хайгаралында четтестер «Коммунизмче орук», «Бызыл тараачын», Жданов аттыг колхозтарда үргүлчүлевилээн. Мал чемнери кыштаглар, фермалар чаныынче сөөртүнмээн, чаш болгаш кужу-ларган малдарны немелде чемнер-биле хандырбайын турар. Чижээ, «Коммунизмче орук» колхозка 9 молдурганар чүүл өлүп турда, оларны адырып өлген кыллыр аргы-дыр тургузарынче мал эмчилерин колхозтарга эш Бора-Кеже албаан турган чүүл бар.

Районуң колхозтарында чарын дүктүг кошкарларның үрезп-биле тарын боолаткан хойлар хөй. Чаңгыс «Октябрь 30 чылы» колхозка 500 ажыг хойну тарын боолаткан. Олар ам удавыс миссалыг төрүп өгелээр. Шиңгыс турбулис бо колхозта турган кажаалары мынчага чедир бе-лен эвес.

Фермаларда инек төрүп өгелээн. Чаш бызаларга чылыг кажаалар негетинип турар. Ынчаарга «Бызыл тараачын», Жданов аттыг, Ленин аттыг колхозтарда чылыг бызаа кажаалары кылынмаан. Оон харазы-биле бызаларны саанчылар боттарының өгелериге ажаан турары кижилерни культурлуг чурттаарынга, чаш малдың өзериге-даа таарышпас чорук болур.

Колхозтарның фермаларында сүт саалдарын бедилер талазы-биле ажыл-ла эренгей тургустунган. Жданов аттыг-Калинин аттыг колхозтарны сананаска, өске колхозтарда сүт саалдары эрткен чылдың бо үезинин деннелиңде күдүлээн. Моон чылдагаары болза, адырал инектерни чемгерип, ажаан турарының четпелинде болгаш сүттүн үнүлүүнүн бу-лугаанда. Бир өзес фермаларда ажылдаакижидер дугайында шиитпирлиг хемчегдер албас болза, бо чылын пинеш бүрүүнүңен 850 литр сүт саалы алыр сорулганы күүседирип берге дээрлиг болгаш херек.

Хаваа ажылы мал ажылының эң өскүүлел адыры болур болгаш эвт бүдүреннирлуг черни эвлээр ужурлуг турбуже чамдык колхозтар моңу херекке албайын турар. Чижээ, «Большевик» колхозка (ларгазы эш Төгүс) ийи хаваа төрөөн. Хаваа ажаакчыларының талазынган хайгаралы чок болганынган бир хаваа төрөөн-лерни өлүр базып каан чүүл бар. Сталин аттыг колхозта азырал, ажаалгазының багайынган 4 хаваа чүүл өлген.

Колхозтарның сүт-бараан фермаларында арыг-шеверлиг байдалы дещин багай. Мынаа «Бызыл тараачын» колхозтуң Арыг-Бажында фермазын чижекке көргүзүп болур. Ферманың кажаазының даштыларгай-ында мал өлүп болгаш ямыр-өрүү бок овааланган. Сүт хүлээп алыр-өрээл кылынмаан, саанчыларның халаттары чедишпес, бар халаттар аажок хирлиг, чер болган октагылашкан чыткылаар. Саанчыларда аржыылар, чүнүр саваннар чок. Саанчыларда чүге халат югуй? деп айтырыгны ферма эргелекчилери I-Бызыл-ооган «соокта халат кедер-тай-шелээн чок тур, чүнүр белги шыгыыр чок» деп таарымча чок харыны берип турар.

Бо бүгү фактыларган ап көөрге, районда мал кыштагладыышкынының болгаш фермаларның байдалы демги үстүнде бадыткашкын ышкаш чүгээр эвес. Ынаа дүвүрээлиннинг байдалда-дыр. Ынчалган колхозтарның баштаар черлери, түскай эртемнигленген болгаш бүгү малчыннар байдалды хаңзы-биле шинчилеп көрүп, шыңгыы хемчегдер алыры негетинип турар.

Н. САЛЫЫ,
«Шынның» корреспондентизи.

Тудугларга ыяш белеткээрин дүргедедир

Каа-Хем районуң колхозтары мурнуку чылларга болаарга, 1956 чылда тудуг ажылынга эки түнелдерни чедип алган. Колхозтар нинтизи-биле 94 чурттаргы бажыннары тудар турган, 97-ни тудуп эжыглаары кирген. Ол ышкаш янзы-бүрү малдың 17 саннаг кажаалорын, 9 силос траншеяларын, 5 ногаа шыгжаар черлерни, шывыглыг шаннарны болгаш өске-даа тудугларны кылган.

Ол болза, тудуг бригадаларының күүнү четчелеп тургускавының, тудугжуларның күш-ажылын чөп организастаалының болгаш политиссалыг ажылды күштелиргеннинг түнелги болур. Оонбиле кады эки шынарлыг, четтир саннаг тудуг материаллары белеткетиннээн болза, ымыдыг түнелди чедип алыры берге. Ынчалган районуң колхозтарының хөй дугуруу эрткен чылын тудуг ыяшының белеткелин ченнишкиннинг чоруткан.

Эрткен чылдың дүрүүлүүлүг бүүгаар бо чылдың тудугларынга ыяш белеткелинче күүтү салыры колхозтарның мурнунда чугула соруга болур. Молотов аттыг колхозтың тудуг бригадазы (бригадири эш Паздерин) чоокка хүннерге чедир 1600 кубометр тудуг ыяшын белеткээш, оон муң кубометрин тудуг шөлүнде чедирип алган. Ол ышкаш «Тиилелге» колхоз 1750 кубометр ыяшты, «Кызыл тук»—600 ажыг кубометрни белеткеп алган.

Шиңгыг-даа болза-даа чамдык колхозтар тудуг ыяшының белеткелинче улуг күженнишкин салбайын, эрткен чылда четтестерин каттаптар турарын демгеләәр херек. Чижээ, «Ленинчи орук», «Сталинчы орук» болгаш «Октябрь 30 чылы» колхозтар ыяш белеткелинче тускайлап үскен колхозчуларын четче мобилизастаайын, эвээш кижилер чорудуп, транспорт, чепсек-херексел-биле четче хаңырбаанындан оларга тудуг ыяшының белеткели кончуг багай чорup турар. Моон чылдагаанындан районуң колхозларының белеткеле чогуур ыяшының түгле 38 хуу хирези черге белеткетинген, а тудуг шөлдериңде сөөртүп алганы оон-даа эвээш.

Тудуг ыяшын белеткеп, ону сөөртүп алырының планын Молотов аттыг, «Тиилелге», «Кызыл тук» колхозтарның тудуг бригадалары чер-чер Советтериңге сонгуулдарының хүннүре чедир бүрүн күүседип алыр деп хүлээлгени алганнар. Өскө колхозтар болларның үлегерин эдерип, ыяш белеткелинче бар күштерин мобилизастаары чугула.

С. МААДЫ.

ССРЭ-ниң Камгалал Министри, Совет Эвилелиниң Маршалы Г. К. Жуковтуң Индияда чорup турары.

Чурумта: Индия Республиканың Премьер-Министри Джавахарлал Неру Г. К. Жуков-биле чугаалажып олур.

Фото В. Егоровтуу. СЭТА-ның фотохрониказы.

КӨРҮКЧҮЛЕР КИНОЛАР ДУГАЙЫНДА

„Профессор Цзянның өг-бүлези“

Эрткен чылын Шанхайның киностудиязы «Профессор Цзянның өг-бүлези» деп чаа кино-чурукту кылып үнүргеен. Улуг кыдат улус даштыкы империалистерниң дарлаанының адаанга турда улустуң хосталгазы, хамаарышпас чоруу дээш демисеелге профессор Цзянның өг-бүлезиниң киржилгеени бо кинода көргүскен.

...1937 чылын август. Япон эжелекчилер Шанхайже шуруп кирип турарлар. Олар бажыннарны үштеп, тайбың турган чурттакчыларны дерзии, араатанзыг ёлуулаже ажылдап өгелээр. Коммунистерни истеп, сүрүп, тудуп ап турарын кинода тодарай көргүскен.

Эжелекчилерниң чурт иштинче кирип келгени-биле холбаштыр өөредилге черлерни ажылдавастаар. Шанхайның бир университетиниң профессору Цзян Хао дайзыннарга удур демисеелге студентилерни кыйгырып турар. Коммунистерни хоруглап, өөредилге черлериннин ажININ хаап турза-даа улуг кыдат улустуң бо хүннерде чурттап турары ышкаш чайыннанчак чаагай хүнү дээш чалданыш чок демисеелин бо кинодан көрүп ап болур.

Профессорнуң кадайы Дин революстут ажыл чорудулгага оон шынчы дузалакчызы. Бир-ле хүн оларның бажынынга каргыс шагдаалар келгеш профессорну тудуп алгаш баарлар. Дин ийи оглу-биле артып калыр.

Коммунист ажы Ян биле кады Цзян каза бажынга дөрт чыл болурлар. Ол үеним иштинде маадырлыг кыдат улус Япон эжелекчилерни чурт иштинден үнүүр ойлатканы-биле Цзян болгаш оон өөрү хосталырлар.

Чурт иштинден японнарны үнүүр ойлаынса-даа, оларның орнуң американнар изин-биле кээп өөлеп, гоминданчы эрге-чагырганы тургузарлар. Япон эжелекчилерниң тиилетирин, үнүүр ойлатырганы болгаш чаа эрге-чагырганың тургустунганы-биле байдал эжижир боор деп профессорнуң өг-бүлезиниң иштери болгаш черге чөп идегеп турар. Ол хей идегеп болур. Гоминданчылар болгаш американнар база-ла японнар ышкаш эжелекчи, мөлчүкчү дайзын идегеттер дээрин уламаанда чонга биллине баар.

Профессорнуң оолдары студентилерниң чижыт организациязынга кирип алгаш гоминданчыларга удур демисеелге турары киногa көстүр. Ылангыы улуг оглу Ци-Син чуруттуң соңгу талазында улустуң хосталга шерииниң составынга кирип алгаш, дайзыннарга удур демисеелге турар. Бичe оглу Су Юан студент таныжы кыс Ван Фан-биле кады студентилерниң чижыт организациязын баштап турарлар.

Профессор Цзян гоминданчы эрге-чагыргага удур студентилерниң чыскаалыг организастаар. Чыскаалганнарны дайзыннар соп, хап турза-даа олар бурунгаарлап-ла бар чыларлар. Цзянны болгаш мурнакчы студентилерни каргыс шагдаалар тудуп алырлар. Ынчалза-даа оларны дедир чорудуптар.

Чон аразында алы нептерээн профессор Цзянны өлүрүп каары-биле гоминданчы эрге-чагыргага саттынганнар истеп сүрүп турар. Бир-ле катап Шанхай хоорайның интеллигентилериниң хуралынга профессор иletкел кылган чаныс олурда оны дайзыннар боолаптар. Төрээн чуруттуң хамаарышпас чоруу дээш демисеелин чораан Цзян Хао дайзыннар холундан ынчаар өлүр.

Өөн хөрээн кадайы Дин, аңаа кандыгдаа аар-берге болза, уламчылаар. Кыдат улустуң чайыннанчак тиилелгелериниң хүннери —1949 чылын май. Тиилелге соонда нешкилер чаңгыс черге кээп ужуражып, дыка өөрүшкүлүг турарлар.

Улуг Кыдатка революция тиилээш, ийи чыл болганда далай ыдыының эжелекчилери корей улусче халдап өгелээр. Диннинг ийи оглу Кыдаттың эки тура отряды-биле кады Кореяга баргаш америк эжелекчилерге удур демисеелин турарын кинода көргүскен. Киноның төнчүзүнде Диннин оолдары Кореядан өөн келир болгаш төрээн иезин ынак оолдарын куспактап утпуп ап турар.

С. ШАНЧЫ.

Турум кино

Сүт-Хол районуң Калинин аттыг колхозунда ажыл-агый эргелиңде чооктан бээр турум кино үнүп өгелээн. Кино механик эш Хуна киноларны таарымчалыг үнүүрүн, дыка кызыыгаккай ажылдан турар.

Киноны үнүүрүн өгелээр мурнунда колхозда ажыл-агый болгаш техника лугайында кино-журналларны колхозчуларга сонуургадып турар. Ол ышкаш механиктиң эки ажылын дыштанып үнүүрде хүннүс уруглларга таарышкан киноларны үнүүрүн турары херечилеп турар.

О. ДЕЛГЕР-ООЛ.

Даллестиң албанындан дүжерин америк сенаторлар негеп тураалар

ПЬЮ-ЙОРК, 29. (СЭТА). «Эйзенхауэрниң доктриназы» деп адаар чүвени АКШ-ның сенадынга чугаалажып турда сенгу хүннерде чамдык сенаторлар ол «доктриналың» авторларының бираазы болуп турары биллингир күрүне секретары Даллести шыңгыы шүүмүүлээн болгаш ол албанындан дүжериң негээнинер деп ийеп мурнунда дамчыткан болгай. Дүүн сенатор — Кларк база Даллестин албанындан дүжерин негеп, чүве чугаалаан. Даллес конгресстиң «идегелин чилирген» деп ол медеглээн. Кларктың чугаалы-биле алырга, Даллестиң албанындан дүжери АКШ-ның Ортаакы Чаан чүкте политиказынга тодаргайлаашкынны болдурар.

Даллестиң албанындан дүжери-биле кады, АКШ-ның Ортаакы Чаан чүкте политиказын истеп хынаарын сенаторларның негээнин солунар айтып турар. Ол негелделерниң саңдары-биле дүүн даштыкы болгаш чепсектиг күштер херектериниң сенат комиссиялары Ортаакы Чаан чүкте 1946 чылын январдан эгелээш бо хүннерге чедир америк политиканың калбак истеп хынаалазын чорудаларының «принципаалга чаңыскаашкыны» деп. Даллестиң болгаш АКШ-ның Ортаакы Чаан чүкте политиказын камгалаан, «Эйзенхауэрниң доктриназын» деткин турар сенаторлар чүве чугаалаанар.

«Даллести өөрөөнешкек көрүп турары болгаш Ортаакы Чаан чүкте Эйзенхауэрниң доктриназын чугаалажып көөрү сенаттың саадалын турары АКШ-ның чазаанга дүүрелли болдуруп турар» деп «Нью-Йорк геральд трибюн» солунның корреспондентизи Хиггинс бижип турар. Президент Эйзенхауэр Даллести шиитпирлии-биле деткин турар болгаш «ол Даллести күрүне секретары албанындан халдарының дугайында демократтарның ажыг-даа, ам турup-даа келир негелделеринге дүжүп бербес дээрин чоокка хүннерде көргүзүптер» деп Хиггинс оон ынай медеглеп турар.

Хиггинстиң ыныдыынган ап көөрге, Эйзенхауэрниң ол хемчээ АКШ-ның Ортаакы Чаан чүкте политиказын шынаылар болгаш АКШ-ның конгрезинин оон «доктриназын» дүрген хүлээп алырын чедип алыр дээн сорулгалыг болуп турары илеп.

Куш-ажылдың египет конфедерациязың тургусканы

КАИР, 30. (СЭТА). Бүгүн Каирге Египеттин профсоюзларының тургузукчу съездизи болган. Аңаа Египеттин 17 мурнакчы профсоюзлар организацияларын каттыштырып турар иниттизи-биле 250 мүн ажылчын санныг куш-ажылдың египет конфедерациязы тургустунган. Чаңгыс аай профсоюзлар организацияларын Египетке бир дугаар тургустунуп турар.

Съездиниң төлөөлекчилери куш-ажылдың египет конфедерациязының уставын чаңгыс үн-биле бадыгааннар. Оон соонда 17 кежигүн составтыг конфедерацияның күүсеечи комитединин сонгуулазы болган (съездиниң ажылынга киришкен профсоюзлар бүрүзүнден бир төлөө).

Съезд төнген соонда күүсөөнүң хуралы болган. Аңаа куш-ажылдың египет конфедерациязының даргазынга Анвар Салама сонгутурган.

АКШ-та боду башкартынар снарядтар базазында ажыл соксадыышкыны

НЬЮ-ЙОРК, январь 30. Юнайтед Пресс агентилелиниң ыныдыы турары болза боду башкартынар снарядтың Патриктте базазынга (Флорид штатта) ол баганы чаңдырып турар ажылчыннарлан 900 чыгаан ажылчыннар ажыл соскатканнар. Ажыл соскатканнар профсоюз организацияларын тургузарын негээннер.

Тура-халыышкыннарны ажылдан үндүрер деп эрге-чагырга чөрөөн турар.

(СЭТА)

Индияның камгалал министриниң албанындан халашканы

ДЕЛИ, январь 30. (СЭТА). Индияның камгалал министри Катжуның албанындан халашканын бо хүн чарлаан Малхья Прадеш штаттың кол министрниң хүлээлгезин ол эвлээр.

Премьер-министр Неру камгалал министринге ынакырлап ажылдаарын оонбиле кады чарлаан.

Комсомол, профсоюзлар крозу

Чоокта чаа Барын Хемчик районуң төвү Кызыл-Мажалыкка районуң кудуку куш-культура организацияларының хаак талазы-биле массалыг крозу болуп эрткен. Кросска 40 ажыг кижи киришкен.

Бир дугаар эзлчегде 10 километрге оолдарның маргылдаазы чорутkан. Маргылдаага бирги черни Кочетов (42 минута), ийиги черни Чес (43 минута), Марат-оол үшкү черни (44 минута) түс-түс эвлээн.

Уругдардан маргылдаага 12 кижи киришкен. Оларның иштинден 5 километрге Юшкова, Рогозина, Хажытпаа олар тиилекчилер болгулааннар.

Командалар ааны-биле бир дугаар чер-ни Кызыл-Мажалыкта «Буревестник», ийиги черни «Урожай» болгаш үшкү черни Кызыл-Мажалык ортумак школаның өөренгичилер командазы алган.

Февральның бирги чартында массалыг хаак маргылдаазын чорударын районуң күш-культура комитеди, ДОСААФ организациязы болгаш ВЛКСМ райкому планнаан.

Шиитклелди күүсеткен

Донмит Канчыырович Салчак 1918 чылда амгы Бай-Тайга районуң Бөөн-Сөөк сумузунуң девискээрниге төрүүнгеен. Ол, бодунуң чурттап келгенинде бүгү-ле чылдарының дургузунда үргүлчү арагалаар чорукче хандып, кижилерниң сеткил-сагыжын хомудадыр, чалчык болгаш соң-содаа кылыр кижи чораан.

Сөөлгү чылдарда оон кем-бурулуг үүлгелиишкиннери улам деңнеп барган турган. Шиңгыы 1949 чылда Салчак Донмит аларга арага ижин алгаш, хамаатылар Маадыр, Шожал оларга халдап, оларның кайыын-даа аар кеңдеткеш, РСФСР-ниң кеземче кодексиниң 142 чүүлүнүң бирги кезээ-биле дөрт чыл хуусаага хосталгазын казыдып шиитпирген болгаш ол хөрээнден 1953 чылда хосталып үнген.

Ынчалза-даа Салчак Донмиттың мурнундагызы ышкаш араатанзыг чорup читкээн. Чүл дээрге, 1954 чылда бодунуң кадайы Күжүгет Өлчейни эттеш, РСФСР-ниң кеземче кодексиниң 143 чүүлүнүн бирги кезээ-биле бир чыл хуусаалыг эдип-чазаар куш-ажылга шиитпирген.

Совет кижиниң бедик хоралыг мөзүшнарындан чайлаан Салчак Донмит мырынай өлүрүкчү керек үүлгелиринче шилчээн. Ол, 1955 чылдың октябрьның 27-де бодунуң бажынынга хамаатылар Монгуш Бара-Кыске, Салчак Балбак олар-биле кады арагалааш, үүнекинин 11 шакта бодунуң кадайы Күжүгет Өлчейни сандай-биле эттеп-соп эгелээн. Оон тутkан сандайы шыдаштайын үрелгеп, ынчалза-даа бүүк санзайның кадагарлыг талазы-биле Күжүгет Өлчейнин бажынче, оргазынче болгаш иштинде 122 катап оттур шаан баалыглаан. Оон түнелиниде Күжүгет Өлчей хилинчектиг байдал-биле өлгеен.

Салчак Донмиттың шак ыныдыг өлүрүкчү болгаш эн-не кем-бурулуг хөрээн области сулуунуң үүгүшкүнүүг ажык суду 1956 чылын февраль 10-да көргеш, ол херектің эн-не араатанзыг үүлгелиишкин деп саваан, РСФСР-ниң кеземче кодексиниң 136 чүүлүнүн, а, б, в ангыларыбиле баа «Сагыштыы-биле өлүрүкчү чорукту үүлгетеннеренге кеземче харыысалгазын күштелирер дугайында» ССРЭ-ниң Дээди Совединин Президиумунуң 1954 чылдың апрель 30-деги Тарлыынга хамаарыштыр көргеш,— Донмит Канчыырович Салчакты кеземченің дээди хемчээн өлүрүп болдап өлүрер деп шииткен.

РСФСР-ниң Дээди Совети области сулуунуң ол шиитkелин шын деп саваан болгаш Салчак Донмиттың өршээл-келдерел көргүзер дугайында дилээн хандырбаан.

Салчак Донмитти область сулуунуң шиитkенин хевээр күүсеп ийеп каан.

Редактор Н. С. ШОЙГУ.

СОРТТУГ ҮРЕЗИННЕР-БИЛЕ ТАРЫЛГАНЫ ЧОРУДАРЫНЧЕ УЛУГ КИЧЭЭНГЕЙ САЛЫР

Шиңгыг-даа болза, областың колхозтарында сорттуг үрезин ажылының айтырыы ажыгаа чедир-ле эки шиитпирлеттинмейн турар. Сорттуг үрезиннер-биле тарылга шөлүнүң өөрүлдези аажок, а алаан хөй районнар ыныдыг үрезиннер-биле тарылганың хемчээлин эвээжеткен. Каа-Хем районда сорттуг үрезин ажылының талазы-биле ажыл багай үргүүстүнүн, сорттуг тараа культуралары 1954 чылда түгле 6,9 хуу, 1955 чылда — 7 хуу, 1956 чылда — 19 хуу, Чаан-Хемчик районуң колхозтарында сорттуг суланың тарылгазы 1955 чылда — 22,9 хуу, 1956 чылда түгле 6 хуу, Сүт-Хол районга 1955 чылда — 4,6 хуу, 1956 чылда — 0,7 хуу болган.

Сорттуг тарылгаларның эвээш өскүү турарының азы оларның кудулаазының кол чылдагаары болза, сорттуг үрезин ажылының талазы-биле машина-трактор станцияларының болгаш колхозтарның агрономнарының четпес ажылы болур. Аңаа тараа-биле сорттуг үрезиннерни тараа белеткел черлериниң солуп алырының онаалдазын колхозтар чыл бүрүүн күүсеткейн келген. Артельдер эрезинга үрезин солуушкуну четпес чорup турар. Үрезин солуушкуну — бистин областың үрезин ажылын эжижидериге кол чүүл болур.

Чаа-Хол районуң Ленин аттыг колхозу 1955 чылда «Тулун-14» деп үргеен быжычал кызылтасты тараа белеткел черниңен алган. Чаа-Хол районда эрте сөөп эгелээр Оорут деп черге бо үрезинни тарыырга, ол ажыктыг болган, ыныдыг-даа болза 1957 чылдың тарылгазынга хереглээр сорттуг үрезиннер ол колхозта чок.

Чамдык агрономнар үрезиннерге сорт талазы-биле шынзылгаларны кылбаан турганнар. Сүт-Хол районга кызылтас тарылгазы чүгле сорттуг үрезин-биле чорутунган турда, ол районуң колхозтары тараа белеткел черинге аңаа тараа чужааганнар, «Сталинчы орук» колхоз чаңгыс центнер-даа сорттуг үрезин белеткеп албаан. Тэнды районда Жданов аттыг колхоз (агроному Кутявина), «Революцияның чалбыыжы» колхоз (агроному Чуева) үрезиннин шынарын тодаратпаан.

Колхозтарның, МТС-тарның үүдүртүкчүлери база агрономнары тараа культураларының сорттуг үрезиннери-биле колхозтарны бүрүн хандырар дээш ам ларый боттуг ажылларны чорудар үлүүлелиг. Колхоз бүрүү 1957 чылын часкы тарылгазының планын күүсеериниге четчир сорттуг үрезиннерни белеткээн турар ужурлуг.

Колхозтарның үрезин фондузун сорттуг үрезиннер-биле доллурарының кол үнүмжин колхозтар аразынга үрезин солуушкуну болур. Агрономнар бар сорттуг үрезиннериниң документилерни хынап көөрү, шын эвес кылдыганнарын катап эдери чугула. Машина-трактор станцияларының кол агрономнары культураалар, сорттар аайы-биле сорттуг үрезиннер-биле колхозтарның ханыртынганын доллараан хынаан көөр херек, артыкшылыг сорттуг үрезиннерни илеелер, колхозтарның баштаар черлери-биле кады колхозтар аразынга солчур үрезиннерниң планын кылыр болгаш үрезин солчуушкунун чорударының графигин тургузар, оон күүседелин шыңгыы хынаар.

Сорттуг үрезиннерни тып алырының ийи дугаар аргазы болза, тараа белеткел черлериниңен үрезиннерни солуп алыры болур. Бо дугайында колхозтар МТС-тер чагыгларын бээр. Бо хемчегдер чорup үрезинге алынган турар. Үрезин солуушкунун организастаар болгаш ону транспорт-биле хандырар талазы-биле МТС-тер колхозтарга дузалажыр. Аңаа тараа-биле сорттуг үрезиннерни солуп алырын шын организастап турган, 1957 чылда колхозтар тараа культураларын ёзугаар сорттуг үрезиннер-биле тарылганы калбартып чорудар.

Үрезин ажылының иниги системазынга районнарның үрезин ажыл-агыйлары улуг ужур-дузалыг. Ол дээрге, эн эки сорттуг үрезиннерниң нептерелекчилери болур. Олар колхозтарга үлегерин көргүзер дээш мурнакчы, дүрүүлүг ажыл-агыйлар болур ужурлуг.

Агроном **В. УТКИНА.**

СПОРТКА МЕРГЕЖИНЕР!

Спорт кадыкшылдың, сергелеп, күштүг болур чоруктуң үндезини, спорт кижиниң нерви системазын быжыглаар, шыңган эттерин хөгжүдер, кижи хаангыр, күштүг, шылгадак апаар.

Спорт мергежилдери организмни дамыктырар, аарыгларга удур оон турушкуун бедилер, иштики органнарга, ыныгны өкпе, чүрекке эки саңдарны хададыр. Спортсмен кижиниң өкпезинин дыңзыгарының ишкери ортумаабиле 500—600 кубиктиг сантиметр чедип турар, а куш-культура мергежилдерин кылбайын чорup кижилерниң 300—400 кубиктиг сантиметрлеп ашпас. Спортсмент кижиниң тыныышкыны ханы болгаш дескі, чүрээ чыдыыгаан санында-да спорт мергежилдери кылбайын чорup кижиниңнеен ыка хей хемчээлдиг ханны үндүрүп турар.

Балыының болгаш назын харыын байдалы-биле спорт кылыш шыдавас кижилер эртенги гимнастикаларны болгаш чадаг агаарлаашкынны кылза эки.

Тыва областың санитар-чырыдышының башкы.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кулумчуу, бажын № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң орлакчыларының, секретарының культура болгаш амыдырал кылдыгының 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, кедее ажыг-агый иштики информация кылдыгының — 3 — 88, харыысалгалыг кылдыстерниң 3—68, чагаа кылдыгының база бухгалтериянның 3—65.

ТО—00073. Культура эргелериниң типографиязы

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЯЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилетинген

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫН ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1957 ФЕВРАЛЬ 6 СРЕДА № 27 (3739)

Өртээ 20 коп.

Совет улус СЭКП-ниң XX съездизинин шиитпирлерин боттандырбышаан, улус ажыл-агыйының бүгү адырларын хөгжүдеринге, бодунун материалдыг чаагай байдалын болгаш культурлуг деннелин улам-на бедидеринге чаа-чаа чедиишкиннерни чедип алган дугайын ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң күрүне планының 1956 чылда күүселдези херечилеп турар.

1956 чылда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң күрүне планын күүсеткениниң түңнелдериниң дугайында

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чанында Төп Статистика Эргелелиниң дыңнадыы

Алдыгы беш чылдың бирги чылы — 1956 чылда үлетпүрвүү, көдээ ажыл-агыйын болгаш транспорттуң хөгжүдези, капитал түүгүнүң өзүлдези, иштики болгаш дамгыкы садыгның калбарышкыны, ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларның санының өскериилеми база улустуң материалдыг чаагай байдалының болгаш культурлуг деннелиниң бедиишкини дараазында саннар-биле тодаргайлатынып турар:

I. ҮЛЕТПҮРДЕ БҮДҮРҮЛГЕ ПЛАНЫНЫҢ КҮҮСЕЛДЕЗИ

Нинти продукция бүдүрериниң талазы-биле чыл планы үлетпүрде ниитизи-биле ажыр күүсетинген. Түс-түс министерстволар үлетпүрүнүң нинти продукциязын бүдүрериниң чыл планын мынчаар күүсеткеннер:

	1956 чылда чыл планын күүсеткен хуузу
ССРЭ-ниң Кара металлургия министерствозу	99,6
ССРЭ-ниң Өңнүг металлургия министерствозу	103
ССРЭ-ниң Хөмүр даш үлетпүрүнүң министерствозу	99,8
ССРЭ-ниң Нефть үлетпүрүнүң министерствозу	102
Химия үлетпүрүнүң министерствозу	102
Электростанциялар министерствозу	101
Электротехника үлетпүрүнүң министерствозу	104
Радиотехника үлетпүрүнүң министерствозу	102
Аар машина тудуушкунунуң министерствозу	103
Станок тудуушкун болгаш инструментал үлетпүрүнүң министерствозу	100,5
Транспорт машина тудуушкун министерствозу	104
Автомобиль үлетпүрүнүң министерствозу	103
Трактор болгаш көдээ ажыл-агыйын машина тудуушкун министерствозу	102
Прибор тудуунун болгаш автоматчыдылга херекселдериниң министерствозу	103
Машина тудуушкун министерствозу	101
Тудуг болгаш орук машина тудуунуң министерствозу	104
ССРЭ-ниң Тудуг материалдар үлетпүрүнүң министерствозу	98
ССРЭ-ниң Саазын болгаш ыяш бөлөөзүрүмүр үлетпүрүнүң министерствозу	101
ССРЭ-ниң Чиик үлетпүр министерствозу	102
ССРЭ-ниң Аъш-чем барааннар үлетпүрүнүң миннетерствозу	103
ССРЭ-ниң Эт болгаш сүт продуктулар үлетпүрүнүң министерствозу	105
Орук харылзаа министерствозунуң үлетпүр бүдүрүлгелери	105
ССРЭ-ниң Культура министерствозунуң үлетпүр бүдүрүлгелери	106
ССРЭ-ниң Кадык камгалал министерствозунуң медицина үлетпүрүнүң бүдүрүлгелери	104
Республика министерстволарының болгаш ведомстволарының үлетпүр бүдүрүлгелери	102

Бистиң чүртүвүстүң миллион-миллион ажылчы чоннарының чогаадыкчы идепкейниң көдүрүүшкүнүнге үндезилээш, 1956 чылда үлетпүрүү, хамыктыг мурнунда аар индустрияны хөгжүдеринге чаа-чаа чедиишкиннер чедип алдыган.

ССРЭ-ниң үлетпүрүнүн нинти продукциязы 1955 чылга деннээрге 1956 чылда барык-да 11 хуу өскен. Баштайгы медээлер өзүгаар алырга, бүдүрүлгениң чексек-херекселдерин бүдүрери («А» болук) 11,4 хуу, хереглел чүүлдерин бүдүрери («Б» болук) 9,4 хуу көвүдээн.

Аар үлетпүрүнүң талазы-биле нефть, газ, кывыңгыр хөмүр даш, сланец тывыжының, кан хоолайлар, кокс, бензин, дизельниң одаар чүүлүн, одалга мазутун бүдүрериниң, электроэнергия ажылдап бүдүрериниң, алюминий, никель, ак көргүлчүн вольфрам болгаш колибден концентраттары, синтетиктиг аммиак, кальцийжиткен болгаш каустиктиг содалар, азоттуг болгаш күгүрүг кислота, азоттуг болгаш фосфаттыг удобрениелер, бөдүктөр, гидравликтиг турбиналар, дизельдер, газогенератор шимчедикчилери, генераторлар, электровакуум херекселдери, чүк автомобильдери, шариктиг болгаш роликтиг подшипниктер, магистраль тепловозтары, магистральдың чүк болгаш пассажир вагоннары, трактор сеялкалары болгаш культиваторлары, трактор-биле сиген кезер машиналар, мал чеми белеткээр агрегаттар, тараа комбайннарының подборщиктерин, лафеттер, хедерлер, трактор скреперлери, чаңгыс азай бажыннар, асбест, слюда болгаш продукцияның өске-даа хевирлерин бүдүрериниң чыл планы ажыр күүсетинген.

Чыл планындан ажыр бүдүрүп үндүрген калбак хереглелдиг барааннары болза: дүктен кылган пестер, идик аймаа, эр-хөрөөжен уктар, даштындан кедер трикотаж, даараглыг кылыглар, шактар, мотоциклдер, амыдыралдың чем соодукчулары, мал саржа, быштак болгаш өске-даа сүт продуктулар, үүнүн саржаа, маргарин, колбаса кылыглары, кондитер болгаш макарон кылыглар, чай, виноград арагазы, шампанское, папиростар, саван, саазын болгаш өске-даа барааннар.

1956 чылда геолог-шинчилел ажыларын улам ынай хөгжүткениниң түңнелинде үлетпүрге минералдыг чиг-эттин курлавырлары дыка көвүдээн. Кара, өңнүг, ховар болгаш улуг үнелиг металлларның, даг-химиктиг чиг-эттин, тудуг материалдарының, нефтинин, бойдус газының болгаш өске-даа энергетиктиг курлавырларның үнер алаан хөй чаа черлери тывылган, мурнунда билдингир болгаш ажыглатымыш турган байлактыг черлериниң перспективалары калбарган.

Үлетпүрге нинтизи-биле чыл планын ажыр күүсеткени-биле чергелештир аңгы-аңгы адырларның хөгжүделинде улуг четпестер бар болган.

1955 чылга деннээрге хөмүр даш тывыжы, металл, цемент бүдүрери, тудуг ыяжын сөөртүү өскен турда, 1956 чылда продукцияның ол хевирлериниң планын күүседиринге хожудаашкын бар болган, ол чорук улус ажыл-агыйының аңгы-аңгы адырларының ажылынга алаан бергелерни болдурган.

Чамдык Министерстволар 1956 чылда нинти продукция-даа талазы-биле, продукцияның кол-кол хевирлериниң-даа талазы-биле планны күүсетпээннер. ССРЭ-ниң Хөмүр даш үлетпүрүнүң министерствозу, хүрен хөмүр даш тывыжының планын ажыр күүсетсе-даа, кара хөмүр даш тывыжының планын күүсетпээн; ССРЭ-ниң Кара металлургия министерствозу кара металлдар бүдүрериниң планын күүсетпээн; ССРЭ-ниң Тудуг материалдар үлетпүрүнүң министерствозу цемент, соңга шили, туйбу, шифер, эптеп алыр демир-бетон конструкциялар болгаш кезектер бүдүрериниң планын күүсетпээн.

Нинти продукция талазы-биле планны күүсеткен чамдык министерстволар үлетпүр продукциязының чамдык хевирлерин бүдүрериниң талазы-биле планны күүсетпээннер. Аар машина тудуушкун министерствозу прокат дерилгезин, нефть аппаратураның бүдүрериниң планын күүсетпээн; Станок тудуушкун болгаш инструментал үлетпүрүнүң министерствозу — металл кезер станоктарының болгаш даргаалга-хептелге машиналарының чамдык хевирлерин бүдүрериниң планын; Трактор болгаш көдээ ажыл-агыйын машина тудуушкун министерствозу—тракторларны, тараа комбайннарын, букуруза болгаш силос культуралары ажаан алыр комбайннарны бүдүрериниң планын; Электротехника үлетпүрүнүң министерствозу—электри шимчедикчилерни бүдүрериниң планын; Тудуг болгаш орук-машина тудуушкун министерствозу—экскаваторлар бүдүрериниң планын; ССРЭ-ниң Ыяш үлетпүрүнүң министерствозу—ыяш үндүр сөөртүүнүң планын; ССРЭ-ниң Чиик үлетпүр министерствозу — лём болгаш торгу пестерни бүдүрериниң планын; ССРЭ-ниң Аъш-чем барааннар үлетпүрүнүң министерствозу — чигир бүдүрериниң планын; ССРЭ-ниң Эт болгаш сүт продуктулар үлетпүрүнүң министерствозу — эт бүдүрериниң планын; ССРЭ-ниң Балык үлетпүрүнүң министерствозу — балык тударының планын күүсетпээннер.

Хөй-хөй үлетпүр бүдүрүлгелери ден-дескиге эвес ажылдавышаан турган, ол чорук материал-техниктиг хандырылганың четпестериниң, а ол ышкаш бүдүрүлгени планнаарында болгаш организастаарында четпестериниң уламыдан болган.

Эрткен үш чылдарның дургузунда 15 муң хире үлетпүр бүдүрүлгелерин эвилелдиг чагыргазынган эвилелдешкен республикаларның өргезинче шилчидип берген. Оон түнелинде үлетпүр продукциязының нинти хемчээлинде эвилелдешкен республикаларның Министрлер Чөвүлелериниң чагыргазында үлетпүрүнүн нинти продукциязының бот-дензизи 1953 чылда 31 хуу турганындан 1956 чылда 55 хуугa чедир өскен.

Эвилелдешкен республикаларның Министрлер Чөвүлелериниң чагыргазында үлетпүрүнүн талазы-биле нинти продукция бүдүрериниң планы 1956 чылда ниитизи-биле 102 хуу күүсетинген.

II. ҮЛЕТПҮР ПРОДУКЦИЯЗЫН БҮДҮРЕРИНИҢ ӨСКЕНИ

1956 чылда үлетпүр продукциязының кол-кол хевирлерин бүдүргени дараазында саннар-биле тодаргайлатынып турар:

	1956 чылда бүдүргени	1955 чылга болаарга 1956 чылда хуу-биле
Шой — млн. тонна	35,8	107
Кан — млн. тонна	48,6	107
Прокат — млн. тонна	37,8	107
Кан хоолайлар — млн. тонна	3,8	108
Демир рудазы — млн. тонна	78	109
Хөмүр даш — млн. тонна	429	110
оон иштинде коксталар хөмүр даш	83	107
Бөрженнээн хөмүр даш — млн. тонна	3,1	121
Сланецтер — млн. тонна	11,6	107
Нефть — млн. тонна	83,8	118
Газ — млрд. куб. метр	13,7	132
Электроэнергия — млрд. квтшак	192	113
оон иштинде гидроэлектроэнергия	29	125
Минералдыг удобрениелер — млн. тонна	10,9	113
Кальцийжиткен сода — муң тонна	1.545	108
Бүгүр кислотазы — муң тонна	4.323	114
Будуктар — муң тонна	77	105
Автомобиль дугуйлары — млн. кезек	11,3	111
Металлургия дерилгелери — муң тонна	177	103
Химиктиг дерилгелер — муң тонна	109	98
Нефтеаппаратура — муң тонна	49,3	101
Эңгер машиналар — кезек	1.664	82
Бус болгаш газ турбиналары — муң квт	4.226	104
Гидравликтиг турбиналар — муң квт	1.581	106
Бус, газ болгаш гидравликтиг турбиналарга генераторлар — муң квт.	5.184	115
Улуг электри машиналары — кезек	4.229	120
Электришимчедикчилер — муң кезек	1.714	111
Электровакуумнуг приборлар — млн. кезек	89,6	117
Металл кезер станоктар — муң кезек	121,3	104
оон иштинде тускай, тускайжыткан болгаш агрегаттың	21,8	130
Дарганалга-хептелге машиналары — станок тудуунун болгаш инструментал үлетпүрүнүң министерствозу — муң кезек	6,9	127
Автомобильдер — муң кезек	465	104
оон иштинде:		
чүк автомобильдери	358	109
чиик автомобильдер	98	91
автобустар	9	108
Шариктиг болгаш роликтиг подшипниктер — млн. кезек	263	120
Тракторлар — муң кезек (чаңгыс күшке деннээн)	184.	112
оон иштинде хөөп олурутур	89	119
Трактор андазыны — муң кезек	124	120
оон иштинде көдүрүлүг	55	146
Трактор сеялкалары — муң кезек	199	162
Трактор культиваторлары — муң кезек	148	132
оон иштинде көдүрүлүг	98	148
Трактор-биле сиген кезер машина — муң кезек	27,2	120
оон иштинде көдүрүлүг	18,6	128
Тараа комбайннары — муң кезек	82	170
Тараа комбайннарынга подборщиктер — муң кезек	198	207
Свекла комбайннары — муң кезек	8,0	113
Букуруза болгаш силос культуралары ажаар комбайннар — муң кезек	45,3	408
Тараа арыглаар машиналар — муң кезек	10	99,3
Магистраль электровозтары — кезек	216	111
Магистраль тепловозтары — кезек	161	120
Магистральдың чүк вагоннары — муң кезек	40	117
Магистральдың пассажир вагоннары — кезек	1.799	102
Троллейбустар — кезек	380	106
Экскаваторлар — муң кезек	6,8	130
Автогрейдерлер — кезек	1.646	162
Тудуг ыяжы (сөөртүкени) — млн. куб. метр	204	104
Цемент — млн. тонна	24,9	111
Шифер — млн. чижек ама	1.813	122
Соңга шили — млн. дөрбелчин метр	112	112
Чымчак шывыг — млн. дөрбелчин метр	532	106
Туйбу — млрд. кезек	21	104
Эптеп алыр демир-бетон конструкциялар болгаш кезектер — млн. куб. метр	9	165
Хөвен саазын пестер — млрд. метр	5,5	92
Дүктен кылган пестер — млн. метр	268	106
Лём пестер — млн. метр	383	125
Торгу пестер — млн. метр	754	143
Былыжал волокно — муң тонна	129	117
Даараглыг кылыглар — млрд. рубль	56,5	110
Эр, хөрөөжен уктар — млн. эжеш	804	104
Иштинден болгаш даштындан кедер трикотаж — млн. кезек	432	100
Идик аймаа — млн. эжеш	314	105
Бүгү хевирлиг шактары — млн. кезек	22,6	115
Фотоаппараттар — млн. кезек	1,2	117
Радиоприёмниктер болгаш телевизорлар — млн. кезек	4,3	106
Амыдыралдың чем соодукчулары — муң кезек	224	148
Амыдыралдың хеп чуур машиналары — муң чезек	195	225
Амыдыралдың доозун сорлурукчулары — муң кезек	179	137
Амыдыралдың дзаранылга машиналары — млн. кезек	1,9	119
Мотоциклдер — муң кезек	297	122
Чаңгыс тергелер — муң кезек	3,1	108
Пианино болгаш роялдар — муң кезек	43,7	130
Саазын — муң тонна	1993	107
Мебель — млрд. рубль	7,2	105
Эт — ССРЭ-ниң Эт болгаш сүт продуктулар министерствозу — муң тонна	2368	106
Колбаса кылыглар — ССРЭ-ниң Эт болгаш сүт продуктулар үлетпүрүнүң министерствозу — муң тонна	764	107
Балык — ССРЭ-ниң Балык үлетпүрүнүң министерствозу — муң тонна	2788	104
Сүттке саазын мал саржаа, быштак болгаш өске-даа сүт продуктулар (колхоздарның болгаш чоннуң аалынга бүдүргенин санаваска) — млн. тонна	17,3	128
Хонг чигир — муң тонна	4.354	127
Конфитер кылыглар — млн. тонна	1,6	114
Үүнүн саржаа (колхоздар бүдүргенин санаваска) — млн. тонна	1,5	131
Маргарин — муң тонна	436	109
Консервилер — млрд. чаңгыс азай лаза	3,6	112
Виноград арагазы — ССРЭ-ниң Аъш-чем барааннар үлетпүрүнүң министерствозу — млн. дал	37	111
Шампанское — млн. шил	27	111
Чай муң тонна	51	120
Саван — млн. тонна	1,3	118
Папиростар — млрд. кезек	203	103

1956 чылда өңнүг металлларны бүдүрери 1955 чылдың деннелинден өскен. Ылангыы алюминийни бүдүрери 8 хуу, көргүлчүнү — 4 хуу, ак-көргүлчүнү — 17 хуу, никельни — 7 хуу, магнийни болгаш магний эзилдирилерни бүдүрери 18 хуу өскен.

Хөвен-саазын пос үлетпүрү арткен чылга бодаарга 8 хуу эвээш хөвен-саазын пестерни үндүрген, ол чорук 1955 чылда хөвен дүжүдүнүн будулаанынын уламыдан болган. Дүк лём болгаш ылангыы торгу пестер бүдүрери өскен.

Чиик болгаш пос-таавы үлетпүрүнүн бүдүрүлгелериниң чонуун чүүлүн херегленген турар продукциязының ассортиментизи калбарган. Жаккардыг калбак лём пестерни, арыг дүктен кылган нарын костюм пестери, хөвен-саазындан аргаан эр-хөрөөжен уктар кылыглары, үүгүлелиг никтер болгаш өске-даа кылыглар бүдүрүп үндүрери өскен.

Калбак хереглел бараанларының ассортиментизиниң экижээни-биле чергелештир чиик үлетпүрүнүн чамдык бүдүрүлгелери чөн шоолуг ажыглавас четпестер кылыглыг бараанларны үндүрүп турган.

1956 чылда үлетпүр продукциязын бүдүрериниң өстүрериниң чүүлүн чүүлү болза, бүдүрүлгениң технологизин, ажылдан турар бүдүрүлге күч-ыыдалдарын ажыглаарын улам ынай экижиткени болган. ССРЭ-ниң Кара металлургия министерствозунуң заводтарынга 1956 чылда домна суугуларының ажыглыг хемчээлин ажыглаары 1955 чылга үүр 3 хуу экижээн, мартен суугулардан бир дөрөөлчин метрден-не кан эзилишкини база 3 хуу үлгатыан. Оон-оюле калы Министерствозунун заводтарында кара металлларны бүдүрериниң көвүдедириниң курлавырлары чет ажыглатымыш турар. Домна болгаш мартен суугуларны ажыглаар талазы-биле чылга докладтынган өнөөлгаларны Министерство ниитизи-биле күүсетпээн.

ССРЭ-ниң Нефть үлетпүр министерствозунуң бүдүрүлгелериниде болаалыр турар чиг эттеш нефтаниң кылаар продуктуларын үндүрүп алырының хуузу дээн; ажыглал болгаш шинчилел өрүмнешкини дүргедээн. Ынчалза-даа чылга ол көргүзүүлер талазы-биле докладтынган өнөөлгалар чедир күүсетп

ССРЭ-ниң Тудуг материалдар үлетпүрүнүн Министерствозунуң хөй-хөй п заводтары дерилгелериниң өдүрүкчүүрүн өеднер талазы-биле докладтынган нарны күүсетпээн.

ССРЭ-ниң Ыяш үлетпүрүнүн министерствозу анаа тускайлап берген хей ныг машиналарны болгаш механизмерни четпес ажыглап турар.

ССРЭ-ниң Балык үлетпүрүнүн министерствозунуң балык тудар флотун лаарында элээн четпестер бар.

Хандырыкчы министерстволар, ылангыы ССРЭ-ниң Кара металлургия министерствозу, ССРЭ-ниң Ыяш үлетпүрүнүн министерствозу, ССРЭ-ниң Хөмүр даш үлетпүрүнүн министерствозу, ССРЭ-ниң Тудуг материалдар үлетпүрүнүн министерствозу, Трактор болгаш көдээ ажыл-агыйын машина тудуушкун министерствозу хандырыла талазы-биле докладтынган планнарын болгаш немелде кылыгларны күүсетпээн болгаш дыка хөй металлды, хөмүр даштыы, тудуг ыяжын, чазанылга материалдарын, цементини, тракторларны, комбайннарны болгаш продукцияның өске-даа хевирлерин хереглекчилерге чедир өскөөн, ол чорук бүдүрүлгеннер болгаш тудугунун чорудулгазынга оваан саныдарлыг болган.

1956 чылда бот-гнезин чиигедириниң планының хемчээли 3,9 хуу турда баштайгы саннар езугаар алырга, 1956 чылда көдээ ажыл-агыйын чиг-эдиниң чамдык хевирлериниг белеткел болгаш садыг алыр өртектерге чорутунган белилишкини кинрештир саныарга, 1956 чылда үлетпүр продукциязының бот-гнезинин чиигээшкини 1955 чылдың өртүнүк бот-гнезинин деңнелинден 3,4 хуу болган.

1956 чылда бот-гнезин чиигедириниң планын ССРЭ-ниң Ыяш үлетпүрүнүн министерствозу, ССРЭ-ниң Хөмүр даш үлетпүрүнүн министерствозу, ССРЭ-ниң Кара металлургия министерствозу, ССРЭ-ниң Тудуг материалдар үлетпүрүнүн министерствозу, ССРЭ-ниң Саазын болгаш ыяш бөлөөзүрүмүр үлетпүрүнүн министерствозу, Трактор болгаш көдээ ажыл-агыйын машина тудуушкун министерствозу, ССРЭ-ниң Балык үлетпүрүнүн министерствозу эвээш чедип күүсетпээннер.

Бүдүрүлгени специализастаарында болгаш кооперасчыларында база организастаарында четпестерниң, чаа техниканы оожуп нептереткениниң уламыдан элээ хей бүдүрүлгелерде продукцияның хей-хей хевирлериниң бот-гнези өске-гелерде кылдыныш турар продукцияның ол-ла хевирлериниң бот-гнезинге элээн өедик болуп артыныаан турар.

Үлетпүрде үрей кылдынган чалириглер болгаш бүдүрүлгечи эвес дар эрткен чылларда турганынган элээн эвээжээн, ынчалажок ам-даа болуп артыш турар болгаш 1956 чылда 5 миллиард хире рубль болган.

III. ЧАА ТЕХНИКАНЫ НЕПТЕРЕДИП ТУРГАНЫ

Электрижилгени, комплексиг механизацияны болгаш автомат улам ынай хөгжүдеринге, бедик бүдүргүчүүт сайзырангай эң чаа дери гаш муривачы технологияны нептередиринге үндезилээш бүдүрүлг никтиг дериелин белилер талазы-биле база эргижирээн дерилгени солу чаартыр талазы-биле хемчеглерни улус ажыл-агыйының бүгү алырларын чылда боттандырган.

Машина тудуушкунунуң бүдүрүлгелери, эртем-шинчилел институттары гаш төлевилел-конструктор организациялары машиналарның, станоктарның гаш дерилгенин мун ажыг эң чугула чаа хевирлерни чогаадып кылган болгаш летказээн; автоматтың, шууштурулганың болгаш конвейериниң 1.500 хире шугум рын шингээдип алган, металлды болбаазырадың кылырының, хептээрининң болгаш ылап шын шуткуурунуң дериилгелиг болгаш камгалалыг аргаларын шингээдип алыры үргүлчүлеп турган; дерилгени чаартыр талазы-биле ажылды чорудуп турган. Ынчалза-даа машиналарның, автоматтыг шугумнарының, установкаларының болгаш өске-даа чугула кылыгларының чаа хевирлерин чогаадып кылыр, нептередир болгаш бүдүрүп үндүрер талазы-биле докладтынган өнөөлгаларны хөй-хөй бүдүрүлгелер, эртем-шинчилел институттары болгаш төлевилел-конструктор организациялары четче күүсетпээн.

Машиналарның, дерилгенин, приборларның болгаш материалдарының 250 ажыг чаа хевирлерин массалыы-биле бүдүрүп үндүрери үлетпүр эрткен чылын шингээдип алган. Моон-биле калы чамдык министерстволар продукцияның чаа хевирлерин бүдүрер талазы-биле докладтынган өнөөлгаларны багай күүсеткен. Ылангыы Станок тудуушкунунуң болгаш инструмент үлетпүрүнүн министерствозу, Трактор болгаш көдээ ажыл-агыйын машина тудуушкунунуң министерствозу, Прибор тудуушкунунуң болгаш автоматчыдылга четпестерниин министерствозу планны багай күүсеткен.

Канны мартен болгаш электри-биле кан эзилдирер суугуларга эзилдирерде болгаш домна демир холукозалыг эзилдирерде кислородту шингээдип алыр талазы-биле ажылларны кара металлургияга улам ынай чорудуп турган. Кислородту ажыглаан турган канны конвертерлерге эзилдирерин үлетпүр хемчээлинде организастаан. Отка быжыг термостарны ажыглаар, канның үүгүтелишкин чок эзилдирилгениниң чорудулгазын шингээдип алыр болгаш эзилдирген канны кулар үеэлиде вакуумну ажыглаар талазы-биле, а ол ышкаш домна, кан эзилдирер, прокат, трубо-

(Улаштыы 2-ги өрөмде).

1956 чылда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң күрүне планын күүсеткениниң түңнелдериниң дугайында

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвулелиниң чанында Төп Статистика Эргелелиниң дыңнадыы

(Уланчызы).

прокат, коксхимия болгаш өске быжыг бүдүрүлгелерге база даг-руда үлетпүрүнге бүдүрүлге чорудулгаларының автоматчыдылгазының талазы-биле ажылдарны улам ынай чорудуп турган. Моон-биле кады кислородтуг станцияларны ажыглалга киирер, прокат станларны автоматчылар талазы-биле база даг үттөөр ажылдарының үезинде демирни, марганец руданы болгаш породаны ажаап-чырыын механизастаар талазы-биле доктаатынган оналгаларны күүселирин ССРЭ-ниң Бараа металлургия министерствозу хандырбаан.

Чартык даңчыдыкчыларга, электровакуум техникага болгаш изиге быжыг эзилдирилгелерге хереглөөр эн-не арыг металлдарны алыр талазы-биле, полиметалл үлетпүр продуктуларны болгаш коргулчун агломаратты электротермиктиг ажыллап кылыр талазы-биле, көрүнчүктелдирер болгаш арыглаар суугуларның изиниң режимни хынаарын болгаш таарыштырарын, автоматчылар болгаш болбаазыралыр фабрикаларны комплексилиг автоматчыдар талазы-биле ажылдарны өөнүг металлургияга чорутқан. Моон-биле кады ССРЭ-ниң Өөнүг металлургия министерствозу чес-никель руда ларын чадалаан сайыырадырының схемазын, чес-коргулчун руда ларының мөзүүн сайыырадырының схемазын ёзугаар чорудулгаларын нептередир талазы-биле, никель, кобальт, коргулчун, цинк болгаш чес металлургияга кислородтуг ажыглаар талазы-биле хемчегларни күүсеткөөн. Хөөрү даш дозунуу-биле үрдүрүп турган коргулчун шахталарны ажыддан кылыры оожум шингээтинин турар.

Хөөрү дашты үлетпүрүнге хөөрү дашты кастырарының комплексилиг механизациязын хандырарына бичелеп казар комбайн-биле дерилгениң комплексилиг шенелдери чедиишкиниг чорутунган. Хөөрү дашты чүдүре казар талазы-биле механизастатынган ажылдарның хемчээли 1955 чыл-биле деңнээрге 19 хуу болгаш кол-кол горизонтал белеткел ажылдаашкыннарын эрттиреринің үезинде хөөрү дашты болгаш породаларны чүдүрер талазы-биле — 13 хуу улгатқан. Ажык черде ажылдарга күчүлүг экскаваторларны ажыглавышаан, кырындағы картта ажылдарның транспорт чок системазын нептередир үргүлчүлеп турган. Моон-биле кады ССРЭ-ниң Хөөрү даш үлетпүрүнүң министерствозу шахталарга комплексилиг механизациянын, хөөрү дашты казып алырының гидравликтиг аргазын нептередир талазы-биле болгаш белеткел ажылдаашкыннарны демир-бетон быжыглал-биле быжыглаар талазы-биле оналгаларны күүсеткөөн.

Нефть үлетпүрүнге өрүмнөөринге, геология-шинчилел ажылдарына болгаш нефть тывынына хереглиг техника талазы-биле алаан сайыырангай болгаш бедик бүдүргүчүлүг дерилгени шингээдип алыр болгаш нептередир талазы-биле ажылдарны чорудуп турган, скважиналарны өрүмнөөринің чаа аргалары шингээтинин алдынган. Былагар нефть продуктуларын үндүрүп алырын көөрүдөөр, ассортиментизин калбартыр, оларның шынарын бедидер талазы-биле, а ол ышкаш нефть чигаанының, хөөрү даштың, сланцтың болгаш торфтуң суурунга олдаар болгаш химиктиг продуктуларны, газтарны алыр талазы-биле ажылдар күүсетинин турган. Ынчалаа-даа ССРЭ-ниң Нефть үлетпүрүнүң министерствозу скважиналарны турбиналарлыг электро өрүмнөөшкиннер-биле өрүмнөөринің аргаларын шингээдип алыр талазы-биле, карталчакты гидравликтиг чазыдырарын ажыглаар болгаш нефть тывар черлерге бедик күштүг токтары-биле нефтини суг чок болдурарының аргаларын нептередир талазы-биле, а ол ышкаш өрүмнөөшкинде хөй күш киирер ажылдарның комплексилиг механизациязын болгаш суурга-эптелге ажылдарының механизациязын нептередир талазы-биле планны күүсеткөөн.

Химия үлетпүрүнде көдөө ажыл-агыйга хереглөөр чаа эжыктыг хоран химиктарның хевирлерин болгаш дуржулга болуун кылын белеткөөн. Улус ажылдарының янзы-бүрү алырларына хереглөөр чаа пластиктиг массаларны, будуктары, өөгүр составтарны болгаш өске-даа химикаттарны ажыглап кылган. Полиметаллының каучукту алырының чорудулгазы дуржулга хемчээлинге шингээтинин алган. Моон-биле кады Химия үлетпүрүнүң министерствозу пок үүлүттерге препараттарны сайыырангай технологияны ёзугаар алырының, ажыдылыг органичешчидилгелерни, анилинни, калийниң бедик шынарлыг сульфатын, чок фосфаттарны болгаш электростанцияларынга хереглөөр эжижиткен шынарлыг моносолуглуг смолаларны алыр талазы-биле чаа установкаларны ажыглалга киирер дугайында планны күүсеткөөн хандырбаан.

Электростанциялардың министерствозу ССРЭ-ниң Европа кезээнин чангыс аай өнергетиктиг системазын тургузар талазы-биле ажылдарны эгелөөн. Оналга-биле ажылдаар электростанцияларда, гидроэлектростанцияларда болгаш чылыгжыдылга установкаларында цехтерни автоматчыдар талазы-биле, а ол ышкаш энергетиктиг системаларны башкарарын автоматчыдар болгаш телемеханизастаар талазы-биле ажылдар үргүлчүлеп турган.

Атомнуг энергияны тайбың сорулгаларга ажыглаар талазы-биле ону бүдүрүлге-технологтуг чорудулгаларга нептередир ажылдар чорутунуп турган. Чижээ, домна чорудулгазын шинчилээрде кан бүдүрүлгелинге, электролизерлерге алюминийниң санын тодарадырда, технологтуг чорудулгаларны болгаш оларның интенсификациязын контрольларда, соокка болгаш изиге таптаарының чорудулгазынга кара болгаш өөнүг металлдарның кылынын тодаралыр болгаш өске-даа ол ышкаш чүүлдерни күүсеткөөн радиоактивтиг изотоптарны ажыглаар талазы-биле ажылдарны чорутқан. Медицинага эмнелге сорулгаларынга болгаш эртем-шинчилел ажылдарынга радиоактивтиг изотоптарны ажыглаар талазы-биле ажылдар калбарган.

Чиик үлетпүрүнүң бүдүрүлгелериниге бедик шынарлыг приборлардың болгаш аргыыр машиналарны, аажок дүрген болганыр машиналарны, бүгүүр-каастаар бүдүрүлгеге чаа конструкцияның агрегаттарын нептередир үргүлчүлеп турган. Эт болгаш сүт үлетпүрүнүң бүдүрүлгелериниде малды болгаш кушту чем кылыр ажылдап кылырының конвейер шугумнарының, ак саржагны бүдүреринің механизастаан шуулуна шугумнарының саны көвүдөөн. Ынчалаа-даа чиик болгаш азып-чем үлетпүрү чаа бедик бүдүргүчүлүг дерилгени ажыглаар талазы-биле чаңдык оналгаларны долдур күүсеткөөн.

[illegible] чылда чогаадыкчыларның болгаш рационализаторларының чогаадыкчылыгының болгаш идеяларының улам ынайгы өзүлдези үргүлчүлеп турган. [illegible]да үлетпүрде, тудугда болгаш транспортта чадартыкчыларның болгаш [illegible]аторларының саны бир миллион ажыг кижи болган, олардан 2 миллион [illegible]лдар киирген. Улус ажыл-агыйынга бир миллион 200 муң ажыг чогаа[illegible]ы, техниктиг сайыырангайжыдылгаларны болгаш рационализаторжу са[illegible] нептеретген.

IV. КӨДӨӨ АЖЫЛ-АГЫЙ

[illegible] үш чылдарның дургузунда көдөө ажыл-агыйны көдүрер талазы-биле [illegible]ыг хемчегларни болтандырыгылаан. Кур болгаш курукка чердерни шинн[illegible]ыр дугайында, колхозтарны болгаш МТС-терни удуртукчу кадрлар-биле [illegible]скай эртенниглер-биле быжыглаар дугайында, көдөө ажыл-агыйның [illegible]шкынының чаа чурумунун дугайында, көдөө ажыл-агыйы продуктуларынга [illegible]едирер болгаш садып алырының өртектерин бедидер дугайында, колхозчулар[illegible]ай бүрүзүнде аванс бөөр дугайында болгаш өскелериниң-даа дугайында Партия[illegible]ын, Чазактың хүлээп алган шинтиирлери чугула ужур-дузалыг болган. Көдөө ажыл-агыйны шинтиирлиг көдүрер талазы-биле Партияның болгаш Чазактың [illegible] хүлээп алган хемчегларны болтандырганының түңнелинде колхозтар, машина-трактор станциялары болгаш совхозтар көдөө ажыл-агый бүдүрүлгезин хөгжүдериниге улуг чедиишкиннерни чедип алган.

1956 чылдың дүжүдүнге көдөө ажыл-агый культураларының тарылга шөлдери 195 миллион хире гектар турган болгаш 1955 чыл-биле деңнээрге 8,9 миллион гектар, а 1953 чыл-биле деңнээрге — барык 38 миллион гектар көвүдөөн.

Сөөлгү үш чылдарның дургузунда тараа культураларының тарылга шөлдери барык 22 миллион гектар, оон иштинде кызылтастыы — 14 миллион гектар көвүдөөн; техниктиг культураларның тарылгалары 1 миллион 675 муң гектар, оон иштинден лён-долгунецтің тарылгалары — 677 муң гектар, чигир свеклазының (фабриканың) — 439 муң гектар, хөвеннин — 190 муң гектар калбарган; картофельдің, ногааларның болгаш бахча культураларының тарылгалары 1 миллион 315 муң гектар көвүдөөн. 1956 чылда кукурузаны 23,9 миллион гектарны азы 1953 чылдыңдан 7 катап хөйү тараан.

1956 чылда тарааның иштин чыыдазы (амбар дүжүү) 1955 чылга деңнээрте 20 хуу хире көвүдөөн болгаш чүрттүн бүгү төөгүзүнде чыл бүрүде, оон иштинде, эн-не дүжүттүг болган 1937, 1940 болгаш 1952 чылларда ажаап алган амбар дүжүүнден дыка бедик болган.

Сибирьнин, Уралдың районнарынга болгаш Казах ССР-ге кур болгаш курукка черлерни чедиишкиниг шингээдип алганы көдөө ажыл-агыйны көдүрериниге онза ужур-дузалыг болган. Кур болгаш курукка черлерни шингээдип алган районнарга тарааның иштин чыыдазы сөөлгү үш чылдарның дургузунда 2,4 катап көвүдөөн. Казах ССР-ге тарааның иштин чыыдазы 1953 чыл-биле деңнээрге 4,3 катап, а Уралдың болгаш Сибирьнин районнарынга — барык 2 катап улгатқан.

Бүгүн чажын тарыыр кызылтастың тарылгаларының дыка хөй кезии баксыраан чорукту болдурган кыштың таарымча чок байдалдарынга холбаштыр Украина ССР-ге тарааның иштин чыыдазы, ук республикага тараа культураларының эн-не бедик дүжүттүг болган чылы болур 1955 чылдыңдан эвээн алдынган.

ССРЭ-ниң Совхозтар министерствозунуң совхозтарында тарааның иштин чыыдазы 1953 чыл-биле деңнээрге 1956 чылда 3 катап көвүдөөн. ССРЭ-ниң Совхозтар министерствозунуң совхозтарында бүгү көдөө ажыл-агый культураларының тарылга шөлдери 1956 чылда 30 миллион гектар, оон иштинде тараа культураларының тарылгалары — 22 миллион хире гектар болган. Сөөлгү үш чылдарның дургузунда бүгү көдөө ажыл-агый культураларының тарылга шөлдери совхозтарга 2,2 катап, а тараа культураларының тарылгалары — барык 3 катап калбарган.

Чүрттө чиг хөвеннин, тарымал тооруктун болгаш өске-даа техниктиг культураларның, а ол ышкаш картофельдің иштин чыыдазы 1955 чылга деңнээрге көвүдөөн. Ногааларның дүжүү эрткен чылдыңдан эвээн эвээн алдынган.

Бол техниктиг культураларның, картофельдің болгаш ногааларның бүдүрүлгезин сөөлгү үш чылдарның дургузунда мынчаар көвүдөөн: тарымал тооруктун — 1,5 катап, чигир свеклазының — 1,4 катап, чиг хөвеннин — 14 хуу, картофельдің— 32 хуу болгаш ногааларның — 21 хуу.

Машина-трактор станциялары колхозтарга тараа культураларын ангылап ажаар арга-биле 1955 чылда 1,7 миллион гектарны ажаап алганынга үүдүр 15 миллион гектарны ажаап алган. Ынчалаа-даа эвээн таварылгаларда ангылап ажаап алыр арганың үезинде тарааны кестиреринин болгаш ону бастырарының аразынга улуг үзүктелиишкинни болдуруп турган. Хөй-хөй колхозтар, МТС-тер болгаш совхозтар ажаап алыышкынның үезинде тарааның болгаш өске-даа көдөө ажыл-агый культураларының улуг чидириглерни болдурбушаан турган.

Продуктулуг малдың бүгү чүүгиниериниң баш саны көвүдөөн. Чизе-бүрүткелдин сан-медээлерни ёзугаар алырга, колхозтарда, совхозтарда, колхозчуларда, ажылчыннарда болгаш албан-хаакчыларда продуктулуг малдың иштин баш саны мындыг болган (миллион баш-биле).

	1955 чылдың октябрь 1-де	1956 чылдың октябрь 1-де
мыйыстыг бода мал	67,1	70,4
оон иштинде инектер	29,2	30,9
хаваннар	52,2	56,4
хойлар	125,0	129,8

Мынчангаш, 1955 чылдың октябрь 1-ден 1956 чылдың октябрь 1-ге чедир мыйыстыг бода малдың баш саны 3,3 миллион баш, оон иштинде инектерниң — 1,7 миллион баш көвүдөөн; хаваннарның баш саны 4,2 миллион баш болгаш хойларның — 4,8 миллион баш көвүдөөн.

1955 чылдың октябрь 1-ден 1956 чылдың октябрь 1-ге чедир үениң дургузунда колхозтарда иштилештирген малдың баш санының көвүдөөни: инектерниң — 6 хуу, хаваннарның — 12 хуу болгаш хойларның — 2 хуу. Ол-ла үениң дургузунда Совхозтар министерствозунуң совхозтарында малдың баш санының өскени: инектерниң — 8 хуу болгаш хаваннарның — 23 хуу; хойларның баш саны өскерилгелер чокка арткан. Колхозчуларның хуу өнчүзүнде турар, а ол ышкаш көдөө черлерде ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларның хуу өнчүзүнде турар инектерниң, хаваннарның болгаш хойларның баш саны көвүдөөн.

Сөөлгү үш чылдарның дургузунда 1953 чылдың октябрь 1-ден 1956 чылдың октябрь 1-ге чедир ажыл-агыйларның бүгү-ле категорияларында продуктулуг малдың баш санының көвүдөөни: мыйыстыг бода малдың баш саны — 12 хуу, оон иштинде инектерниң — 19 хуу, хаваннарның баш саны — 18 хуу болгаш хойларның — 13 хуу.

1955 чыл-биле деңнээрге 1956 чылда чүрттө мал ажылының продуктуларын—сүттү, этти, чуургаларны, дүктү болгаш өскелерни-даа бүдүрери көвүдөөн.

Сөөлгү үш чылдарның дургузунда сүттү бүдүрери 35 хуу, эттин — 11 хуу, оон иштинде хаван эдинин — 17 хуу, чуургалар бүдүрери — 21 хуу болгаш дүктүү — 11 хуу улгатқан.

Колхозтарда сүттүн бүдүрүлгези эрткен ажыл-агый чылы-биле деңнээрге 32 хуу, а сөөлгү үш чылдарның дургузунда барык 2 катап көвүдөөн. Колхозтарда бир инектен ортумаа-биле алыр сүт саалдазы эрткен чыл-биле деңнээрге 1955/56 ажыл-агый чылында 27 хуу бедөөн. РСФСР-ниң болгаш Украина ССР-ниң хөй-хөй областарының колхозтары база Молдав ССР-ниң колхозтары 1955/56 чылда бир инектен ортумаа-биле 2.000 килограмм сүттү саан алырын чедип алган, чижээлээрге:

	1955/56 чылда колхозтарда бир инектен ортумаа-биле алган сүт саалдазы (килограмм биле)		1955/56 чылда колхозтарда бир инектен ортумаа-биле алган сүт саалдазы (килограмм-биле)
Москва область	2.712	Молдав ССР	2.174
Рязань область	2.656	Тамбов область	2.134
Калининград область	2.507	Черкассы область	2.131
Запорожье область	2.431	Тула область	2.130
Херсон область	2.426	Одесса область	2.125
Днепропетровск область	2.421	Винница область	2.121
Николаев область	2.415	Орел область	2.097
Воронеж область	2.407	Кировоград область	2.056
Сталино область	2.355	Балашов область	2.046
Ленинград область	2.284	Липец область	2.028
Крым область	2.255	Ворошиловград область	2.004
Черновцы область	2.178		

Ынчалаа-даа, Брянск, Вологда, Великие Луки, Дрогобыч, Житомир, Киров, Кострома, Новгород ышкаш областарының колхозтарында, а ол ышкаш Литва ССР-ниң болгаш Татар АССР-ниң колхозтарында сүт саалдазы ам-даа чавыс болуп артпышаан.

ССРЭ-ниң Совхозтар министерствозунуң совхозтарында сүттүн бүдүрүлдези эрткен ажыл-агый чылы-биле деңнээрге 10 хуу, а сөөлгү үш чылдарның дургузунда — 35 хуу көвүдөөн.

Көдөө ажыл-агый продуктуларын бүдүреринин иштин өзүлдези 1956 чылда күрүнеге тарааны, чиг хөвеннин, картофельдин, эттин, сүттүн, чуургаларны болгаш өске-даа продуктуларны белеткөөрин болгаш садып алырын дыка көвүдөөрин хандырган.

Өске продуктулар-биле киириштир саанының болгаш солаанын санаваска, 1957 чылдың январь 1-де чүрттө 3 миллиард 304 миллион пуд тараа белеткетинген, ол дөөгүс эп дөөре дүжүттүг чылдарындан бир миллиард пуд ажыг болуп турар.

ССРЭ-ниң Совхозтар министерствозунуң совхозтары 1956 чылда күрүнеге тарааны 1955 чылдыңдан 3 катап болгаш 1953 чылдыңдан 4,6 катап хөйү белеткөөн.

Бараанның продукциянның өзүлдези болгаш көдөө ажыл-агый продуктуларынга күрүнениң белеткел болгаш садып алыр өртектерин бедидерин чорутканы колхозтарның акша орулгаларын дыка бедидеринге чедирген. 1955 чыл-биле деңнээрге 1956 чылда колхозтарның бүгү акша орулгалары, баштайгы сан-медээлер-биле алырга, 20 хуу өскен. Колхозтар колхозчуларга оларның ажылдан алган күш-хүнеринге ай бүрүзүнге акша авансыны бөөрин калбак хемчээлдер-биле боттандырып эгелөөн.

1956 чылда көдөө ажыл-агыйның материал-техниктиг суурун улам ынай быжыглаары үргүлчүлеп турган. 248 муң тракторларны (15 ат күжүнге шилчидерге), 114 муң чүк автомобильдерин, 56 муң тараа комбайннарын, оларның 194 муң подборщиктерин, 76 муң хедерлерин, 137 муң лафеттерин, кукуруза болгаш силос культураларын ажаар 41 муң комбайннарны, чигир свеклазын ажаар 8 муң комбайннарны, картофель ажаар 6,5 муң комбайннарны, тракторнун 122 кун авдазыннарын, тракторнун 194 муң сеялкаларын, картофель олуртур 9 муң машиналарны, тракторнун 148 муң культиваторларын, трактор-биле сиген кестирер 27 муң машиналарны, тракторнун 12 муң дырбаштарын, тараа кургадыр 11 муң машиналарны болгаш өске-даа хөй көдөө ажыл-агый машиналарын, а ол ышкаш мал ажылының фермаларынга машиналарны болгаш дерилгелерни көдөө ажыл-агыйга алган. 1956 чылда көдөө ажыл-агыйга минеральдыг чемнинчидилгелер бөөрин 1955 чыл-биле деңнээрге 10 хуу, а 1953 чыл-биле деңнээрге — 40 хуу көвүдөөн.

Көдөө ажыл-агыйның техниктиг чепсеглелиниңниңниң өзүлдези колхозтарда болгаш совхозтарда көдөө ажыл-агый ажылдарын улам-на механизастаар арганы берген. 1956 чылда машина-трактор станциялары 1955 чылдыңдан 15 миллион гектар хөй черге (ландарганынче шилчидерге) көдөө ажыл-агый ажылдарын чорутқан. Ынчалаа-даа МТС-тер трактор ажылдарының планын, а ол ышкаш колхозтар-биле берөөлиг хүлээлгелерин чедир күүсеткөөн. Колхозтарның мал ажылының фермаларында ажылдарны механизастаарынга дерилгени ажыглалга киирер талазы-биле доктаатынган оналгаларны МТС-тер долу эвес күүсеткен. МТС-териң бүдүрүлге ажыл-чорудулгазында улуг четнестер болза, машина-трактор паркын ам-даа багай ажыглап турары болур.

V. ДЕМИР ОРУК, СУГ БОЛГАШ АВТОМОБИЛЬ ТРАНСПОРТУ-БИЛЕ СӨӨРТҮЛГЕЛЕРНИҢ ӨЗҮЛДЕЗИ

Демир орук транспортунуң чүк саарылгазының чыл планы 1956 чылда ажыр күүсетинген. 1955 чыл-биле деңнээрге, чүк саарылгазы 11 хуу өскен болгаш 1.076 миллиард тонна-километр болган. Чүдүрүлгениң хонукта ортумаа-биле планы 100,5 хуу, а чүктер сөөртүргүнүң иштин планы — 100,8 хуу күүсетинген.

Демир орукта рының шинчээр составы чаа-чаа электровозтар-биле, тепловозтар болгаш хөй чүк киирер вагоннары-биле неметинген. Чүктерни электровозтар, а ол ышкаш тепловозтар-биле сөөртүү 1955 чыл-биле деңнээрге 35 хуу өскен. Ынчалаа-даа чүк вагонунун эргилдезин дүргедиринин болгаш чүк поездилериниң шинчээшкининиң коммерлиг дүргедээшкинин бедидериниң талазы-биле оналга күүсетинээн.

Чүк саарылгазының болгаш сөөртүлгениң талазы-биле чыл планын Далай флодунун министерствозу ажыр күүсеткен. Далай транспортунун чүк саарылгазы 1956 чыл-биле деңнээрге 19 хуу, чүк сөөртүлгези — 7 хуу өскен. Оон-биле кады 1955 чыл-биле деңнээрге, далай флодунун судноларының ажыл чок хөй турары көвүдөөн, курраг чүк флодун ажыглаарының талазы-биле оналга чедир күүсетинээн.

Эвилелдешкен республикаларның хем транспортунун чүк саарылгазы 70 миллиард тонна-километр болган болгаш 1955 чылдагызындан 4 хуу бедик болган. Хем транспорту 1956 чылда чыл планын чүк саарылгазының талазы-биле 96 хуу болгаш чүктер сөөртүлгезиниң талазы-биле 98 хуу-күүсеткен.

Курраг чүктерни болгаш нефть чүктерни сөөртүргүнге буксирлиг флотту ажыглаары өзөн экижээн; курраг чүктерни болгаш нефть кудар баржаларны ажыглаары база экижээн. Баржаларны идип чорудар арга-биле чүктер сөөртүү 1955 чыл-биле деңнээрге 38 хуу өскен. Ынчалажок салдар сөөртүргүнге буксирлиг флотту болгаш боду чоруур курраг чүк флодун ажыглаарын экижидериниң талазы-биле оналга күүсетинээн, ол флоттун бүдүргүчүлүү 1955 чылдагызындан буду болган. Курраг чүк баржаларының болгаш боду чоруур судноларының куруг болгаш ажыл чок хөй турары эрткен чылга удур өскен, а буксирлериниң болгаш нефть кудар баржаларының куруг болгаш ажыл чок хөй турары дыка хөй болуп артпышаан турар. Литва ССР-ниң болгаш Латви ССР-ниң хем транспортунда курраг чүк баржаларының, РСФСР-де болгаш Украин ССР-де — курраг чүк сөөртүр боду чоруур флоттун, Эстон ССР-биле Киргиз ССР-де буксирлиг флоттун ажыл чок хөй турары көвүдөөн.

Эвилелдешкен республикаларның иштин ажыглалдың автомобиль транспортунун чүк саарылгазы 1955 чылга деңнээрге 29 хуу өскен болгаш чүктер сөөртүлгези — 50 хуу өскен. Чүк саарылгазының планы 100,1 хуу, чүк сөөртүлгезиниң планы — 103 хуу күүсетинген. Ынчалаа-даа чүк автомобильдериниң хей турары болгаш куруг маңнаары улуг болун артпышаан турар.

VI. КАПИТАЛ ТУДУГНУҢ ӨЗҮЛДЕЗИ

Күрүне болгаш кооператив организацияларының (колхозтардан ангыла) капитал салыышкыннарының хемчээли 1956 чылда 186 миллиард рубль болган болгаш 1955 чылдагы капитал салыышкыннарындан 17 хуу хөй болган. Капитал салыышкыннарын колхозтар улуг хемчээлге боттандырганнар.

Күрүнениң капитал салыышкыннарының 1956 чылда доктаатынган планы 94 хуу күүсеткен.

Тудуг министерстволары болгаш ведомстволары тудуг-эптелге ажылдарының чыл планын мынчаар күүсеткен:

	1956 чылда тудуг-эптелге ажылдарын күүсеткенин (млрд. рубль-биле)	Чыл планын күүсеткениниң хуузу	1955 чылга удур 1956 чылда хуу-биле
Тудуг министерстволарының болгаш ведомстволарының талазы-биле шуптузу	65,5	98	114
оон иштинде:			
ССРЭ-ниң Тудуг министерствозу	11,4	101	110
оон иштинде Главленинградстрой	1,2	104	120
ССРЭ-ниң Металлургия болгаш химия үлетпүрүнүң бүдүрүлгелериниң тудуушкун министерствозу	11,7	100	117
ССРЭ-ниң Хөөрү даш үлетпүрүнүн бүдүрүлгелериниң тудуушкун министерствозу	7,2	89	115
Нефть үлетпүрүнүн бүдүрүлгелериниң тудуушкун министерствозу	6,0	100	118
Электростанцияларының тудуушкун министерствозу	8,4	96	107
Транспорттун тудуушкун министерствозу	8,3	102	110
ССРЭ-ниң хоорай болгаш көдөө тудуушкун министерствозу	8,7	93	122
Главмосстрой	3,3	102	109
Главкиевстрой	0,45	96	111

Чаа тудугнун, хөй-хөй үлетпүр бүдүрүлгелерни алгытканының болгаш чаартып кылганының түңнелинде улус ажыл-агыйының бүгү адырларынга материал-техниктиг суурну улам ынай быжыглаан. 1956 чылда күрүнениң 800 ажыг чаа улуг үлетпүр бүдүрүлгелерин ажыглалче киирген.

Гидроэлектростанцияларының күчүлерин ажыглалга киирериниң планы ажыр күүсетинген. 1956 чылда Куйбышевтиң гидроэлектростанциязынга 11 агрегаттар ажыглалга киирген, мынчаарга ол станцияда шупту 1.260 муң киловатт иштин күчүлүг агрегаттар ажыглалга киирген. Куйбышев — Москва аразының электри даңчыдылгазының бедик вольтылыг шугумун ажыглалга киирген. 1956 чылда Кама ГЭС-те 12 турбиналарны ажыглалга киирген, а шупту ол станцияда 483 муң киловатт иштин күчүлүг 23 турбиналарны ажыглалга киирген. Иркутск ГЭС-те баштайгы агрегаттарны ажыглалга киирген, оон түңнелинде Чөөн Сибирьнин үлетпүрү электроэнергиянын күчүлүг үнер дөзүн алган. Таджик ССР-де Кайрак-Кум ГЭС, Узбек ССР-де Хиврау ГЭС, Грузиядагы Кинобуль болгаш Гумата гидроэлектростанциялары, Армения-да Арзни ГЭС, Карель автономнуг республикада Ондозе ГЭС, Закарпатьеде Теребль-Рик ГЭС болгаш өскелер-даа ажыглалда киргеннер.

1956 чылда Горькийниң гидроэлектростанциязында дөрт турбиналарны болгаш Каховканың гидроэлектростанциязында дөрт турбиналарны ажыглалга киирген. Мурманда ажыглалга киргизээн турбиналар-биле катай алырга, ол электростанцияларының төлевилетинген күчүзү долу хандыртынган.

Братскиниң, Сталинградтың, Кременчуттуң, Новосибирськиниң, Бухтарминниң гидроэлектростанцияларының тудуунун талазы-биле өзөн ажылдар чорутунган.

Үстүү-Тагильдың, Ворошиловградтың оналга-биле ажылдаар электростанциялары, а ол ышкаш өзөн районнарының болгаш үлетпүр черлериниң оналга-биле ажылдаар электротөптери ажыглалга киирген.

Ставрополь — Москва аразының 1,3 муң километр узун дурттут, диаметри 720 миллиметр хөөлайлыг газ даңчыдыкчызының баштайгы өөлчээ хуусаазындан бир чыл мурнан ажыглалга киирген.

Днепродзержинскиде болган Сталинова металлургия заводтарында күчүлүг домна суугуларын 1956 чылда ажыглалда киирген. Ворошиловградтың металлургия заводунда чылда 400—400 муң тонна металлды бөөр күчүлүг ийи мартен суугуларын ажыглалга киирген. Ол-ла заводта чаа домна суугузу тургустунган болгаш 1957 чылдың январьның баштайгы хүннеринде баштайгы эзилдирини берген. Магнитогорскиниң металлургия комбинадында чуга демирни соок хевээр өйүп бүдүреринин цехи ажыглалда киргеен.

Ортумак гидравликтиг болгаш аар механиктиг пресстериниң Днепропетровск заводу, Иваново-вознесенск приборлар бүдүреринин заводу болгаш өске-даа өзөн-даа машина тудуунун заводтарын ажыглалга киирген. Чыыды демир-бетон конструк-

(Төнчүзү 3-кү арында).

1956 чылда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң күрүне планын күүсеткениниң түннелдериниң дугайында

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чанында Төп Статистика Эргелелиниң дыңнадыы

(Төнчүзү).

цияларын болгаш эске-даа тутуг материалдарын бүдүрериниң хей санныг бүдүрүлгелери туттунган, оларның аразында Руставтын цемент заводу, Сталинградтың темир-бетон кыылгаларының заводу, Стерлитамактың шифер заводу болгаш өскелердээ.

Чиик болгаш аъш-чем үлетүрүүде бүдүрүлге күүлери улгатган. Хей санныг хлеб заводтары ажыглалга кирген. Оларның аразында Москвада, Воронежте, Копейскиде, Ангарскиде, Бузбасстың ажылчын суурларында механизастатынган улуг-улуг хлеб заводтары бар; сүт заводтары база хей, оларның аразында улуг-улуг Иркутскиде, Омскиде, Харьковта, Коркинде; Сталинград областың Волжск хоорайда эт комбинаты; Кемеровода болгаш Минскиде улуг-улуг соодукчулар; саржат быыстак кылыр 40 ажыг заводтар; лённу, пенькаларны болбаалыраш кылырының заводтары болгаш чиик база аъш-чем үлетүрүүнү эске-даа бүдүрүлгелера ажыглалга кирген. Камышинин, Херсонуун, Барнаулдуң ийигги хөвен-саазын комбинаттарында, Минскиниң камволь комбинатында Бендерахта торгу комбинатында өскө улуг күүлерни ажыглалга киргген.

Оон-биле халы капитал салыышкынарының планизашкынында болгаш тудуг ажыгларының организастаашкынында эрткен чылын улуг четпестер бар болган. Хей санныг тудугларга акша-хөреңгини быыгаалыг чорудуу болгурун турган, ол чорук тудугның күүсаалаарын үзамдыктырарына, өну аар өртектиг болдурарына болгаш доозар тудугларның күүсаалаарын үзер чоруктарга чедирип турган. Бүрүнениң акша-хөреңгилерин ынчаар боттуг эвес ажыглаары оларның ажыглал чок чыдарын болдуруп, капитал салыышкынарының ажыктынын кудуладырына болгаш доостуумаан тудугның өзериңге чедирип турар.

Бүдүрүлге күүлерин ажыглалга киирериниң планы эрткен чылын улус ажыл-агыйының өлөөн чаңдык алыдларына улуг хемчөөлдөрлин-биле чедир күүсетинмээн. Кара металлургияда планда көрүнген алды прокат станнарын, бир домна суугуун, ийи мартен суугууларын болгаш ийи бассемер конвертерлерин ажыглалга киирбөөн; хөмүр даш үлетүрүүде 67 хөмүр даш шахталары болгаш казар черлери ажыглалга киирбөөн; тудуг материалдарының үлетүрүүнде үш миллион тонна хире цемент бөөр ниити күүлүг цемент заводтары болгаш ниити күүлүг 3,5 миллион кубометр ыылыглар бүдүрер чыын эптээр темир-бетон конструкциялары болгаш кезектерни бүдүрериниң заводтары ажыглалга киирбөөн.

Чуртталга тудугның планы долузу-биле күүсетинмээн. 1956 чылда планга үлүр барык-ла 3 миллион дөрбелчин метр ниити шөлүг чуртталга бажыңнары чедир бердинмээн. Чуртталга тудугның планын ылангыя СССР-ниң Хөмүр даш үлетүрүүнүң министерствозу, СССР-ниң Нефть үлетүрүүнүң министерствозу, СССР-ниң өңнүг металлургия министерствозу, СССР-ниң Көдөө ажыл-агый министерствозу, СССР-ниң Тудуг материалдарының үлетүрүүнүң министерствозу багай күүсеткен.

1956 чылда тудуг машиналарының паркының өскен, тудуг ажыларын механизастаарының деңнели бөгөөн. Ынчалза-даа хей-хей тудугларда тудуг машиналары үзагай ажыглатынын турар, машиналарның хей турар чоруун хөй-биле болдуруп турар, ол хирезинде-ле тудугларда аар болгаш хей күш үнер улуг хемчөөлдүг ажыдарны хөл-биле күүсеткен турар. Темир-бетон конструкцияларны болгаш кезектерни бүдүрер талазы-биле заводтарны тударының болгаш ажыглалга киирериниң планының дыка чедир күүсетиннейн турары-биле холбаштыр тудугта чыын эптээр темир-бетонну ажыглазы четпес темпиле-биле өзүп турар. Ажыктыг чаа-чаа тудуг материалдарының бүдүрүлгеэн кошкак төөгүүн турар.

Материал-техникиг хаңдырыгларны организастаарында четпестериң барыныг хараазы-биле өлөөн хей тудугларга ажыглга аңаа, турушкуннар бар турган, ол чорук күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн өстүрериниң талазы-биле онаалганы чедир күүсетпеэнге болгаш доозар тудугларны ажыглалга киирериниң хүүсаалаарын үзериниг чедирип турган.

Эрткен чылын тудуг организацияларының хей кезин орулгалыг ажыдаан, тудугның херек кырында өртек-үнеми 1955 чыл-биле деңнээрге өлөөн чигээн, ынчалзажок ол ам-даа аар болуп артышаан турар, ылангыя чуртталга тудугның өртек үнези оннаа бедик.

Тудугда чаңгыс аай төлевилелдерни ажыглары көөгүүзөн. Ынчалза-даа өлөөн хей төлевилел организацияларының ажылында чуртталга бажыңнарының чаа-чаа камчалыг төлевилелерин ажыглап могалыгының хөрөөнде хоорулаашкын бар. Бажыңнарны болгаш улуг тудугларны архитектура-планнамашкын болгаш хемчөөл талазы-биле шинтирлөөрге хей артык чүүлдерни ам-даа болдуруп турар. Хей-хей тудуг организациялары чуртталга тудугның эргежок чугула шинжларын ам-даа хаңдырбайн турарлар. Чедир ыылышкан чуртталга бажыңнарын ажыглалга киирер чорукту болдуруп турар.

VII. ИШТИКИ БОЛГАШ ДАШТЫҢЫ САДЫГНЫҢ ӨЗҮЛДЕЗИ

Бүрүне болгаш кооператив садыгының, (Центросоюзтың комиссиялыг садыглаашкынын киирештирбишаан) үүрүктен садар бараан саарылгазының ниити хемчөөли 1956 чылдың дургузунда 547 миллиард рубль болган болгаш мүрүнүдагы чыл-биле деңнээрге, деңнештирилге өртектер ёзугаар 45 миллиард рубль аны 9 хуу өскен. Садыгазашкының көдөө чөлөрге боттанылыын турар хереглекчилер кооперациязының үүрүктен садар бараан саарылгазы 11 хуу өскен. Үүрүктен садар бараан саарылгазының чыл планы ажыр күүсетинген.

Ниитиниң чеменилге чөлөрениң бараан саарылгазы эрткен чылын өлөөн өскен, ынчалза-даа ниитиниң чеменилге чөлөрениң бараан саарылгазының чыл планы күүсетинмээн.

Бүрүне болгаш кооператив садыында эң чугула аъш-чем бараанларының садыгының 1955-чыла деңнээрге дараазында хемчөөлдөрге өскен: эт, колбаса кылыглар болгаш эске-даа эт продуктулар — 10 хуу, балыктар, сельдилер болгаш эске-даа балык продуктулар — 5 хуу, мал саржаа — 26 хуу, үүнүг үүг — 18 хуу, сүт болгаш сүт продуктулар — 52 хуу, быыстак — 4 хуу, чүүргалар — 16 хуу, чигир — 21 хуу, кондитер кылыглары — 4 хуу, шай — 5 хуу.

Аъш-чем эвес кол бараанларны садары дараа-ла өскен: үүктен кылган пөстер — 32 хуу, торгу пөстер — 22 хуу, хендирден кылган пөстер — 47 хуу, хептер болгаш иштики хептер — 11 хуу, трикотаж кылыглар — 16 хуу, ар, херөөжен үк кылыглар — 8 хуу, хөм иштктер — 15 хуу, резина иштктер — 7 хуу, саван — 8 хуу, мебель — 12 хуу, керосин — 21 хуу. Даараныр машиналарны садары 22 хуу, чалаг тергелери — 9 хуу, мотоциклыларны — 14 хуу, бүүг хевириниң шактарын — 12 хуу, телевизорларны — 23 хуу, фотоаппараттарны — 8 хуу, бажыңга чем соодукчуларын — 42 хуу, хеп чүүр машиналарны — ийи ажыг катап, доозуп сорудукчуларын садары — 21 хуу өскен. Хөвен-саазын пөстерни садары 1955 чылдагызынга деңнээрге 1956 чылда өлөөн кызырыган.

Чонга болгаш колхозтарга бүдүрүлге хереглелин бараанларын садары дараазында хемчөөлдөрге өскен: шифер — 30 хуу, цемент — 9 хуу, соңга шили — 6 хуу, чүк автомобильдери — 6 хуу.

Чер-черде бүдүрүп турар улустуң хереглел бараанларының садыгже кирип турары өскен. Колхозтардан болгаш колхозчулардан хереглекчилер кооперациязының садыг ал турар бараанларының күсели-биле продуктулар кирилдеи 9 хуу, дүзелал ажыл-агыйларның продукциязының күсели-биле кирип турары 20 хуу өскен. Сүттү күрүненің садыг алырының планын ажыр күүсеткен республикаларда, крайларда болгаш областарда чер-черниң боттарының хаңдырыгазынга миллион үш чүс мүн тонна сүттү болгаш сүт продуктуларын артырып берген, ол чорук Украин ССР-де, Молдав ССР-де, Эстон ССР-де, Латви ССР-де болгаш РСФСР-ниң өлөөн областарында үк продуктуларны садыглаарын дыка өскижидер арганы берген. Ынчалза-даа чер-черде бүдүрүп турар бараанларның күсели-биле садыг четкизикче бараанларның кирип турарының хемчөөлдери ам-даа четпес.

Улустуң хереглел бараанларының садыглаашкыны дыка өөрү туражок, чамдык бараанларга чонның хереглели ам-даа долу хаңдыртымнайн турар. Чонның болгаш колхозтарның ыыш материалдарга, цементиге, шиферге болгаш эске-даа тудуг материалдарына, а ол ышкаш оттуг үүлдерге хереглелин база-ла четпес хаңдырын келген.

Чонның хереглевейн турар бараанларын садыг четкилериниг кииреринге улур чогуур демиселди садыг организациялары чоруткайн турар. Чамдык садыг организациялары садыг черлериниг бараанларны чонның хереглелин четчеи-биле өөреним көрбейн хуваап турар.

Центросоюзтың комиссиялыг садыының бараан саарылгазы мүрүнүү чылдагызынга болзаарга, деңнештирилге өртектер ёзугаар, 1956 чылда 55 хуу өскен. Комиссиялыг садыңны дамчыштыр эштн болгаш куштарны, сүттү болгаш сүт продуктуларын, үстү, далганы болгаш крупаларны 1955 чылдагызындан дыка хөйнү саткан.

1955 чылдагызынга деңнээрге колхоз рынокторында өртектер 10 хуу чигээн. Эштин, сүттүң, мал саржаанның, хлеб продуктуларының, могалаарның болгаш үүнүг үүгүң өртектерге өлөөн улуг-биле чигээн.

Совет Эвилелиниң даштыкы чурттар-биле садыглажылгазы калбарын үргүлчүлевишаан турган. 1955 чылдагызынга деңнээрге ССРЭ-ниң даштыкы садыг саарылгазы 9 хуу өскен. Улус демократизының чурттары-биле, а ол ышкаш Барыын Европаның, Чоокку Чөөн чүктүн болгаш Мүрүнүү-Чөөн Алиниың өлөөн чурттары-биле садыглажылга калбарган.

Мүрүнүү чылдарлагызы ышкаш, ССРЭ-ниң экспортунда машиналар болгаш дериг-херекседелер улуг черни өөлөп турган; кара болгаш өңнүг металлдарны, нефтини болгаш нефть продуктуларны база бүдүрүлге хереглелиниг өскө-даа бараанларын 1956 чылда экспорттары дыка көөгүүзөн. Бүдүрүлге хереглелиниг чамдык бараанларының болгаш улустуң хереглелиниг бараанларын импорттары базы өскен.

VIII. АЖЫЛЧЫННАРНЫҢ БОЛГАШ АЛБАН-ХААНЧЫЛАРНЫҢ САНЫНЫҢ БАЗА КҮШ-АЖЫЛДЫҢ БҮДҮРҮКЧҮЛҮҮНҮҢ ӨЗҮЛДЕЗИ

ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйында ажылчыннарның болгаш албан-хаанчыларның саны 1956 чылын төнчүүнде 50 миллион кижи болуп, 1955 чылдың төнчүүнде турганынган 2,1 миллион кижи хей болган.

Бүдүрүлге адырларында — үлетүрүде, тудугда, совхозтарда, транспортта болгаш харылаада ажылчыннарның, инженер-техникиг ажыдакчыларның болгаш өске-даа тускай өртемчилериниң ниити саны 1.700 мүн кижиге көөгүүзөн, оон иштинде тывыш кооперациязының бүдүрүлгелери күрүне үлетүрү кыдыр шилчөөнин-биле холбаштыр өлөөн хей ыыдыг бүдүрүлгелериниг артельдер кежигүннери ажылчыннар болгаш албан-хаанчылар болуп ажылче шилчөөнинин үүжүн 600 мүн хире кижиге көөгүүзөн. Эргелел аппаратының штаттарында артыкшыларны үзүткаар болгаш хосталган ажыдакчыларны бүдүрүлгеже шүүт шилчиңер талазы-биле ажыл үргүлчүлел келген. Школарының, өөредилге чөлөрениң, эртем-шинчилел болгаш культура-чырыышкын албан чөлөрениң ажыдакчыларының саны 150 мүн кижиге, өмнелге болгаш санитар-курорт албан чөлөрениң ажылакчыларынын — барык 150 мүн кижиге, садыгның, ниитинин чеменилге чөлөрениң, чуртталга-коммунал ажыл-агыйының ажыдакчыларының — 100 мүндан ажыг кижиге көөгүүзөн.

Чуртка ажыл чок чорук, мүрүнүү чылдар-биле, бир дөмей 1956 чылда чок болган.

Техникиг училищелери, ус-тывыш, темир-орук, даг-үлетүр училищелериниг, фабрика-завод өөредилгениниг школаларын, тудуг, даг-үлетүр школаларын, көдөө ажыл-агый механизациязының училищелерини бедик мергежилдиг 650 мүн аныяк ажылчыннар эрткен чылын доосхан болгаш оларны үлетүрүде, тудугже, транспортте база көдөө ажыл-агыйже ажыдлаары-биле чоруткан, оларның иштинден 250 мүн хире механизаторларны көдөө ажыл-агыйже чоруткан.

Күүлүүнде бригадалан өөрениринің болгаш курстуг өөредилгениң аргазы-биле 7,5 миллион ажылчыннарны болгаш албан-хаанчыларын мергежилин бедиткен болгаш өөредилгезин чоруткан.

Ажылчыннарның күш-ажылынын бүдүрүкчүлүү 1955 чылдагызы-биле деңнээрге үлетүрүде 7 хуу болгаш тудугда 10 хуу бедөөн. Ынчалза-даа, үлетүрүге күш-ажылын бүдүрүкчүлүүн бедилер талазы-биле онаалганы СССР-ниң Хөмүр даш үлетүрүүнүң министерствозу, СССР-ниң Ыыш үлетүрүүнүң министерствозунуң ыыш белеткээр бүдүрүлгелери, Станок тудугның болгаш херекседелер бүдүрер үлетүрүүнүң министерствозу, СССР-ниң Тудуг материалдар үлетүрүүнүң министерствозу өлөөн чедир күүсетпээннер.

Бүүн-ажылын бүдүрүкчүлүүн бедилер талазы-биле онаалдаларны өлөөн хей бүдүрүлгелериниң багай күүсеткен чоруу чаа техниканы нептередир керекте четпестер, хөделиг ажылдан турар күүлерниң долу эвес ажылаанынын, ажыл шагында чидириглериниг болган ажылдың дески эвес чоруунун үжүрүнде болгуулган.

IX. НАЦИОНАЛ ОРУЛГАНЫҢ ӨЗҮЛДЕЗИ БОЛГАШ ЧОННУҢ АМЫДЫРАЛЫНЫҢ МАТЕРИАЛДЫГ ЧААГАЙ БАЙДАЛЫНЫҢ БОЛГАШ КУЛЬТУРЛУГ ДЕҢНЕЛИНИҢ БЕДЗЗНИ

Чонның амыдыралынын материалдыг байдалынын улам ыыдай эжижиишкини болгаш культурлуг деңнелиниң улам ыыдай бедиишкини 1956 чылда чедип алынган. ССРЭ-ниң национал орулгазы 1955 чылдагызы-биле деңнээрге 12 хуу өскен. Национал орулганың өөрүлдези база ажылчыннарның, албан-хаанчыларның болгаш колхозчуларның орулгаларын бедилер, хоорайда болгаш көөгүе социалистиг бүдүрүлгениң улам ыыдай калбарымышкынын хаңдырар арганы берген.

Ажылчыннарның болгаш албан-хаанчыларның орутумак ажыл-төлевири 1955 чылдагызы-биле деңнээрге 3 хуу үзүткан, а ажылчыннарның болгаш албан-хаанчыларның ажылчыннарын болгаш албан-хаанчыларын ажылы-биле ажылдаарлыг ажылы-биле ажылдаарлыг ажылы-биле ажылдаарлыг

Сонгуулдаларга алдар кылдыр

Партияның масса-политиктиг ажылын күштелдирер

Чаа-Хөл районуун партия организациялары чер-чер Советтерниин сонгуулаларына холбаштыр партияның масса-политиктиг ажылын калбартып турар.

СЭКП райкомунуң бюрозу районнуң болгаш колхозтарының төптеринде, бригаларда 9 агитпунктуларны организастаан, оларның эргелекчилерин томуйлап тургускан, агитпунктулар амгы үеде бүрүн деритинген. Сонгуулдалар үеэлинде чоруулар политмассалыг ажылдың тематиктиг планын бадылаан, партия организацияларынче чоруткан, чер-черге агитаторларның бөлүк чөвүлел хуралдарын чыыдырыгылаан, оларга сургаалдалыг илеткелдерни кылып берген.

Амгы үеде МТС-те № 2 агитпунктуунуң (эргелекчизи эш Чараш-оол) ажылы организастыг чоруп турар. Ол агитпункт чогуур өйүнде деритинген, сонгуулдың литературазы, солуннар, журналдар ыныз делгетиннген, агитпункт үргүлү ажылдап турар.

Агитколлективтиң удуртукчузу эш Н. Лопсан 22 агитаторларның сургаалдалыг хуралын ийи удаа чыыдыргаш, түс-түс агитаторларның кылыр ажылдарын айтып берген. Ол коллективтиң агитаторларының ишкинден эштер Бичурин, Чылбак, Аганьцов болгаш өскелер-даа сонгукчулары-биле ыныз-бүрү темаларлыг беседаларны соолгу хүннерде 3—4 удаа чорудуп турарлар.

Ынчалдыр болза-даа чамдык агитпунктуларның ажылында үзүт четпестерниң бар болуп турарын айтыры чүгүл. Чижээ, Шанчыда болгаш Хеременде агитпунктуларда чамдык агитаторлар сонгукчулар ортузунга тайылбыр ажылын амыгаа чедир эгелевээннер. Бо фактылар болза райкомуун пропаганда болгаш агитация кылдызының (эргелекчизи эш Товуу) болгаш чамдык партия организацияларындан агитация ажылын чогуур деннелиг чедир удуртпайн турары-биле тайылбырлаанар.

Айыттынган четпестерни доп-дорааан чайлаткаш, сонгукчулар ортузунга партияның масса-политиктиг ажылын улаана күштелдирери бистиң сонгаарлатынмас сорулгавыс.

Т. БЕГЗИ.

Токарь Степан Мамышев

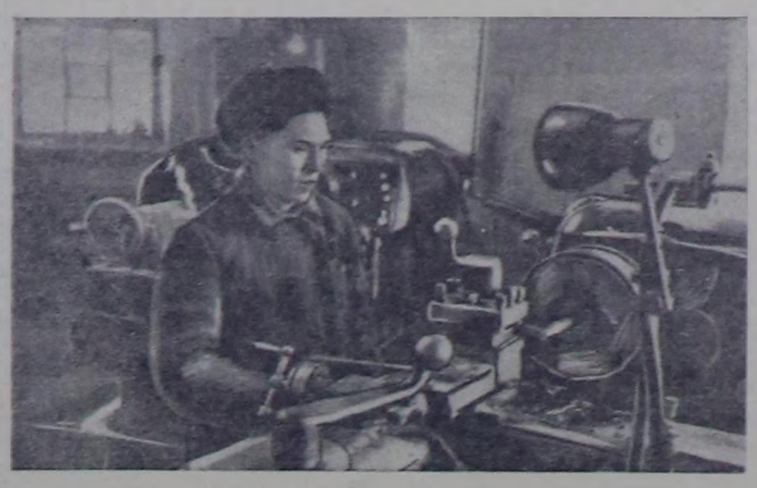

Кызыл-Мажалыктың машина-трактор станциязының токары Степан Мамышев болуунуң кылымаккай күш-ажылы-биле коллективте сураглыг.

Чер-чер Советтерниге сонгуулаларга күш-ажылчы чаа чедиишкиннерлиг ужуражыры-биле ол бүдүрүлге планын ай санында 300 хуулан кудулаттаазын хүлээнген. Степан Мамышев бүдүрүлге планын эрткен чылын база 250—300 хуулан кудулаттайн турган.

Дуржулгалыг токарь көдээ ажыл-агайның ыныз-бүрү машиналарының кезектерин, тракторларның болгаш автомашиналарның кезектерин кылып турар. Ол 5-ки разрядтың токары. Оон аная токарь станогунга чоңдурган кезектериниң шынары эки болгаш эдээриниң хуусаазы үзүн.

Оон чедиишкиниг ажылының болгаш бүдүрген продукциязының шынарының эки болуп турарының чажыды үүлел? Ында кижи кайгаар чажыт чүве чок. Күш-ажылы шын организастааны болгаш ажыл шагын чөп ажыттаазы токарь Степан Мамышевтиң ажылының чедиишкининиң үндезини болур.

Көдээ ажыл-агай машиналарының кандыг бир кезээн чоңдурар дээрге азы кандыг-бир даалганы алганда ол аная хереглетинер металлы, херекселдерни болгаш станоктун бизин баш улур ыяк белеткеп алыр. Ажыл шагын бүдүрүкчүлүг ажыглаары-биле ол зар-сазар ажылдарны — станоктун бизин чидиперни, херекселдерни чаныга белеткеп алырын, станокту аштаарын, үзүрин ажыл шагы эгелээриниң мурнунда азы ажыл шагының соонда кылып ап турар.

Күш-ажылы ындыг ыныз бодамчалыг организастааны ажыл-шагын чүгле продукция бүдүрериниге долу ажыглаар арганы аная берген. Станокту ажыл шагында аштаар, кандыг бир херекселди улур тыптынар чүве Степан Мамышевте чок.

Ону токарь мергежилиге хоочун мастер Иван Пичугин өөреткен. Ол чедиги разрядтың токары. Степан Мамышев ам болуунуң башкызы-биле чаңгыс цехте кады ажылдап турар. Олар боттарының бүдүргечи мергежилин болгаш дуржулгазын бедиктиишкин, бүгү күжүн бүдүргечиниң мурнунда салыныган сорулганы үре-түннелдиг шиитпирлээринче салып турар.

Кызыл-Мажалык МТС-тиң сентебчилери болгаш токарьлары часкы тарылгага эки белеткелдиг ужуражыр дээш демиселги күштелдирген. Токарь Степан Мамышев социалистиг чарыка бедик хүлээлгени алган, сеглээн сөзүн ажыл-херек кырында боттандырып турар.

Т. ОЮН.

фото авторнуу.

СЭКП ОБКОМУНДА БОЛГАШ ОБЛКҮҮСКОМДА

Совхозтарның мал болгаш чер ажылдарынга дээре көргүзүглери дээш социалистиг чарыштың түннелдериниң дугайында

1956 чылдың IV кварталының дүргүзүнде мал ажылынга болгаш чер ажылынга бедик көргүзүглери дээш колхозтар аразында социалистиг чарыштың түннелдерин чугаалажын көргеш, СЭКП обкомунуң болгаш облсоветтиң күүскомунуң демиглээни болза эт, сүт, дүк дужаалдазының күрүне планын, көдээ ажыл-агай культураларының грезиверниң · үргүшкүнүн ажыр күүсеткеш, квартал дүргүзүнде азырал инек бүрүзүнден өске совхозтарга бодаарга, эдээн хой сүттү саанга алырын ханыргаш, «Элегес» болгаш «Өөк» совхозтар социалистиг чарышка эки түннелдерни чедип алганнар. «Элегес» совхозта мал кыыгталдыышкыны эдээн организастыг черуп турар. «Барлык» болгаш «УТКА 25 чылы» совхозтарының дирекциялары, партия, комсомол болгаш профсоюлел организациялары ажычыннарның болгаш туска эртемиглерниң социалистиг чарыжын багай удуртканнар, оон түннелинде эт, сүт дужаалдазының чыл планы күүсетиннээн, чогуур аргалар турда-да мал ажылынга болгаш чер ажылынга өскежок чугула түннелдер эдээн алдынмаан. «Барлык» совхозта мал кыыгталдыышкыны багай организастатынган, малдарның елүм-чилиниң эдээн болдурган.

СЭКП обкомунуң болгаш облкүүскомунуң контаатканы болза:

Эт белеткелиниң планын 115,5 хуу, сүттүн — 108,8 хуу, дүктүн — 119,6 хуу, тарма культураларының грезин үргүшкүнүнүң планын 104,3 хуу, картофельдин—107 хуу күүседирин болгаш азырал инектен-не 524 кг сүт саан алырын, мал кыыгталдыышкынын дээре организастаарын ханыргаш, 1956 чылдың IV кварталында эки көргүзүглерни чедип алган «Элегес» совхозка (директору эш Бересенев, парторганизация секретары эш Биргагаев, зоотехник эш Казакова, агроном эш Савельев) СЭКП обкомунуң болгаш облкүүскомнуң шилчиир Кызыл тугун хевээр артырган.

Политөөредилгени ынчаар удуртуп болбас

Тожу районнуң «Совет Тыва» колхозта партия организациязы (секретары эш Үзек) 1956 чылдың октябрь 1-де агар-политика белгүмүнүн кичээли эгелээр чүве деп эдээн хой кижилерниң ат, фамилиязын бүрүткеп алган.

Ынчалдыр болза-да бо чылдың январьга чедир агар-политика белгүмүнге чаңгыс-даа кичээл болбаан. Ам кажан эгелээрин-да билдинмес.

—Бистерни агар-политика белгүмүнге өөренир кылдыр бижип алган болгай, ам кажан өөренир улус боор бис, деп ынакчылар Самбый-оол болгаш Севээнек олар айтырып турар.

Партияның Тожу райкомунуң пропаганда болгаш агитация кылдызы (эргелекчизи эш Соскар) колхозта агар-политика белгүмүнүн ажылын мынчага чедир сонгуурган көрбаан. Белгүмүн дыннакчылар-биле чечелеан болза-да пропагандиске чогум кымны томуйлааны ам-да билдинмес.

К. КИМ-ООЛ.

Колхозтуң кыштагларында

Каа-Хем районда «Октябрьниң 30 чылы» көдээ ажыл-агай артели мал кыыгталдыышкынынга белеткелди багай эвес организастаан. Амгы үеде колхозтуң 3700 ажыг шөөр малы түс бүрү олардарында тарыычалыг кажаалар-биле хандыртынган, менги болгаш хүр кыштаглап турар.

Колхозтуң хой фермазының эргелекчизи эш Дозур-оол зооветеринарин ажылдакчылары-биле харылааны быжытыынаан, кыштагларны үргүлү эргип, малчыннар-биле беседаларны чорудуп турар. Ажылда илерээн четпестерни чайладырынга оо-да дорааан боттуг хемчегер алдыны турар.

Чиңге-Дагда үүн кыштаглаткан 580 арттер эш Дүзетейниң эки олардалды, ажаап турарындан бакымрайшкын чок, барык күскү хевөөр семис. Эш Саидый-оолдуң коъданында 500 ажыг аныяк хойлар база хүр кыштаглап турар. Кыштагларже мал чеми сөөртүр звено база эки ажылдап турар.

С. МААДЫ.

Номчукчуларның бижип турары

КАА-ХЕМ РАЙОННУҢ Хрущев аттыг колхозунда чоокта чаа радио белдирилдерни ыныз Дагда чыл-чыл бөрулерни өлүрүп, колхозунга хой орулганы кирип келген. Бо кыжын 4 улуг бөрулерни өлүргеш эдээн хой түүнү колхозтуң агар санынга кирген.

Д. КОМБУ.

ЧӨӨН-ХЕМЧИК РАЙОННУҢ Хорум-Даг чеди чыл школазының өөренчилериниң ада-иелери школага шеф чоруткаш, 19 өрээлди чугайлап, чүн берген. Оон ашыда стол, сандай, парта болгаш өске-даа херекселдерниң септелгезин кылган. Шефке Калчан-Сюрюн, Опур, Хува, Борбак, Даңгыр, Сенди, Казын-оол олар организаччы чоруун көргүскеннер.

М. СЫНАА.

КЫЗЫЛДЫҢ көдээ ажыл-агай техникумунуң библиотеказының ном фондузу чыл келген тудум-на көвүдеп турар. Ында ам 17 мун ажыг ыныз-бүрү номнар бар. Студентилер өөредилге номнарындан ашыда чечен чогаалдарның литератураларын хөй-биле ап номчуп турарлар. Библиотеканың эргелекчизи Вакушина чер-чер Советтериниң сонгуулдаларына холбашкан литература делгелгезин тургускан.

Н. МАЙГЫН-ООЛ.

ЧАА-ХӨЛ РАЙОННУҢ Ленин аттыг колхозунда чоокта чаа радио белдирилген. Колхозчулар радио дамчыдыгазын дыннап турарлар. Колхоз төвүнде электростанция, дээрбе, ийи пилорама ажылдап турар. Бүдүрүлгениң болгаш культура-амыдыралдың тудуглары колхозта калбарып турары-биле колхозчуларның амыдырал-чуртталгазы улам-на бедип турар.

Д. ДОРЖУ.

КЫЗЫЛ РАЙОННУҢ «Баян-Хем» колхозунда комсомол организациязының секретары Кара-оол удурткан бот-тывыгыр уран-чүүл белгүмүнүн киржиччилери кыштагларда малчыннарга оюн көргүзүп чоруп турар. Январь айының иштинде өлүрүн хөй оюнларны малчыннарга көргүскен. Комсомолчулар кыштагларга баргаш кажаалариның көрөөнин хооруп, иштидаштын аштап чоруурлар. Оларда дерги садыны болгаш аптекажыгаш база бар.

Н. НОРБУ.

БИЙ-ХЕМ РАЙОННУҢ Ленин аттыг колхозунуң № 1, № 2 сүт-бараан фермаларының инектери быжаалап эгелээн. Январь айда 30 инек төрээн, оларның быжаалары четче доругун турар. Чаа төрээн инектериниң суду-биле фермаларының сүт саалдазы сөолгу хүннерде өлүрүн бедээн.

М. КИРОВ.

Боодалга маргылдаазы

Январьның төнчүзүнде Барыын-Хемчик району Кызыл-Мажалык суурга бир дугаар чер дээш районнуң боодалга маргылдаазы болуп эрткен. Аная шупту 60 ажыг кижи киришкен.

Иштин командалар аайы-биле бирги черни ВЛКСМ райкому, ийиги черлерни Кызыл-Мажалык МТС-тиң командалары түс-түс эдээлээннер. Командалар беш-беш кижилер турушкан.

М. Шулу 95, П. Леонтьев 94, Х. Кимоол 93 саннарлыг болуп, эки түннелдерни көргүскеннер.

Г. БЫЧКОВ.

* * *

Облпотребсоюзтуң болгаш областың сан кылдызының шыдыраачыларының командаларының маргылдаазы чоокта чаа болуп эрткен. 6 хөлдерге 12 шыдыраачылар ужуражкан.

Салымыкының түннелинде сан кылдызының командазы—3,5 саныг, облпотребсоюзтуң командазы — 2,5 саныг болган.

И. ТОРЖУ.

Хулиганнарны шииткен

Тураида мал ажылының эштелгезиниң бухгалтери Туран хоорайда чурттан турар, 1924 чылда төрүттүнген кежигүн эвес Цырен Будаевич Будаевтың база Бий-Хем райпозунуң ыяш доораакчызында ажылдап, Туран хоорайда чурттан турар 1911 чылда төрүттүнген Сат Бошалович Идам оларның хулиган херек үүлгеткенинин дугайында районнуң шагдаа кылдызынын киирип келгени материалын хынап көргеш Бий-Хем районнуң улус судунуң судузы үүн шииткен.

Будаев 1956 чылдың декабрь 31-де, хамаанды Пунаеванын бажыңына чаа чыл кежээнинде чалалтага баргаш арага ижип алгаш улуска чалчып, Пунаеваны эттээр деп турган. Пунаева кажан Будаевтен чаштыр дей бөөрге Будаев куучуже үүн кээп, Пунаевага кижаныышкан, адерип кылаштап турган.

Идам 1957 чылдың январь 5-те Бий-Хем райпозунче кирер эжик аксында таныныы бажыңына эзирик чедип келгеш таныныы Медведевке чалчып, бак сестер-биле сөглээн.

Будаевтың болгаш Идамның хулиган херек үүлгеткенинин дугайында районнуң шагдаа кылдызының киирип келгени материалларының фактылары бүрүү-биле балыктатынганын барымдаалаан РСФСРнин Дээди Совединиң Президиумунуң 1956 чылдың декабрь 19-та үндүрген «Биче хулиган чорук дээш харысалга дугайында» Чарлыының 2-ги кезээ-биле Будаевтың болгаш Идамны 15 хонук хуусаа иштинде Кызылдың кара бажыңынга күш-ажыл кылдыртыры-биле шииткен.

Эгелекчи саналдар болгаш партия организациязы

Көдээ ажыл-агайны көдүрер дугайында СЭКП-ниң XX съездизиниң төөгүү шиитпирлерин амыдырала боттандыра; дээш Чадаана МТС-тиң партия организациязы коммунистерниң, комсомолчуларның болгаш бүгү механизаторларның ортузунга партийжи-организастыг болгаш партийжи-политиктиг ажылдарны күштелдирбишаан, бүдүрүлгете техниктиг ...шилгени, бүдүрүлгениң культуразын, ...-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бүгү-ле ...леглер-биле белдирип, амгы үеде сеп...ниң темпизин дүргелдирп, аная үнер ...дарны эвээжедип, тракторлар-...кожуг машиналарының септелгеледе...ң шынарын бедидип турар.

...57 көдээ ажыл-агай чылында районн... колхозтарынга бедик дүжүттү чедип ...ы — машина-трактор станциязының ...ы хову ажылдарынга белеткелиндег хамаржыр. Ынчангаш МТС-тиң партия организациязы септелгениң башкайгы хүннериндеп эгелээш-ле техниктиг кадрларны белеткээриниң айтырыын кичээнгейниң төвүнге тургускан. Коммунистерден болгаш комсомолчулардан 34 кижини септелгениң кол белдирлериндеп быжыглап тургускан. Оон ынай эгелекчи саналдарның 12 кижи составтыг бюрозу ажылдап турар. Оон ажылын кол инженер коммунист эш Дубовцов, СЭКП кежигүнүнге кандидат эш Монгуш Доржу олар удуртуп турар. МТС тракторлар болгаш кожуг машиналарының септелгезиниң баштайгы үш айлар планын 120 хуу күүселирин чедип алган. Ындыг түннелди чедип алыры ындыг-ла белен эвес турган. Тракторлар болгаш кожуг машиналарының септелгезинге хереглетинер артык кезектер чедишпес. Тракторларның чамдык манза кылынмас ыныз-бүрү подшипниктери, ылангыя тракторларның чоруулга кезээнин № 307, портовой дамчыдыкчының № 75—13 болгаш 313, моторнуң № 205 подшипниктери болгаш оон-даа өске чугула чүүлдер бо хүнге чедир-де келбээн.

Ынчангаш партия организациязы база МТС-тиң дирекциязы септелге дугайында ниити, эренгей чугаалардан боттуг ажылче, бергелерни ажыр арттериниң аргаларын тыварының айтырыгларынче шиитпирлиг эргилдени кылган. Моон мурнунда ажылы эки-живейн турган эгелекчи саналдар бюрозунга коммунистерден эштер М. Доржу, Очаковский, Русов, Очур-оол ...ларны киирген болгаш ол бюронуң ажылынга хүн-бүрү практиктиг лузаны көргүүн база техниктиг сүмелерни берип турар кылдыр кол инженер коммунист эш Дубовцовту быжыглап тургускан. Чогаалыкчы саналдарны ол бюрога, техниктиг чөвүлел хуралдарынга, чамыкта бүдүрүлгениң хуралдарынга болгаш партияның ажык хуралдарынга түннеп чугаалажын турар.

Септелгениң бо чылгы бирги хүннериндеп эгелээш 46 эң чугула чогаалыкчы саналдар хүлээп алдынган. Ол саналдарны шуптузун амыдырала боттандырып, тракторларны, кожуг машиналарын септээринге ажыглаан. Оон түннелинде септелгете 50 мун рубль каналга чедип алдынган.

Чамдык эгелекчи саналдарны аная көргүзерге: сеялканың улуг дугуйунуң зенер эш Дубовцовту, машина-трактор мастерсказының эргелекчизи эш Русовту аная быжыглап берген. Комсомолчу Березицкий сеялканың улуг дугуйун септеп эгелээн. Ол болза, токарь станогунуң сонгу талакы ужунга тускай кранштейн тургускаш, аная дугуйну быжыглаан. станоктуң патронунга штанка дээр узун өзек кылган, оон бажынга резец (кески) быжыглаан, оон-биле дугуйнуң ступицазының иштин алгылыр чоңдургаш, аная ортузунган үзе кезип каан ийи втулка салыры биске бирги сорулга турган. Чүге дээрге сеялканың чаа дугуйлары келбес турган. Моон мурнунда ону чаартып кылырда, дугуйнуң спиц дээр 18 салааларын үзе кескилээш, оларны катап тудуштурарыбиле 18 втулкаларны токарь станогунга чоңдургаш, а оон соонда спицтерге оларны катап тутканнар. Ынчаар кылырга ук дугуй быжыг эвес болуп, үргүлү үрехир, ийи талазында ону ынчаар чаартып кылырынга 50 рубль чарыгдатынып, хой ...ше-шак үнер турган, ынчаарга чаа ындыг дугуйнуң өртээ 75 рубль болгай.

Партия организациязы ол дугайын чаартыкчыларның, инженер-техниктиг ажылакчыларының хуралынга чугаалажырын организастаан. Аная ажыктыг саналдар үнген. Аныяк токарь комсомолчу Березицкий сеялканың улуг дугуйун катап аде чаартып кылырын бодап чогаалдыр хүлээлге алган. Эш Березицкийниң саналын хурал деткээн болгаш оон ажылынга дүрген дуза чедирери-биле кол инженер эш Дубовцовту, машина-трактор мастерсказының эргелекчизи эш Русовту аная быжыглап берген. Комсомолчу Березицкий сеялканың улуг дугуйун септеп эгелээн. Ол болза, токарь станогунуң сонгу талакы ужунга тускай кранштейн тургускаш, аная дугуйну быжыглаан. станоктуң патронунга штанка дээр узун өзек кылган, оон бажынга резец (кески) быжыглаан, оон-биле дугуйнуң ступицазының иштин алгылыр чоңдургаш, аная ортузунган үзе кезип каан ийи втулка салыры биске бирги сорулга турган. Чүге дээрге сеялканың чаа дугуйлары келбес турган. Моон мурнунда ону чаартып кылырда, дугуйнуң спиц дээр 18 салааларын үзе кескилээш, оларны катап тудуштурарыбиле 18 втулкаларны токарь станогунга чоңдургаш, а оон соонда спицтерге оларны катап тутканнар, электросварка-биле каңнаар турган. Ынчаар кылырга ук дугуй быжыг эвес болуп, үргүлү үрехир, ийи талазында ону ынчаар чаартып кылырынга 50 рубль чарыгдатынып, хой ...ше-шак үнер турган, ынчаарга чаа ындыг дугуйнуң өртээ 75 рубль болгай.

Комбайнер Будь эзриилер болгаш ыныз-бүрү дээрбектерге шайбалар кылыр тускай станок кылып тургускан. Септелгете ыныз-бүрү ындыг шайбалар хүнбүрү чүс-чүүс-биле херек. Мурнунда холдуң демир безер хачызы-биле 5—10 минута иштинде бирээни кылыр турган. Ам ол станоктуң дузазы-биле 2—2,5 минутада бир шайбаны кылып алырын чедип алган. Ол ышкаш тракторнуң сонгу чедер дугуйунуң ступицазын чаартып кылыр, портовой дамчыдыкчыда № 313 подшипниктин чыдыны хозан каарга, ону станокка № 50-412 подшипниктиң хемчээлинге чоңдургаш, № 50—412 подшипникти салып алыр дээн чижектиг чогаалыкчы саналдар хүн-бүрү төрүттүнүп үүнүп турар болгаш ону бүдүрүлгеге калбаа-биле ажыглап турар бис.

Чогаалыкчы саналдарны станциянын бүдүрүлгезинге моон соңгаар улам калбартыр, оларның арга-дуржулгаларын өске механизаторларга таныштырып солуштурар сорулга-биле чоокта чаа септелге ажылчыннарының ниити хуралынга инициаторжулар Куль, Березицкий оларның беседаларын организастаан бис. Оларның дуржулгаларын септелге мастерсказында агитаторлар механизаторларга таныштырып турар. Ол ышкаш неделя санында болуп турар политинформацияларга чугаалап, хана солуунга чыгыып турар.

Партия организациязы чаартыкчы саналдарны деткиринге администрацияның, профсоюлел болгаш комсомол организацияларының киржилгезин идепкейжиткен. Чоокта чаа оларның киржилгезиниге рационализаторларның конференциязын чыыдыргаш, аная септелгениң эгелээнинден бээр болган рационализаторжу саналдар болгаш оон түннелдерниң дугайында айтырыгны чугаалажыкан. Ол чорук механизаторларның ажылга инициативазын улам көдүрериге улуг рольдуг болган. Оон-биле чергелештир септелгениң бирги хүнүнден-не эгелээш социалистиг чарыштың таныкчыларын болгаш эгелекчи чаартыкчыларны районнуң, МТС-тиң Хүндүлел болгаш көргүзүг самбыраларына илередип, оларны өртектиг чүүлдер-биле шаңнап турар бис.

Ындыг болза-даа эгелекчи саналдарны чогуур үеэлинде деткиир талазы-биле партия организациязы ам-даа четпес ажылдап турарын, ылангыя ол ажылга комсомолчу-аныяктарның киржилгезин эки күштелдирип шыдаайн турарывысты миниир херек.

МТС-тиң механизаторлары чер-чер Советтериге сонгуулаларга алдар болдуртан социалистиг чарышты калбартып, тракторлар болгаш кожуг машиналарының септелгелерин февраль 23-те ыяавыла доозарын хүлээнгеннер.

О. ШИРИНДИВИ,
Чадаана МТС-тиң партия организациязының секретары.

12 тонна картофель

Таңды районнуң Ленин аттыг колхозунуң кежигүннери 1956 чылдың чайынында өстүрүп алганы картофельдин дужүдүн ой-шаанда ажаагаш, ногаа шыгжаар черге урун алганнар.

12 тонна картофельни кладовщиктер Докел-оол, Коштай-оол олар хүлээп алган, аттарын салып бергеннер. «Ам чүү боор, хамык харыысалга бистен чайлаан» деп агроном Түрген-оол-даа, хову бригадирилер Удумбараа-даа амыраан ышкаш улуг тынганнар. Ынчалзажок кыштың соогу бар деп чүвени утпаннар. Картофель донуп калган. Ону донурбас арга турган. Ынчалзажок удуртукчуларның талазындан кадыг-даа хайгаарал чок болганы-биле колхозчуларның кызымаккай күш-ажылының үре-түннели хей барган.

С. ПИРОГОВ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң орлакчызының, иштики информация кылдызының — 3 — 88, харыысалгалыг секретарының культура болгаш амыдырал кылдызының 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, көдээ ажыл-агай кылдыстериниң 3—68, чаа кылдызының база бухгалтериясының 3—65.

Редактор К. С. ШОЯГУ.

ТС—00075. Культура эргелериниң типографиязы

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЯЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилетиннген.

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ ХЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ ХЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1957 ФЕВРАЛЬ 8 ПЯТНИЦА № 29 (3741)

Өртээ 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ АЛДЫГЫ СЕССИЯЗЫ: 1957 чылда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң күрүне планының дугайында М. Г. Первухиниң илеткели (1 арын).

1957 чылда ССРЭ-ниң Күрүне бюджединиң дугайында болган 1955 чылда ССРЭ-ниң Күрүне бюджединиң күүселезиниң дугайында А. Г. Зверевтиң илеткели (2 арын).

Сонгуулаларга холбаштыр агитация ажылын күштелдирер (2 арын).

А. Наизын.— Колхозтарның экономикалын көдүрериче сагыш салыр (3 арын).

С. Тамба.— Колхоз даргазы чүге катап сонгуулуурбазаның? (3 арын).

С. Комбуй-оол. — Өредилге — чүгүларның сеңим-чалаачызы (3 арын).

Д. Арапчаа.— Часка бүгү талаа-биле белеткелдиг- ужуражыр (3 арын).

БАШКЫНЫҢ СҮМЕЗИ: Б. Пуговкина— Өг-бүлеге чүгүларның күш-ажылчы кижизидилгеин (4 арын).

Араб улустар хосталга болгаш хамаарышпас чорук дээш демиселде (4 арын).

Алжирде байдал (4 арын).

ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ АЛДЫГЫ СЕССИЯЗЫ

1957 чылда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң күрүне планының дугайында

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының Бирги оралакчызы, Күрүненің Экономика комиссиязының даргазы депутат М. Г. ПЕРВУХИННИҢ илеткели

Улус ажыл-агыйының планын ССРЭ-нин Күрүне бюджеди-биле кады харугла ССРЭ-ниң Дээди Совети чугаалажын көөрү болза күрүне план�-ажыл-агыйының хөгжүдериниң ажыглаарының дүгжүн турар болгаш улус ажыл-агыйында курлавырларны шүлүдүрүнге база улам-на долуу-биле ажылдарынга, а ол ышкаш ажыл-агый болгаш ишче организацияларының идиглиг бөөр деп болуунуң илеткелинің эгезинге М. Г Первухин демиргеен.

План болгаш ажыл-агый организацияларының ажылында бар улуг четчестерни уургуларынче орукторны айтып, 1956—1960 чылдарның болгаш 1957 чылда улус ажыл-агый планының контроль чурагайларын ылавыларының угланылышкынын тодарадыпаан СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң, айтыышкынналрын сессияга чугаалажын көөрү-биле чазактың киирин тураары ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң күрүне планының үндезинин болдурган.

М. Г. Первухин оон соонда, 1956 чылда план күүселдериниң түңнелерин доңчулаг чугаалаан, ол түңнелериин дугайын ССРЭ-ниң Төп Статистика Эргелериниң январь 31-де парлап үндүрген дыңнаалынга тодарадыг чугаалаан болгай. 1956 чыл болза ажыл-агый талаазы-биле ажылчорулгаанның бүгү-ле адыларынга совет улустуң улуг чедиишкиннериниң чылы болгаан. СЭКП-ниң XX съездизиниң тоогуулуг шиитпирлерин боттандырыпаан, коммунистиг тургузуушкунуң хөрээнге бүрүнгаар улуг базынны чүрт кылган.

1956 чылда доктаатынган планны социалистиг үлетпур ажыр күүселди, 1955 чыл-биле деңнөөрге бүдүрүлгениң хемчээлин барык 11 хуу, оон иштинде бүдүрүлгениң чепсек-черекселериниң бүдүрер талазы-биле 11,4 хуу, хереглелиг түүлерни бүдүрер талазы-биле 9,4 хуу улгаттыргаан. Үлетпурун бүдүрүлге күүгүзүнүң канчардаа ажок улуг өзүлделиниң көргүүгү болза, 1956 чылда электри энергизиын ажылдап кылганының чаңыс түгле немелде өзүлдеги дайын мурнундагы 1940 чылда бүгү ажылган кылганган электри энергизиының барык чартынга дең болуп тураары факт болур.

— Шиитпирлиг көдүрүүшкүнүң өрүүнүң бүдүрелиин-биле турунган көдүг ажыл-агыйның чедиишкиннери бистин онза өөрүп турар.— деп илеткелчи чугаалаан. Бүр болгаш күрүккан черлерни шиитпирлеп алыры дээш Коммунистиг партиниң организатааны сонет улустуң демисели кайгамчык эки түңнелериг болгаан. Үш чылдың дургузунда 35,5 миллион гектар ыа черлер шиитпирлеп алдыгаан. Бир эвес эртем чылдарда 2—2,2 миллиард пуд тарааны белеткеп алырын улуг чедиишкин деп санаа турган болза, тараа орнуна өске продуктуларны киириштир санаа болгаан солун дыжаганын санаваска. 1956 чылда 3,3 миллиард пуд тараа чүрүттү белеткеткеннген. Ол чорук чүрүттүң хлеб талазы-биле хүн-бүгү хереглелериин чүгле хандыраар эвес, харын база оон курлавырларын улуг-биле долуурар арганы берген. Тараа бүдүрүлгеннге совхозтарның роли дыка улуг. Эрткен чылын олар 933 миллион пуд тарааны дужаганнар, ол дээрге моон мурнундагы үш чылдарның дургузунда совхозтарның дужаганынан хей болуп турар. Көдүг ажыл-агый бүдүрүлгениң өске-даа адыларында чедип алдыгаан дыка улуг түңнелериин дугайын хереченлеп турар сан-барымдаларны илеткелчи көргүскен. 1955 чылга болгаарга 1956 чылда чиг хөвен 481 мүң тонна ажыг белеткеткеннген. Сүт күрүнеге 3,8 миллион тонна азы 28 хуу хей дужалтынган. Ол чорук, кой нуруузунда, кукуруза тарылгаларын алгытаанының күсели-биле, хоолуг чемнер-биле малны хандырганының түңнелиниг чедип алдыгаан.

Көдүг ажыл-агыйның хөгжүдениг чедип алдыгаан чедиишкиннер улустуң хереглел барааннарының улам ыңай өзүлделиин хандырар арганы берген. Ынчалаакчы чамдык үлетпур болгаан азы-чем барааннарының бүдүрүлгези чоннуң өспүзүнан турар хереглелин ам-даа долуу эвес хандырып турар.

Чоннуң чаагай байдалын улам ыңай бодиериче уланган алзын каш улуг хемчеглерин партиннің болгаан чазактын ап чорукталын эн Первухин оон ыңай чугаалаан: эвээн ажыл-телевиррлиг ажылчыларның болгаан албан хлакчыларын ажыл телевиррин белитпеен; пенсия ханыларгазының хемчээлерин дыка улгаттырган; сааттанныга болгаан бюджуга талазы-биле шалгелериг үргүлчүлдүнин уэатаан; дээш сургуул черлериге болгаан ортумак школларга өөредилге дээш телилгеин күш чок болдурган; көдүг ажыл-агыйның чамдык продуктуларының белеткел болгаан салын алыр ортектерин бедиткен. Ол хемчеглериин түңнелиңде хоорай болгаан көдүг чуртталчы чон, бир чылга чижеглеп саналарга, 35 миллиард рубль түүнүг немелде ажыктыг ап турар. Чоннуң хереглелиниң дедиеле-ле бедөөн. Күрүне болгаан кооператив садының үүрмектеп садар баразын саарылгазы 1955 чыл-биле деңнөөрге 9 хуу улгаткан.

Оон-биле кады, улус ажыл-агыйының дыка улуг ниити өзүлдези бар турда, кара металлургиада, хөмүр-даш, цемент болгаан ыяш үлетпүрүнде күүгүлерни бүдүрериниң болгаан ажыглалга киирериниң планы болдур күүсетиннзээн.

Социалистиг экономиканың бүгү-ле адыларының хөгжүдезиниң болгаан коммунизмче бурунгаар чедиишкиннинг чоруурунуң кайгамчык улуг перспективаларын ажыглап турар алдыгы беш чылтың ийнги чылынче бистиң чуртувус киришкен деп М. Г. Первухин чугаалаан. 1957 чылда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң күрүне планы СЭКП-ниң XX съезтизиниң алдыгы беш чылда боттандырарыбиле тодарадыпаан берген кол сорулгаларына үнелелиг-тиниң турар. СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң шиитпирин өзүлгаар, бүдүрүлгениң болгаан түүүшкүнүүн ылаварын күүседиригне эргежок чугула оттуулар үүл, металл, цемент болгаан материалдарының база чиг-аттын өске-даа хевирлериниң талазы-биле улус ажыл-агыйының хереглелерин хандырарынче, көдүг ажыл-агыйны улам ыңай хөгжүдериниче, чоннуң хереглел барааннарын бүдүрериң калбартырыңче, чүрттүлга түүүнүн эргежок чугуу-биле эжиждип, совет улустуң материалдыг чазгай байдалын болгаан материалдыг чазгай байдалын культуруг дешилгениң улам ыңай бедиериниг кол кичээнгейин уланыргаан.

Үлетпур бүдүрүлгениң өзүлдезиниң ниити хемчээлин. 1956 чыл-биле деңнөөрге 7,1 хуу хемчээлдиг кылдыр, оон иштинде бүдүрүлгениң («А» болук) — 7,8 хуу болгаан хереглелиг түүлерни бүдүрериң («Б» болук) — 5,9 хуу кылдыр тодарадыган.

1957 чылда 446,2 миллион тонна хөмүр дашты казып алыры көрүнгеен. Хөмүр даш казып алырының эн-не улуг өзүлдезин Донец бассейнинге чорударын көрүп турар. Хөмүр даш казылгазының ниити немелде өзүлдезиниң чүрүттү ниитиин-биле 27,2 миллион тонна хемчээлдиг болуп турарынан Донбасстың үүгүнге 13,6 миллион тонна онналыр. Донецтиң хөмүр даш казып алырының ыңдыг өзүлдези болуурун көрген чорук ССРЭ-ниң Европа кезиниң районнарының ол талазы-биле хереглелериниң дыка улгатказы-биле тайылбырлатынын турар. Ниити күүгүг 42,7 миллион тонна болуп турар чаа-даа хөмүр даш шахталарын болгаан казар черлерин ажыглага киирери бан бүрүнгаар көрүүнүн турар.

1957 чылда хөмүр даш казылгазының планын күүселиринің эң чугула негелелери болза ажылдап турар шахталарга күүгүлерни ажыглаары улам ыңай эжиждери болур деп эш Первухин демиргеен.

1957 чылның планында нефть болгаан газ үлетпүрүн хөгжүдеринче улуг кичээнгейни салын турар. Нефть тыныжын 97 миллион тоннага чедир — 1956 чылга болзарга 16 хуу хей болгур кылыр планнаг турар. Газ тыныжы 7,7 миллиард кубометрге азы 1956 чыл-биле деңнөөрге 57 хуу эвес. Хөмүр даштың өрнунга өүүк одаар түүлүг болгаан газты ажыглаар чорук бүдүрүлгениң хей-хей чорудулгаларын автоматчылар, бүдүрүлгелериг ажылдарының үнезин чиигеди, үлетпүрде күш-ажылдың байдалдарын дыка чиигедир, а ол ышкаан ажылчы чоннарның амыдырал-чүрттүлга байдалдарын эжиждер арганы берип турар. Бо чылын 2390 километр газопроводтарны тударын болгаан Днепропетровск, Днепродзержинск, Белгород, Таганрог, Жданов, Ворошиловград, Воронеж, Новочеркасск болгаан ол ышкаан ыңдыг өске-даа хей-хей хоорайларга газты бөөрин, а ол ышкаан Москвада, Киевче, Харьковче, Бакуже, Сталинградче газ бөөрин көдүгериин көргеен.

Металл бүдүрүлгениң деңнеги бүгү улус ажыл-агыйының, хамыктың мурнунда машина тудуушкунуң хөгжүделиниң темпилерин дыка тодарадыган турар. Ынчалаакчы, 1957 чылның планында металл бүдүрүлгениң улам ыңай өстүрери көрүнүп турар.

Шой эвилдиргениң 38,1 миллион тонна-да хемчээле, кадны — 51,5 миллион тонна, прокат бүдүрүлгени — 39,5 миллион тонна (чүрт үлетпүрүнүң бүдүрүлгериниде металл бүдүрүлгениң сливаавсда) хемчээлге көргеен.

Металлды бүдүрериг көвүдериниге улуг арганы кара металлургиниың бүдүрүлгелериниде бар болуп тураары эш Первухин онзалап демиргеен. Мартен суугуларының ажыл чок хей турун алыр чорууун металлургиниың бүгү заводтары бир эвес оода чаларда Магнитогорскиниң көмбинадында чедип алдыгаан деңнелге чедир эвээжедир болза, чүгле оон күселиг-биле чыда бүдүн чартык миллион тонна хире кадны ап болуур.

Өнүүг металлургиниың, химия үлетпүрүнүң талазы-биле планның опаалдаларын илеткелде база тайылбырлаан. Химия үлетпүрүнде, ылаңгыа нефть газтарынан синтетик этильиг спиртни ажыглаан кылырын 91 хуу көвүдериг көрдүүн турар. Синтетиктиг болгаан гидролизтиг спиртти бүдүрери 1957 чылда хей хемчээлиг тарзаны камнап алыр болгаан 800 чилиион ажыг рубль капиталганы чепип алыр арганы бөөр. Электри ажыглашкынны чаа материалдарны, пластиктиг холуссаларны, бүдүүр хереклелерни, дозуларны, бүдүктарны болгаан өске-даа хевирлеттарны бүдүрүп үндүрери көвүдээн турар.

Чүрттүн энергетиктиг базазы 1957 чылда дыка быжытар. Электроэнергизаның ажылгаан кылыры 211,2 миллиард киловатт-шак болур. Электроэнергиниың бүдүрериниң көрдүүнен өзүлдези болза, чүгле үлетпүрде күш-ажылның энергия-биле чепсеглениннгинин улам ыңай белиделин эвес, харын электрини транспоотка, көдүг ажыл-агый бүдүрүлгеринге болгаан чоннуң амыдырал хереглелериниге улам-на делгеми-биле ажыглаарын хандырар арганы бөөр.

Бүгүн күүгүг — 2 миллион 100 мүң-бас. Ол дээрге, ыламдың ыытты, чүүрттүлга-биле планның онзалаларын үргүлүг күүсетиин турар хөмүр даш үлетпүрде, ССРЭ-ниң Кара металлургия министерстводунга база ССРЭ-ниң металлургия болгаан химия үлетпүрүнүң бүдүрүлгелериниң тудуушкунуңун министерстводунга хамаарыңыр. Ол дугайында Күрүне планы болгаан ССРЭ-ниң күрүне-экономик комиссиязы база-да харыысалганы чүүтүүрлер. Чаа-даа бүдүрүлгелериниң тудуушкунуунуң болгаан кылыынче, а ол ышкаан постериниң чаа-даа хевирлерин чогаадып кылыынче онза кичээнгей угланыы турар.

Көдүг ажыл-агый талазы-биле чедип алдыгаан чедиишкиннерге үнделелгин, азы-чем барааннарын бүдүрериң 1957 чылда улам ыңай көвүдериң көрдүүн турар. Эрткен чыдаазынга удур чыгырын бүдүрери 9,5 хуу көвүдүр. Сүт продуктуларын бүдүрери — 1955 чыдаазы-биле деңнөөрге ийи катап өөр, эштиг болгаан эт продуктуларын бүдүрери 13,3 хуу көвүдүр. Азы-чем продуктуларының өске-даа хевирлерин бүдүрери база көвүдээр.

Үлетпүр планының дугайында илеткелдин көзүн дооспушаан, М. Г. Первухиниң демиргеени болза, сайыарадын кылыр үлетпүрүнүң талазы-биле 1957 чылда доктаатынган опаалдалар бар бүдүрүлге күүгүлерни ёзугаар алырга, ажыр күүгүзүнгеен турун болгур. Бүдүрүлгелериң болгаан министерстволарның удуртукчулары болза, бүдүрүлгелериң ажыл дедиски болгаан үзүктелиннгин чокка материалдарның доктаатынган шилчиир курлавырларын чаңыгтайын, тусжалаатынган материал курлавыларының хемчээлдеринге чорутунган турар кылдыр ажыл-херектиг шак мичээр организастаар үжүрлүг.

Электроэнергиялын, одаар түүлүг, металлды болгаан үлетпүрүнүң чиг-аңын камнаалыг чарыгдаары эр-не чугула хереп болуп турар.

Көдүг ажыл-агыйның ажылдакчылары өртken чылын улуг чедиишкиннерни чедип алганын илеткелчи демиргеен. Ынчалаа болза-даа, көдүг ажыл-агый продукциялын бүдүрериниң өзүлдезиниң темпилерин амдыында четчир деп санаан болгаан. Ол дээрге, ыламдың ыытты, чүүрттүлга-биле планның онзалаларын үргүлүг күүсетиин турар хөмүр даш үлетпүрде, ССРЭ-ниң Кара металлургия министерстводунга база ССРЭ-ниң металлургия болгаан химия үлетпүрүнүң бүдүрүлгелериниң тудуушкунуңун министерстводунга хамаарыңыр. Ол дугайында Күрүне планы болгаан ССРЭ-ниң күрүне-экономик комиссиязы база-да харыысалганы чүүтүүрлер. Чаа-даа бүдүрүлгелериниң тудуушкунуунуң болгаан кылыынче, а ол ышкаан постериниң чаа-даа хевирлерин чогаадып кылыынче онза кичээнгей угланыы турар.

Көдүг ажыл-агый талазы-биле чедип алдыгаан чедиишкиннерге үнделелгин, азы-чем барааннарын бүдүрериң 1957 чылда улам ыңай көвүдериң көрдүүн турар. Эрткен чыдаазынга удур чыгырын бүдүрери 9,5 хуу көвүдүр. Сүт продуктуларын бүдүрери — 1955 чыдаазы-биле деңнөөрге ийи катап өөр, эштиг болгаан эт продуктуларын бүдүрери 13,3 хуу көвүдүр. Азы-чем продуктуларының өске-даа хевирлерин бүдүрери база көвүдээр.

Үлетпүр планының дугайында илеткелдин көзүн дооспушаан, М. Г. Первухиниң демиргеени болза, сайыарадын кылыр үлетпүрүнүң талазы-биле 1957 чылда доктаатынган опаалдалар бар бүдүрүлге күүгүлерни ёзугаар алырга, ажыр күүгүзүнгеен турун болгур. Бүдүрүлгелериң болгаан министерстволарның удуртукчулары болза, бүдүрүлгелериң ажыл дедиски болгаан үзүктелиннгин чокка материалдарның доктаатынган шилчиир курлавыларын чаңыгтайын, тусжалаатынган материал курлавыларының хемчээлдеринге чорутунган турар кылдыр ажыл-херектиг шак мичээр организастаар үжүрлүг.

Электроэнергиялын, одаар түүлүг, металлды болгаан үлетпүрүнүң чиг-аңын камнаалыг чарыгдаары эр-не чугула хереп болуп турар.

Көдүг ажыл-агыйның ажылдакчылары өртken чылын улуг чедиишкиннерни чедип алганын илеткелчи демиргеен. Ынчалаа болза-даа, көдүг ажыл-агый продукциялын бүдүрериниң өзүлдезиниң темпилерин амдыында четчир деп санаан болгаан. Ол дээрге, ыламдың ыытты, чүүрттүлга-биле планның онзалаларын үргүлүг күүсетиин турар хөмүр даш үлетпүрде, ССРЭ-ниң Кара металлургия министерстводунга база ССРЭ-ниң металлургия болгаан химия үлетпүрүнүң бүдүрүлгелериниң тудуушкунуңун министерстводунга хамаарыңыр. Ол дугайында Күрүне планы болгаан ССРЭ-ниң күрүне-экономик комиссиязы база-да харыысалганы чүүтүүрлер. Чаа-даа бүдүрүлгелериниң тудуушкунуунуң

Малчыннарның күш-ажылының механизациязы

Мал ажылында хей күш киирер ажылдарны механизастаарынга холбаштырган чөвүлел хүрал РОФСР-ниң Көдүг ажыл-агый министерстводунга болуп эрткен. Анда киришкен көдүг ажыл-агыйның областар болгаан крайлар эргеледелериниң түскай эртемнилери, МТС-териң улуг механиктери болгаан мурнаачы колхозтарның удуртукчулары мал ажылының фермаларының ажылдакчыларының күш-ажылының бүдүрүкчүүлүн бедиериниң дүжүгүзүнүн солуушканнар.

Сөөлгү үш чылдарның дургузунда, аңаңгыа Ленинград, Москва болгаан Челябинск областының колхозтарынга фермаларны сут-биле хандырарының механизациязы дыка өскен. Ол чорук сут саалгазын белиделинге болгаан күш-ажыл чаргыдаларын чиигедиринге дыка дөгүн болган. Оник болгаан Воронеж областарда сут хандырылгазын механизастаарынга хат-биле шиичедир шиичедикчилерни кадаа-биле ажылган турар; Татар АССР-де болгаан Молотов области фермаларга сут бөөрине гидротаннаарны чедиишкиннинг дамгалы турар. Курск областың МТС-тери колхозтарга артезиан кудуктарны 50 метр кире хандыр кадыл турар.

Фермаларның механизастаатынган сут хандырылгазынга бүрүн белеп дериглерни барган черлериниг чүгле эштеп тургузуп алыры-биле колхозтарга салдарын организастаарынын эргежок чугулазын чөвүлел хүралта чугаалашкан. Районнар аразында бот-ургула чарыгдалгы бригаталарын тургузар деп шиитпирин база хүлээп алган, ол бригадалар колхозтар-биле кереезер ёзугаар кудуктар тударынын эгезээн авто-сугтарыкчыларны тургузарынга чедир сут хандырылгазынын талазы-биле бүгү-ле ажылдарны күүсетиин турар ийик.

Сут-баразын фермаларынга күш-ажыл чарыгдаларын кызыгары-биле саалга шалчүтпетприн тургузарын сүмелээн. Ростов, Москва болгаан өске-даа областарның мурнаачы колхозтарының дүжүгүзалының көргүскенин ёзугаар алырга, шак ыныг шалчүтпетпрне станоктарга машина-биле 50 инектерни чаңгыс саанчы саан болур.

Бо үеге чедир ажылдарның эн-не эвээн механизастатынган хевирлери болза, сиосту уштун алыры, мал чеменерни сөөртүү болгаан үлеп бөөрин бөлө ыламгыы казыларны ырыллары болуп турар. Кол четпестер болза, силос онгарларының болгаан траншеяларынын, болгун мал чеменинің сараттарының, мал казаларының дыка ыракта турун турары болгур. Чөвүлел хүрал бо айтыыр талазы-биле шиитпирлер хүлээп алган.

ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ АЛДЫГЫ СЕССИЯЗЫ

1957 чылда ССРЭ-ниң Күрүне бюджединиң дугайында болгаш 1955 чылда ССРЭ-ниң Күрүне бюджединиң күүселдезининиң дугайында

ССРЭ-ниң Сан министри депутат А. Г. ЗВЕРЕВТИҢ илеткели

1957 чылда ССРЭ-ниң Күрүне бюджединиң дугайында болгаш 1955 чылда ССРЭ-ниң Күрүне бюджединиң күүселдезинин дугайында илеткел кылыры-биле ССРЭ-ниң Сан министри депутат А. Г. Зверевке сөс берген.

Коммунистиг партиянын XX съезинин айыткан сорулгаларын, СЭБП ТБ-ныҢ декабрь Пленумунуң шиитпирлерин барымдаалаш 1957 чылдың бюджелин тургусканының, база социалистиг экономиканың улам ынайгы көдүрүүшкүнүн болгаш совет улустуң амыдыралчы деңнелиниң бедик-шкинин эргежок чугула акыа хөрөнгүлер-биле ооң ханырын турарының дугайын илеткелчи чугаалаан.

1957 чылда ССРЭ-ниң Күрүне бюджединиң орулгалар талазы-биле 100,7 хуу, чарыгдалдар талазы-биле — 101,2 хуу күүсетинген: орулгалардың чарыгдалдардан ажышкыны 24,8 миллиард рубль кылдыр тодаргайлатынган.

Баштайгы саннар ёлүгаар алырга, 1956 чылда ССРЭ-ниң Күрүне бюджеди орулгалар талазы-биле 583,0 миллиард рубль кылдыр болгаш чарыгдалдар талазы-биле—561,0 миллиард рубль кылдыр күүсетинген. Бюджет орулгалар талазы-биле 100,5 хуу болгаш чарыгдалдар талазы-биле—100,7 хуу күүсетинген.

Эрткен чылын бюджет хөрөнгүлерниң күсели-биле ажыл-агый болгаш культура-амыдырал тургузуушкунунуң улуг программазын боттандырары сан-хөөнүн улуг курлавырларын мөөнүүрүн негеп турар, ону кылыр төлээде, ажыл-агый планнарын күүседир, доктаатынган төлелгелерни бюджетке ой-шаанда болгаш бүрүн киирер талазы-биле ССРЭ-ниң министерствелериниң болгаш ведомстволарының, эвилелдешкен республикаларның Министрлер Чөвүлелдериниң, бүдүүрүлгелериниң болгаш организациларының үүрүткүчүзүнүң талазынган ажылды күштелдирери эргежок чугула дээрзин илеткелчи ооң саанда илеткелчи ССРЭ-ниң Күрүне бюджединиң чарыгдалдарының дугайын чугаалаан. Бюджет хөрөнгүлерниң кол кезии чүүрүүн бүдүүрүкчү күштерин хөгжүдүрүнче база чонуун материалдыг болгаш культурлуг хереглелерин хандырарынче угландырын турар.

Үлетпүрүн бүгү алырларын хөгжүдүрүнге чарыгдалдарның нинти түүн 201,4 миллиард рубль, ооң иштинде бюджеттен — 118,4 миллиард рубль болур. Металлургиянны, одалга үлетпүрүн, энергетиканы, ыяш болгаш химия үлетпүрүнүн, түүт материалдарының үлетпүрүн хөгжүдүрүнче ең-не хөй түннерни угландырын турар, ол чөрүк улус ажыл-агыйының бүгү алырларын улам ынай көдүрүнге идиг бээр. Чиик болгаш аъш-чем үлетпүрүн хөгжүдүрүнге хөй хөрөнгүлерни берип турар.

Аажок хөй хөрөнгүлерни үлетпүрже угландырбышаан, оларны ең-не бүдүүрүкчүүт болгаш камналгалыг ажыглаарын социалистиг күрүне негеп турар. Ажылгыйда төлевилетинген хемчег бүрүзүн ооң үнезин барымдаалан үнелээн турары, ол хемчег күрүнеге кайм хире чарыгдалыг болуруун, материалдыг болгаш санхөө түүнелги кандыг болурун бүгү талалыг өөренип көрген турары эргежок чугула: бүдүүрүкчү күштерин чүүрүүн ацы-ангы районнарынга таарыштыр турганының ең-не камналгалыг хевирлерин тывар херек.

Орулганың планнатынган түннерин хандырбайн турар болгаш каражалларны болдуруп турар диңгыр бүдүүрүлгелер бисте ам-даа эвээш эвес. Кара металлургиянын, ыяш үлетпүрүнүн болгаш чамдык өске-даа алырларын министерстволарының хөй-хөй бүдүүрүлгелери каражалыг ажылдап турар. Улуг каражалар хомур даш үлетпүрүнде база бар. Амыы байлаларда бүдүүрүлгелерде каражалыг чорукту бары ажыл-агыйны социалистиг башкарарының принциптеринге үүрланышкак болуп турар. Каражалдыг болуп турар бүдүүрүлгелер эки ажылдап турар бүдүүрүлгелериң түннелдерин куулаадын турар болгаш оларның чыыдаларының күсели-биле таарыштыр чүүрүүн турар. Ооң-биле холбаштыр бүдүүрүлге бүрүзүнүң орулгалыг ажылдарын хандырарының сорулгазы кончуг чугула ужур-дузалыг болуп турар.

Чиг-эт базазын, чиг-этти, одаар чүүлү болгаш белен продукцияны сөөртүрүүн ыраан чогуур-биле барымдаалаашын, бүдүүрүлгелерни экономиктиг районнар айы-биле чамдык таварыгларда шын эвес таарыштыр тургузуп турарының түннелинде чамдык бүдүүрүлгелерде продукцияның бот-үнези эвин эртер белик. Чижээлээрге, Закавказьеның металлургия заводуунга 1956 чылда эде кылган бир тонна шойнуң бот-үнези Дзержинский аттыг заводтуунга бодаарга 67 хуу бешик, а Череповецкий заводунда — ийи катап белик болган.

Күш-ажылын, материалдыг болгаш эвин хөрөнгүлерниң чарыгдалдарынга камналга, продукцияның бот-үнезин болгаш тудугның ортек-үнезин үргүлү чидирги бүдүүрүлгени өстүрериниң бедик темпилериниң болгаш социалистиг чыыдаларны көвүдүрүниң ең чугула чүүлү болур дээрзин үргүлү сактыры эргежок чугула.

Мурнакчы техниканы хөгжүдүрү болгаш бүдүүрүлгени организастарын сайыңгайжыдары продукцияның бот-үнезин чидирги шиитпирлиг ужур-дузалыг. Техниктиг дешилге күш-ажылын бүдүүрүкчүүн бедиериниң болгаш продукцияны бүүрүү үндүрери көвүдүрүниң коз чүүлү болбушаан, ооң-биле кады ажыл-агыйның иштики чыыдаларын өстүрериге идиг берип турар. Техниканы хөгжүдүрүнге хөй материалдыг болгаш эвин курлавырларны күрүне берин турар. Бо чылын машиналарга болгаш дериг-херексеңдерге бюджеттиң болгаш ажыл-агый организацияларының боттарының хөрөнгүлериниң күсели-биле чарыгдалдар эртken чылын 55 миллиард рубль турганынга ужур барык 65 миллиард рубль болур. Ылан шын ажылдаар приборларны, автоматчыылганын херексеңдерни болгаш инструментларни белетken турар үлетпүрге салыышкыннар дыка көвүдээр.

Партиякың болгаш чазактың айтышкынларын удуртулга болдурбушаан, сан-банк организациялары соолгу үеник тургузунда ажыл-агый-биле боттарының харылааларын белдирери бүдүүрүлгени өстүрериниң бедик темпилериниң болгаш социалистиг чыыдаларны көвүдүрүниң ең чугула чүүлү болур дээрзин үргүлү чиик-шинаарлыг болгаш чугула.

Мурнакчы техниканы хөгжүдүрү болгаш бүдүүрүлгени организастарын сайыңгайжыдары продукцияның бот-үнезин чидирги шиитпирлиг ужур-дузалыг. Техниктиг дешилге күш-ажылын бүдүүрүкчүүн бедиериниң болгаш продукцияны бүүрүү үндүрери көвүдүрүниң коз чүүлү болбушаан, ооң-биле кады ажыл-агыйның иштики чыыдаларын өстүрериге идиг берип турар. Техниканы хөгжүдүрүнге хөй материалдыг болгаш эвин курлавырларны күрүне берин турар. Бо чылын машиналарга болгаш дериг-херексеңдерге бюджеттиң болгаш ажыл-агый организацияларының боттарының хөрөнгүлериниң күсели-биле чарыгдалдар эртken чылын 55 миллиард рубль турганынга ужур барык 65 миллиард рубль болур. Ылан шын ажылдаар приборларны, автоматчыылганын херексеңдерни болгаш инструментларни белетken турар үлетпүрге салыышкыннар дыка көвүдээр.

Партиякың болгаш чазактың айтышкынларын удуртулга болдурбушаан, сан-банк организациялары соолгу үеник тургузунда ажыл-агый-биле боттарының харылааларын белдирери бүдүүрүлгени өстүрериниң бедик темпилериниң болгаш социалистиг чыыдаларны көвүдүрүниң ең чугула чүүлү болур дээрзин үргүлү сактыры эргежок

КОЛХОЗТАРНЫҢ ЭКОНОМИКАЗЫН КӨДҮРЕРИНЧЕ САГЫШ САЛЫР

Сүт-Хөл районуун партия, совет органнары, колхозтарының башталар черлери колхозчу амыралдың ийин үнүдүн түрүр айтырыгларынче кичээнгейин угланмырган. Районуун ажыл-агаарының кол аныры—мал ажылы. Колхозтарның бүүн оруулгазының 70 ажыг хуузу ниитилиг мал ажылынга кирип турар. Эрткен ажыл-агый чылында мыйыстыг бода малдың, ишек малдың, хаванның баш санын өстүрүүнүн планы күүсетинген, малдың продуктулуу мурнуку чылдардан көвүдээн. Артельдер эт, сүт, түк, күш чүүргазы дужаарының планын ажыр күүсеткен.

Ынчалдаа болза, колхозтарда малдың продуктулуу ыяа чавыс. Ниитилиг мал ажылының продуктулуун белдирер даан колхозтар мурнакчы дуржулганы болгаш артыларын амыдырал кырынга ажыглаары эн-не чугула айтырыг. Эрткен ажыл-агый чылында район ниитилиг-биле инек санындан чүгле 517 кг сүттү саан алган турда, «Сталинны орук» колхозтуң саанчылы эш Копеек, Жданов аттыг колхозтуң саанчылы эш Кандывва, Калинин аттыг колхозтуң саанчылы эш Селеи-лама олар инек бүрүүнүн 800—900 кг сүттүү алган, бо саанчыларның чижээлеи алырга, бистин районга сүт саалдаын бедиилиг болур аргалар бар, ам хамык ужур ажылды эки организастарында болур. Чүгле сүт саалдаын көвүдүр эвес, харын малдың эъткирин, дүккүрүн, күштарның хөй чүүрга бөөрин чедип алыр.

Колхозтар 1957 чылдан эгелээн мыйыстыг бода малды сүт болгаш эът угланмышкынга хөгжүдүрүнүн сорулгазын салган. Инектерин үштүн ийи хемнин сүт угланмышкынга, а үштүн бир хемнин эът угланмышкынга тургузар. Районга инек бүрүүнүн ортумаа-биле 650 кг сүттү колхозтар саан алыр.

Хойларның укеазын өскүүлер даан эртken чылда артельдер дыка хөй хойларны нарын дүктүг кошкарлар-биле тарып боозаткан, элээн хөй сименталь бугаларны, мериное кошкарларны болгаш ангор хуналарны салып алганнар. Электри-биле хөй кыргылдазы чорутунуп турар-даа болза, механизация кылдынмайн келген. Бо чылын Киров аттыг, Сталин аттыг колхозтарның сүт-бараан фермаларынга автоүүгүларлыга тургузарының айтырыын шиитпирлеп турар.

СЭКП райкому колхозтарны организаде, ажыл-агый талазы-биле быжыглаарынга кадрларның улуг рольүүн өөренип көргеш, колхозтар даргаларынга, партия эге организацияларының секретарларынга кайы-даа талазы-биле шырак даан кадрларны дедиктикен.

Колхозтарның экономиказын быжыглаарының айтырыгларынче кичээнгей салдынган. Колхозтарның администрас-эргелел аппараттарының штаты кызырылган. «Сталинчы орук» колхозтуң башталар черн администрация эргелел аппаратынын 6 кижинин штатын кызыргаш, 5184 күш-хүнүн камнап алган. Ынчалдыг аныыг штат кызырылдазы Киров аттыг, Жданов аттыг, Сталин аттыг колхозтарга баа чорутунган. Ынчалдыг турбуже, Калинин аттыг колхозтуң администрас-эргелел аппаратында янзы-бүрү албан-дужаалдыг 20 ажыг кижи ажылдап турар. Колхоз башталар черн оларга 10 мун ажыг күш-хүннерин төлеп турар. Ол артельде мындыг байдалды дарый эде көөрү чугула.

Амыралдың ийин үнүдүн турар айтырыгларын, өскүүн кезиде ниитилиг-биле инек санындан чүгле 517 кг сүттү саан алган турда, «Сталинны орук» колхозтуң саанчылы эш Копеек, Жданов аттыг колхозтуң саанчылы эш Кандывва, Калинин аттыг колхозтуң саанчылы эш Селеи-лама олар инек бүрүүнүн 800—900 кг сүттү алган, бо саанчыларның чижээлеи алырга, бистин районга сүт саалдаын бедиилиг болур аргалар бар, ам хамык ужур ажылды эки организастарында болур. Чүгле сүт саалдаын көвүдүр эвес, харын малдың эъткирин, дүккүрүн, күштарның хөй чүүрга бөөрин чедип алыр.

Колхозтар 1957 чылдан эгелээн мыйыстыг бода малды сүт болгаш эът угланмышкынга хөгжүдүрүнүн сорулгазын салган. Инектерин үштүн ийи хемнин сүт угланмышкынга, а үштүн бир хемнин эът угланмышкынга тургузар. Районга инек бүрүүнүн ортумаа-биле 650 кг сүттү колхозтар саан алыр.

Хойларның укеазын өскүүлер даан эртken чылда артельдер дыка хөй хойларны нарын дүктүг кошкарлар-биле тарып боозаткан, элээн хөй сименталь бугаларны, мериное кошкарларны болгаш ангор хуналарны салып алганнар. Электри-биле хөй кыргылдазы чорутунуп турар-даа болза, механизация кылдынмайн келген. Бо чылын Киров аттыг, Сталин аттыг колхозтарның сүт-бараан фермаларынга автоүүгүларлыга тургузарының айтырыын шиитпирлеп турар.

Тевелерни өстүрер болгаш тыртар күш кылдыр ажыглаар

Тевелерни одарлаын ажыларынга Чаа-Хөл районуун девискээри таарымчалыг. Ынчалдаа болза-даа, районуун колхозтары тева малды өстүрүнче, ажыларынче болгаш ону тыртар күш кылдыр ажыглаарынче аныг. Тевелер ынчалдыг турда, ийги хову бригадазының бригадири Тажы чогум чүүү бодап турарын?

«Тиилелге» колхозта чүгле 2 тева бар, оон бирээзи кыс, ону эдерилгеге-даа кыйын, тевелерни өстүрүп, тыртар күш кылдыр ажыглаар дугайында кылаа сагыш салбаан. Ленин аттыг колхозта 8, Сталин аттыг колхозта 18 тевелер ажыга ажыглатынмайн турар. Тева малдың янзы-бүрү ажыга, ылангыя транспортка ажыы улуг. Тевелерни одарлаа-дышкынын, ажалдазын экижиин, оларны камнап эдилеп турган, тыртар күш кылдыр чеп ажыглаары чугула.

Н. ЛОПСАН.

УЛУС СӨӨРТҮР ТЕПЛОВОЗ

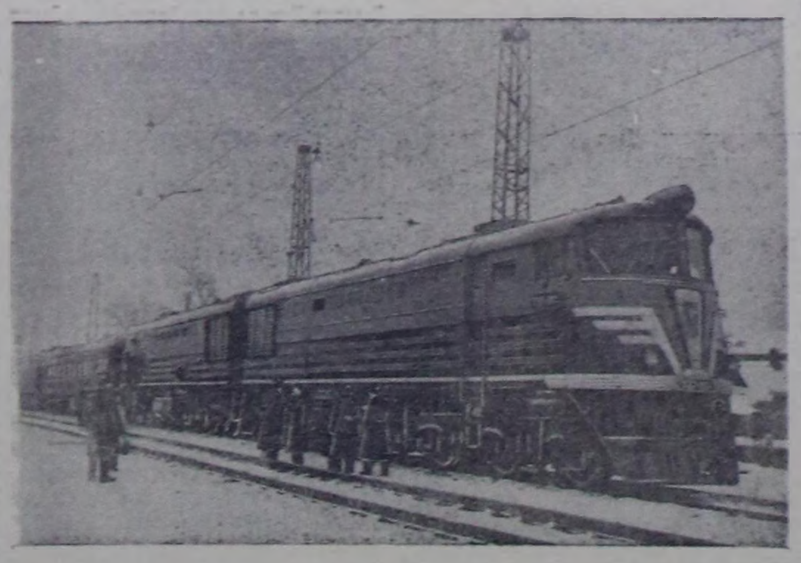

Харьковтуң тепловоз тудар заводунга туткан «ТЭ-7» деп улус сөөртүр чаа совет тепловозтуң Ленинград биле Москва аразынга шенелде маннадышкыны болган. Ол тепловоз Ленинград биле Москва аразынга 8 шак 14 минутала маннаан. Ол аразынга ук тепловоз Бологое деп станцияга чаңгыс катап доктаазаан.

Чурукта: чаа тепловоз Ленинград баарының мурнуу чарыында.

Фото Э. Евзерихиннин.

Кара-Сорлуг сынында

Ленин аттыг колхозда ажыл-агый артели эртken чылын тулуг планын күүседи талазы-биле Бай-Хем районда мурнакчы колхозтарның бирээзи болган. Ажылына чедишкиннерин быжыглавышаан, бо чылын оон-даа бедик көргүүзүглериг болдурунга колхоз башталар черн белеткел ажылдарын амгы үеде организастыг чорудун турар.

Артельдин бүдүрүлге планында көрүнген бо чылдың тулугларынга ниитилиг-биле 2420 кубометр ыян херек. Ону колхозтуң амгы күжүнге болаарга ол чиик эвес сорулга. Оон ынай ол ыяны чүгле белеткээн, тайгага мөөнеп чыыр эвес, харын ону кышкы орук-биле шуптузун түс бүрү тулуг шөлдерине сөөртүп аккеп алыр сорулга салынган.

Кандыг-даа ажылын чедишкинниг болуру улуртулгаан болгаш күш-ажылдың организастызынан чугула хамаарыгын ажылдың практиказы улам-на бүзүрелип турар. Амгы белеткел бригадазының Тарлагының Кара-Сорлуг сынында турлаа ажылчыннарга таарымчалыг, оран бурунгаар деритинген, мнда ниити чурталганын улуг бажынын кылын чылыглаан, чемненилге черин база организастаан.

Бригадада 36 кижи бар, оларда туризм, дериг-херекседи тускайлаан быжыглаан, звеноларда бүрүү ажыл оналаалдарлыг. Калбарган социалистиг чарыын кижи бүрүүн кызымак күш-ажылче улам сөрүк киирип турар. Олар январь 20-де чедир 700 кубометрни белеткээн, оон 320 кубометрни черинин агында аккеп чыып алган.

О. СЫГЫР-ООЛ.

Эки уксаанның чаш малын алыр

Улуг-Хем районуун Маленков аттыг колхозда ажыл-агый артели мурнуда чыдарга бүдүүцүй болгаш дон уксаалыг аскырлар-биле чурт иштинин белерин эдиритиргеи 50 ажыг экижиткен уксаанын малдарын алган.

Бизиннин дон ордов алтай, ангор, астрахань болгаш оске-даа уксаанын 127 бүдүрүкчүлерин колхоз садып алган. Эрткен чылын алтайның нарын дүктүг кошкарлары-биле 1300 баш хойну тарын боозаткан.

Чурт иштинин малын эки уксаалыг бүдүрүкчүлер-биле эдиритирер чорук малдың продуктулуг чорудун болгаш мөзүнынарын экижиин даанын эртken чылдарның дужулгазы көргүскен.

Т. ХОВАЛЫГ.

Кадарчының олчазы

Чаан-Хемчик районуун Ленин аттыг колхозунуң хаван ажаакчызы Дары-Сүрүн үш чыл ажыг үеде ажылдап келген. Хаваннарны мал эмчизинин, зоотехникти сүмезин-биле чемгерип, ажаап турар.

Баштай оолдаан 6 хаванның 42 чаш телүн бүрүн доруктурун турар. Ам оолдаар 9 хаванның чаш телүн чер-чер Советтериниң сонгуулдаларынга алдар болдуруп четче доруктурун алырын хүлээнген.

М. ЧИМЗИН.

Хертек Ыля чүге өөренмейн барганыл

Хертек Ыля, 1955—56 өөредилге чылында Барыын-Хемчик районуун Час-Адырга эге школаның дөртү классын багай эвес доскан.

Оон бөлүп чоралан күзели — өөредилгени улаштыгылаар, ортумак школаны доскаш, кандыг-даа бир башкының, эмнелгенин азы көдээ ажыл-агаарының даалы өөредилгеже доозары турган. Ону чедип алырынга оон ада-иезин, чоок тереллери болгаш өөренип киргеи школазы улуг хамаарыглалыг.

Чаа өөредилге чылы эгелээр үе келген турган. А Ыляның ада-иезин ону чогум кайы школага өөредирин дарый шиитпирлевейн, өөредилге чылы эгелээже чедир далаш чок алуруп келгеннер.

Ыля ада-иезинин кулаан амыраттайн турган, Кызыл-Мажалыктың ортумак школазынга өөренирин-биле чорупкан.

— Өөренир салым-чаанны чедип аптым, ам эки кызыл өөренирим чүгле бодумдан хамааржыр, — деп өөрүүчүг болаттар Ыляның сагыш-сеткилин өөртүп турган.

Ыяткан чок Кызыл-Мажалыктың ортумак школазынга келген. Өөредилге-даа шагда эгелээн. Школа директорунга барган, ук школаның бешки классынга өөренирин база күрүне хандырылгазынга киирерин дилээн.

— Күрүне хандырылгазында өөренирчилерниң саны чедишкен, бо суурда таныыр улуттуга турун алган, киирип өөренип болур сен, — деп директор анда харылаан. Харын-даа мнмыг болган. «Киирин-даа өөренир-дир, турар бажың тыытты бөөр» деп шиитпирлеп алган, Ыля чорупкан.

Ыля элээн каш хонукта чурттаар бажың дилеп, ада-иезинин төреллерин суралгаш келген. Бир бажың, мнда болдунуп орг класста акызы база бар. «Нинчи кижи чаңгыс бажыңга турары ынчок-тур» даан, Хөнөленде чеи чыл школазынче чорун, мнда Ворошилов аттыг колхозтуң агроному Хеледин аалынга барып, школага өөренин эгелей берген.

Хеледин аалынга Ыля элээн үр уеле турган болгаш өөредилгези-даа шулуудай бергеи.

Ынчалза-даа коммунист Хеледин өөренирчини школага өөредир хоон чоктаганынан таарымча чок байдал база катап тургустунун, ол школадан чоруур ужур таваржын келген. Колхозтуң сарлык кадарчызы Давакайның аалы-биле Аныяк Хөнөленин орг сарлык кыштаар черже Ыля чорупкан.

Давакай даарге Ыляны кандыг чылдагаан-биле өөредилгезин кадыкаанын сонуурган көрбейн, өдертин алган, Бай-Тайганың Таалиге чедиргеи. Өөренирин чыыр салын каан бөөрдө башка, оон септелгезинче ам-даа кирбээн. Чаңдык илиирлерин эзриллери чок, ушнары, диштери сынгылай бергеи. Тырттар күштеи херекселлериниң септелгеа массалыг болгайн турар.

Часкы тарылга белеткелинин ол чүүү балаа, тараа культураларының үрезинин белеткээри болур. Районда ниитилиг-биле алырга 4521 центнер үрезин кондициялыг, 4421 центнер үрезин кондиция чок болуп турар. Районда Малотов аттыг колхозтан оске колхозтарда үрезин-биле хандырылгаа болуруунуң аргазы бар болуп турар. Бо чылдың январь 1-де медээ өзүгаар алырга районда суланын планы ырякта күүсеткинмейн турар. Чүл даарге, 2350 центнер сулаан 1990 ажыг центнер суда үрезинин белеткетинген.

Өдек үнелиг чемнинчилиге болур. Ынчангаш колхозтарның башталар черлери түс черинин удобренилерин чеп ажыглаар, ону чыыр, тарылга шөлдериге үүжүрери, тараалыры даан ыяшкан ажылдарже кичээнгейни салыр ужуруг.

Д. АРАКЧАА.

Часна бүгү тала-биле белеткелдиг ужуражыр

Чаа-Хөл МТС-тин механизаторлары, инженер-техниктиг ажылдакчылары тракторларның болгаш көдээ ажыл-агый машиналарының септелгезин февраль 20-де бүрүн доозар даан социалистиг чарыныы калбартып, бедик хүлээлгелерни алган. Оон түнелиниде эртken чылдың дөртү кварталының планын МТС чүгле күүсеткен эвес, харын чаңдык түүлдер талазы-биле ажыр күүсеткен. Чүл даарге 10 тракторларның орнунга 14-тү септээн. Оон ынай 27 ангаазын, 40 сеялка болгаш оске-даа техник-херекселлер септеткинген.

Ынчалдыг болза-даа септелгенин шынары четпес болгаш эргежок чугула безектер-биле, чижээ, подшипниктер-биле МТС багай хандырылгын турарын дедиглээрге чугула. Оон чылдагаанынан чаңдык тракторлар септетинмээн болгаш ажыл чок турун турар. Областың главнаастсбыт конторазы чугула безектер-биле МТС-ти багай хандырын турар. Ол чорук шагдын каанап, септелгени шынарлыг чорударынга биче эвес шаптыктаашкынны тавардыштырын турар.

Тракторларның септелгезин белдик темпилиг чорудары-биле кады оларның шынарлыг даан дедиглеринде кошкаын болган. Ынчалдыг турбуже эртken кварталда септетинген тракторларның бирээзинин блогу үрелеринден ону катап септелгеже киргеи. Ол болза, ону кылып турар кижилерни ажылын шынгыы контрольдаашкын турарын көргүзүп турар.

Оон-биле кады МТС-тин механизаторларының оргузунга партиялың политиктиг ажылын улам күүтелдирип, оларның ажылдап турар черлериниге таарымчалыг байдалды тургузуп, оларның амыдырал-чурталгазынче кичээнгейни салыры чугула. Машиналарны тургузар сарайлар негетинин турар.

Моон-биле холбаштыр районуун колхозларында байдалды база көөр херек. Бар турар көдээ ажыл-агый чепсектериниң, тырттар күштериниң дериг-херекселлериниң белеткелги чаңдык колхозтарда дыка четпес болуп турар. «Тиилелге» колхозтуң хову бригадазы (бригадири эш Норбу) часкы хову ажылының белеткелинин ажыл планын тургуспаан. Тараа складтарынче, сеялка шаннарже кичээнгей салдынмайн турар. Даргаанзар чер соок, даргаанарны четчир саныг хөрүк, дөзү болгаш хонур-биле хандырбайн турар. Үрезин хонуулуда көл шаннын төзүнде кылган сарайлар үрелип, тонатынып турар. Ол колхозта кондициялыг үрезин четпейн турар. Тарылга шөлүн түс черниң чеминчидилгелери-биле сайыралдырынче чогуур кичээнгей салдынмайн турар.

Колхозта часкы тарылганың белеткелинде улуг четпестер бар турда агроном эш Сазанов кандыг-даа ажыл кылбайн, ийи ай дургузунда аяа олуруп турар. Колхозтуң башталар черн, мнда партия организациязы ол четпестер-биле эптежин турары шын эвес.

Сталин аттыг колхозта бойдалды алырга база-даа оон дедеревес. Колхозтуң даргаанар бажыңының сөөлдары ойбак, даргаанарга таарымчалыг бойдал тургустунмаан. Оон чаңында ол ажыг илиирлерни чыыр салын каан бөөрдө башка, оон септелгезинче ам-даа кирбээн. Чаңдык илиирлерниң эзриллери чок, ушнары, диштери сынгылай бергеи. Тырттар күштеи херекселлериниң септелгеа массалыг болгайн турар.

Часкы тарылга белеткелинин ол чүүү балаа, тараа культураларының үрезинин белеткээри болур. Районда ниитилиг-биле алырга 4521 центнер үрезин кондициялыг, 4421 центнер үрезин кондиция чок болуп турар. Районда Малотов аттыг колхозтан оске колхозтарда үрезин-биле хандырылгаа болуруунуң аргазы бар болуп турар. Бо чылдың январь 1-де медээ өзүгаар алырга районда суланын планы ырякта күүсеткинмейн турар. Чүл даарге, 2350 центнер сулаан 1990 ажыг центнер суда үрезинин белеткетинген.

Өдек үнелиг чемнинчилиге болур. Ынчангаш колхозтарның башталар черлери түс черинин удобренилерин чеп ажыглаар, ону чыыр, тарылга шөлдериге үүжүрери, тараалыры даан ыяшкан ажылдарже кичээнгейни салыр ужуруг.

Д. АРАКЧАА.

Ажалда экижип турар

Чаан-Хемчик районуун «Коммунизмче орук» колхозунуң ашкы кадарчызы эш Хунан-Кара ашкыларны эки өттүг чорлерде одарлаанын кадарын турар. Ол болгаш ашкы киирер чаа казаны тутканы, 9 тонна сигенин кыштаалда сөөртүп алган.

Ам оон ажалдазында ашкылер хүр. Бажан ашкылар төрүй бергеиде, оларның авайларын бурун менги алыр даан кызыыр ажылдап турар.

О. СЕМИС-СОЛ.

КОЛХОЗ ДАРГАЗЫ ЧҮГЕ КАТАП СОҢГУТУРБААНЫЛ?

Эртенгинин он шак. Кижилер Бояровка суурнуң клубунче соңгуг, мурнуг шуужуп-ла турган.

— Эштит, чоок олуттан эжелей шаап алыр-дыр, оолдар.

— Чоп чоонадыр кетинин алган сен, ол? Тар клубка сынышпазывысты билбес эвес сен.

— Сашаны көрем, кетинин каанкан.

— Бөгүн кетпээн хевин кажан кедерил?

— Серен ашак база калгын олур, көрүнер-даан оолдар?

Баа-Хемнин «Ленинчи орук» колхозунуң кежигүннери отчет-соңгуулдалыг хуралынче шак ынчаар чыглып чоруп турганнар.

Клубта кижилер шыгырт болган. Чүгле президиум столунуң артында кыш сарлайлар хөстүг.

Хурал-даа ажыттынган. Ажылчын президиумга алы үнгеннерни колхозчулар «шымда, шымда, орнун хоста!» деп өрнбаштак-биле чугаалаарлар.

Индирде колхоз даргазы эш Иванов. Отчеттуг илеткел эгелээн. Зал ыржымна барган. Илеткелчинин сөстериндеи, оон салыныларны шылырадырындан өске кандыг-даа шинээн даан чок.

Колхозчуларның кызымаккай күш-ажылы үре-түннелдериг болган. Тарылга шөлү калбарган, тараа культураларының гектар бүрүзүнден-не 14,2 центнер дужут алынган. Малдың баш саны өстүрүүнүн планы (хой малдан өскези) чүүүннер аайы-биле күүсетинген. Колхоз күрүне мурнунга көдээ ажыл-агый продуктуларын дужаар болган салар талазы-биле оналаалаарны күүсеткен. Колхозчулар бир күш-хүнүнге ажык кылыр 4 килограмм тараазы, 5 рубльди алганнар. Күш-хүнү 13 рубль 43 копеек үнелиг боон быжыккан.

Колхоз башталар черинин болгаш ревизия комиссиязының отчеттуг илеткелдериниң талазы-биле санал-шүүмүүлдер чиди-биле калбарган. Хову бригадазының бригадири эш В. Сарапулов саналдаан:

— Эштер, колхозчулар! Чаа, мурнакчы деңнилгелиг түүлдерни колхоз бүүрүлгезинге ажыглаар талазы-биле дыка четпес ажылдап турар бис — даан, уламчылаан:—Бистин районуун колхозтары, бистин колхозту санаваска, Тере-Хөлде чоокта тургустунган Хрущев аттыг колхоз безин электри станциялыг. Бистин колхозта ажыл-агыйның кандыг-даа аларында механизация чок. Чаа, деңнилгелиг түүлдерни ажыглаар даан колхозчуларның үнүдүн турар саналдарын эш Иванов херекке албайн келген...

— «Херек чок» даан, чааскаан-на шиитпирлээр кижи-ле болгай — деп, бир-ле кижи олурган черинден чугаалаан.

— Кижи көрген эвес ону, та кандыг түве ийнаан — даарге чүү бүдер боор.

— Чыткан тева аскынче кадмыыл кирбес!

Хурал даргазы «чурум, чурум, эштер!»—деп дилээн.

Моңгуш Дайрамаа эш Сарапуловка немей ханак:

— ...Эш Иванов чаа түвеге хөөнчогун кайгаар мен—деп чугаалаан. — Көрүүцерем, эштер, колхозувус сууру өскээн, бажыңнарывыс крыша чок, чавыс. Ону элип алыр дугайында саналдарны даарга тоовалан. Оон ынай эш Иванов кижилерниң, ылангыя ырак одарларда малчыннарының амыдырал-чурталгазынче сагыш салбас кижи-дир. Бодап көрүүцер, эштер, хөөчүн колхозчу Чавынчак ирей болгаш оон өске-даа 10 хире колхозчуларның ам-даа олурар бажыңнары чок. Ол дугайында саналдарны даргга база тоовалан.

Колхозчу эш Лифанова улус аразындан чүткүүшаан үнүп келгеш, чугаалаан:

— Бисте малдың продуктулуу чүге кудул? Оон чылдагаанын тыварын эш Иванов ораалдажып көрген бе? Чок. Саанчылар-даа, хаван ажакчылары-даа, черле малчыннар шуптузу немелде болгаш шаңнал хевирнин телевири деп чүвениң чүгле сурааи дыныаннар. Ону боттандырар арга бисте бар. Бо эртken ажыл-агый чылында 14 саанчылар чүге ажылын кагганнарын? Бирээде, ажылдарынга болгаш чурттаарынга таарымчалыг байдал чогунда, ийиде, колхозчуларга материаллыг соңуургал тургуспаанында болган. Эш Иванов чүге зоотехниктер Галкинаны, Масловаы, агроном Муссихинаны ойлаалыканы? Эш Галкина ам чүгле бо районуун «Тиилелге» колхозунда даарге зоотехник болуп турар эвес, харын области сураглыг кижи болуп ажылдап турар. Эш Галкина Ивановтуң четпестерин үргүлүү айтып турган. Оон оозу Ивановка анчыг болган.

«Эш Галкина эки ажылдап, мал ажылын хөгжүүлер даан ораалдажып турган кижи» деп үнүер оон-моон үнгүлээн.

— Эш Иванов шүүмүүлел кылган кижини кызар, истеп-сүрер чаңчылдыг кижи,— деп уламчылаан.— Оон бир четпезин айыткан кижи мнавыла качыгдаар. Эвир чылын эш Лебедева биле ийилээ хаван фермазынга ажылдап турган, элээн чедишкиннерлиг болган бис. Районуун хүндүлел самбызынга үнүп-даа турлуувус. Ынчалзажок чедишкиннер оон улуг турун болур аргалар бар, баштаар чер ону ажыглавас, район даргалары ону көрбес боорга, партия обкомунче ол дугайын бижикен кижи мен. Ону бижээн чылдагаанын — ам-даа эки ажылдаарынче бистин чүткүлүүс-ле болгай. Ону билип алган, эш Иванов мени ол ажылдан үнүргеи. Түшел чүү болганы? Эш Лебедева биле ийилээн ажылдап турувуста, фермаын ажылы эки боон, районга ады үнүп турган. Ам фермада беш кижи ажылдап турар, ынчалза-даа оон ажылы башкарылбайн турар. Эш Ивановтуң шүүмүүлелге ынак эвес чоруу ажыл-агыйның өске-даа черлериниде багай саалдарлыг.

Хуралга санал бергеи эштер И. Тараханов, Ф. Тараханов болгаш Полежаев биле Карпов олар колхоз даргазы эш Ивановтуң каржы чоруунуң дугайын, улусту эки, бак сөстер-биле кончуур чоруунуң дугайын бурун шаап шүүмүүлээннер. Эш Полежаев мынчаар чугаалаан:

— Эш Иванов бирээде,— шынчы эвес, ийиде,— каржы. Оон шак бо байдалы бистин амгы сайыраңгай үеистин өзүчүрүмүнга таарышпас. Колхозчулар мегеледир-даа, кончуурар-даа хөөнү чоктар. Кол-ла түве — колхозчуларның эрги, чыдып калган өзү-биле чурттаксавас апарганы.

Санал бергеннер эш Ивановтуң аажычаңында болгаш ажыл-чорудулгазында дыка хөй четпестерни илередип шүүмүүлээннер.

Отчеттуг илеткел талазы-биле айтырыг доозулган соонда колхоз даргазын соңгуурунун айтырынга кирген. Райкүүкон даргазы эш Шелков колхоз даргазынга эш Иванов сүмелетинин турарын медеглээрге, оон-моон айтырыглар үнгүлээн:

— Бистин колхозтуң улуттулгазын быжыглаары-биле баштаар черниң даргазынга областан болгаш райондан таваржыр кандидатура тывылаан бе?

— Эш Ивановтуң чаа түвеге, деңнилгеге ынак эвези райкомга болгаш райкүүскомга билдинген бе?

— Колхоз даргазын айтыышкын, сүме барыыдаалан соңгуур бе? Азы боттарывыс шиитпирлээр бис бе?

Ол айтырыгларның харызы алынган соонда, эш Ивановтан ашыла колхоз даргазынга хову бригадири Василий Васильевич Сарапуловтуң кандидатуразы база ийин үнүдүрүүнгеи.

Колхозчу эш Ивановтан ынчаар чугаалаан:

— Ийи чыл бурунгаар болган отчет-соңгуулдалыг хуралга үстүлеп сүмелээшкин-биле эш Иванов колхоз даргазынга соңгуурган түве. Бисте, колхозта өөренип алган кадрлар бар. Эш Сарапуловту колхозтуң хөөрөнгизи-биле үш чылда өөреттивис. Ол ам бисте чаныр келген. Баштайгы үеде бергелер турар-даа болза, ол аныяк кижи болганда өөрени бөөр...

Бүүү талазы-биле чугаалажып көрген саналдар тенгенде, бадылаашкын болган. Колхоз даргазынга эш В. Сарапулов соңгуурган.

Колхоз даргазы эш Иванов чүге катап соңгуурбайн барганыл? Оон чылдагаанды — эш Ивановтуң амгы үениң негелделериниде хожулан калганы, оон чаа, мурнакчы түүлдерге хөөн чаңгы, колхозчуларга оон дошкун чоруу, хөөнүн мурнунга шынчы эвези—бо бүүү түүлдер болур. Колхозчулар ону билгеш, эш Ивановту колхоз даргазынга соңгуулайн барганнар. Оон ынай колхозчулар артельдин амыдыралында айтырыгны шиитпирлээрде, үстүнден сүмелээшкин бир эвес ажыктыг эвес болза, ону барымдаалдайн, боттары ажыл-ишчи өзү-биле көөр деп түвени база тоталгай көргүскеннер.

С. ТАМБА.

«Шыныың» корреспондентизи.

БАШКЫНЫН СҮМЕЗИ

Өг-бүлеге ургларның күш-ажылчы кижизидилгези

Күш-ажылны коммунистиг өзү-биле көөр кылдыр аныяк салгакчыларны кижилер деп школаның болгаш өг-бүленің мурнунда улуг сорулга салдының турар. Бистің чүртүвүста күш-ажыл дөзге, алдарын, мактадың болгаш шылгаралдың, иелдырлыг чоруктуң хөрү болур. Совет хамаатызы кижи күш-ажыл чокка чүрттан шылавас.

Ургулар ажыл кылырынга өөренмес, чүгле ойнаар, хөгүзөр чүве деп бодаар болзувусса дыка шын эвес билиишкин болур. Харын-даа ургларны күш-ажылга бичезиннен өгелеп чаңчыктырары чугула. Бистің чүртүвүста ургларның күш-ажылы болдуңу төрөөн өг-бүлезинче, школазынче, комсомол, пионер организациларынга дүза чедирериче үгленген. Күш-ажыл ургларны төлептиг ажылчаңга болгаш чаа кижиниң эки өөзүшынарынга чаңчыктырар.

Совет школчының кол сорулгазы — өөренир. Ол өөредилгени бүдүргүчү күш-ажылы-биле, амыдырал-биле холбаштырары эргежок чугула. Аныяк салгакчылар чүгле бо бүгүнү чепип алганда эртенги хамыды-биле шинжеп алыр болгаш коммунизмниң идепкейлиг тургузучулары болурлар.

Күш-ажылды коммунистиг өзү-биле көөрүнге ургларны чүгле школа эвес, харын өг-бүле база кижилер хүлөөлгелиг. Өг-бүлеге ургларны хүн-бүрүге улуг улустарның ажылдан турарының үлегер чижөөн көрүп турарлар. Мынчангаш школачыларны хүн чоруунуң өөренирине, дыштанырынга, күш-ажыл кылырынга дамчыдып мурнунда ада-не таарыштыр тургуларын чедип алыр херек.

Бир эвес өөренирчи болдуңу чүрттан турары өрөлөн, ажылдаар болдуңу хайгаарал шылавас болза ол соонда барын колхоз бүдүрүлгезинге-даа бүдүрүлгеге-даа багай ажылчын болур деп М. И. Калинин кончуг шын чугаалаан. Бичезиннен тура бажыңынга күш-ажылчы кижилерге албаан ургларны үлгады берген өскей-ле эки ажылчылар болуп шылавас дөзүнин амыдырал көргүзүп турар.

Бөлүктүг Овчаровтарның өг-бүлези оглу Володяның «Шаанда бистер өске улуска хөлечиктен аажок-ла түрем чораан ийик бис. Оглувус ойнап, хөгүлеп өскей алп, ажылдаары кайы баар ийик» дээш кончуг дарган өстүргеннер. Ада-иениң ыныг байдалы Володяның өөренирине, ажылдаарына кончуг улуг доктаал болган. Ол класс бүрүзүнге катаптан өлүрүп келген болгаш адак соонда паспорттуг апарган өөредилгезин каргаан. Ажылга киргенде ол эки-ле дизе кин ай чедир ажылдыыр турган. Володя шериг албанында баргыже чедир-ле ада-иениң азыралынга өлүрүп турган.

Бичезиннен өгелеп күш-ажылчы чаңчылды болдуңга шинжеттин алган школачы ажылдай берген үезинде белик мергежиллиг ажылдакчы болур. Маңаа чангыс чижектен көргүзейн: Воронин Володя школага өөренип турган үезинде-ле бажыңынга быланнаар, дарганнаар херекселлерлиг турган. Ол бичезиннен өгелеп үк херекселлериниң дузазы-биле кандыгдаа чүвени кончуг сонуургалдыг кылыр чораан. Школа дооскаш Кызыл хоорайда транспорт конторазынга ажылдап киргеш улаваанда-ла ол токарь хүлөөлгезин күүседи өгелөөн.

Эң-не бөлүүн күш-ажылчы сорулгаларны ургларны боттары шиитпирлөөр кылдыр чаңчыктырары өргежок чугула. Өөредилгеден аңгыда ургларның кол өөренин алыры ажыл чорудулгалар болза:

1. Бүдүрүлге-техниктиг күш-ажыл;
2. Көдөө ажыл-агый ажылдары;
3. Бажың иштинин ажыл-агыйы.

Техниктиг күш-ажылга модельдер чогаадып кылыры, бөлүүн механизмнер, техниктиг материалдар, столар, слесарь ажылдары, янзы-бүрү чүүдлер быжары, даараныр машинага даразары дээш оонда өске. Симаков Женя радиоприемниктериниң кезектерин сонуургап, авиамодельер чогаадып өгелөөн. Оон иези Женяны ыныг чүвелер кылгаш инженер болур шаанг бар эвес, оон орнунга номдан номчу деп албадап турган. Ынчалза-даа Женя сонуургалын кагбаан болгаш түнелиинде барып радист болган.

Ада-иелер ургларга таарышкан бичии хирөөлерни, маскаларны, хүүректерни болгаш өске-даа эптиг херекселлерни тып бөөрүнче сагыш салыр херек. Көдөө ажыл-агыйның талазы-биле күш-ажыл болза огородка, ховуга ажылдаар болгаш аал малы, арыгал куштарны азыражын, калгалажыры чижектиг ажылдар болур. Бо ажылга ургларны өг-бүледен, башкылардан, комсомол, пионер организацияларындан даанзырып ажылдаып болур. Бо ажылларны күүседип турган ургларны бойдустуң хөгжүлдезиниң дүрүмнерин ханызы-биле билип, үнүштерни ажаан өстүрериг чугулаан көре бөөрлер.

Ургларны көдөө ажыл-агый талазы-биле ыныг янзылыг танышканда ол билиглерни ботаника, зоология кичөөлериниг боттары-ла ажыглай бөөрлер. Оон улам колхоттарга, совхоттарга белик дүжүт, хөй сүт дээш демиселдің идепкейлиг кижижичилери болурлар.

Кызыл хоорайның школачы ургларының нуругулайы бажың чаныны огородунга ажылдап турарлар. Ылангыя огород тарыжар, ажаажыр, азырал куштарга болгаш малларга чем белеткежир. Ол бүгүнү кылырга-даа эвээш болуп турар. Чамдык ада-иелер ургларынга ажаадыры-биле огородтан тускай дилиндек черлерни ангылап бергеш, ажаадып турары дыка тургустаныг. Моон соңгаар ыныг практиканы улам делгеретсе чогуур.

Эрткен күзүн Кызылдың № 10 школазының өөренирчилериниң боттарының ажаан өстүргени ногаалар айыылаңнан алган дүжүдүңу делгелгезин организаттаан болган. Көдөө ажыл-агыйже ургларның күжүн организаттаар чорук чүгле ол талазы-биле билиг бөөр эвес, а оларның кадыкшылын быжыктырышаан күш-ажылчы иергежилин улгаттырыр турар.

Бажың иштинин ажыл-агыйынга ургларны киирештирерде колдуунда боттарынга хамаарышкан чүүлдерден: орундөөжөөн этирериннен, кичөөл кылыр столун, өөредилге херексели салыр будуңуң арыг тургустурарынаан өгелөөр. Иник-хевин арыг ап чоруурунга болгаш хевин чүп, базып алырынга өөредир. Оон-даа ынай иник-хевинде өрлу берген черлерни септөөринге, өөгүн ылериниге болгаш үрели берген херексели кылып алырынга өөредирин чедип алыр херек.

Иштин бажың иштин шевергин тургузарынче, аш-чем белетхөөрүнче, ыяш хирөөлеп, чарарынче болгаш болуңдан бичии дүнмаларын ажаан хайгаараар дээн ышкаш ажылларга ургларны өөрүт чаңчыктырар херек. Бажынга кылыр бүгү-ле ажылдар ада-иениң уйуртулгазы-биле чедип алдынган турар болгаш оларның хайгаралының алаанга турар ужурлуг.

Ургларны болуңуң кылынкы дег ажылын аргалыг-ла болза оон болуңга кылыргаа чогуур. Оон-биле чергелештир ургларны өт-херексел бүрүзүнге эң-не баныг кижилер кылдыр өөредир херек. Ол ышкаш ажылың янзы-бүрү алыргаларынга ажыглаар техника бүрүзүн билген турар кылыр өөредир.

Ургларны бот-боттарын хүндүлөөр, бот-боттарының ажылынга дузалаңыр кылдыр чаңчыктырар. Шыдал талазы-биле кошкак ургуну ажылдан хоставайн, харын аңаа таарышкан чиик ажылды лагыр херек.

Бир эвес уруг ажынчак, сертилөөш болза, аңаа оожум ажылдаар таваар ажыл бөөр болза эки. Кыс ургга хендир-биле кружева аргыдып, өске янзы-бүрү чүүлер сиилиин даарадыр, ол ургга ходуң техниктиг кылыгларын кылырар херек. Бир эвес уруг хостут шактарын чүгле номнар номчуурунга чарыгдап турар болза, ону аал-саал тура кылыр ажылдарже айбылаар болза эки. Чамдык маныаган, оюнзак ургларга олура кылыр ажылдар бөөрин орадашса чугула.

Төредилер бүрүзү ургуңуң күш-ажылчы кижизидилгемиче онза кичөөлгей салган тулум аныяк салгакчыларның амыдыралчы практиказы дыка делгем болурун үттүп болбас.

В. ПУГОЗКИНА,
Кызылда № 10 школаның башкызы.

Колхозтуң кыштаанда

Барыын-Хемчик районуң «Ленин оруу» көдөө ажыл-агый артелиниң хойжузу С. Сурот болуңга быжыглаан 245 төрүүр хойларынаан 245 хураганнарны камгалап алырын хүлөөнген. Ам төрөөн 11 хойларның хураганнары мөнги доругуп турар.

Сурот хой ооллап өгелөөни-биле кады ылан ёзугаар болап алганы өдек кыдыпыын одарларында, чылыг мөөстерде хоюн одарлаып өгелөөн. Дүнеки үелерде дежурныйлаашкыны тургузуп турган төрүүнген чаш мал төлүн ап турар болгаш эки шынарлыг кажаа-биле хандырып, кажааларның өдөөн хоптарын курааглап турар. Төрөөн хойларга болгаш чаш хураганнарга чидиртир сигенин кыштаанда өскеп алган.

Малчын чаш мал төлүн чилиреге чокка камгалап алыр, хоюн кыштан мөнги ажырар дээш хой каларчызы С. Лопсанны социалистиг чарышка хыйгыткан.

К. ТЫРЫН-КАРА.

Одаар ыяш белеткели

Чаа-Хөл районуң Ленин аттыг көдөө ажыл-агый артелиниң № 1 хову бригадазы одаар ыяш белеткеп турар.

Бригада 1000 километр ыяш белеткөөр турган, 645 кубометрин хан тургускан. Киров, Дангый-оол, Мактар, Анай-оол, Сержинмаа олар хүн нормазын ийи катап ажыр күүседип турарлар.

Ооруга ыяш белеткөөр черге чурттаар бажының кылып тургускан. Ыяш белеткекчилериниң хандырылгазы эки.

С. СОТНАМ.

Номчукчуларның бижип турары

ЧАА-ХӨЛ РАЙОННУҢ Булун-Терек школазының өөренирчилериниң ада-иелера чоокта чаа школага шеф чоруткан. 30 ажыг колхозчу херөөженнер школаны чугайлаан, чуп берген. Шеф ажылынга Анай, Сигар олар организаттаан чоруун көргүскеннер.

К. КАЛЫНДУУ.

ЧӨӨН-ХЕМЧИК РАЙОННУҢ «Искра» колхозу эрткен чылын сууржулганы үзе шиитпирөөнү тузуг бригадазын дүжүргеп. Ам чурттаага бажыңнары, мал кажаалары тудар болгаш сентелге кылыр үш звено ажылдап турар. Мал кажаалары тудар звено бо чылын 1000 хойга 2 кажаа, бир быжаа кажаазы тудар. Звено ам белеткел ажылын чорудуп турар. Бир кажааны чер-чер Советтерин е сонгулдаларының хүнү—март үштүн бетинде доозар.

М. МАЖАА.

УЛУГ-ХЕМ РАЙОННУҢ «Партиниң XIX съездизи» колхозунуң баштаар черге декабрь айда сүт саалдазынга белик көргүзүлүг болдан саанчыларга немелде төлевир тыныскан. Болуңга быжыглаан инектериннен иниитизи-биле 557 кг сүт саган Канчык 27,7 кг, Кыргыс—24,4 кг, Чечек — 23,7 кг, Доржу — 19,9 кг сүттү алганнар.

В. БЫШТАК-ООЛ

ТЕС-ХЕМ РАЙОННУҢ Калинин аттыг колхозунуң хою ооллап өгелөөн. Сөөлгү ийи-үш хонук иштинде Болат-ооллуг, Байырнын, Оюнмуң хоюндан 100 ажыг хой төрөөн. Оларның хураганнары мөнги доругун турар. Чаа төрөөн хойларга чидиртир сигенин, чаш хураганнарга ижиртир сүттү кышталарже сөөртүр ажылды колхоз баштаар черге организаттаан.

А. ДОРЖУКАЙ.

Будапешт бөгүн. Ленин-Берут кудумчузунда аш-чем магазининде.
Фото С. Преображенскийниң. СӨТА-ның фотохроникалы.

Алжирде байдал

ПАРИЖ. (СӨТА). Чүрттө национал хамаарышпас чорукту тыныскыр дугайында негелдеги детскилер-биле чарлаттынган бүгү-ниитү ажыл совсадышкыны Алжирде үргүлчүлевишаан. Ажыл совсадышкынын базар дээр колониалыг эргечагыргалардың чүүл-бүрү орадажышкынары турзажок, алжир патриоттар деменселин сөскаттайн турар деп Парижтың парлаалгазы ыныгаткан.

Алжир Тизи-Узу болгаш Орлеанвилль хоорайларда ажыл совсадышкыны онза идепкейлиг чорун турар.

Национал хосталгалыг шимчөөшкинин киржикчилериниге удур француз эргечагыргалар дерзин хемчеглерни каржыны-биле чорудуп турар. Франс Пресс агентилелиниң дыныгатканыны ёзугаар алырга, февраль 4-те ыныг хемчеглеринин үезинде 10 алжирлер өлүрткен болгаш хой-хой кижилерни тура хаалыгаан-биле хаваалыг деп сеткилдеш сүүрүп хорудаан. Алжирдан алдынган өскө ыныгадыгны ёзугаар алырга, февраль 4-те Мацкал Фэш хоорайның чолунга француз шериглериниң болгаш алжир национал хосталга армиялының отрядтарының арасында тулчуушкун болган. Келло (Константин департаментилиинде) хоорайының чоогунга база тулчуушкун болган. Кайыдаа талалардан өлүрткеннер болгаш балыгдатырганнар бар болган.

Франциядa чүрттаан турар алжирлер база ажыл совсадын турар. Тускай медээ ёзугаар алырга, февраль 4-те Париж районунда алжирлериниң 80 хире хуулу ажылга үнгөн.

КНО-нуң Египетте челсектиг онза күштериниң статузунга хамаарыштыр Египеттиң болгаш КНЈ-нуң аразында дугуржулгага ат салыры

БАНР. (СӨТА). КНО-нуң Египетте челсектиг онза күштериниң статузунга хамаарыштыр Египеттиң чазаның болгаш КНО-нуң аразында дугуржулганың төлевилели февраль 4-те Банрге дүрүмчүткен.

Дугуржулганың төлевилелиниге чагаалар солчуп турган, Нью-Йоркка ат салыр, аңаа Египет чазактың элчизиниңдеп дыштыны херектер министри Махмуд Фавзи болгаш КНО-нуң организациядың чингиг секретарь Хаммаршельд ат салыр.

Допчу медээлер

★ Финляндияның Коммунистиг партиязының калбак пленуму болдуңун ажылын дооскан. Пленум политиктиг байдал дугайында ылеткледи дыныаан болгаш партиның эстаныга «скерилгелер дугайында саналдарны чугааласкан. Партиның майда болур XI съездизинге төлөөлелгелериниң норма-чижөөн ТК-ның пленуму бадылаан

★ Франциянын «Юманите» солунунуң дыныгатканыны ёзугаар алырга, Алжирдың хосталгазының национал фронтузунуң Парижтың Фрэн деп кара-бажыңында турар улуртур ажылдакчылары Алжирде бүгүнүнүн политиктиг ажыл-совсадышкынының киржикчилери-биле эп-сеткил каттыштырылгазының демдөө кылдыр чем чивес деп чарлаанар (ол удуртукчуларны французтар эргечагыргалар 1956 чылдың октябрьда французтар эргечагыргалар өөр ёзу-биле тудуп хорудаза-даа, Алжирде антиимпериалистиг демисел чүгле совсаваан эвес, харын күштелген. Улустан төрүүнгеннер болгаш оон ыныгадыгы-биле сорук киргеннер национал хосталганың алжир армиязы улуг дайынчы күш апаргаан болгаш колонизаторларның шериглериниге улам-на суртенчиг согуушкуннарны таварыштырган.

(Уланчылыг).

★ Франциянын «Юманите» солунунуң дыныгатканыны ёзугаар алырга, Алжирдың хосталгазының национал фронтузунуң Парижтың Фрэн деп кара-бажыңында турар улуртур ажылдакчылары Алжирде бүгүнүнүн политиктиг ажыл-совсадышкынының киржикчилери-биле эп-сеткил каттыштырылгазының демдөө кылдыр чем чивес деп чарлаанар (ол удуртукчуларны

Араб улустар хосталга болгаш хамаарышпас чорук дээш демиселде

(Уланчызы. Эгези № 28 (4740) солунда).

Монархияны узуткаанының болгаш республиканчы тургузуңну тургускаанының соонда Египеттің чазаа чуртка чаныг социал-экономиктиг чаартылгаларже киргеп. Чижөө, чаа египет чазактың баштайгы хемчеглериниң бирөөзү болза, хаан өг-бүленің аажок улуг чер эзелерин хураганы, 1952 чылдың сентябрь 9-та аграр реформазының дугайында хоойлуну чарлааны болур. Ол хоойлу ёзугаар чер эзелериниң кызыгаарлыг хемчөөлин 200 феддан (84 гектар) кылдыр доктаатган. Черниң бүгү артык-шыдарын помещиктерден хавырып алыр болза эвээш чериг болгаш чер чок египет таралчыларның — феллахтарның арасынга хуусаасын үзүлүп төлөөр кылдыр хуваан болур дээн. Агар реформазы-биле чергелештир египет чазак ажыглалдыг чериг улгаттырар болгаш дүжүттү ковылдыр сонгуулга-биле өскөө ажыл-агыйны хөгжүлгезиниң программазын ажылдап кылган болгаш ону боттандырыр киргеткен.

Эң-не аныяк араб күрүнелер—Судан, Марокко болгаш Тунис—экономиктиг болгаш культурлуг көдүрүүшкүнүңү талазы-биле чаныг хемчеглерни база айыткан. Чижөөзөргө Суданда 1956 чылдың кылдан өгелөөн беш чыл планын боттандырыр өгелөөн, ол план болза, черни суттарын, курааглырын хөгжүлгезинге болгаш ажыглалдыг шеллерни көвүдеп-ринге 110 миллион фунт стерлинг акшаны чарыгдаарын көрүп турар.

Ынчалзажок араб күрүнелериниң политиктиг болгаш экономиктиг хамаарышпас чоруун быжыглаарының оруунда улуг бергелер турарындан карак чажырып болбас. Араб улустар болза, араб күрүнелериниң дешилгелиг хөгжүлдезин моонактаарын, оларны актаар октаарын янзы-бүрү арга-биле орадажын турар даштыкы колониалыг күштериниң, а ол ышкаш иштики реакциялыг болүктериниң калчаалыг удуртамышкының ажыл эрттер аргалар.

НЕФТЬ, СТРАТЕГИЯ БОЛГАШ ПОЛИТИКА

Англия, Франция болгаш Американың Баттышкан Штаттары ышкаш эрги болгаш чаа колониялыг күрүнелер араб улустарының национал-хосталгалыг шимчөөшкининиң дерзин дайынныры болуп турары ам кандыг-даа хайгааракчыта безин мырынай илден. Ынчаарга оларның ол туружу хамыктың мурнунда барыын талакы күрүнелериниң империалистиг болүктериниң араб чурттарга боттарының экономиктиг болгаш стратегтиг турушталарын хевээр артырар дээр күзели-биле илергейлетпиин турары база тодаргай

Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүк — капиталистиг делегейде нефтиниң эң-не хой курлавырлыг нери ол. 1955 чылдың төнчүзүндеги медээлер ёзугаар алырга, чүгле Персид мугулдурнуң нефтилиг чериниде безин 17 миллиард тонна ажыг нефть кылыр, ол үеде бүгү капиталистиг чурттарны каттыштыр алырга безин оларның нефть курлавырларының үштүн ийи кезин болуп турар.

Араб чурттарда нефть тывыжы чыл келген тулум өзүп турар. Мында нефть казып тывар үлетпүрүнүң кандыг темпилер-биле хөгжүп турарының дугайын даразындагы таблица бүүредир көргүзүп турар.

ЧООККУ БОЛГАШ ОРТААКЫ ЧӨӨН ЧҮКТЕ НЕФТЬ ТЫВЫЖЫ

1925 чылда—4.700 мун тонна.
1935 чылда—11.700 мун тонна.
1945 чылда—26.900 мун тонна.
1955 чылда — 161.000 мун тонна.
1955 чылда чүгле Кувейтиге болгаш Саул Аравиязынга 100 миллион тонна ажыг, а 1956 чылдың бирги чартыында —55 миллион тонна хире нефтини каскан.

Ынчалзажок ол эң үнелиг кывар чүүлүн болгаш чиг эттин кайгамчык хой бейлус байлактарын араб чурттарны индустриализаттаарына ажыглавайн турар. Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүкте барык бүгү нефть үлетпүрү «АРАМКО», «Ирак петролеум компани», «Кувейт ойл компани» болгаш оон-даа өскелер чергелиг англи болгаш америк монополиялар-ның холунда турар. Америк капитал болдуңун англи чаржалакчылын соонче кызып үнүрбүшаан, туе чернин нефть херектериниче улам-на ханылап кирип турарын демдеглеже чогуур. Он чылдар мурнунда ол районуң нефть курлавырларының чартык кезинин англи компаниялар мөлчүп ап турган. Ам англи улуг-хуу 30 хуу чедир кызырылган. Америк компаниялар Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүктүң нефтининиң бөрүк 60 хуулуг казарынга азы садарынга керөөлиг азы дүгүржулгаларлыг болуп турар.

Араб чурттардан соруп ап турар нефть Нью-Йорк, Лондон болгаш Париж банкыларының улуг харжактарынче кирип чыгар күчүлүг алдын агыны болуп турар. 1955 чылда америк болгаш англи нефть монополиялары Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүктен 1 миллиард 900 миллион доллар арыг ажык-кончааны алганнар. Аравия чартык ортулукта тергиидеп турар чангыс чүгле «АРАМКО» («Арабиея Америкен ойл компани») компания безин 540 миллион доллар арыг ажык-кончааны соруп алган.

Империалистиг күрүнелер стратегтиг байдалды баа кайгамчык кылдыр көрүп турар. Нефтини Иракта болгаш Персид мугулдурнуң зонаазында Чер ортузу далайның чөөн таазынче чедирип турар Суэц каналын болгаш нефть дамчыдылгаларын англи-америк колонизаторлар Араб Чөөн чүгүнде оларның шериг болгаш экономиктиг күчүзүнүң «дүлгүүрлери» кылдыр кезээде ынчалар көрүп келген. Ол «дүлгүүрлерни» хевээр артырары барын талакы дипломатилиин кезээде кол сагыш човаашкыны болуп келген.

Империалистер болза араб чурттарда сөөлгү чугула туруштарын чидирбес дээш кандыг-даа кем бруулуг үүлгедилгерни кылып турар деп чүвени чоохта чазгы үеним болуушкуннары бүгү төлзы-биле көргүскен. Ол дугайын хамыктың мурнунда Египетке удур англи-француз-израиль агрессия бүүредир хереченлен турар. Колонизаторлар болза Суэц каналынга база дагын боттарының тергиилээшкинин тургузарын болгаш чүгле египет улуска эвес, харын боттарының эргелери дээш ыыктыг демиселче көдүрүп үнген бүгү араб улустарга өлүмүг согуушкун таварыштырарын кордаанар.

Ам ол кирдалдар бүрүн бүүрап дүшкенде, агрессорлар улуг аштырышкынга таварышканда болгаш делегей ареназынга мораль-политиктиг ангылатырышкынга болу бергенде, барын таланын империалистиг болүктери Араб Чөөн чүгүнүн өске районнарынга алаан негеп алырын ораладжы берген. Олар Сирилга удур өнчүкчөнгөөлиг кампанияны калбартканнар, оон алыс утказы болза чаа империалистиг авантюрага үнелиинин белеткөөри болуп турар. Ынчаарга чүвенин ужуру барын талакы реакциялыг солунналарын арынарынга антисириячы пропаганда-чы шуугаазын-биле кызыгарлатынмаан болдур ийин. Империалистерниң болгаш оларның агентураларының кара сагыныг хемчеглериниң фактылары бүгү делегейге билдингир апарган: сирия-израиль кызыгаарга Нарайлың хой чепсектиг күштерин мөөнөөн турган, ирак чагырыкчы болүктериниң холбаалыг турганы, чазакка удур сүүчөөн сирия чазак илереткен. Улуска бир эп-сеткилдиг деткитиргеп Сириянын чазаа империалистиг сүүчөөн ой-шаанда сөөгалап илереткен, ынчалза-даа колонизаторлар ооскургавайн турар.

Алжирде дайынның чалбыыжы ийи чедир чепсегленгеп француз колонизаторлар боттарының хосталгазы болгаш национал хамаарышпас чоруу дээш демиселжип турар алжир улуска удур ханныг дайынны чорудуп турар. Амгы үеде Алжирде колонизаторларның чартык миллион ажыг кижилиг армиязы моонетингеп.

Франциянын чагырыкчы болүктери алжирлериниң удурланыышкынын чепсектиг арга-биле базыптар боор бис деп корлап турарлар. Ынчалзажок херек кырында шынныг чоруктар ол планнарның бүрүн барымдаа чогун көргүзүп турар. Алжирнин национал хосталга фронтузунуң удуртукчуларын 1956 чылдың октябрьда француз эргечагыргалар өөр ёзу-биле тудуп хорудаза-даа, Алжирде антиимпериалистиг демисел чүгле совсаваан эвес, харын күштелген. Улустан төрүүнгеннер болгаш оон ыныгадыгы-биле сорук киргеннер национал хосталганың алжир армиязы улуг дайынчы күш апаргаан болгаш колонизаторларның шериглериниге улам-на суртенчиг согуушкуннарны таварыштырган.

(Уланчылыг).

Чаңгыс хүн он дилги

Соян Тамбый малчын-даа, анчы-даа. «Элегес» совхозтуң чылгы каларчызы хүдөлгезин ол ак-сеткилдиг күүсеттинаан, Төрөөн чуртунга алук тывыжынын талазы-биле чыл бүрү хой орулганы сиирип турар. 1956 чылда 5 дилгини өлүрген, өске-даа олчаларлыг болган.

Бо чылын январьның хүнүнде Каык ховузунга чылгызын оларладып чорааш өөр дилгилерге таварышкан. Эш Тамбыйнын мунган аъды-даа капшагай, эдерткен ыыдаа эрес деп чүве ол таварылганың түнелиинде илерөөн. Чүгүрүк аъттың даваннары, эрес эриин хөлдары деминг дөлөлөп турган, аңаа адымның ыды баа-ла рельдуг болган.

Соян Тамбый чаитыс хүн, харын каш-ла шактар иштинде 10 дилгилерни сүрүп четкилөөн, өлүрүп алган. Оларның кезиктерин Кызыл райозунга дужаарга шуптурын бирги сортка хүлөөн алган. Адымалчын ам-даа хой олчаларлыг болгаш бүүрелдиг.

О. ОПЕЕН.

СУД ЗАЛЫНДАН

Оорлар шиитгирген

Оюн Кызыл-оолович Шиишок Тес-Хем районуң Самагалдай суурга чурттаан, иштикиниң өөчүг-хөрөнгизин оорлап, Эрзин районуң «Коммунизмче орук» колхозунуң бир аъдын оорлап саткан. Эрзин районуң Сарыг-Булуң суурунуң чурттакчызы турган Седи Өбеевич Баларчы Тес-Хем районуң Ленин аттыг колхозунуң бир аъдын оорлап саткан. Шиишохтуң болгаш Баларчының хереен Эрзин районуң улус суду үзүп шииткен.

Хереген Шиишок «Коммунизмче орук» колхозтуң аъдын оорлап алган Танды районуң Жданов аттыг колхозунуң кежигүнү С. Дирчинге муң рубльге сатканы, Хереген Баларчы Ленин аттыг колхозтуң хамаатызы Кан-оолга сатканы өртөөнге тарышпайн дедир алган Бай-Даг көдөө Советинин хамаатызы Шпчи-Белге 900 рубльге саткан.

Эрзин районуң улус суду ССРЭ-нин Дээди Советинин Президиумунуң 1947 чылдың июнь 4-теги Чарлыгынын 3-хү чүүлү-биле Шиишок биле Баларчызы 5—5 чылда эзин чазаар күш-ажыл лагерине хосталгазын казып шииткен.

А. ДОРЖУКАЙ.

ЧАЗАЛГА

Бо чылын февраль 6-да үнген № 27 (3739) «Шын» солунунуң үшкү арнында 1956 чылда ССРЭ-нин улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң күрүне планын күүсеткенинин түнелериниң дугайында ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелиниң чанында Төп Статистика Эргелелиниң дыныадынын ийги колонизазынын адаанда орун ийги абзазынын сөөлгү дамаан: «1956 чылда боттандырып эгелөөн болгаш хүлөөп алдынган үстүнде айыттынган хемчеглер бөөзө чылда кылдыр санзарга, хосрай болгаш модөө чонга 35 миллиард ажыг рубль түкнүг немелде ажыкты хандырып турар» деп чазап номчуур-дур.

Дамба Белекпенович Монгуштуң 1955 чылда педучилище дооскаанының читкен № 353620 дипломуун күш чок деп санзар.

Редактор К. С. ШОЙГУ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кулумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторуң 3—62, редакторуң оралакчызының, секретарьының культура болгаш амыдырал кылдызының 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, көдөө ажыл-агый иштики информация кылдызының — 3 — 88, харысалгалыг кылдыстериниң 3—68, чаза кылдызының база бухгалтериянын 3—65.

ТС—00081. Культура эргелелиниң типографиязы

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1928 чылда үндезилеткиннеп

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1957 ФЕВРАЛЬ 9 СУББОТА № 30 (3742)

Өртээ 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинде (1 арын).

ССРЭ-ниң Күртүдүгда, Мосхооркүүскомда, ССРЭ-ниң Совет чурукчулар эвилелинде болгаш ССРЭ-ниң Архитекторлар эвилелинде (1 арын).

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң алдыгы сессиязы (1—2 арыннар).

Д. Аранчаа. — Өредилгениң дериелиг белдер (2 арын).

БИСТИҢ КАНДИДАТТАРЫВЫС: Механизатор — депутатка кандидат (2 арын).

И. Верховцева. — В. И. Ленин улуртулганың коллективтиниң болгаш түс-түлүнда харыысалгалыг болурунуң дугайында (2—3 арыннар).

КОЛХОЗТАРНЫҢ ОТЧЕТ-СОЦҮЛДАЛЫГ ХУРАЛДАРЫ: **П. Ушаков.** — Алдыгы беш чылдың планы боттанылышкында (3 арын).

Районнар солуннарындан (3 арын).

Кыйгырыгга харыы кылдыр (3 арын).

Ниитиниң мал ажылынче кичээнгейин суларатпас (3 арын).

Редакцияга чагаалар (4 арын).

БНО-нуң Бол Ассамблеязының сессиязында (4 арын).

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинде

Ажылчы чоннарның күзелдерин өренип көргеш, «В. И. Ленинге турасказалдың — Советтер Ордузунуң эң эки төлевилели дээш конкурс чорудар дугайында» ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң 1956 чылдың август 13-теги доктаалынга биче өскериге киирип, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң доктаатканы:

1. Советтер Ордузун болгаш В. И. Ленинге турасказалды Москва хоорайның мурнуу-барының районунга тударын көөр.

Советтер Ордузун Москваның күрүне университетиниң чаа бажыңының шала мурнуу-барының талазында черге тудар, а В. И. Ленинге турасказалды университеттің чаа бажыңының шала соңгу-чөөн талазынга, Ленин дааның ортузунга, оод эринче чоокшулалы тудар.

2. Бо доктаалдан үнүп келир өскерилгелерни барымаалап тургаш, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң 1956 чылдың август 13-теги доктаалы-биле бадылаттынган программаның болгаш негелделерин бөгүн, Москва хоорайны мурнуу-барының районунуң планнашкынының схемазынга болгаш таарыштыр тудуп тургузарының төлевилелинге чогуур адырлаг чорударын;

б) Советтер Ордузун тудары-биле Москва-хемниң Кропоткин Эринде ооң мурнунда шилин берген черни 1957 чылда чаагайжыдып кылырын болгаш ногаанчыдарын дагзыр.

ССРЭ-ниң Күртүдүгда, Мосхооркүүскомда, ССРЭ-ниң Совет чурукчулар эвилелинде болгаш ССРЭ-ниң Архитекторлар эвилелинде

Совет күрүнеиниң болгаш Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының улуг үндезилевчизи — В. И. Ленинге турасказалдың эң эки төлевилели дээш Бүгү-эвилелдің конкурзун ССРЭ-ниң Күртүдүг чери, Мосхооркүүскомда, ССРЭ-ниң Совет чурукчулар эвилели болгаш ССРЭ-ниң Архитекторлар эвилели ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң дазокаанын өскугаар чарлап тур.

В. И. Ленинге эң эки турасказалдың төлевилели дээш бүгү-эвилел конкурзунуң программазы болгаш негелделери дараазында түүлдерик көрүп турар:

1. В. И. Ленинге турасказалды Москва хоорайга, Ленин дааның ортузунга, оод эринче чоокшулалы, Москваның күрүне университетиниң чаа бажыңының болгаш Лужникиде В. И. Ленин аттыг Төп стадионуң эразынга дужаштыр туткан турар.

2. Үйн-түүлүн улуг чалгай тудуунуң шылгарангай чогаалы болур В. И. Ленинге турасказал бөдүүн белгаш улуг чаагай болур ужурлуг.

Москва хоорайның эн-не бедик черинге, пьедесталга тургустунган турар В. И. Ленинге скульптуразы эки көскү болур ужурлуг. В. И. Ленинниң скульптуразының хемчээлин, скульптураның аалаанда пьедесталдың тургузуун болгаш хемчээлин төлевилелериниң авторлары турасказалдың турар черинің аайын болгаш пропорция талазы-биле эң дээре дүүштүүлгени барымдаалап доктаалыр ужурлуг.

3. В. И. Ленинге турасказалды туларынга, чижээлээрге, гранит, маны, хүлер, дадырбас кыр болгаш өске-даа бедик шыннарлыг болгаш үр уеде турар быжыг материалдарны ажыглап турар ужурлуг.

4. Турасказалды долгандыр сесерлик тургузарын, Ленин дааның Москва-хемче баткан ийи-биле ону дүүштүр кылырын төлевилелге баш бурунгаар көргеш, а ол ышкаш Ленин дааның эринин дүргаар ол черлеп эртгин турар транспортуун туруп турар орустарын өренин көргеш турар ужурлуг.

Турасказалды эптин-биле көөр болгаш В. И. Ленинниң скульптуразын хүн таарымчалыы-биле чырыдып турар арга бар турар кылыр турасказалды шак ынчаар таарыштырып тургускан турар ужурлуг.

5. Конкурстуң киржикчилери В. И. Ленинге турасказалдың төлевилелдерин дараазында состав-биле киирер:

Бол план — 1:2 мун хемчээлдиг.

Турасказалдың перспективтиг хевири — 1,0х1,5 м-ден улуг эвес хемчээлдиг.

Турасказалдың скульптурлуг дүрүзү — 1:100 хемчээлдиг.

Тайылбыр бижик.

Сан-хөө-дөзевилел бодаллары.

6. Конкурстуң бо программа-биле доктаатынган хемчээлдиг төлевилелдерин (дөзевилел шыйыгларны, макеттерни, бижилгелерни) Мосхооркүүскомга (Москва, Горький кудумчузу, бажың № 13) 1957 чылдың август 1-ниң 24 шактың бетинде киирген болгаш квитанцияга бижип дужаалган турар ужурлуг, ол квитанцияга шола адын болгаш төлевилелди дужаалганының хуусазын айтыр.

Өске хоорайларда чурттап турар авторлар боттарының материалдарын ол-ла хуусаа иштинде, айыттынган адресче чорудары-биле почтага дужаар ужурлуг, шола адын болгаш төлевилелди почта салбырынан хүлээп алганының дугайында квитанцияның дугаарын айтыпшаан, ол дугайын харугда телеграмма-биле Мосхооркүүскомга (Москва, Мосхооркүүском) дыңналыр.

Төлевилел материалдарын (дөзевилел шыйыгларны, макеттерни, бижилгелерни) шола ат-биле киирер; төлевилел материалдарынга төлевилелдің авторунуң фамилиязын болгаш адресин айтыпшаан, демги-ле шола атты бижээн ырбалап каан чагаа хавын кошкан турар.

7. В. И. Ленинге турасказалдың эң эки төлевилели дээш конкурстуң Жюриязын Мосхооркүүскомнуң, ССРЭ-ниң Совет чурукчулар эвилелиниң болгаш ССРЭ-ниң Архитекторлар эвилелиниң киржилгезиннде ССРЭ-ниң Күртүдүг чери бадылаар.

8. Конкурстуң программазын болгаш негелделерин база В. И. Ленинге турасказалдың тудар черин төдаргайлап турар материаллаарны алыры-биле ССРЭ-ниң Архитекторлар эвилелинден айтырар.

Конкурстуң программазының талазы-биле айтырыгларны ССРЭ-ниң Архитекторлар эвилелинче, конкурстуң харыысалгалыг секретарынче, Москва, Щусев кулумчузу, бажың № 7 адрес-биле чорудар ужурлуг.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң алдыгы сессиязы

ЭВИЛЕЛДИҢ СОВЕДИНДЕ

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң дөртү чыыжының алдыгы сессиязы февраль 6-да Москвага, Кремльдиң Улуг ордузунга ажылын үргүлчүлээн.

Эртенгиниң 10 шакта Эвилелдиң Совединиң ийги хуралы ажыттынган. Эвилелдиң Совединиң даргалы депутат **П. П. Лобанов** даргалаан.

Хүн айтырыының бирги чүүлүнүң талазы-биле эдеринчи илеткел кылыры-биле Эвилелдиң Совединиң Бюджет комиссиязының даргазы депутат **И. С. Сенинге** сөс берген. 1957 чылдың планын чогаалын комиссиязының даргазы депутат **И. С. Сенинге** сөс берген. 1957 чылдың планын чогаалын турарының үезинде Эвилелдиң Экономика комиссиязы, министерстволар болгаш ведомстволар планныг оналгаларны ылавылаар болгаш оларны бүдүрүлге фондуларынга, чиг-этке болгаш сан-хөө курлавырларынга дүүштүр чорудар талазы-биле улуг ажылды чорутканын демдеглээн, киирип келген планны Бюджет комиссиязы бүрүү-биле деткип турар деп эш Сенин чугаалаан.

Ооң соонда депутат Сенин чамдык саналларны киирген. Ылангыя хөмүр даш комбайнларын болгаш дар руда бүдүрүлгелинге хереглээр өске-даа дериглерни немей бүдүрүп үндүрер талазы-биле хемчегларни министерстволар-биле кады ажылдап кылыры, санитар-техника дериглерин бүдүрер дугайында айтырыгны көөрү Күрүзөкономика комиссиязынга дагзыры, хоорайларга болгаш көдээ черлерге ниитиниң чемненилге черлериниң бүдүрүлгелериниң четкилерин улам ынай калбартыр чорукту хандырарын Салыг министерствозунга, Центросоюзка болгаш эвилелдешкен республикаларның Министрлер Чөвүлелиринге дагзыры эргежок чугула деп Бюджет комиссиязы санап турар.

1957 чылда ССРЭ-ниң Күрүне бюджедин ооң орулгалыг кезиин 2306 миллион рубльге болгаш чарыгалыг кезиин 486 миллион рубльге көвүдеткеш балыылаар деп санаалы Бюджет комиссиязы киирген.

Хүн айтырыының бирги чүүлүнүң талазы-биле — 1957 чылда улус ажыл-агыйын хөгжүдүрүнүң планының болгаш ССРЭ-ниң күрүне бюджединиң дугайында санал берилгилериг өгелээн.

Депутат **Г. А. Безюмов** (Челябинск область) сөс алган. СЭКП XX съезиниң шиитпирлерин күүсеткер талазы-биле областың ажылчы чоннары эрткен чылын улуг чедишкиннерни чедип алганын ол чугаалаан. Областың үлетпүрү чыл планын 100.5 хуу күүсеткен. Канны, прокатты, хөмүр дашты, машиналарны, электроэнергияны, автомобильдерни 1955 чылдыныңан дыка хөлүү бүдүрген. Колхозтар болгаш совхозтар тараанны 1960 чылдынга төлевилетингени хирени ажаап алган. Бүгү дүжүттүң чартык кезиин чаа черлерден алган.

Туе чернин чиг-эдин ажыглаарынга үндезилээш, областа кара болгаш өөнүг металлургияны, энергетиканы, химия үлетпүрүн, машина тудуун улам ынай калбарткан турар. Челябинск областың металлургтары бир эвес ССРЭ-ниң Кара металлургия министерствозу руда базалының хөжүдаашкынын болдурбаан болза ам ажылдап турар күчүлерге моон-даа хөй металлды берип болур турган ийик деп оратор онзалап демдеглээн.

Депутат Безюмов ооң соонда тудуг ажылдарын организастаарының айтырының дугайын чугаалаан. Ол ажылдарны хөй-хөй министерстволарда болгаш ведомстволарда сандараткан чорукту таарымчалыг деп санап болбазын ол демдеглээн. Челябинск областың девискээринде тудуушкунуну 30 министерстволар болгаш ведомстволар чорудуп турар. Чуртталга болгаш культура ажыдырал бажыннарын 40 организациялар төлевилеп турар, оларның хөй нуруузу Москвада болгаш өскедаа хоорайларда турар.

Улус ажыл-агыйын хөгжүдер талазы-биле ССР Эвилелиниң Министрлер Чөвүлелиниң киирип келген планын болгаш 1957 чылда ССРЭ-ниң Күрүне бюджедин бадылаар деп түүнелинде эш Безюмов санал берген.

Депутат **И. Д. Яковлев** (Казах ССР) партиының XX съезиниң төөгүлүг шиитпирлерин күүсеткенинге Казахстаның киирип турары улуг салымшкының дугайын чугаалаан. Эрткен чылын республиканга хөмүр дашты, нефтини, руланы 1955 чылдазыныңан хөлүү каскан, өөнүг металлларны бүдүрери көвүдээн, улустуң хереглел барааннарын хөлүү бүдүрген. 1956 чылда Казахстаның колхозтары болгаш совхозтары эки дүжүттү өстүрген болгаш күрүнеге миллиард пуд тараанны дужааган. Ол дээрге, чүүлге республиканың ажылчы чоннарының эвес, харын бүгү совет улустуң улуг тиилелиези-тир.

Бүр черлерни шиигээдип ап турары-биле чергелештир ниитизи-биле районнарның, областарның болгаш республиканың экономиктиг хевир бүлүжү канчаар өскерлип турарының дугайын депутат Яковлев чугаалаан. Чаагайжыыр туттунган суурларлыг 337 чаа тараалан улуг совхозтар ыны тыптып келген, хөй-хөй машина-трактор станцияларын туткан, үлетпүрүн чаа адырлары тыптып келген.

Бүр черлерни шиигээдип алганы ажылчы чоннарның материалдыг байдалын экижиткен, бистиң чүүлүстүң улустарының ленинчи найыралын улам-на быжыглаан. 600 мун ажыг совет патриоттар Казахстанга дузалажыры-биле чедип келген. Оларның хөй нуруузу анаа үргүлчү чурттап, ажылдаары-биле арткан.

Бүр черлерни аңдарар, күрүнеге миллиард пуд тараанны дужаар талазы-биле Төөгү дүүштүн оналгаларын чедишкиннерни күүсеткени дээш Казах ССР Ленин ордениниг-биле шаннатырган, көдээ ажыл-агыйының 40 мун ажыг ажыл-ишчилерни Совет Эвилелиниң орденнери-биле болгаш медальдары-биле шаннаан.

Көдээ ажыл-агыйының продуктуларын бүдүрерин улам ынай көвүдериниң хереенге республиканга бар курлавырларының дугайын оратор тодаргай чугаалаан. Республиканга ам-даа хожуудап турар ниитиниң мал ажылын күүтүг көдүрер талазы-биле практиктиг хемчегларни ам ыны боттандырып турар. Оларларны болгаш сиген кезер черлерни сугландырар талазы-биле улуг ажылларны чорударынга Казахстанга дузалаачы негетиниң турар.

Индирде депутат **Н. Т. Кальченко** (Украин ССР). Украинаның үлетпүрү 1956 чылда планган ажыр 3300 миллион рубльдің продукциязын берген деп ол чугаалаан. Үлетпүр продукциязының хемчээли 1955 чылдынга деннээрге 13 хуу өскен, күш-ажылың бүдүргүчүлүү 7 хуу өскен. Бедик шыннарлыг канчарының чаа сорттарын, алаан камналгалыг прокатты, кукуруза ажаар комбайннарны, кит тудар суднларны, бедик бүдүргүчүлүг станоктарны, дарганнарга-хептелге дериглерни бүдүрери шиигээтинин алдынган. Бүрүненің 200 хире чаа улуг бүдүрүлгелерни ажыглала киирген. Каховка ГЭС-тің бүгү агрегаттарын ажылдадып киирген.

Украинаның колхозчулары, МТС-тер болгаш совхозтар ажылдакчылары база багай эвес түнелдерни чедип алган. Хөй-хөй колхозтар болгаш районнар 100 гектар черге хамаарыштыр дүк болгаш эт бүдүрер талазы-биле перспективтиг планнарын беш чылдың төнчүзүнге айыткан көргүзүүлерин ам бөгүн чедип алган. Тараазы, сүттү, дүктү, картофельни болгаш ногааларны, виноградты болгаш өске-даа продуктуларны белеткээринин болгаш саны ылыр хуусаа бетинде күүсеткен. Ол бүгү бала, чонну аш-чем продуктулары-биле хандырарын экижидер арганы берген.

1956 чылдың оналгаларын чедишкиниг күүсеткенинге улус ажыл-агыйын удуртуруп экижидер, эвилелдешкен республикаларның эргелерин калбартыр талазы-биле күрүнеиң соолгу чылдарының дургузунда чорутkан улуг хемчегдери улуг ужур-дузалыг болган дээрин эш Кальченко онзалап демдеглээн.

Депутат Кальченко Украинаның республика болгаш чурт ажыл-агыйының мурнунда турар сорулгаларның дугайын чугаалаан, ылангыя минералдыг удобреннелерни, а ол ышкаш МТС-терге болгаш колхозтарга хереглээр буңьюлерлерни, экскаваторларны, үнүш дестери тура тырттар болгаш өске-даа машиналарны бүдүрерин калбартыр дугайында чамдык саналларны киирген.

Совет Украинаның ажылчы чоннары 1957 чылдың оналгаларын доллур болгаш ажыр күүсеткер, бистиң улузувустуң болгаш бүгү делегейниң ажылчы чоннарының амыдыралынга кайгамчыктыг хүнге — Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл ооңга чаа-чаа күш ажылчы эрес-маадырлыг чоруктар-биле ужуражыр дээш сорук киринишкинниг демисежир деп эш Кальченко түнелинде чугаалаан.

Депутат **М. И. Китаев** (Саратов область) тараа бүдүрерин көвүдериниге чедишкиннери дээш Ленин ордени-биле шаннатырган Саратов областың көдээ ажыл-агыйының хөгжүдезинин дугайын болуп саналынга чугаалаан.

Сөолгу ийи чылдарның дургузунда областа, кол нуругулайында Заволжьениң хөлүү районнарынга миллион гектар чыгам күр болгаш курукkан черлерни шиигээдип алган.

Эш Китаев болгунуң даргалап турары Ворошилов аттыг колхозтуң дугайын чугаалаан. Тарылга шөлдериниң тургузуун өскерткенинин, мал ажылын ыны организастаанының түнелинде колхоз эрткен чылын тараа бүдүрерин 1954 чылдынга деннээрге барык 10 катап, а эт бүдүрерин 30 ажыг хуу көвүдеткен. Колхозчулар бай-шыналгыр чурттап турар.

Көдээнин бүгү ажыл-ишчилериниге СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Кыйгырыын Саратов областың колхозчулары, совхозтар ажылчыннары болгаш механизаторлары улуг идепкей-биле чугаалашкан деп эш Китаев чугаалаан. Кыйгырыгга салдынган сорулгалар улустуң амыдыралчы чугула негелдемериниге тааржын турар. Кыйгырыг болза, көдээ ажыл-агыйының ажылдакчыларын ажылды канчаар эки чорударының, колхоз бүдүрүлгезинин адыр бүрүүнге ажыктыг болур чорукту бедилерин кандыг арга-биле чедип алырының билиишкини-биле чепсегеп турар.

Депутат **В. И. Козлов** (Бөлөрус ССР) өске-даа ораторлар-биле бир дөмей, 1957 чылда улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң күрүне планының болгаш ССРЭ-ниң бюджединиң төлевилелин чүүлүгүнүн коорун деткин чугаалаан. Улус ажыл-агыйының хөгжүдезинге белорус улустуң чедишкиннерни тодаргайлап турар чурагайларын ол көргүскен. 1956 чылда республиканың үлетпүрү электроэнергия, прокат, өөнүг-даңгыр бүдүрериниң планын ажыр күүсеткен, көдээ ажыл-агыйының хөй-хөй машиналарын планган ажыр бүдүрген, дыка хөй хемчээлдиг пестерни, дааранылга машиналарын, радиоприемниктерни, телевизорларны, идиктерни, ажыг бараанларын база-ла планган ажыр бүдүрүп үндүрген.

Хөй-хөй чаа станоктарны, машиналарны болгаш приборларны, улустуң хереглел бараанларының чаа хевирлерин бүдүрерин бүдүрүлгелер шиигээдип алган. Үлетпүрде күш-ажылың бүдүргүчүлүү 8 хуу өскен, үлетпүр продукциязының бот-үнезин дыка чиигеткен.

Депутат Козлов болгунуң чугаазынга улуг кичээнгейин чуртталга тудуушкунуңуң айтырыгларынче угландырган болгаш ооң-биле холбаштыр эвилел министерстволарының алынга чамдык шүүмүүлүдүг сагындырыгларны чугаалаан.

Депутат **И. В. Капитоновка** (Москва область) сөс берген.

Москва областың ажылчы чоннарының чедип алган чедишкиниериниң дугайын чугаалаан, ол ооң соонда планнаашкынының айтырыгларын чугаалаан. Планнап турар органнар болгаш чамдык министерстволар бүдүрүлгелериниң аргаларын ам-даа багай өөренип, капитал тудуушкунуну планнаарынга хөй-хөй алдагландарны болдурып, айтырыгларны шиитпирлээрге кызыы ведомство барымдаалар туруштарны көрүп турар. Ол бүгү күрүнеге улуг карааны таварыштырып турар.

Москва области чуртталга тудуушкуну улам-на өзүп турар чемчээлдерге боттанып турар. Эрткен чылын областың ажылчы чоннары 715 мун дөрбелчин метр чаагайжыыр туттунган чуртталга шөлүн алган. Дараазынызагы чылларда чуртталга бажыннарын улам-на хөлүү тудар. Ынчалзажок ол орукта улуг бергелер таваржып турар. Оларның иштинден кол-ла берге чүве болза, тудуг организацияларының аажок быдаргай чоруу болуп турар. Москва области амгы үеде чуртталга болгаш культура амыдырал тудуушкунуң 260 ажыг тудуг организациялары чорудуп турар. Оларның хөй нуруузу техника-биле кошкак чепсегленгинин, тудуушкунну ооңум болгаш аар өртектиг кылдыр чорудуп турар. Ооң-биле холбаштыр область организациялары үүрнек тудуг организацияларын чангыс аай улуг организация кылдыр каттыштырарын чөпшээрээр дугайында дилегин ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниге киирген.

Туе чернин тудуг материалдарын бүдүрерин экижидер сорулга-биле ол материалдарны бүдүрүп турар бүдүрүлгелерни үлүртүрүп чер-чер Советтериниге дамчыдып бөөр чорукту эш Капитонов деткип чугаалаан.

Депутаттар **Б. Ф. Петухов** (Краснодар край) болгаш **Е. Н. Силина** (Латви ССР) олар база хуралга саналга бергеннер.

НАЦИОНАЛДАР СОВЕДИНДЕ

Национаддар Совединиң Даргазы депутат **В. Т. Лацистиң** даргалаашкыны-биле ажыттынган Национаддар Совединиң хуралынга Бюджет комиссиязының адеринчи илеткелин комиссиянның даргазы депутат **А. М. Сафронов** кылган.

Национаддар Совединиң Бюджет комиссиязы 1957 чылда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң планын көргеш, Күрүекономкомиссиязының, а ол ышкаш ССРЭ-ниң министерстволарының болгаш ведомстволарының киирип келгени төлевилелеп турар хемчегларнын үндезилелерин болгаш саналгаларын хынаан, ынчангаш планны шын тургускан болгаш СЭКП-ниң XX съездиниң Директиваларынга дүүштүр турар деп санап турар дээрзин эш Сафронов чугаалаан. Улус ажыл-агыйының планын чамдык эдиглер-биле бадылаар деп саналды Бюджет комиссиязы киирген. Үлетпүрүнүң болгаш аңы-чеминиң чамдык бараанларын бүдүрерин 1400 миллион рубль хире ниити түүнге көвүдедирин саналдап турар.

Бүрүне бюджедин көрүп турарының үезинде эвилелдешкен республикаларның ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунуңуң талазы-биле чамдык хемчегларге акшаландырышкынларны көвүдедир дугайында дилеглери Бюджет комиссиязынга киирген деп эш Сафронов чугаалаан. Республикаларның чамдык, ылангыя хоорайларының, район төөгүнүң болгаш ажылчын суурларның чаагайжыдылгазынга акшаландырышкынларны көвүдедир дугайында дилеглерни көвүдедир аргалыг деп комиссия санап турар.

ССРЭ-ниң Күрүне бюджединиң орулгаларын 2306 миллион рубльге, ооң иштинде саарылгалан үндүрүг талазы-биле, бараанларны бүдүрерининң болгаш сайгарарының планын көвүдедип тургаш, 1527 миллион рубльге көвүдедир деп саналды Бюджет комиссиязы киирген.

Ол эдирлерни киириштирбишаан, 1957 чылда ССРЭ-ниң Күрүне бюджедин бадылаар деп саналдап турарын депутат Сафронов медеглээн.

Чугаалашкан айтырыгның талазы-биле бир дугаарында депутат **Ж. А. Ташенев** (Казах ССР) санал берген. Республиканың ажылчы чоннары бо чылын көдээ ажыл-агый культураларының байлак дүжүүн өстүрер, ниитиниң мал ажылын хөгжүдерин экижидер дээш хемчегларны ап турарын ол чугаалаан. Ам ыны хөй ажылының чаа совхозтарын организастаар талазы-биле ажыл чоруп турар. Республиканың чамдык хоорайларынга дүктен пес бүдүрер талазы-биле бүдүрүлгелерни болгаш эт комбинаттарын тудар дугайында айтырыгны ССРЭ-ниң Чиик үлетпүр министерстволуунуң база ССРЭ-ниң Эт болгаш сүт продуктулар үлетпүрүнүң министерстволуунуң мурнунга оратор тургускан.

1957 чылда улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң планын болгаш ССРЭ-ниң Күрүне бюджедин совет улустуң амыдыралчы эрге-ажыктарынга тааржып турар программа кылыр бадылаар деп саналды депутат Ташенев киирген.

Депутат **С. Камалов** (Узбек ССР) болгунуң саналынга 1956 чыл Узбекистаның экономиказының болгаш культуразының чаа көдүрүүшкүнүүн чылы болган деп чугаалаан. Республиканың үлетпүрү алдыгы беш чылдың баштайгы чылының планын 104 хуу күүсеткен. Колхозтар болгаш совхозтар эрткен чылын күрүнеге 2 миллион 857 мун тонна чиг хевенин дужааган. Культураның, эртемнин, калык канчалалының хөгжүдезинге улуг чедишкиннер чедип алдынган.

Ынчалзажок СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң шиитпирлеринге холбаштыр, Узбекистаның үлетпүрүнүң болгаш көдээ ажыл-агыйының ажылын көрбүшаан, улуг четпестерни болгаш республиканың ажыл-агый тургузуушкунуңуң хөй-хөй чугула адырларының хөжүдаашкынын көрүп турар бис деп оратор медеглээн. Үлетпүрде, капитал тудуушкунда, ылангыя көдээ ажыл-агыйда кайгамчык хөй иштики курлавырлар ам-даа кошкак ажыглатынын турар.

Хөвен ажылында шиитпирлеже чогуур сонгаарладып болбас айтырыгларның дугайын депутат С. Камалов чугаалаан. Ол дээрге хамыктың мурнунда хөй күш үнер чорудулгаларны механизастаарынга хамаарлыр. Хөвен ажаарының ажылдап турар машиналарын экижидер болгаш оларның чаа хевирлерин тургузар талазы-биле улуг ажылды чорудары эргежок чугула.

Улус ажыл-агыйының планын болгаш ССРЭ-ниң Күрүне бюджедин чүүлүгүнүн коорун депутат Камалов база деткип чугаалаан.

Депутат **М. Рахматов** (Таджик ССР) санал берген. Республика үлетпүр продукциязын бүдүрерининң планын хуусаа бетинде күүсеткен деп ол чугаалаан. Көдээ ажыл-агыйда ылангыя ооң кол адыры — хөвен ажылында база улуг чедишкиннер чедип алдынган. Республиканың колхозчары болгаш совхозтары 1956 чылда хөвенин байлак дүжүүн өстүрген.

Таджикистаның партия болгаш совет органнары республика органнарының ажыл-чорудулгазында четпестерни чайладыр, бар курлавырларны эки ажыглаар дээш хемчегларны ап турарын депутат Рахматов чугаалаан.

Сталинабадтың пес-тазы комбинадының ийги эдлээнин тулуун дүргедедир дугайында айтырыгны ССРЭ-ниң Чиик үлетпүр министерстволуунуң болгаш ССРЭ-ниң Тудуг министерстволуунуң мурнунга ол тургускан. Комбинаттың ийги эдлээн ажыглалга киирери-биле холбаштыр ол комбинат хөвен-саазын пестер бүдүрерин чылда 42 миллион метр көвүдедир.

Депутат Рахматов болгунуң саналын доосунчаан, улус ажыл-агыйының көрүнүп турар планында болгаш бюджетте хоорайларны болгаш чурттакчылыг черлерни чаагайжыдарынга, чоннуң коммунал-амыдырал хандырылгазын экижидериниге акшаландырышкынларны дыка көвүдедирин көрүп турар-дыр деп чугаалаан. Республика органнары ол хөренги-

(Төнчүзү 2-ги арында).

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң алдыгы сессиязы

(Төнчүзү).

лер бүрүн шингээтинген түрүн дээш бүгү күженнишкиннерни салыр дээрэки ол бүзүреткен.

Депутат **М. Д. Чубинидзеге** (Грузин ССР) сөс берген. Улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң планын болгаш 1957 чылда Бүрүне бюджедин ССРЭ-ниң Дээди Соведи болгаш бүгү совет улус бир эп-сеткилдиг түүлдүгүнүн көөр дээрзинге бүзүрелин ол илергейлээн. Республиканың үлетүрү нинти продукция үндүрер талазы-биле планны 102 хуу күүсеткен ден чүвени демдеглээн эш Чубинидзе үлетүрүнүң ажылдакчылары бүдүрүлгенин комплексилиг механизациялы болгаш автоматизациялы нептередир, мурнакчы техниканы шингээдип алыр талазы-биле чаңдык хемчеглерни чорутқан дээрзин айытқан.

Эрткен чылдың агаар-бойдус байдалы аар-берге болган-даа болза, Грузинга виноград, шай, цитрустуг каттар, дүк белеткээр талазы-биле план, сүт саалдазының талазы-биле план күүсетинген.

Грузиниң улус ажыл-агыйының хөгжүдезинге хамаарыштыр депутат Чубинидзе бүдүрүлгени элээн тодаргай планнаарының болган көдээ ажыл-агай культураларын шын таарыштырарының эргежок чугулазының дугайын чугаалаан.

Депутат **А. М. Спиридонов** (Марий АССР) республиканың ажылчы чоннарының ахылырал-чуртталгазының болган ажылының дугайын чугаалаан. 1957 чылда сүт болган эвт бүдүрериң 1955 чылдыңга деңнеерге ийи катан көвүдеир дээш, тодаргайларга продукцияның ол хевирлерин бүдүрериң өстүрер талазы-биле беш чыл онаалгазын ийи чылда күүсеир дээш чарыш ам марий совхозтарда калбарган.

Республиканың үлетүр бүдүрүлгелериниң материал-техникиг хандырылгазында четпестерни ам-даа оожум чайладып турар деп оратор чугаалаан. Чамдык материалларны самолеттар-биле чедип ап турар. Оон кайы хире аар өртектиг болуп турарын хараазындагы чижек көргүзүп турар. Пошкар-Олумның заводтарының бирээзи авиатранспортту төлөөрүнге 1956 чылда 600 мүн ажыг рубльын чарыгаан, ол дээрге самолеттар-биле чедирип келген бүгү чүүктүң өртээ хире болуп турар-дыр.

Эргелел болгаш административ аппаратын бөдүүнчүлер сорулга-биле эрткен чылын Марий АССР-ге 66 организацияларны дүжүрген. Оон түңнелинде хөй-хөй хөрөнгилер каматынган, улус ажыл-агыйын үлүртүү экижээн.

Депутат **А. Э. Грасс** (Латви ССР) Латвиянның найыслалы — Риганың бүдүрүлгелериниң коллективтерин хаара алган күш-ажылчы көдүрүүшкүнүнүң дугайын чугаалаан. 1956 чылдың планының кол-кол көргүзүлгелери хуусаа бетинде күүсетинген, ынчангаш күрүне пландан ажыр 400 миллион ажыг рубльдиң продукциязын алган. Заводтар чыл бүрү чаа кылыгларны бүдүрерик шингээдип ап, техниктиг депшилге дээш, бүдүрүлгенин элээн сайзырангай арганаарын нептередир дээш демиселди чорудун турар.

Ол чорукту оратор бодунуң 30 чыл ажылдан турары ВЭФ заводтуң чижээнден онза тодаргай көргүскен. Завод эки радиоприемниктерни, радиолдарны, хөөрүйлер аразының телефон станцияларын, янзы-бүрү аппаратураны бүдүрүп үндүрүп турар. Бүдүрүлге соксаал чокка сайзырангайжып турар. Техниктиг депшилге дээш демиселге ажылчынар, инженерлер болгаш техниктер идепкейлиг киржин турар. Экономиктиг ажыы 22 миллион рубль хире 8 мүн ажыг чаартыкчы саналдарны эрткен чылын шингээдип алган.

Рига заводунуң ажылчыннары бүдүрүлге планнарын болгаш 1957 чылдың омаалгаларын чедиишкиниг күүседири, Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл ойнга төлептиг үжүүлжир дээш күштерин харамнанмас дээрзин депутат Грасс бүзүреткен.

Националар Советиниң хуралынга үүн депутаттар **Н. Е. Авхимович** (Белорус ССР), **Б. Овезов** (Туркмен ССР), **И. С. Беляев** (Карел АССР) база санал бергеннер.

ССРЭ-ниң Дээди Советиниң алдыгы сессиязы болдунуң ажылын февраль 7-де база үргүлчүлээн.

(СЭТА).

Колхозчуларның күш-ажылчы идепкейи бедээн

Бызыл районнуң «Х улуг хурал» көдээ ажыл-агай артели эрткен ажыл-агай чылында мал болгаш чер ажылының талазы-биле болдунуң мурнунда салдынган сорулгаларны күүсеткен. Күрүнеге көдээ ажыл-агай продуктуларын дүжаарының планнарын хуусаа бетинде күүсеткен.

Чоокта чаа болуп эрткен колхозтуң отчёт-сонгулдалыг хуралынга чугаалашкан чыл отчёдунга нинти орулга 900 мүн ажыг рубль болган, а 1955 чылдыңдан барык 200 мүн рубль хөй. Күш-ажылы кылыр колхозчулардан чүүле 3 кижи күш-хүннериниң минимумун күүсетпээн. Бо болза колхозчуларның күш-ажылчы идепкейиниң бедээнин көргүзүп турар.

Колхозчуларның ажылдаан бир күш-хүнүнүге 2,5 килограмм тараа, 4 рубль 50 копеек онаашкан. Колхоз бүдүрүлгезинге кызымаккай ажылдаан чамдык мурнакчы колхозчулар хөй ажык орулганы ап турар. Чижээ, колхозчу Санчат-оолуң өг-бүлези 8 тонна тараадан, 12793 рубльын ажылдан алган. Ол ышкаш Аношкина, Даваа оларның өг-бүлелери 2—3 тонна тарааларны болгаш 4—5 мүн ажыг рубльдерин эгиннар. Колхозчу байлакты өстүрүнге бүгү күжүн харам чокка берип турар өске-даа мурнакчыларның күш-ажылын хуралга үнелеп демдеглээн.

В. ДОРЖУ.

Куш фермазында

Улуг-Хем районнуң Калинин аттыг колхозунуң куш фермазының ажылдакчызы коммунист Дыртына артелиин дагааларын ийи чыл иштинде ажаан келген.

Дыртына эрткен чылын 262 төрүүр дагаалардан 11000 чүүрга алган. Ам оон ажаалгазында 584 дагаа бар. Оларның иштинде 280 кыс дагаа бар. Бо чылын бүгү төрүүр дагаазындан 14000 чүүрга алырын хүлээнген.

Ферманың дагааларының ажаалгазы, турар сран-савазы эки.

М. БАГАЛДАЙ.

Өөредилгениң деңнелин бедидер

Бир кежээ

Колхозтуң баштаар черинин шинтпирин өзүгаар түлүг бригадазы эрткен чылын чаа конторазы тудуп, ону ажыглалга киирген. Январь айның баштайгы чартыының дыңзыг соогунуң кежээзинде конторазының бир өрээлин электри лампазының хереги чырыып турган. Ол дээрге Улуг-Хем районнуң Киров аттыг колхозунуң төвү.

Дыңзыг сооk-биле кады хем үнүнүн кежээки чывары сырыныалдыр хаалып, кылашташкан кижилериниң шыгыраан даажы дыңналып, олар колхоз конторазынче үүлай чоруп турган. Ол-ла үеде бир колхозчуга ужуражы берген.

— Эки экым, контора чырык, чүү болур ирги?

— Эки, оглум. Черле билбедим. Конторавыс кежээнин-ие орайга чедир чырык турары чаңчыл болган. Хурал азы өөредилге-чырыдымышкын болур чүве ирги бе? Колхозтуң чыл отчёдунга белеткел чорун турар болгай, санакчылар ажылдан турары-даа чадавас боор.

Шынап-ла кандыг-бир солун чүүл барыр деп бодаан, контораже дорт-ла баштым. Анаа колхозтуң баштаар чеинин кежигүү база агроном ийи кижи олурган. Колхоз төвүнде организастынган ийи чыл хуусаалыг агротехниктиг өөредилгенин кичээли болуруп билдим. Ол чорук мени ыка-ла өөрткен.

Ол аразында, хаваа фермазының эргелекчизи Дамдын-оол ном, тетрадтар колдуктап алган кирип келди. Бодунуң омакшылды-даа кончуг.

— Силер агротехниканың кичээлинге келиннер бе —деп, сонуургап айтырыды. Ол, айтырыгны билбээн-даа ышкаш, менче ийи үш катан көрген соонда, бодамчалыг хевир-биле харыылады.

— Партия төөгүүн өөрениринин болгуу бисте организастатынган. Оон кичээли чүүм өзүгаар бо кежээ болур, аная келдим.

Оон түүп чораан херектели сонуурладым. «Бүгү-эвилелдин коммунистиг (большевиктер) партиязының дончу курсу» дээн эрги номнуг, конспект хевирлиг бижээн тетрадтыг база журналдыг, ында он ажыг дыңнакчыларның фамилиязын, чамдыктарының төрүүгинген чылын, дужаалдарын тодаргай бижээн. Оон ынай бир удаа кичээдээнинин ай, хүнүн, дыңнакчыларын келгенин демдеглээн. Болгуунуң даргазы-дыр деп чүве тодаргай аварган.

— Кичээлиннер чаңгыс удаа болган бе?

—Журналды чаа алдым. Өске кичээлдерни тускай тетрадка демдеглеп турган мен, ол бажында чыхып калган-дыр... Партия чырыдымышкынының, агротехника болгуниринин кичээлдери болур.

Байы-даа өөредилгенин дыңнакчылары кээн турган. Оларның аразында ферма эргелекчилери, санакчы болгаш колхозчулар бар. Шаг-ле орайтан, келген кижилер шылагымын турар апарган. Элээн болганда, эрессимээр аныяк оол кирип келди.

— Силер кайы өөредилгеге хамаржыр силер, дүүмаи?

— Бо кежээ комсомолуң политшколазының өөредилгезинин хүнү, ам ийи катан кээп тур мен, база-ла чыылбаанар ышкаш.

Кайы өөредилгенин болуру билдиннес апарган. Чүге дээрге, чаңгыс кежээ, харыгда үш болгуи ажыддар. Бир талазында партия, комсомолдуң өөредилгелери, ийи талазында агротехниктиг өөредилге. Бригадирлер, колхозчуларның аразында политчырыдымышкында, агротехника болгуниге катай өөренип турарлар база бар.

Өөредилгеге күүсеткен колхозчулар чыгдын кээп турда, партия, комсомол организацияларының секретарьларындан, колхоз баштаар черинин гарагаларындан чаңгыс-даа кижи келбээн. Колхозчулар тарап турда, райкүүскомдан келдирткенин өзүгаар Шагаан-Арыг хөөрайже чораан, комсомол өөредилгезинин пропагандизи, агротехниктиг өөредилгенин очулдуруқчузу Базыр-оол чедип келген. Агротехниктиг өөредилгенин башкызы агроном Калюкулин кандыг-даа түүнел кылбайн, олуруп-олуруп чоруткан.

Оон түңнелинде кайы-даа болгуниннерниң өөредилгези болбаан. Колхозчулар 6—9 шакка чедир манап олургаш тарап чаныпканнар.

• • •

Партияның XX съездизинин төөгүлүг шинтпирлеринде коммунистерни болгаш бүгү ажылчы чоннарны бедик билиглиг кылдыр кижизидер сорулгаларны салган турбуже, колхозта партия организациязының (секретары эш Семис-оол), комсомол организациязының (секретары эш Никонов) талазындан өөредилгеже кичээнгей салбайн турарын, аная шынгыы контрольлу тургуспаанын үш кичээлдериниң чаңгыс кежээ-ле лапкырлажын келгенин тодаргай херечилеп турар. Ылаңгыя эш Семис-оол кичээлдерге олурушпайн, оларның канчаар эртпин турарын сонуургавайн келген.

Өөредилгениң болуп турар чери колхозтуң конторазы, ынчаарга ол таарычалыг кылдыр белеткетинээн. Контора сооk, стол, сандайлар чедишпес болуп турар. Оон уламнан агротехниктиг болгуниң дыңнакчылары сооk черге кичээлдеп, чүүү-даа чотче дыңнап, демдеглеп ап шыдавайн келгенин чугаалажып тургулаан.

Кичээлдер үстүп турар. Партия төөгүзүн өөрениринин болгуниннен чижек алырга-ла ийлеп. Ында ийи пропагандист бар. Бирээзи башкы Бонгар-оол, өскези № 2 Сүт-бараан фермазының эргелекчизи Дунгар-оол, оларның кайызы кичээл эрттирери ол удаада билиннес болган.

Д. АРАКЧАА.

«Шынның» корреспондентизи.

Дыңнакчыларны сонуургаткан

Кызылын поликлиниказының иштинде залынга дыка хөй кижи чоокта чаа чыылган. Анаа политиктиг болгаш эртем билиглерин нептередир иштилелдиг Тыва область салбырының ажылдакчызы эш Куренев бүгү делегей байдалының дугайында солун лекция ноччаан.

Делегейде амгы болуушкуннэрны тодаргайлавышаан, аная хөлбаштыр бистин партия болгаш чазаавыстың ленинчи паштыкы политиказын, бистин чуртта коммунизм тургузушкунунуң улуг чедишкиннерин, ылаңгыя областың мурнунда салынган сорулгаларны лектор тодаргайлап чугаалаан. Ону аная чыылган чон кичээнгейлиг дыңнаан.

З. САГААЧЫ.

Бистин кандидаттарывыс

Механизатор—депутатка кандидат

Турган-на болу кара үе апарган, дирттегер кара ар трактор хөрээнде турган. Эзриллерни, борттерни удаа-дараа үшта эзрип, каныгы кончуг ол-бо долгандыр түүүн көргеш, чыскаай салгылаан турган. Үштүн келген чаңдык кезектерни көргеш оон хаваа дүлүп каап, улам хынамчалыг көре бээр. Бирге чүвенин орта эвес болганы билиннер. Эзриллер, борттер бистерни тендүр чижин каапкан-даа болур-ла, шестернялар диштерни дөңгүрерти шалыжып каапкан-даа болур-ла.

Ол—Чаа-Хөл МТС-тин мурнакчы механизаторларының бирээзи тракторист Чылбак-оол Монгуш Дыкпаа-дыр. Машинаны эки шынарлыг септеп, часка белеткеп алырга тарылганың чедишкиниг болуру чайлаш чок. Ынчангаш септелге эң-не улуг харыысалганы негеп турар. Чылбак-оолуң чорудун турар септелгезинин шынары эки...

Чылбак-оол алды чылдарының дургузунда МТС-тин трактор бригадазынга бригадирлеп келген. Ол 1950 чылдың күзүүнде Турвиның көдээ ажыл-агай школазының бригадирлер курсун чедишкиниг доскаан, Чаа-Хөл МТС-тин үш тракторлуг, 12 кижи составтыг трактор бригадазын хүлээн алган. Ам оон бригадазы чеди тракторлуг, 26 кижилиг кылдыр улгаткан.

Эрткен ажыл-агай чылында Чылбак-оолуң бригадазы Чаа-Хөл районнуң Ленин аттыг колхозунуң 1180 ажыг гектар шөлүнүң тараазын ажаан ап, бир гектардан өртүүлээ-биле 14 центнер дужүүр алган.

Оон бригадазы МТС-тин бригадаларының аразында социалистиг чарышка 1955 чылдан бээр бирги черни эзлеп келген. Чылбак-оол болу Бүгү-эвилелдин көдээ ажыл-агай делгелгезинин киржикчизи.

Ам оон бригадазы кышкы септелгени чедишкиниг чорудун турар. 6 тракторларны, беш трактор андазынын, он сежика болгаш өске-даа көдээ ажыл-агайның машиналарын, чепсек-херекселдерин септеп дооскан. Бригада арткан техниканың септелгезин февраль 20-де деозар деп хүлээлге алган ажылдан турар.

Чер-чер Советтериниң депутаттарынга чон төлептиг кандидаттарны депшиткен. Чылбак-оол Чаа-Хөл МТС-тин коллективинден область Советиниң депутадынга кандидат.

Сонгулдаларга алдар кылдыр

Чер-чер Советтериниң сонгулдаларга алдар болдурган күш-ажылчы эдчетте киргеш, Бызыллың мурнакчы бүдүрүлгезин ыяш заводунуң коллективи бо хүннерде куженнишкиниг ажылдан турарлар.

Заводтуң ажылчыннэры Сэвэ-тин-ниң декабрь пленумунуң шинтпирлерин амыдыралга чедишкиниг боттандырары-биле чаршыты калбарткаш январь айда бүдүрүлгечи бедик көргүзүүлерни чедип алган.

Январь айда 1560 кубометр борбак ыяшты дилирер планныг турган, херек кырынга 2073 кубометр ыяшты дилирген ийикпе, азы бүдүрүлге планын 133 хуу күүсеткен. Түүүт ыяжын дилирериниң планы 121,3 хуу күүсетинген. 1470 кубометр түүүт ыяжын дилирер турган, 1783 кубометр ыяшты дилген болгаш түүүтларга берген.

Эш Воротниковтуң баштаанын дилкичилер бригадазы январь планын бүүн чартык катан, эш Базанцевтиң баштаанын бригада онаалгазын 125 хуу күүсеткен.

Социалистиг чарышты мурнакчылары болуп турар.

Бүдүрүлге онаалгазын үргүлчү ажыр күүседи, эки шынарлыг продукцияны берип турар мурнакчылар хөй. Эштер Шаурин, Беленков, Тюрванова, Зайцев, Шумова, Каратаев, Доржатпа олар мурнакчы ажылдан, кызымаккай күш-ажылдың үлегер-чижээн көргүзүп турар.

Бүдүрүлгечи чедишкиннерин быжыглавышаан, коллективтиң кежигүннери сонгулда мурнунуң хүннеринде шалыпчы ажылының темпилерин кошкатпайн турарлар. Социалистиг чарыш бо хүннерде бүгү бригадаларның, эвилелдерниң болгаш түс-түс ажылчыннарның аразында калбарган.

Бүгү улустуң байырлалы — чер-чер Советтериниң сонгулдаларының хүнүнге бүдүрүлгечи төлептиг белек-биле ужуражыры-биле ыяш заводунуң коллективи февраль планын хуусаа бетинде күүседирин хүлээнген.

С. ТАМБИЛ.

В. И. Ленин удуртулганың коллективтиниң болгаш тус-тузунда харыысалгалыг болурунуң дугайында

Коммунистиг партия болунуң ажылын партийжи амыдыралдың болгаш партияның удуртулгазының принциптеринин ленинчи быжыг нормаларынга үндезилеп чорудун турар.

Владимир Ильич болунуң ажыл чорудулгазынга массаларның дүжүлгазынга кезээде даянып чораан дугайында Ленинниң шүүт удуртулгазы-биле ажылаар аас-кежиктиг болуп чораан кыргаан большевиктер боттарының сактыышкыннарында чугаалап турарлар. Беседа чорудун, азы хуралга даргалаан турган, ол бодунуң үзел-бодалдарын өскелерге каныгдаа үндезин барындаа чокка догевейн чораан, а харын өскелериниң саналын кичээнгейлиг дыңнаар болгаш бодунуң үзел-бодалын кызымаккай таймылбырлап бээр чораан. Бир эвес кайы-бир хуралдың чаңдык киржикчилери шын эвес үзел-бодалдар чугаалай берген болза Ленин ол үзел бодалдарының теория талазы-биле шын эвеси үүлел, база олар практика кырынга каныг үржүктарга чедире бээрил деп чүвени таймылбырлап көргүзүп чораан.

Партийжи удуртулганың кол аргазы болуур бүзүредиринин методун ажыглавышаан, Ленин шын шинтпирлерни хүлээп алырын шыламы-биле болгаш турштуу-биле чедип ап чораан. Оон кеску чижектериниң бирээзи болза, РКП-нин X съездизинге В. И. Ленинниң чугаазы болур, ол съездиниң ажылы троцкистерниң болгаш өске-даа фракция, оппозиция бөлүктериниге улуг партияның иштинге чиңиг демиселдиг байдалынга болуп эрткен.

«Ленинчи удуртулганың бүгү стилин улам эки билип алыр дээр болза Ленинни съездиге көөр херектиг турган ,— деп партияның съездизинин төлөөзи кыргаан большевик Г. И. Петровский бижээн. Шүүгүүчүлелдер болуп турда допчу демиселдерни кылбышаан, ол чүве чугаалаан бүгү кижилерни кызымаккай болгаш кичээнгейлиг дыңнаан турган. Ажылчын антының хереезинге кызыгааржок берингген болза-даа ленин байдалын шын билип ап шыдаваан коммунистиниң чамдык кезин оппозицияже хандыгын турар деп чүвени Владимир Ильич барымдаалап турган. Ынчангаш партияның шүүгүүн ол кызымак болгаш чүткүлдүг тайылбырлап турган. Ленин дайынларга кам-хайыра чок, бодунга негелделиг болгаш оон-биле кады ажылдан турган кижилерге дыка шынчы чораан, ажылчын ангының хереезинге улам-на эки бараан болуруун кижи бүрүзүнүн чедип алыры — оон шүүгүүчүлелиниң чаңгыс-ла сорулгазы ол турган деп чүвени бүгү-ле кижилер билип турганнар».

Партияның онгу съездизи удуртулганың ленинчи стилинин, шынгыы коллегиальдыг үндезинге ажыглаарының, эштериң саналын ленинчи дыңнаан билириниң үлегер чижээ болган. Ийи-чаңгыс кижиге чүүүр чорукка Ленин шынгыы удурланып чораан. Владимир Ильичиге чүректиг хамыыдан ыяк болбушаан, партияның хереэ дээш иштинге демиселге оон эштери бие деп боттарывысты билип чораан бис. Ол съездиге өзүлүг-ла чогаадыкчы байдал турун турган. Съездиге изиг маргылаалар турза-даа, янзы-бүрү болуглежишкиннер бар турза-даа съездиниң чугула-чугула шинтпирлери чаңгыс үн-биле хүлээп алдынарынга Ленинниң айтырыгны чугаалажырын организастап билири, кол чүүлү ангылап билири шинтпирлиг рольду ойнаан.

Партийжи амыдыралдың устав нормаларын болгаш коллективтиг удуртулганың принциптерин боттандырар сорулгаби-биле Ленин партия хуралдарын, партия комитеттериниң пленумнарын, партияның конференцияларын болгаш съездилерин ой-шаанда болгаш улуг дуза бээр кылдыр эрттирериниге онза кичээнгейин салып чораан. Хамаатты дайынның үеинде, кажан Советтериниң чүрту дайынларын оттуг дөзбөзинин иштинге турда безин конференцияларны болгаш съездилерин үргүлчү чыылдырып турган.

Өзүлүг коллегиальдыг удуртулганын үргүлчү хуралдаар чорук-биле иштилежир чүү-даа чок. «Эндере хуралдаанларны» деп В. Маковскийниң шүүгүлелин чүүлүгүүнүн көргеш, Владимир Ильич хуралдарынын, иштеделдерин болгаш санал бөрининиң шагын шыгыны доктаадырын кезээде негеп турган. Улус комиссарларының Чөвүлелинин болгаш Бүш-ажылын база Кангалалдың херектер эргелелинин алынга болдунуң чоруткан чаазынга Ленин мынчаар бижээн:

«Ам иштеделчилер хуралларга кыйгыртыышкыннарны иштизи-биле ап турарлар болгаш шак-шагы-биле маңнап турарлар.

Ол дүржок болган черлик чорук тур. Иштеделчилерни чаңгыс доктаамал шакта кыйгыртырын чедип алыр херек.

...Иштеделчилерни 15 минутадан хөй маңнаваа турарын чедип ап болур үжүрлүг» дээн (Чог. том 35. арын 447).

Хөй-хөй агар айтырыгларны оперативтиг арга биле шинтпирлээр херек. Чүүле эн чугула айтырыгларны эн дончу чугаалажып көөрүнге кажан-даа, бичии-ле болдунар аргалыг болза коллегиальдыг чорукту болдуруп болур, а албан черлеринге бүдүрүлгелерге чорудар практиктиг айтыышкынны быжыг турштуг, шинтпирлиг, дилим, практиктиг ажыл херекти чорудун билир, улуг идегелди эдилеп турар чаңгыс эшке даңзыр. Бүгү-ле таварылгаларда, кандыг-даа байдалдар турда коллегиальдыг чорук болза тодаргай ажыл-херек дээш кижи бүрүзүнүн тускай харыысалгазын эң тодаргай доктаатканы-биле хамаржыр ужурлуг деп Ленин демдеглеп турган.

1919 чылдың ноябрь 13-те «Правдага» парлатынган болгаш В. И. Ленинниң ат салганы РКП(б) Төп Комитетинин партия организацияларынга чагаазында айытканы болза, айтырыгны чугаалажып көөрүнүн коллегиальдыг чорукун, эн-не болдунары-биле эвээжедир ужурлуг болгаш шинтпириниң дүрген болгаш быжыг болурунга ол кажан-даа мөөндактавас, түс-тус ажылдакчы бүрүзүнүн харыызазын ол чорук дүжүрбес ужурлуг.

Партия болгаш күрүне удуртулгазының ленинчи методиказы шинтпирлерни чүүле коллективтиг ажылдаарынга болгаш хүлээп алырынга эвес, харын дааскан ажыл херек дээш ажылдакчы бүрүзүнүн түс-түс харыысалгазынга, күүседеин ой-шаанда хынаарынга үндезилетинген.

Ленин коллегиальдыг болурунуң принципин тушулуга чедир кангалавышаан, коллегиальдыг албан черлерни хоозун шүүгаазын кылдыр хуулдурар чорукка, коллегиальдыг удуртулганы ажыл чүгжүр болгаш харыысалга чок кылдыр кандыг-даа арга-биле хажылар чорукка удур шинтпирлиг деңнесежин чораан.

Сонгулдалыг органнарга албан хүлээлгелерни шын хуваар чорук дааскан ажыл херек дугайында ажылдакчы бүрүзүнүн харыысалганы недереп билирин бедидериниге улуг ужур-дузалыг болур. Кижилер боттарының эргелерин болгаш хүлээлгелерин эки билир болза олар улам-на бүзүреллиг болгаш продуктулуг ажылдаарлар. Ынчангаш партия организацияларынга удуртулгада коллективтиг чорукту быжыглаарда партбюро кежигүннериниң аразынга хүлээлгелерни хувааган хереэ чок, оларга чүүле түр даалгалар бээр херек деп санап турар эштериниң ыңдыг үзел-бодалдарын шын деп хүлээп ап болбас.

Партия организацияларының кежигүннериниң ортузунга хүлээлгелерни хуваары ажыктыг деп чүвени дүржүлге көргүзүп турар. Октябрь мурнунда үеде-ле, кажан бистин партиявыс болунуң ажылын чажыт байдалга калбартып турда В. И. Ленин болза партия комитеди күш-ажылдың хувааларын болдунар-ла аргалыг-биле улам-на долу чорударын орадажыр ужурлуг, чүүе дээрге партийжи ажыл-чорудулганын янзы-бүрү талаларынга ангы-ангы мергежилдер херек болук—деп өөредип турган.

Коллективтиг удуртулганы чедишкиниг боттандырарда шинтпирлиг участокларга коммунистерни шын таарыштыр тургузары база негетинер. Коммунистерни кайда-ла шын тургускан, күш-ажылга олар кайда-ла үлегерлиг болуп, массаларның кижизидикчилери болгаш организакчылары болуп турарлар болдур, — ында партия организациялары партияның салганы сорулгаларны чедишкиниг күүседиринче болдунуң коллективтерин билдилии-биле сырый каттыштырын болгаш мобилизастап турарлар — деп чүвени практика көргүзүп турар.

Коллективтиг удуртулганың принциптери бүдүрүлгени башкарарынга чаңгыс аай башкарылганын принциптеринге канчап-даа удурланышкын болбас.

Социалистиг ажыл-агыйжы болур чорукту ленинчи принциптерин удуртулга болдурбушаан, 1920 чылда болган партияның IX съездизи «Демократтыг централизм» деп адаттынып турган партияга улуг бөлүкке шинтпирлиг согуушкунну берген, ол бөлүк болза бүдүрүлгелериниң директорларының чаасканы башкарар чорунга удурланып, үлетүрү удуртурда харыысалга чоктанып чорукка чедирип турар хора чок коллегиальдыг чорукту кангалаан турган.

Үлетүрү болгаш транспорту башкарырынга чаңгыс удуртукчуну быжыглаар айтырыгның талазы-биле совет эрге-чатырганың баштайгы чылдарында партияның съездилериниң ленинчи айтыышкынары болгаш шинтпирлери болунуң улуг ужур-дузазын бо үеде-даа чидирбээн.

СЭКП-ниң XX съездизи бүдүрүлгелерни болгаш ведомстволарны удуртукчуларының эргелерин калбартырын болгаш харыысалгазын бедидериниң эргежок чугулазын айытқан деп чүве тодаргай болгай. Чаасканы башкарар эргени өскээр ажыглаваа, коллективтиг саналынга болгаш дүржүлгазынга даянып, кижилер-биле сүмележип турар директорлар болгаш өске-даа ажыл-агай удуртукчулары хүндүлелди эдилеп турар деп чүвени практика көргүзүп турар. Материалдыг аргаларны, кижилериниг хөөн-бодалдарын шын барымдаалап турар оларның дужаалдары, айтыышкынары коллективтиг талазындан долу деткиччени ап турар.

Хүлээп алган шинтпирлерни амыдыралга боттандырар дээш, дааскан ажыл херекти күүседир дээш тус-тузунда харыысалгалыг болуру кандыг-даа ажылга эргежок чугула. 1953 чылда СЭКП ТК-ның сентябрь пленумунуң соонда МТС-терде болгаш колхозтарда ажыл херектин байдалынын дугайында партия райкомларының секретарьларының болгаш инструкторларының тус-тус харыысалгазын докладтаан чорук көдээ ажыл-агыйга партийжи удуртулганын деңнелин бедидериниге ылыг болуп турар.

СЭКП-нин XX съездизинин шинтпирлеринде айытканын өзүгаар район ажылдакчылары ам бо үеде көдээниң партия организацияларының, МТС-териниң, колхозтарның болгаш совхозтарның ажылынга шуут киржин, партияның болгаш чазактың директиваларын күүседириниге көдээ ажыл-агыйның ажыл-ишчилерин организастап турарлар. XX съезд партияның хоорай организацияларын быжыглаар дугайында, үлетүр бүдүрүлгелерин ажылы дээш, ылаңгыя эртемниг,

КОЛХОЗТАРНЫҢ ОТЧЁТ-СОҢГУЛДАЛЫГ ХУРАЛДАРЫ

АЛДЫГЫ БЕШ ЧЫЛДЫҢ ПЛАНЫ БОТТАНЫЫШКЫНДА

Каа-Хем районнун «Тиилелге» колхозунун кежигүннери отчет-сонгулдалыг хуралынга ажыл-агый чылынын түннелдерин болгаш 1957 чылда ажылдарын планын чугаалашкан.

Алдыгы беш чыл планынын бирге чылынын сорулгаларын күүседир талазы-биле артельдин ажыл-ишчилери улуг күш-ажылчы чеченишкиннерлиг болган. 1956 чылда артельдин тарылга шөлү 2080 га четкен азы пландан 10,3 хуу ашкан. Тараа культураларынын бир газынган 18 центнер бедик дүжүттү алганынын түннеминде тараанын ниити чыылдазы 3220 тонна азы 1955 чылдынган ийи катап хөй болган. Ол дээрге, колхозтун беш чыл планын өзүгаар 1959 чылда алза чогуур дүжүүр хире тараанны ажаап алганы ол. 1957 чылда колхоз кур черлерин күсеели-биле тарылга шөлүнге муң ганы мөзер деп планнаан. Ынчангаш тарылга шөлүнүн болгаш тараанын ниити чыылдазынын талазы-биле алдыгы беш чыл планы 1957 чылда-ла дыка ажыр күүсетинер.

Колхозта бүгү чүүл малдарын баш санын өстүрүнүн планы күүсетинген. Бар аргаларны өренип көргеш, хаваннарын баш санын өстүрер талазы-биле алдыгы беш чылдың планын 1957 чылда, ыйыстыг бода малдын болгаш хойнун—1958 чылда, куштун—1957 чылда күүседир деп колхозчулар шинитирлээн.

1956 чылда колхозтун малчыннары эки түннелдерин база чедип алганнар. Саар инек бүрүзүнден 1049 кг азы 1955 чылдынган 2, 7 катап хөй сүт саап алдынган. 1955 чыл-биле деннеерге, сүттүн ниити саалдазы 3 катап, эт бүдүрери 2 катап, дүк кыргыдазы 1,7 катап көвүдөн.

Тараа, эт, сүт, дүк бүдүрерин көвүдетпиннин түннелинде 1955 чылга бодаарга, ол продуктуларны күрүнеге дыка хөйну дүжаараан болгаш саткан. Маная чангыс-ла күрүнеге дүжаараан тараанны ап көргеш, 1955 чылда 558 тонна турган болза 1956 чылда 1400 тонна болган.

Хову болган мал ажылында чамдык ажылларны механизастап тургаш, колхоз күш-хүннериннин чарыгдалын дыка кудулалырын, колхозчу хөренгилернин чарыгдалынга камналганы чедип алган, а ол ышкаш колхозчуларынын күш-ажылын чиигеткен. Тараа курганлыр машинанын автоленнинин, складтарже тараа сөөртүр аскылыг орудтарны, чорутканы база улуг камналганы берген.

Күш-ажылдың бүдүргүчүлүүн бедиткенинин түннелинде, күш-ажылы кылыр бир колхозчуга ортумаа-биле 450 күш-хүнү онаажып турар. 1956 чылда колхозтун ниити акша орулгазы 1 млн. 900 мун рубль азы 1955 чылдан 2,2 катап ажыг болган. Ынчангаш колхоз үлевес фондуга 380 мун рубльди, капитал салыышкынга 270 мун рубльди үзер аргалыг болган.

Мал ажылынын ажылдакчыларынын күш-ажылынын бүдүргүчүлүүн, материалдыг сонгуургалын бедидер сорулга-биле 1956 чылда колхоз сүт-бараан фермаларынга сүт саалдазынын талазы-биле лепшилгелиг болгаш немелде төлевирин чорутган. Күш-хүннеринге дорт төлевирден ангыда, планнан ажыр саган литр сүт бүрүү дээш саанчыларга кышкы үеде 1 рубль, чайын 50 копеек, а инек кадарчыларынга планнан ажырган 100 литр сүт бүрүү дээш кыжын 10 рубль, чайын 5 рубль төлеп турар. Бо хемчегларнин ачыы-биле саар инек бүрүзүнден ортумак сүт саалдазы 1955 чылда турганынган 660 кг көвүдөөн болгаш фермаларынын акша орулгазы 80 мун турганынган 241 мун рубль четкен.

Немелде болгаш лепшилгелиг төлевирни өске ажылдарга база боттандырып, колхозчуларга тараанны, сигенни, сүттү, эштү, дүктү болгаан акшаны берип турар.

Бар аргаларны өренип көргеш, колхоз эрткен чылга бодаарга, 1957 чылда сүт саалдазын 30 хуу көвүдедир, бир хойдан 2,1 кг дүктү, төрүүр хаван бүрүзүнден 15-тен эвээш эвес хаван оолларын алыр болгаш 150 хаванны семирти алырга тургузар деп шинитирлээн. Колхоз 2200 дагаалыг. Төрүүр дагаа бүрүзүнден 80-ден эвээш эвес чуургаларны алыр.

1956 ажыл-агый чылынын түннелинде колхозчуларынын бир күш-хүнүнге 4 кг тараа, акша-биле 7 рубль онаашкан. Артельдин мурнакчылары боттарынын акционердиг күш-ажылынын түннелинде байлак орулгаларны ап турар. Чижээ, саанчы эш Толмачева 727 күш-хүннери ажылдап алган, ону акшага шилчидерге 12511 рубль болур. Инек кадарчызы эш Чүлек-оолдун кадайы-биле калы ажылдап алган күш-хүннерин акшага шилчидерге 19 мун ажыг рубль болган.

Колхозчуларынын ниити хуралы 1957 чылда күүседир белиткен социалистиг хүлээлгелерни шинитирлээн. Тараа культураларынын гектар бүрүзүнден 16 центнер дүжүүтү, саар инек бүрүзүнден 1300 кг сүттү, а төп ферма — 1500 кг сүттү алыр. Чамдык мурнакчы саанчылар боттарынга быжыглаан инек бүрүзүнден 2000 кг чедир сүттү саап алырын хүлээнин турганнар. Артель ортумаа-биле бир хойдан 2,2 кг дүктү алыр. Колхозчуларынын ниити хуралы өске-даа чүүлдернин талазы-биле хүлээлгелерни алган.

Колхозчу ажыл-агыйны хөгжүүр талазы-биле бар чеченишкиннер-биле чергелештир колхозчу байлакты камнаваа болгаш ниитинин ажыктыг күш-ажылынга идепсеннир турар деп чүвени көргүскен. Коммунистер боттарынын саналдарынга партия организацияларынын политиктиг болгаш организастыг ажылын эжиндерининг айтырыгларынын талазы-биле хөй үнелиг саналдарны киргеннер.

Организастыг ажылын деннели күүселдеинин хынаалдазын шын тургускаанындан, кадрларны ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунун ангы-ангы участоктарынга шын шилип, таарыштыр тургускаанындан дыка хамаржыр. Кижилерни шын шилип алыры болгаш херек кылында күүселдеинин хынаалдазы болза бүгү партия болгаш күрүне ажылынын эң чугула үүлү болур деп В. И. Ленин санап чораан.

Тус-тузунда харылзаалыг болур чорукбиле коллективтиг чоруктуг дүүштүрери, күүселдеинин үргүлчү хынаалдазы, адаанган шүүгүүчүлүн болгаш инициативаны бүгү хемчеглер-биле деткиири, кадрларны сагыш чованныр дорудтурары, күштерни дилим таарыштыр тургузары, мергежилдиг сургалда, мурнакчы дүржүлгаанны байлары болгаш нептерелири, массаларнын ортузунга коммунистерин политиктиг болгаш организастыг ажылы—партийжи улуттулганын ленинчи методтарынын кол-кол негелдерлери ындыг-дыр.

И. ВЕРХОВЦЕВ.

техниканын болгаш мурнакчы дүржүлгаанын чаа-чаа чеченишкиннерин бүдүргүлгеге нептерелири дээш, а ол ышкаш чонун хүн-бүрүгери хереглелин ханыырар үжүрлүг бүгү бүдүргүлгелерин болгаш организациялардын ажылы дээш олардын харыысалгазын бедидер дугайында айтырыгны тургускан. Моон-биле холбаштыр болгунун аппаратынын структуразын улам сайзырангайжыдарын болгаш эге организацияларда ажыл хереги эжиндерин дээш секретарынын болгаш инструкторларынын харыысалгазын бедидерин орадажып турар хөөркомнарынын болгаш райкомнарынын дүржүлгазынга кичээнгей салыры чугула болуп турар.

Партийжи алакы удуртукчуларынын болгаш коммунистерин сургалдазын эки дүргүзүр чорук коллективтиг удуртулганын болгаш кадрларны шын кижилериннин чугула негелдерининг биреэзи болур. Ылангыя сөөлгү чылдарнын дургузунда МТС-тернин, колхозтарынын, совхозтарынын, партия болгаш совет аппаратынын удуртур ажылдакчыларынын улуг чаартышкыны болгулаан көдээ районнарга мергежилдиг сургалда онза улуг үжүр-дүзалыг болуп турар. Сургалданы чорударда эртеминин болгаш техниканын чеченишкиннерин көргүзеринче, партия болгаш ажыл-агый ажылдарынын мурнакчы дүржүлгазын пропагандаларынче онза кичээнгейни салза чогуур.

В. И. Ленинин чаа документилериннин аразынган 1922 чылдын апрель 12-де Н. Осинскийге чоруткан оон чагаазын 1956 чылда парлап үндүрген. Чер-чергин организациялардын болгаш олардын удуртукчуларынын мурнакчы дүржүлгазын өөренирине болгаш нептерелиринге Ленин кайы хире улуг кичээнгей салып чораанынын чаа көргүзүү ол чагаа болуп турар. «Частырыгны болгаш ажылдан билбее чорукту көргүш чокка илередир: кайы бир черниң кандыг бир шылгарангай ажылдакчызын бүгү-ле болгунар күштер-биле тайылбырлап нептередир, ону үлегер чижекке көргүзер»—деп Владимир Ильич сүмелеп чораан.

Ёзулуг колпективтиг партийжи удуртулга партийнын калбак иштики демократизмынын байдалынга сонгутурган удуртукчуларын долу ажык, отчёттуг, партия органнарынын сонгулдаларынга күзел-сорукту хостуг илередиринин байдалдарынга болгунар.

Партия эге организацияларынга болуп эртилээн отчёт сонгулдалыг хуралдар болгаш партия конференциялары болза коллективтиг удуртулганын органнары—партбюроларынын болгаш райкомнарынын ажыл-чорудулгазынга коммунистер бедик негелдерни салып, ажылда четпестерни эштеш чок көрүп, партийжи амыдыралдын нормаларынган болгаш партийжи удуртулганын принципторинден биче-ле хажыыр чоруктарга улур шинитирлиг деннеп турар деп чүвени көргүскен. Коммунистер боттарынын саналдарынга партия организацияларынын политиктиг болгаш организастыг ажылын эжиндерининг айтырыгларынын талазы-биле хөй үнелиг саналдарны киргеннер.

Организастыг ажылын деннели күүселдеинин хынаалдазын шын тургускаанындан, кадрларны ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунун ангы-ангы участоктарынга шын шилип, таарыштыр тургускаанындан дыка хамаржыр. Кижилерни шын шилип алыры болгаш херек кылында күүселдеинин хынаалдазы болза бүгү партия болгаш күрүне ажылынын эң чугула үүлү болур деп В. И. Ленин санап чораан.

Тус-тузунда харылзаалыг болур чорукбиле коллективтиг чоруктуг дүүштүрери, күүселдеинин үргүлчү хынаалдазы, адаанган шүүгүүчүлүн болгаш инициативаны бүгү хемчеглер-биле деткиири, кадрларны сагыш чованныр дорудтурары, күштерни дилим таарыштыр тургузары, мергежилдиг сургалда, мурнакчы дүржүлгаанны байлары болгаш нептерелири, массаларнын ортузунга коммунистерин политиктиг болгаш организастыг ажылы—партийжи удуртулганын ленинчи методтарынын кол-кол негелдерлери ындыг-дыр.

И. ВЕРХОВЦЕВ.

Киргиз ССР. Акы-дүнмалынкы ийи кожа республикаларынын — Киргизиянын болгаш Өзбекистанның артистери оюн көргүзер аян-чоруктарзы арызынга үргүлчү кылып турарлар.

Чурукта: Өзбек бүрүне эстрадынын ансамблинин артистери Ош областын Араван районунун хөвенчилерининге оюн көргүзүп турлар.

Фото К. Толстокулаковтуу. СЭТА-нын фотохрониказы.

РАЙОННАР СОЛУННАРЫНДАН

КОЛХОЗТУҢ ЭКОНОМИКАЗЫН УЛАМ БЕДИДЕРИНГЕ

Бөлөө ажыл-агыйнын бүгү ажылдакчыларынга СЭКП Төп Комитединин болгаш ССР Эвилелинин Министрлер Чөвүлелинин Кыйгырыын областын ажылчы чоннары, бүгү совет кижилер-биле бир дөмей, бедик көдүрүүшкүнүүт уткаан. Кыйгырыгны танышкан чоннун хуралдары чер болганда эртпин турар. Таңды районда Калинин аттыг колхозтун клубунга болган колхозчуларынын ниити хуралы толаргай ажыл-ишчи хүлээлгелерни илереткен.

Часкы хову ажылынга бүгү белеткелдерни чер-чер Советтерининге сонгулдалар хүнүнүн бетинде бүрүн доозар; кол культура болур кызыктастың шөлүн планнан 400 гектар калбарткаш, оон үрезинин 111 хуу белеткээр; мал чеми культураларынын тарылгазын 150 хуу күүседир. Тараанын гектар бүрүзүнден ортумак дүжүүн 16 центнерден кудулаттыс дээш тарылгага агротехниктиг хемчегларнин чурумун шынгыы сагыыр.

Малды мөнги болгаш хөр чыл ажырарынче кичээнгейни күштелдирер. Ыйыстыг бода малдын бажын планда көрдүнгенинден 3 хуу ажыр өстүрер; хаванны 500 баш чедирер болгаш төрүүр хаван бүрүзүнден 25 оолларны, а төрүүр чүе хой бүрүзүнден-не 110 хураганнарны камналап дорудтурар; дүктү бир хойдан-на 2,4 кг, сүттү саар инектен-не 1200 литрин алыр. Бо бүгү ажылдар болза колхозтун экономиказын улам бедиленинге улуг ниг болур.

Фермаларда болгаш хову ажылында хөй күш негетинер ажылдарны механизастаарын улам калбартышаан, бо чылын 200 инекке, 1200 хойга үш чаа кажаалары, алды автомашиналарга гаражты, 500 тонна тараа кирер складты болгаш 12 чурттага бажыннарын кылыр. Бо талазы-биле белеткелер ангы үеде бедик көдүрүүшкүнүүт калбарып турар. Бо бүгү ажылдар болза, партия болгаш чазактың кыйгырыынга колхозчу ишчилериниң күш-ажылчы харыызы болур.

«Коммунист».

АДА-ИЕ БОЛГАШ ШКОЛА

Уругларны культурлуг, хөй-ниитичи, улугларны хүндүлээр, өөредилгеге үлегерлиг, күш-ажылга болгаш Төрөөн чуртунга ынак кылыр кижилерни чугула. «Кижи болуру чажыдан, аът болуру күүнүнүдан» деп, улустуң үлегер чугаазы-да шын. Кижилдилгени чажыдан эгелээр херек.

Тес-Хем районда Чыргаланды чедиг чыл школазынын башкылар коллективи бо талазы-биле чамдык хемчегларни ап, елче чугула кичээнгейни утландырып турар. Ала-ненин хуралдарын класстар айы-биле доктаамал чорудуп, чамдыкта ниити школаанын-даа чылдырып, аная өөредилге түннелдерни чугаалажыныган ангыда янзы-бүрү темаларга лекциялар-ны, амыдыралга холбашкан доочу ишчелерни организастаан турар.

Болуп тургулаан хуралдарга болгаш кежээлерге өөренирининг уран кылымаларынын болгаш чуруулларынын делгелгелерни, бот-тывынгыр балгуннерни доочу, солун программалаалыг концерт көргүзүүлерни тургузун турар. Школаанын башкылары кижилилге ажылын класстан дашкаар, уруулларын бажыннарынга, ада-иелерге беседалар хевири-биле база чорудун турар.

«Бурунгаар».

ҮРЕЗИННИҢ ШЫНАРЫНЧЕ КИЧЭЭНГЕЙ САЛЫР

Чуртка тараа бүдүрерин улам ынай көвүдедир хемчеглер талазы-биле партийнын XX съездизинин салганы чугула сорулгаларны чеченишкиннинг шинитирлээринге үрезин айтырыы, оон үнүштүг аки шынары биче эвес ужур-дузалыг. Улуг-Хем районунун Киров аттыг колхозу үрезин белеткээрин дүжүт ажаап алышкынын-биле чергелештир организастаан, ылангыя оон сорттулуг, чаагай үнүштүг болурунче кол кичээнгейни салып турар. Суланын үрезинин тарын болгур шынарынга чедир хынатынган, кызыктас үрезинин база болгай эвес.

Жданов аттыг колхозтун баштаар чери тараа культураларынын үрезиннерин белеткээринче база чугула сагыш салган. Хынаалдаын илереткениниң алырга районнун шупту колхозтарында байлал дески эвес. Эки хемчег алган болза, «Күш-ажылдың хостуу» колхоз бо талазы-биле үлегерлиг болур турган. Январь 20-ге чедир мына чүгле 300 центнер сула үрезини белен, а өске тараа культураларынын үрезини арыглатынмаан, үнүжүүн шынары хынатынмаан болган.

«Партийнын XIX съездизи» колхозтун белеткеп алганы 800 центнер кызылтаетын деп кезиниин үнүүчели чүгле 64 хуу болган, а өске тараа үрезиннери хайгаарал чогундан үрелип баксыраар ужурга таварышкан.

Часкы хову ажылынын өгелээр үеси чоокшулап келген. Үрезиннерни четчеэр, оон шынарын, үнүүчелин хынамчалыг көөрү чугула. Хөрөүнү эки ажылдан кылырындан ангыда бедик дүжүттүн салымын үрезин шинитирлээр деп чүвени уттуп болбас..

«Кызыл тун».

Кыйгырыгга харыы кылдыр

СЭКП Төп Комитединин болгаш ССРЭнин Министрлер Чөвүлелинин көдээ ажыл-агыйнын бүгү ажыл-ишчилериниге Кыйгырыын областын колхозтарынга, МТС-териниге болгаш совхозтарынга таныжып, ынаа айытkан улуг сорулгаларны амыдыралга боттандырар дээш социалистиг хүлээлгелерни ап турлар.

• • •

Партийнын болгаш чазактың Кыйгырыын Чөөн-Хемчик районунун Сталин аттыг колхозунун ажыл-ишчилери ынны-биле чүүлдүзүнген. Саанчылар бо ажылагый чылында бир саар инектен-не ниитизи-биле 925 литр сүттү, саанчы Хензиин 1000 литрин саап алырын хүлээнген. Колхозтун тараажылары часкы тарылганы 7 ажыл хүнүнде доозарлар. Өске-даа чүве чугаалаанар ажыглатынмайн турар бар курлавырларны чөп ажыглаарын чугаалап турганнар. Колхозчулар «Октябрь 30 чылы» колхозтун ажыл-ишчилерин чарышка кыйгырган.

К. САЛЫЫ.

• • •

Партийнын болгаш чазактың Кыйгырыын танышкан Чаа-Хөл районунун Молотов аттыг колхозунун тулуг бригадазынын хуралынга бригадир эш Байыс эрткен чылдада кылып турган тудулгаларын шынары багай болуп, крышалары, кладовкалары кылдыныйн турганын чугаалавышаан, моон сонгаргы тудулгаларын чүгле саныын сүрбейн, харын оонбиле калы шынарын эжиндерин чугаалаан.

Колхозтун тулугжулары чаа ажылагый чылынын тудулгаларынга хереглээр 1500 кубометр тудуг ыжынын белеткелин февраль 20-де доозун, колхозтун улуг клубунун болгаш механизастаар сүт-бараан фермазынын тудуун июнь айда доозарын хүлээнген.

А. ШЫДЫРААА.

• • •

Таңды районунун Калинин аттыг колхозунун ажыл-ишчилери Шуубунга доозар чыгып келген. — Артельдиг ажылагыйында улуг чеченишкиннер бар-даа болза, СЭКП ТК-нын болгаш Министрлер Чөвүлелинин Кыйгырыында айыттынган бүгү четпестер бистин колхозка долузубиле хамаржыр — деп механизатор Н. Будрин чугаалаан. — Хову болгаш мал ажылдарында улуг күш үнер ажылларны механизастаар талазы-биле бистин колхозта эгээн хемчеглер алдынып турар. Ынчалза-даа ол ажыл ан-даа оожум чорун турар.

Михеев, Чудаков болгаш өске-даа колхозчулар ажылда четпестерни демеглевишаан, колхозтун мурнунда салдынган сорулгаларны чугаалаанар. Тарып турар ногаалаарның ассортиментизин көвүдедир. Букурузаны, картофельди, тараа культураларын болгаш ногаалаарны тарып өстүрерде агротехниктиг негелдерлин шынгыы сагыыр болгаш бедик деннелге эртпирер. Тус черинин тудуг материалдарын (дашты, саманны, туйбуну) калбаа-биле нептередир.

Тараа культураларынын тарылга планын 111 хуу күүседир, оон ниитинде кол культура—кызылтастың шөлүн 400 га калбартыр. Кызылтасты тараан бүгү шөлүн бир гектарындан ортумаа-биле 16 центнер дүжүт алыр.

С. ТУШКОВ.

Ниитиниң мал ажылынче кичээнгейни суларатпас

Бедик хүлээлге

Кызыл районнун «Совет Тыва» көдээ ажыл-агый артелинин хойжузу Кунгаа районда бөдө бир мурнакчы малчынга санатырын турар.

Малдын ажаалга-тежээлгезин эки таарыштырып, малдын баш санын өстүрер, продуктулуун белдер талазы-биле бодунга онаашкан сорулгаларны Кунгаа чылчылда күүседип келген. 1956 чылын төрөөн 265 хойларынын хураганнарын чангыс-даа чидириг чокка камналап ап, хой бүрүзүнден 1,9 кг дүктү кыргын алган.

Хойжунун каладында ан 250 баш төрүүр хойлар болгаш 30 баш антор үксаалыг ошкүдер бар. Бо чылын 260 хураганны, 35 анайны өстүрүп албышаан, хой бүрүзүнден 2 кг дүктү кыргын алырын хүлээнген. Оон малы Теректиг-Хемде кыштагла хөр кыштап турар. Төрөөн хойларга болгаш ошкүдерге, чаа аная, хураганнарга чидиртир эки шынарлыг сигенни курлап алган.

Кунгаа социалистиг чарыштың организакчызы болуп турар. Малдын баш санын өстүрер, оон продуктулуг чоруун белдер талазы-биле социалистиг чарышка малчыннарны кыйгырып, алган хүлээлгелерин үргүлчү күүседип келген. Боонун колхозунун мурнакчы хойжузу Дембирелге. Кызыл району-биле социалистиг ажыгыг Чаа-Хөл районунун Ленин аттыг колхозунун мурнакты хойжузу Мангаланы социалистиг чарышка кыйгырган.

Эжиниң кыйгырынын Дембирел колхозтун отчёт-сонгулдалыг хуралынга хүлээн алган.

Кунгаа колхозтун отчёт-сонгулдалыг хуралынга санал берип чүве чугаалаан. Мангаланы ол социалистиг чарышка кыйгырганын аная данчылын бөдөрин колхоз баштаар чериннен, СЭКП райкомунан дилээн.

Дүржүлгалыг мурнакчы хойжу «Совет Тыва» колхозунун колхозчуларынын район Соводнинин депутадынга кандидаты.

О. ЛАМА.

Баштайгы төрүүнүнгеН чаш мал менди

Эрзин районнун «Чаа өрүк» колхозунун хойжузу эш Даваалай нарын дүктүг коншкарлар-биле эдериштирген хойлардан төрүүнгеН нарын дүктүг 28 хураганнарны менди алган, оларнын боттарын болгаш нелерин эки ажаалгада тургускан. Төрөөн хойлар тускай үстүнген. Ол ышкаш хойжу эш Чыргылай 61, эш Сагар 31, эш Санданмаа 52 хураганнарны чангыс-даа хорамча чокка дорудтурун турар.

Малчыннар дүк чылдазын амдыгаштан чорудун турар. Эш Ёнзан 4 шоодай, Чолдак-Араптан — 2, Сундуп — 2 шоодай дүктү чыгган. Тулугжулар эштер Сотнам-оол, Төптан, Көк-оол олар малчыннарнын киржилгези-биле малдын чаш төлүүн чангыс аай хевирлиг 8 кажаларынын тулуун ам дооскан, ындыг кажаларны тудары ам-даа үргүлчүлеп турар. Хойжулар эштер Айыыжы, Самбуу 1—1 чурттага бажыннарын тударынга хереглээр ыжын кескеш, кыштагларында сөөртүп алганнар.

Сувураада сүт-бараан фермазынын 19 инектери быжаалаан. Ол инектер хүнде ортумаа-биле 173 литр сүттү берип турар. Оларнын быжаалары шупту менди. Саанчылар эштер Байдаан, Хандымаа сүт саалдазынын талазы-биле фермаанын өске саанчыларынган дээре болган. Саанчылар, кадарчылаар инектерин быжаларын чидириг чокка алыр, сүтүгүн көвүдедир дугайында социалистиг хүлээлгелерни алганнар. Саанчы эш Хандымаа инек бүрүзүнден 1200, эш Чиндимаа бир инектен-не 1100 литр сүттү саап алырын хүлээгеннер. Малчыннар бүгү чүүл малдарнын чаш төлүн чангыс-даа хорамчага таварыштырбас дээш онза сагыш салып турар.

О. ДОГУЙ-ООЛ.

Хой фермазында

Бай-Тайга районнун «Дон-Терек» колхозунун Шатта хой фермазынын хойжулары Шаттан Сарыг-Халаанын баарынга чедир делгем, эки оттуг черлерге хойларны организастыы-биле олардаалыг турар. Шөөр мал чылыг кажаалар-биле хандыртынган болгаш оон деңгели бажыраан.

Баштайгы төрөөн хураганнары менди. Хойжулар Санчат, Бора-оол чаа төрөөн хойларынын хураганнарын хорамча чокка дорудтурун турар.

Хойжулар сигенни кыштагларында сөөртүп алган, каныг чарыгдап келген. Оларлар план өзүгаар чөп чарыгдатынган, мал баспаан эки оттуг черлер амдаа хой болгаш курлатынган. Ындыг оларларны ам моон сонгаар чөп ажыглаары чугула.

Хойжулар кажаалларын адаан үргүлчү кургаглап, кыштаглары зооветеринарнынын негелдезин өзүгаар арыг-шевер, корум-чурумнуг болдуруп турар. Хураганнар тургузар эрги 4 кажаалар эки септетинген, 5 чаа кажаалар туттунган. Өшкү кадарчызы Чанзан-оол бодунга чурттага бажынын, 350 өшкү кирер кажааны тудуп алган. Хойжулар Сереонот, Бадаа, Самбуу болгаш оон-даа өскелер боттарынын күжү-биле чурттага бажыннарын тудуп алыр дээш тудуг ыжын кыштагларында сөөртүп чедирген болгаш ол тудугларын кылып эгелээн. Хойнун кышкы ажаалдазын улам-на күштелдирери-биле хойжулар бүгү болгунар аргаларны хереглеп турар.

Мал ачызы Х. ӨТКЕК-ООЛ.

Колхозтуң кыштагларында

КЫЗЫЛ-ДАГ. (Телефон-биле). Бай-Тайга районнун «Тиилелге» көдээ ажыл-агый артелинин малы менди болгаш хөр кыштаглаан турар. Ол болза кышка белеткелдерни мурнуку чылдардан дээре организастаанынга факт болур. Колхозта партерганизация секретары эш Монгушоолдун редакцияга дыннатканы болза:

— Мал ажылынын продуктуларын бүдүрерин улам көвүдедир сорулга-биле бистин колхоз алаан боттуг хемчегларни ап чорудуп турар. Ажылдың ол участогунда дүржүлгалыг колхозчуларны быжыглаан тургускан, мыраккы одарларда малчыннарнын амыдыралынче чугула кичээнгейни салып турар. Амгы үеде фермаларда мал чеминин курлавырлары белеткетинген.

Семис чыл ашкан малдын продуктулуу-даа бедик, оон чаш төлү-даа маныычал болгуун ажылдың практиказы улам-на бүдүрелип турар. Амгы үеде ыйыстыг бода мал быжаалап эгелей берген, а шөөр мал кидин-не массалыг оолдан турар.

Мурнакчы малчын Канданның кодаанда бо чылын төрүүр 450 хой бар, а февраль 5-ке чедир 162 хойдан 166 хураганнарны алган менди дорудтурун турар. Люндуп, Бенден болгаш өске-даа малчыннарнын каларган хойлары база тулуктеп төрүй берген.

Ажылда четпестерни чайладыр

Чаа-Хөл районнун Сталин аттыг колхозунун малынын байдалында чеченче чөк чуртаргалы, кыштаглары зооветеринарнынын негелдезин өзүгаар арыг-шевер, корум-чурумнуг болдуруп турар. Хураганнар тургузар эрги 4 кажаалар эки септетинген, 5 чаа кажаалар туттунган. Өшкү кадарчызы Чанзан-оол бодунга чурттага бажынын, 350 өшкү кирер кажааны тудуп алган. Хойжулар Сереонот, Бадаа, Самбуу болгаш оон-даа өскелер боттарынын күжү-биле чурттага бажыннарын тудуп алыр дээш тудуг ыжын кыштагларында сөөртүп чедирген болгаш ол тудугларын кылып эгелээн. Хойнун кышкы ажаалдазын улам-на күштелдирери-биле хойжулар бүгү болгунар аргаларны хереглеп турар.

Мал ачызы Х. ӨТКЕК-ООЛ.

Малдың ажаалдазы эжиниин турарындан ангыда, мал аарыглары база бар, аарыгларны удур деннеел шыгыы чорудуунда. Амгы үеде тургузу азыралда бир мун баш малга колхоз чемнерни четчири-биле сөөртүп чедирин шыдавайн турар. Ажыл аттарын тыртар күш кылдыр бүгү ажыглап шыдавайн турары колхоз баштаар чериниң четпезин. Мал ажаалгазында ындыг четпестерни дарый чайладыры чугула.

И. МААДЫР-ООЛ.

Негетинип келген

Барыын-Хемчик районнун «Большевик» колхозунун сүт-бараан фермазынын инектери быжаалап эгелээн. Амгы үеде 9 инек төрөөн, оларнын быжаалары менди дорудун турар.

Чаа төрүүнгеН быжаалар кирер кажа эки кылынган, ишти клеткалаалыг, клетка бүрүзүнге бир быжаа турар. Кажаада печка кылын каан, ишти чылыг. Ынчалза-даа кажаа тар, соок үеде хой инектер төрүүнгеН болза чаш быжаа аная сыныыс, а оон өске кажаа чок.

Оон ангыда өзүп өттүп кирер быжаалар кирер кажаа фермада чок. Чаш болгаш өзүп өттүп кирер быжаалар кажааларны нешей тудары негетинип турар.

С. ЛА-СҮРЮН.

Хаваннарның баштайгы оолдары

Бай-Тайга районнун «Мурнакчы» көдээ ажыл-агый артелинин колхозчузу Даниын баштай оолдаан 11 хаванның 76 чаш төлүн бүгү дорудтурун турар.

Хаванның бо чылгы оолдарын бүгү ажаап алыр деп бедиткен хүлээлгезин ол алган. Оолдуг хаваннарнын ажаалга чеченгелгезин эжиндер дээш Даниын кылынак ажылдан турар.

Х. СЕРЗЭ.

Редакцияга ЧАГААЛАР

Чоптуг негелделер

Улуг-Хем районнуң Ленин аттыг колхозта көдээ библиотека әргелекчизи М. Такирова үлүүлгезин багай күүседип келген. Ажыл шагының үлүүн кезиин ол өгбүле ажылынче чардыктырып турарындан библиотека үргүлчү шоочалыг турар.

Бөдүүн Советтиң талазындан Такировага шалының үндүрүп бээри-биле кызыгаарлатынмайн, библиотека ажылынче сагыш салыры негетинин турар.

У. ШАРАВИИ.

• • •

Бай-Тайга районнуң Бай-Тал ортумак школазының интернады арыг-шевергин. Ынчалза-даа ында электри станциязының үрелгени кежээлерде үргүларының бот-кичээл кылырынга кончуг шаптыг болуп турар.

Сүмнаш интернатта радио киритинмээн. Чоокку үеде суурну электрижидерин болгаш интернатка радио киирериг школа коллективи негеп турар.

Х. КАРА-СОЛ.

Эрткен күүн Чөөн-Хемчик районнуң Чадана сумуна ортумак школага Хорум-Даг школазындан 8-ки класска өөренип келген өөреникчилериң 15-ж интернатта идик-хепти бүрүн кеткеш чаңгылай бергениер. Ол ышкаш Шемиден 6 өөреникчилер баа ынчанганнар.

Бо дугайында тус черлерде көдээ Советтер-даа, школа дирекциязы болгаш интернат әргелекчизи Бюрбү-даа ол өөреникчилерни дедир келдиртири-биле хемчег албаан. Оон ынай, школада ажыл-агый әргелекчизи әш Дандын-оолдан столоваяның поварлары чем кылыр продукт аймаан чурум әзугаар дензилеп үлүүп албайн турары дыка четпес.

Мынчангаш кыска хуусада үстүнде четпестерни чайладыр чорук негетинин турар.

М. МАЖАА.

• • •

Кызыл районнуң «Тиилелге» колхозунуң төвү Суг-Бажы суурда үргүлар яслиниң септелгезин кылыр дээш эртken чылдың октябрь айда-ла хаап каан. Бо аразында кандыг-даа септелге кылдынмай. Ясли ажыглатынмайн турарындан үргүлардың иелер колхоз бүдүргүлезинге ажылдавайн кыштааннар.

Бо бүгүүн кол-ла чылдагааны колхоз баштаар чериниең яслини кышка удур белеткевээни болур. Ынаңгыя одаар ыяш шуут чок болуп турар.

Яслиниң иштики дерилгези амдыгаа чедир четчелетинмээн. Чижээ, демир орунар чогуулан үргүлар салбак ыяш кырынга удуп турган. Яслини ажыдар, оон ажылын сегидер дугайында колхозчуларның негеллезин колхоз даргазы аш Чүдүм ожаарбайн келген.

О. ИМЫЖАА.

Харылзаа ажылын экижидер

Область солуннары үнген хүнүнде Тоджу районнуң харылзаа конторазынга кээп турар. Ынаг болза-даа район иштинде почта таралыгазы дыка багай.

Кызылдан келген почтаны ийи-үш хонук иштинде чазып сайгарбас чорук харылзаа конторазының ажылакчыларында чаңчыл болган. Оон түннелинде ажылчы чон боттарының чагыгаларын, чагаабижиктерин, акша шилчилелерин болгаш чедирилгелерин ой-шаанда албайн турар.

Тайга-сыныарга чурттан турар малчыннарга болгаш анчыларга солуннар, чагаалар болгаш өске-даа чүүлдер үр үе иштинде четпейн турар. Почтаны әәлеринге үр үеде чедирбейн турарындан будалып чидер чоруктар бар.

Районда радио ламчыылгазы багай, үргүлчү-ле үзүктелиишкиниг, дыннаалыры багай. Ынаңгыя Кызылдың ламчыылгазы дчка багай дыннаалыр.

Харылзаа ажылында, әң ынаңгыя почта таралыгазында болгаш радио ламчыылгазында бо хире четпестер турда-ла районнуң партия болгаш совет организациялары хемчег албайн турар. Районнуң харылзаа конторазының начальниги Ермолаев харылзаа ажылын экижидериче, ажылчы чоннуң харылзаазынче сагыш салбайн турар.

И. БАДАРЧЫ.

Белеткелче кичээнгей салыр

Улуг-Хем районнуң белеткелдер конторазының ажылакчылары колхозтарга хаая барып турарлар. Оон үжүрүнде колхозтарның болгаш колхозчуларның артыкшылдыг чиг-эттери саарыга чок чылар азы ыяавыла район төвүнге аппарып дужаар чоруктар бар.

Белеткел конторазындан Жданов аттыг колхозка кижи чорбаанган бөөр ам дөрт ай четкен. Ырак кышталарда болгаш фермаларда колхозчулар алгы-бежин, дүктаагызын, тыпкан ан-өлүүн сайгарып ыят әргелекчизи Бюрбү-даа ол өөреникчилерни дедир келдиртири-биле хемчег албаан. Оон ынай, школада ажыл-агый әргелекчизи әш Дандын-оолдан столоваяның поварлары чем кылыр продукт аймаан чурум әзугаар дензилеп үлүүп албайн турары дыка четпес.

Мынчангаш кыска хуусада үстүнде четпестерни чайладыр чорук негетинин турар.

М. МАЖАА.

• • •

Кызыл районнуң «Тиилелге» колхозунуң төвү Суг-Бажы суурда үргүлар яслиниң септелгезин кылыр дээш эртken чылдың октябрь айда-ла хаап каан. Бо аразында кандыг-даа септелге кылдынмай. Ясли ажыглатынмайн турарындан үргүлардың иелер колхоз бүдүргүлезинге ажылдавайн кыштааннар.

Бо бүгүүн кол-ла чылдагааны колхоз баштаар чериниең яслини кышка удур белеткевээни болур. Ынаңгыя одаар ыяш шуут чок болуп турар.

Яслиниң иштики дерилгези амдыгаа чедир четчелетинмээн. Чижээ, демир орунар чогуулан үргүлар салбак ыяш кырынга удуп турган. Яслини ажыдар, оон ажылын сегидер дугайында колхозчуларның негеллезин колхоз даргазы аш Чүдүм ожаарбайн келген.

О. ИМЫЖАА.

КНО-нуң Кол Ассамблеязының сессиязында

Израиль бодунуң шериглерин Египеттен чугаа чокка үндүрер үжүрлүг

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Египеттиң девискээринден бүгү даштыкы шериглерни үндүрер дугайында КНО-нуң резолюциязын Израильдиң күүсетпейн турары-биле холбаштыр, Чоокку Чөөн чүкте байдалдың дугайында айтырыгны чугаалажыры Кол Ассамблеяның январь 1-де хүндүсү хуралында катап эгелээн.

Египеттиң төлөөлекчизи Фавзи бир дугаарында чүве чугаалаан, Чоокку Чөөн чүкте тайбыңны үргүлчү үреп турар деп Израильди буруудаткан. Тайбынчыдыгга дугайында дугуржулгаларны Израильдин хөй удаа үреп келгенин КНО-нуң янзы-бүрү организациялары каш-даа катап буруу шапкылаан болгай деп Фавзи чугаалаан. Израильдиң үргүлчүлевишаан турар агрессиязын КНО идепкей чогу-биле аная хайгаарап олурар деп бодап турары ол боор чоор бе? — деп Фавзи айтырган. «КНО ажык-дуза чок резолюцияларны удаа-дараа» хүлээп ап турган, «куруг хоозун резолюцияларны массалыы-биле үндүрер» деп бодап турар бе, азы ол, «КНО-нуң Уставының үүлдерин хереглээриниң оруунга киреринг» бодап турар бе деп, египет делегат үргүлчүлеп чугаалаан.

«КНО-нуң онза күштериниң» дугайын чугаалаан. Кол Ассамблеяның мурнуку резолюцияларының оларга даасхан сорулгаларының хемчээлиниң ажа бээр хүлээлгелерин оларга хүлээдири бодал чок чүве болур ийик деп Жожа сагындырган.

Израиль бодунуң шериглерин Египеттиң девискээринден чугаа чокка болгаш бүрүнү-биле үндүрүп алыр үжүрлүг деп Индонезияның төлөөлекчизи Ханифах демдеглээн. Египеттиң девискээринге «КНО-нуң онза күштериниң» моон соңгаар турарының дугайын чугаалаан, ол күштер тур үндезиннерге тургустунган болгаш Кол Ассамблеяның мурнуку резолюцияларында көрдүнген хүлээлгелерден аңгыда кандыг-бир өске хүлээлгелерни ол күүседип болбас деп Индонезияның төлөөлекчизи демдеглээн.

Египеттиң девискээринден израиль шериглерни чугаа чокка үндүрериң Ливияның болгаш Эквадорнуң төлөөлекчилери база негээннер.

Кол Ассамблеяның резолюциязын күүседириниң ойталаан, КНО-ну Израиль тоовайн турар болгаш делегей чурумунуң эргезин каржызы-биле үреп турар деп Румынияның төлөөлекчизи Жожан демдеглээн. Оон-биле Чоокку Чөөн чүкте тайбыңга шыгыны кыжанымышкыны Израиль тургузуп турар деп румын төлөөлекчи чугаалаан.

«КНО-нуң онза күштериниң» дугайын чугаалаан. Кол Ассамблеяның мурнуку резолюцияларының оларга даасхан сорулгаларының хемчээлиниң ажа бээр хүлээлгелерин оларга хүлээдири бодал чок чүве болур ийик деп Жожа сагындырган.

Политиктиг комитетте

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). КНО-нуң Кол Ассамблеязының Политиктиг комитеди алжир айтырыгны январь 4-те чугаалажып эгелээн дээрзин моон мурнунда дыннаткан болгай. Ол айтырыгны Кол Ассамблеяның сессиязының хүн айтырыгна Азияның болгаш Африканың 15 чурттарының негелдезин ёзугаар киргген. Ол негелдеге кошкан меморандумда үстүнде айыттынган чурттар болза, «КНО-нуң Уставының принциптерин удуртулга болдуруп, бот тускайланыр болгаш тускай хамаарышпас эргени алыр талазы-биле дүрүм ёзугаар эргелерни алжир улуска хандырып берип турар тайбың таарыштырылганын дугайында алжир улустуң ёзулуг төлөөлекчилери-биле чугаалажышкынарга кирер арганы Франция ажыглаар боор деп илегээн, КНО-га алжир айтырын чугаалажыр чоруктуу соңгаарладырын олар 1955 чылда чөпшүүкен чүве дээрзин сагындырып турар. Ынчаарга эрги болгаш чаа колониаторлар кайы хире-даа орадашса, олар улустарының национал-хосталгалыг демиселин кажан-да базып шыдавас.

Араб чурттарда антиимпериалистиг шимчээшкиниң онзагай чүүлү болза бүгү патриоттуг күштериң өзүп турар сырый каттыжышкыны болур. Колониализмге удур, национал хамаарышпас чорук, экономиктиг дешпилге болгаш улустуң демократтыг эргелери дээш демиселде калбак национал фронт Сирияда, Иорданияда, Алжирде болгаш өске-даа чамдык чурттарда тургустунуп турар.

Сөөлгү чылларда сан талазы-биле өскен, идея болгаш организас талазы-биле быжыккан араб чурттарының ажылчын антыны антиимпериалистиг шимчээшкиниге улам-на идепкейлиг удуртукчу рольду ойнап турар. Бөттарының чурттарының национал хамаарышпас чоруу болгаш социал-экономиктиг дешпилгези дээш әңне чайгылыш чок демиселчилер — коммунистиг партиялар улус массаларының политиктиг демиселинге әлүүн хөй араб күрүнелерде чүгүлө рольду ойнап турар.

Араб улустарының национал-хосталгалыг шимчээшкини хүн келген тудум калбарып болгаш быжыгып турар. Араб чурттарга бөттарының тергиделин дагыны араб күрүнелер-биле акы-дуңма эп-сеткил каттыштырылгазын быжыглаарын ирак патриоттар негеп турар.

Европаның барыын талакы күрүнелериниң араб чурттарда экономиктиг болгаш политиктиг турүктарын чидин-биле кошкадырынга чедирип келген. Египетке удур империалистиг агрессиниң аптырганының соонда америк реакцылыг пропаганда Ортаакы Чөөн чүкте айыылыг «вакуум» (өөн чер) тургустуна берген болгаш ону долдуруп әәлээри Баттышкан Штаттарга эргежок чугула дээр аңнаг чүвенин күүсеннишкиниг чугаалай берген. Ортаакы Чөөн чүкке АКШ-тың политиказының дугайында чаа доктрина Вашингтонда ажылатынын кылдыгынын даштыкы парлалга дыннаткан болгай. Ол чазак планы херек кырында Ортаакы Чөөн чүкке америк тергидээшкинин турүгларынче утланган. Ол сорулга-биле америк чазак АКШ-тың президентизиниге оон көргени ёзугаар америк чепсектиг күштерни Чоокку Чөөн чүкке ажыглаар эргени тыпсырын конгрессген чедип алырын орадажып турар.

Ынчаарга эрги болгаш чаа колониаторлар кайы хире-даа орадашса, олар улустарының национал-хосталгалыг демиселин кажан-да базып шыдавас.

Араб чурттарда антиимпериалистиг шимчээшкиниң онзагай чүүлү болза бүгү патриоттуг күштериң өзүп турар сырый каттыжышкыны болур. Колониализмге удур, национал хамаарышпас чорук, экономиктиг дешпилге болгаш улустуң демократтыг эргелери дээш демиселде калбак национал фронт Сирияда, Иорданияда, Алжирде болгаш өске-даа чамдык чурттарда тургустунуп турар.

Сөөлгү чылларда сан талазы-биле өскен, идея болгаш организас талазы-биле быжыккан араб чурттарының ажылчын антыны антиимпериалистиг шимчээшкиниге улам-на идепкейлиг удуртукчу рольду ойнап турар. Бөттарының чурттарының национал хамаарышпас чоруу болгаш социал-экономиктиг дешпилгези дээш әңне чайгылыш чок демиселчилер — коммунистиг партиялар улус массаларының политиктиг демиселинге әлүүн хөй араб күрүнелерде чүгүлө рольду ойнап турар.

Араб улустарының национал-хосталгалыг шимчээшкини хүн келген тудум калбарып болгаш быжыгып турар. Араб чурттарга бөттарының тергиделин дагыны турүгларын орадажып турар колониадарлыг күрүнелериниң планнарын оң шимчээшкин ойтур өктап турар.

ССРЗ—араб чурттарның шылгатынган өскүү

Реакцылыг пропаганда-биле шын эвес медээ алган капиталистиг делегейде кижилериниң: «Барыын чүкту арабтарның өскүүниг дээр чоруун чүүн-биле тайылбырлап болуруу?» деп айтырыг турары ховар эвес. Буржуаз парлалга ынаг кижилерни улам-на бүдүүдурар дээш, ынаңга херектиң ужуруу Совет Эвилели болгаш социалистиг өске-даа күрүнелер бурулуг дээр аңнаг кылдыр көргүзерин орадажып турар. «Араб Чөөн чүгүнде коммунизмниң чимеенишкиниериниң» дугайында иеге-хоозун чүүл барын талакы күрүнелериниң агрессин бөлүктериниң шагдан бөөр хандыкылыг пропагандачы чүүлү апарган. Ынчалзажок бүгү-ле ынаг ынылыг балыктаалдарда чүвениң шынынга чөөкшулажыр бичидаа чүве чок.

Совет Эвилели араб чурттар-биле болунуң харылзаалары оларның бот-эргезин хүндүлээриниң, бот-бөттарының иштики херектерин холгаарлашпастың, долу деп эргениң болгаш кайы-кайызынга ажыктыг болуруунуң үндезиннериниге тургузуп турар. Совет күрүне турып келгениниң баштайгы хүннериңден эгелээн, Чөөн чүкүн бөттарының хосталгазы дээш демиселде турар чурттарын өскериге чок деткип келген.

Египеттиң, Сирияның, Ливанның даштыкы эжелекчилерге удур демиселинин үезинде оларга Совет Эвилелиниң көргүзекен мораль-политиктиг улуг деткимчели калбаа-биле билдингир. Баттышкан Нациялар Организациязынга янзы-бүрү араб айтырыгларны чугаалажып турарының үезинде совет төлөөлөр Марокконуң, Тунистиң, Алжирниң болгаш өске-даа араб чурттарның чөпүүг национал деткимчезин чайгылыш чок камгалап келген. Совет Эвилелиниң шынчы болгаш чайгылыш чок туружун ол чурттарда эки билир болгаш белин-биле үнелеп турар. Совет Эвилели бодунуң тайбыңга ынакшылдыг бүгү-ле политиказы-биле араб күрүнелериниң хамаарышпас чоруун быжыглаарына идепкейлиг идигни берип турар.

Ф. СЕЙФУЛЬ-МУЛЮКОВ.

Афганистаниың найыслалы — Кабул хоорай. Фото Б. Шерниин.

Профэвилелериниң Бүгү-делегей Федерациязының күүсүмунуң XIII сессиязының түннелериниң дугайында дыннадыг

ПРАГА. (СЭТА). Профэвилелериниң Бүгү-делегей Федерациязының күүсүмунуң XIII сессиязының түннелериниң дугайында чоокта чаа дыннадыг мында чарлаттынган. Дыннадыгда чугаалап турары болза:

Профэвилелериниң Бүгү-делегей Федерациязының XIII сессиязы дөрт хүнүнүң хуралдарының соонда, Прагага бодунуң ажылын доосхан.

Амгы үеде профэвилел шимчээшкининиң калбарып турар байдалын күүсүм база катап чугаалажып көрген болгаш ол байдалды барымдаалап көргеш, профэвилелериниң дөртү бүгү делегей конгрезинин белеткелинин талазы-биле профэвилелериниң Бүгү-делегей Федерациязының ажыл-чорудулгазының ам турун келир сорулгалары болгаш янзы-байдалын айтып тодаратган. Хүнүң айтырынын бирги айтырыы болуп турар бо айтырыгның талазы-биле ийнти резолюцияны күүсүм чаңгыс эп-сеткил-биле хүлээп алган. Дөртү конгрессти чылдырары-биле холбаштыр ажылчы чоннарга болгаш профэвилел организацияларыга кыйгырыгны хүлээп алган.

Дөртү конгрессти октябрының 4-тен 14-ке чедир Лейпциг хоорайга чорудар дугайында күүсекчи бюронуң шиитпирин күүсүм бадылаан. Латин Америкада профэвилелдер шимчээшкининиң байдалын болгаш ылангыя Латин Американың ажылчы чоннарының конфедерацияларында профэвилел шимчээшкининиң байдалын элүүн тодаргайы-биле чугаалажып киргген. Капиталистиг болгаш кошкак хөгжүүлелиг чурттарда профэвилелдериниң болгаш ажылчы чоннарының амгы экономиктиг болгаш политиктиг ажыл-чорудулгазының дугайында декларацияны күүсүм хүлээп алган.

Күүсүм профэвилелдериниң Бүгү-делегей Федерациязының 1957 чылда бюджедин бадылаан. ПБФ-ниң профэвилелдериниң бүгү-делегей каттыжышкынының организастап турары транспорттуг, пароход өртээлдериниң болгаш балык тывыжының ажылчы чоннарының профэвилелдериниң бүгү-делегей конференциязынга белеткелдиг чоруп турарының дугайында дыннадыгны күүсүм хүлээп алган, ынчангаш аная бүрүн деткимчени көргүзер деп шиитпирлээн.

Профэвилелериниң Бүгү-делегей Федерациязының XIII сессиязы дөрт хүнүнүң хуралдарының соонда, Прагага бодунуң ажылын доосхан.

Амгы үеде профэвилел шимчээшкининиң калбарып турар байдалын күүсүм база катап чугаалажып көргеш, профэвилелдериниң дөртү бүгү делегей конгрезинин белеткелинин талазы-биле профэвилелдериниң Бүгү-делегей Федерациязының ажыл-чорудулгазының ам турун келир сорулгалары болгаш янзы-байдалын айтып тодаратган. Хүнүң айтырынын бирги айтырыы болуп турар бо айтырыгның талазы-биле ийнти резолюцияны күүсүм чаңгыс эп-сеткил-биле хүлээп алган. Дөртү конгрессти чылдырары-биле холбаштыр ажылчы чоннарга болгаш профэвилел организацияларыга кыйгырыгны хүлээп алган.

Дөртү конгрессти октябрының 4-тен 14-ке чедир Лейпциг хоорайга чорудар дугайында күүсекчи бюронуң шиитпирин күүсүм бадылаан. Латин Америкада профэвилелдер шимчээшкининиң байдалын болгаш ылангыя Латин Американың ажылчы чоннарының конфедерацияларында профэвилел шимчээшкининиң байдалын элүүн тодаргайы-биле чугаалажып киргген. Капиталистиг болгаш кошкак хөгжүүлелиг чурттарда профэвилелдериниң болгаш ажылчы чоннарының амгы экономиктиг болгаш политиктиг ажыл-чорудулгазының дугайында декларацияны күүсүм хүлээп алган.

Күүсүм профэвилелдериниң Бүгү-делегей Федерациязының 1957 чылда бюджедин бадылаан. ПБФ-ниң профэвилелдериниң бүгү-делегей каттыжышкынының организастап турары транспорттуг, пароход өртээлдериниң болгаш балык тывыжының ажылчы чоннарының профэвилелдериниң бүгү-делегей конференциязынга белеткелдиг чоруп турарының дугайында дыннадыгны күүсүм хүлээп алган, ынчангаш аная бүрүн деткимчени көргүзер деп шиитпирлээн.

Хүнүң айтырынын бирги айтырыы өзугаар хүлээп алдынган ийнти резолюцияда Алжирге болгаш бо чылдың апрельдиң 7-ден 14-ке чедир Алжирниң ажылчы чоннары-биле болгаш улузу-биле эп-сеткил каттыштырарының неделязы-даайн чорудулгаларын соксадыр дээш, алжир улустуң бодунуң салымчаанын боду баш билип шиитпирлээр эргелерин хүлээп көөрү дээш демиселдиг неделязы кылдыр шилчидер дээн чугула шиитпирин айтыры чугула. Ол неделя болза алжир улус-биле эп-сеткил каттыжышкынының чаа шимчээшкиниң организастаарына идиг болур ужурлуг.

Капиталистиг болгаш кошкак дөгжүлделиг чурттарда профэвилелдериниң болгаш ажылчы чоннарының амгы экономиктиг болгаш социалдыг ажыл-чорудулгазының дугайында декларация болза ажылчы чоннарының мурнунда турун турар экономиктиг болгаш социалдыг айтырыгларны көрүп, бүдүрүлге эәлери болгаш чазактар ажылчын ангының амыдыралчы эрге-ажыктарына удур чаа шавар-халдаашкынны канчаар чорудун турарын көргүзүп турар болгаш ажылчы чоннар база профэвилелдериниң организациялары «боттарының амыдыралының байдалдарын база куш-ажылын камгалаарда болгаш экижидерде боттарының каттышкан хөделиишкиниериң күнтелдирер ужурлуг» деп демдеглеп турар.

Амгы үеде ажылчы чоннарының хөделиишкиниериниң үндезининде турун турар кол-кол негелделерни санап бижээн болгаш ажылчы чоннарның негелделерин боттандырарынга тиилелгени чедип алырда хөделиишкиниң чаңгыс эвин күштелдиреринче болгаш калбартырынче ажылчы чоннарны декларация кыйгырып турар.

Алжир айтырыг талазы-биле бөлүк араб чурттарның база Азия болгаш Африка чурттарының резолюциязының төлевилели

НЬЮ-ЙОРК, февраль 6. КНО-нуң секретариады дүүн алжир айтырыг талазы-биле резолюцияның төлевилели көргеш, оон авторлары болза Афганистанны, Бирманы, Цейлонуң, Египеттиң, Индонезияны, Иранны, Ирактың, Тунистиң, Ливанны, Ливияны, Марокконуң, Непалдың, Пакистанны, Сауд Аравиязының, Иорданияның, Суданны, Сирияны, Пеменин төлөөлери болуп турар.

Резолюцияның төлевилелинде чугаалап турары болза:

«Кол Ассамблея,

Кижилерге улуг човулан-хилиречти таварыштырып турар болгаш чурттар аразында таарымчалыг харылзааларны үреп турар, Алжирде дувурөөзиниг байдалды болгаш демиселди барымдаалаан, КНО-нуң Уставының принциптеринге дүүштүр Алжирниң улузунуң бот баш миннин шиитпирлетиниер эргезин хүлээп көрбүшдам;

1. Бот баш миннин шиитпирлетиниериниге бодунуң чарылбас эргезин боттандырар дээр Алжирниң улузунуң күзелинге киттыжып харылаарынче Франциянны кыйгырып тур;

2. Дайын чорудулгаларын соксадыр болгаш боттарының чорудээлерин КНО-нуң Уставының принциптеринге дүүштүр тайбың шиитпирлээр сорулга-биле чугаалажыжыгынарже саат чок киреринг Франциянга болгаш Алжирниң улузунга санаалдап тур;

3. Ынаг чугаалажылгыларны чорудар талазы-биле талаларга дузалажырынче болгаш Кол Ассамблеяның XII сессиязынга илеткээринче чиглаве секретарыны кыйгырып тур!».

Редактор К. С. ШОЯГУ.

Ондактыг таварылгалардан ургларны камгалаңар!

Аваны ийи харлыг уруун сандайга олуртказ, янзы-бүрү өөктерлиг хаарган тутсуп каан, боду кухняже чоруй барган.

Хенертен-не уруг алгырбышаан, хара бергенин аваны дыннап каан. Уруг ийнап орган өөгүн сыырыпкан болган. Өөш иштинге өөк чыдыпкаш, чүгле ынай бөөр ашпайн турган эвес, харын тынышты база бергедеткен. Ону эмчи ужулгаш, уругнуң тыным камгалаан.

Шак ынаг таварылгалар кезээде-ле ынаг чедимчелиг чайлатынын турбас-ла болгай. Бо чижектиг ондактыг таварылгаларны буруузу ада-иелерге онаажыр. Бичин уруглар сваартынып билбес, ынчангаш оларны базым бурузунге ондак таваржыр болур. Кижиниң хайгааралы чокта кээп ужар, бальгазыр, бертинер чоруктар уругларга хөй удаа таваржыр.

Бо таварылгалардан уругларны камгалаарда хамыктың мурнунда оларны хайгаарал чокка артырып болбас. Ылангыя одап каан печкалыг, керосин лампазы хып турар, саваларда муң, шай кудуп каан өрээлге бичин уругну часкаандырзын артырбас херек. Бичин уругларга от тудуспаңар! Отка өрттенир чорук зар ужуктуг болур.

Уругнуң кулаанче азы думчуунче чүве кире берзе ону уштурун орадашпайн, эмчиге чедирер херек, чүге дээрге ону уштурунуң аргазын билбес кижи ону улам ханыладып болур.

Уругну бажың балконунуң кырынга, ажык соңгалыг өрээл иштинге часкаандырзын артырбаңар! Орун кырындан, сандай кырындан, чададан болгаш ынаг таң андарлы бөөр ондактардан уругларны камгалаар херек.

Школа назылыг болгаш школа назымы четпээн бичин оолдар рогатка-биле ойнаарынга ынак болур. Бо ойун эң ылангыя каракка аймылдыг.

Машина чоруп турар оруктарга уругларны шанактыг, лыжалыг, коньклиг ойнадып болбас.

Бажыч иштинде турар электри херекселдери, стол, лампазы болгаш электри дамчыдар өске-даа удаазыннар эки хынатынмаан боор болур. Олар уругларга дыка аймылдыг. Үрелген удаазыннарны билбейн тудуптар болза электри тогу кижиниң соотун болур.

Хоралыг чүүлдер холуктуг суук чүүлдерни бичин уруглар тып аптар черлерге тургузун болбас, чүге дизе уруглар ону ижиптин болур болгай.

Бичин уругларны ондактыг таварылгалардан чогуур үезинде чайладып, оларның кадыкшылын болгаш чурттаргазын камгалаары бистин чугула сорулгавыс.

Тыва областың санитар-чырыдышкыны бажыңы.

Араб улустар хосталга болгаш хамаарышпас чорук дээш демиселде

(Төнчүзү. Эгези № 29 (3741) «Шында»).

Империализм араб чурттарга хамаарыштыр бодунуң агрессчи политиказын шуут-ла боттарының чепсектиг күштеринге өргаланыр тургузуп турар деп бодаар болза шын эвес болур ийик. Амгы байдалларда империалистер, ылангыя америк империалистер ол күштерни хөделиишкинче ынаг-ла күзелдин-биле кирбейн турар. Хамаарышпас чорук дээш демиселдиг турар улустарга улуг ажык агрессияны өске чепсектер: дипломаттыг ыйыышкын, экономиктиг блокада, хоралакчы пропаганда болгаш оон-даа өскелер күзенчиг түннелдерни бербейн барганда боттандырып турарының дугайын Египетте болгаш Алжирде болуушкуннар көргүзүп турар. Амгы үеним колониалдыг стратегиязының улуг кезиа колониализмниң амгы-аңгы чепсектериниң дузалыы-биле чажыт хөделирин күзеп турар.

Колонизаторжу политиканың ынаг чепсектериниң бирээзи болза англи дипломатиязының тургусканы багдад керээзи болуп турар, ында Турция, Пакистан, Ирак болгаш Иран кирер тыртырган. Ол агрессчи бөлүглежиишкин болза араб улустарының национал-хосталгалыг шимчээшкиниге удур империалистиг демиселдиң чепсээ, Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүктүң чурттарын кулданып алырының чепсээ болуп турар.

Пөрзиниже ыйыышкыны чогум-на харын ол блоктуң шугуму-биле боттандырып турган; багдад керээзиниң агентуразы сирия улустуң национал чаалап алыышкынын иштинден туруулуларын сөөлгү ийи чылларның дургузунда кашдаа катап орадашкан. Египет хоорайларны бомбалаарынга киржип турган агрессорларның ужар-чүүлүүнүң чамдыызы ирак аэродромнарга турганы, а Англияның болгаш Францияның Египетке удур хөделип турган шериг-далай флотунуң чамдыызы Турцияның девискээр сугларынга мөөнетинин турганы египет чазактың мелегелдериниң болгаш даштыкы парлалганың дыннадыгларындан ам билдингир апаргач. Ам багдад керээзи араб улустарының карактарынга көзүлүүрде бак көрдүргениниде кижи кайгаар чүве чок.

Багдад керээзиниң илергей-ле бурап дүжүүшкүнүнүң мурнунга болу бергеш, оон кол инициатору болгаш киржикчиси —Англия бодунуң атлантикачы улуг өскүү — Американың Баттышкан Штаттарының дузазынга даянырынче албадатырыпкан. Америк чазак багдад керээзин әң-не эгезинден тура деткип келген болгаш деткип турар деп чүвени шуут айыткан тускай медеглелди күрүне департаментизи чоокта чаа чарлаан. Ынчангаш АКШ-тың чагырыкчы бөлүктери арабтарның «өскүүктери» бис дээр негечи шырнаазын боттарындан ап октакан болгаш америк «антиколониализм» дугайында тоожуну база дагын хүл-үйбе болдурган. Америк империалистер араб улустарга удур угланган агрессчи багдад бөлүглежиишкиниң кол политиктиг болгаш шериг удуртукчузу болур рольче хөдүрүп турары амгы үеде улам-на илдең апар чыдар.

Ынчалза-даа АКШ-тың ол аажылашкынларындан чүү-даа болбазы, база дагын буурап дүжери тодаргай. Чагырыкчы бөлүктери империализмниң чалчазы кылдыр боттарын шагда-ла көргүскен Иракта ангыдагы, бүгү араб чурттар колонизаторларының болгаш оларның коштанчыларының блогунга киреринден шиитпирлиг ойталаанар. Тускай болгаш тайбыңга ынакшылдыг даштыкы политиканы чорудуп турар хамаарышпас араб күрүнелериниң фронтузу база ол блокка удур туржып турар. Ынчаарга Ирактың бодунда байдал база Лондонга болгаш Вашингтонга бодап турганы ышкаш ынчаар тургустунмаан. Багдад, Неджеф, Амара болгаш чурттуң өске-даа районнары антиимпериалистиг күчүлүг улусчу шимчээшкиниң чалбыыжы-биле шыва эрлыгнан. Англи чалча Нури Саидтың реакцылыг чазаан дүжүрери, Иракты багдад керээзиниңен үндүрери болгаш өске араб күрүнелер-биле акы-дуңма эп-сеткил каттыштырылгазын быжыглаарын ирак патриоттар негеп турар.

Европаның барыын талакы күрүнелериниң араб чурттарда экономиктиг болгаш политиктиг турүктарын чидин-биле кошкадырынга чедирип келген. Египетке удур империалистиг агрессиниң аптырганының соонда америк реакцылыг пропаганда Ортаакы Чөөн чүкте айыылыг «вакуум» (өөн чер) тургустуна берген болгаш ону долдуруп әәлээри Баттышкан Штаттарга эргежок чугула дээр аңнаг чүвенин күүсеннишкиниг чугаалай берген. Ортаакы Чөөн чүкке АКШ-тың политиказының дугайында чаа доктрина Вашингтонда ажылатынын кылдыгынын даштыкы парлалга дыннаткан болгай. Ол чазак планы херек кырында Ортаакы Чөөн чүкке америк тергидээшкинин турүгларынче утланган. Ол сорулга-биле америк чазак АКШ-тың президентизиниге оон көргени ёзугаар америк чепсектиг күштерни Чоокку Чөөн чүкке ажыглаар эргени тыпсырын конгрессген чедип алырын орадажып турар.

Ынчаарга эрги болгаш чаа колониаторлар кайы хире-даа орадашса, олар улустарының национал-хосталгалыг демиселин кажан-да базып шыдавас.

Араб чурттарда антиимпериалистиг шимчээшкиниң онзагай чүүлү болза бүгү патриоттуг күштериң өзүп турар сырый каттыжышкыны болур. Колониализмге удур, национал хамаарышпас чорук, экономиктиг дешпилге болгаш улустуң демократтыг эргелери дээш демиселде калбак национал фронт Сирияда, Иорданияда, Алжирде болгаш өске-даа чамдык чурттарда тургустунуп турар.

Сөөлгү чылларда сан талазы-биле өскен, идея болгаш организас талазы-биле быжыккан араб чурттарының ажылчын антыны антиимпериалистиг шимчээшкиниге улам-на идепкейлиг удуртукчу рольду ойнап турар. Бөттарының чурттарының национал хамаарышпас чоруу болгаш социал-экономиктиг дешпилгези дээш әңне чайгылыш чок демиселчилер — коммунистиг партиялар улус массаларының политиктиг демиселинге әлүүн хөй араб күрүнелерде чүгүлө рольду ойнап турар.

Араб улустарының национал-хосталгалыг шимчээшкини хүн келген тудум калбарып болгаш быжыгып турар. Араб чурттарга бөттарының тергиделин дагыны

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кулумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң оралакчызының, секретарының культура болгаш амыдырал киллизиниң 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, көдээ ажыл-агый иштики информация киллизиниң — 3 — 88, харысалгалыг киллистериниң 3—68, чагаа киллизиниң база бухгалтериянын 3—65.

ТС—00082. Культура өргелериниң типографиязы

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИИЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилетиннген

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1957 ФЕВРАЛЬ 12 ВТОРНИК № 32 (3744)

Өртээ 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

ССРЭ-ниң Дээди Соведининиң алдыгы сессиязы (1 арын).

ВЦСПС-ТИҢ ПРЕЗИДИУМУНДА: Күш-ажылдың хоойлузун үреп турар фактыларның дугайында (1 арын).

А. Лепешкин. — Бир агитпунктуның эки дуржулгазы (2 арын).

Соңгуткучуларның чагыглары (2 арын).

П. Киселев. — Соңгулда мурнуның агитациязының чугула үези (2 арын).

Үжен муңчуларның бирээзи (3 арын).

БОЛХОЗТАРНЫҢ ОТЧЕТ-СОҢГУЛДАЛЫГ ХУРАЛДАРЫ: **М. Доржу.**— Районуның бирги миллионер колхозу (3 арын).

К. Кудажи.— Чыныды ыргар (3 арын).

БНО-нуң Бол Ассамблеязының XI сессиязы (4 арын).

Профэвилелдериниң Бүгү-делегей Федерациязының күүскомунуң кыйгырыы (4 арын).

Польшада чаа электростанциялар (4 арын).

Англияның общиналар палатазында (4 арын).

Мадридте болуушкуннар (4 арын).

А. Шатилов. — Делегей байдалының дончуланы (4 арын).

Египет девискээрдеи бодунуң шеритлерин үндүрериин Израиль уламдыктырын турар (4 арын).

Хай-хай англичаныр чуртундан үнүп чоруур хоонуг (4 арын).

ЧАРЫШТЫҢ МОБИЛИЗАКЧЫ КҮЖҮ

ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң алдыгы беш чыл планының бирги чылының онаалгаларын күүседириңге совет улустуң чаа улуг тиилелгени чедип алганын ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чанында Төп Статистика Эргелениң дыннаалы толаргай чугаалап турар.

Боттарының күш-ажылчы чеиишкиннериңге сорук киргеи совет кижилер Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл ооңга бүдүрүлгечи төлептиг белек-биле ужуражыры-биле социалистиг чарышты улус ажыл-агыйының бүгү анырларында калбарткан. Улуг революцияның алдарлыг ооңга турааскаатканы социалистиг чарыш Тыва областың улестир бүдүрүлгелериниде база калбарган.

Бүдүрүлгелериниң ажылчыныларының болгаш инженер-техниктиг ажылдакчыларының чогаадыкчы күжүн бүдүрүлге планыны күүседириңге болгаш ажыр күүседириңче, күш-ажылдың бүдүргүкчүлүүн бедиңериңче, продукцииның бот-үнезин чиигедириңче болгаш шынарын бедиңериңче, механизмнерни чөп ажыглаарыңче мобилизастаарына чарыш кайтамчык улуг рольду ойнап келген.

Чарыштың мобилизакчы күжүнүң дугайын ону доктаамал чорудуп, аная улуг ужур-дузаны берип турар бүдүрүлгелернин, тудуг болгаш транспорт организацияларының ажылының дуржулгазы бадыткаан. Чижээ, эрткен чылның дөртү кварталының болгаш чыл планын область типографиязы (директору эш Бергер, партия организациязының секретары эш Бражников) ажыр күүсеткен. Күш-ажылдың бүдүргүкчүлүү планга үүр 8,5 хуу бедээн, продукцияның бот-үнезин 8,5 хуу чиигээн. Полиграфистер чыл дургузында 131 мүн ажыг рубльун камнап алганнар.

Мындыг эки көргүзүүнү харыызааның область эргелениң автотранспорт конторазының (начальниги эш Баракулов, партия организациязының секретары эш Бурицын) транспортчулары чедип алганнар. Чылның болгаш дөртү кварталың планын АТК ажыр күүсеткен. Коллектив чыл дургузында 218,4 мүн рубльдиг планнан ажыр орулгазын алган болгаш барык 35 тонна кызыр үүлүг камнап алган.

Социалистиг чарыштың хүлээлгезин алгаш ооң ужур-утказын ажылчын бүдүрүлге тайыныбыраан бээр, оларның эрелериниң дуржулгазы-биле

ажакчыларның деннелиңге чедирериниң база ийи-чаңгыс кижилерниң азы бүдүрүлгелериниң мурнакчы дуржулгазын бүдүленин чедиишкинин болдурарының күчүлүг чепсээ. Бо дугайында мындыг чижекти көргүзүп болур. Кызылдың алгы заводу моон мурнунда хожудап турган. Социалистиг хүлээлгени ап, ооң күүселдезин дээш чарыштың эгелээнинин түүнелинде завод мурнуку хожудаанкыныан үштүнган болгаш эрткен чылның дөртү квартазының планын чедиишкиниг бүүсеткен.

Ынчаарга чарыштың мобилизакчы улуг күжүн болгаш организакчы рольну чедир билбейн турар. Фактылар бисте ам-даа бар. Чижээ, Кызылдың таранына комбинатында болгаш Ээрбектиң хөмүр даш шахтазында социалистиг чарыш ёзу барымдаалап организастатынган. Ында партия болгаш профэвилел организациялары чарыштың идиглиг болдурар, ону удуртур болгаш ооң түүнелин үндүрер дугайында ажыл чорутпайн келген. Моон хараазы-биле чарыш ол бүдүрүлгелерде ала-чаагларлаашкын-биле чоруп турар.

Чамдык бүдүрүлге черлери кандыг-бир байырлаларга болгаш демеглелиг хүннерге чедиишкиниг ужуражыры-биле «ниитте» хүлээлгени ап, ёзу барымдаалап хей аазаашкыннарны кылып тургулаан. Ат каастаан ыныг хүлээлгелер үргүлүг күүселде чок артып турган. Кызылдың электростанциязы болгаш септелге заводу, Чаданының райүлетүр комбинаты социалистиг чарышка чаңгыс улаа эвес «бедиткен» хүлээлгелерни алган болгаш ооң чаңгызын-даа күүсетиэн.

Бүдүрүлгелериниң администрациялары, партия болгаш профэвилел организациялары бүдүрүлгениң организастаашкынын эжиждер, күш-ажылдың белик бүдүргүкчүлүүн чедип алыр дээш социалистиг хүлээлгени алырда ону баш удур өөренир, бар арганларын болгаш күштерин эки санап көөр ужурлуг. Социалистиг чарыштың хүлээлгелериниң телевиделин ажылчыныларының хуралына калбаа-биле чугаалажыр, оларның санал-оналын алган турар.

Социалистиг чарыштың хүлээлгезин алгаш ооң ужур-утказын ажылчын бүдүрүлге тайыныбыраан бээр, оларның эрелериниң дуржулгазы-биле, оларның ажылчыныларының болгаш инженер-техниктиг ажылдакчыларының чогаадыкчы инициативазын чарыштың калбартып турган бүдүрүлгениң мурнунда салынган сорулганы шиитпирлээринче ужуражыр-биле шын мобилизастап база чарыштың хүн бүрү удуртун турар.

Күш-ажылдың бүдүргүкчүлүүн доктаамал бедиңериңче болгаш дээди техниканың кайгамчык түүнелерин чедип алырыңче угланган массаның чогаадыкчы инициативазының социалистиг чарыштан эң көскүзү-биле илергейлетиниң турарын амыдырал бадыткаан. Бодунун ниителиңге болгаш бодунга ажылдап турар совет кижилериниң бүдүрүлге харылаазын характерлеп турар бот-боттарынга дузалажыла болгаш эш-хуунун кады ажылдажылгазы чарыштан эн-не тодаргайы-биле үстүп турар.

Чарыш — хожудап турарларны мур-

ССРЭ-ниң Дээди Соведининиң алдыгы сессиязы

ССРЭ-ниң Дээди Соведининиң алдыгы сессиязы Кремльиин Улуг ордузунда ажылдап турар. Февраль 8-те палаталарының аңгы-аңгы хуралдарынга 1957 чылда ССРЭ-ниң Улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң планын болгаш Бүгүне бюджедин чугаалажып көөрү үргүлчүлээн.

Чурттун экономиказын болгаш культуразын улам ыныг хөгжүдериниң айыттынган программазын депутаттар боттарының саналдарынга ийи-биле чүүлдүгүүнү, ол программа улустуң амыдыралчы эргежыктарынга тааржып турар дээрзин онзалап демеглеп турар. Ооң-биле кады эрткен чылның түүнелдерин ажыл-агыйжы анализтеп, үлетпүрүүн болгаш көдээ ажыл-агыйының ажылында четнестерни илередип, оларны эдериниң орудтарын айтып, күүгүне аппарадының ажылын эжижериниче угланган саналдарны киирип турарлар.

ЭВИЛЕЛДИҢ СОВЕДИНДЕ

Эвилелдиң Соведининиң хуралы эртенгиниң 10 шакта ажыттынган, ол хуралды Эвилелдиң Соведининиң даргазының орулакчызы депутат **В. П. Мжаванадзе** даргалаан. Бир-ле дугаарында депутат **В. П. Танасевский** (Молдав ССР) санал бергеш, бодунун республикаларының ажыл-агыйы болгаш культура турузуушкунунуң айтырыгларын чугаалаан. Нинти продукция үндүрериниң соксаал чок өзүлдези Молдавияның үлетпүрүүн хөгжүдезиниң белик темпилериниң дугайын херечилеп турар. Эрткен чылын бүдүрүп үлүрүүшкүн 1950 чылдынга деңнээрге барык үш катан көвүдээн. Көдээ ажыл-агыйда чедип алдынган чеиишкиннер республиканың хоорайларының болгаш үлетүр төптериниң чонун эът-биле, сүт-биле, ногаалар-биле болгаш оске-даа продуктулар-биле хандырарын эжижидер арганы берген.

Республиканың пайыслалы — Кишинев хоорайның хоорай ажыл-агыйын болгаш үлетүрүн сайзырадырының соңгаарладын болбас чамык айтырыгларының дугайын депутат Танасевский чугаалаан.

Депутат **Б. Ф. Аманова** (Үзбек ССР) улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң планында акы-дунмалышкы эвилелдешкен республикаларның бүдүргүкчү күштерин улам ыныг өстүрериниң боттуг перспективалары бүгү талалыг өөренип көрүүнгеи, оларның эргелерин улам ыныг калбартыры, инициативазын болгаш ботажыл-чөрүдүгазын хөгжүдеги хандыртының турар дээрзин демеглээн. Бо чылын республиканың ажыл-агыйынга күүгүнеиің капитал салышкыннары 90 миллион рубль өзер, ынчаарга хөренгилериниң кол иргүлайын эң чугула тузуларының тудуушкунун дөзарынга берип турар. Чурттага тудуушкунунуң хемчээли ийи катап өзер.

Депутат **Ю. Ю. Матулиске** (Литва ССР) сөс бергеи. Совет эрге-чагырганың байдалдарында эртем, культура болгаш литературда Литваның төгүүнде кажангызыныңдаа артык өскен-ийр деп чүвеин боттарыстың карактарывыс-биле көрүп бүдүрдивис. Совет Литваның болгаш Эвилелдиң оске-даа бүгү республикаларының аразында өзүлүг найыралды көрүп билдивис».

Шиитпирлеп таарыштырары Литваның экономиказын улам ыныг хөгжүдериниге ийиг бээр чамык айтырыгларны депутат Матулис болгуун чугаазының түүнелинде тургускан. Ылангыя энергетика ажыл-агыйын калбартырының эргежок чугула үези келген.

Депутат **Н. Н. Органов** (Красноярск край) сессияга чугаалажып көөрү-биле тургускан айтырыгларның чүгле бо чылга эвес, харын бүгү алдыгы беш чылга база чугула үүр-дузалыын болгуун чугаазынга онзалап демеглээн. Улус ажыл-агыйының планын болгаш Бүгүне бюджедин харугла, чаңгыс аай бүдүн чүүл кылдыр чугаалажып болгаш көрүп турарын ол сеткил ханыышкын-биле демеглээн.

Бүдүрүлгениң күрлавырларын ажыглаарының айтырыынче улуг кичээнгейлиг угландырган. Ыныг күрлавырлар бүдүрүлге бүрүүнде, хоорай болгаш район бүрүүнде бар. Болу чоруур комбайннар заводун чижек кылыр ол көргүскен. Красноярскийниң оске бүдүрүлгелер-биле кооперастаашкынының болгаш бүдүрүлгени организастаарын эжижиккениниң түүнелинде заводтуң коллективи 1955 чылда 4783 кезекти үндүргениниң орнунга бо чылын 8 мүн кезек чедир көвүдедир. Бо чылын завод 10 мүн машиналарны бээр. Комбайннар бүдүрерин көвүдедир чорутту капитал тузуушкунга хөренгилер чарыгдавайн, амгы шөлдериңге боттандырган.

Эң хоочун совет металлургтарының биинин депутат Органов ооның чугаазынга

Бир агитпунктунуң эки дуржулгазы

Кызыл хоорайда № 5 агитпунктуда политиктиг болгаш бойдус-эртем темаларынга лекциялар, илеткелдер үргүлчү болуп турар. Агитаторлар сонгукчуларның бажыннарынга беседа-ларны чорудуп турарлар. Ынчалзажок ажылчы чоннар боттарының сонуургаан хөй-хөй айтырыгларынга харыларны кезээде-ле эвес ап турарлар. Лектор азы илеткелчи бүргүү колдуунда-ла болгунуң темазының дугайын тайылбырлап турар.

Сонгукчуларга бодунуңнайн турар чамдык айтырыгларны канчаарын? Ол айтырыгны бодап көргеш, база агитаторлар-биле сүмелешкеш, агитпунктунуң улуттукчулары айтырыглар болгаш харылар кежээнин эң баштай-ла белеткээн болгаш чоокта чаа организастап эрттирген.

Кежээге келген кижилер облпотребсоюзтуң клубунуң улуг залында сыныштайн турган.

Кежээ болурунуң мурнунда ийи хонук бурунгаар-ла бүгү айтырыгларны теалар аайы-биле тодаргайлап ыгаш, оларны харылаары-биле билиглиг кижилерге хуваап берип каан турган. Агитпунктунуң эргелекчизиниң оралакчызы эш Гусаров кежээни ажыткаш, чыылганнар-биле сүмелешпишаан, бүгү делегей байдалының талазы-биле айтырыгларга харылар баэри-биле СЭКП хооркомунуң лекторунга сөс берген.

Бүгү делегей амыдыралында болуушкуннарны сонгукчуларның кайы хире улуу-биле сонуургаан турарын, тайбынның дайзыннарының бүгү ораалдажышкыннарын база хосталга болгаш хамаарышпас чорук дээш улустарның демиселин совет кижилериң кайы-хире кичээнгейлиг хайгаараан турарын, сонгукчуларда айтырыгларның хөй болуп турарын айтырыглар боттары-ла илергейлээн.

Ол темага эн-не янзы-бүрү айтырыглар салдынган турган. «АКШ биле Югославияның аразында бо үеги харылаалары кандыг болуп турарыл?», «Индияның премьер-министри Нерунуң АКШ-ка барып чорааны кандыг түнелдерлиг болганы?», «Американың Багтышкан Штаттары атомнуг чепсек-биле чепсегленген болунун шериг кезектерин ССРЭ-ни долгандыр тургузар деп турар сорулгазы чыл?» дээш оон-даа өске дыка хөй айтырыглар бар болган. Ол айтырыгларга тодаргай харылар чыылган чоннуң сонуургалын көлүрген болгаш улуг сеткил ханыышкынныг болган.

Кежээге салыгның ажылдакчылары: облпотребсоюзтуң баштаар черинин кежигүнү эш Сидоркин, Горпонуң даргазының ораалакчызы эш Казанцев олар дыка хөй солун чүүлдерни чугаалааннар.

Хоорайда нинти чемненилгелерни экижидер сорулга-биле эдээн хемчеглерни ап чорудуп турарын сонгукчулар ол кежээ билген. 1956 чылда хоорайга 4 миллион кезек блюдоларны (чем чүүлдерин) саткан, олар 1955 чылдыңдан ийи катап хөй болган, а 1957 чылда чем чүүлдерин 8 миллион рубльге саткан турарын эш Казанцев сонгукчуларга дыннаткан. Улуг чиигелделиг чем леп-терлерин чемненикчилерге удавас садыгларын септелге заводунга чаа столовайның ажыттынарын, хоорайга мергежилдиг чем белеткекчилери—түскай эртемниглерниң удавас келирин сонгукчулар билип алганнар.

Картофельди болгаш ногааларны чаа дүжүт алгыже чедир саларынга горпонуң магазиннериниң белеткетингени, хоорайның чонунга чыл дургузуда 1000 тонна сүт продуктуларын хандырып садыглаар деп турары, садыгжылар чок бир магазиниңнинг хоорайга ажыттынары, чайын салыг четкизинге 12 чүүл соок сускуннарны садыгаары база билдинген.

— Кызылда үлетпүр бараанналарының магазиннеринге быжыглыг платьелер садар бе?—деп, айтырыгны сонгукчу Трубинина өнза сонуургаан.

— Ийе, үлетпүр бараанналарының № 1 магазиннинге быжыглыг платьелерни садарын чоокку хүннерде организастаар — деп, эш Казанцев харылаан.

Ол солун беседага хоорайның тулуушкунунуң болгаш чаагайжыдыгазының дугайын хооркуускомунуң чуртталга-коммунал киллизинин эргелекчизи эш Голунов чугаалаан. Каш кулумчуларының болгаш тротуарларның асфальтылатынган турарын, төп сад-сесерликтиң чараш демир кажаа-биле кажаалатынган турарын, № 2 АТК чанынга, № 2 школа чанынга, улуг хемниң сеп ээнинде чаа чал чанынга үш чаа сад-сесерликтерни тургускан турарын, хоорайга 10 мүн хире ыыштарны олурткан турарын эш Голунов чыылган чонга тодаргайы-биле чугаалап берген.

Алак сөөлүнде хоорайга чечек магазинниниң ажыттынарын, хоорайның чурттакчылары боттарының кажааларының иштин каастап аазын дээш чазын оларга 150 мүн чечек рассадаларын саткан турарын сонгукчулар билип алганнар.

Бо чылын хоорайга кандыг-кандыг бүдүрүлгелер ажылдан эгелээрин, Улуг-Хем ээнинге бажың эдериниң ак хеп чуур чылыг бажынын кажан туларын дээр дугайында айтырыгларны сонгукчулар Палан, Рамазаева болгаш өскелердээ сонуургап турганнар. Ол бүгү янзы-бүрү айтырыгларның харыларын сонгукчулар улуг күзел ханыышкынныг алганнар.

Ол хайныышкынныг беседа дыка хөй шактар иштинде үргүлчүлээн. А кажан бүгү айтырыглар төнген турда эш Гусаров кежээниң дугайында сонгукчуларның үнелээшкинин айтырарга зал чангыс эп-сеткиллиг адыш часкаашкыны-биле харылаан.— Мындыг ужуражышкыннарны улаа-дараазы-биле чорударын дилеп тур бис!— Ам кажан чыглып келир бис?—дээн, сонгукчуларның өөрүп байырлаан үннери дыннаалып турган.

Ынчалзажок — агитпунктуларның масса-политиктиг ажылының эки хевири болур. Ол болза сонгукчуларның негелде сонуургалын болгаш сеткил күзелин ханызы-биле билип алырын хандырып, олар-биле харылаанны быжыглап турар. № 5 агитпунктунуң ол дуржулгазы калбаа-биле нептерээн турар ужурлуг.

А. ЛЕПЕШКИН,

СЭКП хооркомунуң лектору.

Эрткен чылын Кемерово областа бай дүжүт өстүрүүнген. Ынчалзажок бай дүжүттү ажаап алыр дээш Кемеровск МТС-териниң механизаторлары эки белеткенгеннер. Станцияның эн эки механизаторларының бирээзи М. В. Гулевич болгунуң агрегады-биле 708 гектар шөлдүн тараазын ажаап ап, 13 мүн центнер тараанны бастырган. Дүжүт ажаап алышкынынга шылгарангай ажылы дээш М. В. Гулевичиге Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры атты тывыскан.

1956 чылын төнчүзүнде М. В. Гулевич Кемеровск МТС-тиң трактор бригадазының бригадирине томуйлаттырган. Ам бригаданың механизаторлары Кемеровский районнуң «Ильичиниң чагыглары» колхозтуң шөлдеринде хар ызырыдырышкынын чорудуп турар.

Чурукта: Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры М. В. Гулевич (оң талазында) тракторист И. Щегловтуң машиназын хынап турары.

Фото **В. Войтенконуу.** СЭТА-ның фотохрониказы.

Соңгукчуларның чагыглары

ШАГААН-АРЫГ. (Телефон-биле). Улуг-Хем районнуң Культура бажыңынга февраль 7-де хөй кижи киржикчилиг хурал болган. Ажылчы чоннар депутаттарының область Советинге сонгуулдалар чорудар Шагаан-Арыг хоорайның мурнуу талазы № 86 сонгуула округунуң талазы-биле депутатка кандидат кылдыр лепшитирген Оюн Араптанович Толгар-оолдуң сонгукчулары-биле ужурашкан хуралын округ комиссиязының даргазы эш Бережная ажыткан.

Район Советинге сонгуулдалар чорудар округ комиссиязының даргазының оралакчызы эш Кавай-оолдуң редакциядан дыннатканын өзүгаар алырга, ол хурал организас талазы-биле-даа, анаа сонгукчуларның берген саналдарының боттуу-биле-даа солун болган бедик колдуушкуннуг эрткен. Бүгүдүрүгүн башкы эш Бавуу-Сүрүнүң чугаалазаны болза:

— Депутатка кандидат эш Толгар-оолду лепшидип тура бистиң № 2 ортумак школаның коллективи оон бүгү ажыл-чорудулгазын, ылаңгыя улус өөредилгезинин хөрөнге, партия, советтиң улуттур ажылларынга ак-сеткиллиг туржуп келгенин илереткен. Чоннуң илегелин ол моон сонгаар-даа шынзыдып шыдаар.

Хуралга сөс ап чүве чугаалаан кижи бүргүү ол саналларны детвившаан, депутаттың кандидадынга тодаргай чагыглар берип турган. Сонгукчу эш Сагалаков бодунуң саналынга — машина чепсектериниң артык кезектери болган чок-ла үзүктеги бөөр чорук МТС-тиң ажылынга шаптыктыг. Моон сонгаар ону болдурбазынга дузалажыр, областың көдөө ажыл-агый эргелелинге айтырыгны тургузары чугула — деп демдеглээн.

Шагаан-Арыг хоорайда № 1 ортумак школаның өөредилге эргелекчизи эш Энютинаның чугаалаанда болза: «бисте өөреникчилер көвүдээн, ынчангаш классар чедишпестээн. Школаны алгыдар аны чаа школа немей тударын, ол ышкаш политехниктиг өөредилгеге материалларны четчелээрин облонога сүмелээр херек». Хоорай чаагайжыдыгазынга хамаарыштыр база ажыл-агый, культураның өске-даа айтырыгларының талазы-биле чагыгларны сонгукчулар илереткен.

Агитаторлар кайдал?

Каа-Хем районнуң Ворошилов аттыг колхозунда сонгукчулар ортузунга тайылбыр массалыг ажыл кончуг кошкак тургустунган, ында партия организациязының агитаторларының ажылы көзүлбейн турар. Колхозтуң суурунда-даа, фермаларда-даа, ылаңгыя тыва чонга лекция, беседа чангыс-даа улаа болбаан. Областың, районнуң болгаш көдөөнин Советтериниң сонгуулдаларының талазы-биле сонгулда округтарын, депутаттарының кандидаттарынга кыннарны илип үндүргенин сонгукчулар билбейн турарлар.

Колхоз төвүнде агитпункт бар-даа болза лекциялар, илеткелдер, беседалар, солун номчулгалары чорувайн келген. Агитпункт көрүштүг лозунг, плакаттар-биле шиметиннээн. Ында тыва дыл кырында агитаторларның күжүн модернизаставаан келгенин херечилеп турар.

Чонну политик талазы-биле кижилер ажылды күштелдирерин партияның XX съездизинин шиитпирлериниде тодаргай айыткан турда-ла колхозчуларның ортузунда полит-чырыдышкын ажылы базала чорувайн келген. Чыл эгезинде агарполитика өөренир болгунуң дыннакчыларын бүрүткеп турган болза-даа олар-номнар, солуннар кырынай чок. Бо чорук болза СЭКП Каа-Хем райкомунуң пропаганда болгаш агитация киллизиниңнен (эргелекчизи эш Прокуратов) болгаш колхозта партия организациязынан (секретары эш Байкаров) чоннуң ортузунга чорудар партияның агитас-массалыг ажылын боттуг улуттайын, ол чугула ажылга

Үжен мунчуларның бирээзи

1955 чылдың күзүүр чайы. Сиген кежилдеги соолзүреп, тараа алышкыны эгелээлек турган. Улуг дүш эртип, хүнүн хайнытып турар изин арай ооҗургай бүрген. Болхоз сууруун чыпшыр чаныбиле Чалама хемнин Хемчикке кирген зекы ырак даглар баштарынан баткаш, шаа төнүп турушкан чүве дег, шимчээр шимчевес хап бадын чыдар,хемнин уруун дургаар үнген теректерни болгаш чөкпер талдарны көөрге оон эриктерин кандыг бир аймылдардан камгалап турган ышкаш сагындырар. Ол хемчегештин дугаларындыр эглип келгени эрик кырында болгаан ыныгыташка колхозтун бүгү кежигүннериниң ишти хуралы болуп турган.

Артелынын ажыл-ажыдыралынга холбашкан чугула айтырыгларны шиитпирлээри-биле хуралдап турар колхозчуларны болдунун байлак бүрүлериниң хөлегеи-биле хүнден камгалап турганзыг улуг алыр теректериниң баарында кызыл ноябиле кырын шып каан стол артында хурал даргалап олурган аныяк кижи туруп келгеш,— баштаар черниң составын эде көөр дугайында организастыг айтырыгны чугаалажырынче кирзе кандыгы?— деп хуралдың киржикчилериндеи чешээрел айтырган.

— Олурган турган кижилер түүлүүлүр — ол — деп кыйгылар-биле хурал даргазын деткээннер.

СЭКП ТК-ның кыйгырыы-биле колхоз бүдүүрүлгезинге ажылдаарын күзеп билириишкин бижээн эш Самданны колхоз баштаар черниң даргазынга сонгуур дугайында партия эге организациязының секретары санал үндүрген.

— Менден болур ирги бе?— деп улустун аразында бир-ле кижи хол колдүрген.

— Че, дончулаар эвес бе. Бир чугаалап эгелээнде доктаавастай бээр бак-чаныыг кижи-ле болгай сен—деп, ойнай зарак сагындырбышаан санал бээри-биле хурал даргазы аваа сес берген .

Бижи ортузу эрте берген хире назылыг, чолдаксымаар, ашак апарган кижи турун келгеш таранык-даа болза карартыг үндүрүп алган эрин салдарын ол-бо талазынче сүйбагылап, хөрөөн алгыткылаап чугаалап эгелээн.

— Хөй чылдарда улуттур ажылдарга чораан, артем сургуулуг дарга бистин колхозка ажылдаарын күзеп турары өөрүнчүг-дүр. Ынчалза-даа маңаа дорту-биле чугаалажып албас болза хоржок. Моон мурнунда бистиң колхозту даргалап турган эштер база-ла белен эвес билигиг кижилер турган. Көгээ ажыл-агый талазы-биле дээди артемниг эш Михайлов биеве 3 чыл ажыг үениң иштинде даргалап келген. Эш Селин база-ла үр ажылдап келди, ол эштерни сонгуп турган бистер аажок-ла мактап турган бие. Шынап-ла чаа удуртулга-биле ажыл херек эжиишер, чаа-чаа хемчеглер алдынар боор деп колхозчулар манап турганнар. Херек кырындаа байдал ынныг эвес болган. Даргалырыыстың каймызы-даа бистин ишеелиивисти хандырбайн барганнар, колхозтун ажылы соолгу үеде улам сандарап турар болу берген. Чаа дарганы мурнунда көрген-даа болза иштинге кирип танышкан эвес, сонгун алырының мурнунда эш Самданның сөзүн дыңназа кандыг ирги — деп ол санал үндүрген.

Санал берген кижи колхозчуларның хөй нуруузунун күзеп олурганы бодалын илереткени ол болган. Хуралдың киржикчилери — ол-даа түүлүүр-ле санал турдижип бир үн-биле деткээннер.

Ол ынныг болур ужурлуг-даа турган. Чүге дээрге колхозтун ажылы дыка сулараан, ол болгаш чер ажылындан ап турар орулга чөгенчиг күүү, колхозчуларның күш-хүнүнге ап турар ажыы база хөлүн эртир эвээш, оон түннелиниде колхозта күш-ажылдың сагылга-чүрүүү чавыс, дыка хөй колхозчулар артельдың ишти ажылынга киришпейн турганнар. Моон соңгаар ынныг байдал-биле эптежир аргажок турган.

Ол-ла хуралга эш Самдан болуушу сөзүн берген.— Мени колхозчу өг-бүленнерге кирип, баштаар черниң даргазынга ажылдаарын чешээрээр болуңарза, силерниң-биле кады колхозтун экономиказын бедиириңге болгаш колхозчуларның материалдыг амыдыралын чаагайжыдарының хөрөөнге күжүүү харамнаныс мен, деп ол болуун изиг күзелин илереткен.

Дараазында чүве чугаалаан колхозчулар колхозтун ажыл амыдыралында бар болуп турар четчестерни чидин-биле илередип, чаа удуртулга чүүдеи эгелеве чогуурга дээрзин сүмелевишаан Самданның кандидатуразын чангыс эн-сеткилдиг деткип турганнар.

Ол болза Чөөн-Хемчик районун Баян-Талада «Октябрь 30 чылы» колхозтун бүгү кежигүннериниң ишти хуралы. Үжен мунчуларның бирээзи Малар Чыргалович Самдан ол колхозтун баштаар черниң даргазынга ынчан сонгуткан.

Оон бээр ам ийи чылың иүүрү болуп турар. Эртken үениң дургузунда үжен мунчу эш Самдан болуунун организакчы талантызын ышкын-ла көргүскен. Ол колхоз 1955 чылга районда база бир хожуңгай колхозтарның бирээзи турганындан ам областың мурнакчы ажыл-агый бөлүүнүн ишти хуралы. Ынчалза-даа ол колхозтун баштаар черниң даргазынга ынчан сонгутkан.

Ол болза Чөөн-Хемчик районун Баян-Талада «Октябрь 30 чылы» колхозтун бүгү кежигүннериниң ишти хуралы. Үжен мунчуларның бирээзи Малар Чыргалович Самдан ол колхозтун баштаар черниң даргазынга ынчан сонгутkан.

Оон бээр ам ийи чылың иүүрү болуп турар. Эртken үениң дургузунда үжен мунчу эш Самдан болуунун организакчы талантызын ышкын-ла көргүскен. Ол колхоз 1955 чылга районда база бир хожуңгай колхозтарның бирээзи турганындан ам областың мурнакчы ажыл-агый бөлүүнүн ишти хуралы. Үжен мунчуларның бирээзи Малар Чыргалович Самдан ол колхозтун баштаар черниң даргазынга ынчан сонгутkан.

Ол болза Чөөн-Хемчик районун Баян-Талада «Октябрь 30 чылы» колхозтун бүгү кежигүннериниң

КНО-нуң Кол Ассамблеязының XI сессиязы

Англи төлээлериң баштыңынга В. В. Кузнецовтуң чагаазы

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). КНО-нуң Кол Ассамблеязының XI сессиязында совет төлээлериниң баштыңы В. В. Кузнецов февральың 7-де англи төлээлериниң баштыңы Ноблга дараазында чагаазы дамчыдып берген.

«Хүндүлүг дээрги Нобл, КНО-нуң чепсек хураашкыныың талазы-биле комиссиязының белеткел комитединиң эдлеглиг сессиязын бо чылдың март 11-де Лондонга чыдырар дугайында Великобританияның, АКШ-тың, Францияның болгаш Канаданың төлээлериниң мурнунда Кол Ассамблеяның XI сессиязынга силерниң кылган саналдарынарны холбаштыр, белеткел комитединиң хуралын Лондонга үстүнде айыттынган өйле чыыр дээрзинге совет чазак чөпшээреп турар дээрзин силерге дыңналырын менээ даскан чүве.

КНО-нуң чепсек хураашкыныың талазы-биле Комиссиязының Белеткел комитединиң сессиязынга болур деп турар чугаалажыышкыннарга практиктиг түңнелерни чедип алырынга эн-не улуг хемчээлдин-биле дуза көргүзериниң эргежок чугулазын барыгаалап көргеш шериг ведомосторларының харыысалгалыг төлээлекчилериниң, ыламгыя кол штабтарының начальниктериниң, а ол ышкаш экономиктиг болгаш сан-хөө айтырыгларының талазы-биле чогуур экспертериниң киржилгеи-биле даштыкы херектериниң министрлериниң деннелинге белеткел комитединиң ол сессиязын чорударын Совет чазак санаалдан тур.

Чепсек хураашкыныың айтырыгларын шиитпирлээринге эн-не боттуг аргабиле дузалаарыынче угланган бо санал силериниң чазаадарының деткимчезин алыр боор деп Совет чазак идегелин илередип тур.

Хүндүлел-биле

В. КУЗНЕЦОВ.

Совет Социалистиг Республикаларын Эвилелиниң төлээлериниң баштыңы.

Ол ышкаш чагааларны АКШ-тың, Францияның болгаш Канаданың төлээлериниң баштыңнарынга база бергилээн.

Профэвилелдериниң Бүгү-делегей федерациязының күүскомунуң кыйгырыы

ПРАГА. (СЭТА). Чехословак телеграф агентилелиниң дамчыдып турарынан алырга, бо чылдың октябрь 4-тен 15-ке чедир Лейпцигге болуп эртер деп турар профэвилелдериниң IV Бүгү-делегей конгрессин холбаштыр бүгү-де чуруттарының бүгү ажылчы чоннарынга болгаш профэвилел организацияларынга кыйгырыгны профэвилелдериниң Бүгү-делегей федерациязының күүсевчи комитеди парлап үндүрген. Профэвилелдериниң Бүгү-делегей федерациязын чангыс эптиг быжыдырының сөрүлгалары-биле үнезилеп турган деп кыйгырыгда чугаалап турар. ПБФ амгы үеде профэвилелдериниң IV Бүгү-делегей конгрессин ол чангыс эптиг демдээ-биле чыып турар.

Амгы үеде силерге онза сонуургалдыг болуп турар негеделерни күүседирери кандыг арга-биле эн-не дээре чедип алырының моон адаанда чүүлдерин конгресс чугаалажып көөр деп кыйгырыгда чугаалап турар: ажыл төлевириниң магадылаттынган адакы хемчээлин доктаалыры болгаш ону белдирери; ажыл төлевирин кудулаттайын турган ажыл шагын кызырары; ажыл чок чоруктун өзе бөөриниң кыжаныы турып турар бедик сайыраңгай үлетпүрлүг чуруттарга хамыктың муруда 40 шактыг ажыл неделизын тургузары; автоматизацияның багай уржуктарынга улур демисел; налы-харының, эр, хереөженниң азы расазының талазынга үндезилетингеш ажыл төлевирин кандыг-даа ылгай көрүүшкүнүң соксадыры; ажылчы чоннарга чуртталга бажынарын тузары; социал хандырылганың системазын тургузары азы ол бар турар черлерге ону экижиндери; демократтыг болгаш профэвилел эргелерин камгалаары; чепсек хураашкыны; национал түскай хамаарышпас чоруктуң быжыглаары азы ону чепин алыры; коркак сайыралдыг чуруттарга улус ажыл-агыйын хөгжүдери.

Ажылчы чоннарың негеделерин күүседи рингге холбашкан кол-кол айтырыгларга, бүрүн чангыс эптиг кандыг аргабиле чедип алырының, профэвилелдериниң бүгү делегей чаңгыс эвин катап тургузарынга кандыг хемчеглерни алза чогуурунуң дугайында айтырыгларга конгресс харыыны бөөр деп кыйгырыгда айтып турар.

Алжирде дайынны соксадыр

Франциянын Коммунистиг партиязынын ТК-зынын Политбюрозунун резолюциязы

ПАРИЖ. (СЭТА). Февральың 25-тен март 3-ке чедир Алжирге тайбын дээш пропаганданың болгаш демиселлиг неделязын чорудар дугайында Францияның Коммунистиг партиязының ТК-зының Политбюрозу шиитпир хүлээп алган. Ол неделяга белеткелди холбаштыр «Юманите» солун февральың 8-те Францияның Коммунистиг партиязының ТК-зының резолюциязын парлап үндүрген.

Алжир улустун национал негеделерин боттандырарындан өйтаалаарынга үнезилетинген француз чазактың чонга улур политиказын сойгалап илередипшаан, Алжирде дайынны соксадыры дээш идепкейлиг кампанияны калбартын чоруударыынче коммунистиг партиянның бүгү-де организацияларын Францияның Коммунистиг партиязының ТК-зы кыйгырып турар.

Польшада чаа электростанциялар

ВАРШАВА. (СЭТА). Чылыг-биле ажылдаар болгаш чаа гидроэлектростанцияларының, а ол ышкаш өске-даа энергетиктиг тулуглариның тудуушкуну улус-демократтыг Польшада калбаг-биле нептерээн. Дайым мурнундагы үеэлинге деннээрге Польшада электроэнергия бүдүрери барык 5 катап өскен.

«Трибуна люду» солун «1957 чылда польша энергетикасы» деп үүлүг парлаан. 1957 чылда Польша Улус Республиканың энергетиказы бурунгаар улуг базымны кылган деп ол үүлүг чугаалап турар. Варшаваның чылыг-биле ажылдаар электри төптериниң тулуушкуну бо чылын юостур болгаш ол бодунун долу күчүү-биле ажылдаар.

Чуртта чылыг-биле ажылдаар өйнги электри төвү бо чылын Лодзиге ажылдап эгелээр. Чаа туттунган электростанциялардан 1957 чылдың дургузунда Сталевая Волада, Скавине, Блажовта, Конинде чылыг-биле ажылдаар электростанциялар, а ол ышкаш Бжегс Долына гидроэлектростанция ажыглалга кирер. Улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң өөн чыл планы чуртка электроэнергия бүдүрери 1955 чылдыныга деннээрге барык өйн катап көвүдедирин көрүп турар.

Камбоджада өөредилге хөгжүлдези

ПЕКИН. (СЭТА). Синьхуа агентилелиниң Пном-Пейньден дыңналыгны барымдаалаш дамчыдып турарындан алырга, Камбоджада чагырыкчы партия болур улус-социалистиг партиянның даргазы ыызгуур салгаан эрге дужаалдыг Народом Сианук аныяктар митингилинге чүве чугаалаш, чуртта өөредилгенин хөгжүлдезин тайылбырлаан. Эрткен чылын Камбоджага 8 ортумак школа болгаш өрү хевириниң өйн школазы ажыттынган деп ол дыңналкан. Амгы үеде чуртта 270 эге школдар бар болуп турар, оларда 43 мүн ажыг өөреникчилер өөренип турар. Оларның үштүн бир кезин кыс уруглар болуп турар.

Чазак бо чылын национал университетти, база политехниктиг школаны ажыдарын бодап турар деп Сианук чугаалаан.

КНО-НУҢ КОЛ АССАМБЛЕЯЗЫНЫҢ ХУРАЛЫН ЧЫЫЛДЫРАРЫН ЕГИПЕТ НЕГЕП ТУРАР

НЬЮ-ЙОРК. февраль 6. (СЭТА). Юнайтед Пресс агентилелиниң корреспондентизиниң КНО-нуң штаб-квартиразындан дыңналганын өзугаар алырга, февраль 5-те Египеттиң даштыкы херектер министри Фавзи КНО-нуң чингине секретары Хаммаршельд-биле хуралдаалаан. Дыңнатканы-биле алырга, египет девискээрден шериглерни үндүрериниңен Израильдың өйтаалап турары-биле холбаштыр КНО-нуң Кол Ассамблеязының хуралын эң-не чоокку үеде чыылдырарын Фавзи негеп турар.

Англияның общиналар палатазында

ЛОНДОН. (СЭТА). Шериг хереглелерин акшаландырарынга неделде чарыгдал дугайында чазактың негеделеги общиналар палатазынга диниттиг санал беришкиннерин болдурган, санал беришкиннери февральың 5-те орай дүнеге чедир үргүлчүлээн. 1956—57 сан-хөө чылында бюджетте көрүүнгениниңен ангыда, чадаг шериг-ге 39 млн. фунт стерлинг түнүүг немелде чарыгдалды шериг министри Хэйр негээн. Ол түнүүн иштинден Суэц каналдың зоназынга «онза байдалды» холбаштыр 29 млн. 800 мүн фунт стерлингти шуулу-биле чарыгдаан чүве деп Хэйр медегээн.

Санал беришкиннериниң чорудулгазында англи чагырыкчы бөлүктерниң Ортаакы Чөөн чүкте политиказын лейбористер шынгыызы-биле шүүгүүлээннер. Египетте улур халдаашкынының уржуктары Англияга 29.800 мүн фунт стерлинг-биле иракта-да кызыгаарлатынмайын турар деп шериг министри чораан лейборист Стрэти демдеглээн. «Суэц дээштиң чурттуң төлөөр ужурлуг болуп турар түнү ол түнден төмөйлөөр аргажок хөөн чугаажок деп ол чугаалаан. Чүгле материалдыг тала-биле бөлүн Суэц дээш төлөөр төлөгиин өзүүлүг түнүн ам чаа-ла билип эгелеп тур боор бис деп көргүн тур мен». «Кылын болбас ужурлуг чүвенни» билип алыр төлөөде «Суэц айымылында» Англия дуржулга алыр ужурлуг деп Стрэти медегээн.

Египетке улур агрессияга Англияның белеткенин турганын чугаалаан, «англи-француз шериглерни Александрияга дүжүрери болгаш Насерни дүжүрер сорулгабиле Канриже халдаашкын кылырын» көрүп турар «маскетир» деп чажыт аттыг операцияны август айда-да планнаан турган деп Стрэти айыткан.

Чогуур үеэзинде Египетке улур интервенцияны деткин турган, мурнунда камгалал министри чораан лейборист Шинуэлл база-да «Египетке улур халдаарынга чазак каан неделдер азы айлар бурунгаар идеп белеткенин турган» деп миннин турган.

Суэц айтырыының талазы-биле чазактың политиказын өске-даа чамдык лейбористер шүүгүүлээннер.

Египетке халдаашкынны общиналар палатазы буруу шаан турарының дугайын хереченлеп турар «демдек кылдыр» шериг министриниң негеп турар түнүн 100 фунт стерлингке кызырарын саналдан турар резолюцияны оппозициянның мурнундан лейборист Браун санал беришкиннериниң төөчүзүнде киргеи. Ынчалза-да 247-те улур 309 бадыгаашкын-биле ол резолюцияны хүлээп алаан баргаан. Мынчалгаан, чадаг шериглерни акшаландырарынга немелде чарыгдалды 39 млн. фунт стерлинг түнүүг кылдыр палата бадылаан каан.

Мадридте болуушкуннар

ПАРИЖ. (СЭТА). Парижтиң кежээки солуннарының дыңналыгы турарындан алырга, Мадриттиң чуруттакчы чону өртек аавтаашкынынга улугланыш, хоорай транспортунга февральың 7-ден эгелээн олурбастан эгелээннер. Испаниянның барык 2 миллион кижи чуруттан турар найыслалының ажылчыннары болгаш албан хаакчылары ажылдаар черлериниче эртен шуулуу чадаг чоргуланнаннар деп солуннарының Мадридте корреспондентилери бижип турар. Бүгү хүнүн дургузунда трамвайлар, автобустар болгаш метроның поездилери өөн маанажын турган. Мадриттиң кол шөлдериниң бирээзинге иштинде полицейжилер чораан трамвайны чыыдаан чон доктаатканы, сонгаларын буза шапкылап каапкан. Толед көвүрүүге база эрттип чыткан улустар трамвайны даштар-биле дажап турганнар.

Хүннүң өйнги чартында Мадриттин төвүнде университеттиг бөлүк студентилери-биле полицейжилериниң аразында үекүлежишкин болган, студентилер: «Хоосталга күзеп тур бис!», «Амыдыралывыс деннелин белиилиг!» деп кыйгы салып турганнар. Студентилерни тарадыр сывырары-биле маанар-биле соп, орт өөрүүр суг-биле полиция бүлгүртүп турганнар. Студентилериниң база бир чысхаалы чыдыышкын министерствозунуң базарынга болган.

Мадридте хөлзөзиннерни холбаштыр полициниң улуг күштерин далаштыы-биле келдирип турар. Метроже, улуг-улуг бажыңнарже болгаш хоорайның кол-кол белдирлериниче кирер черлерни боо-чепсектиг полицейжилер камгалап чорун турарлар. Хоорайда байдал кылыктыг байдалда турып турар. Хоорай транспортунга олурбазын кыйгырып турар хуудустарны чоннуң арасынга тарадып турар.

Франс Пресс агентилелиниң Мадридте корреспондентизиниң демдеглеп турарындан алырга, трамвай билеттериниң өртээн улгаттырганынга улур барык өйн недель иштинде хоорай транспортун ажыглаарынга улурланып келген Барселонаның чуруттакчы чону-биле эп-сеткил каттыжышкынын илередип, Мадриттин чуруттакчы чону хоорай транспортун ажыглаарындан ойталап турарлар.

Япония биле Польшанын аразында харылзааларны таарыштырганы

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Польша Улус Республика биле Японияның аразынга чогуучалыг харылзааларны катап тургузар дугайында дугуржулгага февральың 8-те Нью-Йоркка ат салган. Польша таладан дугуржулгага Польша Улус Республиканың даштыкы херектер министриниң орлакчызы Виневич, япон таладан — КНО-нуң чанында Японияның доктаамал төлөөлекчизи Касе ат салганнар. Польша биле Японияның аразында дайынның байдалын соксадырын, өйн чуруттарының аразынга дипломаттыг харылзааларны хатап тургузарын болгаш элчиннер-биле солчурун ол дугуржулгада көрүп турар.

Египет девискээрден бодунуң шериглерин үндүрерин израиль узамдыктырын турар

ТЕЛЬ-АВИВ. (СЭТА). Газаның болгаш Шарм Аш-Шейхиниң районунда израиль шериглерни үндүрер дугайында КНО-нуң шиитпирин күүседириңге Израильдың белениниң дугайында израиль чазак КНО-нуң чингине секретары Хаммаршельдке февраль 6-да харыы бөөр ужурлуг турган.

Оон-биле холбаштыр Тель-Авивте чазактың хуралы болган. «Давар» солунунуң дыңналыгын барымдаалап алырга, израиль чазак Израильдың эжелеп алганы Газаның районунда болгаш Акаб мугулдурунуң эрик хаалымының илиндиндеи шериглерни дораан үндүрер дугайында негедете таарымча чох харыы бөөр деп шиитпирлээн. Израиль чазак Газаның районундан болдуун шериглерин үндүрер бодал чогуп ол солун онзалап демдеглээн.

Парлалганың дыңналыгларындан илередип турарын өлүгүлер алырга, Израиль Акаб мугулдурунуң барыын талыкы эриинден болдуун шериглерин «Египет чөпшээрежир ужурлуг» даар чамдык баштайгы негеделерни шиитпир чоруу-биле мурнуку хевээр хоосталгыын турар. Чижеалаарга, КНО-нуң чепсектиг онза күштери Египеттиң деннскээрине үр хуусаанын иштинде турааун деп негелде көдүрүүнүн турар.

Хөй-хөй англичаннар чуртундан үнүп чоруур хөөннүг

ЛОНДОН. (СЭТА). Хөй-хөй англичаннарның даштыкыже үнүп чоруур күзелиниң дугайын хереченлеп турар дыңналыглар англи парлалгада воступ шоон турар аварган.

«Ньюс кроникл» солун чоннуң өртүзүнга тускай эскимилде чарыткан, аскыыдага хармыгаалаарының 40 аймаг хуузу бир эвес болдунар аргалыг чүве болза, өске чуруттарже үнүп чоруур күзелиниң медеглээннер.

Чоохта чаа Кембридж университетинде аскыыдалар болуп турда харыы бергеннериниң барык 39 хуузу университетти доосхан Англиядан үнүп чоруурун шиитпирлеп алганын азы ол айтырыг талазы-биле аки боданыр деп турарын көргүскен деп чүвени «Дейли мейл» солун сагындырган.

Төрөөн чуртундан үнүп чоруур деп бодалдың хөй-хөй англичаннарга кирип келгениниң чыдыгааны болза, «чуртта таарымчалыг аргаларының чогу, үндүрүгүнүң улуг болгаш ажыл-бүрү кызыгаарлаашкыннар» болуп турар деп «Дейли мейл» солун айыткан.

Редактор К. С. ШОЯГУ.

Уругнуң карак шоозун канчаар камгалаарыл

Уругларның-даа, улуг кижилерниң-даа карак шоозун камгалап, ыракка чүве көрбес апаар чуруктуг болдурбас төлөөде, карак шоозунуң гигиеназының чурумун сагыыры чугула.

Бирээде, чүгле таарымчалыг кылымал азы бойдус чыны бар турда ажылдаар. Имиртинде болгаш чырык багай турда ном номчуурун уругларга чөпшээрет черле болбас. Ном номчуур кижиниң хажым талазында тургузуп каан 50-75 ватт күштүг стол лампазын таарымчалыг деп санап турар.

Ийнде, ном номчуурда уругнуң стол кырында шуут ийлеп чыдып албайн, дорт олурарын хайгаарын көрүп турар.

Үшүе, уругнуң чыдып алгаш ном номчуурун чөпшээрет болбас. Ол бүгү чурумнарны сагыыр чорук болза, уругнуң карактарын дедиин шылап могаар, ыракка чүве көрбестээр чоруктан камгалааны ол болур.

Эмчиниң хайгаралы-биле уругнуң иштин байдалын быжыктырар эмнерни (балык уруг, витаминнерни) ажыктырге база эки.

Уругга хүн чурумун шыңгыы сагыдын, ону хүн бүрүде эгезерлериги чугула. Уругнуң кадыкшылын быжыглаарга аарыларга улуг оон организминиң туруштуг бедиир болгаш карак шоозун камгаларынга дузалыг болур.

Тыва областың санитар.-чыдыышкын башкы.

ОБЛАСТЫҢ ЭКРАННАРЫНГА

ЭН-НЕ ЧАРАШ

деп кинону тарадып үндүрген

Кинофильмер тарадырының тыва область конторазы

Делегей байдалының ДОПЧУЛДАЛЫ

АКШ-ТЫҢ КАПИТАЛИСТИГ МОНОПОЛИЯЛАРЫНЫҢ ПРОГРАММАЗЫ

АКШ-тың президентизи Эйзенхауэрниң иштики болгаш даштыкы политиканың айтырыгларының талазы-биле чазактың программазының дугайында чаңчыл болган бижини бо чылдың январьда америк конгрессче чоруткан. Чазактың болгаш оон артында турар АКШ-тың капиталистиг монополияларның иштики, даштыкы политика талазы-биле планнарын президентиниң ол бижин тодазы-биле илереткен.

Американың сонуургалы бөмбүрөктиг өйн кезээн болгаш бүгү чуруттарны катай албышаан, бүгү делегей-биле холбаалыг деп бижээн, бүгү делегейге тергиилээр дээш АКШ-тың күзелин Эйзенхауэр «Чуруттуң байдалының дугайында» деп бодунун бижинге бадыткаан. «Американың сонуургалы болза, делегей херектеринге идепкейлиг үдүртүлгениң бедик ролин алырын биске хүлээдип турар— деп президент медегээн. Ол дайынзырак халдаачы чоруун боттандырар сорулга-биле мурнундагыны ышкаш, боо-чепсек бүдүрери көвүдедирин күштедирери, НАТО ышкаш дайынныг блоктарны тургузары болгаш быжыглаарый, «күчүлериниң» болгаш «соок дайынның», политиказынче президент кыйгырган.

АКШ-тың даштыкы политиказының агрессив угланышкынының материалдыг көргүүү президентиниң бюджет дугайында чоруткан бижинде тодаргайлаттынган. Бюджеттиң чарыгдаар кезээ аажок хөй, 71,8 миллиард доллар болган, ол болза, эрткен чылдаазындан 3 миллиард ажыг болганы ол. Бюджеттиң чарыгдал кезээ дайын белеткелинге чарыгдалларының өскенинден улгаткан. Бюджеттиң төлевилелинде 45,3 миллиард долларны дайын чарыгдалынга көргеи. Бир эвес эрткен дайыннар-биле холбашкан чарыгдаларга 12 миллиарды акшаландырарын көргенин кады алыр болза, бүгү бюджеттиң 77 хуузун дайын белеткелинге болгаш эрткен дайыннарның чарыгдалынга үндүрери көргени ол болуп турар. Оон-биле кады 2,3 миллиард доллар атомнуг болгаш массалыг-биле өлүрериниң өске-даа чепсектерин бүдүрериңге чарыгдатынар. АКШ-тың чагырыкчы бөлүүнүң чепсегленишкинин уламчылаар дээн орадажыышкынын бо аажок улуг шериг чарыгдаллары илередип турар.

Оон-биле чергелештир ол чоруук монополияларның —«өлүм садыкчыларының» байыышкыны болуп турар, чүге дээрге, шериг чагыгдары эң улуг шериг үдетпүрлериниң концерниннериниң хөлүнга барып турар. 1955 чылдың январының 1-ден 30-ге чедир дайынның бүгү чагыының 68,4 хуузун эң улуг 100 монополистер алганын «Нью-Йорк таймс» солун дыңнаткан. Ынчаларга эрткен чылын бюджет көрүүшкүү чүгле олча үлежирин маргыжары-биле өйлешкенин «Коммерсл энд файнен шл кроникл» деп солун бижээн. Бюджет чуталажыышкыны бо чылын база-ла ындыг байдалдыг болган. Юнайтед Пресс агентилиниң «Эйзенхауэрниң чоруткан бижин Уолл-стрит хей-аът кириишкиниг хүлээп алганы таварылга эвес, акцияларның хөй кезинкин үнези бедээн» деп дыңнаткан.

«Соок дайынның» болгаш чепсегленишкинин бюджеди хүлээп алганы чоннуң амыдырал-байдалын баксырадыр дээрзинге маргыдаа-даа турбас. Аар үндүрүг үржүүн чигедирин дайын программазы улгаткан төлөөде соксадыр эпаар дээрзин бюджетте дорту-биле-ле чугаалаан. Тайбың үеде турун көрбөөн чепсегленишкинин бо чарыгдалын кадык камгалалының, чуртталга тудугларын, культура-чыдыышкынның эжиндилгезинге болгаш өске-даа ол чижектиг чарыгдаларга кирер ужурлуг акшаландырышкынының кызырылгаларынан боттандырып турар, ындыг турбуже тускай алдынган медээ өзугаар алырга, АКШ-та эвээш-ле дизе 300 мүн өөретилге классторы чедишпес, чүе-чүе мүн школачылар өөренир чер чок болганынан гаражтарда, подвалларда, складтарда өөренип турарлар.

АКШ-тың иштики, даштыкы политиказының өлүмүүг курааунун экономиканы канчаар дээн турарын «чуруттуң экономиктиг байдалының дугайында» Эйзенхауэрниң бижинден көрүп болур. Ол бижикте, оон киириде кезээде, мурнундагызы ышкаш-ла АКШ-тың капиталистиг системазын хөөреткен. Ынчаларга, ол система ыыма баргаан болуп, кым-ны байдыгы турарын дээрзин тыргай билип ап болуру ол бижикте бижитинген. АКШ-тың экономиказында түс-түс ийн рекорд чедип алынган: Эйзенхауэрниң бижинден алырга, АКШ-тың күрүне өрези эрткен чылын 276,7 миллиард доллар болган. Ол-ла үеде улуг концерниннериң орулгазы эрткен чылын 43,4 миллиарды доллар четкен. Моон алгаш көөрге, америк монополистер күрүнеиң акшы-хөрениглиг болгаш миллион-миллион ажылчы фермерлерни, бичe бүдүрүкчүлерни дээрбелеп алганы ол тур. Амгы үндүрүг системазын хөөрөп артырарын шиитпирлеп ол поруткан бижиктериниң саныда-ла онзалап айтып турар. Ынчыг турбуже АКШ-та чоокта чаа үндүрүп эгелээн «Үндүрүглериниң халалыы» деп журналдың тодаралып турары-биле алырга, 1950 чылдан бөөр кол үндүрүглериниң түнү 41,3 миллиард доллар турганынан ам 70,5 миллиард чедир өскен. Оон-биле чергелештир үндүрүгүнүң өзүлдези капиталистиг монополиялардан эвес, харын түс-түс кижилерден алыры өскен болуп турар. «15 чыл иштинде үндүрүг онзалгазының бүгү өзүлдези үндүрүгүнүң туружу ченга онзажырын көргүзүп турар» — деп ол журналда бижээн.

Монополияларның болгаш чазактың чорудуп турар политиказы чоннуң калбак хереглелиниң бараанынга өртектериниң улгадырынга чедирген. «Юнайтед Стейтс ньюс энд Уорлд ринорт» деп журналдың тускай алынган медеглелге үнезилеп дыңнатканын өзугаар алырга, калбак хереглелиниң бараанларының өртээнин улгатканының түңнелинде, 1956 чылда АКШ-та амыдыралың үнези 1950 чылга деннээрге 16 хуу аартаан, хлеб өртээ ол-ла үениң иштинде 24 хуу, эр костюм өртээ 12 хуу улгаткан.

Өртек улгадыышкыны болдунун өзүлдезинде ажыгның үнезин кудулаарынга чедирип турар, ол чорук болдунун өзүлдезинде ажылчы чоннуң, бичe өнчүлүглериниң амыдыралын баксыраадып турар. Ол-ла америк журналдың бижип турары-биле алырга доллардың чүгүрүк чоруу ийн катап кудулаан. Оон чылдагааны болза, дайында болгаш хөй өрелерде деп ол журнал демдеглээн.

Акша үнезиниң кудулаашкыны болурун болгаш уржуун Эйзенхауэрниң чоруткан бижиктериниде миннип турар. Ынчаларга-даа дайын чарыгдалдарын кудулаадып азы улуг капиталистерге үндүрүгүү белдиип турган акшаның үнезиниң кудулаашкыны-биле демисеживиниң улуу АКШ-тың чаа харын, ажылчыннарның амыдыралының деңнелин кудулаарынче, бичe бүдүрүлгелер өзөлиниң болган фермерлериң байдалын баксырадырынче угланган хемчеглерни ап чоруудун турар.

«Чуруттуң байдалының дугайында» чо

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилетиннген

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

№ 34 (3746) | 1957 ч. февраль 14, четверг | Өртээ 20 коп.

Бии-Хем районнуң «Кызыл тараачын» колхозунуң саанчызы У. С. Садакова.

СҮТ БҮДҮРЕРИН КӨВҮДЕДИР ДЭЭШ ЧАРЫШЧЕ!

Бии-Хем районнуң «Кызыл тараачын» колхозунуң Туран фермазының саанчызы эш Ульяна Степановна Садакова эрткен амыл-агый чылында областың саанчыларының социалистиг чарышына ийиги черни эзлээн. Ол, инек бүрүзүнден 2111 килограмм сүттү сагган. Бо чаа амыл-агый чылының баштайгы айларының түннелинде ол бирги черни эзлээн.

Областың саанчыларынга мооң адаанда парлаан кыйгырыында Садакова мал амылының продуктуларын бүдүрерин көвүдедир дээш социалистиг чарышты улам калбартырынче оларны кыйгырган болгаш 1957 чылда инек бүрүзүнден 2600 килограмм сүттү саап алырын бодунга хүлээнип турар.

Эш Садакованың кыйгырыы областың малчыннарындан эң чылыг деткиишкинни алырын маназар херек.

Эрткен амыл-агый чылында бистиң областың колхозтарының болгаш совхозтарының дыка хөй саанчылары инектеринни сүткүр продуктулуун көвүдедир дээш демиселди күженишкиннинг чорутканнар.

Амыл-агый чылын бодум канчыг түннел-биле доосхан мен?

Менээ түс черниң 11 инектерин быжыглаан турган. Сүт саалдазының талазы-биле сөөлгү чылларда бисте чыгдынган дүрзүлгага даянмышаан, эрткен чылын инек бүрүзүнден сүт саалдазын 1850 килограмм чедирер деп шинтпирлээн мен. Херек кырында ол хүлээлгемни 2111 килограмм кылдыр ажыр күүсеткен мен. Менээ быжыглаан инектериниң бөлүүнден чылда сүттүң нинти саалдазы 23 тонна 221 кг болган. Бо чаа амыл-агый чылында 16 инектерни менээ быжыглаан. 1956 чылдың октябрь 1-ден 1957 чылдың февраль 1-ге чедир саап инек бүрүзүнден 661 кг сүттү сагган мен.

Бир эвес четче ажыглаар болза, бедик көргүзүглерни чедип ап болур улуг курлавырлар болгаш аргалар бисте бар деп чүвени бо түннелдер мени бүзүреткен.

Түс черниң инектериниден ындыг бедик сүт саалдазын канчап чедип алган мен?

Бир дугаарында саалдаже улуг кичээнгей салдынган. Инек төрээн соонда хүнде 4 чедир саап турган, а оон соонда саалданың саны 3—2 чедир кызырылган. Инектериниң чемгерилгезин организастааны биче эвес ужур-дузаны ойнаан. Инектериниң продуктулуундан болгаш дириг деңизиниден хамаарыштыр тургускан чемгерилге нормазын ёзугаар янзы-бүрү чемнерни: ситенни, силосту, чымчадыр хайындыргаа саванны, концентратты, турнепсти болгаш картофельди берип турган. Чемгерилге, ажаалганы эки түрүзүр болза, инектериниң сүүт кылыы үеде база бедик болур. Ам мээң инектериниң бирээзи-ле хүнде ортумаа-биле 8—10 кг сүттү берип турар. Чоокта чаа төрээн «Тайная» деп шолалыг кунажын инээм хүнде 10 кг чедир сүттү доктаамал берип турар.

Эрткен чылы бистиң ферманың коллективи бодунуң хүлээлгезин чедишкиннинг күүсеткеп: инек бүрүзүнден 2000 кг сүт алыр хүлээлгелиг турган, 2027 кг кылдыр күүсеткен. Ынчангаш сүт саалдазының талазы-биле областың колхозтарының фермаларының аразында социалистиг чарышка бирги черни эзлеп келген болгаш эзлевишаан турар. Бистиң фермада саанчылар Л. Завьялова, Биче-уруг, Шаламова болгаш өскелер эрткен чылын-даа, бо чылдың баштайгы айларында-даа бедик көргүзүглериг.

Бир эвес ажаалданы болгаш чемгерилгени шын тургузар болза, чүгле үрелиг инектерден эвес, харын түс черниң инектериниден бедик сүт саалдазын ап болуруи ажыл-агый чылының түннелдери чугаалап турар.

Бистиң фермавыстың бүдүрүлге планында бо чылын инек бүрүзүнден 1800 кг сүт саап алыры көрдүнген турган. Ынчаарга СЭКП Төп Комитединиң болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүчелиниң чурттуң көдээ ажыл-агыйының бүгү ажылдакчыларынга Кыйгырыын бистиң коллектививис танышкаш, «Өөк» совхозтуң Чкаловка фермазы-биле социалистиг чарышты салып, инек бүрүзүнден сүт саалдазын 2500 кг чедирер деп хүлээлгени алган.

Ажыл-херектиң чедишкиннери малдың чем суурундан дыка хамааржыр. Бо талазы-биле бисте байдал дүвүренчиг эвес: артель баштаар чер малга тодуг кыштагчадыышкынны хандырган. Бисте инек бүрүзүнге четчир янзы-бүрү чемнер бар.

Чылда инек бүрүзүнден 2600 кг сүттү саап алыр хүлээлгени бодумга албышаан, инектериниң сүткүр продуктулуун бедидер, чуртка мал ажылының продукциязын улам хөйнү бээр дээш социалистиг чарышка киреринче областың бүгү саанчыларын кыйгырып тур мен.

Эштер малчыннар! Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл ооңга чедишкиннинг ужуражыр дээш социалистиг чарышты улам калбартыылынар!

Ульяна САДАКОВА.

Бедиткен хүлээлгени алганнар

Чөөн-Хемчик районнуң «Искра» колхозунуң чазаныкчылары чаа тудугларга 100 раманы болгаш 15 хаалга, соңга чаактарын кылып доосхан. Чазаныкчылар Х. Чыргал-оол, Х. Самбылдай олар хүн нормазын 120—150 хуу күүсеп турарлар.

Чазаныкчылар чер-чер Советтеринин соңгулдаларынга чедир 20 чурттага бажыңдарының бүгү нарын херекселлерин чазап доозарын хүлээнгеннер.

ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ 'АЛДЫГЫ СЕССИЯЗЫ

Эвилелдешкен республикаларның судтар тургузуунуң дугайында хоойлу үндүрүлгезин, хамааты, кеземче болгаш чорудулга кодекстерин хүлээп алырын эвилелдешкен республикаларның эргезинге киирер дугайында

ХООЙЛУ

Совет Социалистиг Республикаларның Дээди Соведининиң **доктаадыры болза:**

1 чүүл. Суд тургузуунуң болгаш чорудулгазының дугайында хоойлу дүрүмнериниң үндезиннерин, хамааты болгаш кеземче хоойлу дүрүмнериниң үндезиннерин доктаадып тургузарын ССР Эвилелиниң эргезинге хевээр артырташ, эвилелдешкен республикаларның судтар тургузуунуң болгаш суд чорудулгазының дугайында хоойлу үндүрүлгезин, а ол ышкаш хамааты болгаш кеземче кодекстерин хүлээп алырын эвилелдешкен республикаларның эргезинге киирер.

2 чүүл. Бо Хоойлунуң 1 чүүлүнге дүүштүр ССРЭ Конституциязының 14 чүүлүнүң «Х» пунктузун мынчаар бижиир:

«Х) Суд тургузуунуң болгаш суд чорудулгазының хоойлу-дүрүмнериниң үндезиннерин, хамааты болгаш кеземче хоойлу дүрүмнериниң үндезиннерин доктаадып тургузары».

ССРЭ-ниң Дээди Соведининиң Президиумунуң Даргазы К. ВОРОШИЛОВ.

ССРЭ-ниң Дээди Соведининиң Президиумунуң Секретары А. ГОРКИН.

Москва, Бремль

1957 чылдың февраль 11.

Областың, крайның административ-девискээр тургузуунуң айтырыгларын шиитпирлээрин эвилелдешкен республикаларның эргезинге киирер дугайында

ХООЙЛУ

Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң Дээди Соведининиң **доктаадыры болза:**

1 чүүл. Эвилелдешкен республикаларның, область, край административ-девискээр тургузуунуң дугайында айтырыгларны шиитпирлээрин эвилелдешкен республикаларның эргезинге киирер.

Эвилелдешкен республикаларның составынга чаа автономнуг республикаларның болгаш автономнуг областарның тургустунганын бадылаар чорукту ССР Эвилелинге хевээр артырган, чаа областарның болгаш крайларның тургустунганын бадылаар чорукту ССРЭ-ниң эргезинге хамаарыштырар дугайында айтыышкынны ССРЭ-ниң Конституциязындан казыыр.

Мооң-биле холбаштыр ССРЭ Конституциязының 14 чүүлүнүң «Е» пунктузун мынчаар бижиир:

«Е) Эвилелдешкен республикаларның составынга чаа автономнуг республикаларның болгаш автономнуг областарның тургустунганын бадылаары».

2. чүүл. Административтиг областарның болгаш крайларның чыскааган данзызын ССРЭ Конституциязының 22 чүүлүнден казыыр.

Оон-биле дүүштүр, а ол ышкаш «Балкар, чечен-ингуш, Калмык болгаш Карачаев улустарның национал автономиязын катап тургузар дугайында ССРЭ-ниң Дээди Соведининиң Президиумунуң Чарлыктарын бадылаар дугайында» Хоойлу-биле холбаштыр ССРЭ Конституциязының 22 чүүлүн мынчаар бижиир:

«22 чүүл. Россияның Совет Федеративтиг Социалистиг Республиказында: Башкир, Бурят-Моол, Дагестан, Кабардин-Балкар, Карел, Коми, Марий, Мордва Сонгу-Осетин, Татар, Удмурт, Чечен-Ингуш, Чуваш, Якут Автономнуг Совет Социалистиг Республикалар; Адытей, Даг-Алтай, Еврей, Калмык, Карачаев-Черкес, Тыва, Хакас автономнуг областар кирип турар».

3. чүүл. Административтиг областарның чыскааган данзызын ССРЭ Конституциязының 26 болгаш 27 чүүлдеринден казаап, ол чүүлдерни мынчаар бижиир:

«26 чүүл. Узбек Совет Социалистиг Республикада Кара-Калпак Автономнуг Совет Социалистиг Республика кирип турар».

«27 чүүл. Таджик Совет Социалистиг Республикада Даг-Бадахшан автономнуг область кирип турар».

4 чүүл. ССРЭ Конституциязының 28 чүүлүн мынчаар бижиир:

«28 чүүл. Эвилелдешкен республикаларның областарының, крайларының административ-девискээр тургузуунуң дугайында айтырыгларны шиитпирлээри эвилелдешкен республикаларның эргезинге хамаарыштыр».

5. чүүл. ССРЭ Конституциязындан 23, 29, 29-а, база 29-б чүүлдерни казыыр.

ССРЭ-ниң Дээди Соведининиң Президиумунуң Даргазы К. ВОРОШИЛОВ.

ССРЭ-ниң Дээди Соведининиң Президиумунуң Секретары А. ГОРКИН.

Москва, Бремль 1957 чылдың февраль 11.

ЭВИЛЕЛДИҢ СОВЕДИНДЕ

ССРЭ-ниң Дээди Соведининиң дөрткү чыыжының алдыгы сессиязы бодунуң ажылын февральдың 11-де үргүлчүлеп турган. Эвилелдиң Соведининиң хуралын палатаның Даргазының оралакчызы депутат **З. С. Омарова** даргалаан.

Эвилелдешкен республикаларның судтар тургузуушкунунуң дугайында хоойлу үндүрүлгезин, хамааты, кеземче болгаш чорудулга кодекстерин хүлээп алырын эвилелдешкен республикаларның эргезинге хамаарыштырар дугайында айтырыгны чугаалажырын үргүлчүлеп турган. Хоойлу төлевилелин ёзугар санаалап турар хемчегler болза, эвилелдешкен республикаларның бот-эргезин улам-на быжыглап турар, күрүнеиниң хоойлу-дүрүм үндүрер ажыл-чорудулгазынга республика бүрүзүнүң тодаргай онза чүүлүн ханызы-биле өөренип көөр арганы берип турар деп чүвени депутаттар мурнунда ышкаш демдеглеп турганнар. Депутаттар **К. Кондучалова** (Киргиз ССР), **В. Ю. Нюника** (Литва ССР), **Д. Ходжаев** (Кара-Калпак АССР) санал бергеннер.

Эвилелдешкен республикаларның судтар тургузуунуң дугайында хоойлу үндүрүлгезин, хамааты, кеземче болгаш чорудулга кодекстерин хүлээп алырын эвилелдешкен республикаларның эргезинге хамаарыштырар дугайында Хоойлуну Национаддар Соведи чангыс үн-биле хүлээп алган.

Бешки болгаш алдыгы сессияларның аразында үеде хүлээп алган ССРЭ-ниң Дээди Соведининиң Президиумунуң чарлыктарының дугайында илеткелди ССРЭ-ниң Дээди Соведининиң Президиумунуң Секретары депутат **А. Ф. Горкин** кылган. Ол чарлыктарны палата бадылаан.

Областың болгаш крайның административ-девискээр тургузуунуң айтырыгларын шиитпирлээрин эвилелдешкен республикаларның эргезинге хамаарыштырар дугайында хоойлуны Эвилелдиң Соведи чангыс үн-биле хүлээп алган.

Оон соонда палата ССРЭ-ниң Дээди Соведининиң Президиумунуң чарлыктарын бадылаарынче шилчээн. Илеткел кылыры биле ССРЭ-ниң Дээди Соведининиң Президиумунуң Секретары депутат **А. Ф. Горкинге** сөс берген.

ССРЭ-ниң Дээди Соведининиң бешки болгаш алдыгы сессияларының аразында үеде хүлээп алган ССРЭ-ниң Дээди Соведининиң Президиумунуң чарлыктарын палата бадылаан.

Областың болгаш крайның административ-девискээр тургузуунуң айтырыгларын шиитпирлээрин эвилелдешкен республикаларның эргезинге хамаарыштырар дугайында хоойлуны чугаалажырынче Эвилелдиң Соведи шилчээн.

Эвилелдиң Соведининиң хоойлу-дүрүм саналдаарының комиссиязының кежигүү депутат **Т. М. Зуева** илеткел кылган. Ийи палаталарның хоойлу-дүрүм саналдаарының комиссияларының кады белеткээн хоойлузунуң төлевилели областың болгаш крайның административ-девискээр тургузуунуң айтырыгларын шиитпирлээр эргени эвилелдешкен республикаларга дамчыдып бээрин болап турар деп ол демдеглээн. Эвилелдешкен республикаларның күрүне талазы-биле бот-эргезин улам быжыглаарының болгаш Совет Эвилелиниң бүгү улустарының аразында найыралын улам ынай быжыглаарының херээнге ол чаа базым болур.

Бистиң чуртувуста административ-девискээр тургузуунуң айтырыы политика болгаш улус ажыл-агыйының талазы-биле улуг ужур-дузалыг деп илеткелчи демдеглээн. Ону шын шиитпирлээри күрүне аппарадының ажыл-чорудулгазын улам эки организастаарынга идиг берип турар, күрүнени башкарарынга ажылчы чон массаларны калбаа-биле киириштиреринге дузалап турар болгаш а ол ышкаш совет эрге-чатыргының органнарының черчерлерде чорудуп турар ажыл-агый талазы-биле организаксы болгаш культура кижизидилгелиг улуг ажылын чедишкиннинг чорударынга идиг берип турар.

Областың болгаш крайның административ-девискээр тургузуунуң айтырыгларын шиитпирлээрин эвилелдешкен республикаларның эргезинге хамаарыштырарының дугайында хоойлу төлевилелин көрүп турары черле шын чүве-дир деп оон сөөлүнде санал берген депутат **К. М. Соколов** (Воронеж область) медеглээн. Чер-черниң байдалдарын эки билир эвилелдешкен республикаларның күрүне эрге-чатыргазының дээди органнары ол айтырыгларны эң-не шын шиитпирлеп болур.

Чаа хоойлунуң төлевилели болза, ССРЭ-ниң улустарының чыл бүрүле быжыгып турар бузулбас найыралының, оларның бот-боттарынга бүзүрежириниң, социалистиг улуг Төрээн чуртунга бердингениниң тодаргай херечизи болур деп деп-путат **К. Муртазаев** (Узбек ССР) чугаалаан.

Административ-девискээр тургузуунуң айтырыгларын шиитпирлээрде амыы-уге чедир турган эмин эртер төптелгирешкин республикаларның экономиказының болгаш культуразының дүрген хөгжүлдези-биле, совет тургузуунуң талазы-биле оларның дүрзүлгазының өзүлдези-биле, мергежилдиг национал кадрларны өстүрүп тургусканы-биле чертелештир сөөлгү үеде бо хүнүң негелдезинге дүүшпейн турар деп оратор санап турар. Чаа хоойлуну хүлээп алганының сөөлүнде экономиктиг район бүрүзүн эки билир республика органнары административ тургузуунуң сонгаарлатынмас чугула айтырыгларын боттары чедишкиннинг шиитпирлеп болурлар.

Депутаттар **Т. Сыдыкбеков** (Киргиз ССР), **Н. Т. Подольский** (Хмельниц область) хоойлу-дүрүм саналдаарының комиссияларының кирип келген хоойлузунуң төлевилелин боттарының саналдарынга деткээннер.

Санал бээри доозулган. Областың болгаш крайның административ-девискээр тургузуунуң айтырыгларын шиитпирлээрин эвилелдешкен республикаларның эргезинге хамаарыштырар дугайында хоойлуну Эвилелдиң Соведи чангыс үн-биле хүлээп алган.

Оон сөөлүнде палатаның хуралы хаглынган.

НАЦИОНАЛДАР СОВЕДИНДЕ

Национаддар Соведининиң хуралы 16 шакта ажыттынган. Национаддар Соведининиң Даргазының оралакчызы депутат **Н. Е. Авхимович** хуралды даргалаан.

Эвилелдешкен республикаларның судтар тургузуушкунунуң дугайында хоойлу үндүрүлгезин, хамааты, кеземче болгаш чорудулга кодекстерин хүлээп алырын эвилелдешкен республикаларның эргезинге хамаарыштырар дугайында айтырыгны чугаалажырын үргүлчүлеп турган. Хоойлу төлевилелин ёзугар санаалап турар хемчегler болза, эвилелдешкен республикаларның бот-эргезин улам-на быжыглап турар, күрүнеиниң хоойлу-дүрүм үндүрер ажыл-чорудулгазынга республика бүрүзүнүң тодаргай онза чүүлүн ханызы-биле өөренип көөр арганы берип турар деп чүвени депутаттар мурнунда ышкаш демдеглеп турганнар. Депутаттар **К. Кондучалова** (Киргиз ССР), **В. Ю. Нюника** (Литва ССР), **Д. Ходжаев** (Кара-Калпак АССР) санал бергеннер.

Эвилелдешкен республикаларның судтар тургузуунуң дугайында хоойлу үндүрүлгезин, хамааты, кеземче болгаш чорудулга кодекстерин хүлээп алырын эвилелдешкен республикаларның эргезинге хамаарыштырар дугайында Хоойлуну Национаддар Соведи чангыс үн-биле хүлээп алган.

Бешки болгаш алдыгы сессияларның аразында үеде хүлээп алган ССРЭ-ниң Дээди Соведининиң Президиумунуң чарлыктарының дугайында илеткелди ССРЭ-ниң Дээди Соведининиң Президиумунуң Секретары депутат **А. Ф. Горкин** кылган. Ол чарлыктарны палата бадылаан.

Областың болгаш крайның административ-девискээр тургузуунуң айтырыгларын шиитпирлээрин эвилелдешкен республикаларның эргезинге хамаарыштырар дугайында айтырыгны чугаалажыр илеткелди Национаддар Соведининиң хоойлу-дүрүмнер саналдаар комиссиязының кежигүү депутат **Т. С. Горбунов** кылган.

Ийи палаталарның хоойлу-дүрүм саналдаар комиссиялары бо хоойлунуң төлевилелин белеткеп тургаш, эвилелдешкен республикаларның эргелерин улам ынай калбартыр дугайында СЭКП-ниң XX съездизинниң шиитпирлерин барымдаалаан деп ол чугаалаан. Ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунуң талазы-биле эвилелдешкен республикаларның эргелерин сөөлгү чылларда калбартканы, эвилелдешкен республикаларның чаа-чаа министерстволарын оларда тургусканы, эрткен үш чылдарның дургузунда 15 мун үлетпүр бүдүрүлгелерин эвилелдиң чагыргазынган республикаларның чагыргазынче шилчидип бергени билдингир болгай. Белеткелдер, хандырылгалар болгаш планнаашкын талазы-биле, үүрмектеп садар бараан саарылгазының, социал-культура тургузуушкунунуң болгаш өске-даа чүүлдеринің талазы-биле эвилелдешкен республикаларның эргелерин аажок калбартканы. Областың, крайның административ-девискээр тургузуунуң талазы-биле холбашкан айтырыгларны боттары шиитпирлээр эргени эвилелдешкен республикаларга бергени ол республикаларның экономика болгаш культура хөгжүлдезинге улам-на идигни бээр. Чаа хоойлунуң төлевилелин эвилелдешкен республикаларның Дээди Советтеринің Президиумнеринге чугаалажып көрген, оон ажылдап кылыышкынынга болгаш баштайгы чугаалажыышкынынга алаан хөй министерстволарның болгаш ведомстволарның төлөөлөкчилери, а ол ышкаш алаан хөй эртем ажыллакчылары киришкен.

Илеткел сөөлүнде санаа берилишкини эгелээн. Ажыл-агый талазы-биле башкарарынга эвилелдешкен республикаларның ролюнуң өзүп турарының дугайын эң баштай санал берген депутат **Ф. И. Пинчук** (Украин ССР) чугаалаан. ССРЭ-ниң Дээди Соведине чугаалажып көөру-биле тургускан хоойлу төлевилелин бадылаар дугайында ол санал киргген.

Оон сөөлүнде санал берген депутаттар **М. Абдуразаков** (Узбек ССР) болгаш **З. Н. Сабитова** (Казах ССР) ийи палаталарның хоойлу-дүрүм саналдаар комиссияларының киргген хоойлу төлевилелин деткээннер.

Областың болгаш крайның административ-девискээр тургузуунуң айтырыгларын шиитпирлээрин эвилелдешкен республикаларның эргезинге хамаарыштырар дугайында Хоойлуну Национаддар Соведи чангыс хүн-биле хүлээп алган.

Национаддар Соведининиң экономиктиг комиссиязын тургузар дугайында айтырыгны чугаалажырынче палата шилчээн.

Национаддар Соведининиң Даргазы депутат **В. Т. Лацинскене** сөс берген, экономиктиг комиссияны тургузар дугайында палатаның удуртулгазының өөнүүзүнден ол санал киргген. Национаддар Соведининиң экономиктиг комиссиязын тургузар дугайында саналды СЭКП XX съездизинге үндүргенин сагындырбышаан, ол комиссия болза, бүгү эвилелдешкен республикаларга чангыс аай болгаш таарымчалыг база ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунуң айтырыгларының талазы-биле оларның нинти сонуургалдарына тааржып турар болзуды чогаалырын хандырар орган болур деп чүвени эш Лацис чугаалаан. Национаддар Соведининиң экономиктиг комиссиязының ажыл-чорудулгазы болза, национал республикаларның хөй янзы онзагай байдалдарын болгаш тускайланчак сонуургалдарын бистиң чуртуун ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунуң хөрээнге улам-на өөренип көөр арганы берип турар.

Комиссияны оон даргазы болгаш эвилелдешкен республика бүрүзүнден ийи-ийи төлөөлекчилериг — 30 кежигүннериг составтыг кылдыр тургузарын бодап турар. Оон ажылынга Дээди Советтин автономнуг республикалардан, областардан болгаш национал округтардан сонгутурган депутаттары база киришкен турар. Экономиктиг комиссия бодунуң ажылынга шылгараан тускай эртемниглерни база киириштирип болур.

Депутаттар **С. Пурутдинов** (Узбек ССР), **А. А. Гендриксон** (Эстон ССР), **В. П. Онищенко** (Украин ССР), экономиктиг комиссия тургузар дугайында саналды деткээннер.

Национаддар Соведининиң экономиктиг комиссиязын даргазы болгаш 30 кежигүннериг составтыг кылдыр тургузар дугайында доктаалды палата хүлээп алган.

Комиссияның даргазынга депутат **О. И. Иващенкону** (Украин ССР) сонгаан.

Национаддар Соведининиң хуралы орта доозулган.

Февральдың 12-де эртенгиниң 10 шакта Эвилелдиң Соведининиң болгаш Национаддар Соведининиң каттышкан хуралы болган.

СЭКП ОБКОМУНДА, ОБЛКҮҮСКОМДА БОЛГАШ ВЛКСМ ОБКОМУНДА

Инектериң сүткүр продуктулуун бедиткени дээш шилчиир Кызыл туктарны тыпсыр дугайында

СЭКП обкомунун бюрозунун, облкүүскомнун болгаш ВЛКСМ обкомунун бюрозунун демдеглээни болза, 1957 чылдың февраль 1-де байдал-биле алырга, колхозтарның сүт-бараан фермаларының ажылдакчыларының чарыжынга Эрзин районнун колхозтарының фермалары 1956 чылдың ол-ла үели-биле деннээрге сүт бүдүрерин 2 катап, Тоожу районнуң — 1,6 катап, Бии-Хем районнун — 1,3 катап көвүдеткеш, ажылга дээре көргүзүүлерни чедип алганнар. Ажыл-агый чылының дөрт айларының дүргүзүнде Бии-Хем район бир саар инектен-не 262,8 кг, а январьда 74,8 кг сүттү саап алган, азы 1956 чылдың декабрының дүргүзүнде саттан сүт-биле деннээрге, 19 хүү хөй болган. Таңды район ажыл-агый чылының дөрт айларының дүргүзүнде саар инек бүргүзүнден 181,9 кг сүттү саап ап, 1956 чылдың декабрь-биле деннээрге январьда сүт саалдазын 84 хүү көвүдеткеш, багай өвес көргүзүүлерни чедип алган.

Таңды районнуң «Революцияның чалбыжы» болгаш Бии-Хем районнуң «Кызыл тараачын» колхозтары сүт саалдазының талазы-биле эки түңнелдерни чедип алганнар.

Бай-Тайга, Өвүр, Барыын-Хемчик, Сүт-Хөл болгаш Чөөн-Хемчик районнарның колхозтары 1956 чылдың декабрьда турганы-биле деннээрге январьда инек бүргүзүнден сүт саалдазын күдүлаткан. Тес-Хем районнуң колхозтарында сүт саалдазының байдалы онза багай болуп, ажыл-агый чылының дөрт айларының дүргүзүнде сүттүң нинти саалдазы өскен ажыл-агый чылының ол-ла үеи-биле деннээрге 10 хүү эвээжээн болгаш саар инек бүргүзүнден саалга 18 хүү күдүлаан, а 1957 чылдың февраль 1-де саар инек бүргүзүнден саттан сүт түгле 58,9 кг болган.

СЭКП обкомунун бюрозунун, облкүүскомнун болгаш ВЛКСМ обкомунун бюрозунун **доктаатканы болза:**

Районнар аразында шилчиир Кызыл тукту бир саар инектен-не 164,7 кг сүттү саап, декабрьда саттаны-биле деннээрге январьда сүт саалдазын түгле 3 кг көвүдеткен Тоожу райондан (СЭКП райкомунун секретары эш **Мендуме**, райкүүском даргазы эш **Биче-оол**, ВЛКСМ райкомунун секретары эш **Ондарей**) алгаш, Бии-Хем районга (СЭКП райкомунун секретары эш **Савкин**, райкүүском даргазы эш **Темир-оол**, ВЛКСМ райкомунун секретары эш **Казанцев**) тывыскан;

колхозтар аразында шилчиир Кызыл тукту саар инектен-не 338 кг сүттү саттан Бии-Хем районнуң «Кызыл тараачын» колхозунан алгаш, бир саар инектен-не 386 кг сүттү азы өскен ажыл-агый чылының чогуур үеи-биле деннээрге 46,7 хүү хөйнү саттан Таңды районнуң «Революцияның чалбыжы» колхозунга (даргазы эш **Федулов**, парторганизация секретары эш **Фроляков**, комсомол организациязының секретары эш **Политик**, зоотехник эш **Аристова**) тывыскан;

фермалар аразында шилчиир Кызыл тукту бир саар инектен-не 524 кг сүттү саттан Бии-Хем районнуң «Кызыл тараачын» колхозунуң Туран фермазынга (ферма эргелекчизи эш **Доронин**) хевээр арттырган.

СЭКП-нин Тес-Хем, Бай-Тайга, Өвүр, Барыын-Хемчик, Сүт-Хөл, Чөөн-Хемчик райкомнарының секретарыларының болгаш ол районнарның күүскомнарының даргаларының кичээнгейин сүт бүдүрер талазы-биле колхозтарда ажыл-херектиң кончуг багай байдалын эдеринче угландырып, сүт саалдазын бедидерни хандырар хемчегларни алырын оларга дааскан.

Кызылдың бүс күжү-биле ажылдаар электростанциязының тудуунда дериг-херекселдерни эптээр ажылдар чоруп турар. Улуг тудугнуң коллективи чер-чер Советтериниң сонгулдаларынга алдар кылдыр күженнишкинниг ажылдап турар.

Чурукта: электрослесарь Федор Иванович Семенов башкарылга пультазын эптеп турар.

Фото В. Лутковтуу.

Бо чылдың тудугларынга

Эрткен ажыл-агый чылында чедишкиннерни быжыглавышаан, бо чылын оонда бедик көргүзүүлерлиг болурунга Эрзин районнуң «Коммунизмге орук» колхозунун колхозчулары чүткүдүг ажылдап турар. Мал хүр быыштаглап турар, соолгу хүннерде оолдаашкын массалыг эгелээн.

Часкы хову ажылынга үлегерлиг белетенишаан, колхозтуң мурнунда амыы бир кол соруулга болза, бо чылдың тудугларынга материал белеткээрин, артель дүргүлгелеринге, школага болгаш культура албан черлеринге келир чылын оттуулар ыяш белеткээрин чогуур өйүнде ханырары болур. Бо талазы-биле ажылдар организастыг чорун турар.

Тудуг бригадазындан 135 кижи үш кезек черде ажылдап турар, олар 380 ажыг дүргүлгелеринге, школага болгаш культура албан черлеринге келир чылын оттуулар ыяш белеткээрин чогуур өйүнде ханырары болур. Бо талазы-биле ажылдар организастыг чорун турар.

Тудуг бригадазындан 135 кижи үш кезек черде ажылдап турар, олар 380 ажыг метр куб метр ыяшын белеткеш, бажыңнарны чыгыдарын, чагааларын чорудуп турар.

Чер-чер Советтерингe сонгулдаларга белеткелдер үеликде почта чедирилгезин саадатпас дээш Кызыл-оол хүлээлге алган ажылдап турар.

К. Дыртый-оол.

• • •

Улуг-Хем районнуң Киров аттыг колхозунун тудуг бригадазының кереезеен тудугжулары колхозтуң 5 машиналарынга гаражты чүдүп ажылдалга киргген. Гараж машина септээрниге таарыштыр деритинген. Машиналарны долузу-биле ажылдаарынга болгаш чолаачыларның ажылдаарынга таарымчалыг байдал тургустунган. Гаражтың чамдык чедир кылдынмаан дериглелерни кылып турар.

Д. Аранчаа.

• • •

Чаа-Хөл районнуң Ленин аттыг колхозунуң тудуг бригадазы тудуг ыяжын организастыг белеткеп турар. 8 аттыг тудугжулар 400 кубометр ыяшты кезин белеткеш, машина-оруунче үндүрген. Ыяш белеткелинде ажылдап турар колхозчулар Дамбыы, Дунгар-оол, Санчат хүн нормазын 175—200 хүү чедир күүсеп турарлар.

С. Сотнам.

• • •

Эрзин районнуң «Чаа орук» колхозунуң Сыныраада сүт-бараан фермазында кызыл булун дерип тургускан. Кызыл булунда номнар, журналдар, солуннар, янзы-бүрү ойнаар херекселдер бар. Оон аңгыда лозунгуларны, плакаттарны азып каан, саанчыларның ажылының түңнелдерин көргүзер самбираны база тургускан. Кызыл булунга солун номчулгазы, лекция, беседалар үргүлчү болуп турар.

К. Хопакпан.

КОЛХОЗТАРНЫҢ ОТЧЁТ-СОНГУЛДА ХУРАЛДАРЫ

ЧЕТПЕСТЕРНИ УЗУТКААР

Кызыл районнуң «Совет Тыва» колхозунуң отчёт-сонгулдалыг хуралынта колхоз даргазы эш Нурсат илеткелиниң эгезинге СЭКП-нин XX съезлизинин төөгүлүг шиитпирлерни амыдыралга боттандырар дээш алдыгы беш чыл планының бирги чылы — 1956 ажыл-агый чылында колхозтуң ажыл-агый талазы-биле чедишкиннерни чугаалаан.

Колхоз эрткен чылын малдың баш санын өстүрериниң планын чүүл аайы-биле күүсеткен. Малчыннар болгаш мал ажылының тускай артемнилери эрткен чылын симменталь, алтай, орлов болгаш өске-даа уксаның бүдүрүкчүлери-биле эдериштирилгени чорутканындан өжиктикен уксаның өскүзүн өвес чаш малын кемгалап өстүрген.

Ниитилиг мал ажылын хөгжүдери дээш кымымак ажылдаш, эрткен ажыл-агый чылында эки көргүзүүлерни чедип алган аштер Бунгаа, Наңдак, Кара-кыс, Дозчат, Шаңдыр, Бүүнды болгаш оон-даа өскелерни демдеглээри чүүл. Саанчы Севильбаа болуунга быжыглаан 1 инектенне чылда 1129 литр сүт саап алган.

Эрткен чылдарга бодаарга 1956 чылда малың продуктулуу өскен. Бир инектенне 770 литр сүттү саттан, чыл дүргүзүнде 160 тонна сүт продуктузун колхоз алган болгаш ниити сүт саалдазының планын 200 хүү күүсеткен. 1 хойдан 1,8 кг дүктү кыргып алган.

Артель Кызыл МТС-тин дузалаачызы-биле тарылга шөлүн 1245 гектар кылып калбарткан, тараа, картофель, ногаа культураларының тарылга планын ажыр күүсеткен. Ол ышкаш сиген планын база күүсеткен. Эрткен чылдың тарылгазының колдуун бүр болгаш курукка черлерге чорутканындан мурнунда чылдардаазындан албекшилиг дүжүт ажалы алдынган. Тараанын дүжүү гектардан 16 центнер болган. Ынчангаш колхоз күрүнеге дүжүр планын болгаш МТС-тин натура-төлевирин чогуур хуусаазында күүсеткен.

Колхоз тургустунганындан бөөр организас, ажыл-агый талазы-биле өзөөн быжыккан.

Эрткен ажыл-агый чылында колхозтуң ажыл-ишчилери чер-чер Советтериниң сонгулдаларынга алдар кылдыр ында өте школаны келир өөредилге чылында оларга ыяжын белеткеп эгелээн. Колхоз баштаар чери өреге бүрүзүнде чеже ажылдаар кижи барын өөренип көрүп турган белеткээр ыяшты планкап берген.

Колхозчулар токпак ыяш белеткээрингe бүгү-ле таарымчалыг байдалды ажылдап турарлар. Ылангыя ажылдаарынга дүргенин барымдаалаан 3—4 кижи кылдыр болгунежин алган ажылдап турар. Бижи бүрүзү болуунуң планныг ыяжын февраль 20-де дооскан турарын хүлээнген.

К. ХОВАЛЫГ.

Соңгулда мурнунуң хүлээлгези

Чаа-Хөл районнуң «Тинелге» колхозунуң ажыл-ишчилери чер-чер Советтериниң сонгулдаларынга алдар кылдыр ында өте школаны келир өөредилге чылында оларга ыяжын белеткеп эгелээн. Колхоз баштаар чери өреге бүрүзүнде чеже ажылдаар кижи барын өөренип көрүп турган белеткээр ыяшты планкап берген.

Номчукчуларның бижип турары

Өвүр районнуң «Торгалыг» колхозунуң почтачызы Кызыл-оол колхозчуларның чорудар чагаа-бижиктерин районнуң харылзаа конторазынга неделяда 3 катап чедирип, оон почтаны ап турар. Почтаны колхозка эккелгеш, колхозчуларның солуннарын, журналларын, чагааларын эзелериниге дораан чедирип берип, ырак кыштаңларда, фермаларда малчындарның чагыдарын, чагааларын чорудуп турар.

Чер-чер Советтерингe сонгулдаларга белеткелдер үеликде почта чедирилгезин саадатпас дээш Кызыл-оол хүлээлге алган ажылдап турар.

К. Дыртый-оол.

• • •

Улуг-Хем районнуң Киров аттыг колхозунуң тудуг бригадазының кереезеен тудугжулары колхозтуң 5 машиналарынга гаражты чүдүп ажылдалга киргген. Гараж машина септээрниге таарыштыр деритинген. Машиналарны долузу-биле ажылдаарынга болгаш чолаачыларның ажылдаарынга таарымчалыг байдал тургустунган.

Часкы тарылганың болгаш дүжүт ажаан алыышкынының үеликде тракторлар, комбайннар үргүлчү үрелип, ажылдың шыварын кулуулдып, хөй чидиригни болдурганы дээш Кызыл МТС-тин алрезинге колхозчулар шүүмчүлелги таварыштырган. Комбайнер Анисимов 50 гектарны 2 ай дүргүзүнде кезип, улут чидиригни болдурган.

Колхоз баштаар чер, партия организациязы (секретары Чамбалдоо), көдээ Совет (даргазы Домбаалаң) бүдүргеге ажылынче кичээнгей салгаш, колхозчу ишчилерниң культурлуг амыдыраа чүрүттелгазынче эвээш кичээнгей салып келген. Лекция, беседа чорбайн турар. Колхозта туттунган клуб колхозчуларның культурлуг одаа болган турар үжүрлүг. Клуб четче кылдынмаан болгаш деритинмээн. Ишти соок, сонгалары чангыс каът, печка бар-даа болза одавайн турар, ишти чугайлатынмаан, тыва дыл кырында көскү агитацияның лозунг, плакаттары чок.

Колхоз 1957 чылда Чинге-Дагның тарылга шөлүнге колдадыр бүгү тараа культураларының шөлүн 1500 гектар чедирер болгаш бир гектардан 18 центнер дүжүттү, картофельдың бир гектарындан 120, ногааларынындан 110 центнерни алыр. Малга четчир санныг сигенни, силостуң ногаан массазын белеткээр болгаш хөй чылдыг болгаш чангыс чылдыг сигеннерниң шөлүн калбартыр. Бир саар инек бүргүзүнге-ле 10 тонна силосту белеткээр. Суурда бүгү чүрүттелга бажыңнарын крышалаар, шала туткан бажыңнарны доозар болгаш чангыс аай хевирлиг 8 чүрүттелга бажыңнарын тудар. 1 чүнар бажыңны тудуп ажылдалга киирер. Бызаага, хойга, хаванга эки шынарлыг 4 кажаанны тудар болгаш сүт-бараан фермазында хөй күш киирер ажылларны механизастаар.

Артельдың ажыл-агыйында илерээн четпестерни дарый чайладыр дугайында колхозчулар отчёт-сонгулдалыг хуралга тодаргай саналларын бергеннер. 1957 ажыл-агый чылында сорулгаларның төлазы-биле тодаргай хемчегларни айытқан доктаалды отчёт-сонгулдалыг хурал хүлээп алган.

А. СОДУНАМ,
«Шыныың» тускай корреспондентизи.

Бистин кандидаттарывыс

ЧОННУҢ КАДЫЫ ДЭЭШ БАРААН БОЛУКЧУ

Танышпазы азы көрбээни, ынчалза-даа оон дугайында эзээн эки чүүлдерни дыннаанны кижите ужуражыр деп бар чорда, болдунар ужуражмышкынның дугайы, оон кандыг болуру угаанга янзы-бүрү-ле болуп турар. Ол ышкаш область Советинин депутадынга кандидат Маргарита Александровна Исаевага ужуражыр дээш областың кижи эмнелгезинче бар чорумда база ындыг болган. Эш Исаеваның сураан, оон эки эмчи дээрзин шагда-ла дыңнаан мен. Ынчалза-даа оон бодун черле көрүп көрбээн. Кандыг кижи ирги дээрзинин сонуургалы мээн угаанымга хөлеге дег эдерип-ле тур. Бир бодаарымга улгады берген, бажының дүгү ыыр, ширини шырайлыг-даа ышкаш, бир бодаарымга кижи ортузу азынныг, чингезимээр шилиндек, чазык, хөлүг-даа ышкаш.

Бызылдың Ленин кудумчузунда ийи каът эмнелге бажыңынга терапевт салбырга чеде бергеш, салбырның эргелекчизи эмчи эш Исаевага ужуражыры-биле манап олур мен. Бир улгады берген кижи, эмчиден сегээш үндүр бижидинкен кадайын уткып алды. Оларның ужуражышкынын, өөрүшкүзүн көргеш, бо бала-ла мында ажылдап турар коллективтиң, ында эргелекчилеп турар эш Исаеваның ажыгының түңнели-дир ийин деп болдым. Черле сонуургаш, канчаар аарын турзуңар, эмчилер кайы хире дузалады деп айтырдым.

— Маңаа чаарби ийи хондум, эмнелгеге канчап чедип келгенимни билбес мен, медерелим ышкындырган турган. Чүрээм аарыг, кызым ам аажок экижээн, эмчилер эки-ле дузалады, оларга өөрүп четирленимни илередир сөс безин тыппас-тыр мен. Ам урулгарымче чанарым бо,—диди-дир. Ол эш-биле уламчылап чугаалажыр деп олурумда, эмчи сестразы мени эш Исаеваның кабинединче чалады.

Эш Исаеваның кабинединге кире бергеш, мендилештивис. Белгеним ужурун чугаалаадым. Маргарита Александровна аңаа боланып олур. Оон хүлүмзураан:

—Мээн амыдыралымда солунга бижиир хире онза чүве чок хире-дир, бистин эмнелгевистиң ажылында эзээн чедишкиннер харын бар, ынчалза-даа ол чүүлге мээн өзөс, харын мээн-биле кады ажылдап турар эштериниң, бүгү коллективтиң ажылының түңнели болгай,— дей-дир.— Ажылывыста четпестер ам-даа бар, эмнелгениң бажыңы тар, оон түңнелинде эмчиде чыдып турар аарыг улуска бүгү-ле бар болдунар, таарымчалыг байдалды тургузуп шылавайн турар бис.

Оон соонда эмчилер М. Зимина, А. Спиридонов, сестралар Н. Мукина, Ф. Львова, ажаакчылар А. Концева, А. Турова олардың эки ажылдап турарын чугаалады.

Маргарита Александровна Исаева кончуг болуун, биче сеткилдиг, болун мактатынмас, ажыл-херекке дүвүрээзин чок кижи, ынчалза-даа шиитпирлиг кызымак.

— Бичинде даг инженери болуксаң чораан мен, ынчалза-даа чоорту эмчи болуксаары мээн күзелим апарган. Кижиниң тынын алыр, оон аарыг-хилинчээн чигедир деп чүве улуг аас-кежик,— деп Маргарита Александровна чугаалаан. Эмчи институдун дооскаш, Совет Эвилелиниң бир-ле ырак районунга барып ажылдаар деп шиитпирлеп алганын, Тываже чоруур дээш Тыва дугайын сураглап, билип ап турганын, оон Барыын-Хемчикке кээп ажылдай бергеш, баштайгы бергелерге таваржып, аът мунун билбези, тыва дыл билбези ажылга шаптыктарлыг турганын, чоп-биле таныжып, тыва дылга өөренип эгелээш, чоннуң үнелелин чедип алганын сакып чугаалады.

Эш Исаева Башкир АССР-ге төрүүнген, оон найыслалы Уфа хоорайга өскен болган аңаа эмчи институдун дооскан. Чамдык кижилер ынчалза улуг хоорайга институтту дооскаш, ында дөргүл-төрелиниң, таныш-көрүжүнүн чаныга артып калырын, болгунуң дыжын, сонуургалын сүрер боор чүве болгай. А эш Исаева дээрге мун-муң ыраттар ада-өгбезиниң чүс-чүс чылдарда чүрүттүп өрүп келгени быдаргай кошкун амыдыралын «социалистиг чаа амыдыралче — колхозтарже, өглерлеп — чылыг, чырык бажыңнарже, культураның, өрүм-билигниң өрүүнче массалыг-биле кирип турганының чылдары болгай. Бо төөгүлүг үеде эмчи эш Исаева болуунун үлүгүн ол чугула ажыл-херекке киириштиргенин Барыын-Хемчик районнуң ажылчы чону билир болгаш үнелээннер. Ол үеде эмчиниң ажылдаарынга бергелер таваржып турган, аъттыг, чадаг, колхозтарже, сууржун амыдырыче чөчөгеш-биле шилчиваан аратгарның өг-бүлелиниге чедип, аарыг кижилерни эмнеп, арыг-шевер, чаа чүрүттелга дугайын оларга чугаалап берип, чоннуң кадыкшылын, культуразын бедидери дээш күжүн харамнанмайн эш Исаева ажылдап турган.

Маргарита Александровнаның аалдек сагыш човангырын эмчиде аарыг улус-даа, эмнелгениң ажылдакчылары-даа чугаалап турарлар.

— Эмчи кижиниң ажылының түңнели түгле аарыгны тып, эм бөөриниде өвес, харын база оон болунун аажы-чанын, аарыг улус-биле канчаар чугаалажып, оларны канчаар хүлээп алырынан дыка хамааржыр. Ол кижиниң ажылын, өг-бүлелиниң байдалын база сонуургаш көөр кижи мен,—деп эш Исаева чугаалаан.— Аарыг кижилериниң иштинде кандыг-даа кижилер турар. Чамдык кижилер аалында уруг-дарыглыг, чамдык кижилер түр ажылдавас апарганы дээш сагыш човаар, чамдыктары мунгак, чамдыктары эскет чок болгулаар. Оларга эн-не чоок, эн-не кузенчиг тема-биле, чижээ, ие кижилер-биле оон урулгарының дугайын, колхозчу кижи-биле оон колхозунун байлаалың, оон ажыл-ижинин дугайын чугаалажырга, оларның сеткил-сагыжы өөрүүр. Оларбиле ынчаар чугаалажырга, аарыг кижиниң аарының чылдагааннарын билип алырынга, эмнээринге, аарыг кижини сергедиринге аажок дузалаар чүве,— деп эш Исаева база чугаалап турар.

Маргарита Александровна кады ажылдап турар ажылдакчыларының ажылынга, оларның билиин, мергежилин бедидерине дузалажып турар. Ында ажылдап турар сестраларның өөредилгелиг хуралын неделя санында чорудуп, ацаа эки ажылдап турарларның ажылының дүжүлгазын, эмнээр ажылда чаа ажыттынган арганарны, аарыг кижилерни канчаар ажаап эмнээрин болгаш өске-даа айтырыгларны шилчиваан. Ажылакчы ажылдакчыларның өөредилгезин база доктаамал чорудуп турарын чурумчуткан. Салбырның ажылдакчылары хүннүн-не биче кады чыглып алгаш, эрткен хонукта эмнелгеге чүү болганны чугаалажып турар. Ол хуралчыгаштарга эмчилерден аңгыда, сестралар, ажаакчы ажылдакчылар аарыг улустун байдалын база илеткеп турарлар.

Ажылдакчы кижи бүргүзүнүң ажылдаар шагы өйлүг болуру чугаажок, ынчалза-даа эш Исаева эмнелгеге үргүлчү кээп, эмчилериниң, сестраларының, ажаакчыларының ажылын хайгаарап, болу эмнээр ажылды боттандырып турар. Оон-биле чергелештир, аарыг улустун чылар черин, аъш-чемин доктаамал таарыштырып, сагыш човангыр ажылдап турар. Бодунун мергежилин чүгле кады ажылдап турар эштериниге өвес, харын-даа өске салбырда ажылдап турар эштерге күзелин-биле дамчыдып турар. Кызылдың медицина училищезинде база башкылап турар.

Билиин хүн-бүгү бедитпес болза, кижи эки үре-түңнелиг ажылдап шыдавас хөөрзин эш Исаева эки билир. Медицинага хамаарышкан солун-сеткүүлдерни чагыдып алган, ында бижиттинип турар чаа чүүлдерни ажылынга ажыгчаан турар, эн ылангыя чүрек болгаш хан-дамыр аарыгларын эмнээриниң талазы-биле эзээн чаа чүүлдерни ажылынга ажыглаан.

Маргарита Александровна Исаеваның болгаш оон удуртуп турары коллективинин өөредилгезин база доктаамал чорудуп турарын чурумчуткан. Салбырның ажылдакчылары хүннүн-не биче кады чыглып алгаш, эрткен хонукта эмнелгеге чүү болганны чугаалажып турар. Ол хуралчыгаштарга эмчилерден аңгыда, сестралар, ажаакчы ажылдакчылар аарыг улустун байдалын база илеткеп турарлар.

Ажылдакчы кижи бүргүзүнүң ажылдаар шагы өйлүг болуру чугаажок, ынчалза-даа эш Исаева эмнелгеге үргүлчү кээп, эмчилериниң, сестраларының, ажаакчыларының ажылын хайгаарап, болу эмнээр ажылды боттандырып турар. Оон-биле чергелештир, аарыг улустун чылар черин, аъш-чемин доктаамал таарыштырып, сагыш човангыр ажылдап турар. Бодунун мергежилин чүгле кады ажылдап турар эштериниге өвес, харын-даа өске салбырда ажылдап турар эштерге күзелин-биле дамчыдып турар. Кызылдың медицина училищезинде база башкылап турар.

Билиин хүн-бүгү бедитпес болза, кижи эки үре-түңнелиг ажылдап шыдавас хөөрзин эш Исаева эки билир. Медицинага хамаарышкан солун-сеткүүлдерни чагыдып алган, ында бижиттинип турар чаа чүүлдерни ажылынга ажыгчаан турар, эн ылангыя чүрек болгаш хан-дамыр аарыгларын эмнээриниң талазы-биле өзөөн чаа чүүлдерни ажылынга ажыглаан.

Маргарита Александровна Исаеваның болгаш оон удуртуп турары коллективинин өөредилгезин база доктаамал чорудуп турарын чурумчуткан. Салбырның ажылдакчылары хүннүн-не биче кады чыглып алгаш, эрткен хонукта эмнелгеге чүү болганны чугаалажып турар. Ол хуралчыгаштарга эмчилерден аңгыда, сестралар, ажаакчы ажылдакчылар аарыг улустун байдалын база илеткеп турарлар.

«Аваныстың дириг арттарынга бүзүреливисти чидирген турган бис. Бир өвес аваныс сегивейн бистен чарылган болза, бис эгитинимес чидиригге таваржыр, өскүс арттар турган бис. Ам эмчилериниң, Маргарита Александровна силерниң эки эмнээриниңнерниң түңнелинде бистин аваныс экирээш биске чедип келди. Силерге ужуу-биле четирлиивис».

Бо сестер болза, эш Исаеваның эки ажылының түңнели-дир. Оон шак ынчаар чонга ак-сеткилдиг бараан болуп чоруурун дээш эш Исаеваны область Советинин депутадынга кандидат кылыр дешпитгеш. Ол бедик үнелелди эш Исаева шынаалыг шыдаар.

Т. НОРБУ.

Парлатынмаан чагааларның изи-биле

Чөөн-Хемчик районнуң Чадаана хоорайда № 1 ортумак школаның өөредилге-кижизидилгелиг ажылынын кошкаанда чамдык өөренирчилерниң чаңгыдай бергенин, ол школада күрүне ханыырылгазында өөренип турар үрүтларны районодан четпес хаңдырып турарын кижи бижикчи редакцияга бижээн. Ол дугайында редакция СЭКП райкомунга мөгеэлээн.

Партия райкомунуң пропаганда болгаш агитациязы килдизинин эргелекчизи Куулардың редакцияга дыннатканы болза, школаның өөредилге-кижизидилгелиг ажылын болгаш районо эргелекчизи Содиптиң школаны материал талазы-биле четпес хаңдырып турарын школада партия эте организациязының хуралынга чугаалашкан. Школаның үне берген үрүтларны дедир келдиргеш, ам өөренип турарлар. Четпейн турган ыдык-хеп, өрүн-дажек херекселдерни районо школага бергеш.

Төрээн чуртка улам хөй сүт продуктуларны берээл!

Эштер малчыннар! Хакасия-биле чарышка бирги чер дээш демиселди кошкатпаалы

* * *

Областың районнарының колхозтарында эзт-сүт угланыышкынныг инек бүрүзүнден сүт саалдазы

Районнар	1957 ч. февраль 1-ге чедир сагган сүт (кг-биле)
Бии-Хем	262,8
Таңды	181,9
Каа-Хем	180,2
Тоҗу	164,7
Өвүр	164,5
Улуг-Хем	160,1
Кызыл	147,3
Чөөн-Хемчик	134,7
Сүт-Хөл	131,2
Чаа-Хөл	105,2
Барыын-Хемчик	80,0
Эрзин	77,9
Тес-Хем	58,9
Бай-Тайга	46,6

Областың совхозтарында инек бүрүзүнден сүт саалдазы

1957 чылдың февраль 1-ге чедир сагган сүт (кг-биле)

«Элегес»	660
«Өөк»	401
«УТБА 25 чылы»	308
«Межегей»	308

Областын совхозтарының мурнакчы саанчылары

Фамилиялары	Совхозтар	1957 ч. февраль 1-ге чедир инек бүрүзүнден сагган сүт (кг-биле)
А. Е. Белова	«Элегес»	797
В. Чащина	«Элегес»	773
А. Грачева	«Элегес»	766
Д. Сувак	«Элегес»	722
Н. Нефедова	«Элегес»	646
Н. А. Янова	«Элегес»	604
Оюн Клара	«Элегес»	586
Нару Милия	«Межегей»	459
О. Мигачева	«Өөк»	450
Е. Петренчук	«Өөк»	445
М. Апоненова	«Өөк»	426
Е. Вейрам	«Межегей»	394
А. Козлова	«Межегей»	387
М. Жмак	«Өөк»	363
А. Тамбаныг	«УТБА 25 чылы»	359
А. Кандан	«УТБА 25 чылы»	348
А. Попова	«Өөк»	343
В. Сандыкпан	«Межегей»	332
Изместьева	«УТБА 25 чылы»	330
Сотна Чекпак	«УТБА 25 чылы»	319
Ондар Норжумаа	«УТБА 25 чылы»	319
Сат Адама	«УТБА 25 чылы»	301
Е. Ярусова	«УТБА 25 чылы»	283
Т. Шаравин	«УТБА 25 чылы»	263
С. Монгуш	«УТБА 25 чылы»	233

Эрзин районда

Район пиитизи-биле 1956 чылда инек бүрүзүнден ортумаа-биле ооң иеринде чылдазынган 246 кг хөй сүттү саан алган. Ол-ла үеде «Чаа орук» колхозтуң инектерден сүт саалдазы немешкен. «Кызыл сыдыс», «Сталинчы орук» колхозтарның бо чылдың февраль 1-ге чедир инек бүрүзүнден сүт саалдазы эрткен чылдың ол-ла үеинде турганындан ковудаан.

Ынды-даа болза, районда сүттүг малдың продуктулуу куду дешпеде. «Коммунизмче орук» колхозда (даргазы эш Шойжун эрткен ажыл-агый чылында инек санынан 560 кг сүттү саар турган чүгле 431 кг-ны саан алган. Баштаар чер сүттүг малдың продуктулуун бедидер талазы-биле хемчегларни четпес боттанырын келген, бо артыкшыл сүт үчүлү ажыглаа чедир саныргай байдалда, бо четпестерни дарый чайлаары чүгүлү.

Районун бүгү малчылары чаа ажыл-агый чылында районга пиитизи-биле инек бүрүзүнден ортумаа-биле 750 кг сүттү саан алырының дүгайында социалистиг хүлээлгелерни алганнар. Ам хамык ужур хүлээлгелерни күүсеткен арткан.

И. ПУГОВКИН.

ОБЛАСТЫҢ КОЛХОЗТАРЫНЫҢ МУРНАКЧЫ СААНЧЫЛАРЫ

Саанчыларның инициалы болган фамилиялары	Районнар	Колхозтар	1957 ч. февраль 1-ге чедир инек бүрүзүнден сагган сүт (кг-биле)
У. И. Садакова	Бии-Хем	«Кызыл тараачын»	661
Д. Р. Завьялова	Бии-Хем	«Кызыл тараачын»	658
З. П. Фролова	Таңды	«Революцияның чалбыжы»	627
Л. Дышпык	Бии-Хем	«Кызыл тараачын»	610
М. П. Шумова	Таңды	«Революцияның чалбыжы»	587
Х. Тарыймаа	Таңды	«Революцияның чалбыжы»	572
Коровина	Бии-Хем	«Кызыл тараачын»	546
Т. А. Шведова	Таңды	«Революцияның чалбыжы»	545
П. П. Формова	Бии-Хем	Кочетов аттыг	522
А. Д. Дюбина	Бии-Хем	«Кызыл тараачын»	505
М. Г. Березикова	Таңды	«Революцияның чалбыжы»	456
В. В. Елисеева	Бии-Хем	Кочетов аттыг	481
М. Биче-уруг	Бии-Хем	«Кызыл тараачын»	474
К. И. Шалзмова	Бии-Хем	«Кызыл тараачын»	454
К. В. Боброва	Таңды	«Революцияның чалбыжы»	449
Санчы Кек-ыыс	Улуг-Хем	«Күш-ажылдың хостуу»	448
К. Н. Варламова	Таңды	«Революцияның чалбыжы»	446
М. И. Кудашева	Бии-Хем	Кочетов аттыг	437
А. Решетова	Бии-Хем	«Тиилелге»	433
К. А. Бунина	Таңды	«Революцияның чалбыжы»	425
О. Бильчирмаа	Таңды	«Революцияның чалбыжы»	390
З. Князева	Каа-Хем	«Тиилелге»	410
А. Т. Болотова	Таңды	«Революцияның чалбыжы»	399
Т. Ф. Быстрова	Таңды	«Революцияның чалбыжы»	381
И. С. Толмачева	Каа-Хем	«Тиилелге»	381
Н. Ч. Байкара	Кызыл	«Х Улуг хурал»	379
Е. В. Тимофеева	Бии-Хем	Кочетов аттыг	378
А. С. Золотухина	Бии-Хем	«Кызыл тараачын»	374
З. Т. Толбаева	Бии-Хем	«Кызыл тараачын»	371
Ш. Сундуй	Бии-Хем	«Кызыл тараачын»	360
К. М. Якунина	Каа-Хем	«Тиилелге»	360
Е. С. Варламова	Таңды	«Революцияның чалбыжы»	353
Тюмош Зоя	Улуг-Хем	«Күш-ажылдың хостуу»	352
Н. Хузунай	Тоҗу	«Май 1-зи»	351
А. Г. Новоселова	Бии-Хем	«Тиилелге»	348
М. Хлебникова	Каа-Хем	«Кызыл тук»	348
Г. Пахомова	Улуг-Хем	«Күш-ажылдың хостуу»	347
А. Бартына	Бии-Хем	«Кызыл тараачын»	347
Х. Яңмаа	Улуг-Хем	Ленин аттыг	344
М. Серекей	Улуг-Хем	Ленин аттыг	342
К. Стародумова	Каа-Хем	«Кызыл тук»	338
С. П. Чадаш	Бии-Хем	«Кызыл тараачын»	336
О. Х. Чимбиян	Каа-Хем	Молотов аттыг	335
У. Биче-уруг	Бии-Хем	«Кызыл тараачын»	334
М. Гуполова	Бии-Хем	Ленин аттыг	330
Бахарева	Каа-Хем	Молотов аттыг	328
К. С. Сугаракова	Бии-Хем	«Тиилелге»	328
П. С. Болеева	Бии-Хем	«Искра»	319
Б. С. Элескей	Бии-Хем	«Кызыл тараачын»	315
К. Мамонтова	Улуг-Хем	«Күш-ажылдың хостуу»	315
Л. Кыргыс	Улуг-Хем	«Күш-ажылдың хостуу»	312
Т. А. Маханникова	Бии-Хем	Кочетов аттыг	311
Т. П. Шавылак	Каа-Хем	«Октябрь 14 чылы»	307
А. Т. Самарина	Каа-Хем	«Тиилелге»	307
В. Серебренникова	Каа-Хем	«Кызыл тук»	305
А. Чиңмаа	Каа-Хем	«Тиилелге»	304
М. Горохова	Каа-Хем	«Тиилелге»	300
Т. Серинмаа	Улуг-Хем	Маленков аттыг	298
П. П. Лузина	Таңды	«Кызыл партизан»	297
Т. Сайбырба	Улуг-Хем	Маленков аттыг	296
Старикова	Каа-Хем	Молотов аттыг	295
О. Сиилиңмаа	Улуг-Хем	Ленин аттыг	293
К. С. Доя	Улуг-Хем	Маленков аттыг	293
А. П. Спиридонова	Таңды	«Кызыл партизан»	288
Е. М. Решетникова	Бии-Хем	«Искра»	286
Е. К. Бочкарева	Таңды	Жданов аттыг	286
Н. Б. Норжумаа	Тоҗу	«Май 1-зи»	285
М. А. Верьясова	Каа-Хем	«Тиилелге»	284
А. С. Клепикова	Таңды	Жданов аттыг	283
К. П. Кондаракова	Каа-Хем	Молотов аттыг	283
Т. Байкара	Бии-Хем	Кочетов аттыг	283
Дамба Зренчин	Бии-Хем	Ленин аттыг	283
М. Е. Теплых	Бии-Хем	«Тиилелге»	278
П. Долун	Улуг-Хем	Ленин аттыг	278
З. Г. Рыженкова	Таңды	«Кызыл партизан»	277
П. Чанчимаа	Улуг-Хем	Ленин аттыг	275
К. Кыргыс	Кызыл	«Х Улуг хурал»	273
В. Луконина	Бии-Хем	«Искра»	271
А. И. Попова	Таңды	«Революцияның чалбыжы»	270
А. А. Глушкова	Бии-Хем	«Тиилелге»	269
Л. А. Янова	Каа-Хем	«Октябрь 14 чылы»	269
А. Е. Яковлева	Каа-Хем	Молотов аттыг	268
Байкара Спынай	Бии-Хем	Ленин аттыг	268
О. Д. Сезенмаа	Сүт-Хөл	«Сталинчы орук»	267
А. Анчимаа	Каа-Хем	Молотов аттыг	267
М. Уйнук-ыс	Улуг-Хем	Ленин аттыг	266
Т. Кара-Сал	Чөөн-Хемчик	«Коммунизмче орук»	265
М. Кошкар-оол	Улуг-Хем	«СЭКП XIX съезжизи»	263
С. Х. Норжумаа	Сүт-Хөл	«Сталинчы орук»	261
Х. Адыя	Тес-Хем	Калинин аттыг	261
Т. Ак-оол	Улуг-Хем	Ленин аттыг	259
М. Хроменко	Таңды	Калинин аттыг	258
Е. Соколова	Таңды	Сталин аттыг	255
Г. Н. Шахова	Таңды	«Кызыл партизан»	255
А. И. Пирогова	Бии-Хем	«Искра»	254
Н. М. Гаркалова	Бии-Хем	«Искра»	254
Ш. Кончин	Улуг-Хем	«СЭКП XIX съезжизи»	253
К. Аналтан	Чөөн-Хемчик	«Коммунизмче орук»	251
Н. С. Хамыт	Сүт-Хөл	Киров аттыг	250
Н. Шнурова	Каа-Хем	Молотов аттыг	249
В. Кыргыс	Кызыл	«Х Улуг хурал»	248
Байды	Өвүр	«Коммунизмче орук»	248
Б. С. Куку	Тоҗу	«Совет Тыва»	247
Т. Дижитмаа	Каа-Хем	«Тиилелге»	247
Д. Д. Чодуу	Улуг-Хем	Маленков аттыг	246
Е. В. Сергеева	Таңды	«Революцияның чалбыжы»	246
Е. Петенева	Улуг-Хем	«Күш-ажылдың хостуу»	245
Т. Анай	Улуг-Хем	Маленков аттыг	244
М. Мыйдон	Чөөн-Хемчик	«Коммунизмче орук»	243
Н. М. Александрова	Бии-Хем	«Искра»	242
Е. Кажтырева	Бии-Хем	«Искра»	241
Натпит Сузут	Тес-Хем	Калинин аттыг	241
В. Я. Хлебникова	Каа-Хем	«Кызыл тук»	240
М. Биче-уруг	Чөөн-Хемчик	«Искра»	234
Кол Курайбай	Тоҗу	«Совет Тыва»	234
Ооржак Чечен	Таңды	«Кызыл партизан»	233
Г. Биченей	Тоҗу	«Совет Тыва»	232
Л. Е. Соколова	Таңды	Жданов аттыг	230
О. М. Попова	Бии-Хем	«Искра»	226
Севен Маадыр	Бии-Хем	Ленин аттыг	225
В. Т. Каймазова	Каа-Хем	«Октябрь 14 чылы»	225
Мартыненко	Таңды	Калинин аттыг	221
М. М. Увана	Сүт-Хөл	«Сталинчы орук»	220
О. О. Хорлуу	Сүт-Хөл	«Сталинчы орук»	220
Дака	Өвүр	«Коммунизмче орук»	218
Ф. Байкара	Кызыл	«Х Улуг хурал»	217
О. К. Чалбак	Сүт-Хөл	Киров аттыг	216
Монгуш Анай	Чөөн-Хемчик	«Искра»	215
М. И. Печенова	Таңды	«Революцияның чалбыжы»	215
М. М. Юркина	Таңды	«Кызыл партизан»	213
Ондар Анай-Кек	Кызыл	«Тиилелге»	212
М. Чепикова	Каа-Хем	«Октябрь 14 чылы»	211
А. Дмитриева	Кызыл	«ТАРН 12 съезжизи»	210
А. Давазалай	Каа-Хем	«Тиилелге»	209
У. Конных	Таңды	Калинин аттыг	208
В. Левых	Таңды	Калинин аттыг	207
Дозатпа	Өвүр	«Коммунизмче орук»	202
О. К. Ондар	Кызыл	Сталин аттыг	201
Айырмаан	Өвүр	«Коммунизмче орук»	200
И. Г. Фефелова	Таңды	Жданов аттыг	200
М. Долгар	Бии-Хем	«Кызыл сыдыс»	199
Байкара Зниннкара	Бии-Хем	Ленин аттыг	199
Д. Кичилдей	Улуг-Хем	Киров аттыг	198
Адыя Мукчук	Каа-Хем	«Тиилелге»	198
Т. П. Горшевина	Каа-Хем	«Тиилелге»	198
О. Б. Саарбай	Кызыл	«ТАРН 12 съезжизи»	197
Е. П. Лемясьева	Кызыл	«ТАРН 12 съезжизи»	196
Т. Чанчинмаа	Улуг-Хем	Киров аттыг	196
Х. Уванзай	Тес-Хем	Калинин аттыг	195
З. Бадыраа	Тес-Хем	Калинин аттыг	195
Чыртак-ыс	Таңды	Сталин аттыг	194
Н. И. Пяткина	Таңды	«Кызыл партизан»	194
Ондар Өлчей	Чөөн-Хемчик	«Октябрь 30 чылы»	192
В. Г. Иванова	Таңды	Жданов аттыг	190
А. Кармалитова	Таңды	Калинин аттыг	188
А. Петренко	Таңды	Калинин аттыг	187
Е. Глазырина	Таңды	«Революцияның чалбыжы»	185
Оюн Тумат Анай	Таңды	Буденный аттыг	184
Монгуш Дунчу	Чөөн-Хемчик	Ленин аттыг	184
Е. В. Сизина	Бии-Хем	«Кызыл сыдыс»	182
Д. Серенмаа	Улуг-Хем	Киров аттыг	182
Е. К. Агапова	Таңды	Жданов аттыг	182
М. Слесарева	Таңды	Калинин аттыг	181
Д. Бичимик	Чөөн-Хемчик	«Октябрь 30 чылы»	181
Б. С. Саргай	Кызыл	Сталин аттыг	180
Д. Бурутжел	Улуг-Хем	Киров аттыг	180
И. Касимова	Таңды	Жданов аттыг	178
В. Хабарова	Бии-Хем	«Кызыл сыдыс»	178
Ооржак Кеш	Чөөн-Хемчик	Калинин аттыг	178
Түлүш Анайбан	Кызыл	«10 Улуг хурал»	178
Сат Ховаа	Чөөн-Хемчик	Ленин аттыг	177
Бапуш Сандынпан	Кызыл	«ТАРН 12 съезжизи»	176
Е. Платонова	Таңды	Сталин аттыг	176
М. Серминмаа	Чөөн-Хемчик	«Искра»	176
В. И. Биче-оол	Кызыл	«ТАРН 12 съезжизи»	176
Чеботаева	Таңды	Сталин аттыг	175

* *

Областың мурнакчы колхозтарында инек бүрүзүнден сүт саалдазы

Колхозтар	Районнар	1957 ч. февраль 1-ге чедир сагган сүт (кг-биле)	1956 ч. февраль 1-де турганы (кг-биле)	1956 чылга деңнээргe 1957 чылда сагган сүттүң хуузу
«Революцияның чалбыжы»,	Таңды	386	263	146,7
«Кызыл тараачын»,	Бии-Хем	338	219	154,3
«Күш-ажылдың хостуу»,	Улуг-Хем	284	266	106,6
«Тиилелге»,	Бии-Хем	278	263	105,7
Кочетов аттыг,	Бии-Хем	258	255	101,1
«Октябрь 14 чылы»,	Каа-Хем	252	206	122,3
Молотов аттыг,	Каа-Хем	242	208	116,3
Маленков аттыг,	Улуг-Хем	236	140	168,5
«Тиилелге»,	Каа-Хем	227	142	160,0
«Искра»,	Бии-Хем	221	268	82,4
«Кызыл тук»,	Каа-Хем	199	262	75,9
Ленин аттыг,	Бии-Хем	189	173	109,0
«Тиилелге»,	Чаа-Хөл	185	71	260,5
«Май 1-зи»,	Тоҗу	176	90	195,5
Жданов аттыг,	Таңды	160	164	97,5
«Кызыл сыдыс»,	Бии-Хем	160	167	95,8
«Сталинчы орук»,	Каа-Хем	159	189	84,1
«Х Улуг хурал»,	Кызыл	158	164	96,3
Калинин аттыг,	Тес-Хем	156	60	260,0
«Ленин орук»,	Барыын-Хемчик	156	33	472,7
Киров аттыг,	Улуг-Хем	153	81	190,0
«Совет Тыва»,	Тоҗу	146	115	127,0
«Октябрь 30 чылы»,	Каа-Хем	140	168	83,3
«Кызыл сыдыс»,	Эрзин	140	72	194,4
Ворошилов аттыг,	Каа-Хем	139	168	82,7
«СЭКП XIX съезжизи»,	Улуг-Хем	137	90	152,2
Жданов аттыг,	Улуг-Хем	135	87	155,1
Калинин аттыг,	Таңды	134	146	91,7
«Ленинчи орук»,	Каа-Хем	133	112	118,8
«ТАРН 12 съезжизи»,	Кызыл	128	140	91,4
«Сталинчы орук»,	Эрзин	127	46	276,0
«Совет Тыва»,	Кызыл	126	109	115,5
Молотов аттыг,	Бай-Тайга	124	30	413,3
«Коммунизмче орук»,	Эрзин	123	47	261,7
«Кызыл партизан»,	Таңды	123	112	109,7
«Искра»,	Чөөн-Хемчик	121	144	84,0
«Кызыл тараачын»,	Барыын-Хемчик	120	75	160,0
Ленин аттыг,	Улуг-Хем	114	102	111,6
«Совет Тыванын 5 чылы»,	Өвүр	114	86	132,6
«Совет Тыванын 5 чылы»,	Барыын-Хемчик	110	55	200,0

Областың колхозтарының мурнакчы фермалары

Фермалар	Колхозтар	Районнар	1957 ч. февраль 1-ге чедир инек бүрүзүнден сагган сүт (кг-биле)
Туран,	«Кызыл тараачын»,	Бии-Хем	524
Марачёвка,	«Революцияның чалбыжы»,	Таңды	491
Билелиг,	«Кызыл тараачын»,	Бии-Хем	492
Төп,	«Тиилелге»,	Каа-Хем	363
Халын,	Кочетов аттыг,	Бии-Хем	356
Бирги СБФ,	«Күш-ажылдың хостуу»,	Улуг-Хем	318
Төп,	Молотов аттыг,	Каа-Хем	310
Соеш,	«Тиилелге»,	Бии-Хем	295
Балгазын,	«Революцияның чалбыжы»,	Таңды	269
Могай,	«Искра»,	Бии-Хем	247
Тарлаг,	Ленин аттыг,	Бии-Хем	237
Ийиги СБФ,	«Күш-ажылдың хостуу»,	Улуг-Хем	229
Шивилиг,	«Тиилелге»,	Каа-Хем	213
Халын,	Калинин аттыг,	Таңды	197
Эрги ферма,	«Искра»,	Бии-Хем	195
Уургайлыг,	Калинин аттыг,	Таңды	192
Төп,	Жданов аттыг,	Таңды	190
Арыг-Бажы,	«Искра»,	Чөөн-Хемчик	189
Төп,	«Кызыл партизан»,	Таңды	186
Хоорай,	«Кызыл партизан»,	Таңды	185
Оттук-Даштын бирги фермазы,	«Х Улуг хурал»,	Кызыл	185
Хүт,	«Кызыл тараачын»,	Бии-Хем	176
Шык-Бажы,	«Коммунизмче орук»,	Чөөн-Хемчик	167
Төп,	«ТАРН 12 съезжизи»,	Кызыл	166
Сайгара,	«Кызыл сыдыс»,	Бии-Хем	160
Төп,	Киров аттыг,	Улуг-Хем	160
Малиновка,	Ленин аттыг,	Бии-Хем	159
Бирги СБФ,	Ленин аттыг,	Улуг-Хем	156
Төп,	Сталин аттыг,	Таңды	154
Мезел,	«Тиилелге»,	Бии-Хем	151
Адоот,	Кочетов аттыг,	Бии-Хем	145
Төп,	Ворошилов аттыг,	Каа-Хем	140
Бирги СБФ,	Жданов аттыг,	Улуг-Хем	135
Төп,	Молотов аттыг,	Бай-Тайга	135
Баян-Колуун ийиги фермазы,	«Х Улуг хурал»,	Кызыл	124
Арыг-Бажы,	«Коммунизмче орук»,	Өвүр	124
Ийиги СБФ,	Ленин аттыг,	Улуг-Хем	117
Ортаа-Халыын,	«Кызыл тук»,	Өвүр	112
Хорунгукай,	«Кызыл тук»,	Өвүр	112
Улаатай,	«Коммунизмче орук»,	Өвүр	107
Чазы,	Буденный аттыг,	Таңды	101

Таңды районда «Революцияның чалбыжы» колхозтуң саанчызы З. ФРОЛКОВА.

Бии-Хем районда «Кызыл тараачын» колхозтуң саанчызы А. ДЮБИНА.

Сүт-Хөл районнуң «Сталинчы орук» колхозунуң саанчызы С. НОРЖУНМАА.

Каа-Хем районнуң «Тиилелге» колхозунуң саанчызы А. САМАРИНА.

Улуг-Хем, «Күш ажылдың хостуу» колхозунуң саанчызы Г. ПАХОМОВА.

Бии-Хем районнуң «Искра» колхозунуң саанчызы Н. АЛЕКСАНДРОВА.

Каа-Хем районнуң Молотов аттыг колхозунуң саанчызы О. ЧИМБИЯН.

Клуб—даяныр база

Баш чылдар бүрүнгаар Тес-Хем районуң Ленин аттыг колхозу районга ажылагый талазы-биле хожудангайларының бирээзинин санынга турган. Колхозтуң баштаар чери ол ындыг байдалдан үштүнүп алырының аргаларын тып алырынче кол кичээнгейин угландырган.

Ол дугайында хамыктың иҥриинде колхозчуларының ортузунга кижизидилге ажылын күштелдиреринин, чонуң хүн-бүрүде культурлуг негелделерин хандырарының чугулазын партия организациязы өренин хөргөн. Бо ажылды боттандырып турарының чорудулгазында культура-массалыг ажылдар организастаарынга клубтуң улуг рольдут болурун база үнелеп көргөн.

Мынчангаш сорулга клуб түүп алырынче салдынган. Эрткен чылдың октябрьда 11 коммунистер, 28 комсомолчулардан тургустунган бригада 200 олуттуг чаа клубту ажыглаче киирипкен. Колхозта культура фондузунуң акшазы-биле 150 сандайларны, баянны болган өскелээ херекселдерни клубка саткылап алган.

Клуб ажыглаарынга белен апарганда, партбюро чыылгаш, клуб чөвүлелиниң составын бадылап тургускан. Оон кежигүннеринге колхоз даргазы эш Ч. Бичеолду баштаткаш, активти киргген.

Клуб хөй-ниитиниң ёзулуг одаа болган. Ында колхозчу аныяктарның тургусканы ыры, шин бөлгүнери ажылдан өгелээн. Колхозчу аныяктар аныяктарның Бүгү-эвилел фестивалынга чедишкиниг белеткел ажылын кылып өгелээннер. Колхозчу эш Дартай-оолду баянчы кылдыр өредип алган, ол ам ыры, танцы үүлдерин үдеп турар. Аныяктарның тургузуп турары концерттериниң программазы дыка бай. Оон ынай, эш Борбай-оол фестивальга эмблема кылдыр тыва кижинин овур-хевирин чазап белеткаар деп турар.

Аныяктарның фестивальга белеткелин колхозтуң баштаар чери улуу-биле үнелээш, аная чарыгдаары-биле 2500 рубльди чөпшээреп берген. Аныяктарның ортузунга ындыг культура-массалыг ажылдарны чорудуп өгелээни-биле колхоз бүдүрүлгезинге аныяктар мурнукузундан каш катап артык эки киржилгелиг апарган.

Колхозта комсомол организациязы (секретары Бюрбү) аныяктар ортузунга кижизидилге ажылын бедик деннелге тургузарын чедип алган. Чамдык ажыл нормазын чедир күүсеглес, шүшпен ажылдап турар аныяк кижилер бар болу берген таварылгаларда, комсомолчу кижи болза комсомол бюрозунга тургузуп, комсомолчу эвес кижилерни эш хуузунуң чугаалажышкынарынга киирип, боттуг хемчегларни ап турар.

Удавас болур чер-чер Советтеринге соңгулдаларга холбаштыр тайылбыр массалыг ажылдар чорударының кол төвү клуб болу берген. Ында агитпункт бар. Лозунгулар, плакаттар, портреттер болгаш конституциядан үшта бижээн цитаталарны таарымчалыы-биле чуруп, бижип аскылап каан.

Агитаторлар коллективи чон аразында ажылдап өгелээн. Олар чонга СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң шиитпирлерин болгаш черле чуртуң иштики, даштыкы байдалдарының дугайында бесседаларны кылып турар. Ылангыя ук колхозка бүдүрүлге планнарын ажыр күүседиринге бар аргаларны колхозчуларга тайылбырлап берип турар. Часкы тарылгаларга белеткелерни ыска хуусаада доозар, школа, эмнелге, клуб дээн ышкаш культураның албан черлериниге оттулар ыны белеткелин пландан ажыр күүседир дээш, кижи бүрүзүнүң аразында социалистиг чарыштың организакчылары агитаторлар болуп турар.

Сөөлгү үеде делегей байдалының дугайында, «Совет конституциязы—делегейде эн-не демократтыг конституция» деп лекцияларны чонга ноочаан, 4 концерти көргүскен, аныяктарның массалыг кежээзин клубка организастаан.

Эрткен ажыл-агый чылында саар инек бүрүзүнден 988 килограмм сүт саап алган комсомолчу саанчы Беней-биле ужуражыга кежээзин чоокку үеде организастаарын клуб чөвүлели планнаан. Клубта колхозчу ажыл-ишчилериниң хөлү-биле кылган көдээ ажыл-агый делгелгелин белеткээн.

Клубтуң иштинче кире бээрге, ында дериглге-шимелде кижиниң сонуургалыг чаагаар хаара түүп келир. Ылангыя көдээ ажыл-агый чедишкиннериниң садфактыларын чуруп аскылаан, «Хүдээлгеп күүсет», «Берген сөзүн ээле» дигилээн кыйгырыгларны бижигилеп казының көрүп болур. Алдыгы беш чылда колхозтуң перспективтиг планы база ында эстынган.

Клубта улуг булуңну колхозта партия, комсомол организацияларының болгаш түс-түс бригадаларның хана солуннары эзлээн турар. Оларда мурнакчы дүүжүлгалыгларны чырыдып турары-биле кады күш-ажылдың чурумун үрезиннерни шыңгыы шүүмчүлеп турар. Партия организациязы болгаш колхозтуң баштаар чери хана солуннарынга үнгүлээн шүүмчүлелдиг материалдарны чугаалажып көрүп, изиг дараазы-биле хемчегларни ап турар.

Клуб ажылының бедик деннелде турары, ында библиотека өргелекчизи Клара Күдер-оолдуң ажылын эде сайгарарынга улуг идигни берген. Библиотекада чаа-чаа янзы-бүрү номнарның немешкениндеп номчукчуларның саны өскен.

Кино клубта хаая эвес үнүп турар. Кино үнүп турар үеде комсомол организациязының тургусканы дежурный кежээни харылап эрттирер. Колхозтуң баштаар чери планында турум кинолуг болурун киирген.

Үстүнде айыттынган бүгү-ле чедишкиннериниң болу бергениниң үндезини организастыг чоруктуң сууру, культураның одаа—клубта деп дидим чугаалап болур.

М. ЧАСКЫМ.

АДЕНАУЭРНИҢ ПАРЛАЛГА КОНФЕРЕНЦИЯЗЫ

БОННА. (СЭТА). Федеральыг канцлер Аденауэрниң өлчеглиг парлалга конференциязы февраль 8-те Боннга болган. ССРЭ-ниң Германияның Федеративтиг Республиказында элчини А. А. Смирнов ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелиниң даргазы Н. А. Булганиниңг бижимел чагаазын менээ дамчыдып берген деп түскай дыныалыгны парлалга конференциязының эгезинде Аденауэр ноочаан. Канцлериниң ноочаан ыннадыында канцлер совет элчин-биле чугаалашкан болгаш чагаазы өреним көргөнинин соонда элчин-биле саная-онаддар солчуушкунуң үргүлчүлээн турар деп айтып турар.

Оон соонда канцлер Аденауэр корреспонденттерниң айтырыгларынга харылар бергилээн.

Амгы үениң атомнуг чепсээнин хөгжүлдези оон ажыглатынарын болдунмас хире кылып турар иөр аянныг кылдыр Аденауэр балыткаш турган. Социалистиг лагерьниң чуртларында байдалды сыр дедир көргүзерин ол ораалашкан.

Германия дугайында дөрт күрүнелериниң чугаалажышкынынарынга федеральыг чазак амгы үеде сонуургалдыг бе деп айтырыгга харылавышаан Аденауэрниң чугаалааны болза: «Дөрт күрүнелер амгы үеде ол талазынга сонуургалдыг эвес деп бодаар мен, чүге дээрге герман айтырыг өске-даа улуг айтырыглар-биле ленгин улуг холбаалыг».

Герман айтырыг талазы-биле дөрт күрүнелериниң чугаалажышкынынары амгы үеде герман айтырытны шиитпирлеп шыдавас ийик деп Аденауэр чугаалаан.

Барыын Берлиниң байдалы-биле холбаалыг чамдык айтырыгларны база Аденауэр чугаалап турган. «Берлиниң амгы байдалы багай чоруккаа таварышпас үүрлүг деп санап турар мен» деп ол чугаалаан. Берлин дугайында дөрт күрүнелериниң аразында дүгүржүлга болгаш мурнундагы империя найысдалының өнөр байдалынга хамаарыштыр барыын талакы үш күрүнелериниң тайылбыры бар деп чүвеге холбаштыр оон медеглээни болза: «Совет Эвилелиниге хамаарыштыр оон өнчүк-чөнгөө кылдыр көрүп болгу деги бүгү-ле үүлдерден чайлаа чогуур деп болаар мен».

Канцлериниң сөстери-биле алырга, Берлин айтырыг бөлүк-ла Чөөн болгаш Барыын чуктериниң аразында харылаалларга эргилде болу берген таварылгада ам бүрүнгаарлап болур.

Чоокку Чөөн чүкке Каттышкан Штаттар биле экономиктиг кады ажылдажылгаже федералдыг чазак чүткүп турар иргн бе деп Аденауэрге айтырыг салган. Канцлер ол айтырыгга дедирленип харылаан.

«Чер-черге кандыг-даа дүшкүүрлүг чорукту таарыштырарының» үндезини болза сварядтар-биле болгаш ракеталар-биле башкартынар атомнуг чепсектиг барыы-биле холбаштыр баштай дүшкүүрлүг чорукту чайладырын чедип алыры болур деп Аденауэр медеглээн. Оон сөстери-биле алырга, атомнуг чепсектиг бар болуп турары-биле холбаштыр бирги эзлчегде дүшкүүрлүг чорукту таарыштырарын чедип алырынче политиктиг күженнишкиннерни угландырары эргежок чугула болуп турар. Кол эчве сорулга ында болуп турар деп Аденауэр онзалап демдеглээн. Бирги эзлчегде атомнуг чепсек дугайында айтырыгны болгаш оон соонда чер-черниң керээлериниң дугайында айтырыгны шиитпирлээр херек деп түннелди кылза чогуур деп ол чугаалаан. Ынчангаш ындыг чепсектиг эзлеп турар күрүнелер боттарының аразынга «дугүржүлганы дилеп тыварынга» идиг бээри эргежок чугула.

КНО-нуң чингине секретарының илеткели

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). КНО-нуң секретариаты февраль 9-та КНО-нуң Египетте чепсектиг онза күштериниң статузунга хамаарыштыр Египет-биле дугүржүлга дугайында чингине секретарь Д. Хаммаршельдиниң илеткелин көргөн. Дугүржүлганы 1957 чылдың февраль 8-те Хаммаршельдиниң болгаш Египеттиң даштыкы херектер министри Фавзиниң аразынга чагаалар солчуп турган чартан.

Дугүржүлга болза колдуунда аңгы-аңгы техниктиг айтырыгларга инженерлер КНО-нуң онза күштериниң формазынга болгаш тугунга; ол күштериниң шериг полициязының организациязынга; ол күштериниң Египеттиң девискээринче киринниң үезинде оон кежигүннериниң паспорттан болгаш өске-даа ындыг янзыыг ёзу барымдаалаар чоруктардан, а ол ышкаш үнүүрүг онзаларындан хостаарынга; КНО-нуң онза күштери орудтарны, портларны, аэродромнарны, коммунал хандырылгазының бүдүүлгелерин болгаш оонда өскелерни ажыглаарынга хамаарышкан.

КНО-нуң чепсектиг күштериниң кежигүннери «Египеттиң хоойлуларын болгаш доктаалдарын хүндүлөөр база Египеттке политиктиг бүдүштүң кандыг-даа ажыл-чорудулгазындан, а ол ышкаш оларның хүлээлгелериниң бүгү делегей бүдүжүнге азы бо дугүржүлганың ёзузунга канчап-даа таарышпас кандыг-даа хөлелиишкиннерден ыдаалаар ужурлуг» деп чүвени дугүржүлгада база көрүп турар. Ол байдалды сагыырының харыысалгазын КНО-нуң онза күштериниң командылал чериниге онаап турар.

Оон-биле кады дугүржүлга болза египет судтарының кезиче юрисдикциязы КНО-нуң онза күштериниң кежигүннериниң хамаарышпас деп чүвени көрүп турар. Ынчаарга бир эвес КНО-нуң онза күштериниң кежигүннериниң үүлгедиглери боттарының түскай хүлээлгелерин күүседири-биле холбаа чок болур болза хамаатты юрисдикциязы оларга хамаарлыг бөөр, ынчалзажок ук үүлгедиг «хүдээлгелерни күүседиринге» хамаарыгын азы хамаарышпазын барымдаалавайн, ол айтырытны КНО-нуң онза күштериниң командылал чери шуут боду шиитпирлээр болуп турар.

Азия чурттарының эп-сеткил каттыштырылгазының комитединиң төлээлекчилериниң Египетте чоруп турары

КАИР. (СЭТА). Азия чурттарының эп-сеткил каттыштырылгазының комитединиң төлээлекчилери чаагай тура-соруктуң аян-чоруун кылып, Египетте чедип келген. Төлээлериниң составында Азия чурттарының эп-сеткил каттыштырылгазының комитединиң секретары болгаш индий парламентиниң кежигүнү чогаалчы Анап Сингх, Азия чурттарының эп-сеткил каттыштырылгазының комитединиң төлээлекчизи чогаалчы Янь Су, Азия чурттарының эп-сеткил каттыштырылгазының япон комитединиң төлээлекчизи журналист Массахару Хатанака болгаш Азия чурттарының эп-сеткил каттыштырылгазының совет комитединиң харыысалгалыг секретары чогаалчы Анатолий Софронов кирип турар.

Чаагай тура-соруктуң аян-чоруунуң кежигүннери Каирге чоруп турганының үезинде «мусульман конгрессинин» чингине секретары болгаш «Ат-Тахрир» деп ном үндүрер чер каттыжышкынының харыысалгалыг удуртукчузу Анвар Садат-биле, Египеттиң информация эргелелиниң кол директору Абдель Кадер Хатем-биле, Египеттиң кол-кол солунларының редакторлары-биле болгаш египет хөй-ниитиниң өске-даа төлээлекчилери-биле ужуражышканнар.

Египеттиң информация эргелели февраль 8-те аян-чоруктуң кежигүннериниң египет болгаш даштыкы кореспондентилер-биле ужуражышкынын «организастаан. Төлээлериниң баштыны Анап Сингх медеглел ноочаан, ында чугаалап турары болза, Азия чурттарының эп-сеткил каттыштырылгазының комитединиң төлээлери египет улуска Азияның улустарының эң ханы ынакшылының болгаш аны-дунма ёзузунуң сагыш сеткилин дамчыдар база агрессияны ойтур шаварда Египеттиң улузунуң илергейлээн кайгамчыктыг туруштуун болгаш маадырлыын магадаан чоруун илергейлээр дээш чаагай тура-соруктуң аян-чоруун кылып, Египетте чедип келген.

Египетке удур чоокта чаагы агрессия бистиң улустарывыстың аймыг чок чоруунга болгаш хосталгазынга империализм ам-даа кыжаныышкын болуп турарын көргүскен болгаш бистер болза бистиң күш-биле чедип алганывыс хосталганы кангалаар төлээде кезээде кангалалга туржур ужурлуг бис. Улустарның кады ажылдажылгазы болгаш эп-сеткил каттыштырылгазы хүн келген тудуп быжыгып болгаш калбарып турар. Миллионмиллион кижилер хосталганы болгаш тайбыны кангалзаарының хөрээнге боттарын бердингеннер. Олар боттарының айтырыгларын боттарының хууда орду-биле шиитпирлээр деп долу бадыткалдыглар. Ол сагыш-бодал канчаныр быжыкган болгаш Бандунг конференциязынга илергейлетиннген. Ол сагыш-бодал хевээр өскен турар ужурлуг. Ону ынчаар кылыр төлээде, Азия болгаш Африка чурттары саная-онаддарны найыралыг болгаш хостуг солчур сорулга-биле үргүлчү ужуражыр ужурлуг деп кыйырыгда чугаалап турар.

Ылангыя Африка болгаш Азия чурттарынга хамаарыштыр делегейниң чоокта чаагы болуушкуннарын барымдаалаан, Азия болгаш Африка чурттарының чаа конференциязын чыыдырары эргежок чугула апарган деп медегледе чугаалап турар.

Барыын Германияда милитаризацияга удур шимчээшкин

БЕРЛИН. (СЭТА). Барыын Германиядан хаан турар медээлер ёзугаар алырга барыын-герман армияга ам болур келдириишкин-биле холбаштыр соолгу үеде антимилитаристиг организацияларының ажыл-чорудулгазы ында идепкейзээн. АДН агентилелиниң дыннатканы болза «шериг албанының удурланыкчыларының интернационалы» организация чоокта чаа Золингенге кыйгырыг чарлаан. 1937 чылда төрүттүнген бүгү шериг назылыглар армияга албандан айтаалаар ужурлуг деп ында чугаалап турар. «Ада чуртка чурттаары ону дээш өлүрүнге бөдаарга, эн чугула» деп ол организацияның кыйгырында чугаалап турар. Золингенниң улуг даргазының болгаш хөй-ниитиниң өске-даа төлээлекчилериниң ат салганы ол кыйгырыгны хоорайның хөй-хөй кулумчуларында аскан.

Шериг албаны эрттириниң удурланыкчыларының митингизи чоокта чаа Вупперталга болган, социал-демократтыг партиядан бундестагта депутат Арно Бериш чүве чугаалаан. ГФР-де чорудуп турар дагын чепсегленишкиниң политиказын шүүмчүлевишаан. II Вильгельмниң болгаш Гитлериниң үезинде чорутунуп турган шак-ла ындыг политиканың кандыг човуланга чедиргениниң дугайын ол сагындырган. Шериг албанының удурланыкчыларын боин эрге-чагыргаларын истеп-сүрер чоруунга Бериш шиитпирлиг удурланган.

АДН агентилелиниң дыннадының ёзугаар алырга Брефельдиниң аныяктарының армияга албан эрттиреринге удур демиселин деткээн Крефельдиниң бүгү-ле организациялары шериг албанының удурланыкчыларының ажылчын деп каттыштырылгазы кылдыр каттышкан.

Шецинге хулиган үүлгедиглериниң киржикчилериниң херээн шииткени

ВАРШАВА. (СЭТА). Польшаның парлалга агентилелиниң дыннатканы ёзугаар алырга, 1956 чылдың декабрьда Шецинге болган хулиган үүлгедиглериниң киржикчилериниң херээн уезд суду февраль 8-те Шецинге үзүп шииткен. Оларга кылган буруудадыышкынынарны шиитпиргеннер боттарынга буруулуг кылдыр билинтеннер.

Тадеуш Шуровскийни дөрт чылда карабажынга, Антон Цесельскийни үш чылда, Болеслав Любасинскийни 1 чылда кара бажынга шииткен. Назы четпээн Лешек Майзельди болгаш Валенты Станкевичиниң ада-иелериниң хайгаараалынга дужаап берген. Уезд суду Б. Любасинскийни, Л. Майзельди болгаш В. Станкевичиниң хоругдалдан хостаар деп доктаатkан.

Редактор К. С. ШОЯГУ.

КИНО

УРУГЛАРНЫҢ УЛУГ ЧААГАЙ НАЙЫРАЛЫНЫҢ ДУГАЙЫНДА

...Кичээл үезинде Антон удуй берген. Өөрү ону ол-бо талазыдан шелип-силгип, оттуруп турда-ла башкы эскерип каар. Ол дораан-на чайсар болур. Башкы Антонну чааскандырып класска артырып алгаш:

— Сөолгү үеде онаалган безин бакласовка күүседип алгаш келир апаардың. Бөгүн баа кичээл үезинде удуй бердин. Чүү болду чугаалап көрем,— дээн.

Антон чүүү-даа ыыттаваан. Ынчангаш башкының оон авазынга чагаа бижиирден өске аргазы чок болган. Антон «чагаа бижиивеңер» деп дилээрге-даа дуза болбаан. Ол харын үннес дээш блокнодунга демдегиеп алган.

Антон эң эки өреникчи турган. Класстың бүт бөмбүүнүң командазының төп халдакчызы. Ол бир неделя иштинде бүт бөмбүү ойнаастан, өредилгезинин шынары база баксырай берген. А оон чылдаганын Антонуң өөрү-даа, башкызы-даа билбес.

...Уруглар кичээл төнүп турда, школа ажININге чыпшынчак кара ыт маннап келгеш, дыыраш кара баштыг бичии уругнуң баарынга ийи бут кырынга туруптар. Ол Кнопка биле оон ыды Кнопка школазындан чаныр ора орук азай өөнүү Антонга ужурашкаш, кады чаныптарлар. Антон ол хүн школага чүү болганын Кнопкага чугаалап берген: «Башкы ындында-ла аарыг турган кижиге чагаа бижип, аванны улам-на берге байдалга таварыштырары ол-дур» дээрге. Кнопка, «шынын чугаалаваска, чүве черле ындыг-ла болгай» деп Антонну шынын чугаалаваан дээш чемелексеп чоруур.

Антон сугта кээр бооп аазаалаш, Кнопка, чаныр чоруптар. Кнопка — «дээрги директорунуң» уруу. Кнопка улустуң чангыс уруу болган туразында, чоргаар. Дүштеки чем чиир дээш келирде ачазының плажын, шляпазын кеткеш, даангыызын түдүп алган келир. Оон кижизидикчизи пат-ла кайгай бээр. «Уруг кижи эртип кандыг кончуг эпчок төл боор...»

Кнопка Антонуң бажынынга келирге, ол авазынга чем белеткээн турар. Антонуң нын чем кылып турарын Кнопка кайгап, мен бажынынга чаңгыс-даа катап чем белеткевээн мен» деп миннир. Антон соңга караандан почтачының чоруп орарын көрүп каалаш, дүүрүй бээр. Ынчалзадаа чагаа чок болур.

Даартазында ооллар школазының башкылар өрөзин бичии уруг бакылап кээр. Ол — Кнопка. Антонуң башкызынга Кнопка келгеш, чүгле шөлөөн чугаалажырын негээр. Антонуң авазының пат аарааныныр. Антонуң авазының орнунга чиир хлебин ажылдап алыр дээш кафеге ажылдап турарының дугайын Кнопка чугаалаваш, Антонуң авазынга башкының бижип алган чагаазын ордуруп каалтар.

Кичээл эгелей бергенде Антон бүжар далажып маннап орар. Ол эртен школаже баар дээрге кафе эргелекчизи дош бус дээш чорутпас. Ынчангаш ол кичээлге дыка өскүдап келир. Эжик соктаарга башкызы уткуштур үнүп келгеш, аная авазы сегиже чедир өөренмезин чөпшээрээр.

Бирле катап Кнопканың аваң кажаа сегирил деп айтырымынга Антон «ырак черде эмнелгеге эмненир болза эки деп доктор чугаалаан, а орук чарыгдалынга 300 акша (марка) херек» деп харылаар. Ону дыннап алгаш, Кнопка авазындан кээп акша дилээр. «Ону канчаарын ол?» деп авазы айтырарга, «ядыы өөнүүмнүң зарыг авазы эмненип чоруур дээрге ак-шазы чок. Ада бээйн» дээр.

— Ядыы-ядыы деп улус мегелетиниң чоруур боор чүве. Бирде аргажок ядыы кадай өлүп калган, а оон дөжээниң алдынга 30 мун акша чораан,— дээш авазы бербес.

— Ынча хөй акшаны ядыы кижи канчал тып алганы ол, авай?

— Магазиндеп шудүвүе садып алгаш, ону улуг өртекке садып турган чыып алганы ол-дур ийин.

Кнопканың авазы улуг хүн санында-ла оон-биле кады паркка агаарлаар дээш үргүлчү-ле «бажым аараан» деп чылдагаанап каалтар турган. Бо улуг хүнде бирле дугаар уруу-биле кады агаарлаан. Ынчалза-даа бир таныжы-биле каттыжып алгаш уруун каалтар. Кнопка мороженое садып алыр дээш деп кылаштап турган, мороженое садып турган Антонга ужуражып келир. Аная Антонуң чаңгыс классчызы кончуг чашпаа ооп келгеш, Кнопканың түлүп чораанын шарларын дежип каар. Антон Кнопкага болушкаш, оон-биле сегиржип алыр. Антон ону ужур баскаш, моон соңгаар ынчанмас мен деп сөлүп алгаш садыптар.

Кнопка шудүвүе садып турган кижи дугайында авазының чугаазын дыннап алгаш, ону ажыглап, Антонга дузалажырын бодап алган. Бүдүн уктарын ол кезин казапкаш, бажынындан оорлап алган шудүвеларын бирле кафе чанынга садыглап турып алыр. Бир эзирик кижи шорулгаш турып алырга, аная турган шагдаага сиээн ачам эзирик турар бо. Эзирип алгаш үргүлчү-ле авамны эттээр чүве» деп турган, бажынга суктурып каар.

Даартазында Антон бажын таартып турда, оон карманынга 10 акша суп каар. Антонуң авазы оглун кафе кассазындан оорлап алган-ыр сеп дээш дедир аппарып бээр дээш кээрге, кассир оон оглун мактаан турар. Стол кырынга салып кааш, бажынга кээрге, оглу чок турар. Ынчан турда Кнопка чедип келир. 10 акша дугайын Антонуң авазы чугаалаарга, Кнопка мен суп каан мен дээш, чидир чүүрүп берген Антонну дилээр дээш чоруптар. Авазының машиназынга олуруп алгаш, хоорайны бир кылдыр дилеп турган Антонну тып алыр.

Антон бир кежээ база-ла кафезинге ажылдап турда, Кнопканың кижизидикчизи бир ер кижи-биле кады келгеш, арагаан өлүрүп алырлар. Антон стол аштап турган көөрге, демги ер кижи Кнопканың кижизидикчизинин сумказындан бажың дулгүүрлерин билдиртпейн үштүп алганын көрүп каар. Ол үне бээрге, дораан-на телефонга кээр, ол бажынче долгаш, чем кылыр кадайга «бажынынарга оор чеде бээр. Эжик аскыны манап турган, от чүшкүрер чүве-биле донгайты шаалтар силер, а мен шагдаалар ап алгаш чеде бээр мен» дээш, шагдааларның машиназынга оргаш чедип кээрге, оор угаанын ышкынышкан чыдар.

Ол кежээ Кнопка база-ла садыглап турган. Антонуң чаңгыс классчызы демги чашпаа ооп чедип келгеш таныы каарга, бичии када «мен Кнопка эвес мен» деп хөрлеп турган, дуза чок хире боорга Антонга сөглээр мен деп коргудар. Ол ооп оон чүү-хөөзүн хуваап алыр дей дээрге ыны чарыш алыр.

Ол ооп чораанда, Кнопканың алдынга, уруунар мынчыг чүдек-бүжар чүве кылып тур деп хоптаныр. Кнопканың ачазы биле авазы чедип кээрге, уруу шынап-ла самдарарты кетинип алган шудүвүе садып чоруп турган.

Уруун машиназынга оттуруп алгаш, ачазы:

— Сээн айтырган чүвенни бис черле чок дээр эвес бис. Ол канчан чоруурун ол? Акшаны канчаарын ол?— деп айтырарга:

— Авамдан мынчаа ядыы өөнүүмнүң зарыг авазынга дузалажыр 300 акша дилээримге бербээн.— деп харылаар.

Авазы шынап-ла акша бербээнин миннир.

Бажынынга кээрге, оорну базы түлүп алган турар. Кнопка улуу-биле Антонну «эн-не дээре өөнүүм» деп таныштырган. Антонну үлеп чоруп кааш, ава-ачазы-биле хойгашкаш үүй бээр.

Ынчаар «Кнопка биле Антон» деп кино доостур.

Сула крупазы дузалыг бе?

Сула крупазы өске крупалардан хөй үстүг, ынчангаш белоктуң кадык болурунга ол үе дыка дузалыг.

Ону суладан белеткээр. Швециянын, Шотландияның болгаш өске-даа чамдык чурттарның чону сула крупазын чеңге калбаа-биле хереглеп турар. Сула крупазын янзы-бүрү аргалар-биле белеткээр, база ону белеткээнинге хамаарыштыр аңгы-аңгы аттар-биле адап турар.

Суланың хлопья деп крупазын белеткээрде суланы хайындыргаш калбарты бастырыптар. Ол болза, сула крупазының дыка эки сүүзүнүг хевири болур. Ону бурунгу грек тоол маадырының аны-биле «Геркулес» деп адааны хөй эвес.

Суладан соктан каан далганны база белеткеп турар. Сула далганы бистин чуртувуска шагдан бээр-ле билдингир болгаш орус улустуң национал чеми.

Сула далганында эки шингээлдиг белоктар 15 хуу, үе 7 хуу чедер бар болур.

Сула крупазында болгаш сула далганында чаг тывылдырарынга, белоктар шингээдириңге дузалыг тускай чүүл — лицитин бар.

Сүтке хайындырып каан сула далганы болгаш хлопья кижинин организминге барык шуптузу шингээп турар.

Хайындырып каан крупа эки сүүзүнүг. Ынчангаш эмиг эмер уругларга хайындырган сула крупазын сүттээш ижиртири чугула.

Суланын крупазындан болгаш далганындан белеткээн өөне база кашада шойунгунуң иштики шырыныызын чымчадып, ону чем чүүлдериниң ойуу үрээриниден камгалаар хөөг чүүлдер хөй болур. Ынчангаш чем хайындырар органнары аараан кижилерни сула далганы болгаш сула крупазы-биле чемгерерге дузалыг.

Сула далганын болгаш сула крупазын чип чемненирин баары аараан, ханы четпестээн, нерви системазы баксыраан, туруп могаан болгаш деңзи немештирерин күзеп чоруур кижилерге сүмелеп турар. Ол чеммер уруг эмзирер иелерге, эмер уругларга кончуг дузалыг.

Стакан иштиг хире хайындырып каан сула далганынга бичии шопулак иштиг хире какаону азы шоколатты немеп алыр херек.

Духовка иштинге ыыбыраткаш, сүттеп каан сула далганын чип чемненирин улуу-биле аарып баскыраан азы зарыындан сегип турар кижилерге база сүмелеп турар.

Сула крупазындан янзы-бүрү мүннерни, а сула далганындан кисельди белеткеп база болур. Сула далганындан кылган чемнерни эртенги чемненгеде чиирге кончуг эки.

Сула далганын болгаш сула крупазын сүтке белеткеп азы сүт-биле холуп чиирге эки, чүге дизе оларда бар болур кальцияларның организмге шингээринге сүт немелде күштү киирип турар.

Тыва областың санитар-чыыдыышынын башкы.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кулумчузу, бажын № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң орулакчызының, иштики информация киллизинин — 3 — 88, харыысалгалыг секретарының, культура болгаш амыдырал киллизинин 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, көдээ ажыл-агый киллистериниң 3—68, чаагы киллизинин база бухгалтериянын 3—65.

ТС—00087. Культура эргелелиниң типографиязы

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чыдда үндеякдетиннген

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

№ 35 (3747) | 1957 ч. февраль 16, суббота | Өртээ 20 коп.

ССРЭ-ниң Дээди Судунуң дугайында Дүрүмну бадылаар дугайында болгаш ССРЭ-ниң Конституциязының (Үндезин Хоойлузунуң) 104 болгаш 105 чүүлдеринге өскерилгелер болгаш немелделер киирер дугайында ХООЙЛУ

Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң Дээди Совединиң **доктаадыры болза:**

1 чүүл. ССРЭ-ниң Дээди Судунуң дугайында Дүрүмну бадылаар.

2 чүүл. ССРЭ-ниң Дээди Судунуң эрге хүлээлгелериниң өскерилгени болгаш эвилелдешкен республикаларның суд органнарының эргелериниң калбарганы-биле холбаштыр ССРЭ-ниң Конституциязының 104 болгаш 105 чүүлдеринге чогуур өскерилгелерни болгаш немелделерни киргеш, ол чүүлдерни дараазында ышкаш кылыр бижиир:

«104 чүүл. ССРЭ-ниң Дээди Суду болза, дээди суд органы болур. ССРЭ-ниң суд органнарының, а ол ышкаш эвилелдешкен республикаларның суд органнарының суд ажыл-чорудулгазын хоойлу өзугаар докталтынган хемчээлге хайгаараарын ССРЭ-ниң Дээди Судунга хүлээдип турар».

«105 чүүл. ССРЭ-ниң Дээди Судун ССРЭ-ниң Дээди Соведи 5 чыл хуусаалыг сонгуур».

ССРЭ-ниң Дээди Судунуң составынга эвилелдешкен республикаларның дээди судтарының даргалары албан дужаалдарын өзугаар кирер.

3 чүүл. «ССРЭ-ниң, эвилелдешкен болгаш автономнуг республикаларның суд тургузуунуң дугайында» 1938 чылның август 16-да хоойлунуң «ССРЭ-ниң Дээди Суду» деп VII кезээн күш чок болган деп санаар.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы К. ВОРОШИЛОВ.
ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары М. ГЕОРГАДЗЕ.
Москва, Кремль, 1957 чыл февраль 12.

Транспорт судтарын дүжүрер дугайында ХООЙЛУ

Херектери транспорт судтарынга хамаржып турар демир-орук болгаш суг транспортунуң чогумчалыг ажылын үреп турар кем-бруулуг чоруктарның санының дыка кызырылганының ужурунда, а ол ышкаш эвилелдешкен республикаларның суд органнарының эргелерин улам ынай калбартыр соруулга-биле Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң Дээди Совединиң **доктаадыры болза:**

1 чүүл. Демир-орук болгаш суг транспортунда шугумнаг болгаш округтар транспорт судтарын дүжүрер.

2 чүүл. Транспорт судтарынга хамаржып турган бүгү херектерни эвилелдешкен республикаларның суд органнарының эргезинге хамаарыштырар, ол херектерни көөрүн оларга хамаарыштыр тургустунган чүрүм өзугаар улус судтарынга, областар, крайлар судтарынга, эвилелдешкен болгаш автономнуг республикаларның дээди судтарынга хүлээдир.

3 Чүүл. Бо хоойлуну хүлээп алганы-биле холбаштыр күш чок апарган хоойлу үндүрүлгезинниң актыларының данзызын ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунга киирип келирин ССРЭ-ниң Дээди судунга дагыр.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы К. ВОРОШИЛОВ.
ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары М. ГЕОРГАДЗЕ.
Москва, Кремль 1957 чыл февраль 12.

Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң Дээди Судун сонгуур дугайында

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң доктаалы

Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң Дээди Совединиң **доктаадыры болза:**

Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң Дээди Судун дараазында составтыг кылдыр сонгуур:

ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СУДУНУҢ ДАРГАЗЫ
Горкин Александр Федорович

ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СУДУНУҢ ДАРГАЗЫНЫҢ ОРАЛАКЧЫЛАРЫ
Морозов Николай Кузьмин,
Смирнов Лев Николаевич

ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СУДУНУҢ КЕЖИГҮННЕРИ
Бардин Петр Иванович
Борисоглебский Виктор Валерьянович
Гусев Николай Никифорович
Костромин Александр Александрович
Лихачев Петр Алексеевич
Панюгин Валентин Евгеньевич
Супатаев Абдинасым

ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СУДУНУҢ УЛУС ТӨЛӨӨЛЕКЧИЛЕРИ
Якименко Ирина Денисовна
Цыпинский Борис Степанович
Бригман Виктор Иосифович
Воробьев Дмитрий Захарович
Гуцу Михаил Степанович
Голубицкий Сергей Иосифович
Захаров Александр Иванович
Ивлева Пелагея Сергеевна
Карамян Србуи Аванесовна
Кангельдиев Нурназы
Козляк Александр Иванович
Мамаатавришвили Давид Григорьевич
Мурадова Мая
Набиева Сайяра Усмановна
Рахимбеков Яхия
Ридзинь Ян Петрович
Романов Иван Махайлович
Садыков Акрамджан Садыкович
Симонов Евгений Максимович
Сиобков Иван Афанасьевич
Тагиева Сона Анифа кызы
Тихазе Карл Ильич

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы К. ВОРОШИЛОВ.
ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары М. ГЕОРГАДЗЕ.
Москва, Кремль 1957 чыл февраль 12.

Эш А. Ф. Горкинни ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретарының хүлээлгелеринден хостаар дугайында

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң доктаалы

Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң Дээди Совединиң **доктаадыры болза:**

Эш Александр Федорович Горкинни ССРЭ-ниң Дээди Судунуң Даргазынга сонгааны-биле холбаштыр ону ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң секретарының хүлээлгелеринден хостаар.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы К. ВОРОШИЛОВ.
Президиумунуң Секретарының орнунга — ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиум кежигүнү А. АНДРЕЕВ.
Москва, Кремль 1957 чыл февраль 12.

Эш М. П. Георгадзени ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретарынга сонгуур дугайында

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң доктаалы

Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң Дээди Совединиң **доктаадыры болза:**

Эш Михаил Порфирьевич Георгадзени ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретарынга сонгуур.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы К. ВОРОШИЛОВ.
Президиумунуң Секретарының орнунга — ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиум кежигүнү А. АНДРЕЕВ.
Москва, Кремль 1957 чыл февраль 12.

ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ АЛДЫГЫ СЕССИЯЗЫ

Совет Эвилелиниң бүгү делегей байдалының болгаш даштыкы политиказының дугайында ССРЭ-ниң Даштыкы Херектер Министри Д. Т. Шепиловтуң илеткелиниң талазы-биле

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң доктаалы

Совет Эвилелиниң бүгү делегей байдалының болгаш даштыкы политиказының дугайында ССРЭ-ниң Даштыкы Херектер Министри Д. Т. Шепиловтуң илеткелиниң дыңнаан болгаш чугаалажын көргеш, Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң Дээди Совединиң **доктаадыры болза:**

Совет чазактың даштыкы политиказын чүүлүг деп көөр.

Москва, Кремль
1957 чыл февраль 12.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы К. ВОРОШИЛОВ.
ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары М. ГЕОРГАДЗЕ.

Эвилелдиң Совединиң болгаш Националдар Совединиң каттышкан хуралы

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң дөртү чыжыының алдыгы сессиязы бодунуң ажылын февраль 12-де Москвага, Кремльдиң Улуг ордузунга үргүлчүлээн.

Эвилелдиң Совединиң болгаш Националдар Совединиң каттышкан хуралы эртенгиниң 10 шакта ажыттынган.

Хөй санныг аалчылар — Москва үлет-пүрүнүң чаартыкчылары, эртеменнер, совет культураның ажылдакчылары, хөй-ниити организацияларының төлөөлекчилери, партия болгаш совет ажылдакчылар залга олуржуп турган. Дипломаттыг корпустың ажалары дока бергилээн. Совет болгаш даштыкы корреспондентнер олуржуп турган.

Эштер **Н. А. Булганин, К. Е. Ворошилов, Л. М. Каганович, А. И. Кириченко, Г. М. Маленков, А. И. Микоян, В. М. Молотов, М. Г. Первухин, М. З. Сабуров, М. А. Суслов, Н. С. Хрущев, Л. И. Брежнев, Н. А. Мухитдинов, Д. Т. Шепилов, Е. А. Фурцева, Н. М. Шверник, А. Б. Аристов, Н. И. Беляев, П. Н. Поспелов** чаак ложаларынга көргүп келирге депутаттар болгаш аалчылар диниттиг адыш часкаашкыны-биле уткаан.

Даргалакчы — Националдар Совединиң Даргазы депутат **В. Т. Лацис.** Хүн чурумунуң дараазындагы айтырыын чугаалажын көөрүнче — ССРЭ-ниң Дээди Судунуң дугайында Дүрүмну бадылаарынче Дээди Совет шилчээн. Эвилелдиң Совединиң Хоойлу дүрүмнер саналдаарының комиссиязының даргазы депутат **М. А. Яснов** илеткел кылган.

Совет хоойлу дүрүмнерни камгалаарынга серемчилелдиг турчуруп, дүрүм чок болгаш кара-туразында ажылаашкынның кандыг-даа илерээшкинин шинтирлиг болгаш кадыг-шыңгыы сый шаварын, социалистиг эрге чурумну кандыг-даа үрээр чоруктарга удур демисежирин бүгү партия болгаш совет органнарга Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының XX съездизи хүлээткен деп ол чугаалаан. Социалистиг хоойлу дүрүмнерни быжыглаар талазы-биле, хамаатыларның Конституция-биле магадылаттынган эргелерин шыңгыы сагыыр талазы-биле партиянның Төп Комитединиң боттандырган хемчеглерин съезд бүрүү-биле чүүлдүгүнүн көрген. Совет хоойлуларны ылаптыг болгаш чайгылыш чок күүсеирин хандырарының херээнге чугула роль суд органнарынга онаажып турар. Суд болза бүгү совет улустың тура-соруун илергейлээн хоойлуажыл-чорудулгазы-биле хандырып турар. Бистиң чуртувуста суд—чүгле албаашкынның органы эвес. Хөй-ниитичи хүлээлгелерин мелерелдиг, коммунистиг өзу-биле көөрүнге хамаатыларны кижизидер чоруккa оон сорулгалары улуг болгаш харысалгалыг.

Область болгаш край судтарының, эвилелдешкен болгаш автономнуг республикаларның Дээди судтарының ролю сөөлгү үеним дүргузунда боттуг көдүрүлген деп илеткелчи демдеглээн.

ССРЭ-ниң Дээди Судунуң дугайында Дүрүм төлевилелиниң кол айтырыгларының дугайын чугаалавышаан, ийи палаталарның Хоойлу дүрүмнер саналдаарының комиссиялары хайгаарал чуруму-биле херектерни көөрү нургулайында-да эвилелдешкен республикаларның суд органнарынга доозулган турзун деп бодал-биле, эвилелдешкен республикаларның суд органнарының көрген херектериниң талазы-биле ССРЭ-ниң Дээди Судунуң хайгаарал эрге-хүлээлгелерин кызыгаарлаары эргежок чугула кыдыр санап турар деп эш Яснов чугаалаан. ССРЭ-ниң Дээди Судунуң эрге хүлээлгезиниң саналдатынып турар өскерилделери оон-биле кады эвилелдешкен республикаларның суд органнарының эргелерин алаан калбартыр дээнин айтып турары ол. ССРЭ-ниң Дээди Судунуң составынга ССРЭ-ниң Дээди Совединиң сонгууру оон кежигүннери-биле чергелештир эрге-дужаал талазы-биле эвилелдешкен республикаларның Дээди судтарының даргалары база кирген турар ужуруг деп чүвени Дүрүмүнүң төлевилели көрүп турар. ССРЭ-ниң Дээди Судунуң ажылынга ол даргаларының шуут киржилгези болза бүгү эвилелдешкен республикаларның девискээринге социалистиг суд чорудулгазының чангыс аай принциптерин чайгылыш чок ажыглаарынга идиг болур. ССРЭ-ниң Дээди Судунуң бүгү коллегиялары, оон иштинде шериг коллегиялы-даа херекти бүгү таварыгаларда улус төлөөлериниң ыяавыла киржилгези-биле бирги чадазындан эгелеп көөр ужуруг деп чүвени көрүп турар, ол чорук социалистиг суд чорудулгазынга ханы демократтыг бүдүшту киирип, суд органнарының ат-алдарын улам-на бедик келдүрүп турар.

Транспорт ажыдакчыларының кылыптары кем-бруулуг үүлгедиглериниң саны дыка кызырыып турары илергейлетинин келгени-биле холбаштыр Хоойлу дүрүмнер саналдаарының комиссиялары транспорт коллегиязының, база транспорт судтарының бүгү системазының моон ынай турары эргежок чугула эвес деп санап турар, ынчангаш оларны дужүрер дугайында саналды комиссиялар киирип турар.

ССРЭ-ниң Дээди Судунуң дугайында Дүрүмну хүлээп алыры суд чорудулгазын боттандырарда эвилелдешкен болгаш автономнуг республикаларның суд органнарының ролюн дыка бедидер, эвилелдешкен республикаларның бот-эргелин улам ынай быжыглаарынга бараан болур деп депутат М. А. Яснов илеткелиниң түнелинде чугаалаан.

Депутат М. А. Ясновтуң илеткелиниң талазы-биле депутаттар **Г. Я. Рудь** (Молдав ССР), **П. Сеитов** (Бара-Балпак АССР), **Р. А. Руденко** (Ворошиловград область) болгаш ССРЭ-ниң Дээди Судунуң эрги составының кежигүнү **Н. К. Морозов** санал бергеннер. ССРЭ-ниң Дээди Судунуң дугайында Дүрүмну бадылаарын олар деткип чугаалаанар.

ССРЭ-ниң Дээди Соведи палаталар аайы-биле ангы-ангы бадылаашкын-биле ССРЭ-ниң Дээди Судунуң дугайында Дүрүмну бадылаар дугайында Хоойлуну хүлээп алган. Транспорт судтарын дужүрер дугайында Хоойлуну база хүлээп алган.

Оон соонда, ССРЭ-ниң Дээди Судунуң эрги составының бүгүн эргелериниң хуусааларының доозулганы-биле холбаштыр ССРЭ-ниң Дээди Судун сонгуурунче Дээди Совет шилчээн. Ийи палаталарның старейшиналар Советтериниң даасканын өзугаар санал берген депутат **Д. С. Коротченконуң** саналын өзугаар Дээди Судунуң Даргазы, Дарганың ийи оралакчылары, ССРЭ-ниң Дээди Судунуң тос кежигүннери болгаш чаарби улус төлөөлери составтыг кылдыр Дээди Суд сонгутурган. ССРЭ-ниң Дээди Судунуң Даргазынга депутат А. Ф. Горкинни сонгаан. Ол сонгутуруушкын-биле холбаштыр эш А. Ф. Горкинни ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары хүлээлгелериниден хостаан. ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретарынга депутат М. П. Георгадзени (Грузин ССР) сонгаан.

Оон соонда ССРЭ-ниң Дээди Соведи хүн чурумунуң өөлгү айтырыын — Совет Эвилелиниң бүгү делегей байдалының болгаш даштыкы политиказының дугайында айтырыгны көөрүнче шилчээн. ССРЭ-ниң Даштыкы Херектер Министри депутат Д. Т. Шепилов илеткел кылган. Оон илеткелин улуг кичээнгей-биле дыңнаан болгаш адыш часкаашкыннары кашдаа удаа үе кирип турган.

Эш Д. Т. ШЕПИЛОВТУҢ илеткели

Совет күрүнениң даштыкы политиказының кол үндезин чүүлү болза, удурланышкак ийи ниитилел системаларының тайбың кожа-хелбээ турарынче угланышкын болуп турар деп эш Д. Т. Шепилов илеткелиниң эгезинде чугаалаан. Улуг-даа, биче-даа бүгү чурттарның бүрүн эргелерин хүндүлээри, өске күрүнелериниң иштики херектерин черле холгаарлаары, кайы-кайызының харылзаа байдалдарынга долу деп эрге — бистиң даштыкы политикавыстың сыныш дивес принциптери шак ындыг.

Улустар аразының дүшкүүрлүг чоруктарын чымчадыр чоруктуг чедип алыр соруулга-биле сөөлгү чылдарның дүргузунда Совет чазактың кылган үүлүг ажылының дугайын илеткелчи сагындырып чугаалаан. 1953 чылда Кореяга дайынны соксадыры Совет Эвилелиниң идепкейлиг киржилгези-биле чедип алдынганы, 1954 чылда Пиций-Кылатка дайынның одаан өөрүгени, австрия айтырыгны шинтирлээни ниитилэ-биле биллингир болгай. Совет чазактың инициативазын өзугаар совет-югослав харылзааларны чогумчуун таарыштырган. ССРЭ-ниң болгаш Германияның Федеративтиг Республиказының аразында дипломаттыг харылзаалар тургустунганына бистиң улузувус байыр чедирген. ССРЭ-ниң болгаш Японияның аразында харылзааларны таарыштырганы улуг ужур-дужалыг, ол чорук ийи чурттарның аразынга ажыл-ишчи кады ажылдажылгага калбак перспективаларны ажыдып турар.

Совет Эвилелиниң болгаш даштыкы чурттарның күрүне удуртучуларының аразында боттарының хуулга харылзаалары дыка хөгжээн. Эштер Булганиниң болгаш Хрущевтуң Индияга, Бирмага болгаш Афганистанга, а ол ышкаш Англияга чораанының политиктиг ужуруузазын үнелеп чедери берге. Эш Ворошиловтуң Финляндияга, эш Микоянның Азия чурттарынга чораанны, а ол ышкаш Совет чазактың өске-даа удуртукчуларының даштыкыга чораанны чазгай түннелдерни берген.

Улус демократиязының чурттарының болгаш өске-даа хөй-хөй күрүнелериниң удуртур күрүне ажылдакчылары болгаш хөй-ниити ажылдакчылары Совет Эвилелинге чораанар.

Эрткен чылын Совет Эвилелиниң инициативазын өзугаар эгелээн хөй-хөй чурттар-биле парламентилер төлөөлерин арыштырар чорук үре-түннелдиг хөгжээн, ССРЭ-ниң бүгү делегейде экономиктиг болгаш культурлуг харылзаалары калбарган.

Улустар аразының дүшкүүрлүг чоруунуң чогуур кошкаашкыны чепсегленишкиннерни эңдере бүдүрери-биле холбаштыр кижи төрелгетенге онаажып турар аар үүгени эвээжиринче орукту ажыткан. Чепсегленишкиннерни дужүрер херекти чаңгыс черде тапташкынындан шимчедир дээш Совет чазак улуг күженишткиннерни салган. Совет чазак бодунуң чепсектиг күштеринден чаасканы 1 миллион 840 муң кижини кызырган, оон-биле дүштүр камгалалга чарыгдалдарны эвээжеткен. 1956 чылның январьда Совет Эвилели Порккала-Удде болунуң шериг базазын Финляндияга дамчыдып берген. Кылат, Польша, Чехословакия болгаш улус демократиязының өске-даа чурттары база боттарының чепсектиг күштерин болгаш шериг чарыгдалдарын алаан кызырган.

Чепсегленишкиннерни дужүрер дугайында ол айтырыг талазы-биле дугуржулга чедип алырының аргаларын дыка чингедип турар чаа чугула саналдарны Совет чазак 1956 чылдың ноябрь 17-де көдүрүп үндүрген.

Совет Эвилелиниң, улус демократиязының чурттарының болгаш тайбыңга ынакшылдыг бүгү күштериниң илергейлээни тайбынны быжыглаар деп шынна күзел-чүткүлүнге барын талакы кол-кол күрүнелер канчаар харылзаанарыл ынчаш?

Даштыкы политиканың талазында ийи хөөннерниң аразында демисел ол күрүнелериниң чагырыкчы бөлүктериниде болуп турарын фактылар көргүзүп турар. Чүвени ең-не чептүг көөр ажылдакчылар оларның чурттарының национал эрге-ажыктары улустар аразының дүшкүүрлүг чоруктарын кошкаларын иеген турар дээрзин билип турарлар. Ынчалзажок ол чурттарның политиказынга 1956 чылдың төнчүзүнде өске, удурланышкак хөөннер тергиндей берген.

Боттарының кара сагыштыг соруулгазын национал эрге-ажыктардан бедик, тайбыңның болгаш айыыл чок чоруктун эрге-ажыктарындан бедик тургузуп турар ол ийиги хөөннүң талалакчылары улустар аразының кады ажылдажылгазының быжыгын турар оруунга таарышпайн турар. Моон ужурундан олар Совет Эвилелиниң болгаш тайбыңга ынакшылдыг өске-даа күрүнелериниң делегей байдалын кадыкшыдарынче угланган инициативазын чүгле деткивээннер эвес, харын ийи кол угланышкыннарга — Чөөн чүкте национал-хосталгалыг шимчээшкинге удур болгаш социалистиг чурттарның улуг дем-каттыштырылгазынга удур ажык шавар-халдаашкынче шилчиринин орадаажышкыннарын кылганнар.

Мынчангаш, херектин чогум уткалы-биле алырга, харын империалистиг бөлүктер тайбың кожа-хелбээ турарының иделарын хүлээп алырындан былдап турар болгаш делегейниң айтырыгларын шинтирлээриниң күчүдээшкининг аргаларынга мурнуку хевээр идегел салып турарлар-дыр.

Моон-биле кады чепсегленишкиннерни саат чок эңдере бүдүрериңге улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун монополистернің ажыглаан турары ол байдал улуг рольду ойнап турар болбайнаан,— шериг дужаалдалары монополистерге зажок хөй кончаларны берип турар-да болгай. Соңгу-атлантика блогунуң турун келгениниң чеди чылдарының дүргүзүнда оон киржикчилери чепсегленишкиннерни эңдере бүдүрериңге 364 миллиард ажыг долларны чарыгдааны билдингир болгай. 1957 чылда НАТО чурттарының шериг чарыгдалдарын улам ынай барык 5—8 хуу көвуделирин төлевилеп турар. АКШ ам чепсегленишкиннерге херек кырында дайын чылдарында чарыгдап турганы хиреки чарыгдап турар Чижээлээрге, 1940 чылдан эгелээш 1945 чылга чедир үеним дүргүзүнда Американың Каттышкан Штаттары чылда ортуза-биле 42,2 миллиард долларны чарыгдаан, а 1957—1958 бюджет чылында АКШ 45,3 миллиард долларны, а эрткен дайыннар-биле холбаалыг хүлээлгелер өзугаар төлелгелер-биле кады 57,3 миллиард долларны чарыгдаарын планнап турар, ол дээрге күрүне бюджединиң талазы-биле бүгү чарыгдалдарның 77 хуузу болуп турар. Мындыг шериг бюджели — чепсегленишкиннерни бүдүрериңге специализастатынып турар монополияларга өзулуг ыдын-дыр. Оларның аразындан кым бодунуң кончаларын эвээжирин күзеп турар деп?

Ынчалзажок оон-биле кады өске чылдагааннар база бар турган. СЭКП-ниң XX съездизинин соонда буржуаз делегейнің өражок стретегтери партийжи амыдыралдың болгаш күрүне тургузуушкунунуң янзы-бүрү талаларынга алдаг-далдарга болгаш четпестерге хамаарыштыр бистиң боттарывыстың шүгүмчүлелиристиң, бистиң ленинчи партиявыстың тиилетирбес сырый чангыс эптиниң болгаш совет ниитилел тургузуунуң улуг амыдыралчы күштүүнүң көргүзүү болуп турар шүгүмчүлелиристиң чогум утказын сыр дедир тайылбырлап турганнар. Күзеп турган чүвезин херек кырында шынныг кылдыр хүлээп албышаан, олар совет тургузуунуң кандыг-бир «эволюциязынга», пролетариат диктатуразының «чамдык талаларындан» бистерни ойталай бээр болгаш бир эвес «аксымаар» эвес-даа болза, бистерни бети дээрге-ле «кызылзымаар» болу бээр боор деп кордап эгелээннер.

Буржуаз делегейниң стратеггери Чөөн чүкте национал-хосталгалыг шимчээшкиннерниң күжүн болгаш күчүзүн база тодаргай-ла алдагладыг үнелеп көргеннер.

Кажан империалистер социалистиг чурттарның чайгылыш чок өзүп турар күчүзүнге, оларның улустарының моральполитиктиг чаңгыс эвиниң быжыгып турарынга, а буржуаз өзу-чурумнарның талазынче совет тургузуунуң «эволюциязының» дугайында кандыг-даа барымдаа чок бодалдар хоозун курут чулчуруушкун болуп турарынга бүдүрээш, кажан олар Чөөн чүкте колониалдыг кулданышкынның системазын хевээр артырар болгаш быжыглаар дугайында күзээшкиннери туруш чок өлезин кырында тургустунган деп чүвени биле бергеш, олар улуска удур сүлчээлерниң болгаш шериг авантюраларының хоранналтынган чепсээн база дагын ажыглап үндүргеннер.

Англияның, Францияның, Израильдиң Египетке удур агрессиязы ынчаар хып үнген, Венгрияга контрреволюстуг үйнээн ынчаар тывылган, ол үүлгедиглер болза чаңгыс аай, калбаа-биле болап кылган стратеггиг планга кирип турган.

Ол планның авторлары делегей ареназында байдалды ийи согуушкуннар-биле боттарынга ажыктыг кылдыр өскертирин кордааннар. Ынчалзажок олар боттарының күштерин ажыр үнелээннер болгаш социализм лагериниң күштерин, а ол ышкаш Чөөн чүктүң чурттарынга национал-хосталгалыг шимчээшкининиң күштерин чедир үнелевээннер. Олар илергейле аллапканнар болгаш тиилетирбес күштүң ийи дапкыр удур согуушкунун алганнар.

Эш Шепилов оон ынай Египетке империалистиг агрессияның уроктарының дугайын чугаалаан.

Агрессияның эгелекчизи деп буржуаз роль бодунга таварышкан Израильди чугаалаараска белин, Англия болгаш Франция хамыктың мурнунда дайынга аштырыышынга таварышканнар. Англия болгаш Франция оон ынай экономика таа-

(Уланчызы 2-ги арында)

ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ АЛДЫГЫ СЕССИЯЗЫ

Эш Д. Т. ШЕПИЛОВТУҢ илеткелиниң уланчызы

(Эгези 1-ги арымда).

зы-биле база аштырышмыңга таварышканнар, чүге дээрге дайын оларга экономика талазы-биле бергелерни улуу-биле чидигледиргеи болгаи АКШ-таи оларның хамаарылгалыг чоруун дыка күштелдиргеи. Алактың сөлүнде, Англия болгаи Франция Египетке улуг дайынга мораль-политиктиг аар аштырышмыңга таварышканнар. Чөөн чүкке оларның саңдары дыка кошкаан.

Ол уроктар үе-шагны барымдаалап көөрүнден ыныча чедир өйталап келгеи. кижилерни утаан-сарыы киирер ужурлуг турган ийик. Ындыг болза-даа Араб Чөөн чүктүн чурттарынга, хамыктың мурнунда Египетке, Сириягa, Иорданиягa, Йеменге, Саудт Аравиягa улуг империалистериниң кара-сагыштыг өнүк-чоңгаәлери ам-даа сокеавайн турар, ол чорук тайбыңга ынакшылыг бүгү улустарның дүвүрүнүнүң хайныктырбайн барып шыдавас.

Ол-биле ошаарны үргүлчүл турар ол кижилер шуут дайынның авантюралардаа, чажыт кара сагыштыг өнүк-чоңгаәлер-даа ниитилел хөгжүдезиниң чайлаш чок хоойлуларының хөделиишкинин ажыл тиилеп шыдавас деп чүвени өөренип көргеи болза эки турган чүве-дир ийин. Баттарының хосталгазы дээш деннеселче колдулу үнгеи улустарга өске чурттуң тергиделиниң корум-чурумун албадап дөгеп шыдавакы дег ындыг күш чок.

Венгрияга даштыкыдан ыдаатторган контрреволюстуг тура халыышкынның аштырганы, а ол ышкаш Египетке агрессорларның аштырганы болза, «күш дөгээриниң» политиказының империалистиг угланыышкынының улуг буурааш-кыны болуур бөгөш капиталистиг системаның үргүлчүлеп турар кошказшкынының чаа черечилели болуур — деп илеткелчи чугаалаан.

Амгы үениң байдалдарынга дайын шуут чайлаш чок чүүл эвес, дайыннарны болдурбайн, баш улуг сый шаап болур, делегей ареназында бар турар күштерниң амгы туруп турар денгиүүрүнде карачаңгыс боттуг политика болза, ангы-ангы социал тургузулуг күрүнелериниң тайбың кожа-хелбээ догуннаашкыны болур дээр дугайында партиялың XX съездиниң айтыышкыннарының шынның болгаи амыдыралчызы Венгрияда базы Чөөкку Чөөн чүкте болуушкуннарның хөгжүдези, сүлчээчилериниң болгаи агрессорларның чаасканзыраазы базы буурааны балыткаан.

Египетке болгаи Венгрияга болгаи болуушкуннар, өске талазында, СЭКП-ниң XX съездиниң ол үеде ынчаар оңсалап демдеглээн болгай: «Эн улуг серемчилели бистың саглырывыс чугула. Чер бөмбүрзээнде амдызында капитализм артык турар болганда, капиталистиг монополиялардың эрге-ажыктарын камгалап турар реакциялыг күштер дайын авантюралаарынче болгаи агрессияже өөрөн сөңгаардаа чүткүүрлер, дайынны өскүдерин сөрөлдиҥнилер».

Тайбының болгаи улустарның айыл чок чоруунун кол быжыг шинээзи болуп турар социалистиг лагерьниң улустар аразының байдалынга кергүзүп турар чаагай саңдарының дугайын Ш. Шепилов оон ынай чугаалаан. Социалистиг лагерьниң чурттарының акы-дүнүа кады ажылдажылгазының чорудулгазында улустар аразының харылзааларының чаа хевири доктаап тургустунган. Социалистиг чурттарының аразында харылзаалар бүрүн деп эргени, девискээр талазыбыле бүдүн чорукту, күрүне талазы-биле хамаарышпас чорукту болгаи бүрүн эргени хүндүзүрүнүң үнелиинде, бот-боттарының ниитки херектериниге хөлгаарлашпазының үнелиинде тургустунуп турар.

Бүдүрүлгениң чаа аргазының артык күштери, хөстүг чурттарның аразында акы-дүнүа кады ажылдажылганың болгаи кайы-кайызынга дузаалажылганың харылзааларын улам-на быжыглаары бөгөө социалистиг лагерьниң бүгү күрүнелериниң экономиказының шапкын өзүлдезин, улустуң чаагай чоруунун болгаи культураның үзүктел чок көдүлүшкүнүн шинтирлиг негелдези болур. 1956 чылда ССРЭ-де болгаи улус демократиялының чурттарынга үлетпүр продукциязының хемчээли дайын мурнунагы деннелди 4-теи ажыг катап ажыы турда, капиталистиг чурттарда ол чүүл 90 хуу өскен болуп турарын чугаалаарга-ла четчир. 1956 чылда үлетпүр бүдүрүлгениң дайын мурнунагы деннели: Германы Демократтыг Республикада—2,2 катаи, Чехословакияда—2,7-деи ажыг катаи, Румынияда — барык-ла 3,3 катаи, Венгрияда — 3,2 катаи, Польшада — 5-теи ажыг катаи, Болгарияда — 6-даи ажыг катаи, Албанияда — 11 хире катаи ашкаи болгаи оон-даа өске. Индустриалыг хөгжүдеге кайгамчык улуг дешилгени улуг Кыдат чедип алган. Ынна бирги чергениң техниказынга үнелиилээн индустрияның онов адырлары чаазы-биле тургустунган болгаи тургустунуп турар. Сөлүг беш чылларның дургузунда социалистиг чурттарның үлетпүрүнүн хөгжүдезиниң темпилери капиталистиг чурттарның үлетпүр хөгжүдезиниң темпилериниңден 2,6 катаи ашкаи.

Империалистер социалистиг күрүнелериниң хөгжүдезини моондакчаар дээш бүгү-ле күженнишкиннерни үндүрүп турарлар. Ол сорулгаларга ылангыя хостуг күрүнелерни экономика талазы-биле куулу көөрүнүн, улусчу Кыдат-биле салыглажылганы хоруглаарының, социализмниң бүгү чурттарынче экономиктиг ыңыышкынының америк политиказы барган болуп турар.

Социалистиг лагерьниң чангыс эвин кошкадырын болгаи чарыдыраарын орадаанышпаан, империалистер болза чамык чурттарда ам-даа туулугга чедир узуктатынмаан шовинизмни, кызыы націоналистиг сагыш бодалдарны болгаи өрткен үениң өске-даа артыышкыннарын ажылгаи турарлар. «Націонал коммунизм» диҥир чүвениң сөөлгү үеде неттеретиниң турар идеяларын деткиивишаан, олар социалистиг чурттарны эптеретип ангыланыштырарын орадаҥын турарлар. Ынчалза-даа ол бүгү орадажыышкынар бууразашкынче чыгатырган, чүге хөгжүдезиниң моондакчаар дээш бүгү-ле күженнишкиннерни үндүрүп турарлар. Ол сорулгаларга ылангыя хостуг күрүнелерни экономика талазы-биле куулу көөрүнүн, улусчу Кыдат-биле салыглажылганы хоруглаарының, социализмниң бүгү чурттарынче экономиктиг ыңыышкынының америк политиказы барган болуп турар.

Социалистиг лагерьниң чангыс эвин кошкадырын болгаи чарыдыраарын орадаанышпаан, империалистер болза чамык чурттарда ам-даа туулугга чедир узуктатынмаан шовинизмни, кызыы націоналистиг сагыш бодалдарны болгаи өрткен үениң өске-даа артыышкыннарын ажылгаи турарлар. «Націонал коммунизм» диҥир чүвениң сөөлгү үеде неттеретиниң турар идеяларын деткиивишаан, олар социалистиг чурттарны эптеретип ангыланыштырарын орадаҥын турарлар. Ынчалза-даа ол бүгү орадажыышкынар бууразашкынче чыгатырган, чүге хөгжүдезиниң моондакчаар дээш бүгү-ле күженнишкиннерни үндүрүп турарлар. Ол сорулгаларга ылангыя хостуг күрүнелерни экономика талазы-биле куулу көөрүнүн, улусчу Кыдат-биле салыглажылганы хоруглаарының, социализмниң бүгү чурттарынче экономиктиг ыңыышкынының америк политиказы барган болуп турар.

Социалистиг лагерьниң чангыс эвин кошкадырын болгаи чарыдыраарын орадаанышпаан, империалистер болза чамык чурттарда ам-даа туулугга чедир узуктатынмаан шовинизмни, кызыы націоналистиг сагыш бодалдарны болгаи өрткен үениң өске-даа артыышкыннарын ажылгаи турарлар. «Націонал коммунизм» диҥир чүвениң сөөлгү үеде неттеретиниң турар идеяларын деткиивишаан, олар социалистиг чурттарны эптеретип ангыланыштырарын орадаҥын турарлар. Ынчалза-даа ол бүгү орадажыышкынар бууразашкынче чыгатырган, чүге хөгжүдезиниң моондакчаар дээш бүгү-ле күженнишкиннерни үндүрүп турарлар. Ол сорулгаларга ылангыя хостуг күрүнелерни экономика талазы-биле куулу көөрүнүн, улусчу Кыдат-биле салыглажылганы хоруглаарының, социализмниң бүгү чурттарынче экономиктиг ыңыышкынының америк политиказы барган болуп турар.

Социалистиг лагерьниң чангыс эвин кошкадырын болгаи чарыдыраарын орадаанышпаан, империалистер болза чамык чурттарда ам-даа туулугга чедир узуктатынмаан шовинизмни, кызыы націоналистиг сагыш бодалдарны болгаи өрткен үениң өске-даа артыышкыннарын ажылгаи турарлар. «Націонал коммунизм» диҥир чүвениң сөөлгү үеде неттеретиниң турар идеяларын деткиивишаан, олар социалистиг чурттарны эптеретип ангыланыштырарын орадаҥын турарлар. Ынчалза-даа ол бүгү орадажыышкынар бууразашкынче чыгатырган, чүге хөгжүдезиниң моондакчаар дээш бүгү-ле күженнишкиннерни үндүрүп турарлар. Ол сорулгаларга ылангыя хостуг күрүнелерни экономика талазы-биле куулу көөрүнүн, улусчу Кыдат-биле салыглажылганы хоруглаарының, социализмниң бүгү чурттарынче экономиктиг ыңыышкынының америк политиказы барган болуп турар.

АКШ биле Англияның аразында Чөөкку болгаи Ортаакы Чөөн чүкте деннесел онза чидигленген болгаи дүшкүүрүг болу берген. Дайын сөөлүндеги чылларда АКШ ол зонадан Англияны оон нефть тывыжының талазы-биле шинтирлиг туруштарынаан кызып үндүргеи. Чижээ, 1937 чылда АКШ-тың үүрүнге Чөөкку Чөөн чүк нефть тывыжының чүүле 13 хире хуузу, а Англияның үүрүнге — 80 ажыг хуузу онаажып турган. Ам болза байдал үнезиниң-биле өскерилген: 1956 чылда АКШ Ортаакы Чөөн чүктүн нефть тывыжының 60 хуузун, а Англия—үштүн бир хире кезиин контролдаап турган.

Чөөкку Чөөн чүк болза ийи эрги, кошкан калган колониялыг империялыг — Англия болгаи Франция биле чаа, күштүг америк империяның аразында күштүг сегиржи алыышкынның деннеселери болу берген. Націонал-хосталга болгаи хамаарышпас чорук дээш араб улустарның шинчээшкинин базар дээн боттарының чүткүүлериниңе АКШ-даа, Англия-даа, Франция-даа чангыс аай болбайнаан. Ынчалза-даа АКШ ол районда бар болуп турар бүгү-ле нефтилиг күрлавырларның болгаи стратегтиг плацдармарының алызы барып аазы болдуруп чедип алырын күзеп турар.

Египетке улуг англи-француз-израиль агрессиниң буурааи душкеннинин түннелиниде болдуруп адаанажыкчыларындаа АКШ-тың артык күштүг чоруу улам-на келерээн. Ам, күштүнүн чаа деннеттүүрүнге даянып алгаи, АКШ Англияны болгаи, Францияны Чөөкку база Ортаакы Чөөн чүктүн зонаазынаан бүрүү-биле кызып үнүтпер сорулганы хүнүүн чурумунда турган. Анаа тоорагай бадыткал болза «Эйзенхауэрниң доктриназы» диҥир чүүл болур, анаа дүүштүр АКШ ол районну атомнуг базаларының четкизиниңе шыдаа, ыыаар болдуруп шеригдерни долдур кирер болгаи эптиг үе болу бээрге ол районнаа агрессия дайынны эгелээр деп бодап турар.

«Эйзенхауэрниң доктриназының» неттеретиниңде болза ол доктрина... күрүнелериниң бүрүн эргезин болгаи хамаарышпас чоруун база улустарның бот баш миннир эргезин хүндүлээр дугайында БНО-нуң принциптерин амыыралга боттанды-рып чорударынга дегүн болур чүве кылыр балыткан турарлар. Бүгүдеге тоорагай идеен фактыларны сыр дедир кылыр көргүзүп турар шак ындыг балыткалларның кынга таарыштыр кылдынганын болдап көөрү берге. Херек кырында «Эйзенхауэрниң доктриназы» болза БНО-нуң принциптерин эн каржызы-биле үрезин болуп турар-ла болгай. Ол доктринаны боттадырар чорук БНО-ну узуктаанны-биле бир дүмей болур ийик, чүге дээрге АКШ чер бөмбүрзээнин ол районунга кызыгаар чок албадаҥны эргелерин болдуруп холунга эжелеп алыр болгаи Каттышкан Націоналар Организациязының кежигүннери болуп турар дыка хөй чурттарның хамаарышпас чоруун херек кырында казаны ол болур ийик.

«Эйзенхауэрниң доктриназы» болза, ам чогум-на харын АКШ колониалдыг дарталдың системазының ноя чаяенгиминин ролюнда демнесежип турар дээрзиниң тоорагай идеен көргүзүкчүү болуп турар.

АКШ биле Англияның аразында, а ол ышкаи АКШ биле Францияның аразында эптеш чок алаан деннесел ангы үеде улаанна ашкүүрүүг болуп турар деп идеткелчи онзалап демдеглээн. АКШ-тың чагырыкчы болуктери болдуруп адаанажыкчыларын чүүле кызып үнүүрерин күзээри-биле кызыгаарлатынмайн турар. Оларның сорулгазы болза, Англияны, а хаттыла Францияны база, «хеймер өөнүктериниңде» «улуг чаячаары» болдурарынга болур.

Сөөлгү үеде капиталистиг делегейде Барымн Германияның идеен-не өзүп турар ролю-биле хөлбашкан чөрүүдөлер улам-на чидигленин турар деп чүвени аная немеп каар херек. Чамык чүүла көргүзүүлер-биле, — хамыктың мурнунда шай болгаи кан эзилдиреринің талазы-биле — Барымн Германия болза, Францияны дугайын безин санаваска, Англияны болгаи ырак аткаар калпкан, тоорагайлаарга капиталистиг делегейде кайны черже үне берген, а хөмүр даан тывыжының талазы-биле ол үшкү черни эзлеп турар. Ам Барымн Германия таштыкыже үндүр сөөртүүлелер-даа талазы-биле Англияны кызыы үндүргеи, АКШ-тың соонда кайны черни эзлээрин идеен-не чүткүүп турар апаргаи. Ынчаргаи Германияның Федеративиг Республиказы Англияның болгаи Францияның күштүг болгаи айыылыг адаанажыкчызының ролюнда үне берген-дир.

Англи-француз чагырыкчы болуктер оларның боттарының күсеп-биле Барымн Германияны күштелириңе боттарының холу-биле дузалап турар деп чүвени көрбейн барып болбас. Ол чуруи дээрге, ангы-ангы социал системаларга хамаарлып турар күрүнелер тайбың кожа-хелбээ догуннаар эвес, а харын «соок дайынны» кыпсыр, өске чурттарның ниитки херектериниче холгаарлаар, социалистиг чурттарга үүр, а ол ышкаи тайбының быжыглаары дээш турлуп турар бүгү-ле өске чурттарга үүр үргелчи үүгедиглерни кылыр дээни ол-дур.

Улустар аразының шак ындыг өзүга үнезилеттингеи харылзаалары айыылыг нарыыгашкыннар-биле болгаи үскүлежиишкиннер-биле капсырлашкаи деп чүвеге хенизиг-даа чигзиишкин турып болур бе, ынчаш?

Шак ындыг чоруктар болбазын дээрзиңге кижи төрелгеген аны-тыныңнаа сонуургалыг. Улустар аразының мырынай-ла өске янзыдыг харылзаалаарын чедип алыр дээш улустар орадажып турарлар. Делегей ареназында тайбың кады ажылдажылганың принциптиниң тиилээн турарын олар негеп турарлар. Ол негелдеге дүүштүр Совет чазак болуушкуннарының политиказының эн-не улуг шыдамык, туруштуг болгаи жудургу чорукту илергейлеп келгеи болгаи илергейлээр ашаар. Совет чазак кандыг-даа өзүүк чөңгээте алыспас. Чаа нарылзаашкынларны болгаи үскүлежиишкиннерни болдурбас дээш кандыг-даа болдунар аргаларны ол ажыглаар. Шинтирлетиниреннен тайбыңны камгалаары болгаи быжыглаары хамаржыр улустар аразының үнезиин айтырыглаарын таарыштыр шинтирлээрни чедип алыр дээш ол чүткүүлүү-биле орадажырын үргүлчүлээр.

Хамыктың мурнунда Совет чазак улустар аразының харылзааларының хүн чурумунда турып турар ийи эн чугула сорулгаларын: бирээде, чепсегленишкинни дужуреринин; ийиде, Европага болгаш Азияга коллективиг айыыл чок чорукту хандырарын — шинтирлээрниң аргазын тиилеп тыварын үргүлчүлээрин амыдыралчы эргежок чугула деп санап турар.

Совет Эвилелиниң чаза болза, тайбының быжыг үнезиин боон болур чепсегленишкин дужуреринин айтырыын ынчаар шинтирлээрни хандырарга болдунун болур эн хөй күүлерни кылып турар. 1956 чылның ноябрь 17-де ССРЭ-ниң чаза чепсегленишкинин дужуреринин чаа программазын саналдап үндүрген. ол программа чепсегленишкин дужуреринин айтырыының бүгү-ле составтыг элементилерин хаара тудуп турар.

Чоокта чаа КПО-нуң Бөл Ассамблеязының Политиктиг комитединиге АКШ-тың төлөөлекчизиниң чугаазынаан бистер АКШ-тың чазалың харыы саналларының дугайын билип алган бис деп эш Шепилов демдеглээн. Совет чазак ол саналларының бүгү талаларын чогууру-биле өөренип көрүп турар. Ам мен чүүле чамык байдалларны чугаламаксан тур мен.

АКШ ядролуг чепсекти хоруглаар дугайында дугуржуушкунну кылырындаа мурнуку-ла хевээр өйталап турар деп чүвени хамыктың мурнунда демдеглеп каар херек. Оон орнунга АКШ болза кезиин барып атомнуг энергия чүүле тайбың сорулгаларга ажыглатынган турзун дээр байдалдыг болуунун чүткүлериниң дугайында иренией неделгелер-биле кызыгаарлатынын турар. Кажан чүгаа ядролуг чепсекти хоруглаарының дугайында, толаргай дугуржуушкунну чедип алыр дугайында, ол-даа кандыг-бир базым дугайында чорук турда, АКШ ындыг дугуржуулгадаа шуут-ла өйталап турар-дыр.

Азия чепсегленишкинин кызырар дугайында айтырыгның талазы-биле АКШ-тың туржунда байдал база-ла дээредейн турар. Улустар аразының маргыыдаалыг айтырыглары, оон ниитинде германы айтырыг таарыштыртынмаан шаанда чепсектиг күштерни аныын кызырарындаа ол өйталап турар. Херекти шак ынчаар көөрү дээрге, чепсегленишкин дужуреринин бүгү айтырыын мунгаштаачаче киирер дээни ол-дур, чүге дээрге херек кырында улуг күрүнелериниң чепсектиг күштерни шынгыы кызырары болза ол делегейни чарып турар кол политиктиг айтырыгларны таарыштыр шинтирлээрниңе баштайгы боттуг белгеел болур ийик.

Чепсегленишкинин дужуреринин талазынче эн чоокку базыныар дугайында айтырыг-биле холбашкыр Каттышкан Націялар Организациязының онза харылсалгазының дугайын чугаалаан каары эргежок чугула. Ынын-бир кижилер КПО-нуң үүлээлгеи чепсегленишкин дужуреринин айтырыын чугаалажыр чорукту организастаары-биле кызыгаарлатынын турар деп санаар хөөнүүт ышкаш-тыр. Ынчаарга ол дээрге улуг аллагдал-дыр, оон дазылдары Націялар лигазының бужаарлаг практиказындаа үүнүп турар. Чепсегленишкин дужуреринин айтырыын чинмес батпазы-биле чугаалажып турун бээр эвес, а чепсегленишкинни дужуреринин херээнге тодаргай амыытыг түннелерни чедип алыр—КПО-нуң бодунуң хүүлээлгезин үндезин ол-дур. Чепсегленишкинни дужуреринин айтырыын шинтирлээрни оон ынай узамдыктырын болбас. Шаг-те маанаас. Бир эвес бо херекке 1957 чылның чугула депшилте-биле демдеглетиниңрни чедип албас болза, Каттышкан Націяларны Организациязы болдунун хүүлээлгезин күүсетпес.

Сегирип алгаи тайбының херээн дыка экижидерин чедип ап болур ийими звено болза. Европага болгаш Азияга коллективиг айыыл чок чорукту хандырары болур.

Европага тайбының быжыг магадыыдарын болгаи бүгү-ле европа күрүнелериниң аразынга экономиктиг быжыг кады ажылдажылганың эргежок чугула таарымчалыг байдалдарын тургузар дугайында шагда-ла четчир болгаи айтырыгны шинтирлээрни дээш туржун турар бүгү-ле кижилериниң күженнишкиннерин ылаатыг каттыштырарының ойу келгеи.

Азияның болгаи Африканың күрүнелери, төөгүлүг Бандунг конференциязынга чыылгаш, бүгү делегейге тайбының быжыглаарының херээнге үнелиг салымышкынны киирген деп чүвени ам хүүлээн кырбейн баар кижилериниң тыштырыг негелдеге боор. Азия чурттарының хөй-хөй айтырыглар талазы-биле эп-сеткил каттыштырылгазы Азияга коллективиг айыыл чок чорукту бүгү-ле системазын тургузарынга үнезиниң белгеезин чугаажок.

«Чоокку болгаи Ортаакы Чөөн чүкте тайбының болгаи айыыл чок чорукту база ол районнуң чурттарының ниитки херектериниче холгаарлаазының дугайында ядролуг чепсекти хоруглаарының, Англияның болгаи Францияның чазактарының Декларациязының кол-кол принциптерин» ажылдап кылыр болгаи хүүлээн алыр деп санаалы АКШ-тың, Англияның болгаи Францияның чазактарынга Совет Эвилелиниң чазаның киргенин чугаалаан, илеткелчи оон ынай ол саналды таймызбыраан.

Совет чазак болза, КПО-нуң Айыыл чок чорук Чөвүүлелиниң доктаанал кежигүннери улуг күрүнелериниң — ССРЭ-ниң, АКШ-тың, Англияның болгаи Францияның кады деннинг күженнишкиннери-биле ол районга ур болгаи быжыг тайбының ханыырын болур ийик деп санап турар деп оратор медеглээн.

Чоокку болгаи Ортаакы Чөөн чүкте тайбының быжыглаар дугайында сетыылдың ханыызынаа сагыш салыышкын ужурунаа болгаи ол инициативаны АКШ-тың, Англияның болгаи Францияның чазактары деткиир дээрзиңге илеткелин Совет Эвилелиниң чаза илергейлеп турар.

Эш Шепиловтуң нутаалаазы болза, Совет Эвилелиниң чазаның бодап турарын-биле алырга, амгы үе-чадаа чамык экономиктиг айтырыглаарже, хамыктың мурнунда делегей салының хөгжүдерде таарымчалыг чаагай байдалдарны тургузарынче онза кичээнгейни салыры эргежок чугула болуп турар. Бүгү делегейниң экономиктиг конференциязын чыылдырарының өйү келгеи. Ынчыг конференция болза: улустар аразының садыглажылгазын улам ынай хөгжүдер болгаи КПО-нуң ниитиниге улустар аразының салыг организациялың тургузар дугайында; кошкак хөгжүделиг чурттарга тускай хамаарышпас націонал экономиканы тургузарынга дузалаар сорулга-биле улустар аразының экономиктиг кады ажылдажылгазының дугайында айтырыгларны, а ол ышкаш чамык сан-хөө айтырыгларын чугаалажып көрүп болур ийик.

Фашистиг аг-шериглерни чылча шапкан болгаи оон-биле цивилизацияның тынын алган төөгүлүг коалициягa киржип турган улуг күрүнелер тайбының болгаи улустар аразының айыыл чок чоруун деткиири дээш кол харылсалганы хүлээр деп чүве бүткүүгеге бииликтир. Бир эвес ол коалицияның киржикчилери—улуг күрүнелериниң аразынга бүзүрежир чорук болгаш эки харылзаалар катап тургустунган турар болза, тайбыңга амдан эгелээш улуг айыыл кыжаныайн турар деп чүвени кижи төрелгеген билбишаан, хостуг, чиигы-биле тынар.

Ол дугайын сагыныышаан, Совет Эвилели болза, Баттышкан Штаттар-биле, Англия-биле болгаи Франция-биле кайы-кайызын бичир чорукту доктаадырын чиигеткеи дет кандыг-даа инициативаны бүгү-ле чаагай күүлдин-биле чугаалажыныга белеп.

Эш Шепилов оон ынай ССРЭ биле тустуг капиталистиг чурттарның аразында харылзааларны төдаргайлап чугаалаан.

Туннелиниде депутат Д. Т. Шепиловтуң чугаалаазы болза:

Бижиниң ылаатыг хосталгазының, улустарның деп болгаи акы-дүнүалышкы чорудунун принциптериниң бүгү-ниити тиилелгезиниң чайлаш чогунга бүзүрелдиг бистер бодувустун тайбың даштыкы политикаларыстың быжыг болгаи чайгылыш чок чорудар бис.

Барымн таныкы күрүнелериниң чагырыкчы болуктериниңе бистиң саналдаарывыс болза: бүгү-ниити чепсегленишкин дужуруушкунун херек кырынга боттандыраалынарам че. Дайынның эн чаа хыдыкчы чепсектериң чок кылып, монгези-биле хоруглаан алыылынар. Сыныгажыр, эртеннинг болгаи культураның үнелиг чүүлдерин солчуп киириптээлинер. Бичир үе социал системаларның кайызынга хамаржырыл деп чүвени тайбың күш-ажылың болгаи экономиктиг нарыыттың, талазын орта бадыткаи көргүзүптээлинер.

* * *

Февраль 12-де 16 шакта Эвилелиниң Совединиң болгаи Націоналдар Совединиң каттышкан хуралынга Д. Т. Шепиловтуң илеткелин чугаалажып көөрү эгелээн. Эвилелиниң Совединиң Даргазы депутат П. П. Лобанов даргалаан.

Депутат Ш. Р. Рашидовка (Узбек ССР) сөс берген. Чер бөмбүрзээнин бүгү булун нарында миллион-миллион болгуи кижилер бүгү делегей байдалынга бөттүг сонуургалын салып турарының дугайын ол чугаалаан. Улустар болза делегей болуушкуннарының хөгжүдезин сүртээшкин-биле хайгаараан, тайбычны чүткүлүг негеп турар, чүге дээрге, олар дайын кандыг човулан-хилиничекти таварыштырарын боттарының дүржулгазынга бүзүрел көргеннер. Тайбының күштери чыл келгеп гудум өзүп болгаи быжыгып турары, тайбың дээш деннеселчилер бүгү чурттарда улам-на хөй болуп бар чыдары бистерни, совет кижилерни өөртүп турар. Ак сеткилиг кижилер, бүгү диптерде тайбының ажыл-ишчилери боттарының караанын уун Совет Эвилелиниче идегел-биле болгаи магадаашкын-биле көрүп турар, чүге дээрге, олар Совет Эвилелиниң тайбының челенгежи, хосталганын болгаи аас-кежиниң чаагачызы кылдыр көрүп турарлар. Москва болза тайбың дээш деннеселдиң кол штабы апарган болгаи оон-биле чер бөмбүрзээнин бүгү булуннарында миллион-миллион болгуи кижилериниң ынаныышкын шингээдип алган.

Үзбек улус Совет чазактың даштыкы политиказын бүрүн, долуу-биле чүүлдүзүнүп турар болгаи улустар аразының дүшкүүрүг чорударын чымчадырынче, бүгү делегейге тайбының быжыглаарынче угланыр эш Шепиловтуң илеткелиниде көдүрүлгеи саналларны деткип турар деп эш Рашидов медеглээн.

Депутат Ю. И. Палецкис (Литва ССР) Совет чазактың политиказы чүүле совет улустуң эрге-ажыктарынга эвес, харын чер кырында бүгү-ле ак-сеткилиг кижилериниң күзел-чүткүүлериниге таарыштыр турар деп болгуның саналынга чугаалаан.

Совет Эвилелиниң составынга Литва хосталганы болгаи хамаарышпас чорукту чедип алган деп чүвени онзалап демдеглээш, эш Палецкис Совет чазак улустарның тайбының болгаи айыыл чок чоруун быжыглаарының политиказын оон сонгаар-даа база быжыг, шыдажыышкынныг болгаш идепкейлиг чорудар деп күзелин илергейлээн.

ССРЭ-ниң Культура министри депутат Н. А. Михайлов сөс алган. Совет Эвилелиниң болгаи бүгү күрүнелериниң аразында культуралыг харылзааларны калбартыр болгаи хөгжүдер төлөөде ССРЭ-ниң чаза чүү кылырын бодап турарын дээрзиниң дугайында болук депутаттарның айтырыынга Совет чазактың даалгазын бүгүдүр ол харыы берген.

(Төнчүзү 3-ну арында).

ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ АЛДЫГЫ СЕССИЯЗЫ

(Эгези 1—2 арыннарда).

Культура талазы-биле ССРЭ-ниң бүгү делегей харылзааларын допчулап чугаалаан, соолгу үениң дүргүзүнде чаңдык чүрттар Совет Эвилели-биле культурлуг солчуушкуну бергеделир азы оон түржүк соксадыр дээш янзы-бүрү моондактарны кылып турар дээрзин эш Михайлов демдеглээн. Ынчалзажок хөй-хөй чүрттарның депшилгелиг интеллигенциязы культурлуг харылзааларны боттандырарының хөрээнге реаксылыг бодуктерниң таварыштырып турары янзы-бүрү таарымча чок чоруктарны улуттаарын улам-на чүткүлдүг чедип ап турар. Европада, Азияда, Латин Америкада — чер болганда культура талазынга кады ажылдажылгаже кыйгырыглар улам-на күштүг чаңгыланып турар, ол чорук кайы-кайызын билгир чорукка, тайбын дээш демиселдиг чаагай чоруунга идиг бээр.

Совет күрүне культура талазынга бүгү делегейниң кады ажылдажылгазын чүгле хевээр артырар эвес, харын бүгү хемчеглер-биле калбартыр дээш бодунан хамаарышкан бүгү-ле чүүлдерни кылыр деп эш Михайлов чугаалаанын болза:

Совет Эвилели-биле культурлуг кады ажылдажылганы тургузарынга хамаарыштыр кантыг-даа күрүнекиң саналарын күзенчиг коорунге моон мурнундазы-биле бир демей, Совет чазак белен. Культура талазынга харылзааларны хөгүдерин болган быжыглаарын, эртемнин, литератураның, уран-чүүлүн талазы-биле улустуң чаагай чоруунга таарыштыр кады ажылдажырын шын-на сеткил-биле күзеп турар кандыг-даа кижи совет интеллигенциянның иштүүнде шынчы өнүктү болган идегелиг эшти тывар. Совет интеллигенция бүгү делегейге культурлуг харылзааларны быжыглаарының болган улам ынай хөгүдериниң хөрээнге, улустар аразынга тайбын болган найырны дээш, ажылчы чоннарның аас-кежин дээш демиселдин улуг хөрээнге боттарының бүгү күштерни болган билиглерин баарлер.

ССРЭ-ниң чазаанга бөлүк депутаттарның айтырыынга ССРЭ-ниң Культура министри депутат Н. А. Михайловтуң харылзын Дээди Совет медээ кылыр хүлээп алыр деп шиитпирин үндүрген.

Депутат **Н. Ф. Игнатов** (Москва область) Иранта чоразының болган совет-иран харылзааларның дугайында бодунуң бодалдарын чугаалаан.

Совет Эвилели Иранның бот эргезин болган хамаарышпас чоруун хүндүлеп турар деп эш Игнатов чугаалаан. ССРЭ-ниң талазынан найыралыг Иранга кандыг-даа айыыл кыжанмайн турар болган кыжанмас-даа. Бир эвес кандыг-бир кыжанышкынның дугайын чугаалаар чүве болза, ыныг кыжанышкын харын чаңдык чүрттарны, оон иштинде Иранны-даа коргуларын ораллажып турар ыныг агрессчи күштерниң талазынан шынап-ла турун турар.

Шиирле — Москва чоогунда Сталин аттыг колхозтуң даргазы Социалистиг Куш-ажылдың ийи дапкыр Маадыры депутат **Ф. С. Генералов.** Биистер, колхозчулар бүгү совет улус-биле бир демей, боттарывыстың төрээн чазаавыстың болган иерген үеаанны Коммунистиг партиявыстың тайбынга ынакшылдыг даштыкы политиказының изин-биле түүлүгүнүп, ону бүгү күштеривис-биле деткип турар бис деп ол чугаалаан. Чаа заводтарны болган фабрикаларны тутпушаан, күр болган бурукаан черлерниң калбак делгемнерин шиитээдип албышаан, культура оруларын, школаларны, институттарны тутпушаан, совет кижилер ону боттарының чаагай чоруунуң болган аас-кежиниң үндезини кылдыр көрүп турар.

Эш Генералов бодунуң баштап турар колхозунга улус демократиязының чүрттарындан чораан хөй саныг төлөөлериниң дугайын, бодунуң Польшага болган Герман Демократтыг Республикага чоразының дугайын чугаалаан.

Депутат **Г. Д. Джавахишвили** (Грузин ССР) өске-даа ораторлар-биле бир демей, «Эйзенхауэрниң доктриназы» дээр бакка сургажаан үвеени бүрүү шапкан, чүге дээрге ол доктрина болза БНОнуң принциптерин каржызы-биле үрээни, колониалдыг дарлаг системазының кол чеденгежи болуп турар АБШ-тың колониячы күзел-чүткүүдерин чаап чажырганы боолу турар.

Депутаттар **В. С. Балакина** (Ленинград), **М. Ф. Рыльский** (Украин ССР), **И. Г. Эйхфельд** (Эстон ССР), **Я. В. Пейве** (Латви ССР) олар база санал бергеннер.

ССРЭ-нин Дээди Совети бо айтырыг талазы-биле доктаал хүлээп алган.

Хүн чурумунуң айтырыглары көрүнгеН. ССРЭ-ниң Дээди Совединиң алдыгы сессиязы хагдынган деп чарлаан.

ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СУДУНУҢ ДУГАЙЫНДА ДҮРҮМ

1 чүүл. ССРЭ Конституциязының 104 чүүлүн ёзугаар ССРЭ-ниң Дээди Суду Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң дээди суд органы болур.

ССР Эвилелиниң суд органнарының, а ол ышкаш эвилелдешкен республикаларның суд органнарының суд ажыл-чорудулгазының хайгааралын бо Дүрүм-биле доктаатынган хемчээл ёзугаар ССРЭ-ниң Дээди Судунга хүлээдир. ССРЭ-ниң Дээди Суду хоойлу үнүүрер талазы-биле эге санал киирер эргелиг.

2 чүүл. ССРЭ-нин Дээди Суду ССРЭ-ниң Дээди Совединиң мурнунга, а ССРЭ-ниң Дээди Совединиң сессияларының аразында үеде — ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң мурнунга харысалгалыг.

Суд черлүүдүзүн боттандырып турар ССРЭ-ниң Дээди Судунуң кежигүннери болган ССРЭ-ниң Дээди Судунуң улус төлөөлери хамаарылга чок болган чүгле хоойлуга чагыртыр.

3 чүүл. ССРЭ-ниң Дээди Суду ССРЭ-ниң Дээди Совединден сонгутурар ССРЭ-ниң Дээди Судунуң Даргазынган, ССРЭ-ниң Дээди Судунуң Даргазының орулакчыларынан, ССРЭ-ниң Дээди Судунуң кежигүннериннен болган улус төлөөлериннен, а ол ышкаш албан дужаалының аайы-биле ССРЭ-ниң Дээди Судунуң кежигүннери болуп турар эвилелдешкен республикаларның дээди судтарының даргаларындан тургустунар.

ССРЭ-ниң Дээди Судунуң сан составын ССРЭ-ниң Дээди Судун сонгуурда ССРЭ-ниң Дээди Совети доктаалыр.

4 чүүл. ССРЭ Конституциязының 105 чүүлүн ёзугаар ССРЭ-ниң Дээди Судун 5 чыл хуусаалыг сонгуур.

5 чүүл. ССРЭ-ниң Дээди Суду болгунуң ажыл-чорудулгазынга ниити эвилелдиг хоойлуларын, а ол ышкаш эвилелдешкен республикаларның хоойлуларын удуртулга болдурар.

6 чүүл. ССРЭ-ниң Дээди Суду алдында составтыг ажылдаар:

а) ССРЭ-ниң Дээди Судунуң Пленуму;

б) Негелде херектериниң талазы-биле суд коллегиязы;

в) Безенче херектериниң талазы-биле суд коллегиязы;

г) Шериг коллегиязы.

7 чүүл. ССРЭ-ниң Дээди Судунуң Пленуму ССРЭ-ниң Дээди Судунуң Даргазындан, ССРЭ-ниң Дээди Судунуң Даргазының орулакчыларынан, ССРЭ-ниң Дээди Судунуң кежигүннериннен болган улус төлөөлериннен, а ол ышкаш албан дужаалының аайы-биле ССРЭ-ниң Дээди Судунуң кежигүннери болуп турар эвилелдешкен республикаларның дээди судтарының даргаларындан тургустунар.

Пленумнуң хуралы оон составының 2/3 кезиннен эвээш эвези барда бүрүн өргелиг деп санатынар.

Пленумнуң доктаалын ССРЭ-ниң Дээди Судунуң Пленумунуң хуралда олуржуп турар кежигүннериниң бадылаашкынының аныа хөй мурнуузу-биле хүлээп алыр.

9 чүүл. ССРЭ-ниң Дээди Судунуң Пленуму:

а) ССРЭ-ниң Дээди Судунуң Даргазының болган ССРЭ-ниң чингине прокурорунуң ССРЭ-ниң Дээди Судунуң коллегиларының шиитпирлеринге, шииткелдеринге болган доктаалдарынга удурланыышкыннарын чугаалажып көөр;

б) ССРЭ-ниң Дээди Судунуң Даргазының болган ССРЭ-ниң чингине прокурорунуң эвилелдешкен республикаларның дээди судтарының доктаалдарынга ол доктаалдар ниити эвилелдиг хоойлу дүрүмнеринге чөрчүүп турар азы ол доктаалдар өске эвилелдешкен республикаларның эрге-ажыктарын үреп турар таварылгаларга удурланыышкыннарын чугаалажып көөр;

в) Суд практиказының болган суд статистиказының түнүүшкинзериниң материалдарын чугаалажып көөр болган суд херектерин көрүп турда хоойлу дүрүмнү хереглээриниң айтырыгларының талазы-биле судтарга удуртулга болур тайылбырларны бээр;

г) Хоойлу ёзугаар чурум-биле шиитпирлээр ужурлуг айтырыглар талазы-биле база ССРЭ-ниң хоойларының тайылбырларының айтырыгларының талазы-биле саналларны ССРЭ-ниң Дээди Совединин Президиумунга киирер;

д) Эвилелдешкен республикаларның суд органнарының аразында маргылдаалларны шиитпирлээр.

10 чүүл. Суд коллегияларын ССРЭ-ниң Дээди Судунуң Пленуму ССРЭ-ниң Дээди Судунуң кежигүннериниң иштинден бадылаар.

Эргежок чугула апарган таварылгаларда коллегиялардың составтарынга таарыштыр сайгарылга чоруулар эргени ССРЭ-ниң Дээди Судунуң Даргазынга бээр, ону соолдуне ССРЭ-ниң Дээди Судунуң Пленумунга бадылаары-биле киирер.

Эргежок чугула апарган таварылгаларда ССРЭ-ниң Дээди Судунуң шериг коллегиязынга суд херектерин көөрүнге немелде судьялар кылыр округтарның болган флоттарның шериг трибуналларының кежигүннерин киириштирин болур.

11 чүүл. ССРЭ-ниң Дээди Судунуң негелде херектериниң талазы-биле суд коллегиязы болган кезенче херектериниң талазы-биле суд коллегиязы:

а) Хоойлу ёзугаар оларның эргезинге хамаарыштырган онза чугула чогуур негелде болган кезенче херектерин баштайгы чаданың суду болуп көөр;

б) ССРЭ-ниң Дээди Судунуң Даргазының, ССРЭ-ниң чингине прокурорунуң, оларның орулакчыларының эвилелдешкен республикаларның дээди судтарының негелде болган кезенче херектериниң талазы-биле шиитпирлеринге болган шииткелдеринге, ол шиитпирлер болган шииткелдер ниити эвилелдиг хоойлу дүрүмнеринге чөрчүп турар азы өске эвилелдешкен республикаларның эрге-ажыктарын үреп турар таварылгаларда, удурланыышкыннарын суд хайгааралының чурумуу-биле көөр.

12 чүүл. ССРЭ-ниң Дээди Судунуң шериг коллегиязы:

а) Хоойлу ёзугаар оон эргезинге хамаарышкан онза чугула кезенче херектерин баштайгы чаданың суду болуп көөр;

б) Округтарның болган флоттарның шериг трибуналларының шииткелдеринге кассастыг хомудаларны болган удурланыышкыннарны хоойлуга көрүүнгеН таварылгаларда көөр;

в) Округтарның болган флоттарның шериг трибуналларының шииткелдеринге болган доктаалдарынга ССРЭ-ниң Дээди Судунуң Даргазының, ССРЭ-ниң чингине прокурорунуң, оларның орулакчыларының удурланыышкыннарын, а ол ышкаш ССРЭ-ниң Дээди Судунуң шериг коллегиязының Даргазының болган кол шериг прокурорунуң удурланыышкыннарын суд хайгааралының чурумуу-биле көөр.

13 чүүл. ССРЭ-ниң Дээди Судунуң коллегиязы баштайгы чаданың суду болуп черекти көөрде, даргалакчы — ССРЭ-ниң Дээди Судунуң кежигүнү болган ийи улус төлөөлери составтыг көөр.

Кассастыг хомудаларны болган удурланыышкыннарны, а ол ышкаш удурланыышкыннарны коллегияның суд хайгааралының чурумуу-биле ССРЭ-ниң Дээди Судунуң үш кежигүннери составтыг көөр.

14 чүүл. Негелде херектериниң талазы-биле суд коллегиязының шиитпирин болган кезенче херектериниң талазы-биле суд коллегиязының болган ССРЭ-ниң Дээди Судунуң шериг коллегиязының шиитпирлерин Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң өмүнээзинден үндүрер.

15 чүүл. ССРЭ-ниң Дээди Судунуң Даргазы:

а) ССРЭ-ниң Дээди Судунуң суд коллегиларының шиитпирлеринге, шииткелдеринге болган доктаалдарынга удурланыышкыннарны бо Дүрүмүң ёзугаар ССРЭ-ниң Дээди Судунче киирер;

б) ССРЭ-ниң Дээди Судунуң Пленумунуң хуралдарынга даргалаар болган кандыг-даа херекти көрүп турда ССРЭ-ниң Дээди Судунуң коллегиларының суд хуралдарынга даргалаашкынны бодунга ап болур;

в) ССРЭ-ниң Дээди Судунуң коллегиларының ажылының ниити организастыг удуртулгазын боттандырар;

г) ССРЭ-ниң Дээди Судунуң Пленумунга чугаалажып көөр ужурлуг айтырыгларның талазы-биле материалдарны белеткээрин хандырар;

д) Ниити эвилелдиг суд статистиказын чоруулар талазы-биле ажылды организастаар;

е) ССРЭ-ниң Дээди Судунуң аппаратының ажылын удуртур.

ССРЭ-ниң Дээди Судунуң Даргазы чок турда оон бүгү-ле эргелерин болган хүдээлгелерин ССРЭ-ниң Дээди Судунуң Даргазының орулакчызы боттандырар.

16 чүүл. ССРЭ-ниң Дээди Судунуң коллегиларының даргалары:

а) Чогуур коллегиларының ажылынга удуртулганы боттандырар;

б) Коллегиларның белеткел болган суд хуралдарынга даргалаар;

в) Чогуур коллегиларның кежигүннериннен болган улус төлөөлериннен коллегиларның суд хуралдарынга составтарны тургузар;

г) Коллегиларның ажыл-чорудулгазының дугайында отчёттарны ССРЭ-ниң Дээди Судунуң Пленумунга киирер.

Шериг коллегиязының даргазынга шериг трибуналларының организастыг удуртулгазын база хүлээдир.

17 чүүл. ССРЭ-ниң Дээди Совединин чөпшээрели чокка, а сессияларын аразында үеде — ССРЭ-ниң Дээди Совединин Президиумунуң чөпшээрели чокка ССРЭ-ниң Дээди Судунуң даргазын, даргазының орулакчыларын болган кежигүннерин, а ол ышкаш ССРЭ-ниң Дээди Судунуң улус төлөөлерин суд харысалгазынче киирген азы түүүн хорудаан турун болбас.

18 чүүл. ССРЭ-ниң Дээди Судунуң Даргазын, даргазының орулакчыларын болган кежигүннерин, а ол ышкаш ССРЭ-ниң Дээди Судунуң улус төлөөлерин чүгле ССРЭ-ниң Дээди Совединин Доктаалы-биле, а сессияларын аразында үеде — ССРЭ-ниң Дээди Совединин Президиумунуң доктаалы-биле боттарының хүлээлгезинден хуусал бетинде хостап болур.

19 чүүл. ССРЭ-ниң Дээди Судунуң аппаратының тургузуун ССРЭ-ниң Дээди Совединин Президиуму бадылаар, ону оон соонда ССРЭ-ниң Дээди Совединге бадылаары-биле киирер.

20 чүүл. ССРЭ-ниң Дээди Суду «ССРЭ-ниң Дээди Судунуң бюллетенин» парлап үндүрүп турар.

Ажылчы чоннар депутаттарының Кызыл хоорай Совединиң депутаттарынга кандидаттар

Ажылчы чоннар депутаттарының Кызыл хоорай Совединге сонгулдалар талазы-биле округтарның сонгулга комиссиялары чогуур документилерни барымдаалап көргеН, «РСФСР-ниң ажылчы чоннар депутаттарының крайлар, областар, округтар, районнар, хоорайлар, көдээ болган суурлар Советтеринге сонгулдалар дугайында дүрүмге» үндезилээш, хөй-ниитиниң организацияларындан, ажылчы чоннар ниитилелдериниң болган хамаатыларның ниити хуралларындан депшитиген хоорай Совединиң депутаттарынга кандидаттарны регистрастаан:

Моон алаанда кандидаттар бүрүткетиргеннер:

Каа-Хемниң № 1 сонгулда округу — Номерков Александр Анатольевич, 1929 чылда төрүүнген, партия кежигүнү эвес, Тыва ыныгы, трестиниң ол-ла тудуг участогунуң коллективинден депшитиргеН.

Чайлагының № 2 сонгулда округу — Новицкая Вера Федоровна, 1921 чылда төрүүнген, партия кежигүнү эвес, эмчи, область эмнелгезинин инфекция салбырының ажылакчыларының коллективинден депшитиргеН.

Городтуң № 3 сонгулда округу — Бочегуров Федор Антонович, 1911 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, городтуң ажылчыназ составының коллективинден депшитиргеН.

Чөн таланы № 4 сонгулда округу — Мажова Александра Петровна, 1922 чылда төрүүнген, партия кежигүнү эвес, область эмнелгезинин эмчизи, поликлиниканың ажылакчыларының коллективинден депшитиргеН.

Коммуналдың № 5 сонгулда округу — Голунов Сергей Николаевич, 1908 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, хоорхомхозтуң бүгүдүге черлериниң коллективинден депшитиргеН.

Первомайскийниң № 6 сонгулда округу — Спиридонова Галина Алексеевна, 1930 чылда төрүүнген, ВЛКСМ кежигүнү, уруглар библиотеказының эргелекчизи, культура эргелелиниң база оон ведомстволуг организацияларының коллективинден депшитиргеН.

Степнаның № 7 сонгулда округу — Релина Нина Валериановна, 1922 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, «Тувинская правда» солунуң партийжи амыдырал кидизиниң литажылакчызы, «Тувинская правда» солунуң редакциязының ажылакчыларының коллективинден депшитиргеН.

Крюковтуң № 8 сонгулда округу — Баитикин Владимир Николаевич, 1930 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, Кызыл аэропорттуң авиотехники, Кызыл аэропорттуң коллективинден депшитиргеН.

Пушкинскийниң № 9 сонгулда округу — Антипина Валентина Васильевна, 1919 чылда төрүүнген, партия кежигүнү эвес, биология башкызы, № 9 школаның башкыларының коллективинден депшитиргеН.

Енисейскийниң № 10 сонгулда округу — Сычев Николай Васильевич, 1924 чылда төрүүнген, партия кежигүнү эвес, чер темчээр ревизор, көдээ ажыл-агый эргелелиниң коллективинден депшитиргеН.

Заводтуң № 11 сонгулда округу — Сунгуй Ондар Самданович, 1924 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, чазаныр ажылчын, Кызылдың алгы заводунуң коллективинден депшитиргеН.

Пролетарскийниң № 12 сонгулда округу — Попова Анна Панфиловна, 1933 чылда төрүүнген, ВЛКСМ кежигүнү, парлакчы, типография коллективинден депшитиргеН.

Ипподромнуң № 13 сонгулда округу — Салзынмаа Елизавета Батазаевна, 1930 чылда төрүүнген, ВЛКСМ кежигүнү, башкы институтунуң тыва дыл болган литература башкызы, башкы институтунуң коллективинден депшитиргеН.

Суворовскийниң № 14 сонгулда округу — Умных Галина Николаевна, 1927 чылда төрүүнген, ВЛКСМ кежигүнү, ооң сыдынын магазининин директору, областың оон сыдынын коллективинден депшитиргеН.

Водхозтуң № 15 сонгулда округу — Светошева Клавдия Ивановна, 1920 чылда төрүүнген, партия кежигүнү эвес, облоновун школалар инспектору, облоно коллективинден депшитиргеН.

Суворовскийниң чөн таланы № 16 сонгулда округу — Усольцева Александра Степановна, 1919 чылда төрүүнген, партия кежигүнү эвес, ажылчын, Кызылдың реалбазазының коллективинден депшитиргеН.

Суворовскийниң № 17 сонгулда округу — Рязанов Иван Григорьевич, 1923 чылда төрүүнген, партия кежигүнү эвес, тракторист, Тыва областың № 65 машина-орук станциязының коллективинден депшитиргеН.

Поотэктуң № 18 сонгулда округу — Кыргыс Серенмаа Томмитовна, 1927 чылда төрүүнген, партия кежигүнү эвес, даараныкчы, Кызылдың даараныр комбинатының ажылчын, албан-хаакчыларының коллективинден депшитиргеН.

Авиацияның № 19 сонгулда округу — Гончаренко Александра Кирилловна, 1926 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, хоорайның калык камгалал кидизинин эргелекчизи, областың санитар-эпидемия станциязының коллективинден депшитиргеН.

Авиацияның ортааны № 20 сонгулда округу — Глухих Валентина Павловна, 1924 чылда төрүүнген, партия кежигүнү эвес, уруглар садының эргелекчизи, № 2 уруглар садының коллективинден депшитиргеН.

Авиацияның мурнуу таланы № 21 сонгулда округу — Калзан Сюн Лагбаевич, 1913 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, дашчы, «Тыва тудуг» трестиниң 1-ги тудуг участогунуң коллективинден депшитиргеН.

Транспорттуң № 22 сонгулда округу — Яковлева Евдокия Васильевна, 1919 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, Кызыл АТК-ның ажылчыны, АТК-ның ажылчын, албан-хаакчыларының коллективинден депшитиргеН.

№ 23 мурнуу таланы сонгулда округу — Яковлев Трофим Яковлевич, 1893 чылда төрүүнген, партия кежигүнү эвес, № 1 АТК-ның ажылчыны, № 1 чүк АТК-зының ажылчын, албан-хаакчыларының коллективинден депшитиргеН.

Транспорттуң ортаакы № 24 сонгулда округу — Ким Леонид Иванович, 1922 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, төп автосептелге мастерскязының электросварщиги, төп автосептелге мастерскязының ажылчын, албан-хаакчыларының коллективинден депшитиргеН.

№ 25 ажылчын сонгулда округу — Заходмин Александр Филиппович, 1920 чылда төрүүнген, партия кежигүнү эвес, область эмнелгезинин кезин эмнээр салбырының эргелекчизи, эмнелге коллективинден депшитиргеН.

Дорожныйның № 26 сонгулда округу — Арагачы Зоя Борандаевна, 1928 чылда төрүүнген, тыва дыл башкызы, № 2 школаның коллективинден депшитиргеН.

Типографияның № 27 сонгулда округу — Алдын-Херел Алексей Хуренолович, 1906 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, «Шын» солунуң чагаа кидизинин эргелекчизи, «Шын» солунуң редакциязының коллективинден депшитиргеН.

Типографияның ортаакы № 28 сонгулда округу — Санчат Саншаа Армандаевна, 1919 чылда төрүүнген, партия кежигүнү эвес, эге класстар башкызы, № 2 школаның коллективинден депшитиргеН.

Кочетовскийниң № 29 сонгулда округу — Кочетов Сергей Кузьмич, 1894 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, пенсионер, культура эргелелиниң база оон ведомстволуг албан черлериниң коллективинден депшитиргеН.

№ 31 совет сонгулда округу — Аранчын Юрий Лудушапович, 1926 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнүнге кандидат, ыллың, литератураның болган тоогунуң эртем-шинчилел институдунуң эртем ажылдакчызы, эртем шинчилел институдунуң коллективинден депшитиргеН.

Интернациональныйның ортааны № 32 сонгулда округу — Новалев Александр Григорьевич, 1930 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнүнге кандидат, Кызылдың педагогика институдунуң марксизм-ленинизмнин үндезиннериниң кабинет эргелекчизи, Кызылдың педагогика институдунуң ажылдакчыларының коллективинден депшитиргеН.

Сельскийниң № 33 сонгулда округу — Байкара Елена Шараповна, 1927 чылда төрүүнген, башкы, башкы училищезинин коллективинден депшитиргеН.

Сельскийниң ортааны № 34 сонгулда округу — Аннуднов Александр Васильевич, 1911 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, СЭКП хоорхомунуң бирги секретары, харылзаанын область эргелелиниң ажылчын, албан-хаакчыларының болган инженер-техникиг ажылдакчыларының, харылзаанын шугум-техник белдириниң база радио-трансляция четкизинин дирекциязының коллективинден депшитиргеН.

Пролетарскийниң № 35 сонгулда округу — Корнев Григорий Васильевич, 1902 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, башкы училищезинин ажылчынларының, өөреникчилериниң болган башкыларының коллективинден депшитиргеН.

Пролетарскийниң ортаачы № 36 сонгулда округу — Баркалова Зинаида Павловна, 1920 чылда төрүүнген, партия кежигүнү эвес, механизация училищезинин башкызы, механизация школазының ажылдакчыларының болган өөреникчилериниң коллективинден депшитиргеН.

Октябрьскийниң № 37 сонгулда округу — Малофеев Николай Яковлевич, 1927 чылда төрүүнген, партия кежигүнү эвес, Кызыл типографиязының линотип цехинин улуг инструктору, типографияның ажылчын, албан-хаакчыларының коллективинден депшитиргеН.

Сазыгның № 38 сонгулда округу — Вяткина Раиса Алексеевна, 1933 чылда төрүүнген, ВЛКСМ кежигүнү, тудуг трестиниң ажылчыны, «Тыва тудуг» трестиниң бирги тудуг участогунуң ажылчыннарының коллективинден депшитиргеН.

Октябрьскийниң ортааны № 39 сонгулда округу — Гущина Прасковья Ивановна, 1923 чылда төрүүнген, партия кежигүнү эвес, лаборант, көдээ ажыл-агый техникумунуң коллективинден депшитиргеН.

Кызылдың № 40 сонгулда округу — Кочетков Василий Андреевич, 1925 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, шагдаанын хоорай киллизинин начальниги, хоорайның шагдаа киллизинин коллективинден депшитиргеН.

Комсомольскийниң № 41 сонгулда округу — Губина Ольга Петровна, 1926 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнүнге кандидат, Кызыл хоорайның 1-ги участогунуң улус шиитпекчизи, область болган улус судтарының база адвокаттар коллегиязының ажылчыннарының болган албан-хаакчыларының коллективинден депшитиргеН.

Профсоюзныйның № 42 сонгулда округу — Гниломедова Раиса Степановна, 1930 чылда төрүүнген, ВЛКСМ кежигүнү, Бүрбанкының чаала-хынаада киллизинин улуг инспектору, Бүрбанкының, көдээ ажыл-агый болган коммунал банкының Тыва области конторазының коллективинден депшитиргеН.

Комсомольскийниң чөн таланы № 43 сонгулда округу — Норбу Хаанитпа Кочараповна, 1932 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, ВЛКСМ хоорхомунуң школа киллизинин эргелекчизи, комсомол хоорхомунуң ажылдакчыларының коллективинден депшитиргеН.

Комсомольскийниң барыын таланы № 44 сонгулда округу — Женгилева Степанида Аркадьевна, 1918 чылда төрүүнген, партия кежигүнү эвес, № 1 яслиниң кижизидикчизи, № 1 яслиниң коллективинден депшитиргеН.

Красноармейскийниң № 45 сонгулда округу — Доугова Клара Степановна, 1931 чылда төрүүнген, партия кежигүнү эвес, аптека эргелелиниң лабораториязының эргелекчизи, аптека эргелелиниң ажылдакчыларының коллективинден депшитиргеН.

Красноармейскийниң № 46 чөн таланы сонгулда округу — Киселев Петр Тимофеевич, 1917 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, СЭКП хоорхомунуң секретары, СЭКП хоорхомунуң болган ВЛКСМ хоорхомунуң ажылдакчыларының коллективинден депшитиргеН.

Рабочийниң № 47 чөн таланы сонгулда округу — Полев Владимир Иванович, 1930 чылда төрүүнген, партия кежигүнү эвес, харылзаанын Тыва область эргелелиниң, харылзаанын шугум-техникиг белдириниң болган радио-трансляциялыг четкилериниң дирекция черинин ажылчыларының болган албан-хаакчыларының коллективинден депшитиргеН.

Рабочийниң № 48 барыын таланы сонгулда округу — Кертик Сергей Сайбулович, 1919 чылда төрүүнген, партия кежигүнү эвес, Кызыл горпонуң ажылчыны, горпонуң ажылчыннарының болган албан-хаакчыларының коллективинден депшитиргеН.

Рабочийниң № 49 сонгулда округу — Тамбиль Соян Самбилович, 1913 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, ыыш заводунуң ажылчыны, Кызылдың ыыш заводунуң коллективинден депшитиргеН.

Сельскийниң № 50 чөн таланы сонгулда округу — Васильева Елена Павловна, 1911 чылда төрүүнген, партия кежигүнү эвес, массалыг даараныла цехинин бригадири, Раскова аттыг даараныр комбинаттың ажылчыннарының болган албан-хаакчыларының коллективинден депшитиргеН.

Болотныйның № 51 сонгулда округу — Плутаев Василий Александрович, 1924 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, өртке удур команданың начальниги, өртке удур команданың коллективинин ниити хуралынан депшитиргеН.

Болотныйның мурнуу таланы № 52 сонгулда округу — Гневышева Валентина Алексеевна, 1916 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, гороно эргелекчизи, хоорхомунуң коллективинден депшитиргеН.

Шевченковскийниң № 53 сонгулда округу — Юдина Анна Андреевна, 1921 чылда төрүүнген, партия кежигүнү эвес, эге класстарның башкызы, № 10 школаның башкылар болган ажылдакчылар коллективинден депшитиргеН.

Сонгу таланы № 54 сонгулда округу — Кондауров Павел Федорович, 1927 чылда төрүүнген, СЭКП кежигүнү, ыыш заводунуң директору, ыыш заводунуң ажылчыннарының болган албан-хаакчыларының коллективинден депшитиргеН.

Ленинскийниң № 55 сонгулда округу — Суздальцева Валентина Павловна, 1924 чылда төрүүнген, партия кежигүнү эвес, теогу башкызы, № 1 школаның башкылар коллективинден депшитиргеН.

Ленинскийниң № 56 сонгулда округу — Ивантеева Валентина Ивановна, 1927 чылда төрүүнген, партия кежигүнү эвес, 4ожулга бажыңының медицина сестразы, 6ожулга бажыңынын ажылдакчыларының коллективинден депшитиргеН.

Кочетовскийниң № 57 чөн таланы сонгулда округу — Коюпаева Ольга Фадеевна, 1913 чылда төрүүнген, партия кежигүнү эвес, № 5 школаның башкызы, № 5 школаның башкылар коллективинден депшитиргеН.

Кочетовскийниң № 58 барыын таланы сонгулда округу — Воронцова Надежда Николаевна, 1926 чылда төрүүнген, партия кежигүнү эвес, ажылчын аныяктарның кежээки школазының башкызы, ажылчын аныяктарның кежээки школазының коллективинден депшитиргеН.

Октябрьскийниң № 59 чөн таланы сонгулда округу — Кузьмина Мария Пав-

(Төнчүзү 4-ну арында).

Ажылчы чоннар депутаттарының Кызыл хоорай Соведининиң депутаттарынга кандидаттар

(Төнчүзү).

совна, 1912 чылда төрүттүнген, партия кежигүү эвес, экономист, садыгның область эргелелиниң коллективинден депшитирген.

Октябрьскийниң № 60 барыын талакы сонгулда округу — Куренев Василий Васильевич, 1904 чылда төрүттүнген, СЭКП кежигүү, референт, Тываның эртем-шинчилел институтунуң коллективинден депшитирген.

Рыноктуң чөөн талакы № 61 сонгулда округу — Минова Мария Васильевна, 1919 чылда төрүттүнген, партия кежигүү эвес, ажылчын, хоорайның аш-чем комбинадының ажылчын, албан-хаакчыларының коллективинден депшитирген.

Рыноктуң барыын талакы № 62 сонгулда округу — Житков Федор Алексеевич, 1914 чылда төрүттүнген, СЭКП кежигүү, лектор, областың культура эргелелиниң коллективинден депшитирген.

Сельскийниң төп № 63 сонгулда округу — Стрельников Николай Иванович, 1929 чылда төрүттүнген, СЭКП кежигүүнге кандидат, чазаныкчы мебель фабрикаының коллективинден депшитирген.

Сельскийниң барыын талакы № 64 сонгулда округу — Кенденбиль Екатерина Седип-ооловна, 1926 чылда төрүттүнген, СЭКП кежигүү, артист, областың национал театрының коллективинден депшитирген.

Набережнийниң № 65 сонгулда округу —Балахонов Орест Евгеньевич, 1931 чылда төрүттүнген, партия кежигүү эвес, архитектор, облтелевидел черинин коллективинден депшитирген.

Песочныйның № 66 сонгулда округу— Чиминов Иван Яковлевич, 1919 чылда төрүттүнген, СЭКП кежигүү, электростанцияның директору. Кызыл хоорайның электростанциязының коллективинден депшитирген.

Песочныйның сонгу талакы № 67 сонгулда округу — Котова Екатерина Егоровна, 1924 чылда төрүттүнген, СЭКП кежигүү, Кызыл горпонуң планнакчызы, горпонуң коллективинден депшитирген.

Песочныйның чөөн талакы № 68 сонгулда округу — Лаптенкова Зинаида Ивановна, 1923 чылда төрүттүнген, СЭКП кежигүү, телеграф контролёру, Кызыл хоорайның харылзаа конторазының ажылдакчыларының коллективинден депшитирген.

Песочныйның барыын талакы № 69 сонгулда округу — Таржа Тонгак Хорун-оолович, 1921 чылда төрүттүнген, СЭКП кежигүү, радиоинформация киллизинин начальнигги, радиоинформация киллизинин коллективинден депшитирген.

Чеховскийниң № 70 сонгулда округу— Черемисина Валентина Петровна 1927 чылда төрүттүнген, СЭКП кежигүү, ажаалга кассаларының эргелелиниң кол бухгалтери, ажаалга кассаларының область эргелелиниң болгаш төп ажаалга кассазының коллективинден депшитирген.

Чеховскийниң сонгу талакы № 71 сонгулда округу — Середкин Александр Александрович, 1922 чылда төрүттүнген, СЭКП кежигүү, совпартшколаның дыцпакчызы, ол школаның коллективинден депшитирген.

Чеховскийниң чөөн талакы № 72 сонгулда округу — Сайгутина Валентина Евдокимовна, 1921 чылда төрүттүнген, СЭКП кежигүү, совпартшколаның бухгалтери, ол школаның коллективинден депшитирген.

Чеховскийниң барыын талакы № 73 сонгулда округу — Кюнзегеш Юрий Шойдакович, 1927 чылда төрүттүнген, СЭКП кежигүү, Тываның шин үнүүлер черинин кол редактору.

Песочныйның мурнуу талакы № 74 сонгулда округу — Ишунин Николай Федорович, 1923 чылда төрүттүнген, СЭКП кежигүү, хоорайның сан киллизинин эргелекчизи, облсан киллизинин коллективинден депшитирген.

Чеховскийниң мурнуу талакы № 75 сонгулда округу — Зверева Алевтина Федоровна, 1909 чылда төрүттүнген, партия кежигүү эвес, мал эмчизи, хоорайның мал эмнелгезинин поликлиниказының ажылчын, албан-хаакчыларының коллективинден депшитирген.

Ленинскийниң сонгу талакы № 76 сонгулда округу — Звонов Александр Алексеевич, 1916 чылда төрүттүнген, СЭКП кежигүү, УВД-ниң кадр киллизинин начальнигги, УВД-ниң коллективинден депшитирген.

Топографтың сонгу талакы № 77 сонгулда округу — Сувакпит Олег Одербеевич, 1926 чылда төрүттүнген, СЭКП кежигүү, «Сылдысчыташ» солуунуң редактору, ВЛКСМ-ниң Тыва обкомунуң ажылдакчыларының коллективинден депшитирген.

Топографтың сонгу талакы № 78 сонгулда округу — Борбак-оол Артем Сорюн-теевич, 1914 чылда төрүттүнген, СЭКП кежигүү, КГБ-ниң область эргелелиниң начальнигинин оралакчызы, КГБ-ниң Тыва область эргелелиниң коллективинден депшитирген.

Топографтың мурнуу талакы № 79 сонгулда округу — Барышев Николай Прокопьевич, 1927 чылда төрүттүнген, СЭКП кежигүү, область прокурорунуң өөнүн хайгаарал талазы-биле оралакчызы, область болгаш Кызыл хоорай прокуратураларының коллективинден депшитирген.

Топографтың чөөн талакы № 80 сонгулда округу — Степанов Александр Иванович, 1926 чылда төрүттүнген, партия кежигүү эвес, мотор цехинин мастери, сентелге заводунуң коллективинден депшитирген.

Топографтың барыын талакы № 81 сонгулда округу — Бергер Семен Борисович, 1928 чылда төрүттүнген, СЭКП кежигүү, типографияның директору, культура эргелелиниң типографиязының коллективинден депшитирген.

Рабочийниң мурнуу талакы № 82 сонгулда округу — Неумывальченко Александр Степанович, 1914 чылда төрүттүнген, СЭКП кежигүү, чоллаачы, даг экспедициязының төп автобазының коллективинден депшитирген.

Заозерныйның № 83 чөөн талакы сонгулда округу—Ооржак Караашан Ульгульчук, 1913 чылда төрүттүнген, партия кежигүү эвес, чоллаачы, 1-ги чүк АТК-зының коллективинден депшитирген.

Заозерныйның № 84 барыын талакы сонгулда округу — Хертек Сагды Успунович, 1911 чылда төрүттүнген, партия кежигүү эвес, слесарь-моторист, харылзааның транспорт конторазының ажылдакчыларының коллективинден депшитирген.

Горныйның № 85 сонгулда округу — Суховский Николай Николаевич, 1916 чылда төрүттүнген, партия кежигүү эвес, төп механиктиг мастерскаяның мастери, даг экспедициязының төп механиктиг мастерскаязының коллективинден депшитирген.

Трактының № 86 сонгулда округу — Назытпай Уралдай Узун-оолович, 1915 чылда төрүттүнген, партия кежигүү эвес, облпотребсоюзтуң транспорт конторазының чоллаачызы, облпотребсоюзтуң транспорт конторазының ажылчын, албан-хаакчыларының өөнүн хуралыдан депшитирген.

Септелге заводунуң № 87 сонгулда округу — Түгер Олег Суван-Хорлуу, 1915 чылда төрүттүнген, СЭКП кежигүү, Тыва облкүүскомнуң РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чанында доктаамал төлөөлекчизи, облкүүском коллективинден депшитирген.

Алгы заводунуң № 88 сонгулда округу — Ермишкина Мария Прокопьевна, 1923 чылда төрүттүнген, СЭКП кежигүү, № 6 школаның директору, ол школаның коллективинден депшитирген.

Оң талакы эриктиң № 89 бирги сонгулда округу — Берлов Александр Николаевич, 1924 чылда төрүттүнген, СЭКП кежигүүнге кандидат, туулбу заводунуң кол механиги, ол заводтуң ажылчын, албан-хаакчыларының коллективинден депшитирген.

Оң талакы эриктиң № 90 ийиги сонгулда округу — Болелова Анастасия Матвеевна, 1920 чылда төрүттүнген, партия кежигүү эвес, № 8 школаның башкызы, ол школаның башкыларының коллективинден депшитирген.

Ажылчы чоннар депутаттарының Кызыл хоорай Соведининге сонгулдалар талазы-биле хоорайның сонгулда комиссиязы.

ЭКСКУРСИЯ СОЛУН БОЛГАН

Кызылдың № 7 школазының 4-кү «б» классының өөренгичилери февраль 12-де төрелдер комитединиң кежигүү эш А. Д. Виляжаниның баштаалгазы-биле область типографиязынга экскурсиялап чораанар.

Өөренгичилерни типографияның ажылдакчызы Ю. Блинов линотип цехинде эгелээн дептерлээр цехе чедир таныштырып, тайылбырлап берген.

Өөренгичилер линотип цехинин өрүүр нарын машиналарын онза сонуургаан, чамдык билдинмес айтырыгларны салып, долу харыыларны алганнар.

Олар ыламгыя «Сылысчыташ» солуунуң парлзы турар машинаны онза сонуургаанар.

О. ОПЕЕН.

А. С. Пушкин—улуг шүлүкчү

(1799—1837)

Улуг орус шүлүкчү Александр Сергеевич Пушкин мөчээ-ле бо чылдың февральда 120 чыл болган. Ынча чыл эрткен-даа бол, Пушкин биске бөгүн бистин мурнуусту бодунуң бүгү өнүр болу-биле, оңмаан хевээр арткан. Улуг критик Белинскийниң сөзү-биле алырга, «Пушкинниң дутайын бижиири дээрге бүүн орус литература дутайын бижиири болур».

А. С. Пушкиннин чогаал талазы-биле хөгжүдезинге 1812 чылдагы ада-чурттуң дайынының болуушкуннары, декабристерниң шимчээшкини шинтирлиг ужур-дузалыг болган. А. С. Пушкин декабристерниң ыраажызы апарган деп чүве бүүдеге билдингир. Радищевтиң соон дарый хосталганы ол алдаржыткан. Бодунуң чогаал ажылынга Пушкин кремостной өзүүнүн бүгү зар-берге, чуттуг чүүлдерин буруу шапкан.

Оон чогаал ажылында орус национал өөзү-шынарының чайынаначак илерелгези кестүп турар. «Пушкинниң алы үнүп келирге, ол-ла дораан орус национал шүлүкчү дутайында бодал тыптып келир... Пушкин дээрге онза болуушкун болур болгаш орус угаан-бодалың харын-даа карачаңгыс болуушкуну болуп чаваас... Ында орус бойдус, орус сеткил, орус дыл, орус өөзү-шынар дээрге улгаттырар шүлүн дестегер кырынга черинің шырайынын көрүнчүктелип келири ышкаш шак ындыг арыы-биле, шак ындыг арыглаттыган чаражы-биле илерээн». Бо сөстерни Гоголь чугаалаан.

А. С. Пушкиннин баштайгы шүлүктери парнассаттаа 1814 чылда көзүлүп келген, а 1837 чылда ол мөчээн. Ынчангаш оон чогаал ажыл-чорудулгазы чээрби бче ажыг чыл үргүлчүлээн. Ынчалза-даа ол аразында ол «Евгений Онегин», «Борис Годунов», «Руслан болгаш Людмила», «Калбак-Кара кадыны», «Капитан уруу», «Хүлер зүттуг кижи», «Дубровский», «Бавкалка туттурукчу», «Дээрбечи алышкылар», «Бахчисарай фонтаны», «Цыганнар», «Белкиннинг тоожулары», «Полтава» болгаш өске-даа хөй-хөй чогаалдарны бижип, ол улуг шүлүкчү, улуг прозаик, улуг драматург болган.

Пушкин баштайгы улусчу чогаалчы. Оон улусчу чоруу дээрге — «бодунуң эгээртинмес ажык делгемиче улуг-даа, бичии-даа муң-муң хемнерни хүлээп ап турар далай» болуп турар. «Борис Годуновту» ап көрээлиңер. Мында ийи-чангыс кижилер-биле чоннуң харылзаа байдалын илередип тура, чон бодунуң хереэн болу шинтирлээр деп бодалды илереткен. Мында чоннуң салым-чолу шинтирлетинин турар шимчээшкинни көргүскен. Борис Годунов хаан бурулуг болган ужурунда өлген. Чон аңаа ынак эвес турган болгаш деткивээн.

А «Евгений Онегин?» Мында орус амыдыралдың кангыг бир чангыс болуушкуну эвес, харын оон турып турган үеинин ең калбак бижимелин көрүнчүктелдирген. Ол дээрге, Белинскийниң сөзү биле алырга, «орус амыдыралдың энциклопедиязы» болур «Евгений Онегинде» Пушкин дээрге, «херек кырында бар чүүлүн шүлүкчүү» — орус чогаалда чечен чогаал реализминиң үндезилекчизи болуп турып келир.

Пушкиннинг «Капитан уруун» ап көөр болза, тоогуге болуп турган болуушкунну ең-не чечен мергеин-биле чуруп илереткен. Чоннуң иштинден үнгеп кижилерни көрүнчүктелдирери тарлачыннар баштынчызы Пугачевтуң нүүрү-биле амыдыралда дээди шын болуп чедип алдынган. Пугачевта орус национал өөзүшынарның ең боттуг үлегер болур талаларын тодаргайлаан. Пугачев дайзыннарга кам-хайыра чок, оон-биле кады ынды чыччак, чазгай сеткил база бар. Пугачевту шөлээн болгаш үймээнниг угаан-бодалдыг, маадыр төлептиг болгаш эрес-дидим кылыр Пушкин илередип турар. 1812 чылдың сураглыг партизаны Денис Давыдовка «сээн мурнакчы отрядынга болза ол сеңээ эрес кайгал урядник болур ийик» деп, Пугачев дутайында Пушкин болу бижип турган.

А. С. Пушкин орус литература дылының чогаалдыкчызы. Үр үеинің дургузунда орус номнарны улустуң дирит чугаазындан хоорук шажын-славян дыл-биле бижип турган. Номнуң дылын аңыдыралдың дылы-биле чоокшуланттырар ажылды Ломоносов эгелээн турган. А Пушкин дээрге, бодунуң эртеги шүлүглели «Руслан болгаш Людмила» эгелээн-ле чоннуң дылын ажыглаарын боттандыра берген. Ломоносовтуң эгелеп каан чүүлүн Пушкин түүлүнга чедирген. Литература биле амыдырал дылының аразында хоорук, үзүктелчек чорукту Пушкин сый шапкан. «Оон шүлүктеринде бир-ле дугаар дириг орус чугаа тыптып келген» деп Добролюбов чөп бижип турган.

А. С. Пушкиннинг политиктиг лириказының дутайында база дедегээри чугула. «Чадаевке», «Бөдөө суур», «Бижек» деп шүлүктерде, «Хосталга» одазында хаанныг эрге-өзүүнү Пушкин буруу шапкан, орта удур өжээнни оттуруп турган:

Алызы чок салым-чаян салган алган,
Баптагайның дерзиилери! Сириленер!
А силер, түрээн куллар, топтай дыннап,
Адаан негеп, тура халчып, дадыгынар.

Пушкин бодунуң чогаал ажылынга, бодунуң эктинден хаанныг өзүүнү дүжүр октаарынга чоннуң чөптүг күзелин илередип, орус улустуң чогаадыкчы күчүзүн, оон эрес-маадыр шынарын болгаш херген угаанын кайгамчык шынчы овурхевирлерде чуруп боттандырган.

А. С. Пушкинни эртеминг коммунизмниң үндезилекчилери кайы хире үнелеп чораанын билир бис. Маркс бежен харлыг турган, орус дылды өөренип эгелээн болгаш ылангыя Пушкинни онза үнелеп номчуп чораанын П. Лафарг сактыышкынынга бижээн.

Пушкинге В. И. Ленин изиг ынакшын чораан. Н. К. Крупскаяның сактыышкынында мындыг одуруглар бар: «Сибирьже Пушкинниң, Лермонтовтуң, Некрасовтуң чогаалдарын алгаш чедире берген мен. Владимир Ильич оларны орун чанынга салгылап алган ...оон оларны кежээлерде катап-катап номчуп келир. Пушкинге ол ең артык ынак чораан».

Пушкин Тывага 1937 чылдан эгелеп улуг нептерелди алган. Оон мөчээ-ле чүс чыл оюн дедиглеп турда, оон хөй шүлүктерин тыва дылга баштай-ла очулдуруп үндүргени (очул. С. Пюрбю) тыва чечен чогаалда улуг чедишкин.

Пушкиннинг элээн чогаалдарын: «Капитан уруун», «Полтаваны», «Цыганнарны», оон тоолдарын, хөй-хөй шүлүктерин тыва дылга очулдуруп үндүргүүлээн. Олар солуннарга-даа, тус-тус чыындылар болуп-даа үнүүлеп турган.

Делегейнин чечен чогаалында ең-не мурнакчы орус реализминиң үндезилекчизи Пушкин оон-биле кады, Максим Горькийнин адаалы-биле алырга, «делегейде ең-не улуг чогаалчы» болур. Герценниң сөстери-биле алырга, А. С. Пушкин «бодунуң ырларын дооспайн, чугаалаар дээн чүвезин четче чугаалавайн», чогаал талазы-биле кидин чечектелишкининиң өйүнде «ыып калган.

Ынчалза-даа «Шүлүк чогаалының хүнү»—А. С. Пушкин бисте ам-даа хүннеишаан.

С. САЛЧАК.

КНО-нуң Кол Ассамблеязының сессиязы

Политиктиг комитетте

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Алжир айтырыг талазы-биле Политиктиг комитетте ниити чугаалажылга доозулган. Февраль 12-де Колумбияның, Болгарияның, Ливанның, Францияның, Сирияның төлөөлекчилериниң чугааларының соонда Политиктиг комитет резолюцияларның кирген төлевилеллерин чугаалакырынче шилчээн. Алжирниң болгаш Африканың 18 чурттарының резолюциязының төлевилелиниң аңгыда февраль 12-де Политиктиг комитетке чугаалажыры-биле Японияның, Филиппиннерниң болгаш Таиландының төлөөлериниң резолюциязының төлевилелин киргген, ол төлевилел болза, «Франция болгаш алжир улус хан төгүшкүнүн чогуур чугаалажыышкыннарның аргазы-биле узуткан база турул турар бергелерни тайбың таарыштырарын чедип алырын орадажыр боор деп иегелги илергейлээри-биле» кыыгаарлатынын турар.

КНО-нуң Кол Ассамблеязының даргазынга ССРЭ-ниң төлөөлериниң чагаазы

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). «АКШ-тың тайбынга болгаш айыл чок чорукка кыжаныышкынны тургузуп турар агрессчи үүлгедиишкиннериниң дугайында» чаа чүүлү Кол Ассамблеяның XI сессиязының хүн айтырыынга киирер деп дилеглиг чагааны КНО-нуң Кол Ассамблеязының даргазының адынга ССРЭ-ниң төлөөлери февраль 12-де чорудуп берген.

«АКШ-тың тайбынга болгаш айыл чок чорукка кыжаныышкынны тургузуп турар агрессчи үүлгедиишкиннериниң дугайында» совет төлөөлериниң саналдааны чаа чүүлү Кол Ассамблеяның XI сессиязының хүн айтырыынга киирер дугайында айтырыгны көөру-биле, а ол ышкаш амгы сессияның ажылын доозар хуусаалының дугайында КНО-нуң чингине секретарының саналын көөру-биле Кол комитеттің хуралы февраль 13-те хүннүң ийиги чартында болур деп КНО-нуң секретариады чарлаан.

Совет-югослав экономиктиг харылзааларгa

Совет болгаш югослав төлөөлериниң аразынга чоруткан чугаалажыышкыннарның түүнелинде ядролуг физиканың талазынга шинчилелдерни хөгжүдериниң болгаш атомнуг энергияны тайбың сорулгаларга ажыглаарының херээнге Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң болгаш Югославияның Федеративтиг Улус Республиказының аразынга кады ажылдажылга дугайында 1956 чылдың январь 28-те Белградка чарлынган дугуржулгага хамаарыштыр протоколга бо чылдың февраль 9-та Москвага ат салынган. Ядролуг физиканың шинчилелериниң болгаш атомнуг энергияны тайбың сорулгаларга ажыглаарының талазынга совет болгаш югоолав организацияларының база эртемниг албан черлериниң аразынга улам ынайгы кады ажылдажылганы айыттынган протокол-биле көрүп турар.

Чугаалажыышкыннар кайы-кайызын билчиринин болгаш бо талазынга улам ынайгы кады ажылдажылгаже күзел-чүткүлүг өзүзүнга эрткен.

АКШ-тың Коммунистиг партиязының XVI съездизи

НЬЮ-ЙОРК (СЭТА). АКШ-тың Коммунистиг партиязының XVI съездиниң февраль 11-деги эртенги болгаш кежээки хуралынга кол иргүлайында съездиниң кол резолюцияларының бөлүктерини талазы-биле саналдарны белеткеп турар белеткел комиссияларының сүмелерин чугаалажып көрген. Үргүлчүлеңгиг саналы берилишкиннериниң соонда съезд партия дугайында партияның национал комитединиң саналдааны төлевилелдин бөлүүн бадылаан болгаш ол төлевилелге чамдык эдилерни хүлээп алган. Партияның удуртулгазының мурнундагы алдаалдарының оспак бүлүктүүн айтырыыбиле чергелештир, демиселди «чөөн үеелдиг оспактарга-даа удур, барыын үеелдиг оппортунизиге-даа удур чорудар ужуруг», ынчангаш кол күүнү амгы үеде партияның марксчы шүгүмүнга кыжаныышкын болуп турар ыныг утганыышкынга удурланыштыр салыр ужуруг дээрзин эдилерде онзалап демиглээн.

Негр айтырыгга хамаарышкан резолюцияның бөлүүн улуг оскериделер чокка хүлээп алган. Кеш-соокту ылгай, дораачылай көөр чорукка удур, долу деп эрге дээн негрлерниң демиселинин көдүрүшкүнүн ол бөлүкте демиглээн болгаш негрлериң деп эргези дээн демиселге коммунистерниң киржилгезинин тодаргай программазы айыттынган.

АКШ-тың экономиктиг байдалынын дугайында бөлүктү база боттуг оскериделер чокка хүлээп алган.

Чикаго хоорай «үлетпүрүг Американың төвүнде болгаш оон кол көдээ ажылыгыйлыг районларының чөөгүнда» турарын барымдаалаан, болгунуң штаб-квартиразын Нью-Йорктан Чикагоже бир чыл хуусаа дургузунда көжүрерин чаа национал комитетке лагын турар резолюцияны съезд бир эп-сеткилдиг хүлээп алган.

Чаа национал комитетти 60 кижи составтыг хылыр тургузарын съезд шинтирлээн. Оларның аразынан 20 кежигүнерни шүүт съездите сонгуур болгаш 40 кежигүнерни аңгы-аңгы район организациялары сонгуур ужуруг.

Съездиниң хүлээп алганы өске резолюцияда Синтиң реакциялыг хоойлузунга болгаш өске-даа дерзин хоойлуларга удур, америк улустуң демократтыг эргелери дээш демиселге үзүүнгей салырынче чаа национал комитетти кыйтырып турар. Компартияның хамаалы хосталгалар комиссиязының кежигүнериниң санын көвүдедирин болгаш демократтыг эргелер дээш демиселге ажыл-чорудулганың планын чогаалып кылыры-биле национал конференцияны өөн ай хуусаа дургузунда чыыгырарын резолюция кыйгырып турар. Моон-биле холбаштыр съезд Эйзенхауэрже бижик чоруткан, Синтиң хоойлузунуң чижи болуп, амгы үеде кара-бажыңнарда хоругдаттырып чыдар бүгү кижилерге келдерел ыпсырынче президентинин ол бижикте кыйгырган.

Кайы-кайызынга бараанар дужаажыр дугайында ССРЭ-ниң болгаш Францияның аразында узун хуусаалыг дугуржулгага ат салганы

1956 чылдың майда француз чазак төлөөлери Москвага чоруп турганының үеинде болган совет-француз чугаалажыышкыннарның түнелинде ССРЭ-ниң болгаш Францияның аразында бараан саарылгазын бүгү хемчеглер-биле хөгжүдерин таалаарның калбартыр деп дугуржуп алганын, ол чорук ийи чурттарның экономиктиг эрге-ажыктарынга тааржып турар болгаш улустар аразынга чоокшуланжыышкынның база кайы-кайызын билчир чоруктун чугула фактору болур деп хүлээп көргенин мурнунда-ла дыннаткан болгай.

Бараан саарылгазын көвүдедирине ийиг бөөр сорулга-биле кайы-кайызынга барааннар дужаажыр дугайында узун хуусаалыг дугуржулганы чарарын ынчан талаар эргежок чугула деп саналаан, ол дугуржулга болза, Франциядан ССРЭ-ге машиналар, дериглер болгаш өске-даа барааннар дужаарын, аңаа дүүштүр Совет Эвилелинден Франциже барааннар дужаарын чыл келген тудум дыка көвүдедирин көрүп турар.

Ол дугуржуушкунну күүсеири-биле айыттынган узун хуусаалыг дугуржулганы чарар дугайында Парижке чугаалажыышкыннар болган.

Чугаалажыышкыннарны Даштыкы садыг министрниң оралакчызы П. Н. Кумыкин баштадыр Совет чазактың салыг төлөөлери болгаш Экономиктиг херектер талазы-биле түрүне секретары Ж. Массон баштадыр Француз чазактың салыг төлөөлери чоруткан.

Найыралдың байдалынга болгаш кайы-кайызын билчиринин өзүзүнга эрткен ол чугаалажыышкыннар 1957—1959 чылдарны хаара тудуп турар үр чыл хуусаалыг үеде кайы-кайызынга барааннар дужаажыр дугайында ССРЭ-ниң болгаш Францияның аразында узун хуусаалыг дугуржулгага бо чылдың февраль 11-де ат салыышкыны-биле доозулган.

Чардынган дугуржулгага дүүштүр совет даштыкы салыг организациялары айыттынган үш чылдарның дургузунда белеткээш, ССРЭ-ге дужаары-биле Францияга улуг чагыларны киирип турар, ында машиналарның болгаш дериглерниң хөй-хөй хевирлери, оон иштинде металл чоңдуруп кезер станоктар, электротехника, металлургия, радио болгаш телевизор дериглери, эдилеглиг токка ажылдаар күчүлүг электровозтар, машина дүүйлары бүдүрериниг, хөмүр даш сайзырангайжыдар фабрикаларга, улуг бажыңнар тударының панельдериниң заводтарынга болгаш кулузунган целлюлозтар бүдүрер заводтарга, химия, чиик болгаш аш-чем үлетпүрүгге хереглээр дериглер киирип турар.

Франция ССРЭ-ге кара металлдарның прокатын, кабельди, чекпелерни, кылымал волокнону, какао-бобыларны, цитрустарны, эфир үстерин болгаш өске-даа барааннарны база дужаар.

Совет Эвилели болдунуң талазындан болдунуң чагыларының болгаш ол чурттан садып алыр түүлериниң өртээ кыыдыр Францияга антрацитти, хөмүр даш пегин, нефтини болгаш нефть продуктуларны, марганец болгаш хром рудаларын, даг дүүгүн, чазанылга материалдарын, баланстарны, целлюлозаны, солун саазынын, хевеини, өлүктү, краб консерваларын, машиналарны база өске-даа дериглерни болгаш барааннарны дужаар.

ССРЭ-ниң болгаш Францияның аразында бараан саарылгазының хемчээлин чыл тудум дыка көвүдедирин болгаш дужаажыр барааннарның номенклатуразын калбартырын узун хуусаалыг дугуржулга көрүп турар; үш чыл хуусаалыг үениң төнчүзүнге чедир ийи чурттарның аразында бараан саарылгазы 1955 чылдың бараан саарылгазының хемчээлин барык үш катап ашкан турар деңнеп чедип алыр.

(СЭТА).

Италияның социалистиг партиязының 32 съездизиниң доозулганы

РИМ. (СЭТА). Италияның социалистиг партиязының 32 съездизи февраль 11-де Венецияда хагдынган. Партияның секретары Неини допчу харыы берген.

Оон соонда резолюция хүлээп алган, ынды турбуже үк резолюция болза, социалистиг болгаш социал-демократтыг партияларны каттыштырарынче оруккa кады кылырынга тодаргай баштайгы базын болгу дег шак ындыг социалистиг политиканың талазынга боттарынга хүлээлгелер алырынче социал-демократтарны кыйгырып турар.

Социалистиг партия Барыын болгаш Чөөн үүктериниң ажылчын шимчээшкинибиле хөрылзааларны быжыглаар бодалыын резолюцияда недеглеп турар болгаш «Италия социализмниң онзагай байдалдарын хевээр артырарын хандыргы дег» байдалдарга социалистиг интернационализм-биле харылзаалар дугайында айтырыгны «база дагын ажык» деп саналп турар.

Оон соонда съезд партияның чаа төп комитедин сонгаан.

Редактор К. С. ШОЯГУ.

Областын национал шин театрынга
Февраль 16-да
АНЫЯКТАР КЕЖЭЭЗИ БОЛГАШ КОНЦЕРТ
эгелээри: кежээкинин 8 шакта.
Дирекция.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кулучузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң оралакчызының, ниитки информация киллизинин — 3 — 88, харыысалгалыг секретарының, культура болгаш амыдырал киллизинин 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, көдээ ажылагый киллистеринин 3—68, чагаа киллизинин база бухгалтериянын 3—65.

ТС—00088. Культура эргелелиниң типографиязы

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилетинген

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1957 ФЕВРАЛЬ 17 ВОСКРЕСЕНЬЕ № 36 (3748)

Өртээ 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

СЭКП Төп Комитединиң Пленумунуң дугайында информастыг дыңнадыг (1 арын).

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунда (1 арын).

Улуг Октябрьның 40 чылынга уткуштур (1 арын).

Сессияның шиитпирлери бистерни бурунгаар кыйгырып турар (1 арын).

Соңгуулдаларга алдар кылдыр (1 арын).

Н. Лопсан.— Механизаторлар ортузунда киску агитация (2 арын).

Т. Окон.— Бистиң кандидадывыс (2 арын).

А. Лутанин.— Чурт иштинин тудуг материалдарын бүдүрериг ковуудедир (2 арын).

КОЛХОЗТАРНЫҢ ОТЧЕТ-СОҢГУЛДАЛЫГ ХУРАЛДАРЫ: С. Тамба.—Эрентей удуртулганың түннели (2 арын).

Депутаттарга ванидаттар соңгукчуларбиле ужуражып турар (2 арын).

М. Новаль.— Михаил Иванович Глинка (3 арын).

Д. Хомушку.— Олча-ажык сүрген дарга (3 арын).

Н. Чигирь.— Делегей байдалынын доңчуулары (4 арын).

АКШ-тың Коммунистиг партиязының XVI съездизи бодунуң ажылын доосхан (4 арын).

СЭКП Төп Комитединиң Пленумунуң дугайында ИНФОРМАСТЫГ ДЫҢНАДЫГ

Февральдың 13—14-те Совет Эвилелинин Коммунистиг партиязынын Төп Комитединиң Пленуму болган.

Үлетпүрнү болгаш тудугну эргелээрин организастаар чорукту улам ынай сайзырангайжыдар дугайында эш Н. С. Хрущевтуң ил ет келин Пленум дыңнаан болгаш чугаалажып көрген база илеткелдиң талазы-биле чогуур доктаалды хүлээп алган.

Эш Ф. Р. Козловту СЭКП ТК-ның Президиумунуң кежигүнүнүң кандидадынга, эш Д. Т. Шепиловту СЭКП ТК-ның Секретарынга Пленум соңгаан.

СОҢГУКЧУЛАРНЫҢ ЧАГЫЫ

Областың хоорайларында болгаш көдээ суурларында ажылчы чоннар депутаттарының чер-чер Советтеринге депутаттарның кандидаттарын депшиктери болгаш бүрүткээри доозулган. Ол болза, сеңгулда кампаниязының база бир чугула чадазыдыр.

Бистиң областың ажылчы чоннары областың, районнарның, хоорайларның, суурларның болгаш көдээнин Советтеринге ийи муң ажыг депутаттарны соңгуулдар. Советтерни дамчыштыр күүне эрге-чагырганың эргелелинге ажылчы чоннарның калбак масселаларын кайы хире хөй-биле киришиттирип турарының дугайын бо сан тодаргай көргүзүп турар.

Амгы үеде соңгулда кампаниязы СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң, ССРЭ-ниң Дээди Совединин алдыгы сессиязының шиитпирлери болгаш көдээ ажыл-агыйның ажыл-ишчилериниге СЭКП Төп Комитединиң, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Кыйгырыы-биле сорук кирген совет улустуң политиктиг болгаш күш-ажылчы бедик көдүрүүшкүнүнүң үезинде эртип турар. Бүдүрүлгелериниң ажылчыннарының, колхозчуларының, МТС-териниң ажылчын, албан-хамыкчыларының болгаш ажылчы чоннарның оон-даа өске соңгулда мурнунуң хуралдарында чер-чер Советтерининиң депутаттарының кандидаттарынга бистиң Төрээн чуртувуска коммунизм тургузуушкунунуң хөрээ дээш идепкейлиг ажылдап турар үлетүрүнүң, көдээ ажыл-агыйның, культура албан чериниң мурнакчы кижилери болгаш партия, совет, хөй-иишти организациялардың удуртулгазында ажылдаан ажылчылары депшитиргеннер.

Соңгулда мурнунуң хуралдарында чер-чер Советтерининиң депутаттарынга депшиткен кандидаттарының аразында «Өөх» совхозтуң дүржулгалыг кадарчызы Маадыр Аганакович Сюрюн, область эмнелгезинин терапевт салбырының эргелекчизи эмчи Исаева Маргарита Александровна, Баа-Хем районнуң «Кызыл тук» колхозунуң хойжузу Бөрзек Салчак Самбырович болгаш оон-даа өске Тываның чурттунуң, бодунуң улузунуң хөрөөнге бердинген кижилер хөй.

Амгы соңгулданың эрткен соңгулдалардан ылгалы үүл дээрге, чер-чер Советтерининиң составынга бүдүрүлге ажылы-биле шуут харылзаалыг ажылчыннарны болгаш колхозчуларны хөйну депшиткени-биле тайылбырлатынар.

Кандыг-бир дарганы, киллиг эргелекчизи, начальникти азы директорну депутатка кандидат кылдыр депшиттеске кайын таарыжыр боор дээр болдал-биле чангыс кижини областың, хоорайның, районнар Советтерининиң депутаттарынга кандидат кылдыр мурнунга чамык таварылгада депшиидип турганы чажыт эвес.

Хөрек кырында ол эш бодунуң кол ажылынган ангыда хөй дапкыр депутат хүлээлгелерин чедиишкиниг күүседир чай тыппас таварылгалар бар турган. Ол байдалды практика кырынга өөренип көргеш, таарыштырганы бо соңгулда үезинде депутаттарга кандидаттар депшидилгезинин чорудулгазында иидеп-дыр.

Ажылчы чоннар чер-чер Советтерининиң депутаттарынга кандидаттар депшиидерде кандидат бүрүүн иишти хуралдарга кичээнгейлиг болгаш бүү талазы-биле чугаалажып турарлар. Ол практика депутатка улустуң хөрөө дээш өзүүлүг ак-сеткилдиг, идепкейлиг болгаш инициативалыг ажылдап шыдаар кижилерни депшиидеринге дузалаар.

Ам үеде депутаттарга кандидаттарның соңгукчулар-биле ужуражышкын хуралдары чер-черде массалыг болуп эгелээн. Ол хуралдарны ажыл-ишчи болгаш масселыг байдалга организастап эртирер хөрек.

Чүге дээрге, соңгукчулар соңгулда хүнүнде кымны бадылаарын оортан эки билип апырлар. База бир талазында депутаттарга кандидаттар ужуражышкын хуралдарынга баргаш соңгукчулар-биле чоок таныжып, депутаттан соңгукчулар чүүр негеп турарын, кандыг чагыглар бээрин билип ап болур.

Депутаттарга кандидаттарның соңгукчулар-биле ужуражышкын хуралларын идея талазы-биле бедик деңнелге эртирип, аваа шөлөлиг шүүмүчүлеллер, соңгукчуларның чагыглары делгеренгей болган тудум-на Советтер ажылын партиялың XX съездизинин шиитпирлинге дүүштүр күштелдирериге улуг ужур-дүүзүг. Соңгукчуларның чагыглары — Советтер ажылын эжижилеринге шиитпирлиг чүүл.

Мынчангаш, Советтерниң күүсконнары болгаш депутаттар бо айтырыгны саадал чокка шиитпирлээрине хөн-бүрүүн кичээнгейин салыр ужурлуг. Соңгукчулар ужуражышкын хуралларында Советтерниң ажыл чорудулгазында четпестерни илередип шүүмүчүлеп, депутаттарны ванидаттарынга чагыгларын берип турарлар.

Чижээ, Баа-Хем районнуң «Октябрь 14 чылы» колхозунуң колхозчулары депутатка кандидат эш Салчак Салбашка мыныг чагыг бергеннер: «Бистиң күүзүр чүүлдеринде хөй. Ылаштыр Сарыг-Сеп суурунуң чоон талазынга клуб, чунар бажын, парикмахерская, школа тургузары негетниип турар. Бо айтырыгны өөренип көргеш, улус ажыл-агыйының планынга кирери чугула. Бистиң ол күзел-чагыгларывысты амыдырала боттандырарынче угландыр ажыл чорударын депутатка кандидаттан дилеливис». Оон ынай депутаттар моом соңгаар боттарының ажыл-чорудулгазының дугайында отчеттарын соңгукчуларның мурнунга доктаалал кылып, масселар-биле эки харылзаалыг турарын күүзүр бис — деп, эштер Сидамо, Бобяков олар чугаалаанар.

Бо ышкаш ажылчы чоннарның материалдыг чаагай амыдыралын уламнынай экижилеринге холбашкан, соңгаарлатпайн шиитпирлээр ийи келген хөй санныг айтырыгларны Кызыл хоорайның соңгулда участкаларынга, районнар төпериниге болган колхозтарга болган ужуражышкын хуралдарынга соңгукчулар хөйү-биле илередкен.

Депутат — улустуң айбычызы. Ажылчы чоннар депутатка улуг идегелди берип турар.

Ам болур соңгулдаларга чер-чер Советтерининиң депутаттарынга кандидаттар дээш чангыс кижи дег балыглашкынывысты бөлүүлиг. Олар бистиң идегелиивисти амыдырала алдарлыы-биле күүседип шыдаар дээрзинге чигзиниг турбас.

Улуг Октябрьның 40 чылынга уткуштур

Улуг Октябрьның 40 чылының байырлалынга белеткел чурттуң бүү булунарында калбарган. Ковар архив документилерин, хоочун кижилериниң сактыышкынарын камнаы-биле чыып, 1917 чылдың маадырлыг болуушкуннарының дугайында эртем-шинчилел ажылдарын парлап турар.

Ол улуг болгаш чугула хөрөкке миллион-миллион совет кижилер киржип турар. Балык сорновчулар — революцияның хоочун кижилери 50 ажыг янзы-бүрү көргүзүүлерни Горькийниң чурт-шинчилел музейинге белекке бергеи, ол чаа үүлдер музейиниң көргүзүүлерин байытkан болгаш калбарткан. Алтыы Новгородка Улуг Октябрьга белеткелиниң дугайында делгиирлерде Сормовканың пролетаржы милициязының кежигүнүүн демдээн көргүзеен, ол демдек хаан өзүүлүн дүүштелиниң соон дарый ажылчыннарының инициативазы-биле тыптып келген.

Нижегород губерниязының девискээринге В. И. Ленинни дилеп тывар дугайында Түр чазактың агентилеринге мыныг айтыышкын берген турган: «Ленинниң кеттүп келирин хайгаараар болгаш мыныг кижи илереп келген таварылгада дорааа туларын... тус черниң милиция органнарынга дагзын тур». Ол документинге 1917 чылдың октябрь 25-те деп бижээн, ынчаарга Ленин ынчан Петроградка турган болгаш эгелээн чепсектиг тура халыышкынны хуурдуп турган.

Чурттуң хоорайларының болгаш суурларының чүс-чүс чурттакчылары Киевтиң төөгү музейи-биле чагаалажып турар. Музейиниң корреспондентилери Совет Украинаның төөгүзүнден солун фактыларны дугайын боттарының чагааларынга дыңнадып, үнелиг материалларны чорудуп турарлар. Киевтиң төөгү музейи бодунуң корреспондентилериниң дузазы-биле соңгу чылдың дургузунда муң ажыг чаа көргүзүүлерни тып алган.

Совет эрге-чагырганың 40 чылының дугайында делгелгени Удмуруттуң республиканың чурт-шинчилел музейи организастап турар. Мурнунда Ижевскининиң машина тудуунуң заводунуң ажылчыны чораан, ам шуут пенсия ап турар П. В. Алексеев болук хөнзиг демир кезектерни музейге дамчыдып бергеи. Ол дээрге Октябрьның социалистиг Улуг революциязының биргы чылының алдары дээш Ижевскининиң боо-чепсекчилериниң В. И. Ленинге белекке бергени бичии ланчыыны чыып кылган кезектериниң ийиги экземплярлары-дыр. Бодунуң болгаш эштериниң дузазы-биле Владимир Ильичиге белекти белеткээн бүү-ле хөрөкселдерни П. В. Алексеев каныыт кадагалаан.

Эстон төөгүчүлер Октябрьның 40 чылын чаа эртем шинчилелдери-биле демдеглеп турарлар. Эстон ССР-ниң Эртемнер академиязының академиги П. М. Саатпып «Эстониядың большевиктери Октябрь революциязының үезинде» деп ажылын парлап үндүрген. Ол үениң архив материалдарын болгаш үе-үениң парлалгазын, а ол ышкаш революцияның хоочун кижилериниң сактыышкынарын автор калбаа-биле ажыглаан. «Эстониядың Октябрь революциязы» деп ном кылдыр чыгган документилер болгаш материалдар Октябрьның 40 чылынга уткуштур эстон болгаш орус дылдарга бир-ле дугаарында үнер.

Таджикистанга Совет эрге-чагырганы тургусканынга болгаш быжыглаанынга тураскаатkан чыныы номну Сталинабадтың эртем албан чериниң белеткен турар. Ол номнуң тургузукчузу басмачылларга улуг дениселдің дугайында, чер-черге совет органнарының ажылының дугайында чамдык солун документилерни илередип тывар аргалыг болган.

Бурят-Монголдуң ном үндүрер чериниң тематиктиг планында ол кайгамчыктыг хүнге таварыштыр политиктиг болгаш уран-чечен литератураны үндүрери улуг чериин эзеп турар. Төөгү эртемнериниң кандидаты Тышкиловтуң «Бурят-Монголдуң большевиктери Октябрьның социалистиг Улуг революциязының белеткелиниң болгаш чорудулгазының үезинде» деп ажылын парлаарынга бергеен. Мурнундагы балык кызыл партизаннар Забайкальеге хамаатты дайынның дугайында сактыышкыннар деп номну ажылдап кылын турар. Чоон Сибирьге хамаатты дайын үезинин революстут шулуглелиниң дугайында шинчилелди база доосхан.

Кайгамчыктыг хүнге белеткел хөй янны хевирлиг болуп турар. Туркменияның Калинин аттыг көдээ ажыл-агый институтунга Улуг Октябрьның 40 чылының дугайында профессорларның болгаш башкыларның эртем конференциязы болган. Совет эрге-чагырганың 40 чылының аллары дээш Херсон областың Геническ хоорайда улустарның найыралының музейи ажыттынган. Элээн хөй эвилелдешкен республикаларның экономиктиг болгаш культурлуг чечектелиишкининиң дугайын чугаалап турар фотомонтажтарны болгаш альбомнарны, Геническ районнуң ажылчы чоннарынга Грузияның, Азербайджанның колхозчуларындан болгаш Польшаның таараачыннарындан белектерни оон залдарында чыып делгээн.

Алдарлыг байырлалга тураскаатынган чаа чогаалдарны Марий АССР-ниң Чогаалчылар эвилелиниң баштаар чери чугаалажып көрген. Совет эрге-чагырганы тургузары дээш марий улустуң дениселиниң дугайында аныяк драматург Н. Потапов шин бижээн. Чогаалчы Н. Ильяков «Иосиф Макаров» деп шинзин киргген. Чогаалдың маадыры фронтудан эзп келгеи марий матростуң көдээде идепкейлиг ажылдап турарын ол шинде көргүскен. Шиилериниң кайызын-даа Октябрьның 40 чыл ооюнуң бүдүчалының хүнинде көргүскен турар.

Октябрьның 40 чыл ооюнуң аллары дээш эң эки уран-чечен кылыгларының конгрузун Дагестанның үлетпүр кооперациязының эвилели чарлаан.

(СЭТА).

Сессияның шиитпирлери бистерни бурунгаар кыйгырып турар

(Кубаньның колхозтары күрүнеге көдээ ажыл-агый продуктуларын көвүдедип турар)

ПЛАСТУНОВСКАЯ СТАНИЦА (Краснодар край). Краснодардан соңгу-чоон талада ховуларының аразында Пластуновский районнуң «Кызыл сылдыс» колхозунуң улуг ажыл-агыйы чатылын чорутkан.

Бүгү культураларның дүжүттүүн бедидер дээш, малдың продуктулуун өстүрер дээш дениселиниң дугайында көдээ ажыл-агый артелиниң кежигүн бүрүзүнүң хан-дамырындан хөрөө апарган. Бүгү колхозчуларның чартык кезин ам немелде телевирин ап турары аваа эвес, ол телевирде 1.200 муң рубль, 241 тонна сүт, 125 тонна чигир, 587 тонна кукуруза, 130 муң чүүргалар болгаш өске-даа хөй-хөй продукция кирип турар.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң шиитпирлерин колхозчулар изин-биле чүүлдүүгүнгеи. Бригадаларга болгаш фермаларга ол төөгүлүг документилерни номчаан болгаш чугаалашкан. Колхозта бүгү сүттүн деңкезинин бүдүрүп турар № 3 эң улуг сүт-баразан фермазынга беседа солун эрткен.

— Бистиң колхозувус көдээ ажыл-агый продукциязын бүдүрерин дыка ковудеткен, — ынчалаа-даа ол, — чүгле эргелелинге — деп көдээ ажыл-агыйның улуг зоотехникги З. А. Фотина чугаалаан.— ССРЭ-ниң Дээди Совединиң шиитпирлери бистерни бурунгаар кыйгырып турар-дыр. Бисте курлавырлар дыка хөй. Бо чылын сүт бүдүрерин барык 1 миллион килограмм ковудедир бис, ону көдээ ажыл-агыйның ажыглалдыг 100 гектарлар бүрүзүндем-не 212 центнерни алыр бис.

Сүт саалдазын ковудедип турган хөй сүттү алыр бис деп улуг саанчы эш Селиван чугаалаан. Колхоз бо чылын инек бүрүзүнден-не 2.800 килограмм сүттү саарын шиитпирлээн, а бистиң аныяктар корпузу 3 чартык муң килограмм сүттү саарын шиитпирлээн.

Көдээ ажыл-агый артелиниң даргазы В. К. Сивак бо чылын баштаар чериниң нептередир деп шиитпирлээн чаа чүүлдериниң дугайын чугаалаан.

Хову ажылының бүгү-ле бригадаларынга 60 муң аскыр дагаалаарны, өдүктерни, индейкаларны тараа артыкчыларыбиле семиртир чемнерлерни организастан турар. Ол чорук болза, мурнунда аваа-даа хөй барын турган чемнерге 70 тонна куш эдин алыр арганы берип турар.

Ийи чыл мурнунда шөлдерге күзүн чажы тарыыр кызыытастың чаа сорттун улуг эвес участокка тараан. Ол сорт эрги сорттан ырякта дүжүткүр болган. Ындыг сорттуг эрткен күзүн көдээ ажыл-агый артели 600 гектарны тараан, а бо чылдың күзүнүнде ол колхоз бүрүү-биле чаа сортче шилчиир.

Көдээ ажыл-агый артели партиялың бөлүк организациязын чалавышаан, чигир свеклазының тарылгазын калбартыр, ону чыл бүрү мурнундаагызынга бодаарга 250 муң пуд хөйну бүдүрер.

Сорттуг үрезиннериниң шынарын бедидер болган кукуруза тарылгаларын калбартыр дээш дениселе колхозка чангыс чыл дургузунда безин тараа бүдүрерин ам-даа 250 муң пуд ковудедир арганы бээр.

(СЭТА).

Улуг Ленинниң тураскаалы

ЛЕНИНГРАД, февраль 14. Чайковский кудумчузу 13. Шушенск суурже шөлүлгеже чорутарда Владимир Ильич Ленин 1897 чылдың февральда ол бажынга, бодунуң аразы — М. А. Ульяновага доктааган.

Ол болуушкуннуң дугайында сактыышкынны мөнгежидип турар мемориалдыг самбыраны ажыдарынга тураскаараан митинг бүгүн ол бажыныың чанынга болган.

Ленинградтың хөй-иишти болгаш партия организацияларының төлөөлекчилери ол митингге чүве чугаалаанар.

Соңгулдаларга АЛДАР КЫЛДЫР

Организастыг күш-ажыл

БУЛУН-ТЕРЕК. (Телефон-биле). Чаа-Хем районда Молотов аттыг колхозтуң тудуг бригадазы СЭКП Төп Комитединиң декабрь Пленумунуң шиитпирлерин танышкаш тодаргай хүлээлгелерни алган турган. Күш-ажылды шын организастап, социалистиг чарыышты үре-түннелдиг удуртканындан, алган хүлээлгелерин бригада чедиишкининг күүседип турар. Булун-Терек көдээ Советтиң даргазы эш Хлебтиң редакциядан дыңнатканы болза:

—Бистиң колхоз бо чылдың тудугларынга 1600 кубометр ыяш хөрегизээр, ону белеткээрин февраль 1-де бүрүн доосхан. Бригада амыы кичээнгейин Адыр-Бажы болгаш Кара-Тал тайгаларында белеткетиген ыяшты чер-чер Советтериниге соңгулдалар хүнүнүн бетинде шуутузун тудут шөлдериниге эккеп алыры дээш бүгү күштү соортулгеже угландырган. Белеткелчилерде 40 ажыг кижи бар, оларның чамдыызы ыяшты чериниг агынга эккеп турда, а өскелери: автомашина болгаш 22 аттардыг, соортулгени массалыг организастап турар.

Молотов аттыг колхоз эрткен чылдың тудуг планын күүсеткен. Бо чылын чуртталга бажыныарындан аңгыда 400 олуттуг чаа клуб, колхоз баштаар чериниг конторазы, медпунктунуң тудуу болган эзээн каш чаа кажаалар кылыр планныг. Бригада бо соруулганы база чедиишкининг күүседиригге бүзүрелдиг.

Бригаданың чамдык кежигүннери, ылаңгыя комсомолчу аныяктар болдаан бригада артель бүдүрүлгезинге, ынна чедиг чыл школазынга болган медпунктуга кедир чылын оттулар ыяш белеткеп турар. Олар март 1-ге чедир 1800 кубометрни хап тургузар хүлээлге алган, а февраль 10-га чедир 600 ажыг кубометрни белеткээн.

Соңгулдаларга уткуштур

Өвүр районнуң «Коммунизмче орук» көдээ ажыл-агый артели бо чылын алаан хөй тудугларны кылыр.

Тудут бригадазы соңгулдаларга уткуштур социалистиг чарыышты калбарткаш кыска хуусаанның иштинде 4560 чудукту кескеш бүрүү-биле орук агынче үндүрген, 1000 ажыг чудукту тудут участказында эккеп алган. Ыяш соортулгеени үргеделири-биле 40 аттыг 58 кижини немей тургускан. Бригадада хүн нормазын 200 хуу күүседип турар Чалгы, Денизь ышкаш мурнакчылар хөй.

Соортукчулер чер-чер Советтериниг соңгулдаларынга алдар кылдыр 2 муң чудукту кеспишаан, кестингеи бүгү хулуг ыяшы соортуруг хүлээнгеннер.

Грузин ССР. Батумиде кайгамчык чылыг кыш. Хоорайның кудумчуларында апрельде ышкаш ногаан.

Чурумта: Далай кавызының кудумчузу.

Фото Бабаянныы. СЭТА-ның фотохроникази.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунда

Көдээ ажыл-агыйны хөгжүдериниге чедип алган чедиишкиннери, ховеңе бүдүрерин ковудеткени, ховеңниң бедик шынарлыг уязыныалчак нарын сорттарын үндүргени, суттарылга тудугларының тудуушкунунга кылган улуг ажылы дээш бала 1956 чыда ховеңе белеткелиниң күүсеткени дээш ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиуму Туркмен ССР-ниң хөй балык шалхозчуларын, МТС-тер болгаш совхозтар ажылдакчыларын, көдээ ажыл-агыйның тускай эртемнилерин, партия, совет, профэвилел болгаш комсомол ажылдакчыларын орденнер-биле болгаш медальдар-биле шаннаан.

Шуутту 2483 кижини шаннаан, оларның иштинде Ленин ордени-биле — 110, Күш-ажылдың Кызыл Тук ордени-биле — 409, «Хүндүлелиг демдээ» орден-биле — 741, «Күш-ажылчы шылгарал дээш» болгаш «Күш-ажылчы эрес-маадырлыг чорук дээш» деп медальдар-биле — 1223 кижини шаннаан.

Совет ховеңе ажылын сайзыралырының хөрөөнге оны шылгарангай чедиишкиннери, ховенни тарып өстүрериге эртемнин болгаш мурнакчы дүржулганың чедиишкиннерин калбаа-биле ажыттаны дээш база мал ажылының болгаш көдээ ажыл-агыйның өске-даа адырларының хөгжүдериниге чедип алган чедиишкиннери дээш республиканың 31 колхозчуларынга, МТС-тер ажылдакчыларынга, партия болгаш совет ажылдакчыларынга Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры атты тывыскан.

Социалистиг Күш-ажылдың Маадырлары: Ташауз областың Кунь-Ургенче районунуң «Март 8-ги» колхозунуң даргазы Овезов Бөлөр болгаш Ташауз областың Ленинский районунуң Тельман аттыг колхозунуң даргазы эш Эрсарыев Оразгельды «Кадыыр болгаш Маска» ийиги алдын медальдар-биле шаннатырган.

(СЭТА).

Механизаторлар ортузунда көску агитация

Чаа-Хөл машина-трактор станциязында партия, комсомол болгаш профэвилел организациялары СЭКП-нин XX съездизинин төөгүлүг шиитпирин болгаш Директиваларын амыдыралга чедишкининг боттандырар дээш МТС-тин механизаторларының болгаш ажылчын, албан-хаакчыларының ортузунга эрткен 1956 чыл-да болгаш бо чаа-даа чылда партийнын көску агитациязының талазы-биле чамдык ажылдарны чоруткан. Хову бригадазының турлагларында механизаторлар ортузунга болгаш МТС-тин механиктиг мастерскаязында, тракторлар, көдээ ажыл-агый машиналарының септелге гаражтарында, цехтерде, тулугнун чазаныла черлериде, кызыл булунда лозунг, плакаттар астынган, хана солун, крокодилди, агитхуудустарны лектаамал үнүрүп турар, аңаа мурнакчы механизаторларын дуржулгаларын чырыдып, трактор бригадаларының болгаш МТС-тин ажылында четпестерни болгаш ажылга салдынчак чалгаларны шынгыы шугумчүлеп турар, ол чорук бүдүрүлгенин планныг онаылгаларын күүседиринде, трактор бригадаларының, тулуг бригадазының болгаш черле МТС бүдүрүлгезинин ажылын экижиларинге улуг өзүг берип турар.

МТС-тин янзы-бүрү бүдүрүлге алырларынга партийжи массалыг ажылды эки тургусканының түңнелинде, эрткен көдээ ажыл-агый чылының сезонунда, МТС нитизи-биле трактор-биле чер аңдарының планын чымчак аңдарылгага шилчидерге 30792 ганы чарар үжүрүг турган 37447 га кылдыр азы планын 117 хуу күүсеткен.

МТС-тин Ленин аттыг көдээ ажыл-агый артелинде ажылдап турар № 1 трактор бригадазы, бригадири эш М. Чылбак-оол трактор-биле чер чарарын чымчак аңдарылгага шилчидерге 6061 ганы ажылдаар турган 8469 га кылдыр азы планын 135,7 хуу күүсеткен, 2681 килограмм кывар-чаар материалдарны камнап алган. Ынчаарга ол бригадага ажылдап турган тракторист эш Бижиней «ДТ-54» деп трактор-биле чымчак аңдарылгага шилчидерге 700 ганы ажылдаар планын 890 га нийиле азы 127 хуу күүсеткен, 227 килограмм кывар-чаар материалды камнап алган, ол ышкап трактористер эштер Торгук, Дарый-Хана, Т. Бегзи олар бедик көргүзүүлерни баа-да чедип алганнар.

Эрткен чылын тараа ажаан ажылыкының үеинде МТС-тин комбайнчилери эштер А. Бачурин, «С-4» деп комбайн-биле 200 га тараа кезер болгаш оон 2600 центнер тараны бастырар планныг турган, 438 ганы кезип, 3724 центнер тараны бастырган болгаш нити планын 143,2 хуу күүседип, га бүрүзүнден 8,5 центнер тараны ажаан алган.

Комбайнчер эш Воронов «С—6» деп комбайн-биле 300 га тараа ажаар турган 369 га тараны кескен нийиле азы планын 123 хуу күүсеткен.

МТС-тин механизаторлары СЭКП ТБ-нын декабрь Пленумунун шиитпирин чедишкининг күүседиринде болгаш чер-чер Советтериниң сонгуулаларының хүнү—март 3-ке аңдар кыдыр тракторлар болгаш көдээ ажыл-агый машиналарының септелгезин доозар, часкы тарылгага хынамчалыг белеткенир дээш күш-ажылчы бедик көдүрүүшкүн-биле ажылдап турар, оон түңнелиниле январь айда янзы-бүрү маркалыг 19 тракторларны, 31 трактор аңдазыларын, аар гисселиг 4 плиирлерин, 41 тараа чажар машиналарны, «ЗИГ-ЗАГ» деп 230 плиирлерин, 9 культиваторларны, 4 лущильниктерин септеп доосkан. Септелгеде эштер М. Савченко, Воронов, Чалбаа, Салый, Торгук олар мурнакчы ажылдап турарлар.

Ам арткан септелгени сонгуула хүнүнүн бетинде доозар дээш МТС-те партия, комсомол, профэвилел организацияларындан МТС-тин бүгү-ле участоктарынга партийжи политиктиг ажылды, көску агитация көргүзүүлерин, агитхуудустарны, хана солунун, крокодилдин, лозунг, плакаттарны калбаа-биле ажылдап турар.

Н. ЛОПСАН.

Сонгукчуларга лекция

Сонгуулдалар хүнүнге үткүштүр сонгукчулар ортузунга агитас-массалыг ажыл Шагаан-Арыг хоорайда хүн бүрүде уламна калбарып турар. Ында өлүмнүг каш бүрүн деритинген агитпунктулар үргүлчү ажылдап турарлар, агитаторлар боттарының участоктарында тайылбыр-массалыг ажылды өлүмнүг күштелдирген.

Ылангыя Шагаан-Арыг МТС-те партия организациязының агитаторларының иштиңде эштер Башура, Рагулин, Семисоол, Шульгина болгаш өскелер-даа боттарының сонгукчуларынга неделяда бирийи удаа докладмал барып, оларга сонгуулдар дүрүмүнүн дугайында беседаларны чорудуп, депутаттарга кандидаттарның нымдарын, оларның күш-ажылчы болгаш хөй-нити ажылдарын таныштырып турарлар.

МТС-тин кызыл булунунда организаттаныган агитпунктуда агитаторлар үргүлчү дежурныйлап турар, ында чаа сонгуннарны, журналдарны, янзы-бүрү литератураны сонгукчуларга делгеп тургускан. Эрткен улуг хүнде аңаа «Совет Конституция—делегейде эн-не демократтыг конституция» деп солун лекцияны сонгукчулар дыңнаннар.

Лектор Н. Мареева социалистиг болгаш капиталистиг системаларның ылгалын, совет демократиянын буржуаз «хосталгадан» артык күштүүн чыыланнарга тодаргай тайылбырлаан.

Бистің чүртүвүстүн болгаш бистің областың ажылчы чоннарының чаагай байдалының, культурлуг деңнелиниң өскенин, оларның күш-ажылчы чедишкиннериниң дугайын чугаалавышаан, капиталистиг делегейде ажылчы чоннарның аар-берге амыдыралын, ажыл чокталыр чорутkун өзүп турарын лектор тодаргай чижектер-биле сонгукчуларга таныштырган.

Чыыланган чон лекцияны улуг кичээнгейлиг дыңнап, дыка хөй айтырыгларны салганнар.

Агитпунктунун удуртукчулары «Тыва аймагы беш чылда», «Бүгү делегейниң байдалы» деп лекцияларны сонгукчуларга номчуруу-биле белеткеп турар.

Ю. КОСТЫЛЕВ.

БАШКЫ ЗОЯ БОРАНДАЕВНА АРАГАЧИ

Кызылдың № 2 школазының башкылары болгаш ажылчыннары ажылчы чоннарын депутаттарының Кызыл хоорай Советинге депутаттың кандидадынга башкы Зоя Борандаевна Арагачини депшиткеннер.

Коллективиниң кежигүннериниң идегелин Зоя Борандаевна бодунуң ак-сеткилдиг кызымаккай күш-ажылы-биле чедип алган.

Кызыдың № 2 школазының 10-гу класын 1947 чылда чедишкининг өөренкп доосkаш, ол бодунуң чаңгыс классчылары-биле кады Ленинградче өөренип чорутkан.

Дээди сургуул черин доосkаш, бодунуң чедишкен билигин алганы — эртемче делгем орукту аңаа ажыткан Кызыдың № 2 школазынга ажылдаар деп изиг күзел аңаа төрүүнген.

Эртем-билигни, культураны болгаш совет кижиниң моральдыг бедик мөзү-шынарын өөредип чаңчыктырган школага дээди сургуул черин доосkаш катап кээп ажылдаары, ыныак салгакчыларны кижизидериниге бодунуң күжүн болгаш аргамергежилин бараан болдурары — башкы кижиге улуг аас-кежик.

Ленинградтың Жданов аттыг күрүне университедин чедишkининг өөренип доосkаш Зоя Борандаевна 1953 чылда № 2 школага башкылап эгелээн. Оон-биле кады Ленинград университедин доосkан аныяк башкылар—Аграфена Константиновна Конгарова, Лидия Бирилеевна Ондар болгаш Доржу Болдай-олович Ондар олар баа төрээн школазынга ажылдап эгелээннер. Школаның коллективи бодунуң кижизиткеннерин чылыы биле хүлээп алган...

Зоя Борандаевна төрээн дыды болгаш литератураны башкылап турар. Ол 6 класстың удуртукчу башкызы. 1956—57 өөредилге чылының баштайгы чартык чылының өөредилге кижизидилге ажылынга класс биче эвес чедишkиннерлиг болган. Класска болгаш класстан дашкаар ажылды шын организаттаанының түңнелинде алдыгы классчыларда өөредилге чылының эгезинде хожудап турган өөреникчилер эки өөреникчилерниң деңнелинге четкен.

Литератор болгаш дыл башкызы Зоя Борандаевна бодунуң ыныак эртемнерин өөреникчилерге улуг сонуургал болгаш хандыкшыл-биле өөредип турар. 8—10 класстарның өөреникчилери тыва литература белгүмүнде хаара туттунган. Белгүмүнүң киржикчилери чечен чогаалдарны өөренип, шулуктерни канчаар бижиириниң аргаларынга мергежип турар. Өөреникчилер кыска шулуктерни бедик чогаадып турар аңаа-биле.

Улустун аас чогаалынга турескаатkан листовкаларны класстар эвлежип үндүрүп турар. Аңаа ырларны, тывызыктарны, тоолдарны бижип турар. Чогаалчыларның доңчу намдарларын өөренип, оларның чогаалдары-биле таныжып турар. Өөреникчилер литература кежээлерин организастап, аңаа чогаалчыларны, шулуктерни чалап, олар-биле ужуражып турарлар. Бо бүгү ажылдарга аныяк башкы бодунуң күш ажылчы салыышкынын база киргген.

Зоя Борандаевна чүгле башкы ажылынга эвес, харын коллективтин хөй-нитин ажылынга база кызымаккай. Аңаа дагдырган ажылдарны ол ак-сеткилдиг күүседип турар. Бодунуң бүгү күжүн, билиин болгаш аргамергежилин аас-кежиктиг совет уругларны өөредиринин улуг чаагай хөрөөнге бараалгаткан совет башкының төлептиг адын бедик тудуп чоруур Зоя Борандаевна ышкаш мурнакчы башкыларны чон чер-чериниң эрге-чагырга органнарынга боттарының төлөөлекчизи кылдыр улуг идегел-биле сонгуурлар.

Т. ОЮН.

фото авторнуу.

КОЛХОЗТАРНЫҢ ОТЧЁТ-СОНГУЛДАЛЫГ ХУРАЛДАРЫ

ЭРЕНГЕЙ УДУРТУЛГАНЫҢ ТҮҢНЕЛИ

Баа-Хем районнуң «Сталинчы өрүк» колхозунуң отчёт-сонгуулдалыг хуралынга колхоз даргазы эш Прокудиниң отчёттуг илеткели колхозтуң экономиказы өзүп, мал болгаш чер ажылының талазы-биле күүнде планнары, көдээ ажылагый продуктуларын дужаар талазы-биле онаылалар өй-шаанга күүсетинин турганын көргүскен. Болдуунда кур черлерни шингээлеп алырының күсели-биле тараа культураларының тарылга шилгү эрткен чылын 32 хуу калбарган. Мал өстүрериниң планы чүүннер аайы-биле күүсетинген. Колхозтуң орудгазы 1956 чылдың ынга улур ийи катап көвүдээн. Колхозчулар бир күш-хүнүнге 3,7 кг тараны, 3 рубль 50 копеекти алганнар. Бир күш-хүнүнүн үнези 8 рубль 75 копеек болган.

Ынчалзажок колхозчулар баштаар чернин, оон даргазы эш Прокудиниң удуртулгазында улуг четпестерни, ылантыя эренгейлээр чорук барын буруу шаап шугумчүлээннер.

Хой фермазының эртелекчизи эш Даваалай мынчаар чугаалаан:

— Эш Прокудин ажыл-керектин иштинче эки ханыпап кирбес, кыры-биле эренгей удуртур, баштаар чернин үндүрген шиитпирлериниң күүседиин контрольдавас, бригадирлерге идегеп каап, оларның ажылын боду-биле хынап көрбес кижи. Ол эренгей удуртулга колхозтуң экономиказынга үүгүг каражаны чедиргген. Эш Прокудин хову бригадири эш Амынга хөлүн эртир идегээш, Хайырлыг ховузунуң тараазын дыка улуг чидиригге таварыштырган. Хайырлыгта 6 тонна, Бара-Сутта 7 тонна тараа шелге төп каан черинге олчаан каптан. Хайырлыгда 70 га арбайның чүгле деп кезин ажаап алдынган. Бир эвес тараны чидириг чокка ажаап алган болзувусса, күш-хүнүнге 3 кг эвес, 4—5 кг онаажыр турган.

— Ажыл-агыйны хөй ажык-орудганыг кылырда, удуртулганы тодаргай болдурар херек, — деп эш Бадарчы уламчылаан. — Бисте 9 автомашиналар бар. Ам оларның чүгле 3 хирези ажылдап турар. Бащин, Болдышев дээн чергелиг толанчы чоллачыларны эш Прокудин ажылга киирип каарга, олар машиналарны үреп каапкаш, дургуннап читкеннер. Бистер автомобиль ажыл-агыйындан орудгалыг турар хамаан чок каражалыг болган бис. Гараж эртелекчизи Борисов туразында аажылап, улуг каражаны чедирип турда, баштаар чер хемчег албан. Баштаар чернин ажыл-чорудулгазы эренгей болганы-биле бистер продукцияны хөй күш болгаш хөренги үндүрүп турган бүдүргеш, үнген чарыгдыдан куду өртекке саарарыыска биске орулга кирбейн турар. Бир эвес ажыл-агыйны боттуг удуртулга-биле башкарып турган болза, бо чылын орудгавыс 851 мун рубль эвес, харын миллион ажар турган.

Колхоз даргазы эш Прокудин эн чугула айтырыгларны болдунуң туралаалы-биле чаасталан шиитпирлээр. Чижээ, каныт-бир автомашинаны бир-ле толанчы чоллачы үреп кааптарга, база бир чаа машина эккелдирер. Машина биске хөй турары эки-ле, харын. Ынчалзажок өртөө чаныаан эт-керексел биске орулга бербес. Бисте 50 аът күштүг локомобиль бар, ол ажылдавастай бээрге, дарга ыам-биле-даа сумеленшейн, ам 120.000 өртөөнүг база бирээни эккеп алган. Эрги машинының өртөө-даа чаныаан, чаа машина бүдүрүлгеге ажыглатынаан-даа. Ажыл-агыйны ынчаар эренгейлеп башкарарга, акша-хөренгини камнаваска колхозтуң экономиказы канчап дүрген быжыглаг боор. Колхоз күш-хүннериниге онаашкан тараны колхозчуларга берип шыдаарда болза, акша талазы-биле чүгле бүгү ажыктын 20 хүүнүн берип шыдаар. Бо чүл? Ол болза болдуг чокка чашпаннап планкан, этитинмээн хөй, артык чарыгдалларының үүжүү тур—деп эш Бадарчы санаалын дооскан.

Мал ажылында, ону удуртуп турарында улуг четпестерни болгаш колхозчуларны, ылангыя малчыннарны ажылдыралчурутталгазын чаагайжыдар ажылда улуг четпестер барын колхозчулар шүгүмчүлээннер. Чижээ, Кара-Суг фермазында 10 ажыг өреге бар, ынга чаңгыс-даа хлеб быжырар печка чок, Бүрен-Хемге хаван фермазында чурттаар бажыннар чедишпес, хойжуларның бажыннары тар, крыша болгаш шала чок казанактар болуп турар. Ол чорук база-да эренгей удуртулганың түңнели деп колхозчулар боттарының саналарынга чугаалааннар.

Оон ынай колхозта көдээ ажыл-агый артелинин Уставын хажыдар чоруктар бары база илереп турган. Чижээ, колхоз даргазы Прокудин 1700 рубльди, бухгалтер Намчан-оол 900 рубльди, санакчы Бичик 112 рубльди (чоокта ажылдап киргген), Михайлов (мурнунда бухгалтер турган, арагалаан, багай ажылдаан, үнрүткен) 900 рубльди акшаның немелде төлевири кылдыр нити хуралдың шиитпири чок черге үлежип алганнар.

Колхозчулар боттарының өтчёт-сонгуулдалыг хуралынга колхоз баштаар чернин, оон даргазы эш Прокудинниң ажыл-чорудулгазын эренгей, ажыл-керектин иштинче ханыпап кирбес, колхозчу активке дажнмас, оон хоорук ажылдап турар дээш шынгыы шугумчүлээш, хуралдың шиитпирине демдеглээн.

Четпестерин дарый эдип алырын сагындыргаш, колхоз даргазынга эш Прокудинни катап сонгаан.

С. ТАМБА.

Чурт иштиниң тудуг материалдарын бүдүрерин көвүдедир

Партийнын XX съездизинин Директиваларында тудуг ажылдарынга чурт иштиниң тудуг материалдарын ажыглаарын колдаарын айытkан. Ынчангаш чурт иштиниң тудуг материалдарын бүдүрерин көвүдедири, оон шынарын экижидерин болгаш бот-үнезин чиигедирин чугула сорулга кылдыр салган. Бо чорук чурт иштиниң тудуг материалларының бүдүргүлелериниң ажылдакчыларының мурнунга харысалгалыг сорулганы салган.

Тыва областың тудуг материалдарының үлетпүрүнүн ажылдакчылары партийнын XX съездизинин шиитпирлерин боттандырарының хөрөөнге биче эвес чедишkиннерлиг болган. Оон түңнелинде чурт иштиниң тудуг материалдарын бүдүрери көвүдээн. Тудуг материалдарының үлетпүрүнүн область эргелелиниң Кызылда туйбу заводу эрткен чылдың бүдүрүлге планын ноябрь 7-де хуусаа бетинде күүсеткен болгаш пландан ажыр бир миллион туйбу берген.

Туйбу заводу эрткен чылын чугай өртөөрнинг онаалгазын база күүсеткен. Туйбуларның болгаш чугайның бот-үнези чиигээн болгаш шынары бедээн. Эрткен чылын 1955 чылдаарынга бодаарса оон 700 тонна хөй чугайны бүдүргген. Ынчалза-даа ол чугайга негелдени ам-даа долузу-биле хандырбайн турар. Заводта күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү бедээн. Ол чорук заводтуң чедишkиниг ажылдаарын, продукцияны бир дески бүдүрерин болгаш орулгалыг ажылдаарын хандырган.

Бүдүрүлге сезонунга чогуур өйүнде эки шынарлыг белеткенгени заводтуң ажылын экижидеринге дуалаан. Дериглелерни баш уугур септеп ап турган. Янзы-бүрү ажылларның мергежилдиг кадрларын белеткээр, социалистиг чарышты кизбартыр ажылды доктаамал чорудуп болген. Болдуктың кежигүннери продукция бүдүрерин көвүдедир болгаш оон шынарын экижидер дээш кызымаккай демисежин турар. Туйбу өртөөкчилери Лихачева, Мачульская, туйбу салыкчызы Гуськова, бызанчы Донтак, слесарь Ташкин олар боттарының мурнакчы ажылы-биле сураглыг.

Ажылчыннарның ажыл ажыдырының таарымчалыг байдалы тургузарының талазы-биле сөөлгү ийи чылда туйбу заводунда биче эвес ажылдар чорутunган. 600 ажыг квадрат метр чурттаалга шилгү, ясли, кызыл булун болгаш еске-даа объктилер туттунган болгаш ажылдала кирген. Эртken чылын сес аалы ишти чурттаар ийи катт даш бажынын тудуу эгелээн болгаш бо чылын доостур. Бо чылын ийи аалы ишти чурттаар дөрт бажынны тудар. Оларның ийизин чугай бүдүрер черге, ийизин чугай элезин-блоктар кылыр цехтин районунга туттунар. Ынчангаш заводтуң ажылчыннары чүгле бо чылын безин 300 квадрат метр чаа чурттаалга шилгү немей алырлар.

Чамдык чедишkиниер-биле кады бистин ажылывыста четпестер бар. Тудуг материалдарының бүдүрүлгезинин область эргелелиниң болгаш Кызылдың туйбу заводу иштики курлавырларны тудуг материалдарын бүдүрерин көвүдедиринге четпес ажыткан келген. Күш-ажылдың организаттаашкынынга улуг четпестер эрткен сезонда турган. Бар механизмнерни долу күчүзү-биле ажыглаайын, продукцияның шынары дээш демисежи кошкак чорутkан. Заводтуң администрация черн бүдүрүлгенин бир дески ажылын хандырар талазы-биле четпес ажылдаан. Янзы-бүрү чылдагаанларның болгаш электроэнергиниң үстүн турганы-биле 200 ажыг шак аңаа чарыгдатынган. Ол үениң дүргүзүнда тудугларга 500 мун туйбуну немей берип болур турган.

Туйбу заводунуң директору турган эш Скульганов күш-ажылдың сагыдга-чурумун үреп турган кижилерни сула салып, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер дээш демиселлэ кошкак чорутkан.

Эрткен чылдарда турган четпестерни шиитпирлиг үзүткээр талазы-биле ажылдарны чорудуп эгелээн. Ажылчыннарның болгаш инженер-техниктиг ажылдакчыларның ортузунда масса политиктиг болгаш кижизидилге ажылдарын күштелдирген, дамдырган ажыл херекке кижи бүдүрүнүн харысалгазын бедиткен. Удуртукчу кадрларны ажылга бижиктирер талазы-биле хемчеглер адынган. Тус-тус участоктарның техниктиг удуртулгазын база экижиткен.

Бо чылын туйбу заводунуң коллективинин мурнунда биче эвес сорулга салынган. Туйбу бүдүрүн 500 мунга көвүдеткен, а чугай — 1000 тоннага көвүдээр. Бедитинген программаның чедишkиниг күүседизи заводтуң чайгы сезонга белеткелинден хамаржыр. Ам үеде заводта дериглелерниң септелгезин чорудуп, тускай чогаатkан график өзүгаар туйбу хептээр «СМ-58» болгаш «СМ-296» деп агрегаттарны сезонга белеткеп турар. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер болгаш туйбуларның шынарын бедидер сорулга-биле ол агрегаттарны баг-биле шуулуп шимчедиринден редуктор-биле шимчедиринче шилчидер.

Алдыгы беш чылда Кызылдың туйбу заводу чүгле сезонда эвес, а бүдүн чылды оттур ажылдаар кылыр чаарты кылдынар. Ол чорук заводтуң бүдүрүкчүлүүн чылда 10—12 миллион туйбу чедир көвүдедир. Туйбуну болу кезер «СМ-443» деп вакуум пресстиг болу курлавыр хептээр цехти болгаш он алды камерлиг туйбу өртөдир суугуну тургузарын планнаан турар.

Чугай бүдүрерин бо чылын механизаттаар. Чылда 5 мун тонна чугай өртөдир бедик бүдүрүкчүлүг шахта суугузуун удавас ажылгалга киирер. Ол чорук чугай өртөдиринге оттулар чүүлү дыка кызырар арганы бээр. Чугай дажын белеткээр ажылды калбаа-биле механизаттаар. Чугай дажын суугуже сөөртүүн болгаш белен продукцияны алырын чүүн болу дүжүрер тускай вагонеткалар-биле чорудар. Моон түңнелинде чугай бүдүрүлгезинге ажылчыннарның күжүн ийи катап өскөдедир болгаш продукция бүдүрерин үш ажыг катап көвүдедирин хандырар.

Капитал тудуглары бо чылын дыка калбарар. Ам үеде Кызыл хоорайның барының талазында чугай-блоктар бүдүрер цехтин тудуушкунун доозун турар. Бүдүрүлгениң кол корпузунун бажынын болгаш транспортер турар черни тутkан, ында бедик вольтулуг электро шугумун киирген. Ам эптелге ажылары чорун турар. Апрель айда цехти ажыглалга киирер. Оон бүдүрүкчүлүү 6 мун кубометр хана блоктары болур. Ону туйбуга шилчидерге 3 миллион ажыг турар.

Ол цех бо чылын 3 мун кубометр хана блоктарын бүдүрер. Блоктар кылырынга чурт иштиниң чиг-эдин ажыглаар (чугай, сай, элезин, шлак болгаш өскелер). Хана блоктарны ажыглары тудугларының темпилерин дыка дүргедиир. 1957 чылда бедүүн цементини бүдүрерин туйбу заводунга эгелээр болгаш ол чорук ынчыг цементини өскө областарга киир сөөртүүн эвээжедир.

Эрткен чылын элезин болгаш элезин сай бар черлерни шинчилеп тывар ажыл доозулган. Ам сорулга болза элезин-сай карьерни дериктин дүрген доозарында болур. Моон ангыда бо чылын тудуг дажынын курлавырын тодаралыр ажылы доозарын болгаш өну ажылдап кыыр черни тударынче киирерин планнаан.

СЭКП-нин XX съездизинин болгаш Төп Комитеттин декабрь пленумунун төөгүлүг шиитпирлериниге сорук кирген областың тудуг материалдарының үлетпүрүнүн ажылчыннары, инженерлери болгаш техниктери боттарының мурнунга салдынган сорулганы чедишkиниг боттандырар дээш бүгү күштерин бээрлер.

А. ЛУТАНИН,

тудуг материалдарының үлетпүрүнүн область эргелелиниң начальниги.

Депутаттарга кандидаттар сонгукчулар-биле ужуражып турар

Кызыл хоорайның хереглекчилер иштилелиниң клубун область Советинге сонгуулдалар талазы-биле кооперативтин № 9 сонгулда округунун сонгукчулары долдур олурупkан. Олар область Советинин депутадынга кандидат, Кызылдың уруглар эмнелгезинин кол эмчизи Надежда Михайловна Радченко биле ужуражып таныжар дээш чыглып келгеннер.

Бүзүретирген кижи эш Божевин депутатка кандидат эш Радченконун ажыл-чорудулгазының дугайын сонгукчуларга тодаргай чугаалап берген.

— Эш Радченко бичин уругларның кадыы камгалаар, оларның алрыын эмнээр талазы-биле бүзүредиг эмчи. Оон моон сонгаар улам эки ажылдаарынга бистер улуг идегелдиг бис — деп, эш Божевин чугаалааргa, сонгукчулар боттарының ол кандидадынга чагыгларын берип эгелээннер:

— Хоорйның уруглар эмнелгезинин баа уруглар саттарының болгаш ясли-лериниң ажылында четпестер ам-даа бар. Область болгаш хоорай Советтериниң талазындан уруглар албан черлериниң четкизин калбартыр, оларның ажылында четпестерни удуртаар талазы-биле шиитпирлиг хемчеглер ашыры чугула. Бо дугайында бистің депутатка кандидадывыс эш Радченко баа-да сагыш салып ажылдаарын идегээр бис — деп, сонгукчулар Селина, Сухачев олар болгаш оон-даа өскелер чугаалап турганнар.

Сонгукчуларының чагыгларын күүседир дээш бүгү күжүн салып ажылдаарын депутатка кандидат эш Радченко ол хуралга хүлээнген. Оон ынай чоокку үеде хоорайга уругларның өкпе аарының тускай эмнелгезин, чаа-чаа уруглар албан черлери ажылдап эгелээр дээрзин сонгукчуларга ол дыңнаткан.

• • •

ЧАДААНА. Чадаана хоорайның барының талакы № 37 сонгулда округунун талазы-биле область Советинин депутадынга кандидат Сат Дамбаевич Седиптин, сонгукчулар-биле ужуражышкынының кежээзи болган.

Округтун сонгукчулары боттарының кандидады-биле ол бежээ болган хуралге ылап таныжып ап, аңаа моон сонгаар сонгуттурар депутаттар чоннун негелделеринге улам сагыш салынгыр болурунун дугайында чагыгларын берип турганнар.

Чамдык сонгукчуларның болгаш депутатка кандидат эш Седиптин чугаалаарын хуралдың киржикчилери кичээнгейлиг-биле дыңнаннар.

Эш Седип Чадаана МТС-тин трактор бригадиринде 1947 чылдан бээр эки ажылдап келген. Ол, ажыгы беш чылын бирги чылын «Октябрь 30 чылы» колхозтуң тарылга шилгүнге ажылдап эрткен болгаш трактор ажылының чыл планын 110,7 хуу күүседип, тараа культураларындан бедик дүжүттү өстүрериниге улуг салыышкынныг болган.

Сат Дамбаевич Седип область Советинин депутадынга 1955 чылда сонгуттурган, сонгукчуларының идегелин алдарлыы-биле күүсеткен болгаш ам баа катап сонгуттурар деп турар. Чоннун эн эки оолдарының бирээзи эш Седиптi сонгукчулар төлептиг кандидат деп санап турар.

Номчулга конференциязы

Чоокта чаа Чаа-Хөл районнуң «Тинделге» колхозтуң суурунга совет чогаалчы Н. Островскийнин «Кан канчаг катканы» деп чогаалынын дугайында номчулга конференциязы болуп эрткен. Конференцияга 90 ажыг кижи олурушкан.

Оларның аразында бижикти биче билир болгаш билбес улут назылыг колхозчулар-даа бар болган. Аңаа эге школа башкылары болгаш колхозчу аныяктар ам идепкейлиг киришкен. Островскийнин чаш чораан чылдарындан эгелээш эрткен үзүн оруун комсомолчу Сандыпма номчуг делгерентейн-биле илеткээн.

Конференция кончуг солун болган.

А. ТАРААЧЫ.

Ыяш белеткелинде бригадалар

Барыын-Хемчик районнуң «Ленин оруу» колхозунуң тулуг ыяжы болгаш оттулар ыяш белеткээр ажылында үш бригада ажылдап турар. 2000 кубометр ыяш кестинген, оон иштинден 1000 кубометр ыяш чаңгыс черде дажыглатынган. Оон аңгыда үшкү бригада школага 575 кулаш оттулар ыяшты хаа белеткээн.

Тулуг ыяжының болгаш оттулар ыяш белеткели ам-даа үргүлчүлеп турар.

С. СҮРЮН.

Михаил Иванович Глинка

(Мөчээ-ле 100 чыл болганынга)

Орус уҗуетүн чоргаараалы болган национал алдары, улуг орус музыка классикалының үндезилекчизи Михаил Иванович Глинка, чечен чогаалда Александр Сергеевич Пушкин ышкаш, бистиң музыкавыста ашпас хүн апарган. Ыракка ол үеде-ле, улуг композиторуң мөчээнин холбаштыр И. Панаевтиң бижээни «...Глинканың ады Россияның ан-не кыдыг, ырак булуннарынче оон ыңдыныг, бодалгалыг азы хандыкшылдыг үннеривиле сиңнигин кире берген...».

Эрткен үс чыл Глинканың музыказынга оңнас алдарны болдурган. Музыка театрларында, концерт эстрадаларында, бот-тывынгыр музыка үран-чүүлүүн калбак безээнде, амыдыралда оон музыказы чурттап турар. Улуг композиторнуң өлүм чок чогаадыгалары музыка талазыбиле аныктарны салгаг-салгаа-биле кижизидип турар, бүгү-че орус композиторларның чогаал ажылын үреленгирип турган оон мерген угаанныг эстетиктиг принциптери бистиң үениң кижилериниң музыказынга саңдарын хаддадып турар.

Бижи кайгаар чараш болган медерелдиг эң улуг чогаадылгалар болур «Иван Сусанин», «Руслан болган Людмила» деп операларын, оске-даа кайгамчык эки, таланчыг хөй санныг романстарының шагда-ла чогаадыкчызы апарган бежен ийи харлыг М. И. Глинка, өлүп каарының мурнунда бир чыл бурунгаар, Германияже чоруткаш, барын талакы чурттарының музыказын өөренип, оон-биле кады бодунуң мергежилин ханызы-биле болбаазырадып үргүлчүлеп турган.

Барын талакы чурттарының музыка әртеми-биле таныжыганы чогаадыкчы арга-биле, шүүмчүлелиг көрүп, оон бодунуң чалбыштыг патриотчу үзелбодалын ёзугаар тодаргай салдынган эстетиктиг соруулгаларын барымдаапап чоруп турган. Оон-ол принципиалыг туружун Б. А. Булгаковка оон чагаалары илезин-биле чугаалап турар: «Барын талакы чурттарның хөй үнге хереглээр дылгазын бистиң музыкавыстың негелделери-биле хоойлу ёзугаар өг-бүленин белдири-биле холбаштырып болурунга барык бүгүрен тур мен».

Глинканың тывынгыр угааны, оон изиг эзлек чүрээ-композиторнуң дидим, сеткилге чоок, эң байлак утка-шынарлыг музыказының аян бүрүзүнде, орус улустуң культуразынга долу ынак болган хүндүткелдиг, калбак дынакчылар дээш оон демократчы сагыш салыкчы чугааларында өйдүгүн турар. Н. В. Кукольникке чагаазында Глинканың сураглыг моон адаанда домаа кижини канчаан кайгатпас деп: «...Уран-чүүлүн негелделерин үс чылдың негелделери-биле каттыштырып болур болган хереклеринің база күүсеттигинің болбаазырааныгайын ажыглап, билиглиглерге болган бөдүүн чонга медээ илеткел ышкаш кылыр шиилерни бижип болур...». Бо болдың алыс шыны бодунуң чогаал ажылының чедингир болурунуң дугайында сагыш салып чоруур чогаадыкчыларга ам-даа албан херек.

Бодумнуң чаа операмга «мырыңай национал» сюжет шилип алган, орта дүүштүр музыка бижиирин күзеп тур мен дээрзин оске бир чагаазында композитор бижип турар. «...Мээң эргим бир алачурттуларым борта боттарының бажынарында үүе ышкаш сактып олурар ыылдыр бижиир күзелдиг мен...» деп Глинка демдеглеп турар.

А. Н. Серов биле чугаалажыышкынарының бирээзинге Глинка улусчу чоруктун үнелелиниң күүн, чогаадыкчы ажылга улустуң иштинден үнген үндезиннериң ужур-утказын демдеглеп, мынча деп чугаалап турар: «Музыканы чон чогаадып турар, а бистер, чогаадыкчылар, ону үүле шилчидип бижип турар бис». Глинканың ол өттүр сөглээн чугаазы бистиң эстетиктиг артеминиске быжыыбиле сиңнигин.

Уран-чүүлде утка-шынар биле даштыкы хевир чарлып болбас дээр дугайында болалды Глинка үргүчү катаптап турар. «Музыка бодалының чаражы хөгжүүнүн чаражын болдуруп турар» — деп, бодунуң «Хереклеллер дугайында демдеглелериндө» ол айтып турар.

В. Ф. Кашперовка чагаазында оон демдеглеп турганы: «...Бүгү-ле уран-чүүлдүн, ыыдыг болганда музыканың негелделери: 1) Сеткил — бо үстүртен сорук кыриишкиниңден болур. 2) Хевирлер. Хевир дээрге чараш чорук-тур, толаргайларга чедишкен бүүн чүүлү тургузуп алырынга кезектериңе дүүшкээ. Сеткил — кол идеяны бээр; хевир дээрге идеяны шиигжок таарымчаан хептиг кыыдыр бүргээр... Сеткил биле хевир дээрге — угаанбодал биле изга-бот-тур. Биргизи Үстүүлен байлак болур, ийигизин күшажыды-биле тып алыр...».

Мыңдыг бодалдарны чугаалап турда, болуунуң чогаадыкчы аргазының алыс шынарын — бирде чалбыштыг патриотчу, бирде сеткил кээргели хайыыдырар даты кажыыдалыг, бирде маадырлыг, өөрүшкүүлүг болган хайныкан улуг чаагай ашаар ханы сеткилдерни илередип турар болуунуң чогаалдарының хевир талазын улам болбаазын кылыр дээш могы чок күзелин Глинка илередип турар. Глинканың музыказында сеткил-бодалдарның хөй янзылыы кайгамчык болган олар музыка овур-хевирлеринге уттуулурбас болуп көстүп келир.

Өөрүт-байырлалдыг «Алдаржы» деп гимнин, өлүрүүнүн мурнунда Сусанинның ырлаары патриотчу «Шыны эскерип турлар» деп, Русланның хаары-философтуг «О шөлду, шөлду» деп. Ильинскийниң дембээрелдиг-садартай «Эжикте хат хадып чоруп тур» деп ырларны, «Тоолларыңар, кызыыны чыгыглар» деп романсты, «Руслан болган Людмила» операга шудургу киирилде хөгжүмчүүнүн хайныр турар өөрүшкүүнүн бир дыңзаашла кижи утпас!

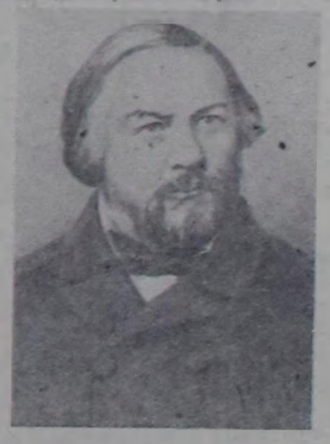

Музыка талазы-биле улуг-даа, онакдаа чогаалдарынга Глинка кайгамчык музыканчы шиичи болуп илереп келир, ынчангаш ол чогаалдарның хевир талазы аажок делгем шөлээн болган оон-биле кады чечен талазы-биле бүүрелдиг. Глинканың бодунуң музыка чогаалының ажылынга илередип турганы сеткил хайныының шыныы болган шууду илдең база кижини хаара тудуп келир. Чижээлээрге, Глинканың романстары «бодунуң амыдыралының ол-бо таварылгаларын, оон сеткилин дүүредип турган ол-бо үүлүү уран-чүүлүүн хевирн-биле илередиринин үүле чепсээ турган» деп В. В. Стасов демдеглеп турган.

Оон-биле чергелештир Глинканың чогаадыкчы ажылында хөй талалыг боттуг утка-шынар база бар, ол чорук композиторнуң делгем угаанындан, XIX үс чылдың эгезинде мурнакчы орус ниитилелдиң патриоттуг идеаларынга таажып турган оон хөй-ниити талазы-биле үүгүлериниңден үндезилеп үнген. Глинканың музыказының ол деңгем боттуг байдалы орус улустуң ыр чогаалы-биле ханы харылзаалыг турганы чугаажок. Чоннуң ол ыр чогаалы оон «ханынга сыргап турар».

Ыңдыг чонга чоок, бедик шынарның музыказынга хаанныг ёзунуң дүүжүүмкрепостниктиг ниитилелиниң хөнүү чок турганы билдингир. Глинка боду оон музыказын «улаачыларны» деп адаанынга-ла сеткилин оожургадып чоран. Ынчалза-даа хаан ёзунуң ол ниитилелиннге удурланышкак байдалга туруп, база бодунуң мурнунга дынакчыларны чамдыкта караа-биле шуут көрбейн тура, Глинка сеткилинде човуган эдилеп, ханы сагыш аарып чораан, ол чорук оон амыдыралын хөй чылдарга кызырган. Ынчалзажок, композитор дириг чоруур шаанда-даа, оон музыказынга могейикчилер хөй турган.

Сөөлгү салгагларда Глинканың музыказының өнүктери улам-на өзүп; аңаа ынакшыл улам-на чалбыштыг болу берип турган.

П. И. Юргенсонга В. Н. Чайковскийнин бижээни: «Мен Глинкага хамаржыр болган оон угу мен».

Глинканың опера талазы-биле хөгжүмчүүлерин бодунуң редакторлап турганын сактып тура, Н. А. Римский-Корсаков ынчаан сөгүүн: «Ол гениалдыг кижиге мээң кайгап өөрүүнүмнүң болган могейгенимниң кызыгаары чок турган». М. П. Мусоргский бодунуң чагааларынга Глинканы «улуг башкы», «орус музыканың улуг школазының үндезилекчизи» деп адап турган.

Орус музыканчылар Глинканың музыказын эки ойнап көргүскеш, азы ону эки күүсеткенин көргеш, кайы хире өөрүүлеп турганын оларның чагаалары хереченлеп турар. Оон-биле кады оон музыказының ужур-утказын болган төөгүүлүг роолун кудуладырын орадлашканнарны олар көөр хөнү чок чораанвар.

Бистиң үеде Глинканың хандыкшылдыг, кежээде мөнге дириг музыказы улустуң үнелелин алган. Бөдүүн, эвилеп сеткилиг орус кижиниң, оон-биле кады улуг өндүр чогаадыкчының изиг, хайныышкынны чүрээнден, чырыткылыг үүгү угаанындан төрүүнүүн ол музыка миллион-миллион кижилерниң чүректериниде сине берген.

Совет Эвилелиниң бүгү улустары болган оске-даа хөй-хөй чурттарның кижилери улуг Глинканың адын ынакшылбиле адап турарлар.

Мариан КОВАЛЬ.

НОМЧУКЧУЛАР БИЖИП ТУРЛАР

Орай дүнге чедир

Кызыл районнуң «Бали-Хем» колхозта библиотека эргелекчизи В. Асютинаның удуртулгазы-биле колхозта агитколлектив дыка эки ажылдап турар. Номчулга бажының портреттер, плакаттар-биле шиилеп каан.

Түс-түс фермалар, бригадалар аайы-биле агитация ажылы кылырларның аттарын чыскаап азып каан. Сонгуулалар дугайында дүрүмнү, солуннарны, агитаторнуң блокнодун болган янзы-бүрү журналдарны, сеткүүлдерни делгей салган. Ында хөл шыдыраалар база бар.

Колхозчулар кежээлерни агитпунктуда эрттирип, солун сеткүүлдер номчуп, шыдыраалап-даа турарлар. Ынчангаш агитпункт орай дүнеге чедир ажылдап турар.

С. БУРУННЕЙ.

Аныяк фельдшер

Елизавета Сою

Елизавета Сою 1953 чылда Кызылдың медицина училищезин доосхан дораан Таңды районнуң Ленин аттыг колхозка эмнелге пунктузунуң эргелекчизиге томуйлаткан. Аныяк фельдшерниң барганы эргеге мурнунда эмнелге пунктузу чок турганындан ол бир-ле дугаар чаа пунктуну ажыткан.

Лизага баштайгы үеледе бергедээшкиннер турза-даа ону ол шудургу ажып эрткен. Оон ажылынга районнуң калык кампалал киллизи улуу-биле дузалашкан.

Ажылдап эгелээн үүнден эгелээн мынчага чедир ол бүгү-ле күүн чоннуң кадыы дээш берип келген. Колхозчулардың аразынга бедик хүндүлелди чедип алган.

Елизавета Союнуң эки ажылын үнелеп көреш, колхозчулар район Советинин депутадының кандидадынга ону дешпиткен.

Т. ТАВА.

Колхозчуларга немелде төлевир

ЧАА-ХӨЛ. («Шыныың» корр.). «Тиилелге» колхоз эрткен кедээ ажыл-агый чылында күүне мурнунга планныг онаалдаларын чедишкиниг күүсеткен. Артель бүдүрүлгелиниң хөгжүлдезинге мурнакчы ажылдаан дыка хөй колхозчуларны отчёттуг хуралга демдеглээн, чаарби ажыг кижиге ниити чурум ёзугаар күш-хүннериниң немелде төлевирин тывыскан.

Мал ажылының продуктуларын бүдүрерин көвүдедиринге ак-сеткилдиг күш-ажылын илереткен Сырбыкайга 5 хураганнарны, Маскыр-оога 13 анайларны, Тоога 3 хураганнарны тывыскан, олар тараа, дүк продуктуларны база алганнар. Немелде төлевирлерни Балган, Деңгээзин, Өшкү-саар болгаш оске-даа колхозчулар алган.

Д. АРАКЧАА.

Бедик көдүрлүүшкүн

Чаа-Хөл районнуң Молотов аттыг кедээ ажыл-агый артелиниң колхозчулары СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ыйгырыын чоокта чаа танышкан. Аңаа 160 колхозчулар чыылган. Ыйгырыгны эш Хураган-оол номчуп таныштырган. Колхозчулар ону бедик көдүрлүүшкүн-биле чүүдүгүүнүп көргеш болгаш белиткен хүлээлгени алганнар.

Колхоз бо чылын 2 муң кубометр тулуг ыяжы белеткээр. Оон иштинден 1400 кубометрни белеткээн болгаш 400 кубометрни тулуг участогунда эккеп алган. Артkан кезер болгаш сөөртүр ыяшты чер-чер Советтеринге сонгуулдалар хүнү — март 3-ке чедир доозар, сүт-бараан фермазын июль 1-ге чедир механизастаар дугайында хүлээлгелер алдынган.

Ферманың саанчылары, Артыш, Норжуниаа, Анчымаа олар саар инек бүрүзүнден 860 кг сүтү саап алырын хүлээнгеннер.

А. СУНДУЙ.

Баштайгы олчалар

Чөөн-Хемчик районнуң Ленин аттыг кедээ ажыл-агый артелиниң малчыннары баштайгы оолдаан малдарын чаш төлүн менди камгалап ап турарлар.

Колхозтуң бирги сүт-бараан фермазында 16 инек, ийиги фермазында 12 инек төрээн. Фермаларын ажылдавчылары чаш бызаалары менди доруктуруп турар.

Колхозтуң хой малы база оолдап эгелээн. Хойжу Байырты январь төнчүзүнге чедир төрээн 140 хойнуң 141 хураганын, Кенден 83 хойнуң 84 хураганын, Серемаа 43 өшкүнүн 45 анайын менди камгалап алганнар.

Ч. ЛЮНДУП.

Төрээн колхозунга

Баа-Хем районнуң Хрущев аттыг колхозунуң анчызы Иргит Шокшайның хары ам алдан ашкан, назыны улгатса-даа оон тывышка мергежили аныяк өскенге үлегерлиг болбушаан. 1955 чылда колхоз баштаар чери аңаа 15 киш өлүрер овчалда берген турган, а сезон үеннде ол 30 киштерни эккеп киирген.

Төрээн колхозунуң учам байлакшылы дээш, аңаа бодунуң күш-ажылчы үүгү хуузун хоочун анчы чыл бүрү киирип турар. Эрткен чылын ол 10 киштер өлүрер планныг турган, а херек кырында 22 киштерни аңнап эккелген. Бо чылдың январьда аңнаан 9 киштерни өлүрген.

ОЛЧА-АЖЫК СҮРГЕН ДАРГА

Партияның кыйгырыы-биле «колхозтар даргалары ыыдыр амыдап чорутkан кижилериң аразында боттарын ында тур кижилер ыыдыр бодап турар ыыдыг ажылдакчылар база бар. Колхоз даргазы колхозка өскен турары, ол кижи колхозтуң ниити амыдыралы-биле чурттаары, ол кижи колхозтуң бүгү-ле өөрүшкүзүн болгаш чедиме чок чоруун колхозчулар-биле кады хуваашкан турары чугула. Алыл-хереги ак-сеткилдиг көрбес, ажылдан оспаксыраар кижилерни корум-чурумга киирер болгаш шыңгыы кезедир херек». Бистиң Төрээн чүргүвүстүн социалистиг кедээ ажыл-агыйының бүгү ажыл-ишчилериниде Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комителиниң, ССР Эвилелиниң Министрлер Чөвүлелиниң Ыйгырыында ол сөстер колхозтар даргаларында барган үжен-мунчуларның ажылга харыысалгазын улам бедидип турар.

Ыыдыг турбуже, бистиң областың чамдык колхозтарын даргаларары-биле барган үжен-мунчуларның аразында эчис соруулганы ак-сеткилдиг күүсеттээн ажтерниң бары дыка хараадаачыг.

Хертек Лопсанович Даржааны аңаа хөй кижилер билир. Ол болза, ыаш чыддар бурунгаар Эрзин, Өвүр, Чөөн-Хемчик, Барыын-Хемчик болгаш Бай-Тайга районнарга аңаа үлүг эрге-дужаалдыг ажылдаан чоруурун чөпшээреп көрүнер». Хертек Лопсанович ыыдыг сестерлиг билдириишкиннерни СЭКП-ниң Барыын-Хемчик райкомунга удаа-дараа киирип турун берген. Райкомнуң бирозу коммунистиг сөзүүге бүүгреп, оон дилаан кандырган.

Ынчалза-даа эш Даржаның сөзү оон херек кырында аажы-чаны-биле дүүшпейн барган. Ол баа-ла ажылдың «аяныыг» болган ачалыг талазын сүрүп чоруп берген. СЭКП-ниң Чөөн-Хемчик райкому эш Даржаага райүлетпүр комбинадың директорлап ажылдаарын сүмелээн. Ынчаарга эш Даржаа оон-биле чөпшээрешкен болуп негелеп каан, Бай-Тайга районче хаптан. Чүге?

Чүге дээрге, ыыда райкүүском даргазының оралакчызынга ажылдаар кижи херек болуп турарын ол билип алган. Бай-Тайга райкүүскомнуң даргазы болган СЭКП райкомунуң секретарлары Хертек Лопсанович-биле таныжып чугаалажырга, — эштe багай чүве чок, аңаа харыысалгалыг албан-дужаалдарны эзлеп чоралы, харын-даа үжен-мунчуларның санынга база киришкен кижи болган. Ынчангаш Хертек Лопсанович райкүүском даргазының оралакчызынга ажылдаар ыыдыр дугуржуп алган.

Барыын-Хемчик районнуң «Большевик» колхозунуң төвү-биле Бай-Тайга районнуң Тээли суурунуң аразы 30 километр хире, агаар-бойдузунда кандыг-даа ылгал чок черлер-дир. «Ларыг-аржык» дугайында чылдагаанны балыткан турар демдек ынчаан, чаа эрге-дужаал алыр дээн районунче арылыр көжүп чоруй барган.

«Амыя-хереги ам-сеткилдиг көрбес, ажылаан оспаксыраар кижилерни корумчурумга киирер болгаш шыңгыы кезедир херек». СЭКП ТК-ның болган ССР Эвилелиниң Министрлер Чөвүлелиниң ол негелдезин бо ады үүнүп турар Хертек Лопсанович Даржаага бүүгү хамаарыштыроо чогуур.

Д. ХОМУШКУ.

Агро-зоотехниктиг өөредилгени диргизер херек

Кызыл районнуң «Тиилелге» колхозунуң баштаар чери эрткен чылдың ноябрьда-ла агро-зоотехниктиг курстарын өөредилгеин организастаан турган. Бо курстар неделя бүрүзүнде 2 катап кичээлдерни чорудар турбуже, оон өөредилгеи дыка үр үеде үзүктелген, бо аразында чүүле ийи катап кичээн болган. Агротехниктиг курстун өөредилгеи болбаан.

Зоотехниктиг курстун башкызы Март, агротехниктиг курстун башкызы Поспелова өөредилгени башкарар талазы-биле четпес ажылдааннар, партия организациязы болгаш колхоз баштаар чери колхозчуларның агро-зоотехниктиг өөредилгеин доктаамал болгаш бедик деңнелге чорударынче сагыш салбаан.

Бо өөредилгени чорударынга таарымчалыг байдал тургустунмаан. Кичээлээр оран-суур чылыг эвес, чырыткы чок, курстарның дынакчылары тетрадьтар, карандаштар-биле болгаш өөредилге материалдары-биле хандыртынмаан. Колхозчуларның теоретиктиг болгаш практиктиг билиин белдириниге улуг ажыктузалыг агро-зоотехниктиг курстарның өөредилгеин доктаамал болгаш бедик деңнелге чорудары оңза негетинип турар.

О. ИМЫЖАА.

Сагыш салдынмаан

Тес-Хем районнуң Ленин аттыг колхозунуң баштаар чери, кедээ ажыл-агыйның тускай эртемнилери тевени өстүүринче, оларның күүн ажыглаарынче сагыш салбайн келген.

Колхоз организастатының тургустуганда колхозка 30 тева турган. Олар өспээн, ам үүле 18 тева артkан. Бар тевелерже хайгаарал салынмайн, оларны колхозтуң ажыл-агыйынга ажыглавайн турар. 2 буура, 1 адан эмдик, 2 буура чазатынмаан.

Тевенин бай санын өстүрүп, оларның ажаалга-тежээлгезин экижидер болза тева колхозка улуг ажыкты бээр.

С. СЫРАТ-ООЛ.

Парлатынмаан материалдарның изи-биле

Чөөн-Хемчик районнуң «Большевик» колхозтуң баштаар чери кадрлар шилип алырда, область школаларынче өөренир улустар чорударда кижилериниң мөзүшынарын көрбейн турарын хөлөө бижиктин редакцияга бижээн. Ол дугайында редакция СЭКП райкомунга медээлээн.

Партия райкомунуң оргкелдизинин эргелекчизи Сириисонуң редакцияга дыңнатканы болза, бижиктиниң айытkан фактылары хыналдадан шын болган, кадрлар шилип алырда чамдык частырыгларны кылып турганы дээш колхоз даргазы Төгүстү СЭКП райкомунуң бирозу сагыштырган.

Делегей байдалының ДОПЧУЛДАЫ

ЧЕПСЕК ДУЖУРЕРИ — ТАЙБЫҢЧЕ ОРУК

Чепсек дужуреринин айтырыын шинтпирлэринден бүгү делегейнин улустарынын салым-чаланы хамааржыр болгаш делегейнин янзы-бүгү черлеринге ону чугаалажып көөру он ажыг чылын дургузунда чоруп келген деп чүве бүгүдеге билдингир болгай. Ынчанмышежок, ол чугаалажып көрүшкүн чедиишкин чок болган. Чүге? Чылдагааны чаптыс: барын талакы күрүнелернин, хамыктын мурнунда АКШ-тын чагырыкчы болуктери чепсээн дужуреевейн турар болгаш чепсек дужурер дугайында чамдык кезик-даа дугуржулганы чеден алырынга шаптык кадар дээш бүгү-де болдунар чүүлдерни кылып турарлар.

Чепсек дужурер дугайынга хөй чылдарда чугаалажмышкыннарнын тоогузу, бир талазында, эндере чепсегленишкинин соксадыр дээш база делегейнин дүшкүүрүг чоруун узуткаары дээш Совет Эвилелиннин чайгылыш чок демисели-биле, а өске талазында, чепсек дужурер дугайында дугуржулга чарарындан янзы-бүгү кажар аргаларын дузазы-биле кады от айтырыгны шинтпирлээринге сонуургалыг бис деп хевир тургузарын оралажып турар барын чүктүн дипломаттарынын эвиязыннары-биле демиселетинген. Ол дугайын, ылангыя, боттарынын-на кирген саналары-биле Совет Эвилели чепшээреги бээр билек-де, ол саналарындан барын талакы күрүнелерни каш удаа айтаап келгени херечилеп турар.

Чепсек дужуреринин айтырыын АКШ-тын болгаш оларнын барын европачы эвилелчаларынын шак ынчаар көрүп турары болза эндере чепсегленишкиннер империалистиг монополиларга канчаардаа аажок улуг кончазны бээр дээрзи-биле сырый холбашкан. Үндүрүг телекчилеринин карманынган дыка хөй түннү капиталистернин хааржактарынче шуударынга дайынга белеткел болгаш дайын болу таарымчалыг байдалларны тургузып турары билдингир болгай. Чамдык сан барымдаалар ынаыг. Эн улуг америк үлетпүр корпорацияларынын арыг орудгазы 1939 чылда 3 миллиард доллар болган. Дайын чылдарында оларнын орудгазары дыка өскен болгаш, чижээлээрге, 1944 чылда 6,4 миллиард доллар болган. Дайын соңгуне үеде, америк империализм делегейге тергиндээшкинни чаалап алырынын программазын чарлап, чаа дайынче күчүлүг белеткелди эгелей бергенде, америк корпорацияларынын кончазылары улам-на улгадып көвүдээн болгаш 1956 чылда 43,4 миллиард доллар четкен.

Делегейнин дүшкүүрүг байдалын чыгыдырынга, «соок дайынны» соксадырынга, чепсек хураарынга капиталистиг монополияларнын бүгү-де аргаларбиле шаптык кадып турарынын кол чылдагааны шак-ла ыны.

Оон-биле кады империалистер боттарынын чепсээн дужурер хөнүү чогун чаалчажырарын оралдашкаш, харын-даа антисоветтиг пропагандаларны, Совет Эвилели агрессии оралдажымышкыннарлыг дээр янзылыг балыткалдарны кылып, чепсек дужурер дугайында совет саналарынын шын сеткилдиин чиглиишкинге дужуреевейн турарлар. Ынчалза-даа улустар аңдаа бүзүүреестер. Совет саналарны, ылангыя чепсектиг күштерни болгаш чепсегленишкинни шыңгыы кызырар, шериг чарыгдаларын аазаждыр, атомнуг чепсекти хоруглаар база өске чурттарынын девискээринде шериг базаларын узуткаар талазы-биле практиктиг хемчеглерни калбак программазы болуп турар 1956 чылын ноябрынын 17-деги саналарны чепсек дужурер дугайында дугуржулгага болдунуп болур үндезин кылыр бүгү чурттарынын хөй-ниитизинин санал-оналы үнелеп көрүп турар. Ынчаарга XVI съезд Коммунистиг партиязынын кампаниязында болгаш бажыглаарында чаалыг демиселеш-биле эрткен. Съездинин эн чугула шинтпирлеринин биргизи болза, партиянын «ассоциация» кылыр хуулаарларынын ийезинин, өйтүр-шаан турар резолюцияны бир эп-сеткилдиг хүлээн алганы чигзинин чок болуп турар.

Эрткен үеним оспак алдагдалдарын съезд шүүмүрлээн болгаш оон-биле кады ылагыя соңгу айларда илергейлетинин келген барын үелдиг оппортунизм угланышкыннарын айыылдын айыткан.

Марксизм-ленинизмнин принциптеринге база ылагыя бүгү делегейнин пролетаржы эп-сеткил каттыштырылгазынын принципинге АКШ-тын Коммунистиг партиязынын шынчызын съезд бадыткаан.

АКШ-тын амгы экономиктиг байдалынч съезд тодаргайлап көрген болгаш «улусчу капитализмнин» дугайында тоожуунда методикзи база «перманентилиг чечектелишкин» дугайты бодалдарын барымдаа чогун онзалап демдеглээн. АКШ-тын чагырыкчы болуктеринин даштыкы политиказын съезд чугаалажып көрген болгаш тайбын кожа-хелбээ турарынын политиказы дээш демиселди күштелдиреринче кыйгырган.

Негр айтырыга хамаарыштыр партиянын мурнундагы алдагдалдарын съезд анализтеп көрген болгаш негрлерге хамаарыштыр кеш-сөөк ылган, дорамчылай көөр чорукка удур демиселге коммунистернин идепкейлиг киржилгезинин программазын айыткан.

Социал-демократтарны компартиянын канчаар көөрүнүн дугайында айтырыгнын талазы-биле гускай резолюцияны съездиге хүлээп алган.

Партийжи болгаш ажылчын массаларже партиянын удурутулгазын чоокшуладып турар элээн хөй хемчеглерни съезд бадылаан. АКШ-тын эн улуг ажылчын төвү — Чикагоже партиянын төп органнарын көжүрерин шинтпирлээн.

АКШ-тын Коммунистиг партиязының XVI съездизи бодунуң ажылын дооскан

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). АКШ-тын Коммунистиг партиязының XVI съездинин февраль 12-де үш хуралы болган.

Партиянын ажыл-чорудулгазының кол резолюциязын съездиге чамдык эдиглер киирип турган, съездинин киржикчилери чүүлдүзүнүп көрген деп компартиянын төлөөлекчизи корреспондентилерге дыңнаткан. Марксизм-ленинизмнин болгаш пролетаржы интернационализмнин принциптеринге АКШ-тын компартиязының шынчызын резолюцияда онзалап демдеглээн. Партиянын бүгү кежигүннериниң чугаалажып көрүүлдезинге кирген турар партиянын чаа программазын ажылдап кылыр талазы-биле комиссияны соңгуурун партиянын чаа национал комитеттинге съезд саналдаан. Партиянын чаа Уставын съездинин киржикчилери чүүлдүзүнүп көрген.

Оон соонда АКШ-тын компартиязының национал комитеттинге соңгулдалар болган. Комитеттин 20 кежигүннерин соңгаан. Комитеттин артизи 40 кежигүннерин штаттарнын партия конференцияларынга соңгуур

Съездинин хуралларының аразында чапсаалар үезинде партиянын национал комитеттинин хуралы болган. Оон соонда комитеттин ажылының дугайында оон өмүнээзинден съездиге Ю. Деннис илеткел кылган. Национал административтиг комиссияны тургузарын съездиге ол сүмелээн. Национал комитеттин штаттарга партия конференцияларының соонда болур бирги пленумунга чедир ол комиссия национал съездинин шинтпирлерин амыдыралга чорудар ужурлуг. Национал комитет штаттарга партия конференцияларынга соңгутурар 40 кежигүннер-биле долдуганының соонда ол комитет партиянын доктаамал административтиг чөвүлелин болган секретариадын тургускан турар дугайында Ю. Деннис комитеттин кежигүннериниң өмүнээзинден киирген. Съездинин киржикчилери бадылаашкыннарның аажок хөй нуруузубиле национал комитеттин илеткелин чүүлдүзүнүп көрген. 29 чурттарның коммунистиг болгаш ажылчын партияларындан, оларның аразында СЭКП-дан, КУР-нун, Италияның, Францияның, Чехословакияның болгаш өске-даа чурттарның компартиялларынан съездинин адынга байырлыг бижиктер келген деп чарлаан.

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). АКШ-тын Коммунистиг партиязының Нью-Йоркка эрткен XVI съездизи февраль 12-де доозулган.

Мурнундагы съездилеп бо съездинин аңылап турар чеди чылдар АКШ-тын компартиязының төөгузунге эн-не аар-берге чылдар болган. Ол үеним иштинде реакция компартиягa удур халдаашкыны кылып, ону истеп сурүүшкүннерге таварыштырып турган. Реакциялыг күштер АКШ-тын компартиязын чылча шавар дээр боттарының соруулгазын чедип аа шыдаваан, ынчалажок организас талазы-биле партия илергей чидириглерге ч..арышкан. Ол чылдар колдуунда-ла экономиктиг «шуугаазының» үезин-биле капсырлашкан, ындыг шуугаазын «перманентилиг чечектелишкинниг» аргаларынга хамаарыштыр ажылчын шинчээшкининиң чамдык кезиннге хоозун бодаалдарны төрүүндүрген. Ындыг байдаалдарда чамдык коммунистернин ортузунга чайгылышкыннар база тыптып келген.

Партийжи интеллигенциянын чамдыкызының ортузунга партиянын кандыг-бир политиктиг аажок чаридикчи ассоциация кылыр хуулдур-ыраче киирип турар үеде чаптаанын турар апаргаа. Ынчалга ынчаалыс ажыгже чүдүүр чоруктуг уржуктарын узуткаары-биле болгаш делегеннинг соонгу солуушкуннары-биле холаштыр чидим-биле ыны үеге марыгдаалыг чугаалажынга партиянга эгелээн. Ол чугаалажылгалар чорук-чурт-ла ыны-ла ыны-ла ыны

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1923 чылдан үндезилетингеН

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1957 ФЕВРАЛЬ 19 ВТОРНИК № 37 (3749)

Өртээ 20 коп.

Үлетпүрнү болгаш тудугну удуртурун чаартып тургузар чорук ажыл-агый тургузуушкунунга демократтыг централизмнин ленинчи принцивин улам ынай быжыглаарынга чедирер, чурттун бүдүрүкчү күштеринин хөгжүлдезинге улам улуг делгемни бээр, бистин Төрээн чуртувустун социалистиг экономиказынын чаа күчүлүг көдүрлүүшкүнүнге канчаар-даа аажок улуг курлавырларны улам долузу-биле ажыглаар, ажылчы чоннарнын эн-не калбак массаларынын чогаадыкчы инициативазын болгаш идепкейин бүгү хемчеглер-биле хөгжүдер, совет улустун чаагай байдалынын чайгылыш чок өзүлдезин хандырар деп Совет Эвилелинин Коммунистиг партиязынын Төп Комитединин Пленуму санап тур.

Үлетпүрнү болгаш тудугну эргелээрин организастаар чорукту улам ынай сайзырангайжыдар дугайында

Эш Н. С. Хрущевтүң илеткелиниң талазы-биле СЭКП ТК-ның Пленумунуң 1957 чылдың февраль 14-те хүлээп алган доктаалы

Ажыл-агый тургузуушкунунун, бистин үлетпүрүвүстү болгаш көдээ ажыл-агыйысты хөгжүдериниң, Совет күрүнениң күчүзүн быжыглаарының болгаш улустун чаагай чоруун чайгылыш чок көдүрериниң, бүдүрүлгени организастаарының болгаш улус ажыл-агыйын эргелээриниң хевирлерин сайзырангайжыларының айтырыгдары Коммунистиг партияның кичээнгейиниң төвүнге кезээде турып келген болгаш турып турар.

Совет улус Коммунистиг партияның удуртучазы-биле ниитилел хөгжүлдезиниң чаа оруктарын салбышаан, социализмни төөгүде бир-ле дугаарында тургускан, оон күчүлүг материал-техниктиг суурун—амгы үениң машиналыг индустриязын болгаш механизастатынган улуг көлээ ажыл-агыйны тургускан, ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунун бүгү адырларына бедик мергежилдиг кадрларны өстүрген. Коммунистиг тургузуушкуннун ленинчи планын чайгылыш чок боттандырбышаан, бистин чуртувус экономика талазы-биле сайзырангай хөй-хөй капиталистиг күрүнелерни совет эрге-чагырганың чылдарының дургузунда ажып эткен болгаш үлетпүр бүдүрүлгезиниң деннелинин талазы-биле делегейде нйити черде болу бергеН. Революция мурнундагы үеге деннээрге, Совет Эвилелинде үлетпүр продукциязының хемчээли 1957 чылга чедир 30 ажыг катап, а 1940 чылдынга деннээрге — барык 4 катап өскен. Ол дээрте дайын мурнундагы үеде-даа, дайын сөөлүндеги үеде-даа бистин социалистиг үлетпүрүвүс капиталистиг хөгжүлдениң төөгүзү билбээн болгаш билбейн турар шак ындыг бедик темпилер-биле өзүп турар дээрзин бүзүредир херечилеп турар-дыр.

СЭКП-нин XX съездизи улус ажыл-агыйын улам ынай хөгжүлериниң кайгамчык улуг программазын айыткан, ону күүседир чорук чоннун кижи бүрүзүнге онаштыр продукция бүдүрер талазы-биле эн-не сайзырангай капиталистиг чуттарны төөгүлүг ыскыа хуусаада чедер болгаш ажып арттер деп ССРЭ-нин кол экономиктиг сорулгазын шинтпирлээриниң оруунга бурунгаар улуг базым болур. Ол эчис сорулганы чедип алырының эн чугула чүүлү болза, улус ажыл-агыйын планнаарының болгаш эргелээриниң хевирлерин база аргаларын улам ынай экижидип тургаш, техниканы соксаал чок сайзырангайжыларынга болгаш бүдүрүлгени организастаарынга үнезилээш күш-ажыдың бүдүргүчүлүн дүрген өстүрери болур.

Ол сорулганы чедиишкиниг шинтпирлээринге бүгү-ле эргежок чугула аргалар бисте бар. Совет чурт болунун хөгжүлдезиниң темпилерин күштелдирбишаан, бурунгаар бүзүрелдиг бар чоруурун алдыгы беш чылдың баштайгы чылы—1956 чылдың түннедери көргүзүп турар. 1956 чылдың планы үлетпүр продукциязының хемчээлиниң талазы-биле дыка ажыр күүсетинген, ол чылдың дургузунда бүдүрүлгениң чепсек-керекселерин бүдүрери 11,4 хуу, а хереглелгиниң үүлдери — 9,4 хуу көвүдээн. Бөдээ ажыл-агыйда улуг чедиишкиннер чедип алдынган—эрткен чылын 1955 чылдынга бодаарга 1 миллиард ажыг пуд хөй тараа белеткетинген, техниктиг культураларның чылдазы дыка көвүдээн, мал ажылычын продуктуларын, ылангыя сүттү бүдүрери өскен. Ол чедиишкиннерге үнезилээш совет улустун амыдыралчы деннели бедээн.

Социалистиг экономиканың хөгжүлдези үлетпүрү болгаш тудугну планнаарының база эргелээриниң организастыг хевирлерин болгаш аргаларын доктаамал сайзырангайжыдарының эргежок чугулазын болдуруп турар. Улус ажыл-агыйын эргелээрин организастаар чорукту улам экижидери бүдүрүүшкүнү чайгылыш чок өстүрериниге, улустун чаагай байдалын көдүрериниге болгаш курлавырларны улус ажыл-агыйынга эн долдур ажыглаарынга кайгамчык улуг ужур-дузалыг.

Совет эрге-чагырганың баштайгы чылдарында-ла В. И. Ленин ажыл-агый тургузуушкунунун программазын айытпышаан, ажыл-агыйны социалистиг башкарарының эн чугула принциви болза демократтыг централизмнин принциви болур, социалистиг тургузуушкунну чүгле чаңгыс аай күрүне планынга үнезилээш чедиишкиниг чорудуп болур деп чүвени тодаргайлаан.

Социалистиг тургузуушкунну эргелээриниң ленинчи принциптериниң улуг амыдыралчы күштүүн ССРЭ-нин улус ажыл-агыйынның хөгжүлдезинин төөгүү бадыткаан, ол принциптер бүдүрүлгени эргелээринде улус массаларның идепкейлиг киржилтезинин кызыгаар чок аргаларын ажыдып турар. Улус ажыл-агыйының, чурттун бүдүрүкчү күштериниң өзүлдезинин хире чергези-биле экономиктиг тургузуушкуннун организастыг удуртулгазының хевирлери хөгжүп база сайзырангайжыш келген. Батап тургузулга үезинин сорулгаларын шинтпирлээриниден чуртту социалистиг индустриализастаарының калбак программазын боттандырарынче шилчилге үезинде, кажан үлетпүрүн мырыңай чаа адырларын кыска хуусаада тургузарының эргежок чугулазы тыптып келгенде, ажыл-агый тургузуушкунун эгелээриниң чаа организастыг хевирлери база негетинип келген. Ол үе-чадада улус ажыл-агыйының чугула адырларының талазы-биле специализастаан улус комиссариаттарын болгаш кол эргеледдерни, а оон соонда министерстволарны болгаш ведомстволарны организастаан турган. Ажыл-агыйны удуртурунун ол хевирлери партияның болгаш күрүненің күженнишкиннерин аар индустрияның шинтпирлиг адырларын тургузарынче, чаа техниканы шинтээдип алыр болгаш амгы үениң эртем-техниктиг деннелинге үлетпүр бүдүрүлгезин калбак хемчээлдерге организастаар аргалыг бедик мергежилдиг инженер-техниктиг кадрларны, экономистерни болгаш бүдүрүлгениң организакчыларын белеткээринче мөөнүзөр арганы берген.

Бистин чуртувустун улус ажыл-агыйы дайын сөөлүндеги чылдарда бурунгаар улуг базымны кылып, хөгжүлденин чаа, өлөөн бедик деннелинче кирген. Социалистиг экономиканың хөгжүлдезинин чорудулгазында үлетпүрүнүң болгаш тудугнун чаа-чаа адырларын тургузарынче, улам ыңайгы, улам-на ханы специализастаашкынче угланыышкын улам-на ыыргейлетинин турар. Ол чорук амгы үениң үлетпүр бүдүрүлгезин организастаарынга шынар талазы-биле улуг өскерилдерни негеп турар чаа техниканың өзүлдези-биле, техниктиг деңшилгениң сорулгалары-биле, эртемниң чаа чедиишкиннери-биле холбаалыг. Үлетпүрүнүң хөгжүлдези-биле холбаштыр, үлетпүрүнү удуртурунун организастыг хевирлериниң талазы-биле улам-на чаа-чаа специализастатынган адырларның министерстволарын болгаш ведомстволарын төп черге тургуспушаан, техниктиг, экономиктиг болгаш административтиг эргеледдиң улам-на быдаргай шугумуби-ле улам ынай баар бе азы хөгжүлдениң амгы чадазының онзагай байдалдарын бүрүн барымаалап турар, улус ажыл-агыйын эргелээриниң алгын ээлдек хевирлерин дилеп тывар бе деп айтырыг улам шынгыы көдүрүп турар.

Улус ажыл-агыйын удуртурун экижидер талазы-биле чамдык чугула хемчеглерни партия сөөлгү чылдарның дургузунда боттандырган. Күрүне планнаашкынының практиказында улуг четпестерни демдеглевишаан, 1956 чылда СЭКП ТК-нын декабрь Пленуму планнаашкынның төп органнарының ажылын экижидериниң, ажыл-агый тургузуушкунунга эвилелдешкен республикаларның, чер-черниң совет болгаш партия органнарының эргелерин калбартырының эргежок чугулазын айыткан.

Үлетпүрнү болгаш тудугну удуртурунун практиказында улуг четпес чүве болза, улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң эн чугула айтырыгларын шинтпирлээрде министерстволарның иштики эргелел барымдаалаан көөр чоруунун таарымча чок саңдары болуп турар. Үлетпүрнү болгаш тудугну удуртурда иштики эргелел барымдаалаар чорук үлетпүрүнүн аңгы-аңгы адырларының чаңгыс экономиктиг районда турар бүдүрүлгелериниң аразында девискээр аайы-биле таарымчалыг харылзааларын кошкалырынга болгаш үреэринге чедирип, ажыл-агый айтырыгларын чер-черге оперативтиг шинтпирлээр, бар материалды, күш-ажыл болгаш акша-хөренги күрлавырларын чогумчалыг ажыглаар, күрүне планнарын күүседип турда илеретинин келген четпестерни узуткаарынга оперативтиг хемчеглерни алыр аргаларны бербейн турары ховар эвес.

Ведомство барымдаалаар кызыгаарлар болза, бүдүрүлгени специализастаарын болгаш кооперастаарын калбаа-биле боттандырарынга шаптыктап, экономиктиг районнарның, республикаларның, крайларның болгаш областарның ажыл-агыйын демниг хөгжүдерин бергедиин турар. Оон түннелинде бүдүрүлгелериниң кайгамчык улуг бүдүрүчүг күчүлери чедир ажыглатынмайн артып турар, чүктерни ажык чок-ка ынай-бээр дыка хөй өөртүр чоруктар болдуунуп турар. Тудугну удуртур чоруктун министерстволар аразында адыгыкталы бергени чаңгыс девискээрге хөй санныг үүрмек тудуг организацияларын тургузарынга, тудугга күрүненің акша-хөренгилерин быдарадырынга болгаш аваа чыттырарынга, тудугнун өртек-үнезин аартадырынга чедирип турар.

Министерстволар болгаш ведомстволар чурттун бүгү девискээринде турар бүдүрүлгелерни төп черден удуртурун боттандырбышаан, чергелешкек ажылдаг турар хөй санныг организациялар-биле — сайгарылганың болгаш хандырылганың янзы-бүрү конторалары-биле, базалары-биле, трестилер-биле болгаш оон-даа өскелер-биле дүй бастырып турары чайлаш чок. Министерстволарның болгаш ведомстволарның төп аппаратында эргелелдин ам турун турар тургузуу бүдүрүлгенин практиканы сайзырангай билир хөй санныг мергежилдиг организакчыларын болгаш инженер-техниктиг ажылдакчыларын бүдүрүлгеге шуут киржилтеден чартыктырып турар. Оларның дыка хөй кезин министерстволарның болгаш ведомстволарның албан кылыр черлеринде олуруп турар. Үлетпүрнү болгаш тудугну удуртурунун амгы тургузуунун улуг четпес чүвези болза, ажыл-агый тургузушкунун удуртурунга чер-черниң партия, совет болгаш профэвилел органнарының арталарын оон кызыгаарлап турары, чер-черниң курлавырларын болгаш аргаларын улам-на долдур болгаш шын ажыглаарынче бүдүрүлгелериниң болгаш ажыл-агый организацияларының күштерин мобилизастаарынга оларның инициативазын моондактап турары болур.

Бистин үлетпүрүвүс болгаш тудуг кайгамчык улуг хөгжүлдени алган амгы байдалдарда, 200 мун ажыг кылдыр санатынып турар күрүненің үлетпүр бүдүрүлгелери база 100 мун ажыг тудуглар чурттун бүгү делгем девискээринде аңгы-аңгы республикаларда болгаш районнарда турып турар ол байдалдарда чаңгыс министерстводан азы ведомстводан хөй санныг бүдүрүлгелерни азы тудугларны тодаргай болгаш оперативтиг удуртуру херек кырында болдунар арга чок. Бүдүрүлгениң хемчээлдери мындыг турда үлетпүрнү болгаш тудугну удуртурунун турун турар тургузуу өзүп турар негелделарге дүүшпейн турар, ол тургузуг ажыл-агыйның социалистиг системазында салдынган курлавырларны ажыглаарының арталарын кызыгаарлап турар.

Улус ажыл-агыйын улам ынай хөгжүлериниң эргe-ажыктары үлетпүрүнүн болгаш тудугнун бүгү-ле адырларына, оон шуут үнезинин — бүдүрүлгени удуртурун кинриштирбишаан, эргелелдиң организастыг хевирлерин сайзырангайжыдарының эргежок чугулазын идип үндүрүп турар. Оонбиле кады үлетпүрнү болгаш тудугну эргелээриниң организастыг тургузуу төпчүткен күрүне удуртулгазын ажыл-агыйны удуртур талазы-биле чер-черниң ажыл-агый, партия болгаш профэвилел органнарының рольдарының бедээнибиле дүүштүрериниге үнезилетинген турар ужурлуг. Үлетпүрнү болгаш тудугну оперативтиг эргелээриниң кол үнезинин түс-түс чергеже шилчиткен турар ужурлуг. Улус ажыл-агыйын удуртурунда эргелел талазы-биле улуг четпестерни узуткаарының эргежок чугулазын барымдаалаан, үлетпүрнү болгаш тудугну эргелээрин кол-кол экономиктиг районнар аайы-биле организастаары ажыктыг болур. ол чорук удуртулганы бүдүрүлгеже чоокшуладыр, ону улам-на тодаргай болгаш оперативтиг болдурар база ажыл-агый тургузуушкунун эргелээринге ажылчы чоннарның калбак массаларын хандыдар арганы бээр.

Үлетпүрнү болгаш тудугну эргелээриниң чаа тургузуун боттандырып чорудары кооперастаашкынны дыка дээре организастаар, бүдүрүлгелериниң бүдүрүлге күчүлерин болгаш капитал тудугта үндүрүп бээр акша-хөренгилерни улам-на долузу-биле ажыглаар, ажык чок сөөртүүшкүннерни эн дүрген чок кылыр арганы бээр. Ол чорук эргелелде хөрээ чок звеноларны дүжүрер арганы, амгы үеде бүдүлган хөй-хөй экономиктиг айтырыгларны, ылангыя бүдүрүлгелерни болгаш тудугларны материал-техниктиг хандырары ышкаш шык ындыг улуг чугула айтырыгны чурумчудар арганы база бээр.

Эргелелди эде тургузар чорук эртемниң хөгжүлдезинге үлетпүрнү болгаш тудугну улам ажыктыг хандырар төлээде билиглериниң аңгы-аңгы адырларының эртеменнериниң болгаш тускай эртемниглериниң күженнишкиннерин катыштырарынга эки саңдарны көргүзер, эртем институттарын, дээди болгаш ортумак өөредилге черлерин девискээр талазы-биле таарыштыр тургузарын экижидер.

Үлетпүрнү болгаш тудугну эргелээрин эде тургузар чорукту боттандырары демократтыг централизмнин ленинчи принцивин болгаш чурттун ажыл-агыйын удуртурунун планныг өзүзүн улам ынай быжыглаарын хандырар. Совет күрүненің болгаш Коммунистиг партияның талазынан социалистиг тургузуушкунну төпчүдүп удуртурун боттандырарда ажыл-агый айтырыгларын шинтпирлээриниче чер-черниң органнарын калбаа-биле хандырары эргежок чугула деп В. И. Ленин каш удаа демдеглеп турган. В. И. Ленинниң бижээни: «Аңгы-аңгы ведомстволарның чер-черде ажылдарының дугуржулга чогу — ажыл-агый тургузуушкунунга моондак кадар улуг хораларның бирээзи болур. Ол айтырыгже канчаар-даа аажок улуг кичээнгейни салыр херек... чер-черге, ажылчын болгаш тараачын массаларга чоок турда, ол четпестер улам-на көскү болур, ынчангаш дуржулгалар солчур арга-биле ол четпестерге удур чедиишкиниг демисеживриниң арталарын чер-чер база ажыглаар кылыр ужурлуг». (Чогаалдар, т. 32, арыннар 364—365).

Ажыл-агыйны эргелээриниң чаа тургузуу турда, ажылчыннарның, инженер-техниктиг интеллигенцияның болгаш ниитилелдиң өске-даа кезектериниң калбак бөлүктерин бүдүрүлгелерни, үлетпүрнүн аңгы-аңгы адырларын болгаш бүгү улус ажыл-агыйын эргелээр талазы-биле идепкейлиг ажыл-чорудулгаже хандырарына өң дээре байлаңдар тургустунган турар. Үлетпүрнү болгаш тудугну удуртурун эде тургузар чорук бистин партия, совет, профэвилел болгаш комсомол организацияларывыстың ажыл-агыйны эргелээринге өзүлүг чогаадыкчы киржир аргазын улам долузу-биле ажыдар.

Чогуур экономиктиг районнарга үнезилээш, девискээр принциви-биле үлетпүрнү эргелээр чорук үлетпүр бүдүрүлгезин хөгжүдеринге чер-черниң курлавырларын ажыглаарын экижидер, бүдүрүлгени специализастаарының болгаш кооперастаарының хөрээн үнезинин-биле чурумчудар, үлетпүр бүдүрүлгезиниң хемчээлин өстүрериниге-даа, үлетпүр бүдүрүлгелериниң ажылының шынар көргүзүглерин экижидеринге-даа чер-черниң инициативазын калбаа-биле ажыглаар арганы бээр.

Чурттун, эвилелдешкен республикаларның болгаш экономиктиг районнарның бүдүрүкчү күштериниң хөгжүлдезиниң дыка өзе берген деннелин база чер-черлерде партия, совет, ажыл-агый, инженер-техниктиг болгаш профэвилел кадрларының өскенин барымдаалаан, Совет Эвилелинин Коммунистиг партиязының Төп Комитединин Пленумунун доктаадыры болза:

1. Удуртулганы экономиктиг районнарга чоокшуладырын, эвилелдешкен болгаш автономнуг республикаларның эргелерин алгыдарын, ажыл-агый тургузуушкунунун хөрээнге чер-черниң партия болгаш совет организацияларының база профэвилел болгаш өске-даа хөй-ниити организацияларының ролюн бедидерин, бүдүрүлгени эргелээринге массаларны улам калбаа-биле хандыдарын барымдаалаан, коммунистиг тургузуушкуннуң амгы чадазында улус ажыл-агыйынын сорулгалары-биле болгаш негелделери-биле оларны дүүштүрер төлээде, үлетпүрнү болгаш тудугну эргелээрин улам ынай сайзырангайжыдар талазы-биле хемчеглерни боттандырары эргежок чугула деп саналаар.

Специализастатынган министерстволарны дамчыштыр үлетпүрнү болгаш тудугну эргелээриниң туруп турар хевирлери болза, бистин экономикавыстың канчаар-даа аажок улуг курлавырларын болгаш аргаларын долу хемчээлдип-биле ажыглаарынга шаптык болуп турар эргелелдер иштинин моондактарын тургузарынга чедирип турарын база ол ышкаш бүдүрүлгелерни болгаш тудугларны тодаргай болгаш оперативтиг удуртуру хандырбайн турарын барымдаалаан, чурттун хемчээли-биле төпчүткен планныг өзүну шыңгыызы-биле сагып тургаш, экономиктиг районнар талазы-биле тодаргай болгаш оперативтиг удуртулга улам долузу-биле дүүштүнген болуп турар, ажыл-агый тургузуушкунун удуртурунун шак ындыг хевирлерин үстүнде айыткан хевирлериниң орнунга ажылдап кылыры чугуча.

2. Айыттынган угланыышкынны өзүгаар үлетпүрнү болгаш тудугну удуртурун эде тургузар талазы-биле тодаргай саналдарны ажылдап кылырын болгаш, ол айтырыгны күрүне талазы-биле улуг ужур-уткалыын барымдаалаан, онгу ССРЭ-ниң Дээди Совединге көөрү-биле киирерин СЭКП ТК-нын Президиумунга болгаш ССРЭ-нин Министрлер Чөвүделинге дагзыр.

Чурттун улус ажыл-агыйын планнаарына болгаш удуртурунга Күрпланның ролюн бедидериниң, Күрэкономкомиссияның ажылын эде тургузарының эргежок чугулазын; үлетпүрнү болгаш тудугну инженер-техниктиг удуртурунун деннелин көдүрерин болгаш ниити күрүне хемчээлинге техниктиг шын политиканы чорударын; улус ажыл-агыйының улам ынайгы хөгжүлдезин хандырарына акшаландырарының болгаш акша-хөренги мобилизастаарының хөрээнге сан органнарының ролюн бедидерин; ниити күрүненің эргежыктарын болгаш күрүненің сагылга-чурумун сагыыр талазы-биле контрольду хандырарын; төп-даа черге, чер-черге-даа күрүне контролюнун органнарының ажылын экижидерин база күрүне статистиказының бүгү системазын улам ынай быжыглаарын практиктиг хемчеглерни ажылдап кылырда баш бурунгаар көөр.

Чурттун улус ажыл-агыйының хөгжүлдезинде планныг өзүну моон соңгаар-даа бүгү хемчеглер-биле быжыглавышаан, ССРЭ-нин Күрпланы болунун ажыл-чорудулгазын чорударда экономиктиг районнарга тургустунар органнарынга даянып турзун дээш, эң чугула перспективтиг айтырыгларны чазакка болгаш СЭКП ТК-га чугаалажып көөрү-биле ойшаанда киирип турзун дээш ССРЭ-нин Күрпланының ажылын үндезини-биле эде тургузары эргежок чугула.

Улус ажыл-агыйының улам ыңайгы көдүрүүшкүнүнге, чурттун күчү-шыдалын быжыглаарынга, оон кампаланыр аргазын бедидеринге болгаш улустун материалдыг чаагай байдалын чайгылыш чокка өстүрериге үндезин болур аар индустрияны колдады хөгжүдер дугайында, партияның чингине шугумун удуртулга болдуруп тургаш, аңгы-аңгы районнарның үлетпүр хөгжүлдезинин тодаргай байдалдарын, төөгү болгаш культура талазы-биле дуржуганын барын, районнарның тургустуна берген специализастаашкынын болгаш оларның хөгжүлдезинин перспективаларын барымдаалап тургаш, бистин үлетпүрүвүстү шын болгаш ажыктыг кыдыр таарыштырып тургузарынче, оон бүгү адырларының бот-боттарынга хамаарылгалыг хөгжүлдезинче, специализастаашкынче болгаш кооперастаашкынче бодунун күженнишкиннерин Күрплан угландырган турар ужурлуг.

Күрэкономкомиссияның ажылын эде тургузары, оон тургузуун бөдүүнчүдери болгаш ону өлөөн бичеледири эргежок чугула: Күрэкономкомиссия Күрпланның болгаш өске-даа органнарның ажылын дапкырлап болбас ужурлуг, административтиг эргелелдиң хүлээлгелерин холгаарлавас ужурлуг, оон хүлээлгези болза агар планнаашкын-биле чергелештирчыл планнарын күүседир талазы-биле экономиктиг районнарның эргелел органнарының ажылдарын таарыштыр дүүштүрери болур.

Улус ажыл-агыйының хөгжүлдезинге доктаамал техниктиг деңшилгени хандырар сорулга-биле ССРЭ-нин чазаанын чанынга тускай органы тургузарын көөр; ол органның сорулгазы болза чурттун иштинде-даа, даштыкыда-да техниканың хөгжүлдезинин угланыышкынын болгаш деннелин хайгаарап көөрү, техникада бүгү-ле чаа, мурнакчы чүүлдерни ханызы-биле өөренип көөрү, техниканы улам ынай сайзырангайжыдар талазы-биле сүмелерни ажылдап кылыры болгаш чазакка көөрү-биле киирери база өлөөн хөй өске-даа хемчеглерни боттандырары болур ужурлуг.

Үлетпүрнү болгаш улус ажыл-агыйын эргелээрин эде организастаары күрүне контролюн боттандырып чорудар талазы-биле ажылдың шынарын болгаш аргаларын үндезини-биле эде тургузарын негеп турар. Күрүне болгаш ажыл-агый аппарадының ажыл-чорудулгазында четпестерни чер-черге илередир болгаш узуткаар төлээде контроль талазы-биле кол ажыл экономиктиг районнарга мөөнетингген турары эргежок чугула, күрүне контролюнун органнары төп-даа черге, чер-черлерге-даа бодунун бүгү-ле ажылынга ажылчы чоннарның калбак массаларынга даянар ужурлуг.

• • •

Үлетпүрнү болгаш тудугну удуртурун чаартып тургузар чорук ажыл-агый тургузуушкунунга демократтыг централизмнин ленинчи принцивин улам ынай быжыглаарынга чедирер, чурттун бүдүрүкчү күштериниң хөгжүлдезинге улам улуг делгемни бээр, бистин Төрээн чуртувустун социалистиг экономиказынын чаа күчүлүг көдүрлүүшкүнүнге канчаар-даа аажок улуг курлавырларны улам долузу-биле ажыглаар, ажылчы чоннарның эн-не калбак массаларының чогаадыкчы инициативазын болгаш идепкейин бүгү хемчеглер-биле хөгжүдер, совет улустун чаагай байдалының чайгылыш чок өзүлдезин хандырар деп Совет Эвилелинин Коммунистиг партиязының Төп Комитединин Пленуму санап тур.

Болгарияның чазак төлээлериниң Москвада келгени

Министрлер Чөвүделинин Даргазы эш А. Юговка баштаткан Болгарияның Улус Республиказының чазак төлээлери ССРЭ-нин чазаанын чазаанын өзүгаар февраль 15-те Москвада чедип келген. Төлээлериниң кежигүннериниң аразында —БКП ТК-нын Бирги секретары эш Т. Живков, Министрлер Чөвүделинин Даргазының орлакчызы эш Г. Чанков, Министрлер Чөвүделинин Даргазының Бирги орлакчызы болгаш Болгарияның чер ажылының улусчу эвилелинин секретары эш Г. Трайков болгаш өскелер-даа бар.

Болгарияның Улус Республиказының чазак төлээлериниг кады ССРЭ-нин Болгарияда элчини Ю. Б. Приходов Москвада чедип келген.

Н. А. Булганин, А. И. Микоян, М. З. Сабуров, Н. С. Хрущев, Е. А. Фурцева, ССРЭ-нин министрлери болгаш өске-даа албан кижилери аалчыларны Внуково аэродромунга угаанар.

Аэродромга чыыланнар болгар улустун чоруткан кижилериниг изин-биле байыр чедиргеннер. Болгарияның Министрлер Чөвүделинин Даргазы эш А. Югов микрофонга чүве чугаалаан.

МАССАНЫҢ ХАЙНЫЫШКЫННЫГ КӨДҮРЛҮҮШКҮНҮН ОРГАНИЗАСТААР

Улуг-Хем районнуң Киров аттыг колхозунда партия организациязы чер-чер Советтериниң сонгулдаларынга холбаштыр колхозчуларның ортузунга агитас-массалыг ажылды калбартып турар.

Колхозтуң конторазында ажыттынган агитпунктуда, колхоз бүдүрүлгезиниң түс-түс алырларында 25 агитаторлар лозгалмал ажылдап, сонгукчулар ортузунга тайылбыр массалыг ажылды чорудуп келген. Оон түнелинде сонгукчу колхозчуларның бүдүрүлгечи идепкейи бедип турар.

Март 1-ге чедир ол колхозтуң түлүг бригадазының кежигүннери 2500 кубометр түлүг ыяжын безип, машина орудунга үнүрерин, оон иштинде 1200 кубометр ыяшты түлүг черлериге сөөртүп дүжүрерин хүлээнгеш тейтаже ажылдап үнүхеннер.

Нөгаа ажакчылары 700 тонна өлекти нотаа шөлүнге төгеринин, 125 мүн ирик өлек саважыгаштарын белеткээриниң хайныышкынныг ажылдарын чорудуп турар. Ховунуң ийи бригадаларында колхозчулар үрезиннерин бүрүн арыгладарын, тарылганың бүгү белеткел ажылдарын сонгуллалар хүнүнүн бетинде доозарын хүлээнген. Чаагы 7 чыл школазының 500 кубометр олаар ыяжын белеткеп, дүжаар хүлээлгеени колхозчулар база алганнар. Амгы үеде ооллап эгелээн малдың чаш төлүн бүрүн камгалап өстүрер дээш колхозчу малчыннар шинтпирлит ажылдап турарлар.

Д. ЧАМЗЫРЫҢ.

* * *

Чаа-Хөл районнуң Молотов аттыг колхозунда партия организациязы колхозчу ишчилериниң ортузунда масса-политикиг ажылды эки тургускан. Ында алдан ажыг агитаторлар колхоз бүдүрүлгезиниң түс-түс алырларын, колхозчуларның бажыннарын үргүлчү безин, янзы-бүрү темаларга беседаларны, номчулгаларны чорудуп турар.

Колхозтуң девискээринде ийи агитпунктулар тургустунган, сонгукчулар оларга хүн-бүрүде кээп, солун лекцияларны, беседаларны дыннап база янзы-бүрү айтырыгларны агитаторга салгаш, тодаргай харыларны ап турарлар. Агитаторлар колхозчу сонгукчулар ортузунга тайылбыр массалыг ажылды калбартыры-биле кады оларның күш-ажылчы көдүрүүшкүнүн база организастап келген. Оон түнелинде колхозчу ажылышчылер чер-чер Советтериниң сонгулдаларының хүнүнге үткүштүр күш-ажылчы бедик хүлээлгелерин алгаш, оларны чедишкиниг күүсеп ажылаан. Чижээ, школаның одалгазын белеткээр түскай звеновуң колхозчулары ам 500 ажыг кубометр олаар ыяшты хап тургусканнар.

Эш Самдан бригадирлээн нотаа бригадазының кежигүннери 300 тонна өлекти нотаа шөлүнде аппарып төккен.

А. СУНДУЙ.

* * *

Ол-ла районнуң Сталин аттыг колхозунда агитаторлар СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң көдээ ажыл-агый ажыдакчыларынга кыйгырыын колхозчу сонгукчулар ортузунга ханызы-биле тайылбырлап, ол кыйгырыгны амыыралга боттандырарынче колхозчуларны организастап турарлар.

Чижээ, агитатор эш Бомбу колхозтуң сүт-бараан фермазында быжыглатырган. Малың баш санын көвүделивиниң талазы-биле партияның болгаш чазактың кыйгырыын саанчыларга ол агитатор тодаргай таныштырбышаан, оларның ажылынга боттуг дузалажып келген. Амгы үеде ферманың баштайгы төрээн 40 инектериниң бызаларын саанчылар бүрүн дорукторуп турар.

Кадарчылар ортузунда ажылдап турар агитатор эш Хайыр болунуң ажылын бүдүрүлге-биле база-ла чыпшыр холбаштырып турар. Оон түнелинде баштай төрээн 70 ажыг хойларның хураганнарын кадарчылар менди алганнар.

Х. ШАРВИИ.

* * *

Чөөн-Хемчик районнуң «Искра» колхозунуң конторазында агитпункт полит-массалыг ажылдың төвү. Ында партия организациязының 18 агитаторлары эзлчегби-биле дежурныйлап, аңаа чыылган сонгукчулар-биле политбеседаларны чорудуп, солуннар номчулгаларын кылып берип турар.

Агитаторлар сонгукчуларның чурттап турар черлериниң аайы-биле тайылбыр-массалыг ажылды база үргүлчү чорудуп, кыдыгыя сонгулдалар хүнүнге чедишкиниг ужуражырынче колхозчу массаларның бүдүрүлгечи идепкейин хайныышкынныг организастап турарлар.

Х. ДОРЖУ.

* * *

Ол-ла районнуң Шемиде агитпункт (эргелекчизи эш В. Доржу) эки организастатынган. Агитпункт лозунг, плакаттар-биле шинетинген. Сонгулданың литературазын сонгукчулар доктаамал номчуп турарлар. Ында партия организациязының 30 хире агитаторлары сонгукчулар ортузунга лекция, беседаларны үргүлчү чорудуп, сонгулдалар хүнүнге чедишкиниг ужуражырынче колхозчуларның бүдүрүлгечи идепкейин организастап келген.

Оон түнелинде «Большевик» колхозунуң ажыл-ишчилери 1260 ажыг кубометр түлүг материалын машина орудунда үндүрүп белеткээн болгаш 2200 кубометр олаар ыяшты белеткээр планныг тургаш, 2300 кубометрни хап тургусканнар. Ховуу бригадазының колхозчулары 70 тонна кызылтас, 36 тонна арбай, 16 тонна сула үрезиннерин бүрүн арыглап үргеп.

Чер-чер Советтериниң сонгулдаларының белеткелинге холбаштыр колхозтуң малчыннары малдың кышкы ажаалгазын улам-на эжижитиишаан, чаа төрээн 200 ажыг хойнуң хураганнарын, 10 ажыг инектериниң бызаларын менди дорукторуп турарлар.

Сонгулдалар хүнүнге үткүштүр часкы тарылганын, түлүг материалдарының бүгү белеткелдерин доозары, малың чаш төлүн бүрүн камгалап алыры дээш социалистиг чарыш колхозчулар ортузунда калбарып неттерээн.

М. ЧАДАМБА.

* * *

Бай-Тайга районнуң «Мурнакчы» колхозунуң клубунда ажыттынган агитпункт (эргелекчизи эш Кудрукшай) агитас-массалыг ажылды эки тургускан. Ында 40 хире агитаторлар СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң кыйгырыын, районнуң, колхозтуң сорулгаларын база бүгү делегей байдалының дугайында чаа медээлерни кадаа Советтиң бүгү чуруттакчыларынга тайылбырлап таныштырып турар.

Бо агитаторларының иштинден ылаңгыя эштер Даваа, С. Долгар, Н. Ханды-Серен, Серенмаа олар өнзешкан ажылынга онза чүткүлдүү ылередип турар.

М. САЛЧАК.

* * *

Кызыл районнуң Баян-Колда № 11 агитпункт партияның организас-массалыг ажылының төвү болган. Ында партия организациязының 30 ажыг агитаторлары үргүлчү дежурныйлап, аңаа келген сонгукчулар-биле беседаны чорудуп, солун номчулгаын кылып берип турарлар.

Ол агитаторлар сонгукчуларның чурттагазының аайы-биле агитация ажылын база доктаамал чорудуп турар, СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң доктаалын, партияның болгаш чазактың кыйгырыын болгаш Совет сонгулда системазының түс-түс айтырыгларын сонгукчуларга олар таныштырып турарлар.

В. ДОРЖУ.

* * *

Баа-Хем районнуң Бүнгүртүк көдээ суурунуң клубунда агитпункт (эргелекчизи эш Шойлаа) ажылдай берген. Ында партия организациязының 40 ажыг агитаторлары хүн-бүрүде дежурныйлап база сонгукчуларның чурттагазының аайы-биле тайылбыр ажылын чорудап бергеннер.

Чоокта чаа агитпунктуга «Совет сонгулда системазы» деп лекцияны СЭКП Баа-Хем райкомунуң МТС зоназының талазы-биле секретары эш Шкляев номчаан. Аңаа сонгукчулар дыка хөй айтырыгларны салып, оларның төдаргай харыларын алганнар.

Удобрение—бедик дүжүттүн чугула чүүлү

Түе черниң удобреннелери — хүч, өлек болгаш өске-даа чүүлдер хөрөөнүү чемишчидип, бедик дүжүт алырынга чугула чүүл болур турда-ла Чаа-Хөл районнуң колхозтары бо айтырыгже шөолуг кичээнгей салбайн турар.

Бо чылын шөлдерже органиктиг удобреннелер сөөртүлгези улуг өзалдаашкында. Район иштизи-биле бо чылын 4020 тонна өлекти тарыла шөлүнге сөөртүр планныг тургаш, февраль бирге чедир чүгле 369 тоннаны сөөртүп алган.

Түс-түс колхозтар аайы-биле алырга, 134 тонна өлек сөөрткен Сталин аттыг колхоз өскелерден чүгле дээре черде, а Ленин аттыг колхоз 50 тоннаны сөөртүп, эң сөөлүнде чорун турар.

Н. ЛОПСАҢ.

Чөөн-Хемчик районнуң «Октябрь 30 чылы» колхозта агитпунктуда ажылды эки тургускан. Ында хөй санныг янзы-бүрү литературалар, солуннар болгаш сеткүүлдер бар. Ханаларда плакаттар, лозунгулар болгаш агитколлективтиң ажыл планы астынган. Бүлүн-Теректиң № 9 сонгулда участогунуң эргелекчизи эш М. Серенмааның удургулгазы-биле агитаторлар сонгукчулар ортузунга тайылбыр ажылын эки чорудуп турар. Агитпунктуга хүн санында хөй сонгукчулар кээп, оларның сонуурган турары айтырыгларга тоза харыларны берип турар. Агитаторлар эштер Б. Торжу, Т. Миржит, Д. Биче-ool, Х. Сарыг-кыс олар сонгукчуларынга үргүлчү барып, оларга беседаларны кылып берип турарлар.

Чуруута: агитпунктуда сонгукчулар.

Фото С. Феоктистовтуу.

Соңгулдалар мурнунда партияның агитация ажылын улам күштелдирер

Өвүр районнуң девискээринде агитпунктуларда партия организациязының 140 ажыг агитаторлары ажылдап турарлар.

СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң доктаалын, СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Кыйгырыын ажылчы чоннарга таныштырган хүрээлер 23 кезек черге болуп эрткилээн, ол хүрээларга 1200 ажыг сонгукчулар олурушканнар.

Амгы үеде агитаторлар ховуу, түлүг бригадаларында, мал фермаларында ажылдап турар колхозчуларның чурттага бажыннарында беседаларны, номчулгаларны үргүлчү чорудуп турар.

Районнуң ажылчы чоннары партияның болгаш чазактың салып турар сорулгаларын танышкан хайныышкынныг күш-ажылче улам-на көдүрүп үнгеннер. 1957 ажыл-агый чылының бүгү планныг онаалгаларын чедишкиниг күүсеп дээш Өвүр районнуң «Торгалыг», «Совет Тываның 5 чылы», «Коммунизиче орук», «Кызыл тук» көдээ ажыл-агый артельдериниң колхозчулары, Сүт-Хөл районнуң Киров аттыг, Калинин аттыг, Сталин аттыг колхозтарының колхозчуларын социалистиг чарышка кыйгырганнар.

Колхозчулар бо ажыл-агый чылында тургустунган кол-кол сорулгаларны күүсеп дириниче үгландыр бедиткен хүлээлгелерни ап турарлар. Чижээ, «Совет Тываның бешчылы» колхозтуң саанчызы Д. Янзоо инек бүрүүнден 1500 килограмм сүтү, саанчылар Айыржан, Чылбак олар кайызы-даа 1200 кг сүттү саан алырын хүлээнгеннер, ол ышкаш бедик хүлээлгени «Торгалыг» колхозунуң саанчылары база алганнар.

Кадарчылардан «Коммунизиче орук» колхозта Хүртен-ool 308 хойдан 320 хураганнарны дорукторган, хой бүрүүнден 2 килограмм дүктү алырын база «Торгалыг» колхозта Дүвендей 301 хойнуң түс-бүрүүнден 4 килограмм дүктү алырын хүлээнип турарлар.

Чоннуң ортузунга партияның болгаш чазактың шинтирлерин таныштырып, оларны амыыралга боттандырарынче массаны мобилизастаар херекке агитпунктуларның болгаш агитаторларның роли бедип турар. Ылаңгыя район төвүнде № 1 агитпункт (эргелекчизи эш Серен Доржу) дыка корүүтүг кыдыр тургустунган. Ында районнуң колхозтарының 70 ажыг мурнакчыларының чуруктарын оларның чедишкиниг коргүүлгери-биле катай аскан. Агитпунктуда ном, дептерлер, өөн херекселдери хөй-биле делгетинген, аңаа сонгукчулар лекция, беседаларны хүн бүрүде дыннап, солун өөн чүүлдерни коргүп турарлар.

Ол ышкаш массага корүүтүг агитпунктулар «Коммунизиче орук», «Совет Тываның 5 чылы» болгаш «Торгалыг» колхозтарда база тургустунган, олар партияның масса-политиктиг ажылының ёзулуг төптери болганнар.

Ынчангаш сонгулдалар хүнүнге чедир өөрүн хуусаа арткан төлөөде ажылчы чоннарның депутаттарының область, район болгаш көдээ Советтериге дешпитирген кандидаттарны чангыс ап-сеткилдиг бадылаары дээш сонгукчулар ортузунга агитас-массалыг ажылды улам-на күштелдирери бистин чугула сорулгавыс.

С. ИРГИТ,
СЭКП Өвүр райкомунуң пропаганда болгаш агитация кидизиниң эргелекчизи.

Кур черлерни шингээдип алырының экономика талазы-биле ажыктыы

1956 чылда тараанын нинти чыылдазын 11 миллиард пудка чедирер деп бистиң чуртувустуң көдээ ажыл-агый ажыдакчыларының мурнунга үүс ажыл-агыйының улуг сорулгазын СЭКП XX съездизи салган. Тараа бүдүрериниң улуг өзүлдезин шингээдип алыр талазы-биле эң чугула, эң белен болгаш дүрген үндезин болза кур болгаш курукка черлерни улуг хемчээдии-биле шингээдип алыры болур.

Бодунуң хемчээлиниң талазы-биле канчаар-даа аажок улуг он-он миллион гектар үнүш-дүжүттүг чаа черлерни шингээдип алырының программазын боттандырып эгелээш, ол сорулганы колдуунда-ла социалистиг көдээ ажыл-агыйны организастаарының дээди хевири болур совхозтар системазын дамчыштыр шинтирлээр угланыышкынны партия эгелээн.

Көдээге социалистиг бүдүрүлге харызааларын тургузарынга болгаш быжыглаарынга күрүненің совет ажыл-агыйлары чугула рольду ойнаар хүлээлгелиг деп В. И. Ленин айтып чораан. Совхозтарының кол сорулгазы болза, оларның үлегер көрүштүг күрүне бүдүрүлгелери болган турарында, «улуг ажыл-агыйларга иштин күш-биле мурнундагыындан артык эки, мурнундазындан артык чиик үнелиг, база мурнундагызындан артык хөйү бүдүрген турарында» деп ол көрген. (Чогаал, том 29, арын 27).

Коммунистиг партия болгаш Совет чазак колхозтарының организас ажыл-агыйын быжыглаары-биле чергелештир совхоз бүдүрүгезин калбартырының болгаш оон бараанны болур чорудуп белдириниң дугайында могаг-шылаг чок сагыш салышкынын илередип турар. Чаа черлерни массалыы-биле шингээдип эгелээнден баар чүгле үш чыл арткен. Ол быска хуусааның иштинде Мурнуу-Чөөн чүктүн, Казахстанның болгаш Сибирьниң районнарында 35,5 миллион гектар кур болгаш курукка черлер шингээдип алынган. Ында тараалан 425 чаа совхозтар тургустунгулаан. Оларның түс бүрүүнде 23,5 мүн гектар тарылга шөлдери быжыглатынган.

Кур чер совхозтарын бирги чергенин көдээ ажыл-агый техниказы-биле күрүне харам чок чепсеглээн, оларны эргежок чугула дериге-биле, түлүг материалдары-биле болгаш акша-хөренги-биле хандырган. Совхозтар 136 мүн тракторларны (15 ат күштүг чижек тракторга шилчиткен), 55 мүн комбайннарны (кезериниң кайбаа 4,6 метр чижек комбайнга шилчиткен), 48 мүн андазыннарны, 28 мүн дискалыг лущильниктерни, 89 мүн тараа сеялкаларын, 15 мүн чүүк чүдүрер автомашиналарны, көжер 1.700 электростанцияларны болгаш дыка хөй өске-даа машиналарны база чепсектерни алганнар. Коммунистиг партияның кыйгырыы-биле бистиң Төрээн чуртувустуң бүгү булуннарындан 200 мүн ажыг аныык патриотчулар — чаа черлерни шингээдип алырының сорук кирикчилери кур чер совхозтарына барганнар. Чаа суурларга чурттаганын болгаш культура-амыыралдың байдалдарын тургузары-биле 2,8 миллиард рубльди күрүне үндүрүп берген. Совхоз бүдүрүүнүн түлүгүнга болгаш техниктиг чепсеглээшкинге ортумаа-биле 12—15 миллион рубль чарыгдатынган.

Бүүчүт көдээ ажыл-агый техниказы-биле болгаш дүржулгалыг кадрлар-биле чепсеглетинген совхозтар 13,7 миллион гектар кур черлерни шингээдип алган болгаш 1956 чылда тарылга шөлүн 30 миллион гектарга чедиргеннер. Амгы үеде ССРЭ-ниң үүгле Совхозтар министерствозунуң ажыл-агыйлары чижек-биле алырга Англияның, Францияның, Италияның болгаш барын Германияның катай алдынган тараазы хире тараа культураларын тарып турар.

Көдээ ажыл-агыйның саарылгазынга аажок улуг хемчээлиг чаа черлерни шингээдип алган чорук чуруттун чөөн талакы хөй-хөй районнарының экономиказынга улуг өскерилгелерни кирген, оларны тараа бүдүрериниң талазы-биле улуг-улуг базалар кылдыр хуулургган. Эң-не улуг өскерилишкин Казах ССР-ниң көдээ ажыл-агыйында болган. Кур черлерни массалыы-биле шингээдип эгелээн үеге чедир чуртту тараа-биле хандырарынга ол республиканың чеже-хире-даа өскериничиг саалдарны чедирбейн турганы билдингир болгай. Ам байдал үндезини-биле өскерилген. 20 миллион гектар хире чаа черлерни шингээдип алган. Казахстанның тараажылары бодунуң хүлээлгелерин алдарлыы-биле күүсеткен болгаш күрүнеге 1956 чылда миллиард ажыг пуд тарааны, тодаргайларга чаа черлерни шингээдип эгелээнинге чедир республиканың эрткен 11 чылдыр иштинде дүжаган тараазының катай алдынганынан хөй тарааны дүжаганнар. Ында тараа бүдүрериниң талазы-биле кол черни совхозтар эзлеп алган: олар күрүнеге 520 миллион пуд тарааны бергеннер.

Тараа бүдүрери барык бүрүү-биле совхозтарда мөөнетинген районнар Казахстанда бар. Аңаа чижек кылдыр Кокчетав областың Ленинград районунда ол-ла мурнунда чартык миллион гектарга деннежир оон девискээринде чүгле үүгүг эвес ийи колхозтар болгаш мал ажылының ийи совхозтары турган. Оон барык шуптту черлери кургуг чыткан. Ам районнуң девискээринде 300 мүн хире тарылга шөлдүг 13 улуг тараа совхозтары бар. Эрткен чылын ол совхозтар бедик дүжүттү өстүргеп болгаш Төрээн чуруттун тараа шыгжаар черинге 22 миллион пуд тарааны үрүп кирген.

Кур черлерни массалыг шингээткен чорук Россий Федерациязының колхозтарында болгаш совхозтарында тараа бүдүрүлгезиниң өскенинге база эки саалдарлыг болган. РСФСР-ниң тараажылары 1956 чылда күрүнеге ийи миллиард ажыг пуд тарааны, оон иштинде совхозтар — 350 миллион ажыг пудту, азы чаа черлер шингээдирине чедир дүжаан турганындан барык үш катап хөйнү дүжаганнар.

Иштизи-биле алырга ССРЭ-ниң Совхозтар министерствозунуң совхозтары эрткен чылын күрүнеге 903 миллион пуд тарааны — кур черлер барык шинчилетиниэн турган 1953 чылдагызындан 4,6 катап хөйнү дүжаганнар. Кур черлерге организастатынган чаа совхозтар 1956 чылда күрүнеге 505 миллион пуд тарааны — үш чыл бурунгаар ол министерствонуң бүгү ажыл-агыйларының дүжаан турганынан 2,6 катап хөйнү дүжаган.

Кур черлерде тараалан совхозтарның тодаргай онза шынары — оларның бедик бараанында болур. 1956 чылда 193 совхозтар түс бүрүү миллион болгаш ооллаа хөй пуд, а Кустанай областың «Демир өрүк» совхозу — 4,1 миллион пуд тарааны күрүнеге дүжаган. Казахстанның совхозтары 1956 чылда ажаан алышкынның гектар бүрүүнден ортумаа-биле 52 пуд тарааны дүжаган. Оларда тарааның бараанныг кеззөнің үнер ажыы 85 хуу четкен. Ол республиканың колхозтары натура төлевир-биле калы гектардан чүгүе 36 пуд тарааны күрүнеге дүжаганын демиглеже чогуур. Чкалов областа ажаан алышкын шөлүнүн гектар бүрүүнден тараа дүжаалгазы совхозтарга 43, а колхозтарга — 32 пуд; Саратов областың ол-ла ажыл-агыйларга гектар бүрүүнден —40 болган 25 пуд болган. Бараанныг тараа бүдүрериниге совхозтарның улуг артык күштүг кайда-даа демиглетинин турар.

Оон-биле калы кур чер тараанының эне чиик өртектиги—чаа черлер шингээдилгезиниң дүржулгазы көргүзүп турар. Дыка хөй совхозтарда центнер тарааның бот-үнези планда көрүүгениниңден ийи катап чиик болгаш 16—20 хире-ле рубль болган. Чижээ, Кустанай областа Павлов аттыг совхозта центнер тарааның бот-үнези планда 30 рубль 67 копеек кылдыр көрүүнген турда 15 рубль 92 копеек болуп турар. Оон ачызында совхоз эрткен чылды 6,5 миллион рубль ажык орулгалыг дооскан. Ол совхозта тараа бүдүрериниң бот-үнезиниң чингээни — дүжүт дээш бүгү коллективтиң күүсеннишкиниг демиселиниң түнели болур. Аңаа эрткен чылын тараа шөлүнүн гектар бүрүүнден ортумаа-биле 21,6 центнер тараа ажаан алынган. Бүгү трактор ховуу бригадаларынга бот-орулга чарылгалыг болур чорукту неттереткени биче эвес рольду база ойнаан. Ховуу ажылдарының эгелээринің ырак мурнунда-ла бригада бүрүүнге ажылдың хемчээлин, ажыл төлевириниң фондузун, кызыр, чаар материалдарын лимидин доктаадышкан турган. Ол бүгү болза, камналганын чурумун шыптыы сагыыр, курлавырларны тывар, бүдүрүлгениң чарыгдалдарын эвээжир кылдыр бригадирлерни албаалаан. Кур болган курукка черлерни улуу-биле шингээдип алган эрги совхозтар чиик өртектиги-

Бистин кандидаттарывыс

Сат Дамбаевич Седип

Амгы колхоздарының 100 инектерни тургузу азыраарынга таарыштыр туткан кажаазының орнундан-даа улгатпас хире черге бичин тараа тарып алгаш ону кыжын соктап чиир, чыллың дөрт эзлчээнде эвээш малын одарладып, хемнер, сыннар баштары кезип көжүп-ле чоруур. Амыдыралдың бурунгаар деннилгелиг базымдары барык-ла чокка шаг-уеда халас эртирип чораан Тыванын чүс-чүс өске араттары-биле бир дөмей Седип Сат Дамбаевичиниң ада-иезинин, төрелериниң чуртталгалы база-ла ыындыг чораан.

Кажан Тывага колхоз тургузуушкуну хайныышкынны эгелеп турар үеде Седип болгаш оон төрелери Баян-Талада амгы «Октябрь 30 чыл ооо» колхозту организастаарының идепкейлиг эгелекчилери болганнар. Колхозтарның тургустунганы-биле холбаштыр Чадаанага машина-трактор станциязының тургустунуп турарының дугайында чугаалар районга тарай берген. Ол үеде аная дүш дег сагындырып турзаа, тракторист сургуулунга өөренир, келир үеде болунуң төрээн колхозунга кээп трактористээр изиг күзел Седиптиң сеткил-сагыжын хайныктырып келген. Колхозтың баштаар чери-даа, Чадаана МТС-тиң дирекциязы-даа Седиптиң ол күзелин хандырган. 1947 чылдың кыжынында трактористер курааунга өөренгеш, ол үеден бээр-ле Седип Чадаана МТС-тиң база бир сураглыг механизаторларының бирээзи болу берген.

Аныяк трактористиң ажылга онза мергежилдиин үнелеп көргеш, МТС-тиң дирекция чери ону № 4 трактор отрядының бригадиринге дешпиткен. Ол ажылга 1948 чылдан бээр-ле Седип үзүктел чок ажылдап турар.

Седиптиң бригадазы «Октябрь 30 чыл ооо» колхозтуң ховуларынга ам барык-ла

8 чыл ажыг үениң дургузунда ажылдап турар. Бо аразында ол колхозтуң тарылга шөлү 4 ажыг катап калбарган, тараа культураларының дүжүү чыл келген тудум-на бедин турар. Ылангыя 1956 чылда тараанның ортумак дүжүү бир гектардан 12 центнер болган. Ол болза 1955 чылдагызындан 3 центнер хөй. Трактор бригадазы чүгле ховуажылынга эвес, харын колхозтуң өске-даа ажылдарынга, тудугга, ылангыя ниитиниң мал ажылын сайзырадырының, оон продуктулуун белдириниң хөрээнге улуг дузаны чедирип келген. Сөөр инектерге эн-не сүүзүнүг чемиш болур кукурузаның болгаш чер сигениниң силосун белетээринге трактор бригадазы онза кичээнгейни салып келген. Оон түнелинде «Октябрь 30 чыл ооо» колхозтуң сөөр инек бүрүзү 1955 чыл-биле деннээрге 1956 чылда 171 литр хөй сүттү берген. Азы сүттүң ниити чыылдазы 1955 чылга турганы-биле деннээрге 53.492 кг хөй болган.

Болунуң күш-ажылчы кызымаккай онза мергежили-биле Седип чоннуң бедик хүндүтхелин болгаш идегелин чаалап алган. Ол, чер-чер Советтериниң 1955 чылда болган сонгуулаларына ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң депутадынга сонгутурган. Чадаана МТС-те профэвилел организациязының ниити хуралының киржикчилери Седипти ам болур сонгуулага ажылчы чоннар депутаттарының область Совединге депутаттың кандидадынга бир үн-биле дешпиткеннер.

Седип Сат Дамбаевич область Совединге сонгуулалар талазы-биле Чадаана хоорайның барыын талакы № 37 сонгуулда округундан сонгуулар депутаттың кандидатуразынга бүрүткеткен.

Сат Седип улустуң өрге-ажыы дээш демиселге чоннуң идегелин хандырып шыдаар, коммунистерниң болгаш партия кежигүү эвестерниң бүзүлбас блогунуң төлептиг кандидатарының бирээзи.

Бригадир Афанасий Рогалев

Чээрби чылдар мурнунда Владимировка суурнуң чурттакчылары оң үш тараачынгар колхозтажын каттыжар деп шиитпирлеп алган. Оларның баштынчызы тараачын Афанасий Григорьевич Рогалев турган. Олар сиген кезер ийи машинаны, он шаг илиирлерни ниитилешгирип алган. Оларның оозунга чаңгыс сүү чурттулары бүгүреевс турганнар, а чамдыктары чүүден чүү болур ирги дээн ышкаш, бүүү көрүп турган, а өскелери шуут-ла хөйнүн мурнунга мынча дээр турган:

— Баштай чыыгаш, тарай берген болганнар. Ам база улаанс тарой-дырлар ийин деп, Макар Зыков кыжыраан, а Бустов ону деткээн.

— Ынчалза-даа бис дүжүп бербээн бис—деп Рогалев хөөреп орар.—Бир дугаар чазын 75 гектар чер тараан бис. Тараа бастырар чартык-нарын машина садып алгаш, ону дээрбе дугуйнуң күжүн-биле долгаар деп бодап алган бис.

Дүжүт ажаан алыр үе-даа келген. Баштай бичин сноптар аккелгеш машинавысты шенедивис. Ажырбас болган. Оон бээрле калы, демнит ажылдан келдивис. Баштайгы күзүн тараавысты бымдан-даа мурнап бастырган, хуу тараачыннарның тараавын бастырып күзедивис.

Ие эрткен тудум-на артельдиң ажылагыйы быжыгып олурган. 1947 чылда Афанасий Григорьевич ыяш хоолайның дугайында солунда түүлү таварыга болуп номчаан, Москвадан оон чуруун чаныып ап, колхозунга гидроэлектростанция кылыр эгелээн. База-ла чамдык кижилер бүзүревейн, ону кыжырыырынга өйлежип турганнар. Ынчалза-даа удаанда колхозка электри чырыы хып келген...

Хары ам 59 ажып чоруур хирезинде-ле ол күш-ажыга тура дүшпейн ажылдап турар. Рогалев ам колхозунуң ховуу бригадазының бригадири. Оон бригадазы эрткен ажыл-агый чыында тараа культураларының байлак дүжүдүн алган. Чамдык шөлдериниң гектарынан 25 центнерни алган. Оон бригадазы келир чазын тарып кириптеринге белен.

Танды районнуң Жданов аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчулары Рогалевту область Совединиң депутадынга кандидат кылдыр дешпиткен.

Я. МИЛОЧКИН.

Чаагай амыдыралдың тудугжузу

Бии-Хем районнуң «Тиилелге» колхозунуң теву — Сеаш суур. Тыеевилел өзүгаар кылган ийи-дөрт өөрөлдиг чуртталга бажыннары кудумчуланыр шейлу берген. Оларның арызында уруглар делизи, көдээ клуб, школа болгаш өске-даа тудуглар хөй. Ол тудугларны кылырынга Маады Чымба Балыкановичиниң улуг үлүү база кирген.

1942 чылда колхоз чаа тургустунуп турда организастатынган тудуг бригадазынга Чымба, Маңгыр алышкылар кирип алганнар. Оон бээр-ле Чымба төрээн колхозунуң тудуг бригадазынга доктаамал ажылдап, колхозта чуртталга бажыннарының, культура-амыдыралдың болгаш бүдүрүлгенин тудугларын кылырынга киржип келген. Маады Чымба Балыкановичиниң улуг ажылагый делгелгезинин киржикчизи.

Колхозчулар Маады Чымбаның ажылжын үнелеп турар. Область Совединиң депутадынга кандидат дешпидип турда, олар бир-ле дугаарында бызанчы Маады Чымбаның алын алааны таварыга эвес. Ол Өөктүн № 64 сонгуулда округунуң талазы-биле область Совединиң депутадынга кандидат.

В. КОСТЕНКО.

Депутатка кандидат-биле ужуражыышкын

САРЫГ-СЕП. (Телефон-биле). Сарыг-Септиң чөөн талакы № 48 сонгуулда округунуң талазы-биле область Совединиң депутадынга кандидат Салчак Салбашка Сергеленович болунуң сонгукчулары-биле ужуражкан.

Районнуң ыяш ажыл-агый чериниң кызыл-булунунга сонгукчулар сыныыпас кылыр чыгыы келгеннер. № 1 агитпунктунуң эргелекчизи эш Кулагин округтуң сонгукчуларының депутатка кандидат-биле ужуражыышкынының хуралын ажыткаш, бүзүретирген эш Пичугинге сөс берген.

Эш Пичугин депутатка кандидат Салчак Салбашканың автобиографиязын сонгукчуларга таныштырган:— Шаанда тайга чурттуг, ийи ажылдыг чораан Салчак Салбашка — ам коллективтиг көдээ ажыл-агый бүдүргелгезинин мурнакчыларының бирээзи апарган. Ол, колхозтуң тудуг ажылынга эки ажылдап келген. 1952 чылда СЭКП обкомунуң бөлгаш облкүүскомунуң Хүндүлел бижин-биле шаннаткан, а 1954 чылда Бүгү-эвилелдиң көдээ ажыл-агый делгелгезинге чораан. Чыл бүрүде 500—600 күш-хүнүн ажылдап ап турар. Колхозтуң хөй-ниити амыдыралынга база-ла идепкейлиг киржип келгеннерниң бирээзи — деп, ол чугаалаан.

«Октябрь 14 чылы» көдээ ажыл-агый артелиниң эң мурнакчы кижилериниң бирээзи Салчак Салбашканың кандидатураза дээш чер-чер Советтериге сонгуулалар хүнүнде боттарының чаңгыс кижи дег бадыраашкыннарын бээр дээрзин округтуң сонгукчулары ол хуралга бедик бүзүрелби-биле чугаалажып турганнар.

— Депутат — чоннуң айбычызы болгай. Бистиң күзээр түүлдеривис дыка хөй. Ылангыя Сарыг-Сеп суурнуң чөөн талазынга клуб, чуар бажын, парикмахерская, школа тургузары негетинин турар. Бо айтырыгларны өөренип көргеш, улус ажыл-агыйының планынга киирери чугула. Бистиң ол күзел-чагыгларывысты амыдыралга боттандырарынче угландыр ажыл чорударын депутатка кандидаттан дилеливис. Оон ынай депутаттар моон сонгаар боттарының ажыл-чорудулгазының дугайында отчёттарын сонгукчуларының мурнунга үргүлчү кылып берип, массаби-биле эки харылзаалыг турарын күзээр бис — деп, райүлетшүр комбинадының ажылчыннары эштер Кобяков, Сидамо олар депутаттың кандидадынга чагыг бээриниң чуруму-биле чугаалап турганнар.

Депутатка кандидат С. С. Салчак сонгукчуларның ол улуг идегелин ак-сеткилиг күүседирин хүлээнген.

Башкывыска улуу-биле четирдивис

Бистиң техникумувуста СЭКП төөгүзүн эш Е. Скрипков башкылап турар, ол болу төөгү эртеминиң кандидаты. Кичээл шактарынан дашкаар үеларга бүгү делгелгейниң болуушкуннарының дугайында беседаларны башкывыс биске үргүлчү кылып берип турар.

Болунуң беседаларынга СССР-ниң, оон иштинде бистиң областың ажылчы чоннарының алыгы беш чылдың планын күүсеири дээш маадырлыг демиселинин чедишкиннерин, улус демократия чурттарының ажылчы чоннарының социалистиг тургузуушкуннарының дугайын студентилерге тодаргай таныштырып келген.

Башкывыстың сөөлгү үеде номчуп турганы «База катап пролетариат диктатурازының дугайында», «Венгрияга болуушкун», «Варшава керээзи», «Египетке агрессия», «Совет сонгуулда системазы — делегейде эн-не демократтыг система» дээш өске-даа лекцияларын студентилер онза кичээнгейлиг дыңнап, дыка хөй айтырыгларны салып турганнар.

Эш Скрипков үстүнде көргүстүнгени ышкаш чугула лекцияларны моон сонгаар-даа үргүлчү номчуурун белеткеним турар.

Б. БАГЫТ-ООЛ,
көдээ ажыл-агый техникумунуң студентизи.

Бижик ооредилгезинче сагыш салыр

Чөөн-Хемчик районнуң Ийме көдээ Совединиң секретары эш Осур болгаш партия эге организациязының секретары эш Сотпа олар көдээ чоннуң ортузунга бижик өөренир болгуну өөлгү чылдарда шуут организаставайн келген. Сумуда бижих билбес болгаш биче билирлер эвээш эвес бар.

Ол-ла эштерниң библиотека ажылы чугулаан көрбээнинден ыныа байлал дыка таарымча чок. Мынчага чедир библиотека тускай бажын-биле хандыртынмаан, хуу кижи бажыны хөлезилээш, ном-дептерни ыыда варак ажыт чыскаай салып каан.

Өөлгү үеде ол бажында одаар ыяш белиш чок болуп турар. Көдээ Совет болгаш партия организациязы бо ажылче дарый сагыш салыр ей ам келген.

М. ЧИМБИИ.

Колхозчуларның шыгжавыры

Чыл санында-ла областың колхоздарының экономиказы быжытып, орулгазы улгалып турар. Оон-биле калы колхозчуларның алыр ажыы база улгаткан. Бызыл районнуң «Совет Тыва» колхозу миллионер болган. Колхозтуң отчёт-сонгуулалы хуралы эрткен соонда, кежигүннер алыр ажыын ап эгелээн.

Бир-ле дугаарында кассага хойху А. Буяны чеди келген. Ол холунга арыг 6400 рубльди алган.

— Мен күш-хүнүмге чүгле тараа-биле 4 тонна ажыгны алган мен. Ол тараамның чамдыызын белеткелге саткаш, оон иштинге херек бүгү чүвелерни салып алган мен. Ынчангаш бо акшамнан 5500 рубльди ажаалга кассазынга шыгжадыр мен — деш, Буяны акпазын дужаалаан.

Оон улаштыр ажыын ажаан өске колхозчулар ажаалга кассазынга база акшазының артыкшылыын шыгжатканнар. Н. Монгуш — 2000, С. Шивалгай—5000, К. Бунга — 1500, Ш. Норбу — 2000 рубльди болгаш өске-даа колхозчулар хөй түүнүг акшаны ажаалга кассазында шыгжадып алганнар.

Колхозтуң саанчызы Натпит Кара-кыс ажаалга кассазынга акшазын шыгжалыры-биле дужаан тура мынча дээн:

— Бо чылын мээн оглум ортумак школаны доозун турар. Ынчангаш мен акшамны ажаалга кассазынга шыгжадып каан, оглумну дээди өөредилге черинче өөредип чорударда аки костюм садып бээр мен.

Ол хүн колхозчулар ниитизи-биле ажаалга кассазынга 43 муң рубльди шыгжаткан.

Чүгле бо фактылар безин колхозчу ажыл-ишчилерниң амыдыралының материалдыг чаагай байдалы кайы хире өскенин көргүзүп турар.

Н. КАЛИНКИН.

Интернатта

Барыын-Хемчик районнуң Эрги-Барлык чеди чыл школазының интернадында 41 уруглар, оолдар чурттап турарлар. Интернат дөрт өөрөлдиг, өрөөл бүргүү демир орунналыг, тумбочкалыг, көрүнчүктерлиг.

Интернатта «Большевик» колхозунуң Час-Адырда, Чинге-Катта мал фермаларында малчыннарының уругларын болгаш өскүстерни киирген. Интернат эргелекчизи Д. Сат уругларның бот кичээл кылырынга хүн чурумун тааарыштырып тургускан болгаш көргүзүг материалдары, столдар, сандайлар-биле бүрүн хандырган.

Эге класстар башкылары школага эзлчег-биле дежурныйлап, бот кичээл үеэзинде уругларның кичээлинге дуулаажын турар. Бо бүгү сагыш салышкынының уламынан бирги чартык чылдың түнелинде өөредилге эки болган.

Амгы үеде өрөөлдер арызында эң эки комнат дээш чарыш чоруп турар. Чарыштың түнелин 10 хонгаш-ла үндүргеш, тиилээн өрөөлге интернаттың шилчиир кызыл тугун болгаш ырлаар хааржаан тыпсын турар.

Интернаттың хүн чурумунда хүнде 2 шак күш-ажыл кылыры чурумчутунган. Чижээ, столоваяже ыяш киирер, кулуктан сүт үзүп поварларга дузалажыр, чок болза школаның ийи аъының кажаазының иштин ажтаар.

Бо бүгү школаның ажылдакчыларына эки дуза болуп турары-биле калы уругларның күш-ажылга өөренип алырынга кончуг дузалап турар. Интернатта чурттап турар өөрениикчи бүргүү шала чуурун база өөренип алганнар.

И. КЕЛИК-СЕНГИ.

Чаш малды менди өстүрер

Малдың өөри оон чаш төлүн менди камталап алырынан хамааржыр. Бо сорулганы күүсеириниге чүүү кылырын, кандыг ажылларны эргежок чорударын малчын бүргүү билир херек. Хамыктың мурнунда кызыраашкынны болгурбазынга эдергилгени ыны организастаар. Боос мал семис күштүг болурга оон төлү ботку, дүрген мандыычал, ындыг болганда ажаалдаже чугула кичээнгей салыр. Кажан оолдаашкын түүктей берген үеде менди хүлээп алыышкынче, чаш малды ыны ажаан өстүрериниче күштү кол угландырар. Ол ышкаш малдың кажаа турлаан бүгү тала-биле таарымчалыг тургузары чугула.

Сүт-Хөл районда «Сталинчы орук» колхозунуң хөй фермазының ажылдакчылары СЭКП Төп Комитединиң декабрь Пленумунуң шиитпирлерин танышкаш, бо чылын төрүттүнер анай, хураганнарны бүрүн өстүрүп алырын хүлээнген. Оларның сөзү боттуг ажыл-херектен карышпайн турар. Сөөлгү хүннерге чедир төрүттүнген 412 хураганнар шупту менди. Самыя, Самзан, Баршпан, Мөнге ышкаш мурнакчы малчыннар фермада хөй. Колхозтуң хою менди болгаш хүр чыл ажыы турар.

А. СЕРГЕЙ.

Үлегерлиг чазаныкчы

Эрзин районнуң «Коммунизмге орук» колхозунуң чазаныкчызы Кунаажан ол ажылынга мергежип, стол, сандай, шкаф, этажерка болгаш өске-даа нарын херекселдерни кылып турар. Оон-биле калы Кунаажан чазаныкчага алаан хөй колхозчуларны өөреткен. Базыр, Бавда олар екп тулугжулар болуп турар. Кунаажан СЭКП обкомунуң болгаш облкүүскомунуң хүндүлел бижиг-биле болгаш өртектиг чүүдер-биле шаннаткан. Н. НУРЗАТ.

Техникада чаа чүүлдер

Горькийниң Молотов аттыг автозаводунуң коллективи ам бүдүрүп турары «ГАЗ-51» деп чүүк автомобилии солуур «ГАЗ-52» деп чүүк автомобилиниң чаа хевирин белеткеп кылган. Ол машина 12—15 хуу эвээш кывар чүүл чарыгдаар. Ол алды цилиндрлиг шимчелкичилиг. Рессоруп улам быжыг кылган.

Чурукта: «ГАЗ-52» деп чаа автомобиль.
Фото В. Храпцевтуу. СЭТА-ның фотохрониказы.

Кудумчу шимчээшкининиң чурумун сагыыры— чолаачының хүлээлгези

Чолаачы профессия — автомобиль транспортунда эн-не массалыг мергежил болур. Улус ажыл-агыйжы улуг ужур-дузалыг чүүктерни болгаш пассажирлерни соорттурунге чолаачылар шиитпирлиг рольду ойнап турар. Чолаачының ажылы берге болгаш харыысалгалыг ажыл болур.

Совет чолаачыга амгы үениң чаа техниказын идегээн. Ол чорук чолаачыларын автомашинаның техниктиг тургузуун ылан билип алырын, кудумчу шимчээшкининиң чурумун шынгыы сагыырын, техникага камныг болгуун негеп турар. Автомашинаны камныг болгаш озал-ондак чок эдилээрин хандырары чолаачының хүлээлгези болур.

Бистин областың авто ажыл-агыйларының, колхозтарының, совхозтарының чолаачыларының хөй иеруузу ак-сеткилиг ажылдап, боттарының күжүн бүгү улустуң хөрээнге бараан болдуруп турар.

Тыва областың колхозтары, совхозтары, ажыл-агый организациялары күрүнеен чыл-бүрүде хөй санныг чаа автомашиналарны ап турар. Автопарктарның машиналарының саны сөөлгү ийи чылда дыка өскен. Автомашиналарның ковудээни-биле калы хоорай болгаш суурларда автомашиналарның шимчээшкини улгаткан.

Бо чорук кудумчу шимчээшкининиң доктаатынган чурумун шынгыы сагыыры чолаачы бүргүүнүн негеп турар. Кудумчу шимчээшкининиң чурумун шын сагыыры—чолаачы бүргүүнүн озал-ондак чок ажылының үндезини. Ол дугайын бистин областың мурнакчы чолаачыларының ажылының дүжүлгазы бадыткаан.

Ынчалза-даа чамдык чолаачыларның талазындан күш-ажылдың сагыга-чурумун үрээр, арагалаар чоруктар бар болгаш ам-даа үргүлчүлевишаан. Арагалап алгаш кудумчу шимчээшкининиң чурумун үрээр, оон улам озал-ондак үндүрер чижектер турган.

Кудумчуга чораан кайы хамаан чок дүрген иннадыр, ээр черлерге оожумнавас болгаш сагындырыг демиектерни барымдаалавас фактылар автоажыл-агыйларның, колхозтарның болгаш совхозтарның чамдык чолаачыларында бар. Озал-ондак кылып, айыыл үндүрер болгаш күрүнеге материалдыг когарал чедирер чоруктарның эвээш эвес чижектерни көргүзүп болур.

Чадаананың автотранспорт конторазының чолаачызы Питоримов, эрткен чыл-дың ноябрь айда чолаачылап эгелээн. Бо чылдың январь 27-де ол Кызыла чүүк сөөртүп келгеш белүк өөру-биле арагалаан. Эзирий берген машиназы-биле хоорай иштинге арагалаар деп шиитпирлеп алган. Уғуут эзирик Питоримов Ажылчын кудумчузу-биле Мугур кудумчузунуң белдириниге механизация училищезинин курсантызы Беловтуң кырынче халыда берген. Белов дезин чорда-ла машина ону таварышкан болгаш эзжээнин эзи чуурулган, ам-даа кыштай албас хевээр.

Шагаан-Арыгның тараа белеткел конторазының чолаачызы коммунист Ножкин Г. үргүлчү арагалап, кудумчу шимчээшкининиң чурумун чангыс удаа эвес үрээн. Бо чылдың январь 28-те ол Кызылдың Ленин кудумчузунга эзирик чоруп, машиназы-биле эрткен-дүшкен кижилерни бастырып каг чазып турда, шагдаа черинин ажылдакчылары тудуп алган.

Арагалаар болгаш оон улам кудумчу шимчээшкининиң чурумун үрээр, озал-ондак үндүрер фактылар төп автобазаның чолаачыларында база бар. Кызыл-Мажалыктың автотранспорт конторазының чолаачызы Лукьянов чоокта чаа Кызыла келгеш арагалап алгаш, машиназын кудумчуга хайгаарал чок каапкаш барган. Улуг эзирээнинден ол Ленин кудумчузу-биле Октябрь кудумчузунуң белдириниге ужуп калган. Оон ону шагдаа черинин ажыдакчылары тып алган.

Эртениде машиназын кайда тургузуп каанын ол билбес болган. Болунуң хүлээлгелиг ажылынга харыысалга чок болуп турар чолаачыларның дугайында бо ышкаш чижектерни хөйну көргүзүп болур. Ынчаарга сорулга болза чүгле фактыларны болгаш чижектерни айтырында эвес, харын оларны болдурбас дугайында демиселди чорударында болур.

Чолаачыларның талазында күш-ажылдың сагыга-чурумун үрээр болгаш ажылга харыысалга чок чоруктарның үнүп турар чылдагааны оларның ортузунда кижизидилге ажылының кошкак тургустунганында. Чолаачыларның ортузунга полит-массалыг болгаш кижизидилге ажылы хөй-хөй автотранспорт контораларында багай.

Мурнакчы чолаачыларның ажылының дүжүлгазын нептередир, оларның идеткелдерин организастаар ажылды автоажыл-агыйлар чоруткайн турган. Автоажыл-агыйларның администрациялары, партия болгаш профэвилел организациялары чолаачыларын шынгыы негелде чок болуп, күш-ажылдың сагыга-чурумун үрээ турар кижилер-биле эштежип турар.

Идерээн четпестерни узуткаарда хамыктың мурнунда кижизидилге ажылын чолаачыларның ортузунга күштелдирер, ажылга оларның харыысалгазын бедидер болгаш негелдеин улгаттырар ужурлуг. Күш-ажылдың сагыга-чурумун үрээр, арагалаар болгаш автомашинага кам чок чолаачыларга шынгыы кеземчени көргүскен турар.

Чолаачыларның болгаш автомобиль транспортунуң бүгү ажылдакчыларының ортузунга социалистиг чарыышты калбарып турган, транспортчуларның мурнунда чаа беш чылда салдынган сорулганы чедишкининг шиитпирлээрни чедип алыры бистин областың автоажыл-агыйларының хүлээлгези болур.

О. ООРЖАК.
БАИ-ниң инспектору.

Кичээнгей салыр херек

СЭКП Төп Комитединиң болгаш СССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң көдээ ажыл-агыйның бүгү ажылдакчыларына Кыргырыын өвүр районда «Кызыл тук» колхозунуң колхозчулары бүгү совет кижилер-биле бир дөмей боттарының ниити хуралынга улуг чүүлдүгүнүүшкүнүг хүлээп алган. Эрткен чылдың планныг онаалдаларын күүсеткен болза-даа, колхозтың ажылында улуг четпестер барын санаа бергеннер илереткен.

Тудугның темпизи оожум, бажын чок колхозчулар ам-даа хөй. Бо чылын 27 чуртталга бажыннарын ажыглаага киирерин тудуг бригадазы хүлээнген. Ол ышкаш 100 инекке 1, муң хойга 6 каа-ны тудуг бригадазы хүлээнген. Ол ышкаш 100 инекке 1, муң хойга 6 каа-ны тудуг бригадазы хүлээнген.

Малды өстүрер, оон продуктулуун белдилер ажылче кол кичээнгей салырын малчыннар демиглээн. Хөйнүн дүккүрү болгаш инектиг сүткүрү областың өске районнарындан, ылангыя мурнакчы колхозтың деннелинден дыка хожулап турар. Оон дарый уштуунары чугула. Быйтырыгны танышкаш, колхозчулар тодаргай хүлээлгелерни алган.

Б. КАМБЭЭТ.

Парлатынмаан чагааларның изи-биле

Чөөн-Хемчик районнуң социал-хандырылга киликинин ажылында четпестер барын, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң 1956 чылдың июль 14-тегги Чарлыын Эзугаар пенсия алыр А. Бочуковтуң болгаш Е. Самбурскаяның документилерин үр үе иштинде көрбейн турарын көдээ бижикчи Х. Бак-Кара редакцияга бижээн. Ол дугайында ынаалда кылырын редакция Чөөн-Хемчик райкүүскомга медээлээн.

Райкүүскомнуң секретары М. Шожукайның редакцияга ынынатканы болза, А. Бочуков биле Е. Самбурскаяның документилерин үр үениң иштинде ыынавайн, оларның алда, чогуур пенсиязын тывысшайн турганы ынаалдаан илереен. Бочуков биле Самбурскаяның пенсия алыр документилерин кылган, олар ам пенсияны ап турар. Ажылы чоннуң пенсия дугайында документилерин үр үе иштинде көрбейин турганы дээш социал-хандырылга киликинин эргелекчизи Пролубниковту сагындырган.

Областың автоажыл-агыйларының эрткен чылгы ажылының түүнелдери

Чаа беш чылда автомобиль транспортунуң мурнунда салдынган сорулгаларны үре-түнелдиг боттандырар дээш Тыва областың автомобиль транспортунуң ажыдакчылары боттарының күш-ажылчы чөптүг сакыышкынын киирип турар.

Алдыгы беш чылдың бирги чылынын онаалгазын автотрестин область эргелели тонна-биле 111 хуу күүсеткен. Автомашинанын бүдүрүкчүүр 1955 чылдаазы-биле деннээрге ортумаа-биле 22 хуу белээн. Пассажир соорттүгезинин планы күүсетинген. Кызыл-Мажылык АТБ-зы соорттүгле планын тонна-даа, тонна-километр-даа талазы-биле ажыр күүсеткен.

Автомобиль транспортунга күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер, чүүк болгаш пассажирлер соорттүгезинин бот-үнезин чингедир дээш чарышка автотранспорт конторалары, чолаачылар болгаш септекчилер хаара туттунган турган. Чарышка Кызыл-Мажалыктын автотранспорт конторазы шылгаракчы болуп, 1956 чылдың онаалгазын хуусаа бетинде күүсеткен.

Күш-ажылдың организастаашкыны, бо АТБ-да эки тургустунган. Автопарктың ажыглалынын коэффициентизи бедик. Автомашиналарны шын ажыглаары, оларны камнаг эдилээри күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн өстүрер арганы берген.

Автотрестиң область эргелели пассажирлер соорттүгезинче болгаш хоорай, суурлар аразынга автобус шимчээшкинин доктаамал организастаарынче улуг кичээнгейни салып турар. Кызыл хоорайның иштинде автобус шимчээшкини соолгу үеде алаян эвилээн. Ынчалза-даа ол хоорайның чопунуң өзүп турар негелдезин долузу-биле хандырбайн турар. Эрткен чылын Кызыл—Самгалдай, Кызыл—Хову-Аксы, Кызыл—Чадаана, Кызыл—Чадаа-Хөл, Кызыл—Туран аразынга автобус шимчээшкинин организастаан. Пассажир соорттүр автобустар Тожу, Өвүрдеп ескі районнарже база чоруп турар.

Пассажирлерниң транспортка негелдезин хандырары-биле автобустарга олурарының билеттерин бир хонук болгаш бир недель бурунгаар база садып турар апарган. Чиик болгаш чүүк таксомоторлар база ажыдап турар. «ЗИМ» болгаш «Победа» деп марканың чиик таксилери болгаш «ГАЗ—51» деп марканың чүүк таксилери районнар аразында доктаамал чоруп турар.

Чамдык чедишкиннер-биле кады бистиң областың автомобиль транспортунуң ажылынга эрткен чылын улуг четпестер турган. Оон түнелинде күргенин плаанныг онаалгаларын чамдык автотранспорт организациялары чедир күүсетпээн. Автотрестин область эргелели кол көргүзүү болур тонна-километр талазы-биле чыл онаалгазын күүсетпээн. Автопарктың ажыглалынын коэффициентизин болгаш чүүк соорттүгезинин бот-үнезин чингедириниң доктаатынган планы күүсетиннээн.

Автомашиналарны бүдүрүкчүлүг ажыглавас, оларның аваа турар чоруктары хөй. Автомашиналарны чүүгүрде болгаш чүүгүн дүжүрде оларны саададыр фактыларга төнчү салдынмаан. Оттулар чүүлдүн область эргелиниг, облпотребсоюзтун садыг базазының болгаш автотрестин область эргелелиниң чамдык автотранспорт-контораларының буруузу биле эрткен чылын 15,6 машина-шак чүүрүлгедүжүрүлге үезинде хөй чарыгдатынган. Ол үеним дүргүзүүнде Кызыл хоорайның чопунуң 450 тонна аъш-чем бараанларын болгаш хөмүр-дашты соорттүп берип болур турган.

Үстүнде айыттынган четпестер бо чылын база үргүлчүлеенмээн. Автомашиналарны чөп ажыглавас, ону аваа турүүзүр чоруктарга үүр кичеелиг облпотребсоюзтун садыг базазы болгаш автотранспорт контораларының администрация черлери аъ-даа чогуур кичээнгейни салбайн турар.

Бо организациялардың удуртукчулары боттуг хемчегларни алырының улуу, а харыы чүүл телефон-биле чугаалажыышкыннар аъы өзү барыцаалаан хуралдар өртүрери-биле кызыгаарлатынын турар. Машиналарны чүүгүрде саададыр чоруктар оттулар чүүлүн область эргелелинде январь айда хөй болган. Кызыл АТБ 193, № 1 чүүк АТБ-зы 179 машина шактарны хөй чарыгдаан. Мооң хараазы-биле хоорайның чонунга болгаш албан, бүдүрүлге черлеринге дыка хөй хөмүр-дашты соорттүп бербээн.

Мындыг фактыларның болуп турар чылдагааны хөмүр-дашты чүүгүрер ажылы шахтада багай организастаанында болур. Кызыл-Хавак аразы 45 км. Бо аразынга чолаачы хүнде 3—4 катап чоруп болгур. А шахтада хөмүр чүүгүрер ажылды механизаставаанынган база маналар чоруктун хөйүнден чолаачылар хүнде чүүле чаргыс чоруп турар. Мынчангаш чолаачылардың ажыл шагының 40—45 хуузу аваа чарыгдатынын турар.

Чүүк соорттүп турар организацияларныч талазындан автомашиналарны чүүгүрер дүжүрер ажылдарны чыл бүрүде багай организастап турары автотранспорт контораларында күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн кудуладып, оон улам күргенинг плаанын онаалгаларын күүседирин үзүп турар.

Автомашиналарны чүүгүрер, дүжүрерин райполар саададып турар. Автотранспорт контораларының начальниктери автомашиналарны аваа тургузар чоруктар-биле демиселди кошкак чорудуп, автомашиналарны аваа тургускан кижилерге болгаш албан организациялар черлерине аъны тургуспайн, буруулуг кижилерге харыысалга хүлээтпейн турар.

Автомашиналарны бүдүрүкчүлүг ажыглаарда албан, организация черлери чүүктерин ой-шаанда белеткээр, оларны чүүгүрер, дүжүрерин шын болгаш саат чок организастаар, херектиг документилерни дораан кылган турар. Автоажыл-агыйлар биле чүүк соорттүп турар албан, организациялар керээлиг болур ужурлуг. Үк керээлерге чүүү соорттүрүн, кажан күүсеткинин, чүүктерин кайын ап, кала дүжүрерин, оларны чүүгүрер, дүжүрерин саадатпас дугайында хүлээлгени алган турар. Чардынган керээлерниң күүселдезинин дугайында кайы-даа талаалар бир дөмей харыысалгалыг болур.

Керээде айыттынган хүлээлгени кайы-бир тала күүсетпейн баар болза — оон чогуур торгалды төлээн турары албан. Керээлерниң күүселдезин автоажыл-агыйларын болгаш чүүк соорттүп турар албан организацияларының администрацияларының шынгыы контрольдап, оон ой-шаанда күүселдезин чедип алыр ужурлуг.

Автотрестиң область эргелели болгаш чүүк соорттүп турар албан организация черлери эрткен чылын керээлерниң күүселдези дээш демиселди кошкак чоруткан болгаш ыналданы багай турган. Мооң хараазы-биле автомашиналарын аваа турар чоруктары дыка хөй болган.

Партиянын XX съездизинин алдыгы беш чыл планының талазы-биле Директивалары автомобиль транспортунуң ажыдакчыларының мурнунга чүүк соорттүгезин көвүдириниң, соорттүгезинин бот-үнезин чингедиринин чугула сорулгазын салган.

Автомобиль транспорту транспортуң кол болгаш чугула хевири болуп турар тыва областың автомобиль транспортунуң ажыдакчылары ол сорулганы амыдыралга боттандырарда эрткен чылын боттарының ажылынга турган четпестерни шинтиргилиг узуткаан турар. Транспорттуң совхоз чок ажылын хандырарда күш-ажылын организастаашкынын сайзырангайдыдар, автомашиналарны камнаг адилээр ужурлуг.

Мурнакчы чолаачыларның, септекчилерниң болгаш автомобиль транспортунуң өске-даа мурнакчыларының ажылының дүржүлгазын нептередири үстүнде айыткан сорулганы шинтиргилээринге улуг ольдуг. Автомобиль транспортунда кол кижи болур чолаачы — улус ажыл-агыйжы улуг ужур-дузалыг чүүктерни болгаш пассажирлер соорттүрүнге шинтиргилиг күш.

Мынчангаш чолаачыларның ажыл-амыдыралынга таарымчалыг байдалды тургузары, оларның дугайында доктаамал сагыш салыры автоажыл-агыйларның администрация черлериниң, партия болгаш профсоюзтар организацияларының хүлээлгези болур. Оларның ортузунга кижизинлиг ажылын күштелдирери, оларның ажылынга харыысалгазын бедидери онза чугула. Бистиң областың автомобиль транспортунуң ажылдакчыларының ортузунга Октябрьниң социалистиг Улуг революциязының 40 чыл ооңга аттар болдурган социалистиг чарышты калбартыры 1957 чылдың бүдүрүлге онаалгазын чедишкиннинг шинтиргилээринин үндезини болур.

К. ТУГАРЖИК.

ТРАКТОРЛАРНЫ ЧӨП АЖЫГЛААР

МТС-тернин, совхозтарының техниканы ажыглап турарын экижидер, тракторларга болгаш комбайннарга ажылдап алышкынны беш чыл дургузунда 30—35 хуу улгаттырар дугайында улуг сорулгалар салынган. Ол сорулгаларны Бай-Хаак МТС канчаар күүседип турарыл?

1955 чылда чижекке алган трактор 453 гектар черни ажылдап кылган, а алдыгы беш чылдың төнчүзүнде он сан 630 гектар четкен турар ужуруг. Бо сорулганы күүседирде техниканы чөп ажыглаар. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер дээш демиселди күштелдирери негетинин турар.

Тракторлуң бүдүрүкчүлүүн бедидер талазы-биле ажыл кошкак чоруттунуп турарын демдеглээри чугула. Чамдык бригадаларда техниканың ажыглалы багай, бүдүрүкчүлүү кулу. МТС-те бар 12 трактор бригадаларының бежи 1956 чылда трактор ажыдарының планын күүсетпээн. Чижээлээрге, Закурдаевтың, Белыхнин болгаш Матрошкинин бригадаларының ажылдап алышкынын чижекке алган чаргыс тракторга үүле 300 ажыг гектар болган.

Техниканы бедик бүдүрүкчүлүг ажыглап турар мурнакчы трактор бригадалары бедик дүжүүт ап турар. Калинин аттыг колхозтуң шөлдериндe ажылдап турар № 6 трактор бригадазының чижекке алган трактор-биле эзлчегде ортумак ажылдап алышкыны 6,7 гектар. Ол чорук Бай-Хаак МТС-тин зоназында колхозтарның ортумак дүжүдүнден үк черниң дүжүүтүн 4 центнер көвүдедир арганы берген, азы ажылдап кылынган гектар черниң бо-үнезин 4 рубльге чингеткен. МТС-тин ортумак дүжүдүнге бодаарга № 2 трактор бригадазы дүжүүт 23 хуу улгаттырган.

Бир эвес өскүдап турар трактор бригадаларын мурнакчыларының деннелинге чедирер болза, чылда 27 мун гектар черни немей ажылдап ап болур. Ынчангаш хову ажылдарының хуусаазы кызырлып, шылары экижидер болгаш дүжүүтүн чидирин эң куду хемчээнге эвээжээр, а тараанын иштин чыылдазы көвүдээр апаар.

Тракторларга чыдың ижзы-бүрү үелерине деп эвес ажыл онаары шын эвес. Тракторлар чайгы үеге бодаарга чазын, күзүн 3—4 катап улуг ажылдарны кылып турар. Тракторларның ажылын деп онаарга деп эвес онаап турганынга бодаарга, 27 хуу немелде күштү алыр. Ол артык күштү чөп ажыглаан, чер ажылының культуразын экижидери болгаш оон дүжүүтүн бедидери чугула.

Тракторларның ажыл чок турар чоруу трактор паркының бедик бүдүрүкчүлүг ажылдаарынга улуг шаптык болур. Эрткен чылын Бай-Хаак МТС-тин тракторлары ажыл шагының 40 хуузун аваа турып эрттирген, а № 9 трактор бригадазының ажыл чок турганы 60 хуу чедип турар. Бир эвес бистиң МТС ажыл чок турар чорукту болдурбаан болза, 24 мун гектар чымчак черни немей андарарының аргазы турган, ол болза 15 аът күштүг 40 тракторларның кылыр ажылы болуп турар. Ажыл чок турар чорукту чок кылыры — эң-не чугула херек.

Ажыл чок турар чоруктун кол-ла чылдагааны — техниктиг ажаалданы багай чорутканы болур. Тракторларның ажыглалын экижидер телээде, хову ажылдарының үезинде машиналарның техниктиг ажаалдазын болгаш септелгезин механике баштаткан септелге талазы-биле бедик мергежилдиг ажычыннар-биле хандырыныган үеней көзүн чоруур автомастерскаларының күжү-биле чорударын чазак чурумчуткан. Ынчалзажок, септелге, техниктиг ажаалда чорударының бо чаа аргалын бистиң МТС кончуг оожум неитередип турар.

Өске МТС-тернин мурнакчы дүржүлгазы бистиң МТС-те ажыглатынмайн турар. Чижээлээрге, Сарыг-Сеп МТС болдунуң механизаторларынга тапоннар берип турар. Бир эвес машина трактористин бурузу-биле үрелген болза, талонну солуур. Техниктиг ажаалданың чурумун ийи дугаар үрээрге, тракторист машина башкарар эргелин кан хонук иштинде ышкынар. Ол кончуг ажыктыг эгелээшкинин бистин МТС база ажыглаваан.

Техниканы чөп ажыглаарынга тус-тус бригадаларны бот орулга-чарыгалыг кылганы улуг ужур-дузалыг. Эрткен чылын бистиң МТС-тин үш бригадаларын бот-орулга-чарыгалыг кылганы херек кылыныг эки түнелдерни көргүзүп турда, тустуг бригадаларының ажылын эки хынап, ажыглатынмаан курлавырларны илередир болгаш ону чөп ажыглаарының тодаргай планын тургузуп эрыы чугула.

Доннуң механизаторларының кыйгырынга боттуг ажыл-биле харылавышаан, партиянын болгаш чазактын салган сорулгаларын амыдыралга боттандырар дээш бүгү күштү салыры Бай-Хаак МТС-тин коллективинин эң чугула сорулгазы.

М. БАКЧЕВНИКОВ,

Бай-Хаак МТС-тин кол агроному.

Четпестер үргүлчүлевишаан

Танды районнуң Жданов аттыг колхозунуң удуртукчулары мал фермаларында колхозчуларның чагыгларын чедирериче база катап-ла сагыш салбастап турып берген.

Артыы-Узунда, Каскалда сүт-бараан фермаларының саанчылары, Бижиктиг-Боомда, Борбак-Арыгда, Балдырганныгда малчыннар чагыткан солуннарын, чагаа бижиктерин улуг озалдашкынныг ап турарлар. Январь эгезинде үнген солуннар безин оларга ам чаа чедип турган.

Чамдыкта малчыннарның солуннарын чорумал кижилерге берип каарга орук ара будулар үүлдер база бар.

Бо четпес чоруктун болдунун турарының чылдагааны колхозта партия организациязының секретары эш Артеповтан парлаага тарадылгазын чугулаап көрбейн турарында. Ол ышкаш почтачы Н. Намзан-оол аскак аъын-биле чер четпейн турда-ла колхоз баштаар чери ону чогуур транспорт-биле хандырбайн келген. Почта чедирилгезин чогуург-биле дүрген чурумчуларын малчыннар колхоз удуртукчуларындан шыгыны негеп турарлар.

М. МААДЫР-ООЛ.

Элдептиг херек

Сүт-Хөл районнуң Сталин аттыг колхозунуң ажыл-ишчилериниң солун чагыдазының акшазын колхоз бухгалтери Мандык күш-хүн ажыныдан тыртыкаш, районнуң харыысаа конторазынга киргеп турган. Он ажыг колхозчулар чыл эгезинден бээр чагылгаларын ап чадааш, почтачы Арган-оолдан айтырарга:

«Элдептиг херек аа! Силернин чок болду ийин» деп харылап келген. Бухгалтер Мандык — «акшаларны тыртыкаш, квитанциязын бижээн бис» оон ынайгызын боттарынар аайын тывынар» деп, бюрократсыг байдал-биле тайылбырлап турар.

«Бо элдептиг херекте» бүрүүлүг кижини дарый илереткеш, чагылгаларны чогуург-биле хандырып бээрин харыысаа органынган болгаш көдээ Советтиг күүсекомунан чагыкчылар үлүү-биле дилеп турарлар.

О. БЕЛЕК-ООЛ.

Кичээнгей салыр херек

Тес-Хем районнуң Ленин аттыг колхозунуң баштаар чери техник билиглиг кадрлар белеткээринче кичээнгей салбайн келген. Оон түнелинде колхозтуң автомашиналары долузу-биле ажыглатынмайн турар.

Колхозта 10 машина саватынып турар. Оларның техниктиг көрүлдезин болгаш септелгезин ой-шаанда чорутпайн келгениден 2 машина чогуур эдилел хуусаазынга четпейн саадан үнген, артык кезектер болгаш септекчилер чогундан 3 машина үрелген аваа турар.

Машиналарны долузу-биле ажыглаары болгаш чогуур хуусаазынга чедир эдилээри эки билиглиг чолаачылардан, септекчилерден хамаржыр. Ынчангаш колхоз баштаар чери, колхозта партия организациязы техник билиглиг кадрлар белеткээринче кичээнгей салыры чугула.

С. СЫРАТ-ООЛ.

Бирма. Рангун хоорай. Будумчуда баш тарыыр чер.

Фото С. Правдиниин. СЭТА-ның фотохрониказы.

Азияның болгаш Африканың бөлүк чурттарының төлээлекчилериниң медеглели

ПЫЫ-ПОРТ. (СЭТА). Порт-Саидтың КНО-да төлээлекчилер Рифаи Азияның болгаш Африканың бөлүк чурттарының өмүнээзинден корреспондентилерге дыныдыт кылган, Египет девискээрден израиль шериглерни үндүрер дугайында Бол Ассамблеяның резолюциязын Израильдың күүсетпейн турары-биле холбаштыр кандыг хемчегларни алза чогуур дугайында айтырыгны ол болук чурттарның төлээлери чугаалажып үргүлчүлевишаан деп ол чугаалаан. Израильге улуг хемчегларни ажыглаарының эртежок чугулазынга хамаарыштыр Азия болгаш Африка чурттары быжыг турушту ээлеп турар. Ол айтырыг талазы-биле резолюцияның төлевилелин Бол Ассамблеяның пленарлыг хуралынга киирер.

КНО-нуң чингине секретарының илеткелинде тайылбырлаан, чотуп утказы-биле алырга, чингине секретарының илеткелинде хемчегларге удурланыышкын илергейлетиктен дээр болаары турган.

Шлезвиг-Гольштейнниң металлистериниң ажыл соксадыышкынын базар дээр ораалдажыышкыннар

БЕРЛИН. (СЭТА). Шлезвиг-Гольштейнниң 34 мун ажылчын металлистериниң үш чартык ажыг ай үргүлчүлээн ажыл соксадыышкыны ГФР-нин чүүле чазак болуктеринге эвес, харын Барыын Германияда америк төлээлекчилерге улуг дүвүрээзинин болдурган, бо дээрге Барыын Германияга соолгу үеде ан ыыт ажыл соксадыышкыны болган.

Мындыг дүвүрээзинин дугайын чижээлээрге, Билге чоокта чаа металлистериниң профсоюзларының төлээлекчилериниң америк ораалакчы консулуң кылган мелеглели херечилеп турар. АДН агентилелинин дыннатканын ёзугаар алырга, америк ораалакчы консул ажыл соксадыышкынын дораан соксадырын негеп турган. Ажыл соксадыышкынын үргүлчүлээн таварылгада онза байдалды чорударын көрүп турар париж дүгүржүлгазының чүүлүн ажыглаар апаар деп ол кыжаын турган.

КНО-нуң Египетте чепсектиг онза күштериниң саны

КАИР. (СЭТА). КНО-нуң Каирде информация төвүнүң парлаага чарлары-биле берген дыныдысында чугаалап турары болза, Египетте чепсектиг онза күштериниң саны амгы үеде 6 мун хире кижи болуп турар.

КНО-нуң чепсектиг онза күштериниң составында Каваданың, Индияның, Югославияның, Индонезияның, Колумбияның, Бразилияның, Норвегияның, Данияның, Швециянын, Финляндияның шериглери киирип турар.

Өске 14 чурттар КНО-нуң чепсектиг онза күштериниң эртезинге боттарының шериглерин бээринге белеиин илергейлээн деп дыныдыгла чугаалап турар.

КНО-нуң шериглери тайынчыдыла шугумунуң болгаш Израиль шериглериниң ээлеп алганы туруштарның чоогунда Синай чартык ортулукта турар.

Хроника

Өске ажылче шилчиири-биле холбаштыр ССРЭ-ниң Даштыкы херектер министри хүчээлгелерден эш Дмитрий Трофимович Шепиловту ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиуму хостаан.

• • •

ССРЭ-ниң Даштыкы херектер министринге эш Андрей Андреевич Громыкону ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиуму томуйлаан.

• • •

ССРЭ-ниң Даштыкы херектер министриниң Бирги оралакчызынга эш Николай Семенович Патоличевти ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели томуйлаан.

Редактор К. С. ШОЯГУ.

Номчукчуларның бижип турары

Чаа-Хөл районнуң «Тиилелге» колхозунуң тудугжулары бо чылын 1500 кубометр тудуг мяжы белеткээр. Ам 350 кубометрин кезип белеткээш, 270 кубометрин машина орууунче үндүрген. Ыяш белеткелин сонгулдалар хүнүнге чедир доозар дээш тудугжулар хүлээлге алганнар.

У. АЖЫ.

Улуг-Хем районнуң Калинин аттыг колхозунуң клубу культура одаа апарган. Колхозчулар киноларны, концерттерни көрүп, лекцияларны, илеткелдерни дыныап турарлар. Клубта библиотека доктаамал ажылдап турар. Амгы үеде клуб чер-чер Советтериниң сонгулдаларынга холбаштыр өки шиметинген.

Т. КАЙГАЛ-ООЛ.

Каа-Хем районнуң Бүрөнде Инвалидтер бажыңының дыштанныкчыларынга областың национал театрының артистери солун концерт көргүскен. Концертке «Кызыл тук» колхозтуң колхозчулары база келгеннер. Сат, Оюн, Кысыгбай, Такпай оларның көргүскен оюннары дыка солун болган.

Т. КУРЖЕП.
К. СОСУР.

Бай-Тайга районнуң төвү — Тээли суурда район эмнелгезинин чаа бажыны туттунган. Ында эки деритинген кабинеттер турган. Мандын-оол, Күр-Базыр, Топар-оол, Мартаа, Солунам, Чыргал-оол олар эмнелге бажыңының тудуунга мурначчы чоруун көргүскеннер.

С. ДҮҮ-ДАРЫЫ.

Сүт-Хөл районнуң улус судунуң ажыдакчылары совет хоойлулар талазы-биле лекцияларны, илеткелдерни ажылчы чонларга үргүлчү номчуп турарлар. Соолгу хүннерде «Социалистиг хоойлу» деп лекцияны болгаш «Биче хулиган чорук дээш харыысалга дугайында» РСФСР-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Чарлыынга холбаштырган илеткелди кылганнар.

М. ШАНГЫР-ООЛ.

Тожу районнуң Тоора-Хем суурда ном магазинин ажыттынган. Магазинде ижзы-бүрү номнар хөй. Организациялар болгаш ажылчы чон хүнүнүң-не хөй-хөй номнарны салып ап турар.

А. МААДЫ.

Чемни канды савага белеткеп болурул

Чемни алюминь болгаш баалыгныг савага, азы чайырлаан чес, демир саваларга хайындырып болур. Базыны сойлуп калган саваларны ажыглап болбас, чүүгүн дизе баалың тогланчылары чемге холужуп, ол чемде «С» витамининиң күжүн чидиритпер.

Чайырлаан саванын чайырлары үрелгенде, ону хереглеп база болбас. Ынчыг сава чүүле «С» витаминин чидирер эвес, харын организмин хоранган болур.

Цинкалап каан демир саваларны чүүле курраг чемнер шыгжаарынга, сүт хайындырарынга, аяк-сава чуурунга хереглээр. Сүт, кисель, компот болгаш ескі-даа чемнерге цинк эстн бээр чүве болганда, цинкалыг саваларга ындыг чемни белеткеп-даа, шыгжап-даа болбас.

САВАНЫ КАНЧААР ЧУУРУЛ

Таска изиг сүгну кудуп жыр (хол чиптер хире изиг эвес). Бир эвес чүн турар сава үстүг болза сугже хөй эвес соданы, саванды азы горчицаны салып алыр. Үс аваа эки арлыр. Алюминь сава содага карарып болур. Ону карарбазы-биле арыг сугга дораан чайып каптар херек. Саваларны щётка азы тускай пес-биле чугза эки. Көңгүдү болгаш сакыыны узун ыяш бажында быжыглаан каан пес-биле чуурга эптиг болур. Чуттан саваларны изиг сугга база катан чаар, оон соонда оларны эки кургадыры-биле куду көргүзү салыр. Сүт турган саваны баштай чылбай сүт-биле, а оон соонда изиг сүг-биле чуур. Дүвүнде чем чыыпына берген саваларны бижек-биле сүвүрүп болбас, чүүгүн дээрге бижек баалының азы чайырны үреп болур. Ындыг саваларга изиг сугну куткаш изээн турган чуурга белен арлыр. Бижектерни болгаш сереэлерни баштай саазын-биле чодуп каапкаш чылыг сугга чуур. Аитатынмас апарган бижек, сереэлерни туйбуга азы алезинге дүрбүп турган чуурга эки. Оон соонда оларны изиг сугга чуп, арыг сугга чайгаш, кургады чодар. Сава чуур кижи резин хол хавын кедип алырга холга айыыл чок болур. Үр хирлиг турар савага хөй ыыраалар, тараканнар чыглыр, оларның хирн белен арылбас. Ынчангаш саваны чемненген соонда дораан чуурр чугула. Бир эвес өг-бүленин иштинде өкпе аарыг кижи бар болза, аваа тускай саванды ажыглаар херек. Ону ангы чуур болгаш тускай аржыыл-биле чодар. Ол ышкаш ижин тифиден, дизентериядан болгаш ескі-даа халдавырчыг аарыгларын аараан кижилерни эмнелгеже алгаш баргыже чедир олар бажыңынга түр чыдар таварылгалар болганда, ындыг кижилерниң чемненир савазын база-ла доп-дораан тускайлазары чугула.

Тыва областың санитар-чырыдыышкынын башкыы.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажын № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң оралакчызының, секретарының культура болгаш амыдырал кылдыгының 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, көдээ ажыл-агый иштики информация кылдыгының — 3 — 88, харыысалгалыг кылдыстериниң 3—68, чагаа кылдыгының база бухгалтериянның 3—65.

ТС—00507. Культура эргелелинин типографиязы

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилетингеен

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1957 ФЕВРАЛЬ 20 СРЕДА № 38 (3750)

Өртээ 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

Совет Эвилелиниң болгаш Болгарияның Улус Республиказының чазактар төлээлериниң аразында чугаалажыышкыннар (1 арын).

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунда (1 арын).

Россия Федерациязының тулугжуларының чөвүлел хуралы (1 арын).

БОЛХОЗТАРНЫҢ ОТЧЁТ-СОНГУЛДА ХУРАЛДАРЫ: А. Алексеев.— Экономиканың кол алырынче кичээнгейни улгаттырар (2 арын).

БИСТИҢ КАНДИДАТТАРЫВЫС: Татьяна Бичигеевна Данзынмаа (2 арын).

С. Комбуй-оол.— Овалыгның сыныында (2 арын).

Кандидаттар-биле сонгукчуларның ужуражыышкыннары (3 арын).

Часкы тарылгага чер-черде белетелдер (3 арын).

НОМЧУБЧУЛАРНЫҢ АЙТЫРЫГЛАРЫНГА ХАРЫЫЛАР: Араб улустар америк империализмниң кулу болбастар (3 арын).

Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүкке тайбыныы болгаш айыыл чок чорукту деткиир дугайында Совет чазактың саналдарын деткиири-биле КҮР-нүн чазаның делегелери (4 арын).

БНО-нуң Бол Ассамблеязының сессиязында (4 арын).

С. Шаячима.— Совет судтуң кижизиликчи ролю (4 арын).

Колхозчу тудугларга—четчир болгаш эки шынарлыг тудуг ыяжы

1956 чылда Хакас автономнуг область-биле социалистиг чарышка бирги чер дээш деңнесеттиштеен, областың чимдык районнары болгаш колхоздары тулуг талазы-биле улуг ажылды кылган. Чижээ, Тоожу районнуң колхоздары бүгү тулугларның планын дыка ажыр күүсеткени-биле СЭКП обкомунуң болгаш облкүүсекомнуң районнар аразынга шилчилир Кызыл тугун ол районга тывыскан. Чөөн-Хемчик районнуң «Искра» колхозу болгаш «Коммунизмче өрүк» колхозунуң тудуг бригадазы бүгү тулугларның планын дыка ажыр күүсеткилээш, колхозтар база бригадалар аразынга чарышка бирги черни эзлээннер. Ынчангаш СЭКП обкомунуң болгаш облкүүсекомнуң колхозтар, бригадалар аразынга шилчилир Кызыл туктарын бо мурнакчыларга тывыскан.

Ынчалза-даа оон-биле чергелештирип 1956 чылда областың колхозтарында тулуг планы ниитилеп-биле күүсетиннээн болгаш шиитпирлээр айтырыглар хөй арткан. Ам-даа кыш мун колхозчу өрегелер өглерде чурттавышаан, ниитиниң дыка хөй малы оон продуктулуун белиринге багай саңдарны чедирип турар эрги, куду шынарлыг кажаалар, а чамдык малдар кажаа-биле шуут хандыртынмаан. Оон ыңай бүдүрүлгениң болгаш культура-амыдыралың чугула тудугларын кылыры, колхозчу суурларны аян кижи чаагайжыдары негетинин гүрар.

Моон ужурунга 1957 чылда областың колхозтарынга тулуг талазы-биле улуг ажылар кылдынган турар ужурлуг. Ылангыя колхозчу өрегелерни чоокку бир-ийи чылларның иштинде бажыннар-биле бүрүн хандырар айтырыгны күүседи-рингге бо чыл шиитпирлиг ужур-дузалыг. Бо сорулгаларны колхоз бүрүүнге чедишкиннинг шиитпирлетиннери хамыктың мурнунда тулуг материалдарын ой-шаанда белеткеп алганынан кол хамаарлыр. Бистиң областың колхозтарынга амыы уеде кол тулуг материалы болуп турар тулуг ыяжын кышкы уеде белеткээри тазырычалыг.

Ынчалза-даа, бо чылын районнарны колхозтарында тулуг ыяжының бир-ийи чылдар

КОЛХОЗТАРНЫҢ ОТЧЁТ-СОҢГУЛДА ХУРАЛДАРЫ

Экономиканың кол адырынче кичээнгейни улгаттырар

Сут-Хөл районнуң «Сталинчы орук» колхозунуң отчет-соңгулдалыг хуралынга чыл отчедун дыннап, чугаалашкан.

1956 чылда колхоз ыныстыг бода малдың, хойнуң, хаванның баш санын өстүрериниң планын ажыр күүсеткен. Мал ажылының продуктулуу 1955 чылда турганындан алаан бедээн. 1955 чылда саар инек бүрүзүнден 420 кг сут алган болза 1956 чылда 720 кг болган. Ол ышкаш бир хойдан дүк кыргылдазы 1,4 кг турганындан 1,7 кг болган. Колхоз күрүнеге дужаар эштиг, суттуң болгаш дүктүң планнарын хуусаа бетинде ажыр күүсеткен. Мал ажылында мурнакчылар саны кинүдээн. Саанчылар Копеек, Хорлуу, Башнына, Чолдак-Кара олар боттарынга быжыглаан инектериниң бирээзиниден-не 800—900 кг суттуг саап алганнар. Хойжулар Самыя, Самдан олар хой бүрүзүнден 2 килограмм ажыг дүктү кыргып алганнар.

Колхозчу тараажылар МТС-тин механизаторлары-биле кады деннинг күш-ажылга өрткен чылын агаар-бойдустуң таарымчалыг эвес байдалы турза-даа багай эвес дужүүтү алган. Тараа культураларының гектар бүрүзүнүң ортумак дужүү 10 центнер болган. Колхоз күрүнеге тараа дужаарының планын ажыр күүсеткен.

Колхозтуң акша орулгазы 1955 чылда 480 мүн рубль турганындан 1956 чылда 767 мүн четкен. Колхоз бо чылын орулганы миллион чедир көвүдедир сорулганы салган.

Бар чеднишкиннер-биле чергелештир ажыл-агыйда улуг четпестерни хуралга демиглээн. Колхозтуң экономиказының кол адыры — мал ажылының хогжүлдезин баштаар чер кошкак удуртуп турарын колхозчулар шүүмчүлээн. Мал ажылында зоветеринарлыг хемчеглер багай чоруп турар. Малдың аарыгдан болгаш өске-даа чылдагааннардан өлүп хораары улуг. Ажыл-агый чылының дургузунда 600 ажыг баш улуг, бичи малдар хораан. Ону чижек-биле алырга, колхозка 60 мүн ажыг рубль түвүүт когарал болур. Мал өстүрериниң ниити планы күүсетинде-даа, саар инектер өстүрериниң планы күүсетинмээн.

Сут-Хөл МТС мал ажылынче кичээнгейни кошкак салып турар. Мал чемнери белеткээринче болгаш мал ажылынга механизастаашкынны чорудар талазы-биле колхозка практиктиг дуза чедирбейн турар. Колхозтуң болгаш МТС-тиң тускай өртемниглери малчыннар ортузунга хөвүр барып, ажылдың шаг-үезинин хөй кезиин кабинетке өрттирип турарлар. Чылгы болгаш куш ажылы артель баштаар чериниң кичээнгейинден барык-ла дашкаар турып турар деп эш Бичe-оол хомудан чугаалаан. Төрүүр дагаа бүрүзүнден чүгле 44 чуурга алган.

Колхозтуң бүгү акша орулгазының 74 хуузун берип турар мал ажылынга кичээнгейни кошкадырын канчап-даа талрышпас деп хуралга онзалан демиглээн. Мал ченнери белеткээр планын колхоз ыракта чедир күүсетпээн, малдың эки шынарыг кажааларын тутпаан. Малдың продуктулуун белидерде оон уксаалын экижидери чугула. Ынды турбуже 1956 чылта нарын дүктүг көшкарлар-биле хойларны тарып боозадырының планы күүсетинмээн.

Колхозтуң тулуг ажылында улуг четпестерни хуралга база демиглээн. Чуртталга бажыннарының, культура-амыралдың, будуруче тудугларының темпизи кончуг оожум болгаш шынары куду. Тудуг материалын четчири-биле белеткевейн турар. Өрткен чылын саман, туйбу будуреринин планы ыракта чедир күүсетинмээн. Кылдынган тудуглар маанга чогунан ажыглалга кирбейн турар. Тудуг бригадири эш Ургу-Назын ажылды эки организаставаан.

Районнуң херетлекчилер кооперациязы Сут-Хөл районнуң колхозтарында тулуг ажылын өргежок чугула материалдар-биле хандырбайн турар деп хуралдың киржикчилери хомудап чугаалааннар. Ынаргыы шил, шифер, цемент дээн ышкаш материалдар кончуг эвээш кээп турар. Автоприцептер тывылбайн турар.

Колхозтуң отчёт-соңгулдалыг хуралы 1957 чылда соңгулаларны чеднишкиниг күүседирин шиитпирге толкгай айытган, ынаргыы экономиканың кол адыры болур мал ажылынче кичээнгейни күштелдирерин колхоз баштаар чериндеп негээн.

Н. АЛЕКСЕЕВ.

Башкыларның политөөредилгези

Бай-Тайга районнуң «Тинелге» колхозунда чеди чыл школазының башкыларының агар-политика белгүү эки ажылдап турар. Ында 20 ажыг аныяк башкылар неделя санында доктаамал өөренип турарлар.

«База катап пролетариат диктатуразының дугайында», «СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң түннелдери», «Советкыдат кады кылган Декларация», «СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелиниң көдээ ажыл-агый ажылдакчыларынга Быйтырыы» деп темаларлыг беседаларны пропагандист Н. Эртине соолгу үеним иштинде чоруткан. Пропагандист болдуңу беседаларын областың, районнуң база колхозтуң амыралынга боттуг холбаштырып турар.

Дыннакчыларның хөй кезии лекцияларны кичээнгейлиг дыннап, боттары материалдарны номчуп, пропагандистин ажылынга дузалажып турарлар. Ынды дыннакчыларның санында башкылар С. Монгун-оолдуң, Е. Кучаковаными, Х. Раанын, Б. Бичелдейнин, С. Хээктин болгаш өскелернин-даа аттары хамааржыр.

Болгунуң дыннакчыларының улуг кезии агитаторлар. Олар хостуг шактарда болгаш дыштаныр хүннерде соңгукчулар ортузунга тайылбыр-массалыг ажылды чорудуп, партия организациязының политт-массалыг ажылынга боттуг дузалажып турарлар.

М. КЫЗЫЛ-ООЛ.

БИСТИНҢ Кандидаттарывыс

Татьяна Кичигенеевна Данзынмаа

Чаа-Хөл районнуң колхозтарынга сут саалдазының талазы-биле саанчылар аразында социалистиг чарыштың бирги черин өрткен 1956 чылда Сталин аттыг колхозтуң саанчызы Данзынмаа алган. Оон болдунга быжыглатынган болуп 10 инектериниң инек бүрүзүнден ортумаа-биле 1040 литр суттуг саап алган. Ол көргүзүг бир инектен сут саап алырының талазы-биле колхозтуң ортумак деннелиннден 478 литр, районнуудан 515 литр хөй болган.

— Түннелдер үүге ылгалдыг болуп турарлы? Одар-белчиири-даа, ижип турар суу-даа дөмей, чаңгыс аай уксаалыг чурт инектериниң берип турар суды Чаа-Хөлде чүге ылгалдыг болуп турарыл — деп «Шынның» корреспондентизинин айтырыынга эш Данзынмааның харыылааны болза:

— Мал күштүг, семис болган тудум-на оон продуктулуу улам бедик турар дээрзи кымга-даа билдингир. Ынчалза-даа малдың ажаалгазын, оон чиир чемин, өдек кажаазын чогуур негелдеге чедир таарыштыр тургузары эргежок чугула. Мал чеми чежемейнин-даа хөй болза ону тотчеглээр, план чок чарыгдаар болза чедип алза чогуур көргүзүглерни хандырып шыдавас. Бистиң дыка хөй малчыннарывыс кажан мал күштүг, семис үеде мал чемин тотчеглеп турарлар, инектериниң күжү арып турда чем чоорту эвээжеп кел чыдар, мал улам дорейтап, мырынай арып баксыраап келгенде мал чемин үзүп турарлар. Ынды таварымгаларда инектен хөй сут саап алыр дугайын бодаан-даа херээ чок. Ону болгурбас төлөде кол чүве болза мал ажылының тускай өртемниглериниң киржилгези-биле бар мал чеминиң ниити курлавырын санап тургаш тургускан рационну шынгыы барымдаалаары, ченнери планныг чарыгдаары болур. Бодумнуң ажылымга ол чуруму шынгыы удуртулга болдуруп турар мен.

Моон мурнунда чылларда инектериниң ажаалгазын саанчылар барык-ла хырылавайн турган чоруктар ам бисте узуткатынган. Мурнунда фермаларга инек кажаының иштин аштаар, инектерин чемгерер, суттарар тускай кижилер турган чоруқ суттуң бот-үнезин улгаттырып турган болгаш саанчыларның харыысалгазын белгилейн турган. Ол артык штаттарны кызырган сөөлүнде бо бүгүнү чүгле саанчылар боттары харыылаар болу берген. Ам саанчы бүрүзү чүгле саптан сүдүнүн көрүп олурар чоруктан, сут саалдазын бүгү хемчеглер-биле белдириниң айтырыынче шилчээн. Ынчалза-даа бисте чамдык саанчылар боттарының саап турар инектериниң ажаалгазынче чогуур кичээнгей салбайн турарлар. Оон түннелинде сут саалдазы ниитизи-биле бисте чавыс болуп турар — деп, эш Данзынмаа чугаалап турар.

Оон ангыда мал ченнерин четчир санныы-биле чогуур үезинде эки шынарлыг белеткеп албас, сан сүрүп эренгейлээр чоруктуң ажыл-агыйга хоралыы эш Данзынмаа база хомудап чугаалаан. Чүл дээрге өрткен чылын колхозка кукурузаны тарырында болгаш чайгы үеде ажаарылга, күзүн кезии силостаарынга дыка хөй куш-хуниери чарыгдатынган. Белеткетинген силос сан талазы-биле хөй-даа болза шынары тергиин багай болган. Салганының багындан силостуң хөй нуруузу ажыглалга кирбес кылдыр прий берген, оон артканы карарып дүлүй берген. Ол үрелген силосту инектерге чидиртирге сут немежирден түржүк суду кудулап, харын-даа инектер аарып турар чүүлдер бар. Бо чылын ниити чем курлавырларының чедишпези-биле саар инектериниң суду соолгу үеде колхозта кызырлып турар болу берген. Оон ангыда ферма инек эмин ыжар аарыг база бар, бо дугайында саанчыларның негелдезин колхозтуң баштаар черге-даа, МТС-тин кол специалистери-даа чугулага көрбейн турар.

Ынчангаш чүгле Сталин аттыг колхозтуң эвес, харын Чаа-Хөл районнуң бүгү колхозтарының сут бараан фермаларында инектериниң суткүр чоруун белидер дээш, малды хүрлыш ажырары дээш колхозтар даргалары, МТС директору эш В. Стихарев, СЭКП Чаа-Хөл райкомунуң МТС зоназының талазы-биле секретары эш М. Удуроол чоокку үеде шиитпирлиг хемчеглерни алыры чугула болуп турар.

Татьяна Кичигенеевна Данзынмаанны Сталин аттыг колхозтуң сут-бараан фермазының ажылдакчыларының коллективинин хуралынган ажылчы чоннарның депутаттарының Чаа-Хөл район Советинин депутадының кандидадынга район Советинге соңгулдалар талазы-биле Үрбүннүң № 16 соңгулда округундан бир үн-биле депшиткеннер.

— Татьяна Данзынмаа чүгле сут-бараан фермазының ажылдакчыларының эвес, харын бүгү колхозчуларның хүндүткелин болдунга чаалап алган, төлептиг үлегер чижээн бүгү ниитиге көргүзүп турар, ынчангаш ол болдунуң бедик хүндүүг хүлээлгезин алдарлыг күүседип шыдаар — деп, ферма ажылдакчылары чангыс үн-биле чугаалап турарлар.

(«Шынның» тускай корреспондентизи.)

Башкывыс депутатка кандидат

Бистин Шагаан-Арыг № 2 ортумак школаза төрээн дыл башкызы Акыс Ашаколовна Оюнну район Советинин депутадынга кандидат кылдыр депшиткен. Акыс Ашаколовна 1930 чылда Бызыл районнуң Эөрбек сумузунга ядыы өг-бүледен төрүүнген.

1949 чылда Бызылдың тыва ортумак школазын дооскаш, ол-на чылын Абаканның башкы институтунга өөренип кирген. 1951 чылда ук институтту дооскаш, бистин школавыска ажылдап эгелээн.

Акыс Ашаколовна ажылдап келгениниң дургузунда болдунуң билиин бистерге, школачыларга долузу-биле бээр дээш эн-не кызымаккай ажылдап турар. Бистин школа коллективи башкынын эки ажылын үнелеп көргеш, район Советинин депутадынга кандидатка ону депшиткен. Соңгукчуларның улуг идегелин ол шынзыктырып шыдаар.

Т. КУНЗЕН-ООЛ.

ЧАНГЫС ТАЛАЛАВАЗА ЭКИ

Областың национал театрынын артистеринге барыын талакы районнарже оюн көргүзүп чоруурун чанчыл апартан. Ынчалза-даа олар Бии-Хем районга келбейн турар. Ынчангаш районнуң чону соолгу каш чылдарнын иштинде артистернин оюнун көөр арга чок болуп келген.

Районнуң колхозчулары, механизаторлары эргим артистернин чоокку үеде келирин күзеп турар.

Т. СЕМИС-ООЛ.

ОВААЛЫГНЫҢ СЫНЫНДА

I.

Аингатының Оваалыг сынының эдээн үзүп-үзүп дыттар, чоорту шиитпейин үнгүлээн шивилер болгаш пөштер ногаан-ала кылдыр каастаан. А чогум бедик бажында чаңгыс-аай чөгүр-ногаан будуктарлыг пөштер топтуу кончуг олургулаар.

Бойдустуң ол кайгамчык чурумалын ылавылап турарга, боду чаатынмаан, а кандыг-ла бир уран-шевер холлар силип кылып каан чүве дег көстүп келир.

Ол сындан хап бады келген хемчештиң унун дургаар кандыг үнүштер кааставаан дээр: кызылкат, инеккараа, коркат дээн ышкаш кат-чимистерден ангыда янзы-бүрү үнүштер чаржалашкан.

Өрткен чылларда шаг орайтап, күзүүнү келгенде каттап, тооруктап чиир дээш иштиктеп келген хайыраканнарның турган ыштарга «чалчаан» даажы, кат чыгган кижилериниң сагыш-сеткилди хайныктырып келир ырлары, арай соолдедир диничилериниң дүүргелериниң аъргага чаңгылаптан даажы, ыышы сооктуң өртенга чыварында чайын курлап хөөн алганы тооруун дилээн кээргеннериниң каргыраш, кургамзыг үниери, ында-хаая аърга дүвүнден дыннаалын кээр аштаан бартынын улаан үнү Оваалыг сынының болгаш Даштыг-Кызыл өзениниң ыржымын үреп чорган.

Оваалыг аъргазының база Даштыг-Кызыл өзениниң амыралы өрткен чылдың ноябрьдан бээр онза өскерилген. Шырыш үнүштүг, чайык чара каккан хоргалардыг, ламырак кара суглуг, ол-бо талаалрынче кешкилээн кодан элик кокпалардыг өзениң ору бажынга чедир автомашинаның каалама ору шойлу берген. Ону аштап кылырынга чеже күш үнээн дээр... Аштатынган машина ору Бичe-Аингатыже ажар мойналыкта барып доктаанган. Ында 30 кижи чурттаар баракты, чуртталганын беш бажыннарын болгаш машина, трактор тургузар гаражты тудуп турган.

Ол — Барымын-Хемчик районнуң «Комсомол 30 чылы» колхозунуң Оваалыгда тудуг материалы белеткеп турар бригадазының турлаа-дыр.

Ында чүгле машина ору, гараж болгаш чуртталга бажыннары черниң шырайын аян кирип турар эвес, тудуг материалын белеткээн колхозчуларның өөрүшкүүг ырлары, хайныышкынныг ажылы амыдыралдың бир-ле чаа хевирин кирип турар.

II.

Дүштеки чем.

Тайгада ыяш белеткекчилериниң турлаанга колхозтуң автомашиназы чедип келгеш. Чолаачы Хомушку-биле кады келген тудуг бригадазының учетчиги дүштеки чем үезинде дыштанып олурган колхозчуларны дувреливиткен.

— Хаван фермазының олар ыяшы доостур чеде берген. Ыяштап албышаан, орук аай бригадир Өлчейни ыыр дээш машина чедип келген. Ийи кижи машиназа кургаг чудуктардан чүдүре кааптыцарам — деп учетчик чугаалаан.

— Ажыл бо хире ыыг түлүк турда, даргавысты чүге хереглеп турары ол ирги? — деп тудугжулар сонуургаан.

Чолаачы оон-биле кады келген херектин ужурун билир кижилерни мурнай каапты:

— Кежээкинин беш шакта колхоз конторазынга партиянын бүгү кежигүннериниң хуралы болур чүве дээн ышкаш болду.

— Тудуг материалын сөөртүр дугайында ам-на шиитпир үндүрер дээн-дир аа — дээш, кижи ортузу эрте берген ашак бичин дилиндек саазынга кээшпе ораай берди.

— Бригадир чарны дыннап алган кижи боор-ийин он. Даарта кылыр ажылдарны бөгүн биске хуваап бергеш, шанактанып алгаш, колхоз төвүнче хапты — деп, Бек дыннаалы каапты.

Тудуг материалын мынчага чедир сөөртпейн турарының чылдагааны үүе чүвел, колхоз баштаар чери бо дугайында чоп мырынай сагыш салбаставаны, транспорт чок бе даарге, үш автомашина бар-дыр, бо даштыы машинаның кузовун-даа ап каапкаш тургузупса, бичин-даа болза дөгүдүп-ле турар болгай дижип, ыяш белеткекчилери учетчик Аракчаны девидеди-ле бердилер.

— Силериниң негеп турарынар шын. Дүүн моон бадарымда бригадир-биле дугурушкаш, тудуг материалын кажаадан сөөртүрүн, кандыг-кандыг транспорт-биле бисти хандырарын билип алгаш, келип болган кижи мен. Ол айтырыгларымны дугуржуп алдым — дээш, ак демир таваакта эттиг быдаазын аартай берди.

— Сөөртүлгени эгелээр болза биске эки-дир, ам чудуктарны чонар ак чер чок болган-дыр. Келген чудуктарны чонгаш, овааланы берген бедик ыяштар кырынче үндүрери айыылдыг болгаш берге-дир — деп ыяш чонар звенонуң удуртукчузу Содунам шала хомулаксай аарак чугаалады.

Безек када кым-даа ыыттавайн, таваактарда куткулаан быдааларын шөлүредир аартаан олурганнар. Хлебти быжырганы, мунну белеткээни Бызыл-Мажалык суурунуң хлеб быжыргар черинин быжыргаан хлебинден, столоваязының мунунден артык амданныг болгаш хоолулуг.

III.

Шупту чемненип дооскан. Хостуг шак.

Думчуунуң кыры сүвүрлү берген, ол талакы чаагының бажы кара-көк апаргаан демги-ле чугаакыр, негелделиг ашак шыдыраа тудуп алган:

— Арынны ыяш шавылапкан, кончуг-ла анчыг чүве-дир — деп эргежсунгазындан арынын чачап барганын тайылбырлаан, — кымнын-биле бичe када кажуптейн — дээш олурганнарны долгандыр көрдү. Аракчаа турган:

— Бээр сал, акым, каш көштен оол содунга олуртуп каайн — диди.

Чамдыктары даалыы ойнай бердилер. Ашактың артында турган оолдар:

— Караан кестүр эвес: оолдарындаа эгелээш ферзенге чедир шуптузун каап бериптер ышкажынгай — дижип, демгизиндеп оюн эреп турдулар.

Оолдарның бирээзи тура:

— Шынын-на чугааладнар, каш көжүп чораан-на «хайыран оглумну», «сойт, ферзем туттура берди», «тергемни чаз шалапты» деп эгелээр болгай бо. Уттурып алгаш, ынчап хомулап, улаарап, үйгузуп улуас дээн-дир ийин бо — деп, баштайгыларының аяны-биле ашактан база оюн эрей берди.

Оюн эгелээн.

Ашак-даа алаан каш көштү ыыт чок, топтуу сургей ойнап олур. Удаткан чок-ла, «оглум чоруй баарды», «бо аттын кежээлеп турарын» деп химиренип-ле эгеледи.

— Ол-ла болгай, ойнава диведим бе — деп, Бек база ашакты кыжырып кагды.

— Шыванганча маанай херек, шылыраага ша херек. Ша-ша! — деп, Аракчаадаа кежээлеп-ле үнүү.

— Халак-халак! Черле кончуг иштиктеп кирип олурар аът болду. Ферземни чара шалап алгаш баарды — деп ашактын хомудаан алгызы дыннаалы. Долганган улус: — Ол-ла болгай, ойнава диливис чоп, ферзе чокка ойнаан херээ чүү боор — дижип кагдылар.

— Эки шыдыраачыга ферзе херек чок, эккер ыт ээзи чокта ан тудар чоор. Ферземни моон оюну үнаун дээш халаска каап берди-ийин, оолдар — деп, ашак аргачадаарда баштактанып кагды.

Демги оолдар ашакты кээргей бергеш ол ийикпе, «тевени көш», «терге-биле шала», «кыдыкы оолду ит» дижип, болчуп эгеледи.

Деннинг күш тиилетирбес. Ынчалза-даа бо удаада ыныг эвес болду. Эгезинде багай ойнапканы-биле ашак болгаш оон болушканнары уттурупкан.

IV.

Чолаачы машинаазынга ыяшты чүдүгеш, колхоз төвүнче хапкан.

Ажылдың чаа хуваалдазы эгелээн.

— Кезикчилер чеди кижи болгай. 6 метрни кезерин сонсадыр, 5 кижи 4 метр чудуктар кезер, арткан ийизи шет кезер деп учетчик чугаалады.

— Багай ыяш черле кеспенер, оолдарым. Өрткен чылын «Ленин орду» колхозиштн хос, ыргак-дагыр хөй ыяш белеткеп алгаш, когаралга дужуп, тудуг планын күүсетпейн барганын каш удаа дыннаан болгай бис — деп, демги ашак оолдарынга чагып кагды.

Ыяш кезикчилери «Седин-Дамбаның чугаазы шын» дишкеш, ажылдап чоруптулар. Улуг повар Оюнгукпай, дузалакчызы Салбак олар улустуң чем ишкен аяктаваан чуп, кежээки чемни белеткээрбиле хар эргиилп эгелей бердилер.

Кежээкинин 6 шакта ээзиге янзы-бүрү ажылдар кылып турган колхозчулар ажылын дооскаш, турлаанга чыгып келдилер.

Ол келгеш, «Родина» деп радиоприемникти ойнаткаш турушкарлар.

V.

Тудуг бригадазы ажылдап кирген хүнүнден эгелээш, 768 кубометр ыяшты, азы 5376 чудуктарны чүгле машинага чүдүрер кылдыр чонуп белеткээн.

Бригадада мурнакчыларның саны хүн үнген тудум-на өзүп турар. Сөөртүлге звенозу хүнде 25 кубометр ыяшты сөөртүп тургаш, доктаамал 30 кубометрни сөөртүп турарлар. Сөөртүкчүлерден Арзылап, Буу олар хүнде 5 кубометр чудукту ажык черже үндүрер нормалыг тургаш, 8 кубометр чедир күүседип турарлар.

Сөөртүкчүлерни социалистиг чарышка кыйгырган ыяш чонар звено олардан дужак чок ажылдап, дужүрген ыяшты бүрүү-биле эки шынарлыг чонуп турар. Ыяш чонар звенода Борташ, Намчак, Сенди олар социалистиг чарыштың мурнакчылары болуп турарлар.

Бригаданың мурнунга чаа хевириин күш-ажылчы сорулгалары салынган. Март 3-те болур чер-чер Советтериниге соңгулдалар хүнүн таварыштыр сес кыыштагларга чуртталга бажыннарының ыяжын сөөртүшаан, тудуун доозар болгаш белеткезе чогуур 2700 кубометр тудуг материалын бүрүн белеткеп, тудуг шөлүнче сөөртүрүн бригаданың киржикчилери хүлээнип алганнар.

Олар ыныг омак-хоглуг, чаңгыс-аай ап-сеткиллиг болганга боттарының мурнунда салган сорулгазы берге-даа болза, аларлыы-биле күүседир дээрзи кымга-даа билдингир.

Тудуг бригадазының ыяш белеткекчилери колхоз баштаар черниге болган районнуң культура киллизинге хомудалыы илереткени: — Өрткен чылын тудуг материалының белеткелинин үезинде кинону эвээш-даа болза көрүп турган бис. Бо чылын кино көргүзүү оон-даа артык экижир боор дээш кино аппарады тургузуп ажылдаар өрээлди кылып алган бис. Ам оон ажылын көрбейн тур бис — дээш, барагының ужунда улаштыр тутпан бичин бажынны көргүстүлер.

Районнуң культура киллизинде эш Монгуш-оол ажылын ол хире чүүл чүүл участогунче кичээнгей салбайн турары шын эвес.

С. КОМБУЙ-ООЛ,
«Шынның» корреспондентизи.

Солун тема

Чоокта чаа СЭКП-нин Улуг-Хем райкомунга көдээ ажыл-агыйның тускай өртемниглериниң, колхозтар даргаларычың болгаш бухгалтерлериниң экономистиг семинары болуп өрткен.

Бир дугаарында «Куш-ажылдың хостуу» колхозтуң даргазы эш Глотов лекция номчаан, колхозчуларга ай санында аванс тыпсыышкынын, ону бодунуң колхозунга канчаар практикалаанын чугаалаан. Колхоз 1957 чылдың чангыс янгарьда безин 30 мүн чыгам рубльдин хөрентизин авансыга үндүрген. Куш-ажылдың немелде төлевириниң системазын болгаш ону боттандырып турарының дугайын эш Глотов база чугаалаан. Хөй-хөй колхозчулар немелде төлевирге эктти, дүктү, суттуг болгаш тараанны, а чамдык колхозчулар чыл түннелинде дириг малды-даа ап турар.

Оон түннелинде колхозчуларнын куш-ажылчы идепкейи бедээн. Оларның 90—95 хуузу хүн-бүрү ажылга үнүп турар. Колхозчуларга ай санында аванс тыпсырынга колхозта бар турар бүгү арталарны, иштики курлавырларны канчаар ажыглап турарын ол тодаргай чугаалаан.

Лекцияның соонда Жданов аттыг колхозтуң даргазы Мөмбей-оол, Сталин аттыг колхозтуң даргазы Сагаяков, Ленин аттыг колхозтуң даргазы Кончук, Калинин аттыг колхозтуң даргазы Бануу болгаш өскелер-даа боттарының ажыл дужүлгазын чугаалааннар.

Чамдык бижилерден ай санының авансынга акша-хөренги четпезинге хомудап турганнар. Оон чылдагааны тараа культураларының дужүлүүнүн эвээжинде болгаш мал чеми тараалар тыптынарынга, хөлезилиг ажылчыннарның шүүделинге хөй чарыгдаларны үндүрүп турарында.

Семинарның түннелинде келген. Чамдык колхозтар, чижээ, Жданов аттыг, Калинин аттыг, «СЭКП-нин XIX съезизи» колхозтарга ай санында аванс тыпсып болурунуң бар арталарын багай ажыглап турар. Олар шанак, терге, дуга дээн ышкаш чүүлдерни боттарының күжү-биле кылып алырының арталары турда-ла өске кижилер хөлезилеп, аажок хөй акша-хөренги үндүрүп турарлар.

Саналдарның соолгуне СЭКП райкомунун секретары эш Шырап болдунуп чугаазынга СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң болгаш Коммунистиг партияның, Совет чазактың көдээ ажыл-агыйның бүгү ажылдакчыларынга Быйтырыын база катап хынамчалыг өөренкиги активке сүмелээн.

Н. ТЮНДЕШЕВ.

Агитация ажылы экижээн

Чөөн-Хемчик районнуң Сталин аттыг колхозунда партия организациязы соңгукчулар ортузунга масса-политиктиг ажылды эки турган. Ында 20 хире агитаторлар боттарының участоктарынга үргүлчү барып, соңгукчулар ортузунга тайылбыр-массалыг ажылды калбартып турарлар. Оларның аразында зоотехник К. Дамба, башкылар М. Овус, Санты-Бадыраа, Балы-Белек ышкаш чоннуң хүндүткелин ажыглап турар дуржулгалыг агитаторлар хөй.

Партия организациязы агитаторларның хуралын үш удаа чыылыргаш, өлөөн хөй эштерин информацияларын дыннап база оларга сургаалданы берип келген.

Чоннуң ортузунга тэйылбыр-массалыг ажылды калбартырынга комсомолчулар база идепкейлиг киржип турарлар. Хайыракан школазының өөренкичилери 20 ажыг комсомолчулар соңгукчуларның чуртталгазының ааны-биле номчулгаларны доктаамал чорудуп турар. Ында аныяктарның бот-тывынгыр уран-чүүл белгүүнүн киржикчилери Дамдынның удуртулгазы-биле боттарының белеткээн концерттерин соңгукчуларга үш удаа көргүскеннер.

Ол колхозта агитация ажылының төвү — агитпункт хүн-бүрү ажылдап турар. Анаа «Тыванын бойдус байлыктары», «Совет соңгулда системазы», «Совет түннелинде» деп лекцияларны соңгукчулар дыннааннар. Агитпунктуга агитаторлар үргүлү дежурныйлап, соңгукчулар-биле политбеседаларны чорудуп келген.

Агитаторлар ам чер-чер Советтериниң соңгулдаларынга депутаттарның кандидаттары дээш агитация ажылын улам күштелдирип, ССРЭ-нин Дээди Советинин алдыгы сессиязының шиитпирлерин соңгукчуларга таныштырар ажылды калбартып турарлар.

М. ХУРАГАН-ООЛ.

Бедиткен хүлээлге

Бызыл районнуң Сталин аттыг көдээ ажыл-агый артелинин 5 кижи составтыг быжанчылар звенозу ясли тудуунуң материалын чонуп эгелээн болгаш олар чер-чер Советтериниге соңгулдалар хүнүнге чедир ханазын доозарын хүлээнгеннер.

Быжанчылар Белекпен, Тагалан, Эник-оол болгаш Торжан олар ыяш сөөртүкчүлерни социалистиг чарышка кыйгырганнар.

Колхозтуң чазаныкчызы Бичe-оол бир шанакты үш ажыл хүнүнде кылыр турган ийи ажыл хүнүнде кылып турар. Бичe-оол колхозчуларны нарын чүүлдер кылырынга өөредип турар. Оон өөренкичизи комсомолчу Эник-оол ам эжик, рама, стол болгаш шанакты кылып турар апарган.

Т. ТАНЗЫ-БЕЛЕК.

Кандидаттар-биле соңгукчуларның ужуражыышкыннары

Область Советинге депутаттың кандидаты Татьяна Степановна Лопатина-биле № 8 соңгулда округунуң соңгукчуларының ужуражыышкыны февраль 15-те Облпотребсоюз клубунга болган. Ужуражыышкын мурнунда облсовпартшколаның дыннакчызы эш Воробьев соңгукчуларга делегей байдалының дугайында лекция кылган.

Эш Лопатина чүве чугаалаан соонда соңгукчулар депутаттың кандидатынга чагыын, сүмезин берип чүве чугаалаанар. Ол ышкаш санал берген чамдык соңгукчулар аш-чем комбинатының чамдык бызырып турары хлебтериин болгаш ескеда чемнериин шынарының кудуруп илереткеш, эш Лопатина ук будурулгеде ажылдап турар ижи болганда ындыг четпестерни болдурбас дээш хемчег алырын анаа сүмелээннер.

Хуралга соңгукчулар Лама, Шамина, Шишков болгаш ескелер-даа санал берген. Ужуражылга соонда Облпотребсоюз ажылдакчыларының аныяктарның Бүгү-эвилел фестивалынга белеткеп тургусканы коончуг солун концерти болган.

С. МОНГУШ.

• • •

Ажылчы чоннар депутаттарының Тыва область Советиниң депутатынга кандидат эш Олег Барламович Саган-оол-биле болгаш Кызыл хоорай Советиниң депутаттарынга кандидаттар эштер Анна Андреевна Юдина, Василий Александрович Плутаев болгаш Валентина Алексеевна Гневышева-биле соңгукчуларның ужуражыышкыннары чоокта чаа Кызылның № 18 агитпунктузунга болуп эрткилээн.

СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң доктаалдары болгаш СССРЭ-ниң Дээди Советиниң алдыгы сессиясының шиитпирлерин амыдырала чедиишкинниг боттандырарынче угланган хемчеглерни ажылчы чоннарның ортузунга ап чоруларын ужуражыышкыннарга чүве чугаалаан соңгукчулар боттарының кандидаттарынга тодаргай чагаанар.

Чамдык чер-чер Советтериниң, ылангыя Кызыл хоорай Советиниң күүскомунуң ажылында бар четпестерни кандидаттар болгаш чүве чугаалаан соңгукчулар демдеглеп, бар четпестерни шиитпирлиг илередириниң база увуткаларының эргежок чугулазын айытканнар.

О. ОПЕЕН.

• • •

Ажылчы чоннар депутаттарының Тыва область Советиниң депутатынга кандидат кылыр Бызыл-Чыраанын № 45 соңгулда округунуң талазы-биле депшитирген эш Константин Ензакович Хаян-оол-биле соңгукчуларның ужуражыышкыны Чөөн-Хемчик районда Ленин аттыг колхозтуң төвүнде болгаш.

Эш К. Е. Хаян-оол 1954 чылда Кызылдың көлөө ажыл-агый техникумунуң агрономия курзун өөренип доосканы, Чөөн-Хемчикте Ленин аттыг колхозка агрономнаан ажылдап эгелээн. Колхозтуң чер ажылының дүжүттүүн белдери дээш эш Хаян-оол бо аразында эвээш эвес ажылларны кылганын соңгукчулар ол ужуражыышкынга демдеглевишаан, моон соңгаар чер ажылының культуразын белдери дээш болдуңу бүгү билиглерин, күштери, аргаларын бөрүн болдуңу кандидатынга чагаанар.

Соңгукчуларның улуг ыдегели дээш кандидат эш Хаян-оол өөрүп четиргенин сеткилиниң ханызындан оларга илертейлээн болгаш соңгукчуларның чагыларын эчизинге чедир күүсеткир дээш бүгү күжүн, билиглерин харам чокка бөрүн чугаалаан.

Ол ужуражыышкынның соонда бөттүвүүгүр уран-чүүл белгүмүүн концертти болган.

О. ЧАШ-ООЛ.

• • •

Тыва область Советиниң депутатынын кандидатынга Нарынның № 100 соңгулда округунуң талазы-биле депшитирген эш Михаил Балчыевич Шойжун-биле соңгукчуларның ужуражыышкыны болган.

Эш Шойжун болза, Эрзин районнуң «Коммунизмче орук» колхозунуң дарганының 1954 чылдың эгелинден бөөр амга чедир ажылдап турар. Ол бо аразында колхозтуң ажыл-агыйын хөгжүдер дээш биче эвес чүүлдерни кылганын ужуражыышкынга чүве чугаалаанар айытканы. Анчы үеде колхозтуң орулгазы миллион рубль ашкан.

1957 чылда колхозчу ажыл-ишчилериң мурнунда улуг сорулгалар турун турар, ол сорулгаларны чедиишкинниг шиитпирлөөрүн ханыраарынче угланган бүгү-де хемчеглерни ап чоруларын депутатка кандидат эш Шойжун хүлээнип чугаалаан болгаш соңгукчуларның тодаргай чагыларын хүлээп алган.

С. БАНЧЫК.

• • •

Ажылчы чоннар депутаттарының чер-чер Советтериниң депутаттарынга депшитирген кандидаттар-биле соңгукчуларның ужуражыышкыннары Сүт-Хөл районда хайнылыгыннаг чорун турар.

Сүт-Аксының № 70 соңгулда округунуң талазы-биле область Советиниң депутатынга кандидат эш Николай Васильевич Сизых-биле соңгукчуларның ужуражыышкыны чоокта чаа Сүт-Хөл районнуң Культура бажынынга болган. Депутатка кандидат—кижи эмчизи эш Сизых болза, ажылчы чоннарның кадыын камгалаар дээш хөй чүүлдерни кылганын ужуражыышкынга чүве чугаалаанар демдеглээн болгаш моон соңгаар ажылчы чоннарның кадыын камгалаар талазы-биле улам эрестиг ажылдарын кандидатка чагаанар.

О. КУМАЯК.

• • •

Тыва область Советиниң депутатынга кандидат кылыр Хандагайтының № 61 соңгулда округунуң талазы-биле депшитирген эш Севил Сүрүновна Доруг-оол биле соңгукчуларның ужуражыышкыны Өвүр районнуң Культура бажынынга болган.

— Эштер соңгукчулар! Мени область Советиниң депутатынын кандидатынга силерниң депшитиилериңерге сеткилимнин алызындан силерге өөрүп четирдим. Силерниң маңаа менээ берген тодаргай чагыларынарны хүлээп алдым. Эргим соңгукчуларның берген чагыларын амыдырала күүсеткир дээш бүгү күжүмү, аргаларымны харам чокка бөөр мен, — деп эш Доруг-оол чугаалаан.

С. ЕНДАН.

Баку. Орджоникидзевский районнуң Культура ордузунга күш-ажылдың хоочун кижилери үргүлчү кээп турарлар. Оларга дыштаныр түскай өрээлдер белеткээн. Аңаа нефть ажылдакчылары, үлетпүр бүдүрүлгелериниң ажылчыннары чоруп турарлар болгаш ескелер-даа ужуражып турарлар.

Пенсионерлер Культура ордузунуң ажылынга хандыкшылдыы-биле киржип турарлар. Олар пенсионерлериниң чөвүлелин тургусканнар. Ол чөвүлел кежээлер, экскурсиялар, лекциялар болгаш ескеда хемчеглер организастаарынга өргүнүн бөлүп чериге дузалажып турар. Күш-ажылдың хоочун кижилери аныяктар-биле беседаларны чорудуп турарлар.

Коммунал конторазының тудугжузу чоруан, пенсионерлериниң чөвүлелиниң кежигүнү Н. Н. Москоков Бүрүне пенсияларының дугайында Хоойлуну парлаанының соонда ескеда хоочун будурулгечилер-биле кады консультациялараны чорударынга болгаш документилерни кылырынга Орджоникидзевский районнуң социал хандырылга кылдызынге улуг дузаламчыны көргүскен. Ол ам ындыг айтырыг талазы-биле ажылчы чоннарга үргүлчү консультация берип турар.

Чурунта: Н. Н. Москоков пенсионерлер-биле чугаалажып олур.

Фото **Г. Мочейкистин.** СЭТА-ның фотохрониказы.

КОЛХОЗЧУ ДАРГАН

Ооржак Санаа Барыын-Хемчик районнуң «Совет Тываның 5 чылы» колхозунуң дарганы. Дарганнаар ажыл-хүлээлгезин алды чыл дургузунда ол эки күүселин келгеп. Часкы тарылгага белеткелиг ужуражыры-биле 27 илиирлерни, 4 аңдазынны септээн, соңгулдалар хүнүнге чедир ам-даа 23 илиирлерни ол бүрүн септеп дооскан турар.

Колхозка киргеп соонда оон амыдыралынга улуг өскерилишкин болган. Өттө чурттап турганындан чурттарга бажынынга ол чедингениниң бөөр 6 чыл болган. Оон 4 ургулары школала өөренип турар, ургуларының өөренирингe таарымчалыг байдал тургустунган. Ооржак Санааның өг-бүлези картофель, ногаа өстүрериңе улуг күүсеткен, 1951 чылдан бөөр ногаа культураларын тарып өстүрүп келген, ол чорук колхозчунуң өг-бүлезинин амыдыралынга улуг ажык-дузалыг болган. Эрткен чылдың күзүнүнде 50 шоолай картофельди ол казып, алзын хөй тараан кылбышты ажаап алган.

Эрткен чылдың декабрьда оон бажынында радио киртинген, Москваның, Кызылдың болгаш чурттун өске-даа хоорайларының дамчыдылгазын ол, оон өг-бүлезинин кежигүннери хүнүн-не дыннап турар. Ам удавас дарганның бажынынга электри чырыткызы база киртинер. Мынаар байдал дарганның моон соңгаар эки ажылдаарынга таарымчалыг болуп турар. 1956 чылда 450 күш-хүнүн ол ажылдаан, бир эвес өг-бүлезинин ажылдап алганын аңаа немей санаар болза, бир муң ажыг күш-хүнү болуп турар.

С. КОМБУЙ-ООЛ.

Колхозтуң хой фермазында

СЭКП Төп Комитединиң декабрь Пленумунуң шиитпирлерин танышкаш алган хүлээлгелерни, Өвүр районда «Кызыл туг» колхозтуң малчыннары чедиишкинниг күүсеп турар. Белеткетинген мал чемнерин камнаг чарыгдаар, одарны чөп ажыглаар айтырыг багай эвес тургустунган, амгы үеде колхозтуң 6390 ажыг хой кодан аайы-биле туг бүрү кыштагларында хүр чыл ажып турар.

Кыштаглар септээр, аңаа чаа кажаалар немей тудар талазы-биле эрткен чылын таазын ажылдар чорутунган. Азырал, немелде чемнер негетинген хойларга, ылангыя чаа малга бөөрн-биле 38 тонна көк сигеннер болгаш 200 кг суда кыштаглар курлатынган.

Амгы үеде хой кидин-не оолдап эгелээн, оларның хураганнары менди алдынып турар. Чижээ, Даваның хоюндан 147, Найдыңыныңдан 151, Артыйнынындан 75, Шагырынындан 114 хураганнар төрүүнген. Колхоз баштаар чери, зооветеринария ажылдакчылары кышкы мал ажылынче чугула кичээнгейни салып турар.

Д. КАРМА.

Часкы тарылгага чер-черде белеткелдер

Эрзин районнуң «Коммунизмче орук» колхозу тараа культураларының үрезинин белеткеп алган, оон иштинде кол культура—кызыгтастың үрезини 23 тонна, а арбайның — 41 тонна ажыг. Кукурузаның болгаш ногаа культураларының чок үрезиннерни тып алырының хемчеглерни ап турар.

Часкы тарылга келирге, ажылдап кириптерингe хову бригадазы белен. Тырттар күжүн таарыштырып, чепсек-херекселни септеп алган. Тараа шөлүн кажаалаарынга хереглээр ыяш белеткээр түскай звенону тургускан. Ук звено 6 муң чинге ыяшты белеткээр планныг тургаш, ам 5000-ну белеткеп алган.

Хөндейде бир звено хову турааңга улуг тараа склады болгаш тараажылар чурттаар барак туларынга хереглээр тудуг ыяжын белеткеп турар. Звено 450 чулукту белеткеп, тудуг шөлүнче сөөртүп алган.

Колхозта ногаа өстүрер үш чылыткылыг черлерни белеткеп турар. Ногааларны элээн улгаткыже өстүрер 3 муң саважыгаштарны кылып эгелээн.

Б. САРЫГ-ООЛ.

Мэрт 3-те болур чер-чер Советтериниң соңгулаларга алдар кылдыр Чөөн-Хемчик районнуң «Коммунизмче орук» колхозунуң № 1 хову бригадазы часкы тарылгага белеткелин эки чорудуп турар. Үрезинин план өзүгаар чажарынга белеткеп алган. Беш кижи составтыг дарганнар болуг чепсек-херекселдерни белеткеп эгелээн. Олар 50 илиирлерни септелгезин доосканы, тергелерни септеп эгелээн. Дарганнар Семис-оол, Чолдай, Дыргы олар хүн нормазын 130—150 хуу күүсеткен турарлар.

Хову бригадазының түскай болуг тарылга шөлүнче 300 тонна өдекти төккен. Соңгулалар хүнүнге чедир 600 тонна өдекти төгерин ол болуг хүлээнип алган.

Колхозтуң комсомолчулары бо чылын ногаалар тарылгазының шөлүн калбартыр дээш белеткел ажылын чедиишкинниг чорудуп турар. Олар ногаа шөлдериниң 200 тонна өдекти төп алган, а мэрт 3-ке чедир 500 тоннаны төгерлер.

№ 2 хову бригадазы тараа шөлүнге тулуглар кылып эгелээн. Удавас тараажылар чурттаар барак тулуун доозар.

К. БОРА-КӨЖЕ.

Улуг-Хем районнуң Киров аттыг колхозу ажыл-агый артели 71 гектар шөлге янзы-бүрү ногааларны тарыыр. Чылыткылыг черлерге хереглээр 125 муң прикөлек саважыгаштар белеткээр планныг тургаш, оон 85 муңун белеткеп алган. Ногаалар шөлдериниң 120 тонна өдекти төп алган.

Д. СҮРЮН-ООЛ.

Чаа-Хөл районда Молотов аттыг колхоз хову ажылынга белеткелин организастыг чорудуп турар. Бо чылын хереглээр тараа культураларының 245 (оон иштинде кызылтас 147) тонна үрезиннерни шуптузун арыглап белеткээн. Үнүштүг шынары база багай эвес, ылангыя кызылтас үрезинин 97,7 хуузу үнүштүг болганы хынаалдаан илерээн.

Колхозтуң ажыл-агый машиналарын болгаш дериг хереклелер септелгезин барык доосканы. Удобрение чыыдырарынга түскай звено ажылдап турар, олар соолгу хүннерге чедир 575 тонна өдекти шөлдерге сөөртүп чедиргеп. Бо ажылды ам-даа калбартып турар.

Тарылгага белеткел ажылларын колхозтуң агроному эш Тавва-Самбу эки удуртып турар. Хову ажылынга бүгү белеткелди чер-чер Советтериниң соңгулдалар хүнүнүн бетинде доозар деп алган хүлээлге чогуур өйүнде күүсетинген турар.

М. ШАРАВИИ.

Номчукчуларның бижип турары

Кызыл районнуң Сесерлиг чеди чыл школазының башкылары «Баян-Хем» колхозтуң кыштагларында малчыннарынга барып, лекциялларны, өдекталерни, беседаларны кылып берип турарлар. Чоокта чаа башкылар Бунина, Опин, Кавза, Воронкова олар чер-чер Советтериниң соңгулдаларга холбашкан, даштыны байдалдар дугайында беседаларны кылганнар.

С. Бурунний.

Барыын-Хемчик районнуң «Большевик» колхозунуң хаваан ажакчызы Сарыглар 1956 чылда 17 төрүүр хавандан 130 баш чаш төл алган, колхозунга хой орулганы киргген. Оон ажаалгазында ам 17 төрүүр хаван бар. 1957 чылда бүгү төрүүр хавандан 200 баш чаш төл алырын хүлээнген.

С. Ла-Сюрюн.

Чөөн-Хемчик районнуң Жданов аттыг колхозунуң инек каларчызы Тавва 1948 чылдан бөөр мал каларып келген. Бо аразында оон кадарган малынга хорамча чок болуп келген. Январь 19-та инек каларып чоруурга 2 улуг бөрүлер оон инектериче хаалаан, оларның бирээзин боолап каан.

Х. Адышаа.

Бии-Хем районнуң Ленин аттыг колхозунуң тулуг бригадазы электростанциязының тулуун доозуп ажыглалда киргген. Ильичиниң лампочкалары колхозчу суурда кыва берген. № 1 сүт-бараан фермазы бо чылын электри чырыткылыг болгаш радиолуг болур. Тулуг бригадазы белеткел ажылын чоруда берген.

М. Киров.

Бай-Тайга районнуң Сталин аттыг колхозунуң № 2 хову бригадазының 12 кижи составтыг авенозу мал кажаалары тулуп турар. Чарык-Бажында болгаш Туралыгда 850 баш хой кирер 2 кажаалы тутканы болгаш ам Туралыгда тулуг ыяжы белеткеп турар. 400 кубометрни кезип белеткээн. Ол ыяш-биле хову турааңга тараа склады тулар.

Х. Кара-оол.

Чаа-Хөл районнуң Молотов аттыг колхозунуң хойжузу Сарыг-оол 1956 чылда 290 хойдан 306 хураганны, хой бүрүүнден 2 кг дүктү алган. Эрткен чылын 6 тонна сигенни кезип, кажааларын эки чылыглап алган. Колхоз баштаар чери немелде төлевирге аңаа 6 хураган тыыскан. Сарыг-оол бо чылын 300 баш төрүүр хойлардан 320 хураганны алырын, хой бүрүүнүнден 2,5 кг дүктү кыргып алырын хүлээнген ажылдап турар. Оон хойларының кышкы байдалы эки.

М. Ак-Лама.

НОМЧУКЧУЛАРНЫҢ АЙТЫРЫГЛАРЫНГА ХАРЫЫЛАР

Араб улустар америк империализминиң кулу болбастар

СЭКП Бай-Тайга райкомунуң пропагандизи эш Бундан болгаш ол-ла районнуң «Дөн-Терек» колхозунуң партия организациязының секретары эш Сүге-Маадыр «Эйзенхауэрнин доктриналының» дугайында, Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүктүн улустары ону канчаар көрүп турарының дугайында айтырыгларны салганнар. Редакцияның дилээн ёзугаар ону СЭКП обкомунуң лекторлар бөлүүнүн докладчиги эш В. Чоокпин хариулаан.

Айтырыг. «Эйзенхауэрнин доктриназы» дээр чүвениң иол утказы чогум чүү ирги?

Бажан Египетке дайынның оду бидин-не хып турганының болгаш англи-францы-израиль интервенчилер египет черге өлүүнү болгаш хоозуралды тарып чептередип турганының хүннеринде Американың Баттышкан Штаттарының чагырыкчы бөлүктери Египеттиң девискээринден англи болгаш француз шериглерни үндүрер чүве дижип аас кырынга чугаалап турган-ла, херек кырында олар Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүктүн улустарын политика болгаш экономика талазы-биле кулданырының кара сагыштыг планнарын чогаадып турганнар.

Египетке тулчуушкуннарның диниирээшкини соксай бөөрн билек, америк агрессорлар Чөөн чүктүн улустарын кулданырының чаа планын доп-доозан чарлаанар. 1957 чылдың январь 5-те Американың Баттышкан Штаттарының президентизи Эйзенхауэр конгресске түскай бижик чоруткан, ол бижикке Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүкке америк политиканың үндезиннерин ол тайылбырлаан.

Америк конституцияда баш улур кердүнгени-биле конгресстин түскай чөпшээрели чокка Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүктүн районунга америк чепсектиг күштерин оон бодуунун эргежок чугула деп саналы кандыг-даа үеде ажыглап болуруун аңаа чөпшээрөөрүн АКШ-тың президентизи ол бижикте негеп турар. Оон-биле кады ол районнуң чурттарынга шериг болгаш экономиктиг «дузаламчы» көргүзериңе 200 миллион долларны түскайлап бөөр деп ол чугаалаан.

АКШ-тың президентизи Эйзенхауэр бодунуң саналын үндезилеп шынзыларыбиле Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүктүн районунда кандыг-даа бир «бергедээшкиннинг байдал» бар дээр аянныг чүве чугаалаан. Бүгү делегей коммунизминиң контрольдап турары чурттарының талазындан агрессия айылы ол районче ыжаныш турар аянныг-дыр деп ол бадыткап турар. Колониалчы ийи эрги улуг күрүнелер — Англия биле Франция ол районнардан үнүп чоруй баргаанар деп АКШ-тың президентизи айтып турар болгаш ындыгының төлөөзүнде, ынна «өөн хостуг чер» тывылган, ол черни Американың Баттышкан Штаттары эзлээн турар ужурлуг деп ол чугаалап турар.

АКШ-тың конгрезинге Эйзенхауэрнин чорутканы чагаада тайылбырлатынган ол план «Эйзенхауэрнин доктриназы» деп бүгү делегейге билдингир атты алган. Ол «доктринаның» алыс утказы үүл дизе, боттарының колонизаторжу планнарының талазы-биле Египетке кадыг дошкун аштырыышкыннарга таварышкан Англия биле Францияның эзлеп турган орнун империалистиг күрүнелериниң аштынден ан-не күчүлүг—АКШ-тың империалистери эзлээн турарын чедип алыксаа турарында.

Бүгү делегейниң улустарының эргелериниң эн-не бөлүүн үндезиннерин кижи ынынан көрбээн-биле бастып дорамчылавышаан, америк колонизаторлар Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүктүн чурттарын кызыл дорамчылаар, бастыр, нүүлдээр болгаш ескеда бак аргаларны хереглээрин ораладжып турарлар, ол чурттарның улустары боттарының хамаарышпас политиказынан ойталаш, америк империализмге шуут чагыткан турун дээш америк дипломаттар боо-чепсектин болгаш акша-мөнгүнүн күжүн ажыглап турарлар.

«Эйзенхауэрнин доктриназы» болза делегей тергиндээшкиннин чаалап алырын ораладшкан угаан чок америк агрессчи политиканың түннели болур. «Бүш дөгээринин политиказынан» АКШ ойталаваан, «соок дайынны» ол үргүлчүлеп турар-ыр деп чүвенин чаа көргүзүү америк агрессиянның ол чаа планы болур.

«Эйзенхауэрнин доктриназы» бүгү нитинин тайбын политиказынга хораныг болуп, политиктиг болгаш иитилел системазы ангы-ангы болуп турар күрүнелериниң аразынга тайбыңны камгалаар болгаш быжыглаар дээш ораладжып турар улустарның эргe-ажыктарын каржы хажыдып, тайбынның, демократияның болгаш социализминиң лагериниче көөр хөөн чок чорукту өөскүдүп турар.

Чөөн чүктүн чурттарынга «дузаламчы» көргүзери-биле түскайлап турары 200 миллион америк долларлар болза, араб улустарны кулданырын корлаан, колониальдыг дарлалдың чаа хевири болур. Америк дипломаттар болгаш күрүне баштынчылары араб улуска «дузаламчы» дугайында меге овуулуунуг шуугаазыннарны хөөредип турарының үезинде, америк улуг монополистериниң органы «Нью-Йорк Таймс» солун «бардам» арабтар-биле «Өзөк-боонун дылы-биле» чугаалажыр, төдаргайларга араб чурттарга улур шериг күштерин хереглээр деп ажыы-биле кыйгырып турарын маңаа демдеглээри чугула.

«Эйзенхауэрнин доктриназының» авторлары боттарының агрессчи соругаларынга бүгү араб чурттарны ажыглаарын корлап турарлар дээрзин олар чажырбайын турарлар, ол болза Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүктүн районунга америк колонизаторларның чүгле тергиндээшкиннин бадыткааны ол болур эвес, харын ол районнуң күрүнелериңе дайынның шынгыы айылын чоокшулаткаары ол.

Америк империалистер «Эйзенхауэрнин доктриназын» чеже-даа пропагандаларын ораладжып турза, хосталга болгаш хамаарышпас чорук дээш Азияның болгаш Африканың улустарының национал-хосталгалыг шимчээшкиннинин кедүрүүшкүнүнден колонизаторлар коргуп турарлар деп чүвени олар чажырын шыдавастар. Социалистиг күрүнелер-биле Азияның болгаш Африканың хамаарышпас национал күрүнелериниң аразында найыралдыг харылзаалар болгаш кады ажылдажыга улам-на быжыгып, өзүп турарга колонизаторлар угаан оскунуп, дүвүреп, коргуп турарлар.

АКШ-тың башкарыкчы бөлүктери төлөөлекчилер палатазынга «Эйзенхауэрнин доктриназын» бадыладып алыр аргаларны чедип алганнар. Ам «доктринамы» америк сенатка чугаалажыр деп турар. Мынаар болгаш тайбын, инанчылдыг улустарның мурнунга АКШ-тың бүгү делегей ат алдарын улам ынай кудуладырынга ийиг болуп турар Американың Баттышкан Штаттарының агрессчи бодалдарының чаа херечизи ол болур деп көрүп турар дешилгелиг күштер АКШ-та бар.

Оларның политиктиг болгаш экономиктиг бот хамаарышпас чоруунга «Эйзенхауэрнин доктриназы» кайы хире айылдыг болуп турарыл деп чүвени Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүктүн улустары эки билип турарлар.

1957 чылдың январьның ортаа үезинде дөрт араб күрүнелериниң —Египеттиң, Сириянын, Саудов Аравияның болгаш Иорданияның чөвүлел хуралы болган, ол хуралдың шиитпиринге Йемен база каттышкан. «Эйзенхауэрнин доктриназын» Араб Чөөн чүктүн чурттарының капчаар көрүп турарының дугайында айтырыгны чугаалажып көргениниң түннелинде арабтарның чангыс эп-сеткил каттыштырыышкынының дугайында дүгүржулгага ат бижитинген, ол «доктринаны» бүгү араб күрүнелер хүлээвейн турар деп дугүржулгада чугаалап турар. Чугаалажыышкыннар дугайында кады кылган медеглелде чугаалап турары болза, араб улустарның чурттуг кандыг-даа даштыкы күрүнениң саңнар хамаарылгарынче кире берген турарын олар кажаалаа болгурбас долу шиитпирлиг болуп турарлар.

—«Эйзенхауэрнин доктриназын» ёзугаар АКШ экономиктиг дузаламчы көргүзер деп турар дээр дугайында америк аазаашкыннар арабтарны мегелеп шыдавас — деп «Ас-Сакафа аль цатайа» дээр Ливан журналын харыысалгалыг редактору Ильяс Шахин бижээн. —Труменнинг программазын ёзугаар Турцияга болгаш Грециягa тывыскан америк дузаламчы ол чурттарга аар деңгү болуп, экономиказын дорайтадып, турк болгаш грек улустарны хоозуратканы деп чүвени эки билир бис. Англи болгаш француз империалистерниң америк империалистерден дээредээр чүүл боор деп Ортаакы Чөөн чүктүн улустары савап турарлар болган англи-француз тергиндели американчыларының тергиндели-биле солуурун олар болдурбастар».

«Эйзенхауэрнин доктриназын» чер бөлүктерниң тайбынга ынакшылдыг бүгү кижилери Американың Баттышкан Штаттарының колонизаторжу ораладжыышкыннарының илерээшкини-дир деп савап турар. Болгариянын, Венгрияның, Румынияның, Совет Эвилелиниң болгаш Чехословакияның коммунистиг болгаш ажылчын партияларының база Чазактарының төлөөлекчилериниң 1957 чылдың январь 1-ден 4-ке чедир Будапештиге болуп эрткен ужуражыышкынының дугайында дыннадыгда:—Американың Баттышкан Штаттары Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүктүн чурттарын кулданыр дээш чаа-чаа калбак үүлгедиглерни чорудуп турар, ол болза улустар аразында дүшкүүрлүг чорукту улам-на чиигледирип турар—деп айытkан. «Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүктүн херектеринге америк монополистиг капиталдың болгаш оон дайзынызыраг бөлүктериниң каржы холгаарлаашкыны болза Египетке улур агрессияны өөскүткен дайын чорудулгаларының чоокта чаа-ла олаа болуп турган ол районда байдалдың чаа ынынгы чиигленишкиннинге чеирген турар ийик деп ол-ла медеглелде чугаалап турар. Ындыг таварылгада Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүкте байдалдың чиигленишкини дээш бүгү харыысалга оон үнер бүгү-де үржүктары-биле кады Американың Баттышкан Штаттарынга онаажыр аазар».

1957 чылдың январь 18-те ат салдынган совет-ыдат кады кылган Декларацияда: Англия, Франция болгаш Израиль Египетке улур боттарының агрессиязының аптырганының соонда америк империализм колониальдыг күрүнелериниң — Англияның болгаш Францияның Чоокку база Ортаакы Чөөн чүкте орнун эзлеп алыр, ол чурттарның улустарының национал хамаарышпас чорук дээш шимчээшкинин базар болгаш улустарын кулданыр алыр дээш, а ол ышкаш ол районга агрессияның болгаш дайын белеткелинин политиказын боттандырарын күзеп турар деп ийи чазактар демдеглээн. «Совет Эвилелиниң болгаш Быдат Улус Республиканың чазактары АКШ-тың ол политиказын шиитпирлиг бүгү шаан турар болгаш агрессияны база ол районнуң чурттарының херектеринге холгаарлаашкынны болдурбас төлөөде Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүктүн улустарынга эргежок чугула деткиниче көргүзериңе белен»—деп кады кылган Декларацияда айытkан.

Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүктүн улустарын деткиниңиң эргежок чугулазының дугайында 1957 чылдың январь 29-та Москвага ат бижээн совет-чехословак кады кылган Декларацияда база чугаалаан. «Хамаарышпас хөгжүлдеге улут-даа, биче-даа улустарының эргелерин хүлээп көөрүнүң болгаш хүндүлээриниң ленинчи улут чаагай принциптерин барымдаалаан, колонизаторларның бүгү-де «эрги» болгаш «чаа» планнарын үзер дээн Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүктүн чурттарының күзел-чүткүлүн, боттарының херектерин олар боттары шиитпирлээр хостуг болгаш хамаарышпас амыдыралды хөгжүдер дээн ол чурттарның улустарының күзел-чүткүлүн Совет Эвилелиниң болгаш Чехословакияның чазактары деткиш турар деп ол Декларацияда чугаалап турар.

Араб улустар колониализмге улур болдуңу демиселинге бүгү кижи төрелгетенин аас-кежиин болгаш хосталгазын хандырарының хөрээнге улут болгаш үнелиг салыышкынны киргген тайбынга ынакшылдыг бүгү улустарның деткимчезинге дамнып турарлар. Колонизаторларның чиигленишкиннерин тайбынга ынакшылдыг улустар серемчилелиг хайгаарап көрүп турарлар болгаш улустарның тайбынының база хамаарышпас чоруунуң хөрээнге кыжанып турар планнарны боттандырарын үзе шаварынга долу шиитпирлиг болуп турарлар.

Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүкке тайбыңны болгаш айыыл чок чорукту деткиир дугайында Совет чазактың саналдарын деткиири-биле КҮР-нуң чазааның медеглели

ПЕКИН, февраль 17. (СЭТА). Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүкке тайбынны болгаш айыыл чок чорукту деткиир дугайында Совет чазактын саналдарын деткиири-биле Кыдат Улус Республиканың чазаа бөгүн медеглел чарлаан. КҮР-нуң чазаанын медеглелиниң текстизи мооң адаанда парлатылды: Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүкке тайбынның болгаш айыыл чок чоруктун, ол районнуң чурттарының иштики херектерин холгаарлаастың дугайында айтырыгның талазы-биле декларация үндүрүп Каттышкан Штаттарның, Англияның болгаш Францияның чазактарынга Совет чазак 1957 чылдың февраль 11-де саналы кирген. Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүктүн чурттарынга хамаарыштыр боттарының политиказынга декларацияның киржикчилери чурттарның үдүртүлга болдурар ужурлуу алды кол принциптерин Совет чазак база көдүрүп үнүрген. Совет чазактың ол чугула саналын Кыдат Улус Республиканың чазаа бүрүнү-биле деткип турар.

Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүкте байыр-ашкы-биле кыжаны-даа, ол-даа чыгыглеп берген. Англияның, Францияның болгаш Израильдың Египетке үүр чепсектиг агрессиязын соксаткан турбуже, барымы талакы бүрүнелериниң деткип болгаш күткүп турары Израиль КНО-нуң Кол Ассамблеязының хүлээп алган резолюцияларынга чөрүштүр болунуң әжелекчи шериглерин Египеттиң девискээринде оларның әжелеп алган черлериниң үндүрериниң амыгаа чедир ойталап үргүлчүлевишаан. Оон-биле кады Каттышкан Штаттар Эйзенхауэрниң доктриназы дээр болунуң планын ажыы-биле үндүрүп келген, оон дүлүзы-биле Англияның болгаш Францияның Египетке үүр агрессин дайынга аштырышкының Англияны болгаш Францияны оларның Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүкте колониалдыг турштарындан үндүр кызарынга база ол районнуң улустарынга кулданыышкынны база дагын дөгөрүнге ажыглаарын орадажып турар. Ам Каттышкан Штаттар араб бүрүнелериниң чаңгыс эвин үрээр, чамдык араб бүрүнелерни иштиден туруулдуп бажсырадыр дээш кажарлаашкынарны кылып турар. Ындыг байдалдарда тайбыңга ынакшылдыг бүгү чурттар болгаш улустар әжелекчи шериглерни Египеттиң девискээринде чугаажок үндүрериниң Израильден негээр, Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүктүн чурттарынга үүр угланган кандыг-даа агрессияны болгаш холгаарлаашкынны болдурбас төлээде, боттуг хемчегларни алыр ужуруг.

Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүкте чамдык шиитпирлетинмээн маргыдаалыг айтырыглар үр үениң иштинде туруп турар болза Каттышкан Штаттар сөөлгү үеде ол районда байлалды дагын чидиглендирип турар деп чүвени барымдаалаан. Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүктүн улустарының күзел-чүткүлдерин, эрге-ажыктарын, а ол ышкаш ол районга тайбынны болгаш айыыл чок чорукту деткириниң сонгаарладыышкын чогун болгаш чугулазын барымдаалаан, Кыдат Улус Республиканың чазаа Совет чазактың 1957 чылдың февраль 11-деги саналы өй-шаанда болгаш шын болгаш деп санап турар. Совет саналды боттандырып чорудары Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүкте тайбынга кыжаныр турар болгаш Айыыл чок чорукту бажсырадып турар боттуг факторларны чайладыр, ынчангаш ол районнуң чурттарының хамаарышпас чоруун болгаш айыыл чок чоруун магадылаар арганы бөөр ийик. Совет саналдарны боттандырып чорудары тайбын тургузуушкунга болгаш хамаарышпас хөгжүлдеге үндезилээн Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүктүн чурттарының улам ынайы экономиктиг көгүрлүшкүнүнге ыдыг бөөрү база чигзиниг чок болур ийик. Ындыг болганда Каттышкан Штаттарның, Англияның болгаш Францияның чазактары Совет чазактың ол угаангыр саналын хүлээп албазының кандыг-даа чылдагааннары чок. Кыдаттың чазаа болгаш улузу делегейниң тайбынга ынакшылдыг бүгү-ле чурттары-биле болгаш улустары-биле кады Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүкке тайбынны болгаш айыыл чок чорукту деткириниче күжениишкиннерни мөөн сонгаар-даа салыр.

КНО-нуң Кол Ассамблеязының сессиязында

Февраль 14-түн пленарлыг хуралы

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). КНО-нуң Кол Ассамблеязының февраль 14-теги пленарлыг хуралынга Политиктиг комитеттиң илеткелин чугаалашкан, «бүгү чепсектиг күштерниң болгаш чепсегленишкиннерниң таарыштырарынга, кызыгаарлаарынга болгаш деннештир кызырарынга хамаарыштыр чепсегленишкиннерни кызырар болгаш массалыг узуткаашкынның атомнуг, водородтуг болгаш өске-даа чепсөөн хоруглаар дугайында улустар арасынга өрөө чарарының резолюциязы ол илеткелде кирип турар.

КНО-нуң чепсегленишкиннерни дүжүрер талазы-биле комиссиязының Политиктиг комитетиниң хүлээп алган резолюциязында оон белеткел комитедин чыылдырарын болгаш КНО-да киргеи ангы-ангы саналдарны, оон иштинде ССРЭ-ниң 1955 чылдың май 10-дагы, 1956 чылдың март 27-деги, 1956 чылдың июль 17-деги, 1956 чылдың ноябрь 17-деги, 1957 чылдың январь 14-теги, 1957 чылдың январь 24-теги саналдарын, а ол ышкаш стратегиг төптерге контроль албаннарын тургузар дугайында ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүдүнүң даргазының бирги орунбасары Н. А. Булганиниң саналын киириштирбишаан, чепсегленишкиннерни дүжүреринге контроль дугайында саналдарны көөрү саналдап турар.

Францияның, Англияның болгаш АКШ-тың төлээлекчилери Ассамблеяның хуралынга санал бергеш, чепсегленишкиннерни дүжүрер талазы-биле процедурлуг резолюцияны безин Политиктиг комитеттиң бир үн-биле хүлээп алганы чепсегленишкиннерни дүжүрер талазы-биле комиссияның-даа, оон белеткел комитединиң-даа 1957 чылда үре-түннелдиг ажылдаарының аргазын тургузуп турарын онзалап демдеглээннер.

Делегейниң контролунуң айтырыгында, чепсегленишкиннерни дүжүреринің айтырыгын-даа шиитпирлеп шыдаваның кан удаа демдеглеп келген, «ажык дээрнин» планын хүлээп алырын америк төлээ Лодж база катап негеп турган.

Чилиниң болгаш Бразилияның төлээлери бирги комитеттиң резолюциязын деткээн. Оон-биле кады Чилиниң төлээлекчизи чепсегленишкиннерни дүжүрер айтырыгның талазы-биле дүгүржүлгени чоокку үеде чедип алыры чегей-де боор деп чигзинишкинин илергейлээн. Атомнуг энергия чүгле тайбың сорулгаларга ажыглатынган турар деп чүвеже Бразилияның төлээзи кичээнгейни угландырган. Оонбиле холбаштыр атомнуг энергияны тайбың сорулгаларга ажыглаар төлээде Делегей агентилелиниң Уставын күштүг болдуруп бадылаарын үргеледириче бүгү чурттарны ол кыйгырган. Амыгаа чедир ону чүгле каш күрүнеер кылганы билдингир болгай. Бодунуң үеэзинде агентилелдин ужур-дузазының дугайын кончуг хөй чугаалап турган АКШ ол организациязының Уставын мынчага чедир күштүг болдуруп бадылаваан.

Атомнуг чепсектиг шенелделерни соксадырын болгаш ону херемелден дүжүрерин ёпон төлөөлекчи деткип чугаалаан. Ынчалдажок оон төлөөлериниң бодалы-биле алырга, ону чепсегленишкиннерни дүжүреринің иштин программазының талазы-биле дугуржулганы чедип алганда харын чедип ап болур деп ол медеглээн.

Чепсегленишкиннерни дүжүрер болгаш өскелерге күжениишкиннерни кошкатназынче Ассамблеяны ССРЭ-ниң төлөөлериниң баштыны В. В. Кузнецов кыйгырган.

• • •

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Кол Ассамблеяның февраль 15-теги өртенги пленарлыг хуралының эгелээрнинин мурнунда Аргентинаның, Бразилияның, Бубаның, Доминикан республиканың, Италияның, Японияның, Перунуң, Филиппиннерниң болгаш Таиландының төлөөлериниң, тодаргайларга алжир айтырыг талазы-биле Политиктиг комитетке хүлээп алдынган ийи ангы резолюциялардың чогаадыкчыларының алжир айтырыг талазы-биле резолюциязының кайы-кайызынга дүжүп берииишкининг төлевилелин чарлаан. Резолюцияның чаа төлевилелин Ассамблея бир үн-биле хүлээп алган. Кол Ассамблея чогуур арганы ламчыштыр база кайы-кайызын билчиринин аргазы-биле Уставтың принциптеринге дүүштүр иштики болгаш чөпүт тайбын шиитпирлээшкин тывылган турып болур дээрзинге идегелии илергейлеп тур деп айтып турар.

ГФР-ден совет хамаатыларны көжүреринге хамаарыштыр

БОНН. (СЭТА). ССРЭ-ниң Боннда алчын чери Совет чазактың дааскаанын ёзугаар 1956 чылда ГФР-ниң даштыкы херектер министерстววузунга 3013 болгаш 4043 совет көжүткен хамаатыларның ийи данзызын дамчыдып бергени биллингир болгай, ССРЭ-ниң Кызыл Брест болгаш Кызыл Чартык Ай иштилелериниң эвилелинин күүсекчи комитединиң медээлерин ёзугаар алырга ол бүгү кижилер Германияның Федеративтиг Республиказының девискээринде ам-даа турбушаан.

ССРЭ-ниң ГФР-де алчын чери февраль 13-те ГФР-ниң ДХМ-те 8381 совет көжүткен хамаатыларның үшкү данзызын дамчыдып берген болгаш айыттынган совет хамаатыларның турар черлерин илередир болгаш оларны Совет Эвилелинче көжүрер талазы-биле эргежок чугула хемчегларни алырын ыңнаан.

„Атомнуг энергияны тайбың сорулгаларга ажыглаары“ деп совет делегелгениң Бухарестиде ажыттынганы

БУХАРЕСТ. (СЭТА). «Атомнуг энергияны тайбын сорулгаларга ажыглаары» деп совет эртем-техникиг делгелге Бухарестиде ажыттынган.

Делгелгени ажыларынга Румын Ажылчын партиниң ТБ-зының Политбюро кежигүнү Г. Апостол, Министрлер Чөвүдүнүң даргазының брамкчызы А. Бырладану, көскү эртемденнер, парлалганың төлөөлекчилери, дипломаттыг корпустуң кежигүннери база келген.

Иорданияның улузу англи-иордан керээни күш чок болдурганынга сеткили ханганын илергейлеп турар

БЕЙРУТ. (СЭТА). «Ас-Спаса» солунунуң ынчатканын ёзугаар алырга, Иорданияның улузу 1948 чылдың англи-иордан керээзин күш чок болдурганы-биле холбаштыр сеткили ханганын илергейлеп турар. Ол чуртта чыскаалдар болуп турар. Чижээлээрге, февраль 14-те Иерусалимге чыскаал болган, анда мун-мун хамаатылар киришкен. «Даштыкы шериг керээлери чок болзун!», «Багдад керээзи чок болзун!» деп лозунгуларны чыскаалганнар салып чорааннар. Израиль әжелекчилерни Газадан саат чок көжүрү үнүлгерин чыскаалдың киржикчилери негеп турган.

Америк солун гильдиязының удурланыышкыны

ВАШИНГТОН. (СЭТА). Америк солун гильдиязының күүсекчи комитеди резолюция хүлээп алган, журналистерниң Кыдат Улус Республикаже баарын күрүне департаментизиниң хорун турар чоруунга удурланыышкынны ында илергейлээн. АКШ-тың күрүне департаментизи үш америк журналистерини ол хоругдаашкынны херекке албайн, чоокта чаа КҮР-га чоруунга удур «кандыг-бир шаажылалдыг хемчегларны кылыындан ойталазын» деп ол резолюция негеп турар.

Шлезвиг-Гольштейнниң металлистериниң ажыл соксадыышкыны доозулган

БЕРЛИН. (СЭТА). Барыын Германияның металлистериниң профэвилелиниң удуртулгазы Шлезвиг-Гольштейн можунуң металлистериниң ажыл-соксадыышкынын соксадыр деп шиитпирлээн. Бүдүрүлге әзелериниң болгаш профэвилелиниң удуртулгазының аразында чөпшээрежикчи дугуржулгага үүр ажыл соксадыышкынын үргүлчүлээри дээш февральдың 13-те 57,6 хуузу балыдаан ажыл соксадыкчыларының хөй нуруузунуң күзелинге удур ол шиитпирни хүлээп алган.

Ол ындыг чорук турза-даа, ажыл соксадыышкынны металлистериниң чамдык чеиишкиннери-биле доозулган, ол чоруктун бүгү Барыын Германияның ажылчын ангызының демиселинге үүт ужур-утказыг болуру чугаажок. Барык 4 ай иштинде уламчылап келген ажыл соксадыышкынынга Шлезвиг-Гольштейн можунуң 38 бүдүрүлгелериниң 34 мун ажыг металлистери киришкен дээрзин мооң мурнунда ыңнаткан болгай. Парлалганың иштиг миниишкининден алырга, ол болза дайын сөөлүнде эн-не үүт болгаш 1905 чылдың соонда эн-не үргүлчүлелдиг ажыл соксадыышкыны болган.

Бүдүрүлге әзлери-биле ажылчыннарның аразында үскүлежишкинни таарыштырып шиитпирлээр сорулга-биле Германияның Федеративтиг Республиказының канцлери Аденауэр, ажыл-агый министри Эрхард, күш-ажыл министри Шторх олар ажыл соксадыышкынынга холгаарлап кирер ужурга таварышканнар. Ынчалза-даа оларның киржилгези-биле чедип алдынган «боннуң чөпшээрежикчи дугуржулгазын» ажыл-соксадыкчыларының 75 ажыг хуузу январь 30-де күш чок болдуруп каавыткан. Оон түнелиниде бүдүрүлге әзлериндеи чамдык немелде дүжүп берииишкиннерни металлистер чедип алыр аргалыг болганнар.

Металлистериниң мооң адаанда әлээн каш негелделерни бүдүрүлге әзлери хүлээп албас аргажок болганнар: аарып турарының үеэзинде болгаш бүдүрүлгеге өзал-ондактар болганда ажыл төлевирни төлээриниң байдалдарын эжиктеп, ажылчыннарга шөлөөлериниң хуусааларын әлээн каш хонукка уза тканан.

Ажыл соксадыышкынының доозулганының дугайында медеглелинде Германияның Коммунистиг партиязының Төп Комитеди болза чедип алган чеиишкиннер дугайында Шлезвиг-Гольштейнниң металлистериниге байыр чедиргеи болгаш ол ажыл соксадыышкынының ужур-утказын Барыын Германияның бүгү ажылчын ангызынга чаңгыс эп-биле хөделип демиселиниң үлегери болур деп демдеглээн. «Бир өвес социал-демократтар болгаш коммунистер, католиктер болгаш ким бүгүнү өвес ажылчынар хол-холуулан тутуунчуп алган кады демиселиг болза реакциялыг болгаш милитаристиг күштерге аштырышкынны таварыштырын шыдаар улуг күш ажылчын ангыда бар-дыр деп чүвени болуларның демиселиннер-биле силер көргүскен силер» деп медеглелде чугаалап турар.

Чаңгыс эптиг хөделириниң демдээ-биле

ПАРИЖ. (СЭТА). Күш-ажылдың Бүгүнүнүн Конфедерациязының, «Форс увриерниң», Християн Ажылчы чоннаның Француз Конфедерациязының болгаш «Хамаарышпас профэвилелдериниң конфедерациязының» профэвилел организацияларының кыйгырыы-биле чорутунган ажыл соксадыышкынынга Француз аэродромнарының хандырылга ажыдакчыларының барык 90 хуузу киришкеннер. Ажыл соксадыышкынының киржикчилери боттарының материалдыг байдалын эжиндерин негеп турганнар.

Күрүне албан хаакчыларының аразында ажыл соксадыышкынының шимчээшкини база калбарып турар.

Күш-ажылдың Бүгү-ниити Конфедерациязының, Християн Ажылчы чоннарның Француз Конфедерациязының федерацияларының болгаш өске-даа профэвилел каттыжышкынарының кыйгырыы-биле электротехниктиг үлетиҥнүҥ болгаш газ заводтарының ажылчы чоннарының демиселиниң национал хүнү февральдың 15-те чоруткан.

Чамдык профэвилел удуртукчуларының чарыдырыкчы чөпгээлери турза-даа, ылаңгыя күрүне албан хаакчыларының болгаш национализастаан бүдүрүлгелериниң ажылчы чоннарының ажыл соксадыышкынарын чаңгыс эптиг хөделириниң демдээ-биле чоруп турар дээрзин ажыл соксадыышкынының шимчээшкинниң өзүп турары-биле холбаштыр күш-ажылдың бүгү-ниити конфедерациязының административтиг комиссиязы болдуп медеглелиниң ханышкын-биле демдеглеп турарлар.

Француз ажылчы чоннарның кол-кол негелделери болза ажыл-төлевирни, пособиелерни болгаш пенсияларны белдирери, күш-ажыл дээш төлөгеде куржаглар айы-биле ылгалдарны болуунчудери, ажыл хүнүн кызырары, профэвилел хосталгаларын хүндүлээри болуп турар деп административтиг комиссия демдеглеп турар.

Британ Гвианада ажыл соксадыышкынныг шимчээшкин

АЖЫЛ СОКСАДЫКЧЫЛАРЫНЧЕ ПОЛИЦИЯ БООЛАП ТУРАР

ПАРИЖ. (СЭТА). Франс Пресс агентилелиниң Джорджтаундан (Британ Гвиананың найыслалынган) дамчытканын ёзугаар алырга, Скелтон хоорайда чигир заводунуң ажылчыннары ажыл төлевирни белдирери болгаш күш-ажылдың байдалдарын эжиндерин негеп, ажыл соксадыышкынны чаңгыраннар.

Ажыл соксадыышкынын базары-биле тус черниң полициязын ажыглаан болгаш Джорджтаундан дамчыылар-биле болгаш пулеметтар-биле чепсегленген шериг отрядтарын кедиргеи турган. Ажыл соксатканнарга үүр баштай карак чажы тогулгүрер газтыг бомбаларны ажыглаан, а оон соонда ажылчыннарже полиция от ажыткан. Каш-даа кижи балыглатыргеи.

Аткинсон гарнизонунда англи шериглер дайынчы белен байдалга турган.

Скелтондан 50 километр черде чигирнин ийи плантацияларында ажылчыннар база ажыл соксадып турар деп Франс Пресс агентилели дыңнаткан.

АКШ-тың камгалал министриниң дузалакчызы чүге ажылындан үнгенил

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). АКШ-та чазак аппарадының болгаш монополиялардың аразында сырый харылзаларны чаа, буржбак сойгалап илереткениниң дугайын «Нью-Йорк таймс» солунуң медээзин ёзугаар алырга, истелгелер талазы-биле сенаттың доктаамал адаккы комиссиязынга АКШ-тың камгалал министриниң дузалакчызы Росс чүве чугаалап турган, оон от-бүлезинин кежигүннери болуп турары компаниялар-биле чазак керээлерин алырынга ийиг бөөр төлөөде, болунуң байдалын ажыглап турганын билинген.

АКШ-тың чазаа хөй-ниитинин улуранышкынныгарындан айыызынгаш Россту ажылындан үнген турарын чедип алганы солунуң дыңнадынында ылган.

Израильге удур КНО-нуң чөпшээрел бижиктерин ажыглаарын Азия болгаш Африка чурттары негеп турар

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Юнайтед Пресс агентилелиниң дыңнадынын ёзугаар алырга Азия болгаш Африка чурттарының төлөөлекчилери «чөпшээрел бижиктер дугайында резолюцияны ажыглап кылын турарын» чарлаанар.

Хуралга даргалаан Иорданияның төлөөзи Рифаи чөпшээрел бижиктер шериг, экономиктиг болгаш өске-даа хемчегларни көрүп болур деп чүвени онзалап демдеглээн.

Азия болгаш Африка чурттарының төлөөлекчилери «чөпшээрел бижиктер дугайында резолюцияны ажыглап кылын турарын» чарлаанар.

Хуралга даргалаан Иорданияның төлөөзи Рифаи чөпшээрел бижиктер шериг, экономиктиг болгаш өске-даа хемчегларни көрүп болур деп чүвени онзалап демдеглээн.

Редактор К. С. ШОЯГУ.

Совет судтуң кижизидикчи ролю

Ажылчы чоннарны коммунистиг ёзугга кижизидериниң кол методу — кижилерни угаадып бүдүрүдүр болур. Ол дээрге коммунистиг кижизидилгениң бирги эзлчегде кол аргазы, кижизидилгениң ийги эзлчегде аргазы—албадалдыг кижизидилге болуп турар. Кажан совет улус коммунистиг тургузуушкунуң улуг сорулгаларын эрестиг күүсеп турар үеде ажылчы чоннарның коммунистиг кижизидилгезиниң хөрөөн улам-на эжиндери эргежок чугула деп, СЭКП-ниң XX съезди айыткан.

Совет судтуң кол сорулгазы болза, бистиң бүрүневистиг, совет улустуң эрге-ажыктарын камгалаары болур, оон-биле чергелештир ажылчы чоннарның ортузунга кижизидилге ажылын чорудары сул отвечаннының иштиг сорулгаларын амыдырга боттандырбышаан, Тыва областың суд органнары ажылчы чоннарның ортузунга тайылбыр-массалыг кижизидилге ажылын эзлээн күштедирген.

Тожу районнуң улус судьязы эш Абдеев 1956 чылда юридиктиг темаларга лекцияларны ажылчы чоннарның ортузунга 8 катап номчаан болгаш сонгукчуларның мурнунга бодунуң отчёттарын 4 катап кылып берген. Тес-Хем районнуң улус судьязы эш Сарбаа, Барыын-Хемчик районнуң улус судьязы Доруун-оол олар юридиктиг янзы-бүрү темаларга лекцияларны ажылчы чоннарның ортузунга номчуп, боттарының отчёттарын сонгукчуларга кылып берип турарлар.

Тес-Хем районнуң улус судьязы эш Сарбаа болза, чүгле лекциялар номчуурубиле, отчёттар кылыры-биле кыныгаарлаттымайн, район судунуң залын көскү агитацияның материалдары-биле дерээн. СССРЭ-ниң Конституциязында хоойлуурткан хамаатыларның эргелерин болгаш хүлээлгелерин, социалистиг өнчү-хөренгилерни камгалаар, совет хоойлуларны сагыыр талазы-биле хамаатыларның ыдыктыг хүлээлгелерин улуг-улуг үжүктербиле тодаргай кылдыр бижээн, залда делгеп аскан.

Юридиктиг темаларга көскү агитацияны суд залында ынчаар делгеп көргүскен чорук анаа келген кижилерге кижизидикчи улуг саныдарлыг болуп турар.

Ажылчы чоннарның ортузунга хоойлу таныштырылгазын, юридиктиг темаларга лекцияларның номчулгазын кайда эки калбарткан болдур, кем-херектер үүлгедир чоруктар ында илдең-не эвээжеп турар. Чижээ, кооперацияның өнчү-хөренгизин самчыгдаар чорук 1955 чылдагы-ныга бодаарга 1956 чылда Тожунуң салыг четкизинде якша талазы-биле алырга 71 хуу, Тес-Хеминиң—17 хуу эвээжээн, колхозтарның хөй-ниити өнчүзүн самчыгдаар чорук Тес-Хемде — 50 хуу кызырылган. Хамаатыларның эт-хөренгилерин борлаар, самчыгдаар үүлгедиглер ол районда сөөлгү үеде база эвээжээн.

Хөй-ниитиниң болгаш хамаатыларның өнчү-хөренгилерин оорлаар, самчыгдаар болгаш өске-даа кеминг херектерни үүлгедир чоруктар сөөлгү үеде өвүр районда эвээжээн. 1955 чылда ол районнуң улус судунга колхозтарның 22 негелде херектерни шиитпирлеп берген, а 1956 чылда 6 ындыг херектерни шиитпирлээн.

Социалистиг өнчү-хөренги болза, бистиң Төрөөн чуртувустуң күчү-шыдалының болгаш байлаанын үзүр дөзү болуп турарын ажылчы чоннарның кижи бүрүзү хандыр медереп билип турар апарганының түннелинде иштиниң өнчүзүн самчыгдаар, оорлаар үүлгедиглер эвээжээн.

Коммунизмниң хөрөөнге, социалистиг Төрөөн чуртунга кызыгаар чок бердинген кылдыр хамаатыларны кижизидери совет судтуң чугула сорулгаларының биреэзи. Бо сорулганы күүсеир төлөөде, ажылчы чоннарның ортузунга юридиктиг темаларга лекцияларны, илеткелдерни, беседаларны, консультацияларны калбаа биле организастаары негетиниң турар.

Ындыг болза-даа, бистиң областың суд органнарының чамдык ажылдакчыларының талазындан совет судтуң кижизидикчи ролюн улам-на бедиреринче угландыр хемчегларни четпес чорулуп турар. Чаа-Хөл районнуң улус судьязы эш Ахматухина 1956 чылдың дүргүзүнде ажылчы чоннарның ортузунга юридиктиг темаларга чаңгыс-даа лекцияны номчуваан.

Область судунуң болгаш чамдык районнарның улус судтарының залдарында көскү агитацияны четпес ажыглап турарын, совет хоойлуларны сагып күүсеиринче кыйгырыглыг хөзүнгүларны, плакаттарны эвээш делгээнин демдеглээр хөрек.

Кеземче болгаш негелде херектерин шиитпирлеп көөрде үнүшкүнүт ажык судтарны кылыры улуг кижизидикчи рольдуг болур. Бай-Тайга районнуң хамаатылы турган Салчак Докмит 1955 чылдың октябрыда бодунуң кадайы Бара-Күскени араатанзыг ёзу-биле эттеп өлүрген. Областың үнүшкүнүт ажык суду Бай-Тайга районга баргаш, 1956 чылдың февраль 10-да херектен Салчак Докмитти «Сагыштыы-биле өлүрүкчү чоруктун кеземче харыысалгазын шынгыырадыр дугайында» ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң 1954 чылдың апрель 30-де Чарлыын ажыглавышаан, дээди хемчег-биле боолап шиидер деп шииткен. РСФСР-ниң Дээди суду область судунуң ол юкталалын күштүг болдуруп бадылаан болгаш херектен Салчак Докмиттиң өргүүлелин хүлээвээн.

Херегледи кооперациязының социалистиг өнчүзүн самчыгдаар чорук ам-даа эвээш эвес. 1956 чылда Бай-Тайга районунуң белеткел конторазынга ажылдап турган А. Н. Шевцов мурнунда хөй-ниитиниң өнчүзүн самчыгдаан, хөй удаа шиитпирип чораан, ол хоругдалдан хосталып үнгеш, 1955 чылдың август 28-те Бай-Тайга районунуң белеткел конторазынга «ак-сеткилиг» кижи болуп улуг бухгалтериге ажылдап кире берген турган.

Шевцовтуң кадайы Шевцова, хамаатылар Полежаева, Сафронов олар Бай-Тайганың склад эргелекчизи турган Иргит Хуралбайны, магазин эргелекчизи турган Саянов Даваны, мал базазының эргелекчизи турган Хертек Иргит-оолду эвилелдеп алган. Бай-Тайга районунуң 60 мун ажыг рубль түүнүт өнчү-хөренгинин самчыгдааннар.

Ол болук самчыгдакчыларының кеминг-херектерин областың үнүшкүнүт ажык судунуң 1956 чылдың октябрыда көргөн, «Күрүнеиин болгаш хөй-ниитиниң өнчү-хөренгизин самчыгдааннарга кеземче харыысалгазын көргүзер дугайында» ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң 1947 чылдың июнь 4-те Чарлыынын 4-ку чүүлүн үлүртүлга болдурбушаан, А. Шевцовтуң бүгү хөренгизин хавырыш, ону 18 чылда, В. Полежаеваның бүгү хөренгизин хавырбышаан, 15 чылда, В. Сафроновтуң бүгү хөренгизин хавырбышаан 15 чылда күш-ажыл лагеринге хоругдап шииткен. В. Шевцова, Иргит Хуралбай, Саянов Даваа, Хертек Иргит-оол оларны 8—8 чылда күш-ажыл лагеринге шиитkилээн.

Ажылчы чоннар депутаттарының черчер Советтеринге сонгуулдаларның белеткели амыы үеде чорун турар. Ажылчы чоннарның ортузунга юридиктиг темаларга лекцияларны, илеткелдерни чорудары, улус судьяларының отчёттарын организастаары чугула.

С. ШАЛЧИМА,
область судунуң кежигүнү.

Областың национал шии театры

Февраль 20-де
КӨРҮКЧҮЛЕР КОНФЕРЕНЦИЯЗЫ
Эгелээри кежээкинин 7 шак 30 минутада.

Февраль 21-де
Виктор Гюгонун
МАРИЯ ТЮДОР —
(Кровавая королева)
деп шиизинин баштайгы көрүүлези.
Эгелээри: кежээкинин 8 шакта

Февраль 22-де
Л. Кулиджанов
биле
Я. Седельдин
БИСТИҢ УРУУВУС
деп шиизи болур.
Эгелээри кежээкинин 8 шакта.

Дирекция.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажын № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң орлакчызының, секретарының культура болгаш амыдырал кылдызының 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетүр болгаш транспорт, көдээ ажыл-агый иштики информация кылдызының — 3 — 88, харыысалгалыг кылдыстериниң 3—68, чаза кылдызының база бухгалтериянын 3—65.

ТС—00510.

Культура эргелериниң типографиязы

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1926 чылда үндезилетиннген

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1957 ФЕВРАЛЬ 21 ЧЕТВЕРГ № 39 (3751)

Өртээ 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

«Маадыр-ие» деп хүндүлүг атты хөй ургларлыг иелерге тывысканы (1 арын).

Совет Эвилелинде (1 арын).

БИСТИҢ КАНДИДАТТАРЫВЫС: С. Тамба.— Төлептиг кандидат (2 арын).

С. Феоктистов.— Чадаана МТС-тиң механизаторларында (2 арын).

О. Сувакпит, А. Кунаа.— «Мээн ырым» дугайында (2 арын).

С. Лопсан. — «Коммунист» садунуң арынарындан (3 арын).

Д. Аранчаа. — Четпестерни чайлаалыр (3 арын).

М. Машпаадай.—Колониалиимге улур демиселдиг бүгү делегей хүнү (3 арын).

КНО-нуң Бол Ассамблеязының XI сессиязы (4 арын).

Мичуринчилериниң бүгү-ниоп никителиниң национал конференциязы (4 арын).

АКШ-ка кеш-соок ыргаарының террору (4 арын).

БИСТИҢ ОБЛАСТА: М. Седип.— Культураның албан черлери. Д. Чамзырын.— Артельдиң хөй фермазында (4 арын).

Октябрь революциязының 40 чыл оюнга чедиишкинниг ужуражыр

Бижи төрелгетеннин төөгүзүнге чаа үеним, кижини кижи мөлчүүр чорукту үндезилиниңен узуткаан никителдиг чаа тургузуунуң өгези болган Октябрьның социалистиг Улуг революциязының тиилөөниңен бөөр бо чылын 40 чыл болур. Бо ёзулуг алдарлыг байырлалга төлептиг ужуражыр дээш делегейниң бүгү кыдыгларында дешилделиг кижи төрелгетен хайныышкынныг белеткениг турар.

Октябрь революциязының организаторчы болган сорук кирикчин бистин Коммунистиг Улуг партиявыстың тургузукчузу, Совет күрүнениң үндезилекчизи Владимир Ильичи Ленин Октябрь революциязының байырлалын канчаар демдеглеп байырлаарын айытпышаан, улуг байырлалга эң-не төлептиг ужуражырының кол-ла чүүлү болза, революцияның шиитпирлетиниизөн айтырыгларынче улуг кичээнгейни салыры болур деп чугаалаан. В. И. Ленинниң ол чагын күүсетпишаан, бүгү совет улус Октябрьның 40 чыл оюнга бүгү талазы-биле чедиишкиниг ужуражыр дээш социалистиг чарыштың бистиң чуртуун бүгү черлериниг калбартын турар.

Бүгү совет улус-биле каны бистиң областың ажылчы чоннары ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң алдыгы беш чыл планының ийги чылының оналгаларын күүседиринче кирипкен. Областың чаа өзүн орар үлетпүрүнге, көдээ ажыл-агыйга күш-ажылың бүдүргүчүлүүн улам бедидер, бүдүргүлгелериниң ажылында бүгү-ле четпестерни дүрген узуткаар болган көдээ ажыл-агый күштүраларының дүжүттүүн бедидер, мал ажылының продуктулуун көвүдедир сорулгалар областың ажылчы чоннарының мурнунда турун турар.

Октябрьның социалистиг революциязының 40 чыл оюнуң алдары дээш социалистиг чарыш бистиң областа баа-ла калбарын эгелээн. Ажылчыннар-даа, колхозчулар-даа, бүдүргүлге черлери, көдээ ажыл-агый артельдери боттарының ажылдарын улам эжидиринче угланган тодаргай хүлээлгелерин ап турар.

Бии-Хем районнуң «Кызыл тараачын» колхозунуң Туран фермазының саанчызы, областың мурнакчы саанчыларының биреези Ульяна Степановна Салакова чылда инек бүргүзүлеп 2600 кг сүттү саап алырын болунга хүлээнип албышаан, инектериниң сүттүр продуктулуун бедидер, мал ажылының продукциязын чуртка улам хөйнү бөөр дээш база Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл оюнга чедиишкиниг ужуражыр дээш социалистиг чарышты улам калбартырынче областың бүгү малчыннарын кыйгырган.

Кызылдың алгы заводунуң коллективи Кызылдың мебель фабриказының коллективи Улуг Октябрьның 40 чыл оюнуң алдары дээш социалистиг чарышка кыйгырарга, мебель фабриказының коллективи ол кыйгырыгны улуг өөрүшкү-биле хүлээп албышаан, болунуң өөлчээниг бүдүргүлгениң чыл планын декабрьның 20-ге чедир күүседирин, күш-ажылдың бүдүргүчүлүүн планда көрүнгениниг улур 10 хуу белдирин, бүдүрүп үнүрүп турар продукциязының бот-гнезин чиигедирин болгаш болунуң бүдүргүлгезиниң ажылын сайыраарынче угланган өскедаа дыка хөй тодаргай хүлээлгелерни алган социалистиг чарышка киржи бергеннер.

Баа-Хем районнуң «Тиилелге» көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчулары Октябрьның социалистиг чарыжынга кирген соонда, артельдың беш чыл планын күүсаа бетинге күүседир талазы-биле бедик хүлээлгелерни ап турар. Мыйыстыг улуг бода малдың болгаш хойнуң санын өстүрүнүн алдыгы беш чыл планының оналдаларын 1958 чылга чедир күүседирин, а хаваннарының болгаш куштуң санын өстүрер талазы-биле беш чыл планын бо 1957 чылда күүседирин хүлээнип алганнар.

Улус ажыл-агыйының бүгү адырларын улам ынай сайыырадыр, көдээ ажыл-агыйны шиитпирлиг-биле көдүрер дугайында СЭКП-ниң төөгүлүг XX съезиниң шиитпирлерин совет улус амыдыралы кырында чедиишкиниг боттандырын турарлар. Оон-биле каны партия ТК-ның декабрь (1956 ч.) Пленуму, ССРЭ-ниң Дээди Советиниң алдыгы сессиязы болгаш база СЭКП ТК-ның февраль Пленуму сөөлгү үеде бистиң чуртуун амыдыралының аажок чугула айтырыгларын чугаалажып көрген болгаш толаргай шиитпирлерни хүлээп алгылаан. Совет Эвилелиниң бүгү ажылчы чоннары ол шиитпирлерни сеткилиниң ханызындан чүүлдүгүнүн көрген болгаш оларны боттандырар дээш бүгү-ле күжүн салып турарлар.

Партияның Төп Комитединиң сөөлгү Пленумларының болгаш Совет чазактың ол шиитпирлериниг айытқан хемчегларни ажыл-херек кырында чедиишкиниг чорулары алдыгы беш чыл планының оналгаларын күүседиринде шиитпирлиг ужур-дүзүлүг болгаш Улуг Октябрьның 40 чыл оюнга улуг белек болур.

Областың ажылчы чоннарының мурнунда ам турун турар кол сорулгалар болза, ниитиниң малының кыштаглаашкынын эки чорулун, малды хүр кыш ажырын алыр дээш, малдың төрүүнген бүгү чаа ооларын менди камгалап өстүрүп алыр дээш күн салыры, часкы тарылгага белеткели чогуур хуусаазында шынарлыг доозары болгаш бүдүргүлге бүрүү бүдүргүлге планнарын доктаамал, дески бүгү тала-биле күүседир болгаш ажыр күүседири дээш бар-ла, болдунар-ла курлавырларны ажыглаары болур. Ол ышкаш культура албан черлериниң ажылын, садыгны ам-даа эжидирин, ажылчы чоннарының хүн-бүрүде өөрү турар материалдыг болгаш культурлуг негелдерин өй-шаанга юлу хандырарын партияның Төп Комитеди, Совет чазак чер-черде партия, совет органнарынан база-ла мурнуку ышкаш шыңгыы негеп турар.

Октябрь мурнунуң социалистиг чарыжынга үстүнде айыткан тодаргай айтырыгларны шиитпирлээринче улуг кичээнгейни салган турар ужуруг. Бижи бүргүзүүн, колхоз, бүдүргүлге бүргүзүүн алган хүлээлгелери аваа-ла саазын кырынга эвес амдан эгелээн амыдыралга күүсетинген турғрынче кичээнгей салыр херек. Ынчангаш социалистиг чарыштың түннелин үе-үе болгаш ылавыла үндүрген хөйге чарлаар, мурнакчыларны илереткен оларның эки дуржулгаларын нептерелдир чугула.

Оон ынай Октябрь революциязының байырлалынга бистиң чуртуун чурукчулары, чогаалчылары болгаш ураан-чүүлүн өске-даа ажыдакчылары боттарының чогаалыкчы чедиишкиннерин көргүзер дээш бүгү хемчегларни ап турарлар. Ол ышкаш бистиң областың ном үндүрер чери Октябрь революциязының чыларында Тывага чорун турган кызыл партизаннарның сактыышкынларын чыгган Октябрьның 40 чыл оюн таварыштыр ном кылып үндүрерин планнап турар. Ыяштан, даштан кандыг бир чүүлдерни сиилип чазаар шевер кижилер, чүү-даа үгүлдүлап даарап болур шевер даараныкчылар бистиң области хөй болгай. Ынчангаш чоннуң мынчыг бот-тыынгыр талантыларын улам хөгжүдүп, улустуң улуг байырлалынга оларның кандыг бир эң дааре ажылдарын делгеп көргүзеринче сагыш салып, ону амдан эгелээн организаттаары чугула.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының ам болур алдарлыг 40 чыл оюнга чедиишкиниг ужуражыр дээш социалистиг чарышты улам калбартып, оон түгүн бедик көдүрээл!

„Маадыр-ие" деп хүндүлүг атты хөй ургларлыг иелерге тывысканы

10 болгаш оон хөй ургларны төрээн болгаш кижизиткен иелерге «Маадыр-ие» орденин болгаш ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң грамотазын тывчыпышаан «Маадыр-ие» деп хүндүлүг атты ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Тыва автономиг область талазы-биле 1957 чылдың февраль 18-теги Чарлыы-биле тывысканнар болза:

1. Дэмпак Долгар Катыан-Бараевна — Чаа-Хөл районда өг-бүле эзи.
2. Доячаныаа Донтак Севен—Улут-Хем районнуң Киров аттыг колхозунуң колхозчузу.
3. Иргит Севек Болдуг-ооловна — Бай-Тайга районнуң «Мурнакчы» колхозунуң колхозчузу.
4. Кертиш Бужутет Часкылыковна — Барыын-Хемчик районнуң «Ленин оруу» колхозунуң колхозчузу.
5. Куулар Ботпит Чүлүмовна — Барыын-Хемчик районнуң «Кызыл тараачын» колхозунуң колхозчузу.
6. Монгуш Кара-Бичей Делгер-ооловна—Барыын-Хемчик районнуң «Совет Тываның 5 чылы» колхозунуң колхозчузу.
7. Хаамык Анай Самзевна—Барыын-Хемчик районда өг-бүле эзи.
8. Чанчыма Монгуш Даабадовна—Кызыл хоорайда өг-бүле эзи.
9. Чугуртей Александра Сундуйовна — Өвүр районнуң «Торгалыг» колхозунуң колхозчузу.
10. Шагдыр-оол Бах-кыс Мончуккай—Барыын-Хемчик районнуң «Ленин оруу» колхозунуң колхозчузу.

(СЭТА).

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНДЕ

★ ★

Херек чок адырларны узуткаар

Үлетпүрүү болган тудугну эргелээрин организаттаар чорукту улам ынай сайыраңгайжыдар дугайында СЭКП ТК-ның февраль Пленумунуң доктаалынга холбаштырган беседаларны Москваның Бирги подшипник заводунуң чүс-чүс агитаторлары болгаш пропагандистери чорутканнар. Ол доктаалды коллектив ийиг чүүлдүгүнүшкүн-биле уткаан.

—Фабрикаларны, заводтарны, чаа тудугларны удуртуруун эжижилер дугайында айтырыгны партияның Төп Комитеди чогуур өйүнде көдүрген-дир. Үлетпүрү эргелээриниг херек чок адырларны узуткаар, чугула айтырыгларны, ылангыя материал-техникиг хандырыганын айтырыын чурумчулар өй келген. Эргелелер эде тургузар чорук заводтарны болгаш фабрикаларны эргелээриниг ажылчыннарны болгаш инженерлерни хаара тудуринга эки арганы тургузар—леп септелгемеханика цехинин механиги В. Н. Тритулов беседа үезинде чугаалаан.

Шарикоподшипниктер цехинин хөөглакчызы Ольга Тинлина Пленумуун шиитпирлери-биле танышпышаан, чугаалаары болза:

СЭКП-ниң XX съезиниң шиитпирлерин күүсетпишаан, бистиң заводтуң коллективи чеди шактыг ажыл хүнүнче чыгчыдырынге белеткенин турар. Бистиң мастер Брюхинниң ээлчээнин бүгү хөөглакчылары 8 шактың онаалгазын 7 шактың дүргүзүнүн күүседирин чедип алган. Ынчалза-даа металл чедиштезиниңен дарганнар подшипниктерниң келектерин белеткен шыдавайн турарлар, оларның-биле бистин олар чогуур өйүнде хандырбайн турар болгаш бистер онаалгавысты күүсетпейн турар бис. Бүдүргүлгелерни удуртуу эжижээн, оларның эки ажылдаарынга моонцак болуп турар чылдагаанларны узуткаан турарынче Пленумуун шиитпири угланган.

Совет Армияның хүнүнге уткуштур

КИЕВ. (СЭТА). Совет Украинаның найыелалының ажылчы чоннары Совет Армияның болгаш Шериг-Далай Флотуунуң 39 чыл оюн калбаа-биле демдеглээриниг белеткенин турар.

Совет Чепсектиг Күштериниң дайынчы алдарының кежээзи округтуң Офицерлер бажынынга болган. Совет Эвилелиниң Маадырлары эштер Горюнов болгаш Сыченко, Чапаевчи дивизияның дайынчызы чораан эш Бриннов болгаш Ада-чүүрүүн дайынының чылдарында Киев чоогунга туулчуп турган партизан каттыжышкынының комиссары чораан эш Ломака олар чылганнарының мурнунга сактыышкынар чугаалааннар.

Совет Армияның төөгүзүнге алдар болдурган делгеге Офицерлер бажынында ажыттынган.

Ленинградтың полиграфия машиналары

ЛЕНИНГРАД. (СЭТА). Типографияларга хереглээр өзөөн сайыраңгай дериглерни полиграфия машиналарының заводунда кылып турар.

«Н—7» деп чаа машина эстн бергеи металлың температураазын автоматтыг таарыштырарының, хевирлерни соодарының, одуургларны ылаштыг хемчеглерни алырының херектерди-биле хандыртынган. Долу эвес одуургларны автоматтыг чүдүрериниң механизми өрүлдени дүргедип турар болгаш линотиптин бүдүргүчүлүүн 10—15 хуу белдиди турар.

Машиналарны хандырарынга таарымчалыг байдалды тургузуп турар өске-даа болбаазырангай чүүлдерни ажыглаага киргген. Ам заводтуң коллективи монотиптин, электроннуг фото-өрүлгениң машиназының болгаш полиграфияның өскедаа техникаларының чаа конструкцияларын тургузар дээш ажыдан турар.

Фестивальдың Төп оргкомитединде

Совет аныяктарының Бүгү-эвилел фестивалын белеткээриниң болгаш чорударының талазы-биле төп оргкомитетче Бүгү-эвилел фестивалының түннел кезээн чорударының хуусаазын алаан сонгаалдыр дугайында хөй санныг дилеглер киирип турар.

Төп оргкомитет ол дилеглерни чугаалажып көрген болгаш совет аныяктарының Бүгү-эвилел фестивалының түннел кезээн, моон мурнунда болаш турганы ышкаш, бо чылдың майның 20-ден 27-ге чедир эвес, харын июльдуң 28-тен августуң 11-ге чедир, тодаргайларга аныяктарының болгаш студентилерниң тайбын база найырал дээш VI Бүгү-делегей фестивалын чорударының хүннеринде чорудар деп шиитпирлээн.

Болгар аалчылар Москваның ужар-чүүл заводунга чорааннар

Болгарияның Улус Республиказының чазак толаалериниң кежигүнери Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Антон Юговка баштаан алган Москваның ужар-чүүл заводунга февраль 18-те дүүн соонда чораан. Анаа оларны бүдүргүлгениң ажылчыннары. Ужар-чүүл үлетпүрүүнүн министри П. В. Дементьев, заводтуң директору П. А. Воронин чүректиг ханызындан уткааннар. Аалчылар цехтерге барып, «ИЛ-14» деп пассажир самолетларының чыын эптеишкининиң ажыглаар чорун турары-биле танышканнар.

Бүдүргүлгениң цехтериниң бирээзинге хөй кижилиг митинг болган. Заводтуң профсоюзтар комитединиң даргазы С. А. Овечкин митингиниг ажытпышаан, бүдүргүлгениң ажылчыннарының, инженерлериниң, техниктериниң болгаш албан-хаакчыларының мурнунда болгар чазактың толаалеринге байыр чедиргеи.

Заводтуң партия комитединиң секретары А. И. Раскутин, ажылчын Тамара Грачева болгаш цех начальниги Н. С. Козлов олар митингиге чүве чугаалааннар.

Болгарияның Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң Секретары Енчо Стайков митингиге чүве чугаалаан, ону үлүстүрүүлүг ажыл часкаашкыны-биле уткаан. Болгарияның болгаш ССРЭ-ниң улустарының найыралына алдар болдурган, ажылчыннарың бүгү делегей эп-сеткил каттыжышкынынга алдар болдурган йөрээлдер-биле ол болунуң чугаазын дооскан.

(СЭТА).

Үлетпүр бүдүргүлгезин улам көвүдедириниң оруунда чаа базым

КИЕВ. (СЭТА). СЭКП ТК-ның февраль Пленумуунуң шиитпирин Украинаның ажылчы чоннары сорук-кирипшкиниг хүлээп алганнар. Үлетпүрү болгаш тудугну удуртуруун организаттаарын үндезин-биле эжижилериниң дугайында, бүдүргүлгени эргелээриниг ажылчы чоннарының калбак массаларын хандыдар дугайында Коммунистиг партияның сагыш човаашкынын олар оорган көрүп турарлар.

Киевте «Большевик» деп заводтуң механик-эптелге салбыры. Ол бүдүргүлгениң ажылчыннары ол эң чугула документинга радио-биле-даа ыыжаал алганнар, солунварын-даа ноочуп алганнар.

— Коммунистиг тургузуушкунуң ээлчеглиг сорулгаларынга дүүштүр үлетпүрү болгаш тудугну удуртуруун эде тургузарының эргежок чугулазын пленумуун шиитпиринде айтып турар, — деп чаартыкчы токарь эш Рубан чугаалаан. Ажыл-агый тургузуушкунунга демократтыг централизминиң ленинчи принципин боттандырарынче угланган партияның хемчегларинге бис бүгү сеткилиис-биле байыр чедирер бис. Ол чорук бүдүргүлге курлавырларын улам дүлүү-биле ажыглаар, калбак массаларының чогаалыкчы инициативазын болгаш идеякейни хөгжүдер арганы бөөр. Пленумуун шиитпирин изин-биле чүүлдүгүнүн көрбүшаан, бүгү үлетпүрүүн ажылын эжижилер талазы-биле партияның планнап турар хемчеглерин бистер, ажылчыннар, боттарывыстың эрес-маадыр күш-ажылывыс-биле деткиир бис дээрзин медеглээр бис.

— Бистин социалистиг экономикавыс канчаар-даа аажок улуг курлавырлардыг, — деп слесарь эш Науменко чугаалаан. Пленумуун шиитпири совет улусту бүдүргүлгениң бүгү-ле бөөр турун турар аргаларын улам-на дүлүү-биле ажыглаарынче шыгаан турар. Үлетпүрү болгаш тудугну удуртуруун эде тургузары бүдүргүлгениң бүгү-ле алырларының ажылын эжижилериниг, техниктиг ленинчилгени боттандырарынга болгаш күш-ажылдың бүдүргүчүлүүн бедидериниг чаа шигин бөөр.

— Бүдүргүлге айтырыгларын шиитпирлээрин эргеледер ишти-биле көөрүүнүн четпестерин бистин заводтуң ажылының практиказынга үргүлүг көрүп турар бис, — деп инженер эш Пономаренко чугаалаан. Ырак черге ажык чок сөөртүлгелер кылыр чорукту узуткаар талаале бүдүргүлгени калбаа-биле кооперасталарын организаттаарынга, чижөлөөрге, Киевтин бүдүргүлгериниг улуг аргалар бар болун турар. Ынчалза-даа түс черде бар болун турар өзөөн хөй кылыгларны болгаш материалларны бистеге өске ырак черлерден сөөртүп эккеп турар. Үлетпүрү удуртуруун эде тургузары ол четпестерни узуткаарының аргазын база бөөр, бүдүргүлгелериниң ажылын организаттаарының деңнелин чаа чадага көдүрер.

Колхозтуң дуржулга станциязында

СТАВРОПОЛЬ. (СЭТА). Ново-Александровск районуң «Россия» көдээ ажыл-агый артелиниң чанында тургустунган колхозтуң дуржулга станциязының коллективи 1956 чылдың ажылларының түннелерин үндүрген.

Т. С. Мальцевтиң аргазын ёзугаар хөрзүнү чалгыны чок андазын-биле андарының дуржулганы эки түннелди бергеи. Ол дуржулгаларны чайгы чер андарылгазының ийи массивтериниг чоруткан. Күзүн чажын тараан кызыытастың немелде дужүү аваа гектардан-на 4 центнер, күзүн чажын тараан арбайның гектардан-на 2,4 центнер болган. Дуржулга станциязының сумезин ёзугаар колхоз чайын ангаргаан арыг черлерден барык бүрүү-биле өйтаалыш, ол черлерге кукурузаны, тарымал тоорукту, ногаалларны, бахча культураларын тараан. Тарылга ээлчештирилгениин колхозка эн-не таарышкан системазын ажыглап кылып турар.

Станцияның өртем ажыдакчызы зоотехник В. П. Айма ногаан конвейериниг базазынга хойларны тургузу азыраарының талазы-биле дуржулгаларны чедиишкиниг үргүлчүлээн. Хойларны чыл дуржулда тургузу азыраары оларның продуктулуун бедидиги, дүктүн шынарын эжижидип, арыг изрын дүктү алырын көвүдедип турар деп чүвени шенеделер көргүскен.

Көдээ ажыл-агыйның ажыг-бүрү машиналарын экономика талазы-биле ажыктыг кылыр ажыглаарынче, мал ажылынга хөй хүн үнер ажылдарының комплексиг механизациязынче улуг кичээнгейни салып турар. Колхозтуң бүгү бригадаларында ажыл-агый санаажыгазын чоруп турар.

Кандидаттар-биле ужуражыышкыннар

Бо чыллың февраль 18-тин кежээзинде Кызыл хоорайның № 6 агитпунктузунга эн-не хөй кижилер чыылган турган. Ол дөмде, Кочетовскийниң—№ 29 сонгулга округунуң талазы-биле ажылчы чоннар депутаттарының Кызыл хоорай Советиниң депутатынга кандидат эш Сергей Кузьмич Кочетов-биле, типографияның орталары № 29 сонгулга округунуң талазы-биле Кызыл хоорай Советиниң депутатынга кандидат эш Саимаа Аржандаевна Санчат-биле, Типографияның № 27 сонгулга округунуң талазы-биле Кызыл хоорай Советиниң депутатынга кандидат эш Алексей Хуреновович Алдын-Херел-биле ужуражыр дээш сонгукчуларының чыглып келгеи ол.

Ол ужуражыышкынга чыылган сонгукчулар боттарының кандидаттары-биле тодаргай танышып ужурашкан болгаш тустуг чагыгларын оларга бергеннер. Областың төөг болур Кызыл хоорайның чаагайжыгын сайыраарынче, бичии чаптарны кижилиг өстүрериниг улуг ужур-дүзүлүг, ургулар салтарының, ясли-лериниң четкизин калбартырынче, чурттаалга бажыныларының тудуун дүргедириниче болгаш оон шынарын бедидириниче угландыр боттуг хемчеглерни ап чоруларын сонгукчулар эштер Сюрюн-оол, Морозов, Межова болгаш өскелер-даа боттарының кандидаттарынга чагааннар.

Ажылчы чоннар депутаттарының хоорай Советиниң депутатынга кандидаттар эштер С. Кочетов, С. Санчат болгаш А. Алдын-Херел сонгукчуларының оларга көргүскен бедик идегели дээш өөрүп четиргеиин сеткилиниң ханыындан илергейлээн болгаш сонгукчуларның ол бедик идегелин өчизинге чедир күүсеп, оларның чагыгларын амыдыралга боттандырар дээш боттарындан хамааржыр бүгү-ле болдунар хемчеглерни ап чоруларын хүлээнгеннер.

Социалистиг чарышты улам калбартыр

САРЫГ-СЕП. (Телефон-биле). Сарыг-Сеп машина-трактор станциязының механизаторлары көдээ ажыл-агый машиналарының септелгезин чогуур хуусаазында доозар дээш чер-чер Советтериниң сонгуулдаларынга алдар болдурган социалистиг чарышты улам-на калбартканнар.

МТС-те амгы үеде 40 тракторлар, беш корпустуг 24 трактор анаазынчары, 53 сеялкалар септетинген. Септелге бригадаларындан Конгаровтуң удуртқан бригадазы социалистиг чарыштың мурнуку одуругуна чорун турар. Бригада январь айның оналгазын бүгүн чартык өктап, февраль айның баштайгы чартыяның бүдүргүлге планын ажыр күүсеткен.

Септелге бригадаларында ажылын үлүг нормазын ажыр күүседип турарлар соолгу хүннерде көвүдээн. Афанасьев, Бондарев олар хүн нормазын 150—200 куу күүседип, социалистиг чарыштың мурнакчылары болуп турарлар.

Ыяш белеткели

Таңды районнуң Сталин аттыг колхозунуң тулуг бригадазы бо чылдың тудугларынга 2000 кубометр ыяш белеткээр планныг. Ам 3287 чудук кестинген, машина-биле соортуруңге эптиг кылдыр чер өскүнче 2688 чудук дажыглатынган.

Тудугнуң темпизин дүргедириниче угландыр тудугжулар ыяш белеткелиниң планын дарый күүседир, хар эрээлекте бүгү кестинген ыяшты тудуг участокторынга бүрүн соортуп алыр дээш шиитпирлиг ышкыны ажыдаары артган. Бо талазы-биле социалистиг чарыштың эки үреттүнелин чедип алыры чугула.

Мергежилдиг чазаныкчы

Улуг-Хем районнуң «Партияның XIX съезиниң» колхозунуң тулуг бригадазының кежигүнү С. Оюу быжыгыдан нарын чүүлдер чазаарының мастериниг чедип өскен.

Аныяк чазаныкчының бүдүрүп үнүргени сонга ранцалары, сонга болгаш ижик чаактары, хаалга, стол, сандай, шкаф болгаш өске-даа кылыглары колхозчу бажыннерниң ишти-дантын каастап, колхозчуларның үнелиг эди болу берген.

Оюу бо чылын 64 рама, 58 сонга, хаалга чаактары, 16 хаалга, 5 стол, 5 сандай, 2 шкаф кылган. Ол кылып турар ажылының шынарын эжижиппишаан, хүн нормазын 150 хуу күүседип турар.

Чаа хүлээлгелер

Барыын-Хемчик районнуң Ворошилов аттыг колхозунуң саанчылары, кадарчылары көдээ ажыл-агыйның бүгү ажылакчыларынга СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Быйтырынга харыы кылдыр чаа ажыл-агый чылында инек бүргүзүлеп 650 кг сүттү саап алырын хүлээнгеннер. Олар сүттүг малдың продуктулуун бедидер талазы-биле хемчеглерни ап эгелээн.

Бистин кандидаттарывыс

Төлептиг кандидат

Улуг-Ажыктың Чинге-Шэт даанын шойдуп барып-барып үзүктели хона берген черинде, тей бажында ийи чоок кызыл дыттар турар. Оон базарында кавай бажы дег, ыжык хонашта крышалыг бажың болгаш аажок улуг хой кажаазы. Ол — Чинге-Шаттың Ийи-Дыт деп черде хойжу Салчак Самбырович Берзектин аалы.

Хүн аажа берзе-даа, оон чырыы ам-даа чайынналып ойнавышаан, алдын өңүг саргыдыр хаа даг биженнериниг хереленип турган. Боданче кирип оргаш көөрүвүске, бичежек боттуг кижи кажаа долгаадыр инницейчип турган хойларга баргаш, чаңгыс кый дээрге, олары кажаалыычыс, өскүнден сөзүнден эртпес дээн ышкаш, шуужуп кирип-ле турганнар. Хойжуның күш-ажылчы хүнү шак ынчаар дооступ турган.

Бир үе, Салчак Самбыровичиниң аалынга келген чүве талазе, хойжу-биле допчузу-биле-даа бол, таныжып ап көрөлинер. Салчак Берзек 1911 чылда Бай-Тайга районунуң Шындазын деп черге аңны арыгтың өг-бүлезинден төрүттүнген. Ада-өскүнден эрте-чашта чарылгаш, байларга хөлечиктеп чораан.

Салчак Берзек 1941—1945 чылларда Каа-Хем районунуң Белбей сумузунуң дарганынга ажылдап турган. Ада-чүрттүн Улуг дайынынын үезинде кызымаккай ажылдааны дээш, ону Совет чазак «1941—1945 чылларның Ада-чүрттүн Улуг дайынынга шылгарангай күш-ажыл дээш» деп медаль-биле шаннаан. 1948 чылда «Кызыл тук» колхозка киргеш, бир чыл болгаш-ла хову бригадазының бригадириниг ажылдай берген. Ол ажылга 1953 чылга чедир турган. 1950 чылда эш Берзектиң бригадазы 200 га черниң тараазынан гектар бүрүүнден-не 30 центнер лужутту алган. Совет чазак бригаирге «Күш-ажылын Кызыл-тук» орденнин база тывыскан. Оон ынай Берзектин хөрөөн ТАР-ның «Мурнакчы малчын» демиже база каастап чоруур. Эш Берзек 1953 чылдан 1956 чылдың сентябрыга чедир аът ажаакчызы. Колхоз баштаар черниң томуйзаны-биле эрткен чылдың сентябрьдан баар хойжу.

«Кызыл тук» колхозунуң колхозчулары эш Берзекти Бүрен-Аксының № 49 сөңгүлда округунуң талазы-биле область Совединиң депутадынга кандидат кылдыр бүрүткөөн. Сөңгүкчулар март 3-те, чер-чер Советтериниг сөңгүлдаларының хүнүнде эш Берзектиң кандидатуразы дээш боттарының бадылаашыныларын чаңгыс эп-сөткилдиг бөөрлер.

С. ТАМБА.

Каа-Хем район.

Чадаана МТС-тиң механизаторларында

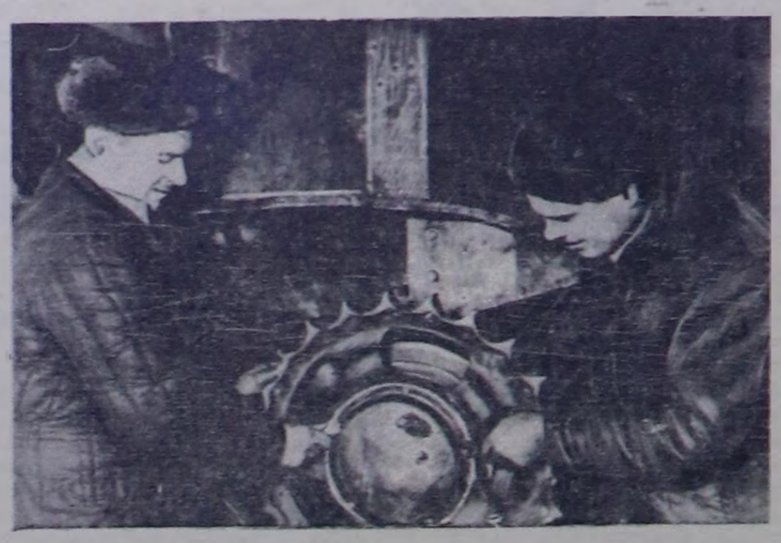

Чадаана МТС-те тракторларның болгаш кедээ ажыл-агый машиналарының септелгезин Совет Армияның хүнү—февраль 23-те доозар деп бөрдүнген бүдүрүлге планын хуусаа бетинде күүсеп дээш демисел күженнишкиниг чоруп турар.

Хой-хой механизаторлар бедиткен хүлээлгелерни алганнар. Чижээ, эш К. Бюрюлбей бүдүрүлге планын 130 хуу күүсеп дээн хүлээнгеш, а ажылдап кылырының нормазын 200 хуу чедир күүсеп турар.

— Бистин Бюрюлбейивис часкаан ийи кижиниң өрнүнга ажылдап турар болгай — деп, эш Мальцев чугаалаан.

— Күш-ажылчы чеднишкиннер-биле болуминуң коллективимни өөрүгүп күзеп тур мен. Час даг артында эвес болгай. Тракторларны эрте септээн тулум-на часкы тарылганы улам эки чорулар бис— деп эш Бюрюлбей харылап турар.

Мастерскаада моторларның даажы, ыкчирбелериниң шыгыраажы, маскаларның күженнишкиниг кагыышкыны, янзы-бүрү хемчээлдиг дуглуурларының кыңгыраажы диниттиг-ле. Бо бүгү болза, трактор паркының часкы тарылгага белеткели бүрүп чоруп турарын айтып турар.

Чадаана МТС-тиң механизаторлары план ёзугаар февраль 23-те 29 тракторларны септээр ужурлуг. Ынчаарга коллектив күженнишкиниг ажылдаан, январының эгезинде-ле 32 тракторларны септеткен.

Тракторларга артык кезектерниң айтырыы элээн бергедеп турган. Ынчалдаа механизаторлар аная уңдаревааннар. Оларны Сут-Хөл, Бызыл-Мажалык болгаш өске-даа МТС-терден тыптынып алганнар.

Механизаторларның ортузунга улуг ажылды МТС-тиң партия организациязы чорудуп турар. Политиктиг өөреникте айда үш удаа эрттин, вторник санында политинформация болуп турар. Чаа техниканы шингээдип алырынга эргежок чугула техниктиг минимуму механизаторлар эрттин турар. Коллективте хана солунуп болгаш «МТС-те крокодил чоруп тур» деп тускай номерни үндүрүп турар.

МТС-тиң мастерскаязындан күчүлүг ылчирбелиг тракторлар дужут даан тулчуушкунче белен болуп улай-улай үнүп турар. Ынчалза-даа оларны белен болган тракторларның дазызынга киирериниң мурнунда кол инженер Николай Яковлевич Дубовцев моторнуң болгаш өске кезектерниң ажылын бирде-бирээ чокка хынап турар.

Февраль 10-га чедир Чадаана МТС тракторлар септелгезиниң планы 84,4 хуу күүсеп, областың МТС-териниң бирги черинде чоруп турар.

Часкы тарылгага белеткелди хуусаа бетинде доозар дээш механизаторларның найыралыг коллективи күженнишкиниг демиселди уламчылап турар.

Чуруита: Чадаана МТС-тиң механизаторлары П. Мальцев биле А. Пимонов (оң талазында) эзлчеглиг тракторну эптеп турары.

Сөзү болгаш фотозу авторнуу.

С. ФЕОКТИСТОВТУУ.

Чаш малды чидириг чокка камгалап алыр

(Редакцияга чагаалардан)

Областың колхозтарында мал оолдаашкыны түлүктеп турарын, малдың чаш төлүн камгалап алыр, кыштан малды хүр ажырар дээш күженнишкиниг ажылдап турар малчыннарның дугайында чагаалар редакцияга хөй-биле кээп турар.

Сут-Хөл районунуң «Сталинчы орук» колхозунуң кыштагларында шөөр малдың байлазы эки. Малга четчир санныг чем курлавырлары бар. Ам хой оолдап эгелээн. 300 ажыг хой төрээн, хураганнары менди доругун турар. Херел-оол—72, Бонгай-оол — 65, Бертикпен — 30, Даймурбан — 60, Самдан — 30 хураганнарны менди доруктуруп турарлар. Малдың чаш төлүн чидириг чокка камгалап алыр дээш малчыннар социалистиг чарыштың бедиткен хүлээлгелерин алганын М. Чартан-Хуна бижээн.

Д. Доржунуң Чаа-Хөл райондан бижип турары болза, Ленин аттыг колхоз ажылагый артелинин хойжузу Шаныктың 42 хою, Артаанын 40 өшкүзү төрээн. Чаш аная, хураганнар бүрүнү-биле камгалап алдынган. Малчыннар малын эки өттүг черлерде одарладып турар болгаш немелде чемин база берип турар. Олар СЭКП-ниң декабрь Пленумунуң шиитпирлерин танышкаш малдың баш санын өстүрер дээш бедиткен хүлээлгелерни алганнар. Шаныр төрүүр 262 хоюдан 282 хураганнарны, хойдам-на 2,5 кг дүкүү, Артаа 301 төрүүр өшкүзүнден 360 аная-лларны алырын хүлээнгеннер.

Чөөн-Хемчик райондан К. Экер-оолдуң бижип турарынан алырга, «Коммунизмче орук» колхозунуң малы массалыы-биле оолдап эгелээн. Кызыл-Шанчыгда сут-баразан фермазында 15 инек бызаалаан. Хойжу Седиптиң ажаалгазында 300 хойдан 289 баш хой төрүүр. Ам 121 хой оолдаан.

Улегерлиг почтачы

Чаа-Хөл районунуң Ленин аттыг колхоз ажыл-агый артелинин почтачызы хөрөөжен коммунист эш Бува-Сюрюн ол ажылынга 4 чыл ажылдап турар. Ажылдап келгениниң дүргүзүнде мал фермаларынга, хову бригадаларынга, ырак малчыннарга солуннарны, чагаа бижиктерни эзлериниг чогуур үезинде чедирип келген.

Эш Бува-Сюрюн чүгле почтачы хүлээлгезин күүсеп турар эвес, хой-ниитиниң ажылынга күзелин-биле биржип, колхозчуларның бажыннарынга барып бесеглерни, солун номчулгазын кылып, агитатор хүлээлгезин база күүсеп турар.

Почтачының ажылын үнелеп көргеш колхоз баштаар чери, кедээ Совет каш удаа өртектиг шанналарны аная тывыскан. Эш Бува-Сюрюн ам Ак-Туруг кедээ Совединиң депутадынга кандидат.

Х. ДОРЖУ.

Аванс тыпсыры чурумчаан

Чөөн-Хемчик районда «Искра» колхозунуң организас тургузуу улам-на быжыгып, ажыл-агый орулгазы чыл бүрү көвүдеп турар. Моон уламындан колхозчуларга ай санында аванс тыпсыры шуут чурумчаан. Бо чылдың январьда кижи бүрүзүнге, оларның ажылдап алган күш-хүннеринге хамаарыштыр 100—200 рубльдерни берген. Чамдык колхозчулар, чижээ, Дамбаа—222, Кенден—263, Шаран 180 рубльдерни алганнар.

Х. ДОРЖУ.

Хой фермазынга шеф

Эрзин районунуң Эрзин суурунуң чүрттакчы чоннары «Чаа орук» колхозунуң хой фермазынга шеф ажылы организастарын шиитпирлээннер. Колхоз баштаар чери бо чылын Соок-Тейге шөөр малдың чаа кажаазын даш-биле кылырын планнаан турган. Баштайгы чорутунган шеф ол кыштага организастынган.

Организастыг удурткулганы [illegible]нде шефчилерниң үш бригадалары ол хүн 93 кубометр дашты белеткээн, тулуг шелүүде эжеп чыын берген. Ол ажылды өртек-биле төлөөн болза, колхозтан 2325 рубль чарыгдатынар турган. Шак ынчаг ажылды моон сонгаар-даа организастаары ажыктыг.

А. ТАВАА.

Колхозчулар күзеп турарлар

Областың национал театрының артистериниң тыва болуу сеелгу үеде ыраакрак районнарда колхозтарга барып, солун шиилерни колхозчуларга көргүзүп турарының дугайында корреспонденциялар область солуннарының арыннарынга парлатынын турар. Эн ылангыя «Бүстүушкүн» болгаш «Эртине-Булак» деп шиилерни элээн хой районнарның колхозтарының клубтарынга үндүргенин солуннардан номчуп көрген бис.

Бызыл районунуң колхозтары область төвүн долгандыр турup турар. Ынчаг болза-даа областың национал театрының артистери бо колхозтарны оюп эрттин, колхозчуларга боттарының оюннарын көргүспейн турары хомуданчыг.

«Совет Тыва» колхозка эрткен чылдың чайынында бир катап чораан, оон соонда каан көрбээн. Колхозчулар «Бүстүушкүн» болгаш «Эртине-Булак» деп шиилерни көөрүп күзеп турарлар.

Д. СОРЖАН.

СОЛУН ЭКСКУРСИЯ

Бызылдың школаларының өөреникчилери бүдүрүлгелерже үргүлчү экскурсиялап чоруп турарлар.

Чижээ, область типографиязынга школчулар үргүлчүнүн аалчылары болуп кээп турарлар. Өөреникчилерни типографиянын ажыкчыннары болгаш албан-хаакчылары ишки-биле хүлээп ап, оларга бүдүрүлгенин мурнакчы ажыкчыннарының хуржулгазын, оларның кылып турар ажылдарын болгаш өрүүр, парлаар базаны өске-даа машиналарны тайылбырлап берип турарлар.

Февраль 18-те Бызылдың № 2 школазының 5 классының өөреникчилери типографиягa экскурсиялап чорааннар. Өөреникчилерни ол школага практикалап ажылдап турар башкы институдунуң студентилери баштап чораан. Олар линотип, өрүүр, парлаар болгаш депторлаар цехтерни көргеннер. Өөреникчилерге типографиянын ажылдакчызы А. Кумаак тайылбырлыг беседаны кылган.

О. ОПЕЕН.

Өөренип алган

Шагаан-Арыг № 2 ортумак школаның интернатта чурттап турар өөреникчилерге мастер Я. Опанастың удурткулазы-биле дешти берген кидис идиктер үлүрарын өөренип алганнар. Идикти үлүрүп өөренип алырга, боттарыныска ажыктыг бичүүн Яков Петрович бисти өөредип эгелээриниң мурнунда сагындырып чугаалаан.

Үлүрүкчүге чилиг бижек, чаныс, эгээ тыптынып алырын, чоон хендир, хендир чаар үс, шивегей чергелиг чүүлдерни ынавыла бар турарын ол чугаалаан. Яков Петровичиден идик үлүрүп кылырынга өөренип алган, оолдар Тюлюш, Саша, Сергей, Петя суглар боттарының идиктерин үлүрүп алгылааннар.

Мастер каш-ла хонук өөреткен, оолдар шупту идик үлүрүп турар апарганнар. Оолдар Яков Петровичиге өөрүп четиргенин илереткеннер.

Т. КУНЗЕН-ООЛ.

„МЭЭҢ ЫРЫМ“ ДУГАЙЫНДА

Бистин мурнувуста ак-көк дээрнин хаазы-биле бүргетинген, делгем ак орук-тун ийи талазында чаттыла берген, чаагай чемжин үүп чадаан, баштары халайгылай бергилээн кызылтастар; ховунуң ворабльдери далайлаштыр шилеп чалгаан тараанын аразында чоргаар эштин, ону харыктыр кестирин чоруур; эртенгинин хүнүн эрттирбес-даа дээн ышкаш, өскек тараана эзлеп кадагалаан-даа ышкаш сүүр-сүүр даглар дээрже шаштыгып үнгүлей бергилээн, ынчалза-даа хүн болдунуң чырыы-биле күскү ховуда бүгү-ле амыдырала доволдурукан ышкан.

Шак бо бүгү чурумалың дээринде «Мээң ырым» өткүү чиглиг чангылаанган. Шаандакының чараш хөөрин хаажыланган Мерген карттыг, Салчак Тамба ийму болдур.

• • •

Салчак Тамбаның чымыдыында киргеш шулуктери оон чогаадыкчы ажылының түнелиг-дир.

Эш Тамба болдунуң шулуктерин бойдусту-ну болу бүткен каас-чараш чурумалын чуруп, оон бүгү-ле хей талалыг чажыттарын илередиксээринче, ажыл болгаш амыдырал талазы-биле ынак эжинге кезээде шынчы болукеалырынче, бистин бурунгаар хөгжүлеевиске доктар чедирексээн эргиниң бүдүүлүк чоруунган уштунмаан чамдык кижилерни чоннуң мерген угаанныг аас-чогаалын ажылган турган, сойгалап, кан-хайыра чок кочулан-шоодуксаарынче угландырган.

...Хынрыгыштар хаажылаан
Былаң хөөге хонар дишкеш,
Хөлегеин сугда ханнаан
Бөвей өөр кас ужуп орлар.
(«Хөлчугешким»).

Бир эвес төрөөн черивистин бойдузун ханызы-биле көөр болдувуседа, бистин чуртувус чүгле «хынрыгыштар», «кастар»-биле байлак болган долдуннаан эвес-ле болгай.

Бойдусту ыстаарда, кол негелде болза ону амыдырал-биле холбаштырары, хөөрай-суурларывысты, хову-шөлдеривисти шимеп, кан-халыныдан, хат-шуурганнан оон камгалап турарын, оон часкы каасконы кижилерниң ынакшылын күштелдирип, ону оттуруп турарын база бодунуң (бойдустуң) тускай төгүнмес чаражын чуруп бижиири-ле болгай.

Ынчангаш шулукчүнүн бижилгезиниден алырга, бойдусту чүгле кыры-биле чүгүрту бижээш, оон алыс дозуңге ханнаан кирбейн, оон каас-хөөнинче ынакшылын четче илеретпейн барганы көстүп турар.

Ол ышкаш «Телефон-биле чугаалажышкыннарны» таарыгчалыы-биле эгелеп алза-даа, оон иштики харылаазын чоорту кошкадып, биленишкиниг болгаш чиглиг-шоодуткуг, мерген болгаш күштүг төнчүү берип шылавайн барганы хомданчыг.

Эш Тамба «Мастер», «Далаштырып чедип келди», «Даглан бежир хараш көөрге», «Колхозчу вожамык» болгаш «Хөглүг үе» деп шулуктерни бижиирде кол кичээнгейни ниити көрүшкүнче азы ниити медээлээшкинче угландырын, оон делгем дениксээрин азы оон медээни хураар дээш, дылдың уран-чеченинче, утка-шынарынче сагыш салбайн барган. Оон ужурундан кижилериниң хевир-дүрзүзү оларның ажылын дамчыштыр көргүстүнмээн, а чогум кандыг кижил, чүү кижил деп чүве бистин мурнувуска тодазы-биле турup келбес; коллективтиг ажылдың күчү-шыдалы чүгле «бөстүп чыдар», «белен чыдар», «ажылдап тур» дээн чижектиг эренгейлээшкиннер-биле илеретингеи, а херек кырында чүү болуп турары, кандыг түнелдиг болганы база-ла билдиннес.

Чазын чашкан үрезинин өстүрүп каар... Чаагай тараа ховуларны долдур үнер. Ажыл-ниитин үре-түнү, кыйган ажыы — Алдын тараа амбарларын күзүн долар...
(«Хөглүг үе»).

...Чылыг дүшкеш, эрий берген
Чымчак черлиг тараа шелу
Чоогалардан аккан сугну
Соруп ижип шингээдип тур...
(«Даваштырып чедип келди»).

Амыдыралга чогаалчы — ийиндеи хайгаракчы эвес. Ол амыдырапче шаварлаакчы, дайынчы, аны ажылдың болган деникеллин одунга турар ужурлуг.

Бир эвес эш Тамбаны алыр болза, ол амыдыралдың далайында ажинмейн, ол кырында дурашкаачы болу берген. Чогаалчы кижи амыдыралды эки билир, болдунуң ниитилелиниң бурунгаар хөгжүлеевиниң идепкейлиг сурталчызы болур болза, оон чогаалдары ам идейлиг, утка-шынар талазы-биле бедик, тема талазы-биле байлак, уран-чеченн талазы-биле чедиңгир болур дээрзин шулукчү утпаа чогуур.

Чогаалчының шулуктеринде четпестерден ангыда, оон чедер талаларын, ылангыя улустуң аас-чогаалын хереглеп, ону утка-шынар талазы-биле сайзырадып ажыглаанын демдеглеже эки.

«Бистин черге», «Эртен», «Чечек», «Сөзүм утпа», «Албан-ажыл ужурунда» деп шулуктери, «Койгун», «Анчылар», «Кас биле каарган» деп шоодуглары болгаш «Доңгала каңдык» деп тоожузу авторнуң дээре дээн чогаалдарынга хамааржыр. Чижээлээрге, болдунуң черинге ынакшылын шак мынчаар чуруп көргүскен:

«...Хүрен кызыл бышкан каттар
Хүнче көрүнүп мөңгүйейнин,
Чараш кызыл арыннарын
Шалын суунга чунган туру...»
(«Эртен»).

Бижиниң бүгү чурталгазында калы чоруур ынак эжи — кижиниң чурталгазының часкы чечээ болган чоргаарлаакчызы, база сеткил-сагыжымын өөрүшкүзү-дүр. Чамдык турup чок, кыдыра сеткилдиг кижилер ону ынчалдыр билбейн, хүннүн айтырыы кылыр болаары—совет өг-бүленин социалистиг угланышкынының каржы дорамчылаалдыг көрүшкүн. Ынчыларны кижилериниң идеязын моон адаанда күштелтерде берген:

...Чангыс-даа бол, көрүшестин хонуу болза,
Чарыгган деп саматына бөөр-ле болгай.
— Аалынга онак-хөглүг эки тур — деп,
Аттанырда чаңын сөглаан сөзүм утпа.
(«Сөзүм утпа»).

...Ажыл чай чок, бичии-чыныы ийлерде-даа,
Аалын-чуртум, ажы-төлүм сагындырып,
Кижилериниң урут-ларын көргеш безин
Бижиргенин, чассыла бөөр чанчылыг мен»...
(«Албан-ажыл ужурунда»).

Ынчангаш, эш С. Тамбаның «Сөзүм утпа», «Албан-ажыл ужурунда», «Чечек» деп шулуктеринде хөөрөөн кижилер хүнүдеринин, аная ынакшылын билириниң, Төрөөн чуртунуң ажыл албанын кылып, ангы-башка чорза-даа бот-боттарынга бердингенинин, ханы билчириниң болгаш сагыш-сеткил талазы-биле деткижериниң шынары сиңиннен.

Тыва литературага сатиректиг чогаалдың бүгү аргаларын тып, улам-на сайзырадып, бистин амыдыралывыста чамдык четпес талаларның дазылын оон чиглиг оду-биле өртеңдир чидиртип чок кылыры — тыва чогаалчыларның кол сорулгаларының база бирээзи.

Эш Тамбаның улустуң сатиректиг аас-чогаалын сайзырадып кылганын мындыг күштеттер бадыткан болур.

«...Кайгал койгун ынчап оргаш
Барганымкаш, ынай болган:
— Баштыы куду хаалазын,
Чиктиг куду шиилезин.»
(«Койгун»).

Чогаалчының тыва дылды болдунуң чогаалдарынга канчаар ажыглаанын моон адаанда шулуктерниң үзүндүлериниден ап көрөлинер:

Ажылчыннар аразында кыскар чогул:
Аныктар, назылыглар, чалыы быстар...
(«Мастер»).

Чалыы дээрге-ле каймык бырганнардан азы кандыг-бир аныктардан өске аныктар болур деп: ол ышкаш назылыглар дээрге-ле чаштар, аныктар, кырып назылааннар база кирбес чүве ирги бе?

Демир ужуун, холумга чор,
Делегейни эргий ужаал.
Четпес, барбас черивис чок,
Сеткил чүткөөр сестен тыныал.
(«Демир ужуун»).

Делегейни эргий ужары дээрге-ле оон четпес, барбас черивис чок дээн-биле домей-ле болгай, ынчангаш делегей-биле четпес барбас черни ыгаан ужуру чүдел, ону оон эки төлөрадын шыдаштар сестер дылда чок бе?.

Эвир куш дег маадырывыс Гастеллога
...Аныык маадыр хартыгавыс Гастеллога...
(«Капитан Гастелло»)

...Ала эвир кодургеш...
...Эвир куш дег чалгын, чүгүг...
...Ак-көк хеннин дээринге хартыга
боон»...
(«Бүткен күзел»).

«Шаг шаа-биле турбас, чавыгас көгү-биле турбас»,— дижир болгай, ол черге чеп. Ынчангаш, эвир, хартыгажы чогаалга ынча хей танкырлаары тазрымча чок болгаш оон-биле кады бистин үеним техниказынын дүрген хөгжүлеези-биле холбаштыр өске демейлежиишкиннерни дамеп тывары база чугула.

Оон ангыда «Тукта» тук деп сесту сес катап ажыглаан, эскербейн барганы черле элдеп.

Эш Тамбаның дыт талазы-биле кол-кол четпестери болза тыва дылдың байлаан, чиниин болгаш кысказын ажыглаарының талазы-биле чүткүдүг ажылдаанын илередип турар.

Ынчангаш, амыдыралды шын көргүсседаа, дылдың бүгү аргаларын хереглевезе, ук чогаалдың шынары кандыг болуру билдингир.

Кандыг-даа чогаал—чогаалчының амыдырал-чурталгаже кедүрүүшкүнүнүн болгаш өзүлеезиниң көрүнчүү.

Эш Тамбаның чогаал ажылының темазының ялызы, идеязының четче ханы эвези болгаш уран-чеченн талазы-биле чевенк — чогаалчының болдунуң идейлиг болгаш политиктиг ажылын белгилейн база кымык, тывынгыр, турушту ажылды чорутпайн турганында. Оон-биле чергелештир эш Тамбаның чогаал ажылының сеолгу чылларда өзүшкүнүн эвес, а харын кошкан бадышкынын шулуктериниң бижээн чылдарынан эскерип болур.

Өзүп сайзырай берген номчукчуларының ангы үеде негелдеги хандыныгар, ханы уткалыг чогаалларны бижип турганарын эш Тамбага күзеп каргаа эки.

• • •

Тыва чогаалчыларының утка-шынар, уран-чеченн талазы-биле бышкан болгаш тема талазы-биле байлак чогаалдарын тускай чыныны кылыр үндүрүп турары тыва литератураның чеднишкини болур.

База бир демдеглеже чогуур чүүл болза редактор ажылының өскүнүн турарындан чамдык чыныдыларның шынары кудулап, чоннуң чогуур негелдезин ханнырын шыдавайн турар. Ылангыя «Мээн ырымның» редактору эш Сюрюн-оолдуң Салчак Тамбаның бүгү талазы-биле чедир ажылатынмаан элээн хей чиг шулуктерни чыныдыга киргеши харылаага чогум көргүзүп турар. Эш Сюрюн-оол чогаалдың сан-түн талазынче сагыш салган бе дээрге, чогаал ажылынга эң кол чүве утка-шынарлыы дээрзи аная эки билдингир.

Ынчангаш, редактор ажылын күштелдирери — чогаал ажылының шынарын белдириниң бир кол чевезе.

О. СУВАКПИТ.
А. КУНАА.

„Коммунист“ солуннуң арыннарындан

СЭКП Таңды райкомунун болгаш ажылчы чоннар депутаттарынын район Советинин органы — «Коммунист» солун орус болгаш тыва дылдарда парлатынын үнүп турар. Районнун ажыл-агый, культура тургузуушкунунун чедишкиннерин бодунун арыннарында калбаа-биле чырытынышаан, ол солун болза ажылчы чоннарны идей-политик талазы-биле кижизидип, районнун мурнунда тургустунган сорулгаларны шиитпирлээр херекке оларны хүн бүрү организастап турар.

Бодээ ажыл-агый будурулгезин шынгыы көдүрер талазы-биле партиянын салган сорулгазын амыдыралга боттандырар херекке районнун ажылчы чоннарынын чедишкиннери «Коммунистин» арыннарынга көскүү-биле чырытынып келген. «Районнун колхоздары болгаш совхоздары (эрткен чылын) бүр болгаш күрүкеан черлернин күсели-биле тарыга шелүн 10 мүң гектарга калбарткан. Делгем шөлдерге байлак дүжүттү тараажылар өстүргеннер...күрүнеге пландан ажыр 220 мүн пуд тараны болгаш бодээ ажыл-агыйының өске-даа продуктуларын дүжазаннар» деп ол солуннун бо чылын үнген бирги номерининн мурнуку үүлүнде чугаалап турар.

Районнун колхоздары организе-ажыл-агый талазы-биле эвээн быжыкаан, оларның акша орулгазы чыл түүм-на өзүп турар. Ында беш колхоздар эрткен чылларда-ла миллионерлер болгулаан. Эрткен ажыл-агый чылының түүнделерин өзүгаар алырга, оларның орулгазы улам-на көвүдеп, а колхозчуларының материал-культурлуг деннели белип турар.

Улуг политиктиг болгаш харыысалгалыг кампания — чер-чер Советтериниң сонгуулаларынга белеткелернин үезинде «Коммунист» болза партиянын XX съездизинин төөгүлүг шиитпирлерин амыдыралга боттандырарынче, ылангыя алдыгы беш чылдың ийги чылының онаалгаларын күүседиринче районнун ажылчы чоннарының күш-ажылчы кадрлыгушкунун организастаар херекке бодунун хүүлээлгезин багай эвес күүсеп турар.

СЭКП ТБ-нын болгаш ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелиниң бодээ ажыл-агый ажылдакчыларынга Быйтырының танышкаш, районнун колхозчулары, МТС-тер болгаш совхозтар ажылчыннары часкы тарылганың белеткелин хынамчалыг чорулар, чаагай үнүш дүжүттү бо ажыл-агый чылында өстүрер, малдың баш санын көвүдедир, оон продуктуларын бедидер талазы-биле күрүне онаалгаларын доллур болгаш ажыр күүседир деп хүүлээлгелерин ап турарлар. Сүт саалдазын көвүдедир, мал бажын өстүрер болгаш оон продуктуларын бедидер талазы-биле дыка хөй колхозчуларның алганы бедиткен хүүлээлгелер «Коммунист» солунда чырытынып келген.

Солуннун сөөлгү номерлериниң бирээзинде «Кызыл партизан» колхозтун саанчылары Кондрашева, Спиридова, Пяткина олар саар инек бүрүзүнден 1600 литр сүттү саарын, ол-ла колхозтун хойжулары О. Ноокай, О. Сегбе олар үс хойдан-на 115 хураганнарны, хой бүрүзүнден 2,5 кг дүктү кыргып алырын хүлээнип турарлар. Районда түс-түс мурнакчы кижилернин бо чижектиг белик хүүлээлгелери, оларның ажылының дүржүлгазы «Коммунистин» арыннарында хөйү-биле чырытынып турар.

Ындыг болза-даа солуннун тыва дыл кырында үнүп турар номерлериниң үнүп турар байдалын хайгаараваан, ону шырак билиглиг кадрлар-биле ханырбайн турган чорукту СЭКП Таңды райкомунун, оон бюрозунун улуг четпес ажылы деп айтыр херек. Ылангыя партия райкомунун пропаганда болгаш агитация кылдынының эргелекчизи Н. Пиче-оолдун бодунун үүлүнде безин (№ 2 солуннун ийги арнында) домак тургузуу чедингир эвес болган. «...Чоокта чаа Элегес суурга... 100 ажыг кижи кирмилгени алган дыштанылга немээзи болуп эрткен» деп. Шынында суурнун клубунга концерт кежээн болган, анаа 100 ажыг кижи киришкен деп автор медээлеп турар. Ында «кирмилгени алган» деп сөстер тыва дылдың аянынга чедингир эвес, концерт болган кежээни «дыштанылга немээзи» деп адааны база-ла таарымчалыг эвес болган Н. Пиче-оол бодунун ажылдап турары кылдыстың алрезин «агитация болгаш пропаганда кылдызы» деп шын эвес бижип турар. Черле ынчаш бодунун чугула хүүлээлгези болгур солун ажылының улуттулгазынче Н. Пиче-оолдун чогуур кичээнгейин салбайн турары үстүнде фактыларын-ны илереп турар.

Оон ангыда солуннун эдININда «Тыва автономнуг областын» деп хөй сөстерни бижип турарын артык деп билгеш, өске районнар солуннары ышкаш кылдыр эдери чугула.

Ынчангаш «Коммунистин» тыва номерлериниң илереп турар частырыгларны чайладыры, солуннуң литературлуг, билдингир, номчукчуларга хаалыкшылыг болдурары чугула. Редакцияның кадрларының политиктиг билиин бедидериниң болгаш литературлуг белеткелин экижидериниң угланган хемчегларны алыры СЭКП Таңды райкомундан негетинин турар.

С. ЛОПСАҢ.

Чер-чер Советтериниң сонгуулаларының хүүнге уткуштур Чаа-Хөлдүң машина-трактор станциязының механизаторлары эвээш эвес күш-ажылчы чедишкиннерин чедип ап турарлар. Чижээ, СЭКП кежигүүнге кандидат эш Күүлар Шөкөн сонгуулаларга алдар кылыр бүдүрүлге онаалгазын 180 хуу чедир күүседип турар. Ол чес-хөлө кылырынга дыка мергежилдиг. «ДТ-54» деп тракторнун подшипниктерин кулаарының аргазын ол эки шиитгээдин алган.

Чурууда: Б. Шоонуун радиаторну септеп турары.

Фото С. Феоктистовтуу.

Сагыш салыр өй келген

Бызыл районнун «Баян-Хем» колхозунуң Дыттыг-Арыгда сүт-бараан фермазында 85 инек бар. Оларның он үүт бызаалаткан. Ферманың ажылдакчылары инектерни болгаш чаш бызаларны эки ажаан турарлар.

Фермада малдың кышкы байдалы эки-даа болза, четпестер хөй. Колхоз баштаар чери-даа, ферма эргелекчизи Баазан-даа кыжын төрүүнер чаш бызаалар кирер кажаа белеткээннинден ам төрүүнген бызааларны саанчылар бажыннарында ажаан турарлар. Моон сонгаар инектер хөй-биле төрүүтерге бызаа кирер кажаа фермада чок. Оон ангыда саанчыларда хаат чок. Саанчылар эрткен чылын 6 халат алганнар, оларны ам элеп үстүп калган.

Саанчыларның чурттап турар бажыннары септетинмээн болгаш чугайлатынмаан, фермада арыг-шевер сагытынмайн турар.

Чаа төрүүнген бызаалар кирер кажааны түүп кылыры, саанчыларның амыдырал-чуртталгазын экижидери болгаш фермага арыг-шеверни тургузары негетинип турар.

С. БҮРҮННЕЙ.

Четпестерни чайладыр

Улуг-Хем районнуң Маленков аттыг колхозунуң кежигүнери эртken ажыл-агый чылында боттарының күш-ажылының түннелдерин отчёттуг хуралында чугаалашканнар.

Колхоз эртken чылын мал өстүрериниң планын күүсеткен. Бүрүнете дужаар мал продуктуларын ажыр күүсеткен. Бүр черлерни ажыглааны-биле эртken чылын байлак дүжүт алдынган. 960 ажыг га бүр черниң ортумак дүжүү 20 ажыг центнер болган. Ол болза күрүнете тараа дужаар хүүлээлгени ажыр күүседир, колхозчуларның күш-хүннеринге арбын тарааны тыпсыр, ийги-бүрү фонуларга тарааны үзер болгаш бо чылың тарылгазынга четчир үрезинин үрүр арганы хандырган. Оон ийги дүжүү эвээш болган өске колхозтарның херегленинге садарыбиле үс тонна тарааны тускайлаан.

Колхозчу суурга, ыракты малчыннарга тулар чурттапга бажыннарының планы күүсетинген, культура төптериниң тудуглары ажыглалда кирген. Школа, столовая, электростанциязы туттунган.

Колхозтуң организас-ажыл-агыйы улам быжыгып, экономиказы өзүп турар. Акша орулга 1 млн. 136 мүн рубль болган. Бир күш-хүннүге 2,5 кг тараа, 3 рубль онаашкан.

Иректелге болгаш колхозчуларның саналларынга ажыл-агыйда бар четпестерни база илереткен. Ажаалга, чемерлеткен, оларлаарышкынны эки хандырбаанындан база малдың уксазын экижиттейн турорындан инектен сүт, хойдан дүк алырының планын колхоз күүсеткен.

Колхоз эрткен чылын ситен, силос белеткээр планын ыракта четпес күүсеткени-биле малдың быжыг чем суурун тургузуп ап шыдаваан. Малдың каражазы чыл бүрү көвүдеп турар. Эрткен ажыл-агый чылында чартык мүн ажыг баш мал ийги-бүрү чылдагааннар-биле өлген чорук колхоз баштаар черинин болгаш мал ажылының түскай эртеминдерининн мал ажылынче өзүлүг көрүнмейн, ам-даа эрегилеп турарын айтып турар.

Колхоз бүр черлерден эки дүжүттү өстүрген-даа болза, суулаан, чингетарзаан кончуг куду дүжүт алган болгаш ажаан алышкын үезинде улуг чиирилгени болдурган. Арыг-Бажының бригадазында ажык сарайларда хар аланда будалып чыдар тараалар ыка хараалаанчыг. Суттарылганы багай чорукталынган колхоз кукуруузаан дүжүт албаан. 20 тонна-ны сөөмка дөнүргениндин картофель грезинин четпес.

Колхозтуң тудугларының ышкары куду, чедир кылдынаан чүүлдери хөй. Ам-даа 30 ажыг өрге чурттапга бажыны-биле хандыртынмаан.

Колхозтуң ревизия комиссиязының (даргазы эш Селен) ажылын хуралга багай деп демиглээн. Колхоз баштаар черинде, оон улуттукчуларының адрезинге шүүтүүлдер база болгулаан. Колхоз даргазы эш Сүүбүр колхозчуларның болгаш бригадирлернин айтырыг, негелдеринче эвээш кичээнгей салып турар. Эш Сүүбүр Хендертенин Ак-Талда фермага чүүле чаңгыс катап четкен болгаш өске малчыннарга шоолуг барбайн турар.

Баштаар чер колхозчуларның күш-ажылын четпес организастаан. 19 колхозчулар күш-хүннеринин кинимумун чедир күүсетпээн.

Колхозчулар Ангырак, Меспин-оол, Саная болгаш өске-даа санал бергеннер четпестерни илередип, чаа ажыл-агый чылының сорулгаларын чедишкиннит күүседириниин хемчегларын чугаалап турганнар.

Д. АРАКЧАА,
«Шынының» корреспондентизи.

Удуртулганы экижидер

Чаа-Хөл районнуң «Тилелге» кадаа ажыл-агый артели чурттаганын, будурулгенин, мал кажааларының болгаш культура-амыдыралдың алаан хөй тудугларын бо чылын кылыр. Ынчыг турбуже колхозта тудуг материалдары белеткээр ажыл дыка оожум темпиде чорутунуп турар.

Бо чылдың тудугларынга 1000 кубометр ыяш белеткээри көрүнген. Адар-Төште 9 аттыг 12 колхозчулар ыяш белеткеп турарлар. Олар декабрьдан бээр чүүле 280 кубометр ыяш белеткээн болган тудуг кылыр черлерже чаңгыс-даа кубометр ыяш сөөртпээн.

Ыяш белеткелиниң темпизи бо хире оожум чорутунуп турда колхоз баштаар чери эн ылангыя тудуг бригадазының бригадири Шалган организастыг хемчеглер албайн келген. Оон ужурунда бо чылын кылза чогуур тудугларны адыгаа чедир эгелеваан.

Тудуг планын айытган хуусаазында күүседир дээш удуртулганы экижидери колхоз баштаар черинден негетинин келген.

Н. ЛОПСАҢ.

Парлатынмаан чагааларның изи-биле

Чаа-Хөл районнуң Ленин аттыг колхозунда бодээ клубтуң эргелекчизи Шульгинаның өөн болгаш кино көргеч чонга каржызын, оларны бак сөстер-биле сөглеп, чамыкта үүлүү клубтан үндүр ойлады бээрин, клубтуң хөренгинин болу ажылдап турарын бодээ бижикчи Т. Жукова редакцияга бижээн. Он дугайында хынаалда кылырын редакция Чаа-Хөл райкуусконга медээлээн.

Райкуусконнуң инити кылдынының эргелекчизи С. Хоюгбанның редакцияга дыннатканы болза, хынаалдаан айтыкан фактылар бүрүн шын болган, Шульгинаны ажыдаан үндүргеш, клуб эргелекчизинге өске кижини чорутканы.

Колониализмге удур демиселдиң бүгү делегей хүнү

Чыл бүрүде-ле делегейниң ажылчы чоннары февральның 21-нин хүнүн колоний болгаш хамаарылгалыг чурттарының улустарының хосталга база хамаарышпас чорук ээдээн империалистиг дарлалга үүр демиселинин хүнү кылыр демиглеп эрттирип турар.

1956 чыл — ийги делегей дайыны доозулган сөөлүнде кижи терелгетен үр үенин тайбынын докталының быжыглаарынче киргениниң баштайгы чылы. Азиядa болгаш Европада делегей империализминиң хол чөленгиштери болуп турган фашистиг Германия биле империалистиг Японияны чылча шапкан чорук Чөөн чүктүң колоний улустарының делегелериниң таарымчалыг байдалды тургускан. Ынчаш национал-хосталга, хамаарышпас чорук дээш колоний улустарының империализмге үүр демисели чаа чаваже болгаштан 1946 чылдың февральның 21-де Индияның сүт шериглери англия империализмге үүр национал-хосталга дээш күүлүг тура халыышкынче бөлүүрүлген. Ол-ла хүн Египеттиң ажылчын аңгызы болгаш студентилери база империализмге үүр массалыг демонстрациларже көдүрүп үнген. Чөөн чүктүң улустарының хосталгалыг демиселин улам күүдилдирген ол кайгамчыктыг болгушкуннарга алдар кылыр февраль 21-нин хүнүн колониальдыг өзү-чуруумга үүр демиселдиң бүгү делегей хүнү кылыр докталатынган. Ол хүнүү эн-не баштай 1946 чылда Индияга, 1947 чылда Египетке демиглеп эрттирген. Демократтыг аныктарының бүгү делегей организациязының шиитпирин өзүгаар 1948 чылдан эгелээн февральның 21-нин хүнүн делегей масштабы-биле демиглеп турар. Бо хүнде бүгү делегейниң ажылчы чоннары колония болгаш хамаарылгалыг чурттарының улустарының национал-хосталгалыг демиселинге чаңгыс аай эпсеткил каттыжышкынын илереди, пролетаржы интернационализминиң түүнүн адаанга улам сырый каттыжарын, оон принциптеринде шынчы болурун таңдыраглап турарлар.

Сөөлгү чылларда колоний улустарының национал-хосталгалыг демисели империализмнин колониальдыг системазын буурап дүжеринге чедирген.

Ийги делегей дайынынын сөөлүнде кижизи-биле 1,3 миллиард ажыг кижи колониальдыг болгаш чартык колониальдыг дарлалдан хосталган болгаш национал хамаарышпас чорук ээдээн оруунда кирген. Ам колония байдалдыг чурттарда 160 миллион хире-ле кижилер чурттап турар. Бо чижек колониальдыг системаның канчаар-даа аажок улуг хемчээлде кончуг дүрген бүрүүн бадыышкынын көргүзүп турар-дыр. Ынчангаш империалистиг күрүнелер боттарының колониларының саңдараашкынын докталыр, ол чурттарны эрги хевээр боттарының хамаарылгазынга тудар дээш чеже-даа орадлажышкынны кылып, блоктар организастаар, кереелер чарар «дузалаачы» көргүзер дээн ышкаш янзы-бүрү чаа арганларны хереглеп турза-даа түннел чок болгаш, ийги-даа, ийги-даа, ийги-даа

КНО-нуң Кол Ассамблеязының XI сессиязы

ПЬЮ-ЙОРК. 16. (СЭТА). Февральың 15-те Кол Ассамблеяның эртенги хуралының сөөлүнде болгаш хүндүкү хуралының этезинде алжир айтырыгның талазы-биле балыдаашкының чурумуи тайылбырлап Бирманың, Цейлоннуң, Сирияның, Суданның, Мексиканың, Японияның, АКШ-тың, Англияның болгаш чамдык өске-даа чурттарының төлөөлекчилери чүве чугаалаанар.

Балыдаашкының чурумунуң талазыбиле санал берилгеннериниң соонда, АКШ-тың тайбыңга болгаш айыыл чок чоруккa кыжаныг тургузуп турар агрессчи үүлгедиглериниң дугайында айтырыгны амыы сессияның хүн айтырыынга киирер дугайында совет төлөөлериниң саналының талазы-биле Кол комитеттиң илеткелин чугаалажып көөрүнче Кол Ассамблея шилчээн.

Бо айтырыг дугайында бир дугаарында ССРЭ-ниң төлөөлериниң баштыңы В. В. Кузнецов чүве чугаалаан.

Оон мөгелээни:

Айыттынган айтырыгны сессияга чугаалажып көөру-биле киирбес дээр дугайында Кол комитеттиң хөй нуруузунуң сүмези-биле совет төлөөлер чөпшээрежип шылавас. Кол комитеттиң шак ындыг шиитпирин Каттышкан Нациялар Организациязынга хүлээткен тайбыңны камгалаарының болгаш хандырарының сорулгаларын күүседиринге оон чамдык кежигүннериниң дуза көргүзер күзели чок болуп турар-ыр дээрзиңнен өскээр үнелээр аргажок. Ынчаарга, Каттышкан Штаттарының агрессчи үүлгедиглериниң түннелинде делегейде болу берип турар байдал болза бүгү-ниитиниң тайбыңынга болгаш айыыл чок чоруунга улуг кыжаныышкынны таварыштырып турар болгаш Каттышкан Нациялар Организациязының талазынган сонгаарладып болбас кичээнгейни салырын негеп турар.

Каттышкан Штаттарының агрессчи планнарында онза черни Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүктүң району ээлеп турар.

Январының 5-те конгресске АКШ-тың президентизиниң бижиинде чарлатынган «Эйзенхауэрниң доктриназы» деп адаар үүл Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүкке калбак экономиктиг эжелелиг болгаш дөрт шериг агрессиязының политиказын боттандырар талазы-биле орадаажыышкының дугайын херечилеп турар. Национал тускай хамаарышпас чорук дээш шимчээшкинни базарының болгаш өске колониалыг күрүнелер болур Англияның болгаш Францияның орнун ол районга ээлеп алырының орадаажыышкының ол чорук илередип турар.

Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүктүң чурттарының бойдус байлактарын ажыглаарынга канчаар-даа аажок улуг артык кончааларны соруп ап турар хуу америк нефть монополияларының эрге-ажыктарының камгалакчызы болуп АКШ-тың чаза бо айтырыг талазы-биле кирип турар.

Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүк үскүлежиишкиннериң болгаш чурттар аразының сүлчээлериниң чери болу бербезин дээр болза, чамдык күрүнелериң КНО-ну оюп, байдалды чидирип турар чангыс таланың хөделиишкиннери эвес, харын тайбыңның хөрээн быжыдып, Чоокку болза Ортаакы Чөөн чүкте дүшкүүрлүг байдалды кошкадырынга, ол-ла районуң чурттарының бүрүн эргелерин болгаш хамаарышпас чоруун быжыглаарынга, оларның экономиказының көлүрлүүнге чедирер, улуг күрүнелериң шак ындыг кады күженишкиннери херек болуп турар деп В. В. Кузнецов үргүлчүлээн.

Хамыктың мурнунда улуг күрүнелерге озалаңыр ол харыысалганың бүгү-ле ужур-утказын барымдаалап көргеш, Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүктүң чурттарынга хамаарыштыр болуның политиказынга ол улуг күрүнелер болза АКШ-тың, Англияның болгаш Францияның чазактарынга февральың 11-де чоруткан нотала бижээн принциптерин улуттулга болдурарын хүлээнири эргежок чугула деп Совет чазак санап турар.

Ол принциптер Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүктүң улустарының эрге-ажыктарынга тааржып турар болгаш оларны боттандырары ол-ла районда дүшкүүрлүг байдалды чайладырынга болгаш тайбыңны база айыыл чок чорукту быжыглаарынга чугаа чокка дузалаар ийик.

Каттышкан Штаттарның чорудуп турары «күш дөгээрениң» политиказы болза өөнгу-атлантика бөлүүнүң болгаш өскеда агрессчи бөлүглежиишкиннериң талазынган шериг белеткелдерин күштелдирип турарынган көстүп турар деп совет төлөөлекчи оон ынай демдеглээн. Сөөлгү чеди чылларның иштинде шериг хереглелдерине 364 миллиард долларны чарыгдаш, НАТО-нуң бежигүү күрүнелер ол бүдүрүлгеи эвес болгаш оларның улустарынга аар чүктөөшкин болуп турар чарыгдаларны улам ыңай көвүдириниче ам белеткеним турар. Америк агрессчи планнарда өөнгу-атлантика бөлүүнүң кол согугжу күжүнүң ролүн болгаш АКШ-тың кол талалакчызының ролүн Барыын Германияга онаштырып турар. Ол сорулга-биле Барыын Германияны катап чепсеглээр чорукту далаштыг темп-биле чорудуп турар. Өөнгу-атлантика бөлүглелиниң совединиң шиитпирин өзугаар ону атомнуг чепсек-биле чепсеглеп турар.

Чаа шериг базаларын тургузар талазыбиле Каттышкан Штаттарның күштелген ажыл-чорудулгазы шериг белеткелдерин идепкейжилип турары-биле шуут холбаалыг. Улустар аразының бүзүрежир чоруун быжыглаарынга дуза кылыр хөөн сестер кырынга эвес, харын херек кырынга дуза көргүзерин орадаажып, Совет Эвилели даштыкы күрүнелериниң девискээрлериниде болунуң бүгү-ле шериг базаларын узуткаан турып турда, янзы-бүрү агрессчи шериг бөлүглелериниң удуртукчузу—АКШ-тың контролюнда турып турар базаларны бесин сапаалка, Каттышкан Штаттар өске чурттарның девискээринде чүс ажыг шериг-агаар базаларлыг болгаш 21 шериг-далай базаларлыг болуп турар. Севаттың чепсек хураашкынының талазы-биле белеткел комиссиязының сөөлгү илеткелинде болза шериг-базаларының системазы Совет Эвилелиниң чүрээнче согуушкун кылыр арганы Каттышкан Штаттарта тургузуп берип турар деп ыят чогу-биле демдеглеп турар.

Каттышкан Штаттарның чаа бюджеди шериг базаларын улам ыңай алгыларын болгаш чаартып кылырын көрүп турар. Амгы үеде атомнуг дайынны чорударынга америк чепсектиг күштерни эде тургузарын далаштыг темп-биле боттандырып турар.

Ийи чалаг-шеригниң болгаш бир куяктыг-танка дивизияларын атомнуг дивизиялар кылдыр эде организастаарын шагда-ла планнаан дээрзин дыннаткан болгай. Оон ангыда, АКШ-тың чаа бюджеди өзугаар алырга, атомнуг чепсек-биле чепсеглетинген «деткимченин атомнуг бөлүктериниң саны өзүп турар». Сонгуэтлантика бөлүглелиниң чоокта чаагы болган сессиязы болза Каттышкан Штаттарның ыйыышкыны-биле, ол агрессчи шериг бөлүглелиниң чепсектиг күштерин моон сонгаар атомнуг чепсек-биле хандырарынче кол чүткүлү салганы билдингир болгай.

Боттарының девискээрлериниде америк шериг базалары бар турып турар күрүнелерге болгаш черде тайбыңның хөрээнге онза айыыл болза атомнуг бомбалаашкынга соруглаан боду башкартынар снарядтарының эң чаа хевирлери-биле чепсеглетинген америк атомнуг шериг келектерин өске күрүнелериң девискээрлериниге тургузар болгаш таарыштырар дугайында Каттышкан Штаттарның планнары болуп турар.

НАТО-нуң Чөөн талакы флангазын болгаш ортаакы чөөн чүктүң багдаг кереезин быжыглаары-биле, дүшкүүрлүг чорук бүргээн ортаакы чөөн чүкке атомнуг ийи оперативтиг бөлүктерин таарыштыр тургускан турар деп, АКШ-тың ол планнары-биле холбаштыр Юнайтед Пресс агентилелиниң дыннадыынга демдеглеп турган. Өске дыннадыгларган алырга, америк атомнуг оперативтиг бөлүктерни таарыштырып тургузарының черлери кылыр Барыын Германияны, Турцияны, Иранны, Японияны болгаш оон Окинава деп ортулуун адагылап турар. Сонгу Италияның девискээринде АКШ-тың «атомнуг оперативтиг бөлүү» пагда-ла турып турар.

Тайбыңның хөрээнге ол хире шиитпирлиг айтырыг талазы-биле АКШ-тың дашпыкы политиказының хөгжүп бар чыдар оруун Совет Эвилели айыылыг деп санап турар. Күрүнелериң аразында харылзааларның хөгжүлдези болза күрүнелерни чартыктырарынче болгаш дайынны белеткээринче эвес, харын-даа тайбыңның эрге-ажыктары дээш күрүнелериң күженишкиннерин сырый каттыштырарынче угланган турар ужурлуг. Харынна ол соруулганы барымдаалаш, чепсек хураашкынының болгаш ядролуг чепсекти хоруглаарының, улустарга аар чүктешки болуп турар өңдере чепсеглениишкинни соңсадырының айтырыын шиитпирлөөрин күрүнелериң кады күженишкиннери-биле хандырары эргежок чугула деп Совет Эвилели санап турар. Ол соруулга-биле черле боттандырып болур саналдарны Совет чазак 1956 чылың ноябрь 17-де идип үнүрген, ынла барыын талакы күрүнелериң саналдарын база барымдаалап көрген.

Совет Эвилелиниң болгаш тайбыңга ынажшылыг өске-даа чурттарның делегейде дүшкүүрлүг чорукту чавырыдырарынче угланган кандыг-даа саналдарынга шуут удурланмышаан, улустар аразының шиитпирлетинмээн айтырыгларын чугаалажышкыннарның оруу-биле таарыштырып шиитпирлөөринге АКШ бүгү-ле аргалар-биле моондак кылып турар деп В. В. Кузнецов айыткан.

ССРЭ биле АКШ-тың аразынга найыралдың болгаш кады ажылдажылганың талазы-биле керээ чарар дугайында бир чыл бурунгаар Совет чазактың киирген саналы ышкаш шак ындыг боттуг базым бүрүзүн Каттышкан Штаттарның талазынган тоо бодап көрбейн барган.

Быдаттың КНО-да дүрүм өзугаар эргелерин катап тургузарынга Каттышкан Штаттар моондак кылып үргүлчүлевишаан турар, Быдаттың киржилгези чоокка делегейниң чангыс-даа чугула айтырыгларын шиитпирлеп хоржок. Быдаттың Тайвань ортулуун ол эжелеп алган болгаш ону улусчу Быдатка удур сүлчээлериниң болгаш өөнчүк-чөнгөөлериниң төөв болдуруп алган.

Ыраккы Чөөн чүкке болгаш Мурнуу-Барыын Азияга дүшкүүрлүг чорукту деткиринче АКШ-тың политиказы угланган. Вьетнам талазы-биле Женева дугуржулгаларын АКШ хүлээп албаан болгаш чаа дайынны кыпсыр соруулга-биле Мурнуу Вьетнамның эрге-чагыргаларын чепсеглеп турар. Олар корей айтырыгны таарыштырып шиитпирлөөринге доктар бадып турар болгаш сонгу талага чепсектиг халдаашкынче мурнуу-корей эргечагыргаларны күткүп турарлар.

Улус демократиязының чурттарынга болгаш ССРЭ-ге удур үргедекчи ажылдарга, бо чуурдаарже шпионнар болгаш үргедекчилер чоруларынга, күткүлдүг пропаганалар нептереринге АКШ-тың чазаа чүс-чүс милиион долларны чарыгдап турар.

Ону холбаштыр, ССРЭ-ниң күрүне кызыгаарларын америк шериг самолеттарының үргүлчү болгаш сагыштыы-биле үреп турарынче совет төлөөлер кичээнгейни угландырып тур. Ол кызыгаар үрээшкиннеринге хамаарышкан чамдык албаның документилерин ССРЭ-ниң төлөөлери таарып бергеи.

Моон-биле холбаштыр, чангыс-даа совет самолет кажан-даа Каттышкан Штаттарның агаар делгемин үреп көрбээн дээрзин демдеглээри чугула. Делегей турумунуң болгаш улустар аразының харылзааларының турза чогуур чурумнарын үрээштин, күрүне политиказының деннелинге чедир шилчиткен ол үргедекчи үүлгедиглер сөөлгү үеде байдалды улуу-биле чидиглендиринге чедирип болур шак ындыг калбак хемчээлдерлиг болу берген.

«Күш дөгээрениң» политиказының оруу-биле эвес, харын ол-бо чурттарда турып турар ниитилел корум-чурумнары хамаарылга чокка, бүгү-ле чурттарның тайбың кожа-келбээ турарының болгаш тайбың чарыштың политиказының оруу-биле тайбыңны база улустар аразының кады ажылдажылгазын хандырып болур деп Совет Эвилели санап турар. Совет чазактың саналдааны айтырыгны Кол Ассамблеядан сопгаарладыышкын чокка чугаалажып көөрүн тайбыңның болгаш айыыл чок чоруктуң эрге-ажыктары негеп турар.

Үстүнде айыттынган үүлгелерни барымдаалаш, «Тайбыңга болгаш айыыл чок чоруккa кыжаныгны тургузуп турар АКШ-тың агрессчи үүлгедиглериниң дугайында» айтырыгны амыы сессияның хүн айтырыынга киирерин совет төлөөлер саналдап тур.

В. В. Кузнецовтуң соонда АКШ-тың төлөөлекчизи Уодсворт чүве чугаалаан. Февраль 14-те Кол комитетке америк төлөөлериниң баштыны Лоджтуң авыязынган турганы ол-ла «бөрымдааларны» Уодсворт катаптап чулчуруп турган болгаш совет санал дээрге «пропагандалыг өнчүк-чөнгөө-дир» деп база катап ол нүүлдеп бадыткап турган.

Хөй нуруу деткиир эвеспе дээрзинге бүзүрелдиг турган АКШ Кол комитетке ыят чок чүүлер кылып, совет саналды хүн айтырыынга киирерин «деткип» турганзыг чугаалап турган болза, Кол Ассамблеяның пленарлыг хуралынга олар тактиказын өскертипкеннер. Чаа америк доктрина болгаш АКШ-тың өскеда агрессчи үүлгедиглери хөй-хөй чурттарда улуг каралалды болдуруп турарын билгеш, совет саналды чугаалажып көөрүн Кол Ассамблея болдурбазын деп АКШ-тың төлөөлекчизи Уодсворт шиитпирлии-биле негеп турган.

Совет төлөөлериниң саналдарын деткип Болгарияның, Чехословакияның, Албанияның, БССР-ниң, Румынияның, Польшаның, УССР-ниң болгаш Югославияның төлөөлекчилери чүве чугаалаанар.

Оон соонда бадылаашкын болган. Тайбыңга болгаш айыыл чок чоруккa кыжаныгны тургузуп турар АКШ-тың агрессчи үүлгедиглериниң дугайында Совет Эвилелиниңден саналдаан айтырыгны хүн айтырыынга киирбес дээрзин сүмелеп турар Кол комитеттиң сүмезин бадылаары дээш 53 бадылаашкын берлинген. 13 төлөөлер—ССРЭ-ниң, Албанияның, Болгарияның, БССР-ниң, Чехословакияның, Египеттиң, Индияның, Иорданияның, Польшаның, Румынияның, Сириянның, УССР-ниң, Югославияның төлөөлери улур бадылаанар. 12 чурттарның—Афганистанның, Бирманың, Цейлоннуң, Финляндияның, Индонезияның, Марокконуң, Непалдың, Пакистанның, Сауд Аравиязының, Суданның, Тунистиң, Йеменниң төлөөлери дадагалзаанар.

Бадылаашкынның чурумунуң талазыбиле чүве чугаалаш, ССРЭ-ниң төлөөлекчизи В. В. Кузнецовтуң медеглээни:

Бүгү делегейниң хөй-ниити саналының мурнунга болунуң агрессчи үүлгедиглериниң сойгалап илеретинге бөөринден АКШ-тың чаза коргуп турардыр дээрзин совет саналды чугаалажып көөр күзел чок болуп турар барымдаадан бис болгаш бистен өскелер-даа көрүп турар-дыр.

Совет Эвилелин алырга, улустарның мурнунга бүгү-ле харыысалганы ол билип тура, тайбыңны камгалаары дээш, күрүнелериң аразынга бүзүрежир чорукту быжыглаары дээш болунуң ажылын ол улам күштелдирер.

Амгы сессияның ажылын доозарының хуусаазының дугайында оон мурнунда Кол комитеттен чүүлдүгзүүп көрген резолюцияның америк телевилелин оон соонда Кол Ассамблея бадылаан. Агар айтырыгларны февральың 23-те чугаалажып көөр, оон соонда Чоокку Чөөн чүкте байдал дугайында айтырыгны болгаш «венгр айтырыг» дээр айтырыгны чугаалажып көөру-биле сессияның ажылын узаткан хөрээ бар бе деп айтырыгны шиитпирлээр деп ол телевилелде көрүп турар. «Венгр айтырыг» дугайында сагындырыышкынны резолюцияга киирбес дээр дугайында совет төлөөлериниң саналын хүлээп албайн барган.

Мичуринчилериң бүгү-япон ниитилелиниң национал конференциязы

ТОКИО. (СЭТА). Мичуринчилериң бүгү-япон ниитилелиниң дөртү национал конференциязы Токиода ажыттынган. Үш хүн уламчылаар ол конференцияның ажылында Японияның аңгы-аңгы профактураларындан 200 хире төлөөлекчилери киржип турар. Оларның аразында тараачыннар, агрономнар, эртемденнер база бар. Көдээ ажыл-агыйны чорударының мичуринчи аргаларын Японияга ажыглаарының дугайында илеткелди ниитилелдиң удуртукчуларының бирээзи Кенити Китуци кылган.

Оон соонда хуралың киржикчилери көдээ ажыл-агыйны чорударының мичуринчи аргаларын Японияга нептерериниң перспективаларының дугайында мичуринчилериң бүгү-япон ниитилелиниң президентизи университет профессору Хоккайдо Мацуураның илеткелин дыннаанар.

СЭТА-ның корреспондентизи-биле чугаалашкан, Японияда мичуринчи шимчээшкиннің эгелекчилериниң бирээзи эртемден Хирокиди Отака болза ниитилел 3 мүн доктаамал бежигүннерлиг болуп санатынып турар болгаш «Мичуринчи көдээ ажыл-агыйы» деп солуну парлап үндүрүп турар деп дыннаткан. Японияда 100 мүн хире мичуринчи тараачыннар бар болуп турар, олар боттарының ажылагыйларында мурнакчы мичуринчи аргаларны ажыглап турарлар.

АКШ-та кеш-сөөк ылгаарының террору

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Негрлер чурттаан Клинтон районга (Теннесси штатта) сөөлгү каш айларның дургузунда, кеш-сөөк ылгаарларның организастаана сески чаза тевишкин февраль 14-те болган. Чаза тевишкиннің түннелинде негрлерниң үжен бажыңнары үрелген.

Парлалганын айтып турарынган алырга, АКШ-тың мурнуу штаттарындан бөлүк негр ажылдакчылар январьда-ла кеш-сөөк ылгаар терроржуларга удур хемчеглер алырын негеп президент Эйзенхауэрге бижик чоруткулаан. Президентиниң ындыг хемчег алыры «ынын эвес болур ийик» деп АКШ-тың юстиция министерствозунуң ажылдакчылары президентиниң мурнунда медеглээннер. Ол харыыга негр парлалга калбаа-биле удурланган.

Клинтонга чаза тевишкин дугайында дыннадыгның соонда 14 мурнуу штаттардан Чаа Орлеанга болган конференцияның киржикчилери—97 негр ажылдакчылары Эйзенхауэрге телеграмма чоруткан, ында болза «эр, хөрээжен кижилерге болгаш таш уругларга удур угланган күчүлдерже болгаш терроларже чурттуң кичээнгейин салыр төлөөде, бистиң могапчурегдээн улузувустуң байдалын чинтеирн-биле бистин улузувусту найыслаче чорудар апаар-дыр бис деп медеглеп турар. Күчүлелдиг үүлгедиглер хүнүс-даа, үүне-даа үргүлчүлеп турар. Бис чүгле террорның ийи-чангыс таварылгаларыбиле таваржып турар эвес бис, бодап көөрге, ол чорук организастыг кампания байдалдыг болуп турар. Шиитпирлиг болгаш эрес-дидим бистиң улузувус кезээделе бооларга болгаш бомбаларга кара болуп артып каар дээрзин черле маңаан хөрээ чок».

Телеграммага ат салган негр ажылдакчыларның бирээзи болза бир эвес Эйзенхауэр негрлерге удурланган террорга удур болгаш мурнуу чүкке дүрүмү база корум-чурумну хандырар дугайында айтырыг талазы-биле «сөзүн сөглевес болза» муң-муң негрлер Вашингтонче поход организастаар деп корреспондентилерге медеглээн.

Бистиң областа

Чөөн-Хемчик районда «Искра» көдээ ажыл-агый артелиниң чуртталга, культура-амыдырал болгаш мал кажааларының тудуглары чыл санында улам немежип турар. Колхоз эрткен чылын 35 чуртталга бажыңнары тудар планныг турган, 66 бажыңны тудуп, ажыглалга киирген. Мал ажылының тудугларын колхоз 196,3 хуу, будүрүлге тудугларын — 300 хуу күүсеткен. Ажыл-агый чылының түннелинде тудуг таалазы-биле ол колхоз дээре көргүзүүлери дээш СЭКП обкомунуң болгаш облвуускомнуң колхозтар аразынга шилчиир Кызыл тугун чаалап алган.

Чурукта: «Искра» колхозтуң кол кудумчузунда.

Фото **С. Феоктистовтуу.**

Культураның албан черлери

Чөөн-Хемчик районда культура албан черлериниң четкизи чыл бүрүде өөрү, агитация, пропаганда ажылының деннели эрткен чылдарга деңнээрге элээн экижээн.

Районнуң культура бажыңындан ангыда, 10 клуб ажылдап турар. Район төвүнден ангыда, көдээ черлерге 1956 чылда 6 библиотекалар ажылдап турган, 1957 чылда «Кызыл тараачын» колхозка база библиотека ажыттынар. Малчыннарга болгаш тудуг, ховуу бригадаларынга агитация-пропаганда ажылын күштелдирер сорулга-биле кызыл-өөгү болгаш агитмашинаны 1957 чылдың ийиги кварталында организастап тургузарын планнап турар.

Районда 7 үргүлчү турар, 2 көжер киноолар ажылдап турар, 1957 чылда бир киноустановканы немей ажыгар. Культура бажыңының, клубтарның органчзастаана уран-чүүлүн көргүзүүлерин 16397 кижилерге көргүскен. Колхозтарга, фермаларга, бригадаларга көдээ лекторларның болгаш партия, совет активтин күүш-биле 180 ажыг лекцияларны, 1694 бөлүк беседаларны чоруткан.

1956 чылдың дургузунда 126540 кижилерни кино көргүзүгже хаара тутkан.

Чүгле көдээ библиотекаларны алырга, 1956 чылда 6800 ажыг номчукчуларга янзы-бүрү ном чогаалдарны номчутуруп хаалырган. Библиотекаларга номчулгаларны, литература кежээлерин Хайыраканда көдээ библиотека (эргелекчизи эш Ревнюк), Чадаанда, Шеминде, Чыргакыда библиотекалар багай эвес организастаанар.

Чонга концерт, оюн-шин көргүзер, лекция, беседаларны организастаарының талазы-биле Чадаана көдээ клубтуң (эргелекчизи эш Кошкендей), Чыраа-Бажының (эш Мыртык-оол), Хайыраканның (эш Дэмдың), районнуң культура бажыңының (директору эш Ломосова) болгаш Хөндергейде көдээ клубтуң активтери эки ажылдап турарлар.

Чонга кино көргүзүүлерин киномеханиктер эштер Куряев (Балинин аттыг колхозта), Черноусов («Искра»), Стрелецкий (Сталин аттыг колхозта) болгаш районнуң төвүнде эштер Голицмако, Чернов олар эки организастап турар.

1957 чылда районнуң культура-чырыдыышкын албан черлери боттарының ажылдарын улам экижидер хемчетлерни ап чорулары чугула.

М. СЕДИП.

Артельдиң хой фермазында

Улуг-Хем районнуң Киров аттыг колхозунуң чамдык хойжулары хойну менди кыш ажырар дээш кызымак ажылдап турар. Чаа оларда 500 баш хой кирер чаа кажаа туттунган, ол кыштагже хойжу Аракчаа көшкен. Кошкар-оол баштайгы төрээн 62 хоюндан 65 хураганны менди алган, ол боднуң күүш-биле 100 хураган кирер кажааны тудуп дооскан. Мөнгенин ажаалгазында хойлардан 46 хой хураганнаан, өшку кадарчызы Наванның өшкүлери массалыы-биле төрүп эгелээн, анайлардан хораан чүве чок. Хойжу Шожан-оол эки оттуг черде чазагны кылып эгелээн болгаш хойнуң кышкы ажаалгазын күштелдирип турар.

Ындыг-даа болза колхозтуң чер бүрүзүнде шээр малының туруш байдалы чангыс аай эвес. Пелериниден тускайлаар үеи четпээн анайлар, хураганнар күзүн эрте үстүнген, олар эрткен чылдың сентябрьда соой бергенде эмин эртир тазартыр кыргытынган, декабрьга чедир-ле кажаа чок, доң черге турган болгаш ажаалдазы баксыраан ужурунда, хойжу Мандаа-Хөөнүн ажаалгазында 70 баш анайлар болгаш хураганнар, Сумуяаныыдан болгаш Мапчыйныыдан шээр малдың 20 баш чаш төлү хорамчага таварышкан. Маадаа хамаарышкан малчыннар база колхоз башгаар черге моортан чогуур түннелди боттарывга кылгаш, мынды четпестерин моон сонгаар болдурбас дугайында шынгыы демисежир херек.

Д. ЧАМЗЫРЫН.

Редактор **К. С. ШОЙГУ.**

ЧУРТТАП ТУРАР ЧЕРИҢЕРНИ ШЕВЕР ТУРГУЗУҢАР

Бодунуң чурттап турар черииниң дугайында билигнин утказын дыка хөй кижилер бичелип турар. Чурттап турар өрээлин ыяк кылдыр аштап шеверлеп, аңза таарымчалыг байдалды тургузуп алза-даа олар күхняларының, эртер өрээлдериниң, арыгланыр бажыңнарының дугайында эки сагыш салбайн турарлар.

Ынчаарга кижи кухня чокта, арыгланыр бажын чокта чурттап шыдаар бе? Шыдавазы толаргай. Ындыг болганда чурттакчы кижи ол черлерже бодунуң сагыш човаашкынын база угландырган турар ужурлуг.

Чурттаар бажынның даштында хөрим иштп, бажынче кирер улуг өжик бар болур. Кижи кажаа иштин ажыглавайн чурттап болур бе? Болбазы тодаргай.

Ындыг чүве төлөөде, чурттакчы кижи даштыкы улуг өжиктиң, хөрим иштиниң чурумнуг турарының дугайында база сагыш салыр ужурлуг. Коридор, чада, кажаа иштп поктуг турар болза чурттаар бажын иштин арыг шевер тургузары берге болур.

Ынчангаш бажында чурттап турар кижилер ук бажынның бүгү деискээрин арыг-шевер тургузуп, чаагайжыдар хүлээглелиглер. Ынчаарга кым-даа кижи бодунуң чурттагазының чартык кезиин ажылга, кудумчуларга, столоваларга, магазиннерге, кинога, библиотекаларга болгаш өскеда черлерге эрттирип чоруур. Ол бүгү амыыралдың болгаш культураның албан черлериниен, кудумчулардан, хоорайдан кижи хоорук чурттап шыдавас.

Черже дукпүрер, кудумчуну болгаш албан черииниң иштин поктадыра бээр, сад, сесерликтерде оттарны, чечектерни чула бээр кижилериниң ховар эвес таваржыры хараалаанчыг. Ындыг кижилер боттарының бажыңнарының иштинге дукпүрбейн, боттарының сонгаларының үжүнда ыяш, чечек тарылгаларын үргедевейн турар деп чүве бидхингир. Ындыг болганда ук кижилер чүгле боттарының өрээлдериниде эвес, харын ниити бажыңда, хоорайда, суурда база чурттап турарын бижээн болурлар-дыр.

Ындыг кижилер-биле канчаар демисежирил? Хамыктын мурнунда кижи бүрүзү чурумну тудуп, өскелерге үлегерлиг болуру чугула. Ынчанмыже ол-даа эвээш. Культурлуг эвес аажы-чаңныг кижилер ниитиниң бүрүү шавыышкын, ооңа доктаамал таваржып турар ындыг байдалды чедип алыр херек.

Чут үндүрер кижилер папирос сывын тротуарже октап чоруурлар.

— Кудумчуну поктадырбайн көрүнер, ыядынчыларны аа» — деп ындыг кижилерни чемелээр херек. Чут үндүрер кижилер почтадан чагааны алгаш, чагаа хавын чаза соккаш, шала кырынче-ле октап турарлар.

— Чаныңарга пок харжаа тур ышкажыл, культурлуг чоруур үе келген ийин!—деп, өскерген кижи ону сагындырар хүлээглелиг.

Социалистиг ниити чурттаганың, арыг-шеверниң болгаш гигиенаның хоойлуларын калбаа-биле пропагандалаарынга чергелештир, чут үндүрер ийи-чангыс кижилерни хүн-бүрүде ынчаар кижизидер чорук чаагай түннеллерни чугаа чокка болдурар.

Бир черде кады ажылдап, кожа өрээлдерде, ниити чурттаганда кожа чурттап турар кижилер, шагдаалар, бажын эргелекчилери, комендантылар, кажаа ажылдакчылары, бажын аштакчылары — бүгү-ле хамаатылар шупту-ла каяа-даа үлегерлиг арыг-шеверни, чурумну сагаан турарын негээр хүлээглелиг.

Хамыктың мурнунда санитария активчилери, чер-чер Советтериниң кадык камгалал секцияларының кежигүннери, Кызыл Крест болгаш Кызыл Чартык ай ниитилелдериниң, профэвилеллың кежигүннери, пионерлер болгаш комсомолчулар ол чорукту челип алыр ужурлуглар.

Тыва областың санитар-чырыдыышкын бажыңы.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажын № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң орлакчызының, иштики информация киллизиниң — 3 — 88, харыысалгалыг секретарының культура болгаш амыдырал киллизиниң 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, көдээ ажыл-агый киллистериниң 3—68, чагаа киллизиниң база бухгалтерияның 3—65.

ТС—00511. Культура эргелекчиниң типографиязы

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, ХАТТЫЖЫҢАР!

1926 чылдан үнделилетингеи

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1957 ФЕВРАЛЬ 23 СУББОТА № 40 (3752)

Өртээ 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

СЭКП ТК-дан болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиндеи (1 арын).

«Уральский рабочий» солунуң редакциязынга (1 арын).

«Уральский рабочий» деп область солунуң Күш-ажылдың Кызыл Тук ордени-биле шаңнаар дугайында ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Чарлыы (1 арын).

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының болгаш Болгарияның Коммунистиг партиязының төлөөлериниң ужуражыышкынының дугайында дыңнадыг (1 арын).

Совет болгаш болгар улустарның аразында найыралга алдар болдурган митинг (1 арын).

ВЦСПС-тиң Президиумунда (1 арын).

ССРЭ биле ГДР-ниң аразында садыг харылзаалаарынга (1 арын).

Н. Лантышев.— Совет улустуң дайынчы алдарының музейи (2 арын).

А. Щербаков.— Совет Төрөөн чуртунуң тайбың болгаш айыылы чок чоруунуң камгалалында (2—3 арыннар).

Саанчыларның ажык чаалары (3 арын).

Л. Валентинов.— Делегей байдалының допчуулары (4 арын).

«Үргүдүрер чоруту алдаржыдыр түрер (4 арын).

СОВЕТ АРМИЯНЫҢ БОЛГАШ ШЕРИГ-ДАЛАЙ ФЛОДУНУҢ ХҮНҮ

Бистиң Төрөөн чуртувустуң улустары бөгүн Совет Армияның болгаш Шериг-Далай Флодунуң үжен тос чыл оюн демдеглеп турарлар.

Совет Эвилелиниң Чепсектиг күштери алдарлыг дайынчы оружту эрткен. Октябрьның социалистиг Улуг революциязының чаалап алышкыннарын камгалаарынга Коммунистиг партияның улуг-туулгазы-биле тургустунган Совет Армия болгаш Шериг-Далай Флоду Төрөөн чуртунуң мурнунга бодунуң хүлөөлгезин алдарлыг күүседип турар. Совет Чепсектиг Күштер хамаалы дайынның аар-берге үеинде даштыкы интервенцияның болгаш ак гвардейжилериниң калчаалыг халдаашкынныгаа аныяк Совет республиканы камгалап алган, олар тайбың социалистиг тургузуушкуннуң чылдарында Совет курсунениң делгем кызыгаарларын корунгур камгалап турарлар.

Тайбыңга ынакшылдыг даштыкы политиканы чайгылыш чокка чоруттуушаан, Коммунистиг партия болгаш Совет чазак империалистериниң чимененишкиннериниң, дайынның кыжанынын дугайын минутада-даа утпайн, чуртту идеологиялыг камгалалга мотаг-чокка белеткеп, ССРЭ-ниң Чепсектиг Күштерин улам-на быжыглап, хөгжүдүп келген. Бистиң бүгү улузувус Совет Армияга болгаш Шериг-Далай Флодунга кызыгаар чок ынаҗ.

Совет Армия болгаш Флот ажылчын ангы биле тараачыннарның бүзүлбөс эвилелиниң, бүгү совет ниитилелдиң мораль-политиктиг чангыс эвиниң илергейлели болуп турары-биле күштүг. Совет Армия социалистиг Төрөөн чуртка кызыгаар чок бердиннишкиниң өзөзунга, чалбыыштыг совет патриотизмиин өзөзунга кижизитиптиген ССРЭ-ниң улустарының акы-дүнүалышкы чоруунуң болгаш найыралының армиязы болур.

Совет Армияның болгаш Шериг-Далай Флодунуң мааныгыг күүзүү фашист ажелекчилерге удур Ада-чурттуң Улуг дайынының чылдарында онаа тодаргайы-биле көрүлген.

Ада-чурттуң Улуг дайынынга Совет Эвилелиниң бүгү делегейге төөгүлүг ужур-дүзалыг тилелгези бистиң күрүне тургузуувустуң улуг күжүн, Коммунистиг партияның шыгарангай удуртулгазының шыннының, армия-биле улустуң чангыс эвиниң, совет шериг уран-чүүлүнүң бүржуаз шериг уран-чүүлүнден артык күштүүн бадыткап көргүскен.

Немец фашизминиң болгаш япон империализминиң чылча шаптырганының, Азияда болгаш Европада чамык чуттар империализминиң лагериниң кезээ мөңгеге адырылганының түннелинде делегейде күштериниң харылзаа байдалы социализмге ажыктыг кылыр үндезини-биле өскерилген.

Ам ССРЭ болгаш улус демократтыг чуттарның нууру-биле чаңгыс аай, күчүлүг социалистиг лагерь улам-па өзүп быжыглап турар.

Бо чылын Совет Армияның болгаш Шериг-Далай Флодунуң үжен тос чыл эю күш-ажылчы болгаш улуг политиктиг колдуулуушкунуң — ажылчы чоннар депутаттарының чер-чер Советтериниң сонгулдаларының үезинде, СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң болгаш ССРЭ-ниң Дээди Советиниң алдыгы сессиязының шиитпирлерин амыралга боттандырары дээш бүгү улустуң демиселиниң үезинде демдеглетиптиг турар.

Ажыкка чергелешкек чоруту болдурбас, дайынчы болгаш спортчу өөреникчилериниң шынарын бедидер соруга-биле 1951 чылда ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели ДОСАРМ, ДОСАФ, ДОСФЛОТ деп эки тура ниитилелдерин Бүгү-эвилелиг организацияларын чаңгыс эки тура организациязы — ДОСААФ кылыр катыштырган.

Оон бээр Тыва автономдуг областың ДОСААФ организацияларының кежигүннериниң саны нин чартык катап өскен. ДОСААФ-тың эге организациялары Төрөөн чуртуң камгалалынга болгаш улус ажыг-агыйының хөгжүдүлүнге ужур-дүзалыг өөредилгелерин ажылчы чоннарның ортузунга чорудуп турар. Хамаатылар ДОСААФ организацияларының чанында курстарга шериг артеминиден ангыда улус ажыг-агыйынга ужур-дүзалыг билиглерни, ыланган автомашиналар болгаш мотоциклдер башкарарынга өөренип, телефон станцияларынга ажыдап болур билиглерни чедип ап турарлар. Чүгле эрткен 1956 чылда ДОСААФ-тың Кызыл хооркомунуң чанынга човаачылар курсун 50 кижи доозуп, документилерни алганнар.

Кызыл хоорайда болгаш районнарда ДОСААФ организациялары спорт болгаш күш-культура, комсомол организациялары-биле кады Совет Армияның үжен тос чыл оюнга алдар болдурган боолгалга, лыжа маргылдааларын организастап эртирип турар. Коммунистиг партия болгаш Совет чазак чаа дайынны болдурбас, улустар аразының харылзаа байдалында дүшкүрүт чоруту чавырыдыр дээш бүгү-ле күженнишкиннерни салып турар.

ССРЭ-ниң даштыкы политиказы болза, социалистиг болгаш капиталистиг системаларның тайбың кожа-хелбөө турун болгаанын дугайында ленинчи айтышкынны барымдаалап турар тайбыңның болгаш улустар аразында найыралдың политиказы болур. Ол политика бистиң улузувустуң болгаш чер бөмбүрзөөнүң бүгү улустарының үндезин өрге-ажыктарынга таарыжып турар.

Тайбыңның болгаш улустарның найыралының тугу совет кижилерге ыдыктыг. Олар ол чаагай тутту моон сонгаар-даа бедик тудуп бурунгаар кинскидер. Бистиң шак ол тайбыңга ынакшылдыг ак-сеткилдиг чүткүлүвүсү капитализм лагериниң чүвени ыраадыр көрбес политиктери Совет Эвилелиниң кошказының демдээ кылдыр өскөөр билип, харын боттары аажок азын төөреп турарлар. Бистиң улузувус бодунуң хамаарышпас чоруу дээш турган, агрессорларга өлүмүг харыы согуушкунну берип шыдаарын херек кырында чаңгыс улаа эвес көргүскен.

Улустуң өрге-ажыктарының, оон тайбың күш-ажылының камгалалында Совет Чепсектиг Күштер турун турар. Ынчалдаа чаа дайынны кыпсыр, улустар аразында харылзаа байдалды нарыладыр дээш орадаажын турар империалистиг реакциялыг күштер даштыкыда бар деп чүвени бистер утпас бис. Ынчангаш, тайбыңның политиказын быжыг болгаш чайгылыш чок чоруттуушаан, тайбыңның хөрөөн бүгү хемчег-биле камгалавышаан, бистиң партия болгаш чазаавыс Совет күрүнениң Чепсектиг Күштерин быжыглаарының дугайында, бистиң Төрөөн чуртувустуң айыыл чок чоруун хамдырарының дугайында сагыш салышкының доктаамал кылып турар. Социалистиг Ада-чуртту камгалаарының идеялары-биле сорук кирген, болдунуң шериг хүлөөлгезинге шынчы совет дайынчылар боттарының дайынчы мергежилин уламна бедитпишаан, коммунизм тургузукчу бистиң маадырыг улузувустуң тайбың күш-ажылын өн идегелдиг камгалап турар.

БКАД-тың Кол комитединде

БКАД-тың кирживчилерин шилип алыр талазы-биле 1956 чылда доктаатынган көргүзүүлерни болгаш негелделерни Бүгү-эвилелиг көдээ ажыл-агый делгээнин Бол комитеди 1957 чылда күштүг хевээр кылдыр артырып алган, чүгле сүт саалдазының талазы-биле көргүзүүлерни ыңда кинрбээн. Хөй-хөй областарның мыгчыннары болза делгегнин кирживчилериниге көрдүгүнүнге болварга сүт саалдазының оранчок белик түннелин шагда-да ап турар апарганнар. Ону холбаштыр эрткен чылда чедип алдынган деннелги болгаш экономиктиг зона бүрүзүнүң областарының онаа байдалдарын барымдаалап тургаш сүттүг малдарның продуктулуунуң көргүзүүлерин бедиткен.

Көдээ ажыл-агыйны сайзырадыр талазы-биле чедишкиннери дээш 1957 чылда социалистиг Күш-ажылың Маадыры аттарны алган болгаш ордениер-биле база медальдар-биле шаңнаткылаан колхозтарның, совхозтарның, МТС-тернің ажыл-ишчилерин, партия болгаш совет ажылдакчыларны БКАД-тың 1957 чылда кирживчилери кылыр бадылаар деп Бол комитет доктаатkан.

СЭКП ТК-дан болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинден

Шылгарангай күрүне ажылдакчызы, СЭКП Төп Комитединиң кежигүнү, ССРЭ-ниң Күрэкономкомиссиязының Даргазы — ССРЭ-ниң Министри, ССРЭ-ниң Күртехниканың Даргазы, ССРЭ-ниң Дээди Советиниң депутаты, Социалистиг Күш-ажылын Маадыры эш Вячеслав Александрович Малышевтин аар ааразының соозда 1957 чылдың февраль 20-де өчөөнин Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитеди болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели ханы кажыыдал-биле дыңнадын тур.

СЭКП Төп Комитеди. ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели.

СОВЕТ АРМИЯГА БОЛГАШ ШЕРИГ-ДАЛАЙ ФЛОДУНГА АЛДАР!

Чурукчу О. Балшанинованың чураан плакаты.
(Уран чурумал уран-чүүлүнүң күрүне парлалгазы).

„Уральский рабочий“ солунуң редакциязынга

«Уральский рабочий» солунуң 50 чыл оюнга холбаштыр ажылчын болгаш көдээ корреспондентилерге, редакцияның болгаш типографияның ажылдакчыларынга Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитеди байыр чедирип, амыр-мендизин айтырып тур.

«Уральский рабочий» солун — бистиң чуртта эң-не хоочун большевикчи солуннарының биризи. Бодунуң турун турарының дургузунда Уралдың ажылчын аңгызын Коммунистиг партияның тугунуң алаа-биле сырый каттыштырар дугайында улуг ажылды ол чоруткан. Уралга социалистиг революцияны белеткээринге болгаш чорударынга база совет өрге-чагыргазын быжыглаарынга, бистиң чуртка социалистиг индустрияны тургузары дээш демиселге, Ада-чурттуң Улуг дайынында фашистиг ажелекчилерни чылча шаварынга, дайын соолундеги чылдарда коммунистиг тургузуушкуннуң сорулгаларын күүседириге Уралдың ажылчын чоннарын мобилизастаарынга «Уральский рабочий» солун улуг рольду ойнаан.

Марксизм-ленинизмниң улуг идеяларының чүткүлүг пропагандазын, бистиң чуртка коммунизмни тургузары дээш демиселге массаларның даймычы организакчызы болур бодунуң хүндүлүг ролюн. «Уральский рабочий» солун моон сонгаардаа алдарлыы-биле күүседир дээринге быжыг бүзүрелин СЭКП ТК илередип тур.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитеди.

„Уральский рабочий“ деп область солунун Күш-ажылдың Кызыл Тук ордени-биле шаңнаар дугайында

ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң ЧАРЛЫЫ

«Уральский рабочий» солунуң бирги дугаары үнген хүнүнден бээр бежен чыл болганы-биле холбаштыр болгаш оон революсчу алдар-хавыязын база коммунистиг тургузуушкуннуң сорулгаларын чедишкиннинг күүседиринче ажылчы чоннарны мобилизастаар талазы-биле үре-түннелдиг ажыл-чорудулгазын демдеглевишаан. «Уральский рабочий» солунну Күш-ажылдың Кызыл Тук ордени-биле шаңнаар.

ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Даргазы К. ВОРОШИЛОВ.
ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Секретары Н. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль, 1957 ч. февраль 19.

Мурнуу чүкте хову ажылдары

Чуруттуң мурнуу чүгүде часкы хову ажылдары калбарып турар.

Одесса областа чазын эрте тарыыр культураларның баштайгы гектарларын чажып тараан, 100 мүн ажыг гектар шөлдүң шыгын сиинниктирген. Бүзүн тарыыр тарылгаларның немелде чемнишчидилгезинин темпизин колхозтар күштелдирип турар.

Краснодар крайның мурнуу болгаш мурнуу-барыын талазында хар эрип сине берген. Колхостар болгаш МТС-тер хову ажылларынче кирипкеннер, аңдарган черлерни илиштеп, аңдарылганы чорудуп, суланы болгаш чазын тарыыр арбайны чажып чоруп турар.

Крымда бойдустуң байдалы ховар чылыг болуп турар. Механизаторлар, колхозчулар, совхозтарның ажылчыннары чазын аңдарган болгаш аңгыс черлерни илиштеп чоруп турарлар. Часкы чажылгаларны чорудуп, садтарда болгаш виноградниктерде часкы ажылдарны чорудуп турар.

Ашхабад областың колхоотары согуна тарылгазынче кирип, эрте тарыыр картофельни тарып олуртуруп эгелээннер. Колхозчуларның чылыдыларында капустаның, томаттарның, перецтерниң тарылгазы чоруп турар.

Хойжунун хүлөөлгези

ТОЖУ РАЙОННУҢ «Совет Тыва» колхозунуң хойжузу Биче-оол эрткен чылын бүгү төрүүр хойларындан 15 хураганны артыкка алгаш немелде төлевирге 2 хураган алган. Оон кадалында ам 285 баш мериное бар. Бо чылын 285 хурганны камгалап алырын ол хүлөөнгеп. Ам 68 хой төрөөн, оларның хураганнары мендиг доругуп турар.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының, Болгарияның Коммунистиг партиязының төлөөлериниң ужуражыышкынының дугайында дыңнадыг

1957 чылдың февраль 20-де Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының болгаш Болгарияның Коммунистиг партиязының төлөөлериниң ужуражыышкыны болган.

Ужуражыышкынга Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязындан: СЭКП ТК-ның Президиум кежигүнү болгаш Бирги секретары эш Н. С. Хрущев, СЭКП ТК-ның Президиум кежигүннери эштер Н. А. Булганин, А. Н. Микоян, М. А. Суслов, СЭКП ТК-ның Президиумунуң кежигүнүнге кандидат, СЭКП ТК-ның Секретары эш Д. Т. Шепилов, СЭКП ТК-ның кежигүнү эш Б. Н. Пономарев, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинин кирживчилери эштер Р. Дамянов, Е. Стайков, Т. Чанков, В. Червенков, А. Югов олар киришкеннер.

Бүгү делегейниң ажылчын шимчаашкиннинде оларның хаймынга-даа сонгуралдыг болуп турар айтырыгларны, база Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының болгаш Болгарияның Коммунистиг партиязының аразында акы-дүнүа харылзаларны болгаш сырый кады ажылдажыганы улам ынай хөгжүдүрүнүң айтырыгларын ужуражыышкынның кирживчилери эштер, чүректиг ханызындан байдалга чугаалажып көргүннер.

Ол айтырыгларны чугаалажыышкынының чорудулгазында ийи коммунистиг партиларның төлөөлекчилериниң үзел-бодалдарының долузу-биле чаңгыс эптиг илерээн болгаш Кады кылган Медеглелди хүлөөп алганнар.

Совет болгаш болгар улустарның аразында найыралга алдар болдурган митинг

Февраль 19-та Москвага Кремльдиг Улуг Ордузунга Совет Эвилелиниң болгаш Болгарияның Улуг Республиказының улустарының аразында найыралга алдар болдурган митинг болуп эрткен.

Митингни ажыдып тура, Болгарияның Министрлер Чөвүлелинин Даргазы Антон Юговка, Болгарияның Коммунистиг партиязының ТК-зының Бирги секретары Тодор Живковка, чазак төлөөлериниң кежигүннериниге болгаш оларның нууру-биле бүгү болгар улуска ажылчы чоннарның депутаттарының Москва хоорай Совединиң күүсөкомунуң даргазы Н. П. Бобровников ниит байырны чедирген.

Москваның ажылчы чоннарының өөрүнөөзиниден акы-дүнүа болгар улустуң төлөөлериниге Владимир Ильич аттыг заводтуң ажылчыны Е. И. Смирнова түрүктүг хамыындан байырны чедиргген. Москваның эр, хөрөөжен ажылчыннарындан Болгарияның эр, хөрөөжен ажылчыннарына акы-дүнүаның байырын дамчыдып бээрин болгар чазак төлөөлериниң кежигүннериниге ол дилээн.

Оон соонда Москваның Молотов аттыг энергетиктиг институдунуң студентизи П. П. Рылов чүве чугаалаан. Совет Эвилелиниң болгаш Болгарияның аныяктарының аразында быжыглаан турар харылзаалаарының дугайында, совет студентилериниң болгаш Болгарияның Москвада өөренип турар студентилериниң быжыг, найыралыг өг-бүледе чуртталып турарының дугайын ол чугаалаан.

Совет интеллигенциянның болгаш инженер-техниктиг ажылдакчыларының өөрүнөөзиниден алгыларга байыр чедирилгеннинің изиг сестерин «Трехгорная мануфактура» комбинаттың инженери А. М. Доронов чугаалаан.

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинин Даргазы Н. А. Булганинның чугаазын митингиниң кирживчилери динматтыг адыш часкалашкыннары-биле уткаанар.

Оон соонда Болгарияның Министрлер Чөвүлелинин Даргазы Антон Югов чүве чугаалаан, ону изиг адыш часкалашкыннары-биле ужуражкан.

Болгарияның Коммунистиг партиязының ТК-зының Бирги секретары Тодор Живковтуң болгаш Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының ТК-зының Бирги секретары Н. С. Хрущевтуң чугаалары база изин-биле ужуражканнар.

ВЦСПС-тиң Президиумунда

Ниитиниг чемненилге черлериниг талазы-биле Бүгү-эвилелдиг чөвүлел хуралының түннелериниг дугайында

Ниитиниг чемненилге черлериниг талазы-биле бо чылдың январь 23—26-да Москвага болуп эрткен Бүгү-эвилел чөвүлел хуралының ажылының түннелерин ВЦСПС-тин президиуму чугаалажып көрген.

Бүгү-эвилел чөвүлел хуралының түннелерин болгаш кыйгырыын столовалларның, чайналларның, кафелериниң, ресторанналарының, закусочналларның ажылдакчыларының ниити хуралдарынга калбаа-биле чугаалажыр чоруту организастаарын профэвилел организацияларынга ВЦСПС-тин президиуму хүлөөткен.

Ниитиниг чемненилге черлериниг коллективтериниге кижилиг ажылын күштелдирерин профэвилел организациларынга саналдаан.

Республиканың садыг министерстволары-биле, крайларның, областарның, хоорайларның садыг эртелдери-биле болгаш хереглекчилер ниитилелериниг эвилелдериниг баштаар черлери-биле кады профэвилел организацияларының болгаш ниитиниг чемненилге черлериниг ажылдакчыларының активиниг хоорай болгаш район чөвүлел хуралдарын эртирип, ол хуралдарга Бүгү-эвилел чөвүлел хуралының түннелерин болгаш оон кирживчилериниг кыйгырыын чугаалажып көөрүн профэвилелдериниг чөвүлелдериниге сүмелээн.

МТС-тернің, совхозтарның ажылдакчыларын хаалырып турар болгаш үлетпүр бүдүрүлгелериниг суурунда турар столовалларының, чайналларының, буфеттерниг ажылынга хөй-ниити контролюн хереглекчилер ниитилелериниг столовая комиссиялары-биле чергелештир МТС-тернің, совхозтарның ажылчыннар комитеттери-биле болгаш бүдүрүлгелериниг фабрика-завод комитеттери-биле база кады боттандырарын өргежок чугула деп көрген.

Чарыштың негелделери садыгның депшилгиг хемнерлериниг, хереглекчилериниг хаалырарының нурааскы аргаларын калбаа-биле нептерелдиринге, чемненилге белеткээриниг шынарын өскүдүрүнге болгаш оон бот-үнезин чиигедириге кдит берген турар төлөөде, ниитиниг чемненилге черлериниг бүдүрүлгелериниг болгаш организацияларының коллективтериниг Бүгү-эвилел социалистиг чарыының негелделерин ССРЭ-ниң садыг министерствозу-биле болгаш Центросоюз-биле кады эде көөрүн күрүне садыының болгаш ниитиниг чемненилге черлериниг ажылдакчыларының база хереглекчилер кооперациязының ажылдакчыларының профэвилелдериниг төп комитеттериниге дааскан.

ССРЭ-биле ГДР-ниң аразында садыг харылзааларынга

Садыг талазы-биле чедишкиннинг доозулган чугаалажыышкыннарының түннелинде ССР Эвилелиниң болгаш Герман Демократтыг Республиканың 1957 чылда ботботтарынга бараннар дужаарының дугайында дугуржулгага бо чылдың февраль 20-де Берлинге ат салган.

Совет Эвилелиниң болгаш Герман Демократтыг Республиканың чазак төлөөлериниң бо чылдың январь 7-де Кады кылган Медеглелинде тодаргайлаан принциптерге үнезилетингеш, ССРЭ биле ГДР-ниң аразында бараан саарылгазы, 1956 чылга төмейлээрге, 1957 чылда 30 хире хуу улгадыр.

Хөмүр дашты, демир болгаш марганец рудаларын, кара металлдарның прокадын, нефтини, чазыгга материалдарын, тараанны, эштги, мал болгаш үнүш саржаларын база ГДР-ниң улус ажыл-агыйынга өргежок чугула өске-даа бараннарны ГДР-ге дужаарын Совет Эвилели улгаттырып турар.

Ат салынган дугуржулганы ёаугаар Герман Демократтыг Республика Совет Эвилелинге прокаттын, көдүрер-транспорттун, даргаалга-хептелгенин болгаш өске-даа чепсегледдерни, далай болгаш хем судноларын, демир орудтун шимчаар составтарын, химия үлетпүрүнүн продукциязын болгаш өске-даа бараннарны дужаар.

Дугуржулгага: ССР Эвилелиниң чазаның төлөөлеткени-биле — ССРЭ-ниң даштыкы садыг министриниң орулакчызы П. Г. Шмаков, Герман Демократтыг Республиканың чазаның төлөөлеткени-биле — даштыкы болгаш ниитиги-герман садыгның министри Г. Рау ат салганнар.

Совет улустуң дайынчы алдарының музейи

Москванын Коммуна шолунде Совет Армиянын музейи туруп турар, ол 1919 чылда организастатынган. Совет Армиянын музейи—бистин армиянын алдарлыг оруунуң дугайын чугаалап турар ховар эртинелериниң бирээзи.

Музейниң залынче кирип бир чыткаш, аная келген кижилер гвардейжи дивизиялардың дайынчы туктары-биле хаажылатынган В. И. Ленинниң кайгамчык улуг скульптуразын көрүп турарлар. В. И. Ленинниң чүвени чогум-на өттүр көрүүнүң ачызы-биле делегейге бир дугаарны ажылчы, тараачыларын бүрүнезинин чаалап алышкынынарын камгалаар сорулгалыг Совет Армия тургустунган. Музейде азыр делгээн М. И. Калининниң сөстери ол дугайын чугаалап турар:

«Дарлакчылардан хосталыры дээш ажылчы чоннарының маадырлыг демиселинин төөгүзүнде Ленин кайгамчык улуг полководчу чораан. Бо үеги эртеминиң болган техниканың принциптеринге үнделгеттинген совет доктаамал армиянын эгезин ол салган».

Үтүр бөөларының линиирээшкини-биле чаа үени—социализмниң үеин медерлээн алдарлыг крейсер «Авроруның» хевир майны бистин мурнувуста көстүп турган. Чуруктуг Иванович улуг чуруу революсчу солдаттарының, матростарының болган ажылчынчарының кышкы эрлуже хоме таварышкынының дугайын чугаалап турар. Хеме таварын кирип турар колонналар «Бүтү-эрге-чагырганы Советтерге!» дээн тодаргай бажыктерлиг кызыл түвүн адаа-биле тулчуп турарлар.

Капиталистерни болган помещиктерни дужүрген соонда совет эрге-чагырганын челенгижи, тайбынын, улустар арасынын найыралынын челенгижи болур чаа доктаамал армияны тургузар дугайында айтырыг көтүрүп келген. Кызыл шеригни тургузар дугайында В. И. Ленинниң ат салганы Улус Комиссарларының Чөвүлелиниң 1918 чылдың январь 28-теги Декрединиң фотохоолгазы шыл адаанда делгетинген.

Герман милитаризминиң диштеринге чедир чепсегленгеннинге ат-шериглериниге 1918 чылдың февраль 23-те Нарва болган Псков чоогунга шинтирлиг соогушкунну таварыштырган Кызыл Армиянын баштайгы кезектеринин хевирлеттинин тургустунганының дугайын музейниң залларының бирээзинде чугаалап турар. 1918 чылдың февраль 23-түн ол үдүнүн—Совет Армиянын төрүүгеннинин үүнү кылдыр совет улус демдеглеп турар.

Аныык Совет республикага улуг капиталистер 14 күрүнелериниң интервенциязының дугайын чугаалап турар залды көрүп эртпин турган, экскурсантылар киленнээшкининг болган хорадаан сеткил сагыжы хайындырып турарлар.

Герман, англи, америк, француз, япон империалистериниң музейде делгеттинген чепсектериниң хевир-майыктары оларны буза-шапкан аныык Кызыл Армиянын алгынут соогушкуннарының күчүгүнүң дугайын чугаалап турар. Ол чепсектер—тулчуушкуннарга Кызыл Армиянын былаан алган чүүлдери болур.

Коммунистиг партиянын удуртулгазы-биле бистин чуртувустуң улустары хаматы дайынның үезинде иштики-даа, таштыкы-даа дайынларны чыча шапканнар.

1919 чылдың чазынында Болчактың үш чүс мүн армиязы бүтү делегей контрреволюциязының кол ыныжы апарган. Ынчалза-даа партизан шинчээшкининиң өскүүн үнген өртү Болчакка амыр-дынты бербээн. Ол үеде Сибирьге 147 мүн партизаннар турган. Оларның чепсээ: хол-биле кылган, боолар, бомбометтар, чыдалар, хол граналалары, Зиновье деп алтай суурнуң мергежилдиг дарганы Андреевтиң хол-биле кылып турганы, аная тараачын шаалактар кырында тургускулап казы үтүр-боолар болуп турган. Хамаатты дайынынга болгаш ламтыкы интервенция-биле тулчуушкуннарга адырыгын канналган Кызыл Армия бүтү чурт-биле кады өзүп болгаш быжыккан. Коммунистиг партия, Совет чазак болгаш бүтү совет улус Кызыл Армиянын дугайында үргүлчү сагыш салып турар.

1941—1945 чылларда болган Ада-чуруттуң Улуг дайыны Совет Армиянын бүтү шынарларының кайгамчык улуг шенелдези болган. Фашистиг шериг машиназынга чүгле ССРЭ-ниң алдарлыг чепсектиг күштери үүр туржуп баа тулчуушкунга кызыгаар чок ярес-маадырлыг чоруктуң чижээн көргүзүп шыдаан.

Дайынның хүннеринде совет чепсектиг күштериниң күжүүн болган күчүзүүнүң дугайын хөй санныг экспонаттар чугаалап турар. Дайынның техникалыг, немец-фашистиг ат-шериглериниң атказрлап үнгениниң сөөлүүде тулчуушкуннарының шөлдерин көргүзүп турар фото-чуруктар самбыраларда делгетингилээн. Советтиң черинге өлүр бе, азы туттуруушкунга кирер бе деп айтырыгның харызын ол качыгдаан эжелекчилер маны турганнар.

Совет чепсектиң артык күштүү болган күчүлүүн экспонаттар көргүзүп турар. Москванын Варшавага чедир орукту эрткен 122 им гаубица-үтүр-боо көрүкчүлериниң мурнунда турup турар. Ол гаубицаның оюнга дайынның 900 мүн ажыг солдаттары болган офицерлери, 9 үтүр-боолары, 11 танкалары, 20 автомашиналары, минометтүүн 2 батареялары, 2 дзоттар (от точкалары), дыка хөй хайгаарал пунктулары болган кежиг-ковруглер узуткатынган.

Немец-фашистиг эжелекчилерге үүр деминелге партизаннарының маадырлыг деминелинин дугайын музейниң хөй-хөй материалдары чугаалап турар. Улустун аграссорга өлүүрүг соогушкунну бодурге белеп болур дээш болгунуң политиктиг болгаш дайынчы өөредилгезин могаг-шылаг чокка сайзырангайжыдып турарлар.

Н. ЛИТЫШЕВ.

Чаш малдарны менди ап турар

Эрзин районунуң «Коммунизмче орук» колхозунуң хою хураганнан эгелээн. Чаа төрээн 149 хойнуң 151 хураганы менди. Хойжулар шаар малдың чаш төлүн хорамчага таварыштырбас дээш оларны иелеринге эки эмзирип, таарымчалыг чемнер-биле чемтерип, чылыг, курган кажаалар-биле хандырып турар.

С. БАНЧЫК.

Депутатка кандидаттың сөзү

Кызыл хоорай Совединге соогуулдар талазы-биле № 49 ажылчын соогуунда округунуң соогукчулары мени депутаттың кандидалынга депшиткеннер.

Чоннуң ол улуг иелелин хүлээп алыры база мөөн соонгаар оларның айбычызы болуп ажылдаары менээ улуг аллар болган харымсалгалыг хүлээлге болуп турар-дыр.

Партияның шинтирлерин амыралга боттандырар, улустуң чаагай чоруунга хөй продукцияны бүдүрүп үнүгрер дээш чүткүлүг ажылдаары үлетпүр ажылчынарының хүнүлүг хүлээлтези болуп турар. Мен Кызылдың ыяш заводунга 1938 чылдан бээр ажылдап келдим. Ангы үеде заводтуң пилорамазын таарыштыр тургузар талазы-биле дуржулгалыг ажылчын болуп турар мен. Ол дуржулганы кады ажылдап турар өөрүме дамчыдып ылангыя ам эштер Потылицин, Черкашин оларны хирээ тургузарынга өөредип турар мен.

Бистин заводувустун ажылчыннары чер-чер Советтериниң ам болур соогуулдарынга уткуштур социалистиг чарыштыг калбарткан. Ынчаарга болуп ай санында ажыл нормазын 125—140 хуу күүседип тур мен.

Соогуулдаарга улам бедик күш-ажылчы чеднишкиннерлиг ужурашпышаан коммунистерниң болгаш партия кежигүнэвестерниң бүзүлбас блогуунуң кандидаттары дээш чангыс кижи дег бадылаашкынынарыкысты бээр бис.

С. ТАМБИЛЬ.

Кызылдың ыяш заводунуң ажылчыны.

Соңгукчуларның чагыы

Область Совединге соогуулдар чорудар № 71 округтуң талазы-биле депутатка кандидат Михаил Илларионович Агапов болгунуң соогукчулары-биле ужурашкан. Сут-Хөл районунуң Калинин аттыг колхозунуң болгаш Алдан-Маадыр көдээ Советтиң дыка хөй соогукчулары аная чыыгган турган. Депутатка кандидаттың ажыл-чорудулгазын бүдүрүткүүн эш Сарыг-оол тодаргайлап чугаалаан.

Хуралга сес ап чүве чугаалаан кижи бүрүзү эш Агапов чоннуң идегелин моон соңгаар-даа шынзыдын шылаарын демдеглеп турган. Соңгукчу эш Бек-Хуна болгунуң саналынга колхозтуң мал ажылында четпестерни чугаалаан,—бисте сигген шолу кончуг кызыы, суттатка улуг ужур-дузалыг Алаш бугазын ажыглаага киирер хемчеглер талазы-биле дуулажырынга дилег бар—деп чагаан.

Балдыг аттыг колхоз Сут-Хөл районун өске колхозтарындан өлүүн хожудап турарын, ылангыя тудуг ажылында улуг четпестер барын өктөк. Шалдыг болгаш саналы берген өске-даа эштер илереткен. Төрээн колхозун районнуң мурнакчы ажыл-агыйларының бирээзи болдуунуң шыдаарын, ылангыя Октябрьниң социалистиг Улуг революциязының алдарлыг 40 чыл ооонга күш-ажылчы белектиг ужуражырын иштин хурал шинтирлээн.

А. БЕЛЕК-БАИР.

Бистин кандидаттарывыс

Сагды Успунович Хертек

Ажылчы чоннарның депутаттарының чер-чер Советтеринге соогуулдар совет кижилерниң политиктиг идешкейин болган бүдүрүлгечи көдүлүүшкүнүн хайындыргаа. Ажылчыннарның, колхозчуларның болгаш совет интеллигенциянын өскүүзүнүн ажылчы чон болгунуң эн эки талазларын депшиткен үнүргеннер.

Депутаттарының кандидаттарын депшиткен, оларны ажылчы чоннарның хуралдарынга чугаалажып көөрү кичээнгейлиг болгаш өзүлүт демиселге байдалга эрткен.

Ажылчы чоннарның депутаттарының хоорай Совединин депутатының кандидалынга харызаанның автотранспорт конторазының коллективи Сагды Успунович Хертекти депшиткен.

Хоочун харызаачы Павел Иванович Рыжов хуралга сес ап чугаан:

—1946 чылдан бээр Тываның харызаа органнарынга Хертек-биле кады ажылдап келген мен. Сагды Успунович күш-ажылга ыныс, сагыыга-чуруумуг, эш өөрүшке өөлдек, коллективтиң иштинде хүндүлелди эдилеп турар кижи чүве — дээн.

— Мээн чолаачылап турар машинамның септелгезин Сагды Успунович кылган. Машинада бичии-ле үрелик, эп чок черии ол эндевес, кезек бүрүүн коючут хынамчалыг көөр, машина ыяавыла бүрүн септетинген-дир деп билгеш ам гаражтан чорудар кижи чүве — деп, чолаачы эш Зырянов чугаалаан.

Эш Хертектиң септээн машиназын алган чолаачы кандыг-даа ыдык узак оруже дилим болган бүдүрелиг чоруптар, оон септээн машинаны белеп үрелбес дерзинге ол бүдүрээр.

Сагды Успунович бүдүрүлге планын ай бүрүле 120—150 хуу күүседип турар. Слесарь-моторисчи эш Хертектиң эн эки күш-ажылы чолаачыларның бүдүрүлге программазын доллур болган ажыр күүседиринге улуг идиг берип турар.

Сагды Успуновичниң септээни почта соодуур машиналар корреспонденциялаарны, чагаларны, солуннарны болгаш журналларны бистиң областың ажылчы чоннарынга дүрген чедирип турар.

Харызаанның автотранспорт конторазының коллективи Заозерныйның мурнуу талакы № 84 соогуулда округунуң талазы-биле хоорай Совединин депутатының кандидалынга эш Хертекти депшиткен, коллективтиң идегелин ол чүгле бүдүрүлгеде шынчы күш-ажылы-биле эвес, харын төрээн хоорайның чаагайжыларының, Совет кижилериниң чаагай байдалын улам экижидериниң талазы-биле хоорай Совединге хөй-иштинчи ажылы-биле бүзүредин шыдаар деп идеген турарлар.

Н. ПЕТРОВ.

Хойжу Оржак Долума—көдээ Советтиң депутадынга кандидат

Өвүр районунуң «Кызыл тук» колхозунуң хойжузу Оржак Долума колхоз бүдүрүлгезинин мал ажылы ышкаш харымсалгалыг болгаш хүндүлүг участогунга эн идепкейлиг ажылдавышаан, совет Төрээн чуртунуң шынчы патриотчузу кылдыр бодуун көргүскен. 1952 чылдан бээр хойжуга ол ажылдап келген, районнуң болгаш ол колхозтуң эн эки хойжуларының бирээзи.

Хойларының хураганнарын чыл бүрүзе ол менди өстүрүп келген, ылангыя 1956 чылда төрээн 208 хойдан 207 хураганны хорамча чокка алган, хой бүрүүнүнүң 1500 грамм дүкүү кыргыыр турган, 1900 граммны кыргаан. Ол бодунуң өг-бүлезиниң кады арткен чылын 16 тонна сигенни белеткээн болгаш хойнуң, хураганның чылыг кажаларын туткан.

Бо хойжу СЭКП-ниң XX съезжинин төөгүлүг шинтирлерин күүсетпишаан, 1957 чылда бүгү төрүүр хойларының шупту хураганнарын менди алыр, дүк кыргыдазын эрткен чыдымдан көөдедир дугайында социалистиг хүлээлгени алган. Оржак Долуманы колхозчу амыдырал кижизиткен, оон күш-ажылчы чеднишкиннерине колхозчулар чоргаарланып турар. Бен чыл ажыг үеник дургузунда ол бодунуң ажаалгазында хоюн 1002 баш чедир өстүрген, эн-не баштай хойжута ажылдап кирер үезинде 202 баш хойну ол хүлээп алган турган.

Бодаа ажыл-агый артелинин кежигүннери колхозтуң мурнакчы хойжузу Оржак Долуманы Саглы көдээ Советтиң депутадынга кандидат кылдыр депшиткен, чер-чер Советтериниң соогуулдаларының хүнүнде соогукчулар боттарының кандидаты дээш бир эп-сеткилдиг бадылаашкынын бээр дээрзинге бүзүредиг.

Х. БАЗЫР-САТ.

Совет Төрээн чурттуң тайбың болгаш айыыл чок чоруунуң камгалалында

Октябрьниң Социалистиг революциязының чаалап алышкынарын камгалаарынга коммунистиг партияның, улуг Ленинниң тургусканы ССРЭ-ниң Чепсектиг Күштери үжен тос чылларның дургузунда деминелдиг маадырлыг оруун эрткен болгаш бодунуң дайынчы туктарын өлүп чок алдар-биле шыпкан.

Совет Армия болгаш Шериг-Далай Флоту бодунуң улузу-биле хан дамырындан ханы харызаалыг, аная бараан болуп, оон эрге-ажыктарын камгалап турарлар.

Бистиң чурттувуска ажылчыннарның болгаш тараачыннарның эрге-чагырганының тургустунганын империалистиг араатаннар орус капиталистер-биле болгаш помещиктер-биле эвиледжин алган, ону көөр хөөн чок калчаалыг дерзин утказаннар. Олар Совет эрге-чагырганы чепсектиг күш-биле дужүрүп хөй удаа оралдашканнар.

Ажылчын-Тараачын Кызыл Армияны тургузар дугайында Декретке В. И. Ленин 1918 чылдың январь 28-те ат салган, Ажылчын-Тараачын Кызыл Флотту организастаар дугайында Декретти февраль 14-те чарлаан. А 1918 чылдың февраль 23-те аныык совет шериглер Псковтуң болган Нарвазының чанынга немец интервентилерге өлүүрүг соогушкунну бергеннер. Ол хүн Совет Армиянын төрүүгеннинин хүнү апарган.

Совет Армия өзүп, быжыгын, бистиң Төрээн чурттувустуң хөй санныг хоралыг дайыннары-биле кадыг-дошкун тулчуушкуннарга канналып турган.

...1919 чылдың күзүүнүнде Чөөн-фронтуга айыылдыг байдал тура берген. Англи-француз, америк империалистерге летkиткен болгаш башкарткан адмирал Колчак бодунуң 300 мүн армиязы-биле Волгага барык чедип келген. Контрреволюциянын кол ооргазы Болчак-тыр деп ол үеде В. И. Ленин санап турган. «...Бир эвес кышка чедир Уралды чаалап албас болзувусса революцияның өлүүр чайлаш чок деп санаар мен»— деп Ленин бижээн.

Партияның Төп Комитеди, В. И. Ленин Чөөн фронтуну быжыглаан болгаш Колчактың армиязын бүрүн чылча шаварын организастаан.

1919 чылдың июньде генерал Юденич Петроградка кыжаныр келген. Партияның Төп Комитеди бистиң Төрээн чурттувустуң ажылчы чоннарынга кыйгырыг үндүрген. Петроград фронтузу «чугулазының талазы-биле бирги фронт болур» деп кыйгырыгга демдеглээн. Партия болгаш чазак чугула хемчеглерин алган болгаш Юденич чылча шаптырган.

1919 чылдың чайынында генерал Деникинниң 100 мүн армиязы Тулага чоокшулап келген. Ол болза «бүтү делегейниң империалистиг буржуазиязының холеэлеп алганы шериглерин халдаашкынының эпне аар-берге дайын айылының үеи болган» деп В. И. Ленин бижээн. Партияның Төп Комитеди «Бүтү-ле чүвени Деникинге үүр деминелге» деп чагаа-биле кыйгырыг үндүрген, улустуң күженнишкинин мобилизастаан болгаш дайын чылча шаптырган.

1920 чылдың апрель 25-те ак-полек армия бистиң Төрээн чурттувусче халдаап, Украинаның оң талакы эринге болуунуң шавар халдаашкынын калбарткан. Ол үеде пань Польша биле Врангель бүгү делегей империализминиң ийи холу болуп турганнар. Майның 23-те партияның Төп Комитеди «Польша фронтузу болгаш бистиң сорулгаларывыс» деп тезистерин чарлаан, дайынларны чылча шавар талазы-биле Ленин негеп турган. Пролетариаттың шыгарангай полководчузу М. В. Фрунзе Мурнуу фронтуну баштап турган. Фронтунуң шиларлыг шериглери оон улуртулгазы-биле улуг берге-лерни ажып эртпишаан, делегей реакциязының сөөлгү челенгижин чылча шапкан.

Контрреволюцияның күштерин бүрүүнү-биле чылча шапкан соонда Кызыл Армия интервентилерден, иуссатистерден, дашнактардан болгаш грузин меньшевиктерден Закавказьени хостаан, а 1922 чылдың октябрь 25-те Владивостокту дайындан хостаан. Ынчангаш хамаатты дайын оонбиле доозулган.

Хамаатты дайынның үезинде улуг чаагай роль В. И. Ленинге онаажып турган. Совет күрүнеңин бүгү камгалалының ол шуут организакчызы болган улуртукчузу, даштыкы болгаш иштики контрреволюцияның бүгү күштерин чылча шаварының организакчызы болган.

Кандыг-даа дайынга тиилелге дайын шолунде ханын тен турар массаларының сагыш-бодалының байдалындан келизинде барын хамааржыр деп төөгү өөредип турар. Улустуң шиниг, ыдыктыг хирээ дээш коммунистиг партияның мерген улуртулгазы-биле, улуг Ленинге баштанып алган деминелжин турган тиилээн бис.

* * *

Тайбың социалистиг тургузуушкуниче шилчээш коммунистиг партия болгаш совет чазак ленинчи ыдыктыг чагыларны минутада-даа утпайын турган. «...Бистерни канчаар-даа аажок көөр хөөнү чок чоруун ажыы-биле илередип турар кижилер, эмгылар, чазактар бүзээлээн деп чүвени сактыр, кезээде белен турар херек. Кандыг-даа халдаашкынган бистер хылың кырында турар бис деп чүвени сактыр херек. Ол айыылды чайладыр дээш бүгүле кылып болур чүүлдеривисти кылыр бис» деп В. И. Ленин бижээн.

Коммунистиг партияның удуртулгазы-биле, ленинчи планны ёзугаар совет улус бистиң Төрээн чурттувусту хожуланган аграрлыг чурт турганындан күчүлүг индустриалыг—колхозтуг социалистиг күрүне кылдыр хуулдурган. Ол канчаар-даа аажок улуг чаартымышкыннар Совет Армияны, ужар-чүүлү болган Шериг-Далай Флотун техника талазы-биле белик чепсеглээр, оларны бистиң улустуң чаалап алышкынынарын камгалап шыдаар күчүлүг идегелдиг күш кылдыр хуулдурар арганы бертен. Ол тайбың үеде бистиң камгаланыр аргавыстың быжыг күжүн шенеп көөрүн оралдашкан империалистиг араатаннарга эрес маадырлыг Совет Армия күчүлүг соогушкунну хөй удаа таварыштырган.

Гитлерлиг Германияга үүр Ада-чуруттуң улуг дайыны ССРЭ-ниң Чепсектиг Күштериниң дайынчы болгаш моральыг күштериниң эн шыңгыы шылгаллазы болган. Немец фашизм күштүг болгаш карааргыштыг дайын турган. Биске үүр дайынны ол дыка чажыт белеткээн, ССРЭ-же халдаарының планын 1940 чылдың декабрьда гитлержилер чогаатканнар. Москваны, Ленинградты, Киевти, Донбассты чангыс соогушкун-биле эжелеп алырын болгаш Архангельск — Волга хем — Астрахань чоогунга чеде бээрин, агаарлаа күштүг соогушкун-биле Уралды болгаш өске-даа улетпүрлүг төптерин буза шаварын, ынчангаш ССРЭ-ни бүдүн-чартык—ийи айлаага чок кылып каарын ол планга баш үүр көрген турган.

Фашистиг Германияның биске дөгеп келген дайыны бистерге эн-не таарымча чок байдалдар турда эгелээн. 1941 чылдың күзүнүнде фронтуларга онаа аар байдал тура берген. Дайын Москаже чүткүп турган. Империалистер ССРЭ-ниң аштыраары чайлаш чок дижип турганнар. Бистиң чуртувустуң шыдажып эртkени ышкаш мыдыг соогушкунну чангыс-даа капиталистиг чурт шыдашпас турган дээрзи маргылаа чок.

Коммунистиг партия бистиң улусту, оон эрес маадырлыг шериглерни тиилелгенин оруунче быжыг болгаш чайгылыш чок чоруулуп, дайынчыларны совет патриотизминин ёзугунга кижизидип келгенинин ачыханыазы-биле. Төрээн чуртка берингенинин ёзугунга кижизидип келгенинин ачыханыазы-биле Совет Чепсектиг Күштер Москванын болгаш Сталинградтын, Курскинин болгаш Белградтын, Киевтин болгаш Кировградтын, Минскинин болгаш Бобруйскинин, Ленинградтың болгаш Таллиннин, Яссаның болгаш Львовтуң чанынга, Вислага болгаш Неманга, Дунайга болгаш Одерага, Венаның болгаш Берлинниң чанынга төөгүлүг тиилелгелер чедип алдыгган.

Гитлержи шериглерге үүр тулчуушкуннарга совет дайынчыларының көргүскенин ышкаш мыдыг массалыг маадырлыг чоруктуг төөгү билбес. Брест шинзазинин, Ханко чартык ортулукка шериг-далай базазының, маадыр хоорайлар Ленинградтын, Одесаның, Севастопольдун, Ленинградтың камгалакчыларының өлүп чок маадырлыг чоруктарын совет улус кажандаа утпас. Смоленскиниң чанынга хан төгүшкүүнүт, карак кыыл тулчуушкуннарга Совет гвардия төрүүгеген. 1941 чылдың сентябрьде баштайгы дөрт дивизияларны гвардейжи кылдыр чаартkан. Фронтуда совет шериглерге бистиң алдарлыг партизаннарывыс үнелеп четпес дузалаамчыны көргүскеннер.

Империалистерниң ССРЭ-же ийги халдаашкынын Коммунистиг партияның удуртулгазы-биле ойтур шапкаш, Польшаның, Болгарияның, Венгрияның, Чехословакияның, Румынияның, Албанияның, Югославкияның улустары хуу-салымын боттарының холунга алырынга дузалашкан бис деп чүвеге совет дайынчылар чоргаарланып турарлар. Совет дайынчыларын дайынчы маадырлыг чоруунун ачыханыазы-биле бир миллион япон квантун армия 14 хүннер иштинде чылча шаптырган. Ынчангаш делегейни ийги дайынны доозулган.

Бистиң тиилелгелеривистиң үндезини чүдел?

Совет иштинел болгаш күрүне тургузуу чангыс-даа буржуаз күрүнеде чок болуп турар шак ындыг күштерлиг, шак ындыг материал болгаш угаан бодал талазы-биле арганарлыг болуп турарында.

ССРЭ-ниң улустарының бүзүлбас найыралы, социалистиг демократизм, совет патриотизм, совет дайынчыларының бедик моральыг шынары, тулчуушкун шолдерине оларның мергежилин—бистиң тиилелгеривистиң күчүлүг үндезин доозулган. Дайынның нарын берге үеринде бистиң күрүневистиң дайынчы амыдыралының бүгү талазынга узуткел чок улуртулганы хандырган Коммунистиг партияның удуртулгазы совет улустуң тиилелгелерининиң шинтирлиг үндезини болган. Дайын-биле деминелге коргуш чок болгаш эрес-маадырлыг болуруп коммунистерден—Совет армияның дайынчыларындан партия негеп турган, болгунуң хүлээлгезин олар алдарлыг болгаш толелиг күүсеткеннер-даа. Совет Эвилелинин 10.942 маадырларының иштинден коммунистер — 65 хуу, комсомолчулар — 13 хуу болган.

Шериглерни дайынчы чоруулгаларын

Бай-Тайганың тудугжуларында

Чоокта чаа-ла Кап-Сеокке, Дөн-Терекке, Шойга бөлүк-бөлүк тайгаларның электричке, хемчегештер кыдыгларына бөлүк ийикке ажы ийи-чангыс самыр өглер тургулаан. Ам колхозчу амыдырал Бай-Тайганың ажылчы чоннарының чуртталгазын чаарткан.

Шаанда көшкүн араттарның чурттап чорааны черлериже ам калбак делген кудумчуларлыг, чангыс аай хевир-биле кылган чараш бажыннарлыг суурлар тура бергеи. Сууржун чурттаргаже шилчээн колхозчулар чыл бүрүде улам-на хөй болуп турар. Чүгле 1956 чылда бешки Бай-Тайга районнуң 230 өрегелери чаа чараш бажыннар алган. Чурттага бажыннары-биле чергелештир чаа клубтарны, школаларны, эшелгелерни туткан.

Ажылчы чоннарның амыдырал-чуртталгазы чаартынып турар. Колхозчуларның бажыннарында радио, электри киртинген. «Дөн-Терек» колхозтуң тудугжулары күш-ажылчы чедишкиннерни чедип алганнар. Эрткен 1956 чылда 18 чурттага бажыннарны кылыр планныг турган, 30 ажыг чурттага бажыннарын ажыглаага кирген. Молотов аттыг колхозда 60 бажыннар тудар турган 70 ажыг бажыннарны кыгган.

Ам районнуң колхозчулары чаа тудугта ыяш материалдарны белеткеп турарлар. Сталин аттыг колхозтуң тудуг бригадазының кежигүннери 80 ажыг комсомолчу-аныяктар тайгада ыяш белеткеп, ажыл-агыйда турарлар. Олар 5000 ажыг чудуктарны кезип белеткээн, оон-даа кезиин машина оруунда кирген болгаш тудуг шөлүнде сөөртүп алган. Комсомолчулар О. Ч. Натпит, О. Б. Бруткел, О. К. Тудуг-оол, Х. Ч. Өдеш, С. К. Хуусаал адыг-биле ыяш сөөртүр планын үш-бүрү 125—150 хуу, ыяш кезиичилери Д. Д. Мандай-оол, Х. С. Делгер-оол, Х. К. Даңдар-оол олар онаалгазын 150—200 хуу күүселин гуваалаар.

Чурумда: Сталин аттыг колхозтуң комсомолчулары Х. Ч. Өдеш биле С. К. Хуусаал оларның аттар-биле ыяшты машина оруунче ушта сөөртүп турары.

Фото Н. ТЕМБРЕКТИИ.

Областың школаларында

ТӨРЗЗӨН КОЛХОЗУНГА

Эрзин районнуң Нарында чеди чыл школазының 4, 5, 6, 7 классларының өренникчилери бир-ле дыштаныр хүнде комсомол комитетинин өгелекчи саналын өзугаар школага олаар ыяш белеткээр шеф ажылы чоруткан. Анаа 70 ажыг өренникчилер киржип, 30 кубометр ыяшты тургузуп белеткээш, ажыл-агыйда өргелекчизиниге хүлээдип берген.

Ол ажылга дөртү классчылар өш Б. Ношпуйнуң удуртуучазы-биле өн идепкейлиг ажылдап, 10 кубометрни хап белеткээн. Олардан Базыр, Өшкү-саар, Борбаккыс, Бугалтыр, Бонгур олар эки ажылдаваннар.

Ол ышкаш чедиги классчылар база багай эвес түннелдиг ажылдап эрткен. Өренникчилерниң ол шевин школа дирекциязы бедик үнелеп, эки ажылдаваннарны мактап демдеглээн.

К. НУРЗАТ.

• • •

БӨЛГҮМДЕ

Чаа-Хөл районнуң Ак-Туругда ортумак школаның 7—8 классларының өренникчилери көдээ ажыл-агыйда машиналарының тургузуун өренир бөлгүн тургусканчар. Бөлгүмде чедиги классчылар Яков, Кара-оол болгаш сескі классчылар Зотов, Белек-Баир олар улуг сонуургалдыг өренип турарлар.

Сөөлгү үеде бөлгүм «ХТЗ-7» деп огород тракторунуң кезектерин өренип эгелээн болгаш черле көдээ ажыл-агыйның үнелезиннерин делгеренгейн-биле өренип турар.

Ылангыя хөрөөнүң сайыраңдырын, онуң чемнинчилериниң ажылын боттарының холу-биле кылып эгелээн. Чижээ, колхозтуң огород шөлүнге болгаш школаның дүржүлге шөлүнге 2 тонна ажыг хүлүү, едекти төккеннер.

В. САГДЫ.

• • •

КЫМ БУРУУЛУГУЛ?

Чаа-Хөл районнуң Бара-Талдың эге школазында күш-ажыл кичээлинге хереглээр чугула материалдар чок болуп турар. Ол кичээлдің хандырар талазы-биле башкылар ада-иелерден негелдеп кыпып-даа турза, онуң четпес күүседи келген.

Ынчангаш ада-иелер ургулары даараныр, чазаныр ямзы-бүрү материалдар-биле хандырза чугула. Школада мыйдыт ямзылыг өредилге херекселдериниң чедимчи чок байдалын районнуң талазында өскүрбайн эрттирип турары канчап-даа шын эвес.

Е. КҮЖҮГЕТ.

Чер болгандан

Чагытай хөлүн девискээринге чыдын хайы-даа үеленде чон ургулчу чыглыр, ылангыя чайын дыштанылгага эн-не таарымчалыг чер. Ол ышкаш Таңды болгаш Кызыл районнарның чамдык колхозтарының малчыннары ол девискээрде база хөй. Таңды райпозу аяа салыг тургузарын чугулага көргеш, ында чаа магазин ажыткан.

• • •

Торгалыгда «Бүш-ажылдың хостуу» колхоз 10 чурттага бажыннарын, 500 хойга чаа кажаанны кылып алган. Бо чылдың тудугларынга хереглээр ыяштын 44,5 хуузун белеткээн. СЭКП Улуг-Хем райкомунуң болгаш райкүүкомнуң шилчиир кызыл тугун ол колхозтуң тудуг бригадазы мурнуку хевээр болунда артырган.

• • •

Тес-Хем районда Калинин аттыг колхозтуң эрткен чылын орулгазы 1 миллион 117 мүн ажыг рубль болганын отчёттуг хураа ылереткен. Ол болза 1955 чылдынынан барык ийи катап көвүдээн, оон улуг нуруузу азы 935 мүн рубль мал ажылынан кирген. Бо чылын оон-даа бедик көргүзүүлерлиг болурунга колхозчулар бүүрөдилер.

• • •

Туранда «Кызыл тараачын» колхозтуң ажыл алырлары улам-на калбарып, чыл бүрү байлак орулганы берип турар. Мөнгүнелчек-кара дилги фермазы 1956 чылда 117 эниктерни дорулуруп өстүргеи. Дириитте база өлүрүп, кежин саткан 90 дилгилерден колхоз 145252 рубльдин орулгазын алган. Бо чылын колхозтуң нинти орулгазы дөрт миллион рубль четкен турар.

ОБЛАСТЫҢ МТС-ТЕРИНДЕ ТРАКТОРЛАР СЕПТЕЛГЕЗИНИҢ МЕДӨЗЗИ

(1957 ч. февраль 20-де, чыл планынга үлүр хуу-биле)

МТС	Күүсеткен хуузу
Бин-Хем	100,0
Бай-Тайга	96,6
Чадаана	94,3
Чаа-Хөл	93,5
Сут-Хөл	91,4
Бай-Хаак	81,2
Кызыл	77,7
Кызыл-Мажалык	77,2
Шагаан-Арыг	77,2
Балгазын	73,0
Сарыг-Сеп	67,2
Тес-Хем	45,1

СААНЧЫЛАРНЫҢ АЖЫК ЧАГААЛАРЫ

Чөөн-Хемчик районнуң Жданов аттыг колхозунуң саанчызы эш М. БАК-КАРАГА

Жданов аттыг көдээ ажыл-агыйартелинин саанчыларынын, ылангыя Силерниң болуңарның ажыл-чорудулганарны таныжыксаш, бо чагааны чорутуп, эш М. Бак-Кара.

Болумнуң сонуургаан айтырыгларымбиле чергелештир, хуула ажыл-чорудулганны, саанчыларның амыралын дөмчүзү-биле Силерге таныштырайн.

Мен 1951 чылдан бөөр саанчылап эгелеп, ынчаарда менээ 13 инектерни быжыглаан. «Кызыл тараачын» колхозта инектер түс черлик. Баштайгы чылда эки-ле түннелдиг болбадым. Инек бүрүзүнден чүгле 700 килограмм сүт саап алдым. Ынчаарда чамдык инектер кижини чаныңга чагыгпас, үзер, тевер турду. Ону болдурбас дээш саалда үеленде оларны шугулаттыпайн, чөптеп турдум. Ажылдың эгелинде Силерге канчыг таварылгалар турганын бижип көрүнерем.

1954 чылда болумга быжыглаан инектерниң баш бүрүзүнден 1200 килограмм сүт саап алырын хүлээнгеш, саалда чылының дургузунда 1777 килограммны алдым. 1955 ажыл-агый чылында инек бүрүзүнден 1785 килограмм сүт алдым. Саар мурнунда инектиң эмиин чүгаш, аржыыл-биле чоткаш, дошпуда артkан эрги сүттү үнзүн дээш кезех сы тударын болдурун турар мен. Саалда мурнунда канчыг аргаларны хереглеп турарынарны сонуургадым.

Инектерни электрилиг саары, суггарары бистиң фермаыста тургустунган. Фермада хөй күш үнер ажылларны механизастаар талазы-биле Жданов аттыг колхозта байдал канчаар тургустунганын биликсеп тур мен.

Бистиң фермаыста саар бир инектиң хүнде чиир чеми зоотехникитиг чуруп өзугаар мынчаар тургустунган: 4 кг сигеи, 4 кг саваң, 25 кг силос, 8 кг турнепс болгаш өске-даа чемнер. Сүттүг малларга чем берилдериниң Силерниң фермада канчаар нормалаанын бижип көрүнерем.

Мазды Бичии-уруг

Бисте саанчылар эртен 6 шакта кажаага келгеи, инектерниң өйөөн ашташ, оон соонда сагташ, дыштанырар. Инектерге эртен: сигеи болгаш доораан саваны, кежээ: силос болгаш өске-даа чемнерни берип турар бис. Бисте инектерниң уксаазын эжиждер ажылды мурнунда чорутпайн турганы четпес. Сименталь уксаа-биле хайнактаашкынны сөөлгү чылдарда чоруткан. Ынчалза-даа оон түннелиг амдыызында алек. Саанчыларның ажылы база хүн чуруну Силерде канчаар тургустунганын сонуургап турар мен.

Фермада кызыы булуңга лекциялар, солун номчулгазы болгаш беседа болуп турар, неделя санында кинону көрүп турар бис. Силерниң фермада бо ажыл канчаар чоруттунуп турарыы?

Бисте эки кылынган чунар бажын база бар. Саанчылар аңаа үргүлчү чунуп турарлар. Силерде кандыгы?

«Кызыл тараачын» колхоз чыл бүрүде саанчыларның ийик-хевинче сагын салып, оларны белен хептер-биле хандырып турар. Жданов аттыг көдээ ажыл-агыйартелинин баштаар чери малчынларның амыралынче кайы хире сагын салып турарын сонуургап тур мен.

Мээн оон иштп база фермада ажылдап турар. Бис ийилээн эрткен ажыл-агыйчылында күш-хүнүнге 8 тонна тараанны, 7 мүн ажыг акшаны ажыдыыс. Күш-хүнүнүң төлевири Силерде кайы хире болду?

Ургуларын доозазы школада. Улуг кызым Кызылдың ортумак школазын бо чылын доскам, бистин колхозувуска саанчылап келир. Бис боттарывыс база-ла өренип турар бис. «Шын», «Тувинская правда» «Советская Россия» солуннарны чагыдын алган бис. Силерде саанчыларның өредилгези канчаар тургустунганы?

Мен бо чылын болумга быжыглаан 14 инектеримниң баш санындан 2600 килограмм сүттү саап алырын хүлээндим. Эрткен ажыл-агыйда чылында инек санындан 2000 килограмм сүттү алдым.

Чагаам төнчүзүнге келгеи, Силерниң-биле чаржырын саналдаар мен. Хүлээн алырын илегедим.

Мазды БИЧИИ-УРУГ,
Бин-Хем районнуң «Кызыл тараачын» колхозунуң Туран фермазының саанчызы.

Бин-Хем районнуң „Кызыл тараачын" колхозунуң саанчызы эш М. БИЧИИ-УРУГГА харыы

Колхозтуң саанчыларының, ылангыя, Силерниң болуңарның ажылыңарны, амыдырал-чурттаргаларны ажык чагаалар дамчыштыр танымытым. Силерниң ажык чагааларны чүгле бистиң колхозтуң эвес, харын Чөөн-Хемчик районнуң өске колхозтарының бүү саанчылары, малчынары таныжып, кыйгырыңарны хүлээп ап, боттарынга бедиткен хүлээлгелерни ап турарлар.

Мен 1955 чылда саанчылап эгелеп, Ынчан 10 инекти менээ быжыглаан. Эн баштай менээ бергелер база таваржып турган. Чамдык инектерниң саалдага өөренмээн дошкунунда ангыда, саалданың бөлүү чуруларын болуп эки билбес турдум. Чылың төнчүзүнде түннелим хиреліг болган — инек бүрүзүнден 690 литрни сагым.

Чамдык бергелер турза-даа, ажылыма чоорту мергежий берген. Областың болгаш районнуң мурнакчы саанчыларының дүржүлгазы менээ улуг дуза болган. Саанчылап эгелээн үеңден бөөр «Элегес» совхозтуң аныяк саанчызы Оюн Клара-биле болгаш бистиң районнуң «Коммунизмче орук» колхозунуң хоочун саанчызы Мыйюк-биле харылаанны туттум. Бо мурнакчы саанчыларның дүржүлгазы болгаш сүмелери мээн ажылыма чугаажок дузалаан. 1956 көдээ ажыл-агый чылында саар инек бүрүзүнден 1500 литр сүттү саап алыр дээн хүлээлгемни 1735 литр кыдыр ажыр күүсетим. Ол дөрге, канчыг-даа эжиждер уксаалыг эвес, түс черниң инектериңден алдынган түннелдир. Инектерни саарының мурнунда эминиң дошпузун сы тудар, аржыыл-биле чоыр дээн ышкаш хемчегларни ап турар мен.

Силерниң фермаңарда улуг күш үнер ажылдарны механизастаалы саанчыларның күш-ажылын дыка чиигелип турардыр. Силерниң айтырыгларыңарны харылаарын күзевишаан, бистe байдалды төнчүлап илередийн. Жданов аттыг колхозта сүт-бараан фермаларын механизастаар ажыл ам-даа эгелеваан. Оон туржук инектерге таарымчалыг чаңгыс-аай хевирлиг чаа кажаа белин чок, инектер кам чыл бүрүнгаар тутқуласаан эрги кажаларда турар.

Монгуш Бак-Кара

Инектерниң сүткүрү оларның ажаалга, чемгерилгезиниң улуу-биле хамаарыры биллингир. Бистиң колхозта бо ажыл онаа багай. Инектер чер сөттаар хевээр. Немелде чем чивейн турар. Инектерниң продуктуулуун белдирериге эн ажыктыг чем — кукурузаны бисте ажыглавайн турары хараалаарлыг.

Ферма механизастатынмаан ужурунда бисте саанчыларның ажылы улуг. Инектерни өдөөн ашташ, оон соонда саар, кежээ саалданың соонда оларны кажаалаар. Инек саар чер чок болганындан инектерни даштыгаа саап турар бис. Бо чорук бистерге ылангыя кышкы соок үеде дыка берге.

Саанчылар ортузунда политмассалыг ажылдар четпес тургустунган. Лекция, беседа болбайн турар. Бисте кино көрүлдеп барык бүүн чылда безин болбайн баар, чагыдын алган солуннарывыс дыка ораалдан келгер. Бисте кандыг-даа өредилге организастатынмаан, зоотехникитиг курс белин чок. Бо чылын «Шын», «Тыванын Аныяктары», «Сылдысчыгаш» солуннарны чагыткан мен. Олар айда ийи-чангыс келгилээр.

Малчынарның амыдырал-чуртталгазынче колхозтуң баштаар черинин болгаш партия эге организациязының талазында кичээнгейни четпес салып турар. Бистиң фермаыста чунар бажын чок, ол хамаан чок, фермада аржыыл, саваң, чунар-демир белин чок. Ферманың сүт хүлээн алыр пунктузу соок, хирлиг. Саанчыларда халаттар чок. Саанчыларның чурттаар бажыннары чедишпес, чамдыктарывыс оглерде чурттап турар.

Эрткен чылын ажылдаан күш-хүннеримге 1038 рубль алдым, бисте дүжүт хиреліг болганы-биле ажыкка 435 кг тараа алган мен.

Бистиң ферманың ажылында четпестерни узуткан, ажыды эле тургузарының аргалары бисте бар. Хамык ужур бар аргаларны ажыглавайн турарында. Бистиң санал-онаалыысты деткип, мурнакчы фермаларның үлегери-биле ферманы чаартып, быжыг чем суурну тургузар талазы-биле баштаар чер бо чылдан эгелээн тодаргай хемчегларни алырын күүзөр бис.

Адактың сөөлүнде эш Биче-уруг Силерниң социалистиг чарышка мени кыйгырганыңарны ишин-биле хүлээн албышаан, **бо чылын болумга быжыглаан 12 инектеримниң бирээзинден-не 1800 литр сүттү саап алырын хүлээндим.**

МОНГУШ БАК-КАРА,
Чөөн-Хемчик районнуң Жданов аттыг колхозунуң саанчызы.

Номчукчуларның бижип турары

КЫЗЫЛ РАЙОННУҢ «Совет Тыва» колхозунуң мурнакчы тудугжузу Бурладей Кок-Тей көдээ Советтиң депутатынга кандидат. Ол амыр үеде Теректиг-Хемге тудуг ыяшы белеткеп турар бригаданы удуртуп турар. Бригада 500 кубометр ыяш белеткээр планындан 366 кубометрни кезип белеткээш, орун агыныг ундурген. Ыяш белеткелин чер-чер Советтериниге соңгулдаар хүнүнүн бетинде доозар дээш бригада социалистиг чарышты калбарткан. Бурладей хүнде 2 норманы күүсеп турар.

О. ЛАМА.

ТЕС-ХЕМ РАЙОННУҢ Калинин аттыг колхозунуң тудуг бригадазының бригадири, район Советинин депутадынга кандидат Адыя тудугжуларының күш-ажылын эки организастаан, бо чылдың тудугларынга хереглээр ыяш материалдарының белеткелин күүсеткен. Тудугжулар 2400 кубометр ыяшты кескеш, 1920 кубометрни машина оруунда ундурген. Белеткетииген ыяшты тудуг шөлдериниче сөөртүп эгелээн. Тудуг ыяжының сөөртүлгезин дүргедедир соруга-биле тудугжулар соңгулдаар мурнунун социалистиг чарыжын калбарткан ажылдап турарлар.

С. БАДЫРАА.

БАЙ-ТАЙГА РАЙОННУҢ Сталин аттыг колхозунуң малчыны Калдар-оол 1953 чылда 300 баш кыс анайлар хүлээп алгаш, 1956 чылдың төнчүзүнге чедир 1403 баш чедир өстүрген. Оон каладында ам 133 төрүүр өшкүлер бар. Бо чылын малдың чаш төлүн бүрүн менди дорулуруп алыр хүлээлге алган Калдар-оол ам кыштаанда чурттага бажыны, 370 баш өшкү кирер кажаа тударынга белеткелди чорудуп турар.

Х. КАРА-ООЛ.

БАЙ-ТАЙГА РАЙОННУҢ «Тинлелге» колхозунуң колхозчулары чоокта чаа «Бүгү делегей байдалынын дугайында» деп солун лекция дыңнаан. Лекцияны «Тувинская правда» солунунуң корреспондентизи Хагаев номчаан. Египетте болгаш Венгрияда байдалдарны лектор тодаргайы-биле таймылыраан. Колхозчулар лекторга хөй айтырыгларны салгаш, таймылыраг харыларны алганнар.

Т. ХЕРТЕК.

ЧӨӨН-ХЕМЧИК РАЙОННУҢ Жданов аттыг колхозунуң кадарчызы Часный каш чыл иштинде өшкү кадарып келген. Оон каладында ам 300 төрүүр өшкүлер бар. Өшкүлер төрүп эгелээн, 92 өшкүнүн 98 анайы менди дорулуп турар. Бо чылың ол чүс өшкү бүрүзүндеи чүс беш анайны өстүрүп алырын хүлээнген.

Х. АДЫШАА.

улуртуруңуң талазы-биле эн варын айтырыгларны шинтпирлеп, совет шериг эртемин болгаш уран мергежилин бурунгаар шимчедип шыдаар полководчуларының болгаш шериг даргаларының — Совет Эвилелиниң маршалдарының, генералдарының, адмиралдарының, офицерлериниң алдарлыг шылгараан болук кижилерин Коммунистиг партия кижизиткен болгаш канчаан. Төп Комитеттиң бежигүннери, бистиң ажыл-агыйда болгаш совет улуртукчуларывыс дайын ажыл-агыйын эки организастаар дээш боо-чепсектиг техниканың калбак бүдүрүлгези дээш эрес-маадырлыг демисешкеннер.

Маадырлыг ажылчыз ангы, албан-хаакчылар, инженерлер, техниктер, колхозчу тарзачыннар, херээженнер, аныяктар дайынны тиилээриниге бүгү-ле үүлдерни кылганнар.

Дайынның таварыштырганы ханы балыгларны бистиң улузувус Коммунистиг партиянның удуртулгазы-биле дүрген эн-нээн болгаш ам коммунизмче идегелдиг бурунгаар чорup орар.

Немец фашизмин болгаш япон милитаризмин чылча шапканының түннелинде социализм чангыс чүүтүн хемчеңнеп үнген болгаш 900 миллион ажыг кижини каттыштырып турар делегей системазы болуп хуулган.

• • •

Совет күрүне, оон чепсектиг күштери бодунун догуннаан келгениинин 40 чыл өөнга үткүштүр долу чогаалыкчы күштерлиг чорup орар. Совет улус СЭКП XX съездизинин төөгүлүг шинтпирлерин боттандырбышаан, 1956 чылда чаа шылгарангай чедишкиннерни чедип алган.

Совет Эвилели тайбынын политиказын быжыг болгаш шынчы чорудup турар. Ол политика бистиң социалистиг тургузуувустун алыс бүүш шынарыган, улус масаларның үнезин эрге ажыктарындан үнүп кээп турар. Социалистиг болгаш капиталистиг — ангы-ангы социал-экономиктиг ийи системаларның тайбын ооха хелбээ турup болурун, тайбын шинтпирлеп болдунмас ындыг маргылдаалыг айтырыглар чок деп чүүгеи барымдаалын турар бис.

Ам социализмниң күчүлүг лагери, тайбын тапалакчыларының калбак шимчээшкини турup турда дайын чайлаш чок деп чүве турбас. Ынчалза-даа сагын амыр болгаш тоомча чок турup болбас деп партия бисти өредип турар. Ам дөрезиниде империализм турда дайын авантюразынче, агрессияже болгаш чаа дайынче ол чүткүүп турары тодаргай. Ол дугайында чоокта чаа Суэц каналының зоназынга, Венгрияга болган болуушкуннар тодаргай чугаалап турар. Чүгле улустарның серемчилелиниң, ССРЭ-ниң болгаш улус демократизмнының чурттарының турушту болганының ачызы-биле англи-французжыраиль авиаторлар аштырыышкынга таарышкан.

Совет армия бистиң улустуң тайбынкүш-ажылын, ажылчы чоннарның улуг чаалап алышкыннарын серемчилеп, камгалап турар. Бистиң чепсектиг күштеривисти быжыглаар дугайында партия [illegible] чаартынган болгаш шынар талазы-биле алырга Ада-чурттуң дайынының төнчүзүнде турган деңнелден олар дыка бурунгаар базынны кылганнар деп СЭКП-ниң XX съездизинге болунуп чугаалынга ССРЭ-ниң камгалал министри, Совет Эвилелиниң Маршалы Г. К. Жуков чугаалаан.

Бистиң төрээн Совет Армиявыс, Шериг Дайын Флодувус бодунуң күштериниң чечектелиишкининде турар. Олар деннеделдің бо үеде бүү-ле чепсектери-биле — ямзы-бүрү атомнуг болгаш водородтуг чепсектер-биле, күчүлүг реактивтиг болгаш ракеттиг чепсеглээшкиннер-биле чепсеглетиигеи болгаш ол чепсектерни мергежилдиг ажыглап билирлер.

Ажылчы чоннарның депутаттарының ам болур деп турар чер-чер Советтериниң соңгулдаларын совет дайынчылар дайынчы болгаш политиктиг белеткелиин талазы-биле чаа-чаа чедишкиннерлиг ужуражырынга белеткеним турарлар.

генерал-майор А. ЩЕРБАКОВ.

ЧАРЖЫП ТУРАР РАЙОННАРНЫҢ ТҮННЕЛДЕРИ

Өвүр болгаш Сут-Хөл районнар 1956 чылда боттарының аразында социалистиг чарышты калбартканнар. Ажыл-агый чылының төнчүзүнде бот-боттарынче төлөөлерин чорудup, чарыштың түннелдерин ундургеннер.

Ийи районнарның кол көргүзүлер талазы-биле чарышының түннелдерин моон адаанда көргүскеп.

Кол-кол планныг амылдар	Өвүр	Сут-Хөл
Мал өстүрериниң планын күүсеткени:		
Мыйыстыг бода мал	105,0 хуу	100,2 хуу
Оон иштинде инектер	100,0 »	99,2 »
Хой	101,0 »	100,7 »
Өшкү	104,0 »	97,2 »
Чылгы	100,0 »	90,0 »
Мал продуктуларының планын күүсеткени:		
Бир инектен-не сагган сүт	643 кг	517 кг
Бир хойдан-на алган дүк	1,8 кг	1,6 кг
Бүрүнете дүжаар продуктуларны күүсеткени:		
Эт	114,0 хуу	100,0 хуу
сүт	295,0 »	117,0 »
тараа	— »	117,0 »
Тудуг планын күүсеткени:		
Чурттага тудуг	100,0 хуу	49,0 хуу
Мал кажаалары	138,0 »	33,0 »
Тараа культураларының бир гектарындан алган дүжүт	6,1 цент.	9 цент.
Сигеи белеткели	98,0 хуу	68,0 хуу.

Хураганнарны чидириг чокка өстүрер

Хойларның баш санын өстүрериниң эн-не чугула үүлү болза, оларның хураганнарын чидириг чокка өстүрериде болур. Өвүр районнуң «Кызыл тук» колхозунуң 758 баш хою хураганнаан, оон 759 хураган алдынган. Хойжулар Даваа, Балдай-оол, Найдың болгаш оонда өскелер чаа төрүүгеи хураганнарны хорамча чокка ажаап турар.

Баштайгы төрүүгеи болгаш ам төрүүнер хураганнарның ажаалдазын, чемгерилдезин, чылыг, чырык, курган орнуулар-биле хандырылгазын эжиждерниң хемчегларн алдынып турар.

К. АМЫЙЛАН.

Делегей байдалының долчулаары

Эрткен неделя болза бистиң үевистиң делегей харызаспарының төөгүүнде кайгамчыктыг те болган. ССРЭ-ниң Дээди Совединиң сессиязы болунуң ажылын февраль 12-де дооскан. Февраль 14-те совет болгаш кыдат улустар, а оларның-биле кады тайбыңга ынакшылыг бүгү кижи төрелгетеен найыралы, эвилел болгаш кайы-кайызынга дузалажыр дугайында советкыдат керээниң чеди чыл ошкуп алдарлыг хүнүн демдеглээн. Февраль 15-те Болгарияның Улус Республиказының чазак төлээлери Москвада келген.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң сессиязының бүгү делегейге ужур-дузалы — соң чүгле даштыкы политиканың айтырыгларына хамаарышкан шиитпирлериде эвес болдур ийин. Хамык ужур үнелел дээрге бистиң чүргүвүстүң хоойлу үндүрер эргечагыргазының дээди органының бүгү-ле хоойлуларының, бүгү-ле доктаалдарының совет улус кандыг улуг чаагай сорулгаларже чүткүп турарын бүгү делегейниң мурнунга тодаргай көргүскениде болур. Ол дээрге тайбың тургузуушкунуң болган бөдүүн кижиниң амыдыралы-чурттазының акижидериниң, коммунизмче бистиң бурунгаар шимчээшкинивисти дүргеделиринің сорулгалары-ыр. ССРЭ-ниң Дээди Совединиң чүүлүгүнүн көргени, бистиң күрүневистиң тайбыңга ынакшылыг даштыкы политиказы, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң сессиязында Д. Т. Шепиловтуң илеткелинде тайылбырлатынган эн чугула байдалдарның политиказы чогумна харын ол сорулгаларга баран болур.

Д. Т. Шепиловтуң илеткели бүгү чурттарга кайгамчык улуг сагыш сеткилли хайныктырган. Ол — ССРЭ-ниң даштыкы политиказының сорулга бодалгаларының дугайында бүрүн толу болган бүгүнү хаара тудуп турар декларация-ыр. Ол декларацияның ужур-утказын болган саңдарын баксыдарын орадажып турар өжээнишкек балыктер бешин оон тайбыңга ынакшылыг болгаш боттуг, маргылаа чок бүдүш шынарын хүлээп көөрүнге албадатырган. Чижээ, Англияның «Ньюс кроникл» Д. Т. Шепиловтуң илеткелиниң бүгү утказы Совет Эвилели «женева өзүзүн катап төрүтүүдүрерин», тодаргайларга улуг күрүнелерини чугаалажышкынарының болган тайбың кады ажылажылгазының өзүзүн катап төрүтүүдүрерин орадажып турарының дугайын херечилеп турар деп бижээн. Бистиң даштыкы политикавысты оон-даа артык өжээнишкек көрүп турар «Таймс» солун бистиң чүүтүвүстүн «шынчызын» чигиниишкинге тургузарын орадажып турары билдингир-даа болза, Совет Эвилели «кожа-хелбээ турарының база дагын кол талалакчызы болган камгалакчызы» болуп турар деп чүвени хүлээп каар ужурга таварышкан.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиге даштыкы политиканың айтырыгларын чугаалажып көргенинге хамаарыштыр барыын талакы парлалганың үнелеп көрүшкүннери эш Шепиловтуң илеткелиниң байдалларының шынныын чүдел тодаргай балыткан турар. Совет Эвилели чепсегленишкиннерни хүжүреринин сорулгазын бирги черге тургузуп турда Барыын чүткүп империалистиг болуктери чепсегленишкиннерни улам ынай эндере бүдүреринин оруу-биле баарын орадажып турарлар. Америк, англ, француз реаксылыг парлалганың бо хүннердеги бүгү-ле үүлдери капиталистиг чурттарның чонунга чепсегленишкиннерни улам ынай калбартырының «эргежок чугулазының» дугайында бодалды бүдүрериниче угланган.

Буржуаз парлалгага медээни чагырыкчы ангыларның политиктиг баштыңнары берип турарлар. ССРЭ-ниң Дээди Совединиң сессиязының даштыкы политиктиг чугаалары англичаннарга билдингир апарган чогум-на ол хүн Англияның камгалал министри Дэвкен Сэндис Англияның обшиналар палатазынга чүве чугаалаан. Оон кол «идеязы» мынды: атлантика блогун калчаалыг чепсегээри — кижи төрелгетеенге кыжаныышкын эвес, харын «тын алыышкыны» болуру. Сэндистиң сөстери-биле алырга дайынның айылы атлантика эвилелиниң «күүү-шыдалының өскениниң» ачызынга харын бичээн, ынчангаш чепсегленишкиннерни кызырбаза чогуур: эн чоокку үеде шериг сорулгаларынга чарыгдалларны боттуг кызырар илеглерге улур Сэндис тускай кичээндиргиг кылып турган.

Сэндистиң чугаазы — чепсегленишкиннерге чарыгдалларны кызырарын чазактан манап болган негеп турар бүгү англ улуска соок сагыш сеткил болган. Ол «сагыш сеткилди» даштыкыдан эккелген: камгалалдың англ министри ырынай чоокта чаа АКШ-ка чораан болган оортан удуртур айтыышкынларны алгаш келген.

Америкада чепсегленишкиннерни кызырарының эвес, харын улам ынай калбартырының программазы чагырыкчы ийн партияларның ам тускай шугуму апаргын. Эрткен хүннерде республиканчы президент Эйзенхауэрге дузалаарынга президент чораан демократ Трумэн далажып четкен. Бюджет чарыгдалдарының көвүдеп турар чоруунун АКШ-тың экономиказынга болгунгу дег бак үржүктарынга хамаарыштыр боттарының айылзыныышкынларын чоокта чаа илергейлеп чугаалаан сан министри Хэмфрини болгаш президент чораан Гуверни чемелевишаан. Трумэнниң медеглээни болза: «Политиктиг бодалдар барымдаалап бюджетти кызырарын саналдап турар кижилериниң дугайын утпаан боор силер... Оларны бистерге өлүмүг айылды тургузуп болурлар... Балансылан таарыштырган бюджеттиг болурунга бодаарга, быжыг камгалалдыг болуру ырякта дээре». Трумэниң сөстери-биле алырга, «эргим үнелиг, кончуг үнелиг» чепсегленишкиннериң нүүрүнде шыдажыр аргажок бешек үнүүрүлер-биле эптежиринче американнарны ол кыйгырган.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң сессиязына тайылбырлатынган тайбыңга ынакшылыг совет программазы америк харының баш бурунгаар сөглээрни орадажып турар америк парлалганың нинти хөөнүн Англияның «Дейли мейл» солуну тодаргайлаан. «Айк» (АКШ-тың президентизи Эйзенхауэрни даштыкыда болганчок-ла хуразиргайы-биле ынчаар адап турар. — **Ал. В.**) «Шепиловтуң көлүрүгни тайбыңның планын хүлээвейн турар» деп нинти эге-биле таарыпча чок америк тайылбырлакчыларының чүүлдериниң допчулалын ол солун парлаан.

Ол дээрге чүгле чепсегленишкиннерни дүжүреринин айтырыгларына хамаарыштайн турар болдур ийин. Американың Баттышкан Штаттары Барыын Германияны күженишкинниг чепсегленп, мурнундагы гитлержи генералдарның командазы-биле фашист армияны таарыштыр тургузуушаан, Совет Эвилелиниң каш удаа саналдап келгени Европага коллективтиг айылы чок чоруктун системазын база хүлээвейн турар. Ынчаарга Барыын Германияның бодунда хөй-нинти дагын чепсегленишкиниң оруу—немец улуска өлүмүг орук деп чүвени билип турар. Камгалалдың барыын-герман министри Штраус 1957 чылын июль 1-ниң болгаш сентябрь 1-ниң аразындагы үеде Германияның Федеративтиг Республиказы сонгуатлантика блогунга болгунуң баштайгы үш дивизияларын бээр деп медеглээн турда, герман социал-демократтарның баштыны Олленхауэр ол «белек» аажок улуг айылдардыг болдуру озал чок деп чүвени миннин көрген. АКШ-ка кылган болгунуң чугаазынга Олленхауэр мынча деп медеглээн: «хөлегеде артып турар өлүмүг күштүг күрүнелериниң эвилелчилери азы чепсээ кылдыр, бот-болунга улурланышкак ийн герман армияларының амгы үеде турып турары чүгле германның айылы чок чоруунга кыжаныр турар эвес болдур ийин. Бир эвес ол байдал хевээр артып калыр болза, ол чорук Европаның айылы чок торуунга база кыжаны бээр». Немец улус өске орукту негеп турар. Н. А. Булганиниң канцлер Аденауэрге чагаазы-биле холбаштыр кылган чугаазынга Германияның Коммунистиг партиязының ТБ-зының бирги секретары Макс Рейман оон ужур-утказын тодаргай чуруп көргүскен. Макс Рейманның чугаалааны болза: «Милитаристер болгаш оларның боничу канцлери Федеративтиг Республиканың чонунга Совет Эвилели оларның дайзыны болуп турар аянныг кылдыр бүдүрериниң орадажып турарлар-дыр. Ынчаарга совет премьер-министриниң чагаазында немец улуска хамзарыштыр найыралдың сеткили, тайбыңны болгаш Германияны тайбың база демократтыг катап каттыштырарыныче бистиң национал күзел-чүткүлүүстү боттандырарга биске дузалаарынга белен чорукту сеткили сиинккен-дир».

Герман милитаризмни болгаш империализмни катап төрүтүүдүрериниң оруу немец улуска өлүмүг айылдар-биле өзээн чок холбашкан болур болганда, ол орук Франциядга, Англияга болгаш Барыын Европаның өске-даа чуруттарынга база улуг айылыг. Европага коллективтиг айылы чок чоруктун чүгле илегелиг системазын тургузары ол чуруттарның национал эргежыктарынга таарыжып турар.

Моон-биле холбаштыр коллективтиг айылы чок чоруктун системазын тургузар дугайында айтырыгның талазы-биле ССРЭ-ниң Дээди Совединиң сессиязына эш Шепиловтуң илеткелиниде кирген саналдарга хамаарыштыр реаксылыг француз парлалганың үнелеп көрүшкүннери дериин чиктиг болгаш ужур-утка чок чангыланып турар. Бо талазы-биле «Фигаро» деп барыын үнелиг солуннуң хайгааракчызы Роже Массиптин чүүлү эн тодаргай чижек болуп турар. АКШ-тан хамаарылгалыг кылыр болунун чүргүнүн чалча болу берген байдалы-биле шагда-ла чөпшээрешкен шак ол өзээн дүржүлгалыг американдырак пропагандает Совет Эвилели «атлантика эп-сеткил каттыштырылгазын күштелиирер талазы-биле ам боттандырып турар чорукка шаптыктазарын» күзеп турар аянныг кылыр балыткан турар. Ынчаарга ол шын эвес медээниң хүтбай чүвези чүл дээрге күзээн чүвезин оон шыныг кылдыр хүлээп турарынга болур. Ол хөөнүн тоожүргүү «эп-сеткил каттыштырылгазын» «күштелирер чорукту» ам боттандырбайн турар. Дээргинин болгаш албатынын аразына кандыг-даа эп-сеткил каттыштырылгазы турбас. Роже Массин болун боту-ла сойгалап илередип турарын эскербейн, мынча деп бижээн: «Ол кажар арга болур болгаш бир эвес Вашингтон Франция-биле болгаш Англия-биле каратуразынга аажылавайн база Парижти болгаш Лондонну чаа политиканы ажылап кыырынга киириштирерин шиитпирлээр болза, чүгле ол таварылгала ол четкинип болур... «Ыныг болганда Вашингтон Франция-биле «шаажылакчы өзүлүг, тодаргайлаарга чалчазы-биле ышкаш кылыр чугаалажырын кагбазаны ол ышкажы! Ыныг болганда «эп-сеткил каттыштырылгазын» боттандырбайн турар болгаш Барыын чүктүн политиказын Парижтиң болгаш Лондоннуң «киржилгези чокка» Вашингтонда ажылдап кылып турары ол ышкажы!

Англия-даа, Франция-даа чүге аар-берге экономиктиг байдалда турып турарын дээрге, оларга ажык чок, ынчалза-даа Америкадан дужаал-биле ССРЭ-ге улур болгаш Кыятка улур политиканың шериг болуулдерининге болгаш авантюраларынга оларның үрү-биле киржип турарында болур. Мырынай чоокта чаа англ общиналар палатазынга чүүлүн аар-берге байдалының дугайында эн-не ажыг хомудалар дыңналып турган. Лейбористиг оппозиция революция төлевилели киргген, англ чазактың экономиктиг политиказы өртектериниң болгаш бажың хөлезининиң улгадыышкынын болдурган, ажыг чокталыр чорукту айылын тургускан болгаш Англияның алдын база доллар курлавырларын күрүтүүлдүрүп деп ол төлевилелде чугаалап турар. Ынчаарга либерал Холт болза, Англия «сөөлгү он чылдарның дургузунда бир экономиктиг кризистен өскезиче сөөртүүн келген» деп демдеглээн.

Ынчаарга ол «сөөлгү он чылдар» барыын таланың чүүлдарынга үүктел чок эндере чепсегленишкиниң чылдары болган-на болгай. ССРЭ-ниң Дээди Совединиң сессиязына чугаалатынган делегейниң эн чугула айтырыгларын ажыктыг талазынче шиитпирлээри Англияга, Франциядга болгаш өске-даа бүгү чуруттарга кайы хире амыдыралы эргежок чугула болуп турары бо демейлээшкиннерден мырынай тодаргай апаар-дыр.

СЭКП-ниң XX съездизинге ылавылалды-биле айтып тодаргайлаан чайгылыш чок тодаргай шугумун уламчылавышаан, Совет Эвилели бот-боттарынга улурланышкак ийн системаларның тайбың кожа-хелбээ догуннаан турарын капиталистиг күрүнелерге саналдап турар. Ол дээрге—совет күрүнеин даштыкы политиказының үндезининин үндезини болур. Эндере чепсегленишкинни соксадыры-биле болгаш улустарның айылы чок чоруун хандырар хемчеглер-биле холбашкан тайбың кожа-хелбээ догуннаар чорук бүгү кижи төрелгетеенниң үндезини эргежыктарынга таарыжып турар.

Ал. ВАЛЕНТИНОВ.

„Үрдүндүрер чорукту алдаржыдып турар"

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Эрткен неделда үнген «Нью-Йоркер» деп журнал ай бүрүүнде үнер «Смарт мани» («Чиик акшалар») деп чаа журналдың үнгениниң дугайында чарлал парлап үндүрген.

Чаа журнал болунуң сорулгазы кылдыр акша кылып билирин «америк угаан-бодалдың» илерелгези чүве ышкаш кылдыр алдаржыдарын ажык чарлап турар.

«Смат мани» журналдың үндүрүкчүзү Джорж Сриктиң чарлалында чугаалап турары: «Ол дээрге каасталгалыг, киоскаларга салыпчаар, доллар-биле байып алырының национал күзелдерин илереткен журнал болур. Ол болза «акша кылып билири — бистиң национал угаан-бодалывыс болур» деп Бен Гехтиң сөстеринге үнелиитинген. Мээн бодалым-биле алырга, Бен Гехт ону бистиң национал угаан-бодалывысты шугумчүлел чугаалаан. Ынчалгаа «Смарт маниниң» редакторлары олар Американың угаан-бодалын черле шугумчүлевейн турарлар деп чугаалаарлар».

Америкада «чедишкиннериниң» хөй нүрүүчү «үргеп угаадылгага, эки тургустунган харызааларга, дидим шиитпирлерге болгаш угаанны үрүлүүрер чорукка» үнезилетинген дээрзин «Смарт мани» журнал миннип турар деп чарлалда оон ынай чугаалап турар.

Бижээн үүлдерин чорудуп бээринче авторларны кыйтырбышаан, аңаа сонуургалдыг болуп турар эзээн каш темаларны журналдың үндүрүкчүзү айтып турар. Ол дугайында бир чижек: «Боттарының өнүктериниеп черле алзаан оптуг болуп турар» болук ажылдакчылар «боттарынчы ажылдап турар черинге чижек үүлгедиглерин» организастаан, боттарының өөрлерин үптеп алыр; өске бир тема — үндүрүүлер төлөөриниеп чайлаарының болгаш чарыгдалдар бижиктерин мегелеп кылыры.

«Америк аныктарга хөй акшалыг бочуксаар күзелди оттурарының» дугайын база ол журнал бижиир деп чарлалда айтып турар.

Эрткен чылдың күзүнүнде «Смарт мани» журналдың үүлгедиг чангыс дугаарын үндүрген ук журнал четчир санныг номчукчуларны хаара тыртып шыдаваан төлөөде оон үндүрүлгезин үр сөксадыр ужурга таварышкан мен деп журналдың үндүрүкчүзү Джорж Орик парлалга төлөөлекчизинге медеглээн.

Мынчангаш, дээргги Ориктиң болунуп хуузунда «акшаны чиигн-биле» ажылдап алыр дээн орадажышкынары буурап дүшкен, үүгө дээрге чагырыкчы ангыларның «угаан-бодалын» америк улустуң угаан-бодалы кылыр ол алдаргалдыы-биле хүлээп апканындан ол буурап дүжүүшкүн болганы магат чок.

Францияның компартиязының Төп Комитединиң Ш. Тийоннуң дугайында шиитпири

ПАРИЖ. (СЭТА). «Юманите» солуннуң дыннатканын өзүгаар алырга, Францияның Коммунистиг партиязының Төп Комитети Шарль Тийонну Төп Комитетти кежигүнүүн эргелериниге катап тургузарын шиитпирлээн. Партияның принциптерин болгаш политиктиг шугумун шын эвес билгениниң түннелинде кылган алдаглалдары дээш Шарль Тийонну 1952 чылын күзүнде Францияның Коммунистиг партиязының Политбюрозундан болгаш ТБ-зындан үндүрген турган.

Ол үеден бээр Шарль Тийон сагыгачуруниуун болгаш партияның хөрөөнге шынчызын көргүзүп, Францияның Коммунистиг партиязының дайзынарының талазынан аңга кылган ыймыкыңга удурланыышкынны таварыштырган деп Төп Комитеттиң шиитпириниде чугаалап турар. Политбюродан болгаш Төп Комитеттен үндүрткениниң соонда партияның хүрээлениге артып келген Шарль Тийонну бо байдалларда Төп Комитет болунуп составынга киирерин доктаатган.

Кыдатта мал ажылының хөгжүлдези

ПЕКИН. (СЭТА). Чөөн талада Улуг Хингандан эгелээш барыын талада Памирге чедир шөйүп чоруткан Кыдаттың кол мал ажылдыг районунда, Кыдаттың хосталырының мурнунда үе-биле демейлээрге, мал бажының саны ийиден ажыг катап көвүдээн деп Синьхуа агентилели дыңнадып турар. Ниитики Моолдун болган Синьцзяның, Ганьсу болгаш Цинхай мохуларны киириштирбишаан, ол районда амгы үеде, хаваннарны санаваска, 74 миллион баш ажыг мал санатынып турар.

Ол районда күрүнеиң 200 ажыг мал ажылының ажыл-агыйларын тургускан. Эрткен чылдың төнчүүнде, Ниитики Моолдун болган Синьцзяның малчыларының 20 ажыг хуузун каттыштырып турар мал ажылының 1200 кооперативтери борта санатынып турган. Бот-боттарынга дузалажырының талазы-биле мал ажылының бригадалары калбак нептереди алган. Чамдык районнарда мал ажылының күрүне-хүү ажыл-агыйларын тургускулаан.

Өртек улгадышкынынга удур англи ажылчы чоннарның демисели

ЛОНДОН. (СЭТА). Бажың хөлезининиң дугайында чазактың хоойлу төлевилелиге удур удурланышкынның шинчээшкини Англияда калбарып турар, ол төлевилели ам парламентте чугаалажып турар. Ол хоойлу төлевилели Англияда бажың төлевирин контрольдаар чорукту күш чок болдурарын көрүп турар, оон чайлаш чок түннели ол төлевирниң улгадыры болур.

Парлалганың дыңнадып турарын алырга, хоойлу төлевилелин хүлээп алырынга шиитпирлиг-биле удурланырыче чонну кыйгырып турар, бажың хөлезилеп алыкчыларны камгалаарының комитеттерин Англияның хөй-хөй хоорайларында организастагыдаан.

Бирмингам хоорайның арендаторлар болгаш бажың хөлезилеп алыкчылар каттыжышкыны мун-мун хуудустарны тарадып нептереткен. «Муниципалдыг төрүүлдерге болгаш парламент кежигүннерге төлөөлер чорударын; хоойлу төлевилелин күш чок болдурарын көргеп, митингилер болгаш чыскаалдар организастаарын» ол хуудустар-биле хоорайның чурттакчы чонун кыйгырып турар.

Англияның эн улуг үлетүр төптериниң биреези болур Манчестериниң демир орукчулары болза ажылчы чоннарның амыдыралчы деннелиниң улам ынай кудулаашкынын болдурар бажың хөлезининиң дугайында хоойлу төлевилелин парламент дамчыштыр бадыладып алыр деп чазактың орадажышкынныларына удур удурланышкынның демдээ кылдыр бүгү-ниитиниң ажыл соксадышкынын кылырынче кыйгырыт үндүрерин британ тредьюниониларының конгрезинден болгаш лейбористиг партияның удуртулгазындан негээнивер.

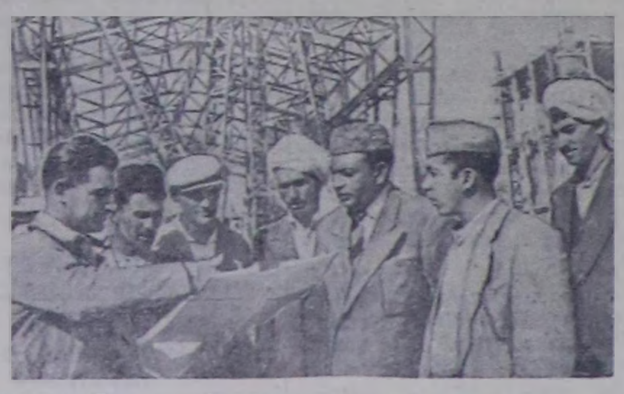

Афганистан. Чехословак Республиканың тускай эртемниглериниң дузалаачызы-биле Джабаль-ус-Сирадж хоорайда улуг цемент заводун тудуп турар. Ол завод бо чылын ажыглымга кирген турар. Чехословакияда белеткеп турар дериглериниң эптээшкини ам чоруп турар.

Чурукта: заводтуң тудуунда болук чехословак болгаш афган тускай эртемниглер. Солагай талазындай оң талазынче: техник-тудугжу Вольф-Франтишек, афган мастер Саид Ахмад, кол инженер Гайнц Вильям, афган мастер Мохамед Яр, тудугнуң директору афган Гафури, афган мастер Азам-Хан.

Фото **Б. Шернин.** СЭТА-ның фотохрониказы.

1957 чылда АКШ-тың экономиказының перспективаларының дугайында америк парлалганың бижип турары

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). АКШ-тың үлетүрүнүн чамдык адырларына эрткен чылдың төнчүүнден эгелээн кудулаш бадыышкын үргүлчүлевишаан деп чүве америк парлалганың дыңналыгларында илеп болуп турар. Федералдыг курлавырлар эргеделиниң сан медээлерин өзүгаар алырга, үлетүр бүдүрүлгезинин көргүүү эрткен чылдың декабрьда 147 турганынга деңнээрге бо чылдың эгезинде 146 чедир кудулаан. «Уолл-стрит джорнал» солуннуң чоокта чаа бижээни болза: «Экономиктиг бергедээшкиннериниң демдектери күштелип турар. Канга негеде эвээжеп турар. Демир болгаш чазаглыг орудтарының бараан саарылгазы кызырлып турар. Саазын болгаш станок тудуунун үлетүр адырлары чагыгларны эвээштап ап турар. Телевизорлар болгаш электроприборлар садыглары кызырлып турар». Хөөнүге болгаш хөпке өртектер кудулап турар. Солуннуң айытканын өзүгаар алырга чуртталга тудуу январьда база дагын кызырылган болгаш «чамдык демдектерден алгаш көөрге, келир айларда кызырлышкын улам ынай үргүлчүлээр хире болуп турар».

Америк парлалганың дыңнадының өзүгаар алырга, садыг-үлетүрүүн идепкейлиг чорудуун кудулап бадыышкыны капитал салыышкынларны эвээжелириниге чедирген. «Бизнес уик» журналдың февраль 16-лагы медээлерин өзүгаар алырга, 1956 чылдың сөөлгү кварталында үлетүр дериглериниге чагыглар арткен чылын чайынындагы көргүүглерге деңнейлээрге 12 хүү кызырылган. Бо чылдың бирги кварталында чагыглар 3—7 хүү улам ынай кызырлырының дугайын баштайгы медээлер херечилеп турар деп ол журнал немеп бижээн.

«Юнайтед Стейтс ньюс энд Уорлд рипорт» журнал база-ла ыныг түннелди кылган. Бүдүрүшкүн черле 7 азы 8 хүү кудулай бээр хире деп ол журнал баш бурунгаар чугаалап турар.

Бо чылдың перспективаларына хамаарыштыр, үнүүрүүлер бедий бээр деп ол журнал бижээн. 1957 чылда хандырылганың янзы-бүрү хевирлериниге чарыгдалдар базы көвүдээр—квартира төлевири, коммунал хандырылгазы дээш, медицина дузалаачызы, транспорт болгаш хөлезешкин дээш төлевирлер көвүдей бээр деп ол журнал бижээн.

Журналдың сөстери-биле алырга, 1957 чылда амыдырал-чуртталганың өртек үнезиниң бедиишкини «кажан бир шагда турганынган бедик болур» 1947—1949 чылдарынынга деңнээрге 1956 чылда амыдыралдың өртек үнези 16,3 хүү өскен.

Бүдүрүлгениң кызырлыышкыны ажылдап турар кижилериниң санының кызырлыышкынын чайлаш чок болдурар. Журналдың сөстери-биле алырга ажыл чоктарының саны 1957 чылдың бирги чартында чартыс миллион кижиге немей өзер.

Торжу Чамзылович ОЮН

«Шын» солуунун үлетүр болгаш транспорт килдизинин эргелекчизи, профсоюзделиниң месткомунун даргазы Торжу Чамзылович Оюн 1957 чылдың февраль 22-де айылдыг аарыгдан хенертен өөскүн.

Эш Т. Ч. Оюн 1926 чылда Таңды районунун Межегейге ядыы өг-бүледен төрүттүнген.

Эш Т. Ч. Оюн 13 харлыңга чедир ядезичин өг-бүлезинге чурттаан, 1939—1943 чылдарда Бай-Хаак, Кызыл школаларына өөренип чораан, ол-ла чылдан эгелээш, 1944 чылдың төнчүүнге чедир Кызыл АТБ-зынга тохарылап ажылдаан. 1945—1952 чылда ДОСАФ, ВЛКСМ обкомнарынга болгаш областың ийи үндүрер черинге харысалгалыг ажылдарны ажыктыдын-биле күүселип чораан.

1952—1954 чылдарда СЭКП обкомунун чанында областың партия школазынга өөренген. Ол школаны дооскаш, 1954 чылдың сентябрьдан бээр бөгүнге чедир эш Т. Ч. Оюн «Шын» солуунун үлетүр болган транспорт килдизинин эргелекчилиниге ажылдап келген. Ол килдистиң ажылын удуртушаан, эш Т. Ч. Оюн областың аныык үлетүрүн хөгжүлер хереке болуунун бүгү билиглерин, күштерин болгаш энергизин харам чокка берип келген.

Чаа өзүп олурар, биче сеткилдиг, бодуун болгаш дыннаңгыр ажылдакчыны, принципиалдыг коммунисти бистиң арыстан өлүп чарган.

Оюн чырыткылыг турасказы бистин чүректеривиске кеззеде артар.

Белүн эштеринден.

Редактор К. С. ШОЙГУ.

«Шын» солун редакциязының үлетүр болган транспорт килдизинин эргелекчизи, СЭКП кежигүнү

ТОРЖУ ЧАМЗЫЛОВИЧ ОЮН

1957 чылдың февраль 22-де хенертен өлгенин «Шын» солун редакциязының партбюрозу, месткому болгаш администрация чери ханы кажыыдал-биле дыңналып, боттарының кажыыдалын оон өг-бүлезинге илередип тур.

«Шын» солун редакциязының үлетүр болган транспорт килдизинин эргелекчизи

ТОРЖУ ЧАМЗЫЛОВИЧ ОЮН

хенертен өлген дугайында «Тываның аныктары» солуннуң редакциязының коллективи ханы кажыыдалын илередип тур.

«Шын» солун редакциязының үлетүр болган транспорт килдизинин эргелекчизи

ТОРЖУ ЧАМЗЫЛОВИЧ ОЮН

хенертен өлген дугайында «Тываның аныктары» солуннуң редакциязының коллективи ханы кажыыдалын илередип тур.

«Шын» солун редакциязының үлетүр болган транспорт килдизинин эргелекчизи

ТОРЖУ ЧАМЗЫЛОВИЧ ОЮН

хенертен өлген дугайында радиоинформация килдизинин коллективи ханы кажыыдап тур.

Профсоюзлел обкомунун кежигүнү

ТОРЖУ ЧАМЗЫЛОВИЧ ОЮН

хенертен өлген дугайында күрүне албан черлериниң ажылдакчыларының профсоюзлел обкомунун президиуму ханы кажыыдалын дыңналып, өлген кижиниң өг-бүлезинге ханы кажыыдалын илередип тур.

РЕДАКЦИЯНЫН АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажын № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнун 3—62, редакторнун орадакчызының, иштики информация килдизинин — 3 — 88, харысалгалыг секретарының культура болгаш амыдырал килдизинин 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетүр болгаш транспорт, кедээ ажыл-агый килдистериниң 3—68, чагаа килдизинин база бухгалтериянын 3—65.

ТС—00090. Культура эргелелинин типографязы

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1928 чылда үндезилеттингеН

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1957 ФЕВРАЛЬ 24 ВОСКРЕСЕНЬЕ № 41 (3752)

Өртээ 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунда (1 арын).

ССРЭ-ниң Камгалал Министриниң Дужаалы (1 арын).

Улуг Октябрьның 40 чыл оюнга алдар кылдыр Каа-Хем районнуң «Тиилелге» колхозунуң колхозчуларының кыйгырыы (1 арын).

Болгарияның Улус Республиказының чазак төлөөлерининг Москвадан чорутканы (1 арын).

Бистиң кандидаттарывыс (2 арын).

А. Сухачев.—Социалистиг чарыштың түнелги (2 арын).

КОЛХОЗТАРНЫҢ ОТЧЕТ-СОНГУЛДА ХУРАЛДАРЫ: **С. Очур.**— Мал ажылының продуктуларын бедидер. **К. Салыы.** — Казинин аттыг колгоз чүге хожудан турары (2 арын).

В. Чучун.— Бирааннарны түрлектеп садар өртектерни шын сагыыр (3 арын).

Малның чаш төлүн бүрүн камгалап алыр дээш (4 арын).

И. Лапонгов.— Венгрия бо хүннерде (4 арын).

Польша Улус Республиканың сейминиң сессиязы (4 арын).

Блоктар политиказының камгалакчылары ооҗугаваан турар (4 арын).

АКШ-та ажыл соксадыныкыны чанчыл болган (4 арын).

Доччу медээлер (4 арын).

Ажылчыннар дугайында сагыш салыышкынын күштелдирер

Күш-ажылчы кижи дугайында сагыш салыышкын Коммунистиг партияның болган Совет чазактың хүн-бүрүдеги доктаамал кичээнгейиниң төвүнде турар. Коммунистиг интилелдің тургузукчузу совет кижиниң дугайында ада сагыш салыышкынындан артык дээди чүве совет күрүнеде чок.

Партияның болган чазактың совет кижилериниң материалдыг чаагай байдалын улам-на экижидер болган культурлуг деннелин бедидер дугайында сагыш салыышкыны болунуң төларгай илергейлелин СЭКП-ниң XX съезединиң төөгүлүг шиитпирлеринде чыдар, ооҗун чаагай байдалын улам ыдай экижидерининг талазы-биле партияның болган чазактың совет кижилериниң материалдыг чаагай байдалын улам экижиткен болган культурлуг деннелин бедиткен.

Партияның Төө Комитеди ажылчыннарның амыдырал байдалынче хүн бүрүүн кичээнгейин салыры, оларның бүгү талалыг хереглелериниге дыннангыр болуры бүдүрүлгелериниң администрация черлериниң, партия болган совет организацияларын негээн. Областың өскүс хой бүдүрүлгелериниң администрация черлери ажылчыннарның ажыл амыдыралынга таарымчалыг байдалды тургузарынче доктаамал кичээнгейин салып, күш-ажылчы кижи дугайында партияның болган чазактың ап турар хемчегелерин амыдыралга шын боттандырыр турар.

Ийида Кызылдың туулбу заводун чижек кылыр чүгаалап болур. Ажылчыннарның күш-ажылын чиигедириниң талазы-биле биче эвес ажылдарны чорутган. Туулбу болган чугай бүдүрүлгезинде зар болган улуг шүүделиг ажылдар механизастатынган. Күш-ажылның камгалазының болган техниканың айыыл чок чоруунун доктаатган чурумун үрээр, оон негелдерин күүсетпес ажыл-агый удуртукчуларынга чогуур кеземчени хүлээдир ужурлуг.

Боттарының бүгү күштерин болган арга-мергежилин социалистиг Төрөөн чуртун чаагай чоруунга харан чокка берип турар бистиң алдарлыг ажылчын ажыгысты хүн-бүрүүн доктаамал сагыш салыышкын бүдүрүлге, түлүг болган автотранспорт организацияларында бир деский тургустунган деп чугаалап болбас. Ажылчыннарның негелде хомудалдарынга дыннангыр эвес, оларның чөптүг хереглелериниге тоожа чок чоруктар бүдүрүлгелериниң чамдык удуртукчуларында бар. Бистиң чамдык ажыл-агыйжыларывыска чүгле бүдүрүлгениң ажыл-чорудулгазынче кичээнгейин угландырган, ажылчыннарның дугайында сагыш салбас фактылар турган. Ыдыг чижек эртken чылдарда Кызылдың даранылга комбинатының директору эш Петенёвтүң талазында турган. Ажылчыннарның негелдериниге дыннангыр эвес болган оларның билдириишкиннерин ой-шаанда ажыгыштыр чорук хоорхүүскомунуң даргазы эш Кошкаровта база бар.

Кызылдың электростанциязының администрациязының ажылчыннар-биле харылзазы көшкак. Моон харазы-биле администрация чери ажылчыннарга чү негеттинин турары, бүдүрүлгениң хожудашкынының ёзулуг чылдаганы үдел дээрөөн база оларның күш-ажылын бүдүрүлгенин ажылын экижидериниге канчаар чобализастарын билбейн турар. Күш-ажылдың камгалалының болган техниканың айыыл чок чоруунун чуруларын сагывас чорук электростанцияда бар.

Кадрларның ажыл амыдыралынга чогуур кичээнгейин салбайн турарындан оларның ажылдан үнер, кирер фактылары ылангыя автотранспорт конторалары-ныа хой. Чолаачыларның амыдыралы байдалынга таарымчалыг байдалды тургузаанындан эртken чылын Кызыл АТБ-дан 140, № 1 чүк АТБ-дан 136 кижи ажылдан үнген.

Кызыл АТБ-да күш-ажылдың камгалалының чурумун хажыдын турар. Чижээ, автомашиналарны ажылдарда чолаачылар соокта оларны даштыгаа эргизер, оон улам соокка алып аарыр фактылар турган. Чолаачыларны түскай болган чылыг хептер-биле хандырбас база оларга үрелик херекседелер бээр чижектер өске-даа авто-ажыл-агыйларда бар.

СЭКП ТК-ның декабрь болган февраль Пленумнары үлетпүрүү болган тулугну удуртуруп сайыргангайжыдарын ажылчыннар ыраажы болган совет организацияларының негээн. Үлетпүрүү чедишкиниг хөгжүдериниң эрге-ажыктары ынаа ажылап турар ажылчыннарның болган инженер-техниктиг ажылдакчыларының чогаалыкчы инициативазын деткимрин, ону чаа беш чылга салдынган сорулгаларны чедишкиниг шиитпирлээриниң хереенге угландырарын негеп турар.

Ону боттандырарда ажыл-агый удуртукчулары ажылчыннарның ажыл амыдыралынга таарымчалыг байдалды тургузар, оларның үнүн дыннаар болган ажылчын кижиниң бүгү талалыг хереглелерин билген турар ужурлуг. Ажылчын кижиниң бедик бүдүрүкчүлүг ажылынга чү негеттинин база аңаа чү шаптык болуп турарын билген турары чугула.

Бүдүрүлгениң болган администрациянын ажылында четпестерин алередириниге, ажылчыннар дугайында сагыш салбас бюрократизм чамдык удуртукчулар-биле эптеш чок демиселги чоруларынга алаандан өрү шүүмүчүлелер үлүг рольдуг. Бүдүрүлгелериниң профсоюзлар организациялары ажылчыннарның эрге-ажыктарын кызымаккай камгалаан турар. Күш-ажылдың камгалалының болган техниканың айыыл чок чоруунун доктаатган чурумун үрээр, оон негелдерин күүсетпес ажыл-агый удуртукчуларынга чогуур кеземчени хүлээдир ужурлуг.

Боттарының бүгү күштерин болган арга-мергежилин социалистиг Төрөөн чуртун чаагай чоруунга харан чокка берип турар бистиң алдарлыг ажылчын ажыгысты хүн-бүрүүн доктаамал сагыш салыышкын бүдүрүлге, түлүг болган автотранспорт организацияларында бир деский тургустунган деп чугаалап болбас. Ажылчыннарның негелде хомудалдарынга дыннангыр эвес, оларның чөптүг хереглелериниге тоожа чок чоруктар бүдүрүлгелериниң чамдык удуртукчуларында бар. Бистиң чамдык ажыл-агыйжыларывыска чүгле бүдүрүлгениң ажыл-чорудулгазынче кичээнгейин угландырган, ажылчыннарның дугайында сагыш салбас фактылар турган. Ыдыг чижек эртken чылдарда Кызылдың даранылга комбинатының директору эш Петенёвтүң талазында турган. Ажылчыннарның негелдериниге дыннангыр эвес болган оларның билдириишкиннерин ой-шаанда ажыгыштыр чорук хоорхүүскомунуң даргазы эш Кошкаровта база бар.

Кызылдың электростанциязының администрациязының ажылчыннар-биле харылзазы көшкак. Моон харазы-биле администрация чери ажылчыннарга чү негеттинин турары, бүдүрүлгениң хожудашкынының ёзулуг чылдаганы үдел дээрөөн база оларның күш-ажылын бүдүрүлгенин ажылын экижидериниге канчаар чобализастарын билбейн турар. Күш-ажылдың камгалалының болган техниканың айыыл чок чоруунун чуруларын сагывас чорук электростанцияда бар.

Кадрларның ажыл амыдыралынга чогуур кичээнгейин салбайн турарындан оларның ажылдан үнер, кирер фактылары ылангыя автотранспорт конторалары-ныа хой. Чолаачыларның амыдыралы байдалынга таарымчалыг байдалды тургузаанындан эртken чылын Кызыл АТБ-дан 140, № 1 чүк АТБ-дан 136 кижи ажылдан үнген.

Кызыл АТБ-да күш-ажылдың камгалалының чурумун хажыдын турар. Чижээ, автомашиналарны ажылдарда чолаачылар соокта оларны даштыгаа эргизер, оон улам соокка алып аарыр фактылар турган. Чолаачыларны түскай болган чылыг хептер-биле хандырбас база оларга үрелик херекседелер бээр чижектер өске-даа авто-ажыл-агыйларда бар.

СЭКП ТК-ның декабрь болган февраль Пленумнары үлетпүрүү болган тулугну удуртуруп сайыргангайжыдарын

Бистин кандидаттарывыс

Башкыларның кандидады

Башкы Саниаа Аржандаевна Саичат чер-черниң эргечагырга органнарынга ажылчы чончарының төлөөлекчизи кылдыр дешитирип турар бистиң чуртувустуң эң дээре кижилериниң бирээзи.

Кызылдың № 2 школазының коллективи хөорай Совединиң депутадынга оон кандидатуразыны чаңгыс эп-сеткилбиле деткиннер. Башкылап келгенинин бүтү дүргүзүнде ол эге классларда ажылап турар. Школаның эжиин бирле дугаарында ажыткан бичии оолларны болгаш уругларны чаа аажы-чаңга кижизидериниң, эртем-билигге өөредириниң нарын ажылы оон үлүүнде онаажып турар.

Саниаа Аржандаевна эге классларга башкылаарының арга-мергежилин бодунуң кызымаккай ажылы-биле шинчаадып ап, байлак дүржүлгазы-биле байдып турар. Бичии уругларны канчаар өөредириниң, оларның эки болгаш кошкак талаларын канчап болгаш алырын дүржүлгалыг башкы эки билир.

— Уругларны быжыг билиг-биле чепсеглээрде башкы кижиге кызымаккай ажыл, өөреникчи бүрүзүн билип алыры негетинер. Өөредилгеге салымныг болгаш шүшпеп уругларны билип алыр: уруглар бир эртемге шыырак, а өскезинге арай кошкак болур. Эки өөредилгелиг өөреникчилерге кошкак өөренип турар эштерин быжыглаар. Уругларның бот-боттарынга дузалажылгазы, бир талазында, хөөрүп турарларны эки өөреникчилериниң деннелинге чедирериниге, ийи талазында, оларның аразынга быжыг найыралды тургузарынга үлүг ужур-дузалыг,— деп Саниаа Аржандаевна чугаалаан.

Уругларны күш-ажылга кижизидериниң хөрээнге ол улуг кичээнгейни салып турар. Оон башкылап база үүрүүп турары 3-кү класстың өөреникчилери класстың иштин болгаш парталарын боттары арыглап турарлар. Үшкү классчылар даваныгланың бодүүн мергежилин өөренип ап, нарын эвес кылыгларны даарап турар апарган.

Аныык салгакчыларны эртемге, күш-ажылга болгаш культурлуг аажы-чаңга өөренип, совет башкының хүнүлүг болгаш харымсалгалыг хүлээлгезин төлептиг күүсеп турар Саниаа Аржандаевна Саичатты дээш сөңгүкчүлер боттарының балыларының чер-чер Советтериниге сөңгүлдачларының хүнү — март 3-те бир эп-сеткилдиг бээрлер.

Колхозчу дарган

Улуг-Хем районунуң Бирее аттыг колхозунуң дарганы эш Д. Бонгар колхозтуң бүдүрүлгезинин хөрээ дээш өскүс кылып салып, эң кымнак ажылын турар. Бодээ ажыл-агый техникаларының чепсек-херекселдериниң кезектерин септээр талазы-биле ол улуг ажылды кылып келген. Оон ынай эрткен күзүн безин дыка хөй дагаларны кылган 150 ажыл аттарын дагаадан, 50 ажыг шанактыг ремиреэн болгаш тайгадан ыяш сөөртүр тракторларга таарышкан быжыг, улуг тускай шанактарны база кылган.

Чуртөлге бажыннарынга, бүдүрүлгенин, культура-ажыдыралдың оран-суурларынга болгаш мал кажааларынга хереглээр хөй шинчүктерни даалы-да эш Д. Бонгар кылып турар. Часкы тарылгага белеткелги дарый доозары-биле чепсек-херекселдериниң септелгезин ол дүргеделип турар. Дарганнарынга таарымчалыг чугула херекселдер-биле ол хандыртынган, кандыг херекселдер негетинер болгур, ыыдыг херекселдерни боду-за тып ап турар. Он чыл дүргүзүнде ол дарганнап, эки ажылдап келген, бо аразында бодээ ажыл-агый машиналарының чепсек-херекселдериниң чеже кезектерин, оон-даа өске чүүлдерни чеженги септеваан дээр.

Эш Д. Бонгарның ажылга кызымаан, аажы-чаңының төлептинин колхозчулар билир. Хөй-иштинин ажылынга ол ийеп-вейлиг. Бодээ Советтің депутадынга ол 6 чыл дүргүзүнде ийи кажап улаштыр сөңгүтүрген. Коммунистиг партияның хүрээлениге ол киргениилеп бээр 20 чыл болган, калы ажылдап турар эш-өөрүге болунуп ажылының дүржүлгазын нептерелип турар. Колхозчулар артельдың эң эки дарганы эш Д. Бонгарны район Совединиң депутадынга кандидат кылдыр лепшиткен.

Д. СҮРЮН-ООЛ.

Леонид Иванович Ким

Кызылдың төп автосептелге мастерскаазының каннакчызы Леонид Иванович Ким ол бүдүрүлгеде үр чыл ажылдап турар. Он сес чыл мурнунда ол «Совтутранспорткаа» (амгы Кызыл АТК-зы) шуткула цехинге дузалакчы ажылчын болуп кирген.

Бодээ ажыл-агыйның янзы-бүрү машиналарының шойдан кутkан кезектерин шуткуп эптээриниң нарын мергежилин ол бодунуң кызымаккай чоруу-биле чедиштиниг өөренип алган. Оон шуткаан кезектери шынар-даа, хевир-даа талазы-биле заводка кылган кезектерден тудавайн турар.

Леонид Иванович бодунуң бүдүрүлгечи мергежилин улам бедирип алыры-биле янзы-бүрү профессияларны өөренип алырынче улуг кичээнгейни салган. Ынчангаш ол слесарь болгаш каннакчы мергежилдерни база өөренип алган. Ол ам каннакчы, слесарь болгаш шуткукчу кижилериниң кылыр ажылын чааскаан кылып, холушкак профессияларны чедиштиниг өөренип алган. Ол алдыгы разрядтың мастери.

Бүдүрүлге планын ол ай санында 200 хуудан куду күүсетпейн турар. Оон кылган ажылының шынары эки. Бодунуң үр чылдагы кызымаккай күш ажылы-биле чедип алганы болгаш байытканы байлак дүржүлгазын ол өске ажылчыннарга күүсеп-биле дамчылып, мурнакчы дүржүлгазын коллективтиң кежигүннериниң чедиштинин болдурарынче бүгү күжүн салып турар.

Мастерскаының слесарлары болгаш септекчилери алыгы беш чылдың онаалгаларын чедиштиниг күүседир дээш чарыштың эгелекчилериниң бирээзи болган. Төп автосептелге мастерскаазының коллективи чарышка алган хүлээлгелерин үре-түнелдиг боттандырып турар. Январь айның планын мастерская ажыр күүсеткен.

Бодунуң кызымаккай күш-ажылы-биле Төрээн чуртунуң чаагай чоруунга төлептиг бараан болуп турар. Леонид Иванович Бинин коллективтиң кежигүннери хөорай Совединге депутаттың кандидадынга бир үн-биле дешиткеннер.

Коллективтиң улуг идегелин болгаш ынакшылын чүткүлүг күш-ажылы-биле шынзыларын депутатка кандидат сөңгүкчүлер-биле ужуражышкынга чугаалаан.

Январьда чарыштың түннели

Ажыл-агыйның хөрээн боттуг үүрүтүрүнге болгаш чуртуң улус ажыл-агыйын улам ынай хөгжүдериге тодаргай хемчеглерни айыткан СЭКП Төп Комитединиң декабрь Пленумунуң шиитпирлерин Бызыдың аэропорт коллективи күш-ажылчы бедик кадырлүүшкүннүг уткаан. Ол хемчеглерни амыдырал кырынга чедишкиниг боттандырары болза, бистиң Төрээн чуртувустуң күчүзүн улам быжыглаары, совет улустуң чазагай амыдыралын бедидери болур.

Алдыгы беш чылын ийиги чылында салдынган улус ажыл-агыйының сорулгаларын күүседиринче чонну эвилеглээриниң, оларның чогаалыкчы идепкейин кодүүриниң чугуча чепсээ социалистиг чарыш болур. Аэропорттуң коллективи январьда чарыштың күүседлезин чоокта чаа түнеп көрген, көргүзүг багай эвес болганын фактылар илереткен.

Коллектив иштизи-биле ужудулганын шагын 106 хуу, сөөртүлге планын 137 хуу, а тонна-километр талазы-биле 128 хуу күүсеткен. Бо талазы-биле бирги звено (командири эш Чимит) чарышка өске звеноларны ашкан.

С. КОНДРАТЬЕВ.

Хойжулар хуралынга

Танды районунуң «Революциниң чалбыжы» колхозунуң хойжуларының хуралынга шаар малың кышкы, часкы ажаалдазын эки организастаар дутайынга айтырыгны чугаалашкан. Быштаглашкынны чедишкиниг доозарынын чугуда хемчеглери ол хуралга айыттынган.

Мурнакчы хойжулар Кочага, Чүүлүм боттарының ажылының дүржүлгазын база солушкан. Олар чаңгыс баш-даа хойну хорамчага таварыштырбаан, хойларның амгы үеде күш-деңгеи эки. Хойжу Чүүлүм хүнүүн-не эртен эрте тургаш, хойларынга саваны каап берип, одарларын харын далбыйлаш, аңаа хойларны одарладын турар. Чамдыкта хойжуның дузалакчызы хары эштинген одарга хойну одарладын турза, хойжу болу хойга чидиртир саванны үш хире шанактыг аттар-биле коозынга сөөртүп эккеп турар. Эртен, кежээ саванны немелде чем кылдыр хойга каап бээр. Бо хойжу сугнг доскаарларга сөөртүп эккелгеш, оон-биле хойларны эки суттарып турар. Арган-дорган хойларны ол тускай үскеш, коъданга сиген, концентрат-биле азыраан келген. Март айда хойларны одарладыр чоок одарлар курлатынган.

Отдаларын харын үргүлүг эжиг турган, аңаа хойну эки одарладырының дугайында колхозтуң хойжуларын эш Чүүлүм кыйгырган. Шээр малың ажаалдазын эжиидер дугайында хойжулар боттарының саналдарын база берген.

А. АРЕСТОВА.

Хову ажылынга белеткелдер

ЧАЙЛАГ-АЛААК. (Телефон-биле). Чөөн-Хемчик районунуң «Искра» кодээ ажылагый артели часкы хову ажылынга белеткелди эки чорудуп турар. Колхозтуң тарылга шөлү бо чылын 2500 ажыг гектар калбарар. Оон иштинде тараа культуразы 2000 гектар, мал чеми культуралар 468 гектар, картофель болгаш ногаа 40 гектар. Тарылга шөлдери колдуунда белеткетиннген.

Тараа культураларының 300 тонна үрезиннерин арыглап урган болгаш картофель, ногаа, мал чеми культураларының үрезиннери четче бар. Ногаа өстүрүнге хереглээр 20 муң ирик өдек саважыгаштарны белеткеп эгелээн. Колхозчу тараажылар тарылга шөлдериниге элээн хөй тоона өдекти төккен болгаш үргүлчүлеп турар.

Колхоз баштаар чери, хову бригадазы, колхозта партия организациязы ховуга ажыдаар колхозчуларның амыдырал-чуртталгазынче улуг кичээнгейни салып, Бара-Талдың тарылга шөлүнде хову турлаан түүп эгелээн. Деспидейнин удуртканы түүт звенозу узун дуртту 50 метр, дооразы 8 метр иштинде столоваалыг баракты түүп турар. Хову турлаанга чунар бажың база туттунар. Чунар бажынның түүт материалдары болгаш херекселдери белен.

Хову турлаанын түүтүларының кол түүүн чер-чер Советтериниге сөңгүдүлер хүнү — март 3-түү бетинде доозар ээзээ звено социалистиг чарышты белеткеп хүлээлгезин алган.

* * *

Улуг-Хем районунуң Ленин аттыг колхозунуң өгөрөд бригадазы ногаа өстүрер чылыткылыг чернин 89 рамаларын кылган болгаш оон иштинден 45 рама шилетиннген. Огород шөлүнде 130 тонна аът болгаш 5 тонна күш өкеен төккен. 18 муң ирик өдек саважыгаштарны кылган.

Огородта ажылдап турар колхозчулар Сыгыр-оол, Шуруш-оол, Ортунай олар ажылга кызымак чоруун көргүзүп, күш-ажылдың организаакчылары болуп турарлар.

У. ШАРАВИИ.

Хуу түдүглар

Чөөн-Хемчик районунуң Чадаана МТС-тиң механизаторлары эрткен 3 чылларның дүргүзүнде күрүне банкызындан 305 муң рубльлин үр хуусаалыг чаализин алган хуу бажыннар кылдыап алганнар. Чаализин 70 кижи алган. Оларның хөй кезин чаа тутkан бажыңнарында чуртталаан эгелээн.

Ол чаа бажыннарның немешкеин Чадаана хөорайга бүгү талазы-биле база бир аныныг хевирин киирип турар.

С. ИКОННИКОВ.

КОЛХОЗТАРНЫҢ ОТЧЁТ-СОҢГУЛДА ХУРАЛДАРЫ

Мал ажылының продуктулуун бедидер

Өвүр районнуң «Коммунизмче орук» колхозунуң кежигүннери боттарының отчеттуг хуралынга багай эвес түннелдерлиг үүрүшкен. Малың баш санын өстүрериниң планы эрткен чылын ажыр күүсетинген. Колхоз саар инек бүрүзүнден 681 кг сүт саалган болза, Арыг-Бажында ийиги ферма 900 килограммны саалган. Ол ферманың мурнакчы саанчылары Манмаа, Дагаа олар бир инектен-не 1000—1200 кг сүттү саап алганнар. Олар немелде төлевир кылдыр 10 кг ажыг саржагны түс-түс алгылаан. Хой бүрүзүнден үүк кыргылазы 1,8 кг азы мурнундагы чылдан 200 грамм хой болган.

Малың чаш төлүн камгалап эгген мурнакчы хойжулар Хүртен-оол 6 хураганны, Оолакай 2 хураганны, өшкү кадарчылары Дамбы-Сюрюн, Калчан-Лама, Дамбаа-Лама болгаш өскелер-даа 7-ден 12 чедир аналарны немелде төлевирте түстүс алгылаан.

Отчеттуг үеде колхозтуң түүт бригадазы (бригадири эш Дамыын-оол) улуг ажылды кылганын хуралга демдеглээн. Бригада 30 чурталга бажынын, чаңгыеай хевирлиг 9 мал кажааларын, клубту, электростанцияны тутkан.

Колхоз төвүнде электростанцияны болгаш 1 радио ажылдап, колхозчуларның материал-культурлуг амыдыралы улам сайырап турар. Эрткен чылын ажылдаан күш-хүннериниң төлевиринге чыгычы Өлчей 8706 рубльди, тугужу Дамыын-оол 5942 рубльди, хойжу Солдам 6761 рубльди, саанчы Дагаа 5 муң ажыг рубльди алыр болганнар.

Колхозтуң экономиказының кол алыры—мал ажылы. Колхозтуң акша орудазының 85 хуузу мал ажылынан кирген. Ынчаныг турбуже, колхоз баштаар чери малды өстүрериниң, оон продуктулуун бедидериниң тодаргай хемчеглерни албайн турарын хуралга демдеглээн. Мурнуку чылларның кудуку деннелиниге болзарга малдың продуктулуу элээн өскен болуп турар, а херек кырында амгы көргүзүг база-ла кулу деннел болуп артпышаан. Ажыл-агый чылының дүргүзүнде янзы-бүрү чылдаганнардан 300 ажыг баш мал өлген чорук үүлүг котарал.

Колхоз-биле чаргаан көрөөлиг хүлээлгезин багай күүсеткени дээш хуралга Чалаана МТС-тин адресиниге шыңгыы шүүмчүлел база болган. Бөрөө өзугаар МТС 250 га чернин дүжүүн ажаап бээр турган, чүүле 100 ажыг га таараны үүлүг чидирилиг кылдыр ажаап берген.

Колхозта чунар-бажың чогун болгаш уругларны ясли-биле ясли-биле тулуун эгелевейн турарын колхозчулар хомудап шүүмчүлээннер.

Колхозчуларның отчеттуг хуралы малдың баш санын өстүрериниге болгаш продуктулуун бедидериниге онза кичээнгейни утландырган. Бо чылын саар инек бүрүзүнден 750 кг сүттү, хой бүрүзүнден 2 кг дүктү алыр.

Колхозтуң түүт ажылын улам күштедирер, түүтүларының санын көвүдедири-биле калы шынарын экижидер сорулганы салган. Бо чылын 30 чурталга бажыннарын, чунар-бажынны, уругларны ясли-биле, 5 санныг мал кажааларын тудар болгаш түүт ыяжының сөөртүлезин чер-чер Советтериниге сөңгүлдаларының хүнүүн бетинде түүт шөлдериниге бүрүн сөөртүп алырын шиитпирлээн.

«Коммунизмче орук» колхозтуң кежигүннери 1957 чылда чаа-чаа чедишкиннер дээш деннеселче боттарының чаржып турары Сүт-Хөл районунуң Калинин аттыг колхозуун социалистиг чарышка кыйыгган.

С. ОЧУР.

Калинин аттыг колхоз чүге хожудап турарыл

Сүт-Хөл районунуң Калинин аттыг колхозу ажыл-агый талазы-биле районнуң өске колхозтарындан алгын хожудап турар. Колхоз эрткен чылын мал өстүрериниң планын доорартан орнап солуур арга-биле чедир күүсеткен. Саар инек бүрүзүнден 694 литр сүттү, бир хойдан 1.5 кг дүктү ап, планга кешигиниге чедирбээн.

Колхозта малдың иштин продуктулуу ыыдыг турда, саанчылар Оолак, Хуна саар инек бүрүзүнден 705—850 литр сүттү саап, хойжулар Бертик-оол, Сүтежик кадарында хойларының чаш төлүн бүрүн камгалап албышаан, хой бүрүзүнден 2—3 кг дүктү кыргып алганнар. Моон ап кааргe, колхозтуң малдан эвээн продукция ап турарында оон ажаалдазының, азыралының болгаш чайгы семиртилгезинин четпезинден өске чылдагаан чок тур. Колхоз баштаар чери малга чылыг кажаалар түүп бээриниче сагыш салбаан, четчир мал чемнерин белеткеп албаан. Мурнакчы мөлчүннарның дүржүлгазы ажыглатынмайн турар.

Тараалардың чайгы ажаалгазынче болгаш суттарылгазынче хайгаарал салбаанынан бир гадан ортумаа-биле чүүле 7,6 центнер дүжүт алган.

Колхозта түүт планының чыл бүрүде күүсетинмези чанчыл болган. Быдыныган түүтүларның шынары кулу, шала туткаш, соксап каан азы ажыглалга дужааган түүтүлер хөй. Колхозта 40 өрегелер ам-даа өглерде чуртталышаан. Колхозтуң түүтүнүүн-ле быжыглаан 100 ажыг кижилериң херек кырында чүүле 20 хуузу ажылдап турар. Даш, саман, туйбу дээн ышкаш түүт материалдары ажыглатынмайн турар Чыл дүргүзүнде түүт бригадириниге 5 кижи солчуп турда, ажылга кандыг башкарылга турар боор.

Колхозка ажыл-агыйны эжиидериниге кол чүүл күш-ажылдың сагылга-чуруунуу быжыдары болур турбуже, ында ол эн кошкак тургустунган. Отчеттуг үеде күш-ажыл кылып шыдаар 52 колхозчулар күш-хүннериниң минимумун күүсетпээн, 9 кижи шуут ажылдаваан.

Колхозтуң бухгалтерия аппарадының ажылы кончуг суда. Малдың, эт-хөренгизи-биле кылган түүтүнү өске албан чериниге шыгыдып, бериндеш, аңаа төлөөн акшаны кайнаар үндүр бижиир боор. Ынчангаш магазинин тудары ара сөөлаан.

Садыгжыгаштың хензиг тар чоруун, бараанар өртөөн түс-түс бижээн делгээр аргажогун ажыглап, садыгжы Шишкина совет садыгның корум-чурумун каржызы-биле үреп турар. Бир-ле катап ол 346 рубль 80 копеектің костюмун хамааты Бжитекиге 436 рубль 80 копеекке саткан. Бажан Бжитекиг райпо дамчыштыр шынын төларгайлаа экээрге 100 рубльди садыгжы дедир чандырып берген.

Сөөлүнде ыдавылап көөрге, костюмун өртөөн фактурада таарыштыр эдип турган болган. Оон ынай садыгжы Шишкинаның тюль, янзы-бүрү постер болгаш түрмек херексел чүүлдерин улгаттырган өртекке садып турганын коллективтиң профвидел хурааныга садып алыкчылар илередип шүүмчүлээннер.

Каа-Хем райпозу, оон баштаар чери (даргазы эш Арагачы, садыг кидизинин эргелекчизи эш Самороков) хереглекчилериниң чөптүг негелдерин хандырарынче угланган боттуг хемчеглерни доп-дораан алыры эргежок чугула.

С. ПИРОГОВ.

Хереглекчилериниң чөптүг негелдези

Каа-Хем райпозунуң баштаар чери Бүренин инвалидтер бажыңынга магазин ажыдарын эргежок чугула деп көргеңлеп бээр каш-даа чыл эрткен. Ынчангаш бичии садыгжыгашты ажытkан-даа.

Ол садыгжыгаштың турар бажыңы эмин эртир тар болганы-биле инвалидтер бажыңының ажылчын, албан-хаакчыларын-даа, «Кызыл туг» колхозтуң Бүренде № 1 бригадазының доктаамал чурттаан турар кежигүннериниң-даа, Улуг, Биче Ажыктарда малчыннарның болгаш Мойналыктың чурттакчыларының-даа эргежок чугула херегледелери ыракта четпес хандыртынын турар. Садыгның бажыңы хензиг тар болганындан от одаар арга чок. Ынчангаш, кыштың соок үезинде садыгжы кижи аңаа ажылдап шыдавайн турар.

Бир-ле катап райпо даргазы эш Арагачы-биле инвалидтер бажыңының директору эш Очур олар садыгны алгыдарын чугула деп көргеш ук албан чериниң складынга бир өрээлди немей тударын дугурушканнар.

Тудуг эгелээн, ханазы салдынган. Тудуг кылган ажылчыннарга акша төлөөр ужур таварышкан. Райпонуң кол бухгалтери эш Куларов өөренип көргеш, акша төлөөриилеп ойталаан. Эш Куларовтуң акша төлевес дээни кончуг шын. Райпонуң

Социалистиг чарыштың түннели

Кызыл горпозунуң баштаар чери чоокта чаа садыг ажылдакчыларының 1956 чылының дөртүү кварталының социалистиг чарыжының түннелин гиперген.

Чарышка алган хүлээлгезин садыг ажылдакчыларының хөй ак-сеткилдиг күүсеп турар. Олар садыг алыкчыларын негелделерин шын өөренип көрүп, ажылчы чоннарны хандырарын эжиидерни чедип алган. Хөорайның хөй-хөй садыглары бараан саарылгазының планын ажыр күүсеп турлар.

Чижээ, № 18 магазин (эргелекчизи эш Шишинихина) өртүү кварталдың бараан саарылгазының планын 145 хуу күүсеткен. Социалистиг чарышка тилекчи болган дээш ол магазинның коллективи СЭКП хөорөнгүнүң болган хөорөнгүсөөнүң шилчиир кызы тугу-биле шаннаткан.

Чарышка ийиги черни № 9 магазинин (эргелекчизи эш Шивцова) коллективи алган. Ол коллектив горно баштаар чериниң шилчиир кызы тугу-биле шаннаткан. Бо магазинин коллективи садын алыкчыларны хандырарының культуразын бедиткен. Бараан алыры хереглекчилериниң негелдезин өөренип көрүп турар. Моон түннелиниге магазин бараан саарылгазының планын ай санында ажыр күүсеп турар.

№ 1 аъш-чем магазининин хлеб садар кидизинин эргелекчизи эш Морозова, № 1 чайнаанның повары эш Воронцова, горнонуң дугаалар ажыл-агый черинин саанчызы эш Бугрина, № 1 магазинин галантерея кидизинин эргелекчизи эш Лунгова олар чарышка алган хүлээлгелерин үрее-түнелдиг боттандырып турар. Январь айның планын чедип алган.

Горнонуң коллективи 1957 чылын бараан саарылгазының планын чедиштиниг күүседир-биле Бии-Хем райпозунуң коллективин социалистиг чарышка кыйыгган. Планны бүү садыгларын, столоваалларын, чайнаалларын, киоскаларын болгаш ларектарын долдур күүсеткен турарын чедип алыр.

Садын алыкчыларын херегледелерин үүрүлүг өөренип көөрү, совет садыгчын чүрүмүн үреэр чоруктарны болдурбазын, иштинин чемненилге черлериниң белеткеп турар чемнериниң шынарын эжиидерни болгаш ассортиментизин калбартырын горнонуң ажылдакчылары хүлээнип турар. Садыгларның болгаш иштинин чемненилге черлериниң арыг-шевер байдалын бодап деннелге турган.

Бо чылдың сентябрь 1-ге чедир садыг черлериниң, столоваалларының болгаш складтарының иштики болгаш капитал септелгелерин доозар. Садыг ажылдакчыларының социалистиг чарыжының үрее-түннелдиг күүседизин чедип алырда партия болгаш профвидел организациялары чарышты толаргай удуртур, садыг организацияларының ажылынга хүн-бүрүүн контролюн турган.

А. СУХАЧЕВ.

Бараанларның үүрмектеп садар өртектерин шын сагыыр

ССРЭ-ниң үүрмектеп садар бараан саарылгалын алдыты беш чылда барык бүүн чартык катан көвүдүүн Директиваларда көрүүнүн. Бо сорулганы амыдыралга боттандырары совет садыг ажылдакчыларының күзеннишкиниг ажылдарын болгаш чогаадыкчы инициативазын негеп турар.

Садын алыкчыларның хүн-бүүрүе таварыжы турары делегенгей өртектер бисса үүрмектеп садар өртектер болур. Оз өртек ёзугаар бараанларны хереглекчилерге туда өртекке садын турар. Үүрмектеп садар өртектер болуунда залчаанде бүүү эвилелиң бир дөмей чангыс ай өртектериге, куржаглар айны-биле өртекке, өөрө садыгларга болгаш хоорайларда садыгларга өртектерге, чиигелелиг болгаш оон-даа өске өртектерге чарыыр.

Совет Эвилелиниң бүүү девискээринде бир дөмей өртекке садын турар бараанлар болгаш шай, кофе, вокалар, өзүк-чемнек аймаа, ликёр-водкалар, саазын, туран, чадаг тергелер, кадаглар болгаш өөрүн ассортиментилиг өске-даа бараанлар болур. Чүрттүү экономиктиг районнарының оннагай байдалдарының аайы-биле куржаглар өртектери турун турар. Анаа барымдаалаар чүүлдер болза: болук районнарның чүрттүү экономиктиг районларына хамаарылгазы, аңгы-аңгы районларда бүүдүүлүг чарыгдалының деңнели; бараанларны бүдүүрү турар чер-биле оны хереглеп турар районнарының арасында өрүк харыылаалы.

Куржаглар өртектерни колдуунда-ла азып-чем бараанларына болгаш чамдык үлетпүр бараанларына докталып турар. Бараанларны боттары хөйү бүдүүрү турар черлерге болгаш ол бараанларның улус ажыл-агыйнга хереглеп онда чүгүлү болуп турар районларга бо өртектер чиик болур.

1 куржагның өртээ эң-не чиик болур. Тыва область кол-кол азып-чем болгаш үлетпүр бараанларына I куржагның, кат-чимис, ногаага — III куржагның, виноград арагаларына II куржагның өртектеринге хамааржын турар.

Көөгө черлерге бараанларның өртээ хоорайнының ортумаа-биле 7 хүү бедик болур. Оон ыныг болуп турар чыылгазаны, бир талазында, көөгө садыгларга бараанларның эртилге-салдыгазы хоорайнымның бедиңнде, ийи талазында, көөгө чүрттан турар кижилер боттарының көзүн чаңнаа улустуг-иван немелде продуктуларны ап турарында болур.

Бистиң области хоорай өртээ ажылчын сууларда болгаш Кызыл, Туран, Чадаана, Шагаан-Арыг хоорайларда бар. Көөгө болгаш хоорай өртектериге колдуунда азыын чем бараанары болгаш чамдык үлетпүр бараанары хамааржыр. Үүрмектеп садар өртектерге чиигелелиг өртектер база улуг рольдуг.

Колхозтарының болгаш колхозчуларының дүк кыргыдазын көвүдүдүр, оларның материалдыг сонуургазын бедидер болгаш күрүнеңиң садын алыымкын планының күүсеңдезин дүрүгдүүр сорулга-биле, чижө, кипис идиктерни прейскурант өртөөдөн 30 хуу чиигелин садын турар. Бо өртекке колдуунда үлетпүр бараанларны хамааржыр.

Күрүнеңиң үүрмектеп садар өртектерин шын сагыыры хереглекчилерниң бараанга негелдезин үзүктел чок хандырарының болгаш бараан саарылгазының докталтынган планын ой-саанда чедиишкиниг күүсеңдирииниң үнезиин болур. Ынчыг түрүүже облпотребсоюзтуң системазында үүрмектеп садар өртектерниң принцивин үрээр, садыларда оон шын тургустунганын хынаваа болгаш садын алыкчыларга бараанларны шын эвес өртекке садар чижектер турган.

Облпотребсоюзтуң 1956 чылда чоруткан хынаалдаңнан алырга ыныг фактылар өлүүн хөй районларга болгаш садыгларга турган болган. Чижө, Барыын-Хемчик районуу (дарганы Пичугин) чамдык бараанларга өртектерни ниитизи-биле 7252 рубль 70 копеек улгаттыр саткан болган. Районуң склад өрелеклериг Полупудов интернатка хеп садарда чангыс таварылгада белин бараан өртээн 650 рубль 50 копеекке улгаттыр саткан.

Өөрү райпотребсоюзуң «Коммунизмче өрүк» колхозта магазин эргелекчизи Биче-оол бичии ооларның 111 рубль өртектиг тонун 187 рубль 70 копеекке садын турган. Сүт-Хөл райпотребсоюзуң райпаг эргелекчизи турган Ловпук эки шынарлыг, улуг өртектиг тонну боду алгаш, оон өртээн бижээн этикетказын чиик өртектиг тонга аскаан оны хамааты Роговаа саткан. Оон артыкка алганы 114 рубльди боду ажыглаан.

Өртээн чиигеткен дээш бараанларның өртээн ай-шаанда чиигетпес болгаш садын алыкчыларны мөлүүр фактылаар Улуг-Хем, Чөөн-Хемчик, Чаа-Хөл, Кызыл, Тес-Хем райполарының түрүүлеан. Өртектерниң принцивин үрээр чоруктар чүүлү райполарда эвес, харын Кызылдың главтекстильторгтың базазында (директору Аксельрод) бары база ылерээн.

Бо чылдың январьда чоруткан хынаалдаының түүнелин ёзугаар алырга бараанлар өртээн чиигетпезиниңден база товароведтериң хывалда чотуунан 8 мүң рубльге өртээн улгаттырган бараанларны районнарже чоруткан болган. Облпотребсоюзтуң Кызылда садыг базазы Сүт-Хөл районунче кипотраммазы 11 рубль 80 копеектиг конфедин 22 рубль 70 копеекке улгаттыр фактуралаан чоруткан. Бо шыкаар фактыларны хөйү көргүзүп болур.

Үүрмектеп садар өртектериниң докталтынган чүүмнарын үреп, база соолгу үеде оон массалыг болуп турарының чылдагаанын чүүү-биле тайылбырлары? Оон чылдагаанны болза районларның садыг кидистериниң, садыг инструкторларының, товароведтериниң садыгларга бар бараанларның өртектериниң шынын хынавайн турарында.

Ревизия болган лангыы комиссиялары боттарының хүлээлгелерин чогуур негелдеңге чедир боттандырбайн, садыг чеверинің ажылынга контрольду тургуспайн турар. Үүрмектеп садар өртектериниң чүрүмүн шын сагыырына хөй-ниити контролёрлары база улуг рольду ойнаар хүлээлгелиг.

Райполар баштаар чергелери чонуң мөлдөлериге болгаш негелде хомуулдарынга дыннаатыр эвес болуп алы оны ой-шаанда өскербейн турар. Садыг ажылдакчыларының кадрларын ажылга хүлээн алырда хыналга чок болгаш душка келбиже кижилерге материалдыг үнелиг чүүлдерни идегеп, оон улам өре-саңчыгдаа үндүрөп чоруктар өскүш эвес бар.

Кадрларны өөредир болгаш кижилерге, оларны ажылга быжыглаар база оларның ажыл-ажылдарынын көөр дугайынга сагыын салбас уйурттуучу ажылдакчылар чок эвес. Кадрларның ажылга мергежилин бедидери, оларның негелдеңгеге ыынчаңгыр болгуу совет садыгның ажылын чаа негелдеңгеге деңнелиг чедир түргүзүрүнүң чугула үнезиин болур.

Үстүүде айытхан четпестерни кыска хүүсаала үзүткларга салыг ажылынга садын алыкчыларның хүн-бүүрү контролюн тургузар, үүрмектеп садар өртектер дугайында, совет садыгның сорулгазынын, оон ажылын өскүдүр болган сайыргаңгайжыдар дугайында партианың болган чазактың үнүүрүн турар шинтирлерин чоннга калбаа-биле таныштырган турары чугула.

В. ЧУЧУН,
облпотребсоюзтуң план-сан-хөө кидизиниң экономисти.

Чөөн-Хемчик районуң «Искра» колхозунуң хову бригадазының кежигүннери агротехниканың мурнакчы аргаларын өөренип турарлар.
Чурукта: хову ажылдакчыларының белгүүнүң кичээли.
Фото С. Феоктистовтуу.

Малдың чаш төлүн бүрүн камгалап алыр дээш

(Редакцияга чагааларның допчулалы)

Областың колхозтарында мал ооңдаашкынының болгаш малчыннарның малдың чаш төлүн чидириг чокка камгалап алыр дээш күзеннишкиниг ажылдан турарының дугайында чагаалар редакцияга кедөө бижикчилерден хөйү-биле кээп турар.

Эрзин райондан **В. Шынгинин** бижип турары болза, «Сталинчы өрүк» колхозунуң Тере-Хөл болган Тес уңгуда сүт-бараан фермазының инектери быыздан эгелээн. Чаа төрүттүнген 35 быыза менди алдынган. Быыздарны иезиңден чарын саар арганы ферма эгелээн, быыздарның ажалга чемгерилгизин эжикдиин, оларны эки өстүрер дээш быыза ажалчымы Төрбет социалистиг чарыштың бедиткен хүлээлгезин алган.

Инектерни хайтактан саап турар саанчылар Шимет, Кызыл-уруг, Хандымаа олар баштайгы саалында бөгөй эвес түүнелди чедип ап турарлар.

Фермада Кызыы бүүүн тургустунган. Ыныг политиктиг, уран-чүүдүүн болгаш еске-даа литературалар бар.

Чөөн-Хемчик районуң Жданов аттыг колхозунда **О. Мунзуутүн** бижип турары болза, хаван ажалчымы О. Дүрүмаа бодунга быжыглаан хаванарының арасында 10 төрүүр хаван бар. 7 хаван төрөөн, бир төрүүр хаванда-на 8—12 хаван ооларын алган. Ам төрүттүнген 59 хаван ооларды өөн доругун турар. Төрөөн болгаш чаш хаванарының ажалгазын инотехниктиг чүрүм ёзугаар ажаан турар. Дүрүмаа чер-чер Советтиниң социудалларына алдар кылдыр 3 төрүүр хаванынан алыр чаш хаванарды-биле кады 92 хаван ооларын алырын хүлээнген.

Чаа-Хөл районуң Сталин аттыг көөгө ажыл-агый артелинің сүт-бараан фермазының инектери кидин ооңдаан эгелээн болгаш 52 инек төрөөн. Оларның быыздары менди доругун турарын **А. Сундуй** бижип турар. Ферма ажылдакчылары болгаш колхоз баштаар чер малдың чаш төлүн чидириг чокка камгалап алыр дээш ооңдары эки доругун турар. Төрөөн болгелеңге чаш хаванарының ажалгазын инотехниктиг чүрүм ёзугаар ажаан турар. Дүрүмаа чер-чер Советтиниң социудалларына алдар кылдыр 3 төрүүр хаванынан алыр чаш хаванарды-биле кады 92 хаван ооларын алырын хүлээнген.

Чаа-Хөл районуң Сталин аттыг көөгө ажыл-агый артелинің сүт-бараан фермазының инектери кидин ооңдаан эгелээн болгаш 52 инек төрөөн. Оларның быыздары менди доругун турарын **А. Сундуй** бижип турар. Ферма ажылдакчылары болгаш колхоз баштаар чер малдың чаш төлүн чидириг чокка камгалап алыр дээш ооңдары эки доругун турар. Төрөөн болгелеңге чаш хаванарының ажалгазын инотехниктиг чүрүм ёзугаар ажаан турар. Дүрүмаа чер-чер Советтиниң социудалларына алдар кылдыр 3 төрүүр хаванынан алыр чаш хаванарды-биле кады 92 хаван ооларын алырын хүлээнген.

Кызыл районуң Сталин аттыг көөгө ажыл-агый артелинің Ак-Даг, Кызыл-Хаа, Хаан-Даңгы шөөр малы хүр кыштан турар. Б. Борунмаа баштайгы төрүүгүнен 80 хураганны, К. Өтүр 50 хураганны камгалап алган. Ак-Даңгы Б. Балчир-оол, Б. Сенди-Хуурак, Дагажик болгаш Хүрбе-Сарыг оларның малы база ооңдаан эгелээнин **М. Мендот** бижин турар.

Мендоттуң оон ыныг бижээни болза, малчыннар Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл ойнга талентиг ужуражыр дээш малдың баш санын өстүрер, продуктулуун бедидер дээш күзеннишкиниг ажылдан турар.

Хураганнаан хойларны немей чемгерер

Чөөн-Хемчик районуң «Коммунизмче өрүк» көөгө ажыл-агый артелинің хойжуу Лаа 150, Дагба-Доржу 70 хойларындан төрүүгүнген бүүү хураганнарын чангыс-даа хорамча чокка алганнар. Колхоз баштаар чери кыштагларда хураганнаан хойларны чидиртир сигенин соорту чедиртири-биле беш шинактыг аттыгарыг тускай кижилерни тургускан.

Инек кадарчызы Могаа ам төрүүр 50 инектерниң бүүү быыздарын чидириг чокка алыр деп хүлээнген.

Н. БОРА-КОЖЕ.

Колхозчулар кажан ооренир ирги?

Чер ажылынын дужуттүүн, мал ажылынын продуктуулуун бедидер сорулганы күүсеңдирииге колхозчуларны агро-зоотехниктиг билиглер-биле чепсеглээри чугула. Ыныг түрбүже, Кызыл районуң «Совет Тыва» колхозунуң кежигүннерин агро-зоотехниктиг билиглер-биле чепсеглээр дугайында колхоз баштаар чери, зоотехник И. Чолдак-оол, агроном С. Даваалай олар бичии-даа сагыын салбайн турарлар.

Колхозка агро-зоотехниктиг өөредилгени 3 чылдың мурнунда организаттаан болза-даа, черек кырында 1954 чылдан бээр чаңгыс-даа кичээл болбайн. Чыл саанда өөредилгени эгелээр деп баштаар чер шинтирлери үндүрүп-ле каар, а оон черек кырында боттанмазы чаңчыл болган. Оон күүсеңдеп дээш кым-даа сонуургаас.

Кызыл МТС-ниң зоотехниги-даа, агроному-даа бо дугайында база сагыын салбас. Олар колхозка келгеңге бо айтырыгны дужиннге-даа хажыстар.

Өөредилге кажан болур ирги?—деп айтырыгның харымын дыннаарын «Совет Тыва» колхозтуң кежигүннери өлүп турар.

С. ДОНЗУМ.

Боттанмаан аазаашкын

Улуг-Хем районуң Маленков аттыг колхозунуң Хендергеде Могайның № 2 сүт-бараан фермазы колхоз төвүнден 70 километр ырак.

Ынча малчыннарның культуруг амыдырал-турталгазынче колхоз баштаар чери сагыын салбайн келген. 1956 чылда сүт-бараан фермаларына радиоприемник тургузарын колхоз даргазы эш Сүмбүр аазаан турган. Ынчалза-даа ол бүтпөөн. Ферманың ажылдакчылары колхозтуң бо чылын болган отчёт-соңгуудалыг хураларына база негеп турганнар. Эш Сүмбүр база-да аазаан, а күүсеңде чок болуп турар.

А. ТУГАРЖАП.

Хүлээлгени күүседир дээш демисежир

Өөрү районуң «Коммунизмче өрүк» колхозунуң кежигүннери партиниң болгаш хөгжүлү көөгө ажыл-агыйның бүүү ажылдакчыларына кыйгырыының харымы кыдыр чаа хүлээлгелерни алган боттандырыр эгелээн. Арыг-Бажының ийини сүт-бараан фермазының инек кадарчызы эш Тас-оол 100 баш төрүүр инектерни быыздарын менди алыр дугайында хүлээлге алган, баштай төрөөн 20 инектиг 20 быыздың чидириг чокка дорукторуун турар. Туулуг бригадазы 1250 кубометр туулуг ыяжын белеткээр планын күүсеткен, ам оны туулуг участоктарынче сөөртүп турар, Акпан, Аная-оол, Амыдыр ыяш сөөртүүр нормазын 125—175 хүү күүседип келген болгаш баштайгы үеде 350 кубометр ыяшты тургуг участокторында дужүрген. Бүүү жеттинген ыяш чоокку үеде бүүүн сөөртүнген турар.

Хойжулар Хүртен-оол, Оолаакай, Шаратай олар түс-түс ажаан турар хойларының бүүү хураганнарын хорамча чокка өстүрер, хой бүрүзүнден 2 кг дукту кыргын алыр дугайында социалистиг хүлээлгелерни алганнар. Ийини сүт-бараан фермазының саанчылары болгаш кадарчылары сүт саалдыын көвүдүдүр дээш инектерни кукуруза, турнепс, ногаага сиген-биле азыраан турар, саанчылар Айыржаан, Дагаа, Долзаттаа болгаш оонда өскелер бо ажыл-агый чылында инек бүрүзүнден 1200 кг сүттү саан алырын хүлээнгеннер. Малчыннарның берген сөзү боттуг ажыл-херек-биле дүүшкен турар ужурлуг.

С. ОЧУР.

Венгрия бо хүннерде

Будапештиден чагаа

Ынчаарга ол хүннерде аныктарның бригадалары бузуңдуларны арыгган аштаар ажыды эгиннэн: даңчылар, быыңчылар, бажыннар кырының септекчилери ажылдап турган.

Ам Будапештиде хоорай транспортунуң бүүү хевирлериниң ажылы "бүрүүт-биле катап тургустунган. Магазиннер, рестораннар, кафелер катап ажыттынган. Үрелген чүрттелга бажыңнарын болгаш хөй-ниитиниң оран-бажыңнарын катап тургуулары чедиишкиниг чоруун турар. Сулчоонда хүннерине үрегээшкиниг таварышкан чээрби ажыг муң квартираларны сес муң хирезин январьның төнчүүзүнде катап тургускан. Оон артканын частын болгаш чайның дургузунда катап тургуулар деп турар.

Чүрттүн экономиктиг амыдыралы чоорту эмгелетиниң турар. Оон тазыштынын турарының баштайгы көргүүү болза, хөмүр даш тывыжының болгаш электроэнергияны ажылдан үндүрениниң өөрүн турары болур. Ол өөрүде үлетпүр продукциялы бүдүрүнүн көвүдүдүр арганы чүрттүн улам хөй санныг бүдүрүлгелериниге берип турар.

Венгрияга, ыыңгыыр оон энергетиктиг ажыл-агыйын катап тургузарыга улуг дузалаңчыны ажы-дуңма социалистиг чүрттар көргүүп турар. Оон кожазы Чехословакиядан хүн бүрүде хой-хой хөмүр даш болгаан кокс кээп турар, муң-муң киловатт-шак электроэнергияны дамчыдып берип турар. Совет Эвилелиңден Донбасстың хөмүр дажын чүдүрген эшелоннары кээп турар. Польшадан хөмүр даштыг эшелоннар чоруун турар.

Ынчалза-даа чүрткө негетинин турар өргежек чүүлүн санныг хөмүр дашты чүүлге аза-чүрттүн хөмүр даш үлетпүр канцыыл шыдаар деп чүвени венгр ажылчы чоннар чөптүү-биле медеглеп турар. Контрреволюстут сулчаа чүрттүн эвергетиктиг ажыл-агыйын улуу-биле санаратган, оон ужурунда ол ам венгр экономиканың катап төрүттүнерин ооҗумнадып турар шаптыктыг чүүл апарган. Ынчангаш хөмүр даш тывыжының дугайында медээлерни венгр солунналарны фронтудан келген дайынчы медээлер ышкаш хүн-бүрүүе пөрлап турарының ужуру бодур.

Венгрияның ажылчы чоннары бодунуң шахтерларына чоргаарланып турар. Ол чоргаарлалдың үнезиин бар: бир айның дургузунда ол хөмүр даштың хүнде тывыжын 12 мүндан 47 мүң тоннага чедир көвүдеткен, а соолгу үеде хүн-бүрүде 58—60 тоннаны казып ап турар.

Хөмүр даш тывыжының өскениниң ачызында чүрттүн электроэнергизы-биле хандырылгазы өскүзүн. Ам чиик үлетпүр контрреволюстут сулчаанның мурнунда ап турганы хире хөмүр дашты, а азып-чем болгаан даг үлетпүр харын оон-даа хөй хөмүр дашты ап турар. Сонгу Венгрияның өн улуг үлетпүр төвү Мишкольцте, Задуайның үлетпүр хоорайы Дьерде, Сегедте, Дебреценде турар бүдүрүлгелерде үлетпүр бүдүрүлге өөрүн турар. Диошдьерде Мишкольц-биле кожа турар улуг металлургия комбинады продукциялы бүдүрүн үндүрерин ужун келген тудум-на көвүдедин турар.

Будапештиден чеден километр ырак турар чаа үлетпүр хоорайы Дунайвенгелде Дунайск металлургия комбинады ажылдан эгелээн, оон дугайында хөөстун чүүлдерни сөөлгу неделаларның дургузунда барының талакының парыылгазы дыка хөйү-биле бижин турган болгай. Эзэн ким чылларының мурнунда бистиң ужуражын турар уевместе ол комбинаттың тудугунуң начальниги турган, ам оон директору Боровскийниң чугаалаан турары болза, комбинат өлүүн каш айлар иштинде четчир дежир руда-биле хандырылган, кокс болгаан электроэнергия-биле хандырыла өлүүн эжикээн. Оон ачызында комбинаттың кан шүүкүкчүлдары хүн-бүрүүе 6—6 шүүкүлганы берип турар.

Венгр машина тудугжулары бодунуң продукциялын даштыкы чагыычыларга база катап берип өгелээн. Кинбешеп трактор заводунга бүдүрген ичирбелиг тракторларны баштайгы болгуун — үш чүс машиналарны Кыдатче чоруткан.

Бо болза Венгрия биле Кыдаттың арасында чарган дугуржулга ёзугаар эрткен 1956 чылда күүседир ужуруг турган бистиң хүлээлгевис болур. Ам бистиң тускай эртенитиривис заводтуң продукциязын чедирип баар дугайында кыдат өөнүктер-биле чугаалажышкынналары чорудун турар деп биске чугаалаадылар.

Венгр үлетпүр доозу күчүүр-биле ам-даа ажыдаваан турар. Бүдүрүлгенің сентябрь деңнелин амдыында чүүлге ажыл-чем үлетпүүр чедип алган. Кайбак херегледдің бараанларын бүдүрүн үндүрери эрткен чылың деңнелинге чоокшуган орар. Ынчалза-даа аар үлетпүрүнүң бүдүрүлгелерин хөмүр даш болгаан электроэнерия-биле доозу эвес хандырып турары машина тудугчуларын болгаан металлургтарны кызаныктан турар. Контрреволюстут сулчаанның мурнунда чүрткө казып ап турган хөмүр даштын 75 хуузундан эвээшти ам тып ап турарын чугаалаарга-ла четчир.

Венгрияның амы экономиктиг бергелери түр характергиг дээрзинге чигзиниг чок. Венгр ажылчыннар Ажылчын-Тараачыннарның Революстут Чазаанын программазын боттандырар дээш күзеннишкиниг ажылдан турар. Бо чорук түр үениң экономиктиг бергелерин ажыл эртер, социалистиг экономиканы болгаан ажылчы чоннарның амыдырачы деңнелин улам ыныг көдүрериниң оруу-биле чедиишкиниг баар арганы улуусчу Венгрияга берип турар.

Бо хүннерде венгр көөгөө байдал өөрүүчүг. Эки ажылдан кылган шөлдерни, саптарны болгаан инвоглаликтерни чер болганда көрүп болур. Кажаалларда тогуг малдар турар, амбаларда сураглыг венгр кыдыгыг болгаан кукуруза долдур урдынган...

Венгр иниттелдің бүүү болуктериниң чамдык хире чергеги-биле таварышканы октябрь-ноябрь болуушкуннарның үезинде тараачыннар өлүүн башкаланчак турган. Бо байдал «венгр Вандеа» деп адаар чүүлге кордап турган кижилерге өөрүн эвес мунгараларны чедирип турган. «Тараачын сулчаалериниң» гитлериниг, «Буланеитиже дарзаачыларының бүүү-ниитиниң шавыыгынынын» дугайында оларның бай бурунгаар болап турган болдалдары боттанмас ужуруг турган. Венгр тараачыннар контрреволюстут сулчаалерниң хөлелиишкиннерин бурунгы шапкан болгаан ооңдары эки доругун турар. Төрөөн болгелеңге чаш хаванарының ажалгазын инотехниктиг чүрүм ёзугаар ажаан турар. Дүрүмаа чер-чер Советтиниң социудалларына алдар кылдыр 3 төрүүр хаванынан алыр чаш хаванарды-биле кады 92 хаван ооларын алырын хүлээнген.

Чаа-Хөл районуң Сталин аттыг көөгө ажыл-агый артелинің сүт-бараан фермазының инектери кидин ооңдаан эгелээн болгаан 52 инек төрөөн. Оларның быыздары менди доругун турарын **А. Сундуй** бижин турар. Ферма ажылдакчылары болгаан колхоз баштаар чер малдың чаш төлүн чидириг чокка камгалап алыр дээш ооңдары эки доругун турар. Төрөөн болгелеңге чаш хаванарының ажалгазын инотехниктиг чүрүм ёзугаар ажаан турар. Дүрүмаа чер-чер Советтиниң социудалларына алдар кылдыр 3 төрүүр хаванынан алыр чаш хаванарды-биле кады 92 хаван ооларын алырын хүлээнген.

Кызыл районуң Сталин аттыг көөгө ажыл-агый артелинің Ак-Даг, Кызыл-Хаа, Хаан-Даңгы шөөр малы хүр кыштан турар. Б. Борунмаа баштайгы төрүүгүнен 80 хураганны, К. Өтүр 50 хураганны камгалап алган. Ак-Даңгы Б. Балчир-оол, Б. Сенди-Хуурак, Дагажик болгаан Хүрбе-Сарыг оларның малы база ооңдаан эгелээнин **М. Мендот** бижин турар.

Мендоттуң оон ыныг бижээни болза, малчыннар Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл ойнга талентиг ужуражыр дээш малдың баш санын өстүрер, продуктулуун бедидер дээш күзеннишкиниг ажылдан турар.

Ынчаарга венгр көөгө байдал-биле болгаан дайын соонда мында болган өскерилишкиннерибиле кыры-биле таныжып көөр болза, бо айтырыта толаргай харыыны берип турар.

Венгрияга кажан чер реформазын чорудун турар үезинде, 1945 чылның чыыныңда чоралаа биле. Ынчаарда 700 мүң хире тараачын өг-бүлелер ниитизи-биле 3.2 миллион хольд (бир хольд 0,57 гектарга деп) үлет черни алган турган! Ынчангаш ол чер дээш венгр тараачыннарның улуучу эрге-чагырганга ханы өөрүн четиргенин көрген бис. Өөде кандыг-бир эрге-чагырганың үезинде чер дугайында боттарының чүс-чүс чылдарда бодап чораан бодалы боттанмын ыыдаар деп чүвени Венгрияның тараачыннары эки билип турар. Тараачынларга өөчү кылдыр күрүнеңиң берген черни дедир алырын негеп турган помещиктериниң кестүн кээп турганы дүүшкениниг октябрь үннериниде тараачыннар ол дугайын уттун болур турган бе ынчан? Чок, уттун болбас турган! Венгр тараачыннарның хөөннерин изеретпишаан, Хевеш областың Чаңь суурунуң чүрттаачыларының «Сабад фельд» деп тараачын солунунуң арынарынга бижээни болза: «Ракошиниң удуртулгазының үезинде бо-ла ганда алдаргадарны бүүү шаан көрүп тур бис. Ынчаазы-даа моон-биле кады 1945 чылда биске келген хосталганың ужур-дузазын утпаан бис. Шаанда турениги хелечик чораан бистер чүүлге хосталганың үезинде эгелээн кижилиг амыдырал деп чүүл дорунн билир бис... Бисти улуучу-демократтыг тургузуг көдүрген деп чугаалаар ужуруг бис».

Венгрияның улуучу-демократтыг тургузуунуң дугайын венгр тараачыннар ыыгаар болган турар. Оон ужурунда олар контрреволюстут үймэзиниң организаторларының хоп-нугулуг кыйгырыгларына алынган болгаан венгр көөгө помещиктиг ёзу-чуруумну катап төрүүр дээш ораалажышкынналарга өйтүр-шавыыгынынны берген. Кандыг-бир төнүүкөн удуртулга чок турбүже тараачыннар үймэзиниң хүннеринде шөлдерге ак-сеткилдиг ажылдарын үргулчиеп, күскү хову ажылдарын 80—90 хуу күүседип турганнар.

Чаңгыс-даа күрүне ажыл-агыйны азы машина-трактор станциязы когаралга таварышпаан. Чамдык черлерге өжөөнешкек идегеттер МТС-тернин болгаан күрүжыл-агыйларын колдаңнан көөгө ажыл-агыйны машиналарын ооралап ылыр ораалажышкынларны кылган, ынчалза-даа аная тараачыннар боттары ниитилиг удурланган. Бүдүрүлге кооперативтерин күш-биле тарадыр деп турган кулактарның ораалажышкынлары таварылгаларын хөй жугуулунда айтур-шавыышкынны база алган. Венгр көөгө кооператив шинчөшкини ханызы-биле быжыккан болгаан контрреволюстут сулчаанның хүннеринде кадыг-дошкун шыгалдаларны колдуунда тудуп эрткен деп бо хүн шуут чугаалаа болур.

Февральның эгезинге чедир чүрткө ниитизи-биле 500 кооператив ажыл-агыйларны катап тургускан болгаан эде организаттаан. Ам Венгрияда 2 мүң бүдүрүлге кооперативтери санатынып турар, оларның эзеп турар чери бир миллион ажыг хольд болур. Дыка хөй черлерде бүдүрүлге-кооператив болуктери тургустунуу турар, бо болза — венгр көөгө кооператив шинчөшкининде чаа болуушкун. Бодунуң ажылын бүдүрүүге кооперативтериниң дужүргаазын ёзугаар чорудун турар бир муң хире ыыдыг болуктер кыска хүүсаала ниитинде чүрүтө тыптып келген. Ногаалларны болгаан чимистерни өстүрер, хаванларны семиртир, машиналарны кады ажыглаар таламы-биле эштелге каттыжышкынларны ыыгаан коллективтиг күш-ажылчын ыыдыг хевирлери бир-ле дугаарында тургустунуп турар.

Венгр чазак бүдүрүүге кооперативтерине кандыг-даа ижимни детикчезин көргүзүп турар. Соолгу ийи айларның дургузунда кооперативтер акша болуг-биле болгаан оларга күрүнеңиң үндүрүп берген чээлиин-биле тракторларны болгаан трактор андазынарын, электромоторларны, насостарны болгаан еске-даа машиналарны, черекседирни салып алган.

(Танчузу 4-ку эрмнда).

Польша Улус Республиканың сейминиң сессиязы

ВАРШАВА. Февраль 20 (СЭТА). Польша Улус Республиканың январь 20-де сонгутурган сейминиң бирги сессиязы бөгүн мында ажыттынган. Сессияны Польшаның каттышкан ажылчын партиязының бежинтиг—эн улуг назылыг депутат Б. Дробнер ажыткан болгаш ажылчын аңгыга база ооң партиязы — Польшаның каттышкан ажылчын партиязынга баштаткан улустуң чангыс эвилиг фронтузу сонгулдаларга улуг тиилелгени чедип алган деп ол демдеглээн.

Ооң соонда депутаттар таңгырак хүлээп алганнар.

Сессия сейминиң маршалынга Ч. Выцехи (каттышкан тараачын партиязы) сонгаан. Сейминиң вице-маршалдарынга З. Клишкону (ПКАП) болгаш Е. Еллевскийни (демократтыг партия) сонгаан.

Ооң ынай сессия Күрүне советиниң моонг аймаңга составтыг болгаан: Күрүне советиниң даргазы А. Завацкий (ПКАП), Күрүне советиниң даргазының орадакчылары Е. Альбрехт (ПКАП), С. Кульчинский (демократтыг партия), О. Ланге (ПКАП), Б. Поделворный (каттышкан тараачын партиязы). Күрүне советиниң секретарынга Ю. Городецкийни (каттышкан тараачын партиязы) сонгаан. Күрүне советиниң кежигүннерингe сонгааннар: Б. Банак (каттышкан тараачын партиязы), Л. Хайн (демократтыг партия), В. Гомулка (ПКАП), Л. Кручковский (ПКАП), П. Лога-Совиньский (ПКАП), А. Мусялова (ПКАП), Р. Новак (ПКАП), Ю. Озга-Михальский (каттышкан тараачын партиязы), Е. Завейский (партия кежигүнү эвес).

Мандат болгаш хурал чүрүмүнүң комиссияларын сонгаанының соонда чазактың хүлээлгелин күүседиги доозулганын холбаштыр чазактың душкенин хүлээп алырын дилээн министрлер Чөвүлелиниң даргазы Ю. Циранкевичиниң чагаазын ноомчуп дыңнаткан. Ол дилегни сейм хүлээп алган болгаш Министрлер Чөвүлелиниң чаа составын сонгааже чедир хүлээлгени күүседип турарын чазакка даскан.

Сессия ооң соонда Министрлер Чөвүлелиниң даргазын сонгуурунче шилчээн. Польшаның каттышкан ажылчын партиязының, каттышкан тараачын партиязының болгаш демократтыг партияның мурнундан болгаш чөпшээрешкенин ёзугаар Польша Улус Республиканың Министрлер Чөвүлелиниң даргазынга ПКАП ТК-ның Политбюрозунуң кежигүнү Ю. Циранкевичини сонгууруп В. Гомулка саналдаан. Министрлер Чөвүлелиниң даргазынга Ю. Циранкевичини сессия сонгаан.

Сессияның бирги хуралы ооң-биле хаттына берген. Сессияның ажылынга февраль 26-га чедир чапсар чарлаан.

Блоктар политиказының камгалакчылары оожургавайн турар

ПАРИЖ. (СЭТА). «Ниити рынок» болгаш «евратом» («атомнуг энергия талазы-биле ниитилежилге») дижир чүвелерни турграгузарының айтырыгларының талазы-биле Барымн Европаның алды чурттарының (Франция, Барымн Германия, Италия, Бельгия, Голланния болгаш Люксембург) төлөлекчилериниң чөвүл хуралы февраль 20-де Парижте доозулган. Ол айтырыглар талазы-биле чугаалажыышкыннар оларның киржикчилериниң аразында улуг чөрүлээлерге таварышпышаан, шаглан бөөр узамгыын келген. Ниити рынок дугайында керээнин төлевилели делегейниң бүгү чурттарының аразында хостуг садыг солчуушкунунга улур угланган кызыы болгулежиишкиннериниң политиказының хемчээлинде кирип турар. «Евратомнун» төлевилелерин ышкаш ол төлевилели болгунуң үзеңинде буурап дүшкен «европейжи камгалал ниитилежилгези» дээш чүлчуруп турган болгаш АБШ-тың удуртулгазы-биле шериг блоктарын тургузарынга идиг берип турар барының талакы чурттарда ыңдыг бөлүктер деткип турар.

Бо удаада сагындыртынган чурттарның чазактар баштыңнары болгаш дашпыкы херектер министрлери Парижке чыыганнар. Оларның чугаалажыышкыннарының кол темазы болза, Африкада француз әзелел черлерни «ниити рынокка» киирериниң маргыдаалыг айтырыы болган. Африка рынокторын ажыларының перспективазы чамдык чурттарның, ылангыя Барымн Германияның монополистиг бөлүктериниң чилбизин хаймыдырып турары биллингир болгай. Ынчалажок Франция ол әзелел черлерни киирериниң негелдези кылдыр «ниити рынок» дугайында керээге ат салган бүгү чурттарның киржилгези-биле Африканың девискээрлеринге капитал салыышкыннарының ниити фондузун тургузарының негелдезини көлүрүп үнүүрген. Ол негелде чарыгдалларның немей үргезин боттарынга алырын күзевейн турар, Францияның өнүктүрүнүн талазынган далагазашкынны болдурган.

Европаны «каттыштырар» дижир чүвенин камгалакчылары керээнин төлевилелинге «алды чурттарның капитал салыышкыннарга киржир бодалдыын илергейлеп турар принциптер кирген турар» ужуруг дээрээнин дугайында дүжүп беришкинин шиитпирни челип алган-даа болза, ол дүжүп беришкиниң боттуг ужур-утказын хөөретпезе чогуур.

Албанның чугааларының көлүрүгүшкүнүт хөөнү турза-даа чугаалажыышкыннар киржикчилериниң аразында чөрүлээлер хевээр арткан деп парлалга демдеглеп турар. «Парижен либере» солун бичээн «Французун өнүктүрүнүн «тышчаан» айтып турар. «Реализм болгаш көлүрүгүшкүнүң чогу чугаалажыышкыннарының тодаргай демдектери болган» деп «Комба» солун бижээн. Шуут шиитпирлер чөвүлел хуралга ам-даа челип алдынган болгаш «ниити рынок» база «евратом» дугайында керээлерниң төлевилелерни эксперттерге дамчыдып берген турар деп солуннар демдеглеп турар.

Хамаарылгалыг девискээрлериниң улустарының күсели-биле капиталистиг чурттарның чөрүлээлерин эвээжедириниң орадажыышкыннары база дагын ылыныр турарының фактызынче дешилгелиг парлалга кичээнгейни угладырып турар. «Чугаалажыышкыннарның чорудулгазында кандыг-бир дүжүп беришкин челип алдынган-даа болза «ниити рынок» болгаш «евратом» ажылчын ангыга улур, боттарының хосталгазы дээш демисежип турар улустарга улур угланган капиталдың харыы делегей дугуржулгазы бооп болур» дээрэин «Юманите» солун онзалап демдеглээн.

Венгрия бо хүннерде

(Төнчүзү).

Кооперативтерде-даа, база ол ышкаш хуу-даа венгр күш-ажылчы тараачыннар Ажылчын-Тараачыннарның Революстуг Чазаанның программазын болгаш ооң контрреволюстуг идегеттерге удур шиитпирлиг хемчегларын изин-биле деткип турар.

Венгр чазак чоокку чылдарда көдээ ажыг-агайны хөгжүдериниң делгеренгей программазын ажылдап кылып турар. Эртемниг чедишкиннерни калбаа-биле ажыглавышаан, көдээ ажыг-агайны идепкейлиг хөгжүдери кол сорулга кылдыр саңдыган. Мынчага чедир ап турганындаа дыка хөй машиналарны көдээже ап турар болур. Ол сорулга-биле ада-чурттуг көдээ ажыг-агай машиналарын бүдүрериниң болгаш оларны даштыкы чурттардан сөөртүп киирерин көвүдеир деп турар.

Хоорайда болгаш көдээде, үлетпүр бүдүрүлгелерде болгаш көдээ ажыг-агайда —Венгрияга чер болганда амыдырал таарымчалыг болуп әгелээн.

• • •

Чуртүүн политиктиг амыдыралында улуг өскерлиишкиннер болуп турар Контрреволюстуг үймээнинин хүннериндe буурап дүшкени ажылчы чоннарның Венгр партиязының орнунга чаа марксисчиленнинчи партия — Венгрияның социалистиг ажылчын партиязы тургустунган болгаш күш-ажылчы улустуң — ажылчыннарның, тараачыннарның болгаш интеллигенцияның ең дээре төлөлекчилерин бодунуң хүрээлеңинге киирип ап турар. Ооң хүрээлеңинде ам безин 160 мун хире коммунистер санатынып турар. Олар шуптузу контрреволюцияның калчаараашкынының четкерлиг хүннеринде марксизм-ленинизмниң идеяларынга шынчызынга боттарын көргүскен болгаш улусчу эргечагырга дээш быжыы-биле турушкан.

Венгр социалистиг ажылчын партия— венгр ажылчын шимчээшкининиң революстуг төөгүлүг чанчылдарының төлептиг салгакчызы. Фашистиг-хортичи ёзучурумга удур венгр улустуң демиселинин алдарлыг арыннарының бирээзин партиянын ады боду-ла сагындырып турар. Венгрияның чажыт байдалга турган Коммунистиг партиязының дузаламчызы болгаш удуртулгазы-биле тургустунган Венгр социалистиг ажылчын партия (ВСАП) 1925—1928 чылдарының үеэзинде ол демиселин баштаан.

Партия болза Венгрияның ажылчын ангызының карачаңгыс революстуг партиязы болур болгаш бодунуң ажыг-чорудулгазын делегей пролетариадының мурнакчы теориязынга — марксизм-ленинизмниң өөредиинге үндезилээп чорудуп турар деп бодунуң баштайгы делгеренгей программалыг документизинге ВСАП түр ТК-ның декабрь Пленумунуң шиитпирингe медеглээн. Венгрияның даштыкы политиказының кол үүлү болза дому национал хамаарышпас болгаш тускай турар чорудуктуң база дээди эргенин принциптерингe үндезилээп Совет Эвилели болгаш улус демократиязының чурттары-биле сырый хайырал болгаш кады ажылдажыга болур деп партия санап турар.

Венгр социалистиг ажылчын партия чуртка амыдыралды долузу-биле таарыштырар дээш, Венгрияның социалистиг хөгжүлези дээш демиселдиң маннайында бүүрелдиг чорup олурар.

И. ЛАПОНОГОВ.

1957 чылдың февраль.

Вьетнамның Демократтыг Республиказынга аграр реформазын чорутканының түнелинде чер әзлээриниң феодалдыг системазы узуткатынган. Чуртта көдээ ажыл-агайны кооперастаар чорук әгелээн. Демократтыг чаартылгаларның түнелинде көдээ ажыл-агай продуктулары бүдүрери дыка көвүдээн. 1956 чылда ристиң ниити чыыллазы дайын мурнунун деннелин ашкан.

Чурумта: «Кау-Ронг» деп күш-ажылчы эштежилгениң бригадазы хову ажылларында.

Вьетнамның информация агентилелиниң фотозу.

АКШ-та ажыл соксадыышкыны чаңчыл болган

НЬЮ-ПОРК. (СЭТА). «Планнизашкын айтырыгларының талазы-биле национал каттыжыышкын» дээр капиталистиниң болган профвилел баштыңнарының организациязы АКШ-та ажыл чокталыышкынының барын болган ооң чаңчыл болган характерлиин миннин турар брошюраны үнүүрген.

Брошюраның авторлары ажыл чокталыышкынының чаңчыл болган районнарынга 1951 чылдан әгелээн массалыг ажыл чокталыышкыны турup турар Пенсильвания штатта Алтуна хоорайны хамаарыштырып турар. Ажылчыннарның ниити санының 16,3 хуузу болур 54 мун ажылчыннар ол хоорайда кандыг-даа ажыл чок.

Брошюрала көргүскен саннардан алган көөрге, үр үеним иштинде ажыл чок ыңдыг кижилериниң эң-не хөйү хөмүр даш болгаш пес-таавы үлетпүрүнде болуп турар. Пенсильванияның, Мурнуу Иллинойстың, Барымн Виргинияның хөмүр даштыг төптеринде хөй-хөй хоорайлар ажыл чокталыышкынының өзүлдезиниң херечилери апарган деп брошюрала чугаалап турар. Пенсильвания штатта шахтерларның 14 суурларында 1946 чылдан әгелээн 1955 чылга чедир үеним дургузунда 41 мун кижини ажылдан үндүрген. Ол-ла үеним дургузунда чүгле 11 мун кижи ажыл алган. Мурнуу Иллинойста хөмүр даштыг районнарга 1920 чылдан әгелээн 1950 чылга чедир ажылдап турарларның саны 85 мун турганындан 28 мун чедир кызырылган, а 1954 чылга чедир шахтерларның саны 15 мун кижи чедир кызырылган. Ол районда байдал «түс чернин көдээ ажыл-агайынының ядамык байдалының хараалы-биле улам-на чилиглеңген. Саналгалар ёзугаар алырта, сөөлгү он чылларның дургузунда ол районда фермаларның саны 6 мундан хөй кыырылган». Фермалар әзлериниң хөй нуруузу хоозурай берген болгаш оларның хөй кезии ол-ла өскаан ажыл тыппаанны брошюрадан илден-дир. Брошюраның авторларының медеглелин барымдаалап алырта, Пенсильванияның чамдык шахтержу хоорайларында ажыл чоктарының саны бүгү ажылчын күштүү бештин бир кезиниден ажыг турар.

Чаңчыл болган ажыл чокталыышкыны Чаа Англияның штаттарында өзүп турар. Бүдүрүлге әзлери чиик өртектиг ажылчын күштерлиг мурнуу талаже пес-таавы бүдүрүлгелерин ол районнардан көжүрүп турар деп брошюрала дыңнаып турар. Ооң түнелинде Чаа Англияның ажылчын хоорайлары ажыл чок артып турар.

Ажылдыг ажылчыннарның байдалын бакеыралырынга массалыг ажыл чокталыышкынның барын бүдүрүлге әзлери ажыглап турар.

Ажыл чоктарның берге байдалын ажыглап алган, бүдүрүлге әзлери боттарының бүдүрүлгелериниңге чиик өртектиг ажылчын күжүн, әр улус-биле бир дөмей ажыл кылган, дыка әвәәшти ап турары биллингир, хереәжен чонну чыып ап турары брошюрадан илдеп болуп турар. Ооң ангыда бүдүрүлге әзлери «әдәән аныяк ажылчыннарны» хөлезилеп ап турар, Чаа Англияның пес-таавының ажылдыг үнүүрткен хөй-хөй аныяк ажылчыннары боттарынга чаа ажыл тыппайн турар деп брошюрала чугаалап турар. Үлетпүрүүн өске-даа алырларынга ажылчыннарның саны кызырлы бөөр хире деп бөгөлдү брошюраның авторлары чугаалап турар.

Допчу медээлер

Катовицах хоорайда (Польшада) делегейниң әртем-техниктиг конференциязы ажыттынган, анда ССРЭ-ниң, Чехословакияның, Польшаның, ГДР-ниң көскүтускай әртемниглери киржип турар. Экономика талазы-биле чугула ужур-дузалыг металлургия үлетпүрүүнүн продукциязының чаа хевирлерни бүдүрериниң айтырыгларын конференция чугаалажып көөр.

• • •

Будапештте ийи хөөкүтүн конференциязы ажылын доозган, ооң ажылынга долу болгаш долу эвес ортумак школдарының кижизидикчилери, башкылар, аныяктар шимчээшкининиң активистери киришкен. Венгрияда пионер шимчээшкининиң сорулгаларының болгаш организастыг хевирлериниң дугайында айтырыгны чугаалашкан. Венгр пионер организациязын катан төрүүчүдүрер дугайында шиитпирни конференцияның киржикчилери бир эп-сеткилдиг хүлээп алган.

• • •

Болгарияның Коммунистиг партиязының ТК-зының «Ново време» деп теоретиктиг журналының баштайгы номери үнген үүнден бөөр 60 чыл болган. Ол кайгамчыктыг үүнге холбаштыр Софияга байырлыг хурал болган. Бүгүнеиин В. Коларов аттыг библиотеказында журналга турааскаган делегелге ажыттынган.

• • •

ССРЭ-ниң Японияда Онза болгаш Бүгүн эргелиг алчаан Н. Ф. Тевосян болуунун бүүрелир бижиктерин Японияның императорун Хирохитога тыпсып берген.

• • •

Англияның либеральыг партиязының парламент бөлүү Оожум океанда Рождество ортулукка водородтуг бомбаның шенелделерин март айда чорудар дээр чорукту күш чок болдурарынче англи чазакты кыйгырган. Ядролуг чепсектиг шенелделерин бүгү чурттар соксадыр дугайында саналды КНО-га англи чазак киирерин либералдар база негээн.

• • •

Полландияда садыг флотунуң далайжылары февраль 18-тен бөөр ажыл соксадып турар. Ажыл төлевирни белдер дугайында далайжыларының негелдезин хандырарындан сугно әзлериниң ойталаанынга удурланыышкынны демдээ кылдыр ол ажыл соксадыышкынны чарлаан.

Көрүкчүлер-биле сырый харылзаалыг болур

Чоокта чаа областың национал театрынга көрүкчүлер конференциязы болуп эрткен. Театрның кол режиссору Е. Меркуловичиниң илеткелинден ап көөрге, Тыва областың ниити театрының ажылында әдәән чедишкиннер бар. 1956 чылда болгаш 1957 чылдың ийи айларында театр 17 шиилерни, 2 концерт программаларын чоңга көргүскен.

Театрның үндүрген шиилерин 1955 чылда 48 мун хире көрүкчүлер көрген болза, 1956 чылда 67 мун хире кижи көрген. Саң-хөө планы 1956 чылда күүсетиннээн, ынчалза-даа 1955 чылга бодаарга, чылда оранчок хөй болган. «Баштайгы час», «Чорук чогузуп», «Бүстүүшкүн», «Эртине булак», «Дерзилел болгаш ынакшыл», «Хола хараган чечектелип турда», «Дөөрти министерша» дээн ышкаш шиилер көрүкчүлерниң эки үнелелин алган.

Мынчыг түнелдерни дыннаары өкидир. Ынчалза-даа, эш Меркулович болуунун илеткелинге театрның иштики ажыл-амыдыралының дугайында ханы анализиг түнелди кылбайн барган. Ооң илеткелинде принципиальыг шугумчулелдиг болгаш бот-шугумчулелдиг аныы чок болган.

Театрның коллективинде политико-массалыг ажылды сула чорудуп турар. Артистерниң ниити биилиин алгыдар чорук чангыс черге таптан турар. Моон ужурунда, артистерниң чогаадыкчы, актёржу мергежилиг талазы-биле өзүлдезиниң айтырыы дувреллиг байдалда турар. Театрның дирекциязы (директору эш А. Молчанов), партия организациязы (секретары эш Н. Өлзей-оол), профвилел, комсомол организациялары бүгү талазы-биле бодап каан, кижи бүрүзүнүн угаанбодал сонуургалларын барымдаалап турар, актёр деп бедик атты чалгын кылып алган, бүгү талалар-биле культурлуг кижилер болуруун кеззеде бодап чорup кылыр ёзулуг кижизидиге ажылын чорудар талазы-биле ам-даа четпес ажылдап турар.

Чамдык актёрларда мораль талазы-биле турup чок мөзүг-шынарлар илереп турары харын моон ужурунан болбаан деп бе? Чоңга биллингир апарган хоочун артист В. Бөк-оол биче хулиганчы чорукка холбашкан, чүге хоруглалга чыдып турганы? Мурнакчы дээн артистер А. Круглов болгаш Н. Быысыбай чүге ажылга эзирик келип тургулаанны? Директор эш А. Молчанов бо талазы-биле база-ла чыдып калбайн турар.

Бо бүгү чүүлдерни Эш Меркулович болуунун илеткелинге чүүдүп чугаалаваан. Үнүп турган шиилер дугайында тодаргай чогаадыкчы түнелсайгарылганы эш Меркулович база кылбайн барган. Илеткелден алыр болза, бүгү-де чүве эки ышкаш сагындырып турар.

Мынчангаш, театрның ажылында четпестерни көрүкчүлериниң эскерип каанны таварылга эвес. Көрүкчүлер конференциязында театрның дугайында хөй кижи саналдарны берген.

Көрүкчү В. Журавлев театрның репертуарында бо үеним, бистиң хүннеривистиң дугайында көргүүлериниң эвээжан, база уруглаарга таарыштырган чүгле чангыс шиилер көргүскенин демдеглээн. Бистиң областа чогаалчыдарда шиилер бижикир талазы-биле совгу үеде чамдык оралажыышкынар кестүп турар, ынчалза-даа театр олдарга дузалавайн турар деп ол база айыткан.

Көрүкчү Г. Сабировнов театр коллективинин массаже, ылангыя аныяктарның ортуунче кирбейн, коллективтерге эвээн барып турарын шугумчулээн. Чогаадыкчы ажыл талазы-биле артистерге канчыг берелер барыл, көрүкчүлериниң талазындан олар канчыг дузалаачынны алыксан турарыл, ол дугайын илеткелчи чугаалаады. Театрның концерт программалары чаңгыс-зай болган чаартыннар, эргижиреен болуп турарын ол база айыткан.

Ноомчукчуларның театр дугайында сонгунга бижээн чүүлерин театрның тоо көрбейн турарын көрүкчү А. Алдын-Херел онзалап демдеглээн. Бии-Хем, Кызыл районнардан театр дугайында әдәән негелделер болган. Ол дугайында илеткелчи чүүү-даа билбес болганы ханаа илереп деп эш Алдын-Херел айыткан.

Көрүкчү Оюн чүве чугаалаан, боттынынгыр уран-чүүл болгуннериниңе театрның артистери дуза көргүспейн турарын айытпышаан, ылангыя аныяктар фестивалының киржикчилериниң боттуг дугаламчы көргүзериниче оларны кыйгырган.

Конференцияның түнелинден ап көөрге, театрның ажылында кылынган чүүлдер ам-даа хөй-дүр. Актёрларның чогаадыкчы өзүлдезинин деннелин, шиилериниң шынарын бедидер талаада, чамдык организастыг хемчегларын ажыры негетинин турар. Чижээлээрге, К. С. Станиславскийниң болгаш Немирович-Данченконун чогаадыкчы салгаан өөренир чорукту организастаары улуг дузаны көргүзер. Туе-туе режиссорларның тургускан шиилериниң дугайында чугаалажылгаларны театр коллективинин иштинде организастап турары улуг ажыктыг. Бүдүрүлгелериниң, албан черлериниң коллективтериниңе ол-бо шиинин чугаалажылгазын организастаарын практикалаары чугула.

Үнер шиини пропагандалаары багай тургустунган. Бол рольда артистерниң чуруу-даа киирип турган, эки, көргүзүлүг чарлаалар кылыры, радиону ол хереккe ажыглаары, билет тарадыр төлөлекчилерни чөптүг ажыглаары эки организастатынмаал. Театрның иштинде көрүкчүлер сонуургалары-биле артистерниң чуруктарын, шиилерде оларның ролдарын көргүскен делегелештерни областың театры шуут кылбайн турар.

Бо бүгүнү барымдаалаш, «театрның культураны тоо азар черден әгелээр» деп К. С. Станиславскийниң сөзүн кижи болганчок-ла сактып келир. Моортан ап көөрге, көрүкчүлерни хаара тырттар, театрны масса-биле улам чоокшуладыр деректе бичии, ооннак, тоо бодавайн эртиптер чүүлдер черле турбас.

Көрүкчүлериниң болуп эрткен конференциязынга көрүкчүлер театрга улуг негелдеин салган. Областың театрының коллективи бо дугайын утпас ужуруг.

С. САЛЧАК.

Билиг бедидериниң курзу

Кызыл районнуң «Тиилелге» көдээ ажыл-агай артелиниң баштаар чери мал болгаш чер ажылында бригадирлериниң, учётчиктериниң билиин бедидер талазы-биле тускай курс организастаан. Курстуң дыннакчыларының составынга 4—5 класстан орт билиг кижилерни киргген. Колхозта көдээ ажыл-агайның тускай әртемниглери, колхозтуң бухгалтери болгаш даргазы боттарынга хамаарышкан темалар айы-биле курска башкылаар.

Партия болгаш чазактың сонгу үеде үндүрген чугула шиитпирлерни, мал болгаш чер ажылын хөгжүдериниңе хамаарышкан кол темаларны, колхоз бүдүрүлгезиниңе чонның күш-ажылчы киржилгезин чөп организастаары, ажылдың өтчёт, учёдун ышы тургузары дээн ышкаш әдәән хөй айтырыглар талазы-биле 172 шактыг программаны ол курска әрттер.

Х. ИМЫЖАА.

Эки тура дузаламчызы

Бай-Тайга районнуң Сталин аттыг колхозунун Мөгөн-Бүреде көрткү хой фермазының хойжулары боттарының эки-турааы-биле аът, шарының артыкшыдыг дериг-хереклерин хой фермазының ниитиниң ажыглалынга киирери-биле дузалаан.

Редактор К. С. ШОЙГУ.

Такпылаарымны канчап каггаан мен

Сөөлгү чылдар иштинде дыка-ла шагзырап чорup апарган мен. Чем база шоолуг чидиртиннестээн. Үргүлчү-ле чөдүл хайныр, чамдыкта бажым дескинер турган.

Ол бүгүнү чидирер дээш спорт мергежилдерни кылып,— кыжын конькилеп, чайын теннеске ойнап чордум. Ооң-биле кады такпылаар чоруумну соксадыр деп бодай берген мен.

Такпылаар чаңчылды соксадырындан спорт мергежилдерни кылып эгелээри белен ышкаш кылдыр менээ сагындырып турган. Кончуг хөй удаа такпылап, үүнде 15—20 борбак папиростарны тыртып чораан кижи мен.

Кижи өөрү-биле хөөрешкенде, хөй чүве болганда, а ол ышкаш таарымча чок болуушкуннар дугайы болаанда хөй удаа такпылаксаар бөөр чүве. Дыштанып хүннерде бажыныма шоолуг такпылавайн, улуг-ла дизе 2—3 борбак папиростарга өйлежир чораан мен.

Кижиниң такпылаксаары үеним байдалдарынан улуу-биле хамаржыр дээрэн менээ биллингеи. Ол байдалдарны ажыглап турган, такпаа хандыыр чорукту ажыр өртип болур.

Бир-ле катап Ленинградка барып, анаа башкыларның биилиин белдерниңи курсунга киржир апарган мен. Поездиге чорup чораан, такпыны каар-дыр деп болап алдым.

Хаймыг чүве, мөөн чаныыга үргүлчү такпылаар кижи олурup алган. Ол кижи такпы ыжыр бурулалы бөөрге такпылаксарым дам-на баар, ынчалза-даа бодумну туттунуп шыдаан мен.

Ол үеден әгелээш-ле такпылаарым узамыыкан. Чүгле чамдык үеларде тыртыксай бөөр турган мен, ынчалза-даа бодумну туттунуп, әртемнiг-не гимнастика мергежилдерни кылып, сөөк душка кирип, янзы-бүрү өөнларга киржип турарымга неделя хире ге әртkенде такпылаар чоруум чоорту уттундурup әгелээн.

Бо дуржулганны барымдаалаш такпылаар чорукту чиирери берте эвес дээрэн балыткан болур мен. Әдәән үр үеде такпылавайн чораан, ону чангыс-даа катап тыртыптар болза такпы-биле ооң ынай деннесежери канчуг берге. Ынчангаш ооа чангыс-ла катап тыртып көрейн, ооң ынай тыртпаай-ла мен деп чүткүтпеске эки.

Такпылаан кижилер азы такпы баранны көргеш, кижи такпылаксай бөөр болган. Ындыг таварылгалардан деспейн, харын ону көрүп-ле чоруурга эки. Өөрээнде азы муңгаранда кижиге такпы база тыртыксатынар. Ындыг байдалдарда туттунары чугула.

Такпыны кагганыындан бөөр ам үш - чыл ажып турар. Бо аразында менээ кандыг-даа бергедээшкиннер таварышпаан, харын-даа ниити байдалым мурнундаазындан әдәән экижээн.

Тыва областың санитар-чырыдыышкын башкыы.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажын № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң орадакчызының, иштики информация киллизинин — 3 — 88, харыысалгалыг секретарының культура болгаш амыдырал киллизинин 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, көдээ ажыг-агай киллистериниң 3—68, чагаа киллизиниң база бухгалтериниң 3—65.

ТС—00092. Культура арганынын типографиязы

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЯЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1929 чылда үндезилеттинген

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1957 ФЕВРАЛЬ 26 ВТОРНИК № 42 (3754)

Өртээ 20 коп.

Ажылчы чоннардың депутаттарының чер-чер Советтеринге соңгулдаларының хүнү ШУПТУ СОҢГУЛДАЛАРЖЕ!

БАШКЫЛАРНЫҢ МОРАЛЬДЫГ МӨЗҮ-ШЫНАРЫ

Областың чамдык школаларында ийи чангыс башкыларының мораль талазы-биле төлеп чок чоруунуң дугайында шүгүмүлелиг материалдар «Шын» солун редакциязынга кээп турар. Тес-Хем районуң Чыргалаңдыда чеди чыл школазының башкызы Седипей моон мурнунда даа грүгүлү арагалар болгаш оон ажылчаны өскелерге чаран эвес турган, а 1956 чылдың декабрь айда ол баа-ла арага ижип алган, шөш-содаа кылып, хей-ниитиниң чурумун үреп турган болгаш харын оон эрткеш азырык боо тутуп алган болгаш ам-ла ажылынга четпеерин орулашкан болуп болу балыглаңган. Оон соолуңе школейин башкы ажылынган үндүрер ужурга таварышкан.

Ол ышкан Бай-Тайга районуң школаларынга башкылап турган Н. Даржаа оор кылган, а Б. Очур-оол хулиган херек кылган шиитпиргеннер. Чөөн-Хемчик районуң Хөгүн-Даңа чеди чыл школазының директору Сагаан ажыл шагында арагалап, өөренгенчилер аразынга азырык кестүп, харын-даа оон ашкаш өөренгенчилерге хөл чедип эттей бээр. Ол-ла школаның башкылары Грачев, Даваа суглар баа-ла арагаже хаңдын, үргүлү арагалап турааннар.

Ынчалдаа болза, областың улус өөредилгезинин системазында ажылап турар чүс-чүс башкылар боттарының башкы деп хүндүлүг адын белик сагын, мораль талазы-биле быжыг туруштуун, бедик үлегерин көргүзүп турары бүгүдүге билдингир. Ылангыя областың эң дээре башкылары эштер Мокшин, Григорьева, Чүгүкей, Дудникова болган өскелер-даа башкылап турар ажылынга мергежилиг болган кызымак болуруннан ангыла оларның үлегерлиг, чуруумуг, талептиг чоруу бичин уругларының кижизиилгезинге онза ужур-дузалыг болуп турар.

Башкының моральыг мөзү-шынары дээрге аажок улуг ужур-дузалыг болгаш кончуг чугула айтырыг. Коммунизм тургузушкунуңа келир үеде чаш салгакчыларын шын кижизидер соруулганы мораль талазы-биле эң-не эки мөзү-шынарыг, амы хүүзүнде амыдыралында эгелээн албан ажылынга-даа, ылангыя ажы-чан-даа талазы-биле чүгле белик үлегерлиг кижилер эки күүселин шыдаар.

Моральга кижилериң хей-ниити талазы-биле болгаш амы-хүүзү кандыг бир чүвеге сонуургаллыы, кандыг бир чүүдү таарыжары, бүгү талазы-биле үлегерлиг болур чоруу хамаарлыр. Кижилериң мораль талазы-биле быжыг туруштуг болуру, азы ол талазы-биле турушу чок болуру чангыс хүнүн, кыска үениң айтырыы эвес болур. Кижилериң мөзү-шынары үр үениң дургузунда доктаап быжыгар, мичаңгаш бистің Коммунистиг партиялыг совет кижилерин коммунистиг белик моральның өзүзүнга кижилериниче улуг кичээнгейин салып келген болгаш ам-даа доктаамал салып турар. Оон түнелиңде совет кижилериң моральыг мөзү-шынары хүн-бүрү бедип, оларның чуруумсаглыгы, ажы-чаны, чоруу чоруур байдалы болгаш ажыл-чоруулгазы коммунизмниң хөрээнге, социализмге Төрээн чуртуның быжыгарынга болгаш чечектелиишкининге чүгле баран болуп турар деп үшеги олар бедин-биле медереп билип турааннар. Шак ындыг мөзү-шынар дээрге, совет башкының эң-не кол шынары болур ужурлуг.

Аныктарның мөзү-шынарының доктаап быжыгарынга болгаш чеде оларның ниити кижизидилгезинге башкы кижиниң болуунуң үлегерлиг чоруу, культурлуу, хей-ниити талазы-биле болгаш болуунуң сонуургалы онза ужур-дузалыг деп үше ниитиге чеде биллингир. Мөзү-шынар талазы-биле ыңдыг туруштуг башкыларны өөренгенчилер кажан-даа утпас, оларның дугайында чаагай болдалар өөренгенчилерниң сеткилинге кезээде артып калыр.

Кижилерни кижизидерге коммунистиг моральның принциптери, оон норма-чижектери чүгле оларга тайылбырлап, өзе кырынга үргүлү чугаалап турган кижилер эвес, харын бирги эдилгеге, күш-ажылга, коммунистиг тургузуушкунга өдөкейлиг киргиштирип турган кижилер ужурлуг деп үшеги бистің улуг башкызывыс Владимир Ильич Ленин өөренип чораан. Башкының ажы-чанында багай чүүдер, оон чараш сестери-биле херек кырында ажы-чанының, чуруумуун дүүшеги болза, биче чаштарны кижизидериге каныг-даа эки дуза болбас. Өске-биле чугаалаарга мораль дугайында хей хоозун чугаалаарының оңнунга, херек кырында төлептиг ажы-чан, шыңгыы чурум, чоонуң чаагай чоруу дээн ам сеткилдиг кызымакай ажыл болза, башкы кижиниң кол шынары болур дээн ол.

Кижилериң хүү амыдыралы бистің чуртта оларның хей-ниити ажыл-чоруулгазындан чеде чарылбас. Коммунистиг моральның принциптери, норма-чижээн болуунуң хүүда амыдыралынга үреп чоруур кижилер-биле эштежип шыдавас бис. Ылангыя башкы кижилер боттарының хүүда үлегерлиг амыдырал чуртталгазы-биле өскелерни баа кижизидер ужурлуг.

Кижилеериң кижизидилгезинге оларның хамаарлыш турар коллективтеви үлуг саңдарлыг болур. Ынчангаш кайы бир башкы кижиниң ажы-чанында, чуруумунда, ажыл-чоруулгазында таарымча чок четпес чүүлер ылеретинге берген дораан-на ону башкыларның коллективиге чөпүү шын чугаалажып, ол дугайында шын түнелди үндүргеш, четпестерни узуткаар, кижилериң частырыын өдер дээш бүгү-ле хемчегларни чогуур чүүнде алыры кончуг чугула болуп турар.

Ол ышкан башкы кижи бүргүзү болуунуң политиктиг, башкы болгаш культурлуг билими биче-даа сеткеал чок, хүн-бүрүде бодидер херек. Ылангыя Коммунистиг партиялың, Совет чазактың даштыкы политиказының айтырыгларын, ол ышкаш чурттуң ажыл-агыйын улам хөгжүдериче угланган шиитпирлерин башкы бүргүү ышаа өөренип алган, ону амыдыралга боттандырарының бирги олуруунга турган турар ужурлуг.

Хей-ниитиниң чурумун үрөөр, мораль талазы-биле будалчак болур чорук дээрге-ле, эрги шагның кижилериниң медереливде артып калган бүжар-бөк артымышынарының саңдары-дыр. Ынчангаш партия райкомнары болза, башкыларның ортузунга политиктиг ажылды күштелдирип, оларның политиктиг өөредилгезинге бүгү-ле аргалар-биле дузалажыры чугула.

Турааның үлетүр комбинатының аныяк ажылчыны Ф. Л. Голубцов чер-чер Советтериниң хүнүне аалар кылдыр күш-ажылдың бүгүрүкчүлүүн улам белилип турар. Областың школаларынга чазаныр столдар белеткээр талазы-биле чагыларны ол эки шынарлыг кылып, онаалгазын 120 хуу күүселин турар.

Чуруита: аныяк ажылчын Ф. Л. Голубцов. Фото **С. Феоктистовтуу.**

Октябрьның 40 чылыкга алдар кылдыр

800 ЛИТР СҮТ ДЭЗШ

Сүт-Хөл районуң Сталин аттыг колхозунуң Ак-Аксында № 4 сүт-бараан фермазының саанчылары Далар, Чечейма, Өлзейма, Арадгу болган Пигин-Аксының № 2 сүт-бараан фермазынга Селемаа, Норжунмаа олар план өзүгаар бир инектен-не 650 литр сүт саар турган, Октябрьның 40 чылынга алдар кылдыр 800 литр сүт саарга хүлээнгеннер.

Ол-ла фермаларда инек каларчылары Дамбый-оол, Шыныкпан олар чаш бызаларны бүрүн камгалап алырын баа хүлээнгеннер.

БҮРҮН АЛЫР

Барыын-Хемчик районуң «Кызыл тараачын» колхозунуң хей чыл иштинде ажылдап келген каларчызы О. Дампинаа төрээн хошунун хураганнарын бүрүн камгалап алган. Ам арткан хойларының хураганнарын четче алырын ол хүлээнип турар.

Хураган бүргүү улуг байырлалга белек дээрзин мурнакчы малчын эки билир.

ДҮНЕКИ ДЕЖУРНЫЙ

Бин-Хем районуң Ленин аттыг колхозунуң Малиновкада сүт-бараан фермазында инектер бызаалап эгелээн. 65 харлыг Б. Чүзүнчүк ирей үк фермада төрүүр инектерниң дүнекі менгежизы болуп ийи чылда ажылдап келген.

Төрээн бызаа бүргүзү менди камгалап алырын кырган ирей хүлээнип турар.

Организастыг эгелээн

Бай-Тайга районуң Малотов аттыг колхозу Кара-Хөлде кыштагларга 35 чурталга бажыннарын, 8 кажаларны тударын планнаан. Колхозтуң тулуг бригадазы белеткел ажылын организастыг эгелээн.

Бригада 1500 кубометр ыныты белеткээн. 600 кубометрин машина орууна үнүтүрген болгаш 300 кубометрин тулуг шөлериниде дүжүрген. Он чурталга бажыннарын, ийи кажаны тудуп эгелээн.

Сеян, Тайбаа олар 500 хой кирер кажаның ханазын доскаш дээзирин кылып эгелээн. Почтачы Дагба хостуг шахтарында инек фермазынга бир чурталга бажыны кылып бээрин хүлээнгеш, материалын белеткеп алган.

Тудуг ыяжын белеткээн

Өвүр районуң «Кызыл тук» колхозу бо чылдың тудугларынга иштиг-биле 1500 кубометр ыныш хереглээр. Күш-ажылды шын организастап, ылангыя чеде Советтериниң соңгулдаларынга аалдаржыткан социалистиг чарышты үре түнелдиг калбартканының түнелиниде ол колхозтуң тулуг бригадазы 1542 кубометр ыныты белеткээн.

Февраль 15-тен эгелээн бригаданың хөл күүзү планнаг тудугларны херек кырында кылып киргиттериниге угланыргаан. Амгы үеде ийи өзек чеде мал кажаларының тудугларын эгелээн, ында 24 бызанчызар ажылдап турар.

ЧАСКЫ ТАРЫЛГАГА БЕЛЕТКЕЛДИ КҮШТЕЛДИРЕР

Час ырак эвес

Часкы тарылганы чогуур хүүсаазында бедик агротехникиг деннелге чорудары хамыктың иткүүдө сорттулуг үрезиннерин эки шынарлыг арыглап, техниканы бүрүү-биле септеп, шөлдерге түс черниг үдобренилерни теп алырында.

Бо чылын Бай-Хаак болгаш Балгазын МТС-тің зоназында колхозтарының тарылга шөлү улгаткан. Чүгле Бай-Хаак МТС-тің зоназында колхозтарының кизирин хөлгеш-биле алырга, 14731 га бөлүп турар. Бо хире хемчеңдиг черни бүрүү-биле тарыл, бедик хүжүт өстүүн алырга техниканы бүрүү-биле септеп алыры часкы тарылгага бүгү талазы-биле белеткенин чугула.

Бай-Хаак МТС бо хүннерге чедир 38 тракторларны септээн, оон иштинде 18 трактор капитал септелгени эткен. МТС-те улуг күштүг дизельлиг «С—80» деп ийи тректоруун чаңгызы-даа септелгеннээн. Ол ышкаш 12 «ДТ—54»-түн түрлү аллызы септеткиген. Дутуйлуг тракторларның болгаш «СТЗ» маркалыг тракторларның септелгени баа чоруваан турар.

Бай-Хаак МТС-ке септелгени бо үеге чедирбейн доозуптарының бүгү-ле аргалары турган. Ынчыг болза-даа артык кезектер болгаш септелге чоруулар түскай өөрүл чок болганынан көрүп ажыл-агыйын машиналарының септелгени дыка саалаан. МТС сентеме чогуур 48 сеялкаларның көрүнүп, а 18 лущильниктерниң чартык кешин септеп алган. Көдээ ажыл-агыйының өске-даа машиналарының септетинмейн турарының чылдагааны болза, устуг айытыгнаан артык кезектер болгаш септелге чоруулар өөрүл чогунга сыдалгаан алгаш, арга-хемчеглер албайн турарында болгур.

Септелге үезинде механизаторларының мурнакчы аргаларын улам нептерелип, ажылдавайн турар. Лузин, Федосенко дээн ышкаш механизаторларның септелгенин ышнарын экижидер болгаш оон хүүсаазын ышырар чаа аргаларын МТС-тин директоры болган партия организациязы детөөр, хөйде таратпаан.

Бай-Хаак МТС-тин зоназында колхозтарда часкы тарылгага херек чепек-херекселлерниң септелгени багай чоруп турар. Колхозтар иштиг-биле андазынар септелгени чүгле 49 хуу күүсеткен. Колхозтар 43 тергелерни септеп алган. Сталин аттыг колхоз 94 илиннерлен чүгле 25 илиннери ажыглаарынга белеткеп алган. Колхозтарда аттарның дериг-херекселлериниң септелгени, четчеңдешкини багай. Часкы тарылгага хереглээр аттарны дыштандырбайн турар. Буденный аттыг колхозтуң бүгү аттары хүн-бүрүүн ажылынга турбушаан, оон чаңгызын-даа дыштандырбайн турар.

Районуң колхозтарында үрезин белеткели чогуур негелдезинге четпейн турар. МТС зоназында колхозтар иштиг-биле 18481 центнер ишы-бүрү тарга культураларының үрезинин үрүп алыр планнаг турган, 19020 центнерни үрүп алган болза-даа, түс-түс колхозтар зайы-биле алырга чамдыктарының үрезини ам-даа четче эвес. Сталин аттыг болгаш Буденный аттыг колхозтарда кызылтастан өске культураларының үрезини четпес. Тарга культураларының үрезинин четчеңдеп турар-даа болза, ол колхозтар картофель үрезинин тып алыр талазы-биле улуг бергедээшкинге таваржып турар.

Колхозтарда үрезин үрүүнүн болза-даа, оон арыглаашкынын баа-ла улуг соокка сыныглаан сокелдын казын. Колхозтарда үрезин чүгле бөлүүн арыглаашкын эткен. Районда иштиг-биле бүгү үрезинин чүгле ийи хүүзүн чажар шынарынга чедир белеткен алган. Чүгле «Кызыл партизан» колхоз үрезинин улуг өзүнин чажар шынарынга чедир белеткээн.

Үрезин хоранныр материалды чүгле Калинин аттыг болгаш «Кызыл партизан» колхозтар чедип алган, а өске колхозтар ол дугайын көнгүе бодаваан турар.

Трактор паркының кывар, чаар материалдары долуу-биле соортун алдынмаан. 39 нүн центнер ажыг кывар, чаар материалдар соортун ишыр планнаг турган болза, чүгле 1638 центнерни алган. Планнатынган кывар, чаар чүүл безин паркты бүгү техниказынга канчаар-даа хуваарга чедишпес. Ол ышкан колхозтар база кывар, чаар материалларны соортпейн турар.

Тарга культураларының, картофельдің болгаш көгаалардың белик дүжүүн өстүрүп алырда, түс черниг удобренилерни чугула ужур-дузалыг. Районуң колхозтары чүгле өдекі безин 6120 тоннаны тарылга шөлдериниче дажыыр турган, амдыгаа чедир чүгле 20 хуузун теп алган. Бай-Хаак МТС-тин зоназында колхозтарын чүгле «Кызыл партизан» колхоз шөлдерже өдек соортур планын 67 хуу күүсеткен. Калинин аттыг колхоз планын чүгле 7 хуу күүсеткен. Күш өдөр болгаш хүн соортулгеш районда барык-ла чоруттунмайн турар. Күш өдөнин планын 20 хуу, хүн планын 5 хуу күүсеткен. Буденный аттыг болгаш Калинин аттыг колхозтарда ол ажыл көнгүе чоруттунмаан.

Оон ыныг сүт булуктадырышкыны Калинин аттыг колхозтан өске колхозтарда пенгүе организастатынмаан. Калинин аттыг колхозтуң сүт булуктаттырар планын ажыр күүсеткиринде кырган колхозчу Харченкоуң дээзозу болуунуң улуг салыышкынын киргген. Олар кыштың улуг соогунда безин ажылдап турган, боттарының онаалдазын алдарлыы-биле күүсеткеннер.

Таңды районуң «Революцияның чалбыыжы» болгаш Жданов аттыг колхозтарын хандырып турар Балгазын МТС 29 трактордарының 19-ун септеп алган, оон иштинде үш тракторлар капитал септелгени эткен. Балгазын МТС-те көдээ ажыл-агыйын машиналарының септелгени чогуур негелдезинге четпейн турар. МТС 21 сеялкаларны болгаш андысыларны септеп алган.

Өске машиналар ам-даа септетинмейн турар. Септелгенин шынары куду болганындан чамдык тракторларны катап септелге киирер ужурга таваржып турган. Септелгени хынаан соонда ийи трактөрнүң чамдык эзриндери чок азы ыныыны эзртинмээн болган.

Балгазын МТС-тин септетинмейн арткан беш тракторлары амгы үеде колхозтарда ажылдап турар. Олар улуг септелгени хереглевес болганда март соолунде септелгеге киирген, апрель чазында ажыглап эгелээр. Ол МТС-тин септелгезинин саадан турары баа-ла артык кезектер чогунда болгаш септелге чоруулар түскай өөрүл кылынмаанында.

Артык кезектер алыр талазы-биле кайыда МТС-тер сельхозснабка кан удаа айтырыг, негелделарни тургускан. Ынчалдаа сельхознаб амыгга чедир артык кезектер-биле хандырбайн турар.

Часкы тарылганы чедишкининг чорудары күш-ажылды таарыштыр организастаарындан дыка хамаарлыр. Бай-Хаак МТС эткен чылгы ажылдап турган боторуулга-чарылгалыг трактор бригадаларының ажылынын эки түнелин өөренип көргеш, бо чылын бүгү трактор бригадаларын бот-оруулга-чарылгалыг кылыр шиитпирлээн. Эткен чылын МТС-ке 13 бригадалар турган болза, ам оларны он улуг бригадалар кылыр эзе тургускан, оон иштинде ийи комплекснылыг бригадалар бар.

А Балгазын МТС бо чылын түс черниг байдалын өөренип көргеш, чаа ийи бригадаларны нешей тургускан. Ол чаа бригадалар колдуунда-ла мал чеми белеткээринге ажыглаттынар.

Часкы тарылга үезинде бичин үреллиишкиннер болганда ол-ла черниг септелге чорудары-биле кайы-даа МТС-тер 4 автомастерскаларны тургускан. Оларның ийилиниң негетинин турар септелгенин ам-даа эгелеваан.

Бай-Хаак МТС-те соолгу үеде септелге чорбаштаан. Часкы тарылга чоокшулап келгенде артык кезектер чок даап аная-ла олурун турбайн, бар аргаларны хереглеп, тракторларының болгаш көдээ ажыл-агыйын машиналарының септелгени дүгеделири чугула.

Районуң колхозтарының баштаар черлери часкы тарылга ам-даа элек, аңаа чедир үрезинни-даа арыглап, удобренилерни-даа соортун четтиктер бис деп өөжүргеп өөрүлер. «Чылыырын маңаан» хереглээ чок. Амдыгаштан дүн-хүн чогу-биле бүгү үрезинин арыглаваас болза, кажан тарылганың изиг үеги келирге белен үрезин чок болуп, девидээшкинге таваржыры чайлаан чок.

Колхозтарың үрезиниериниң гиргчели четче хынатынмаан. Эки соортуг үрезин солуушкунун чорудары чугула.

Тарааның иштиг чыыллазын улам көөдүдер деп партияның болгаш чазактың салган соруулгазын амыдыралга чедишкининг боттандырарда часкы тарылгага бүгү талазы-биле эки белеткенин, ону кыска хүүсаада белик агротехникиг деннелге чорудары чугула.

С. НАТПИТ-ООЛ.
«Шынның» тускай корреспондентизи.

Караганда бассейнде—50 миллиард тонна хөмүр даш

КАРАГАНДА. (СЭТА). Караганда бассейнин хөмүр даш картларының чартык хирези алды-даа чер-чер даш бурунгаар билип алырының карталыг чогаалыры доозуган.

«Казахугеология» трестин кол геологу Н. С. Ермоленковуң СЭТА-ныг корреспондентизинге чугаалаары:

— Барык ийи ол чылдарның дургузунда чыглып мөөнелеген материалларның шинчилге ажылын чорудуп турам, бүгү-ле хөмүр даш тывылган черлерде бассейнин хөмүр даш курлавырының таблицазын бистің геологтарывыс чогаатканнар. Ол курлавырлар 50 миллиард тонна ажыр турар болгаш олар хей-хей он чылдарга четчирлер. Хөмүр-даштың бүгү-ле карттарының чартык хирези алды-даа чер-чер даш бурунгаар билип алырының карталыг чогаалыры доозуган.

Ол ышкан Бай-Тайга районуң школаларынга башкылап турган Н. Даржаа оор кылган, а Б. Очур-оол хулиган херек кылган шиитпиргеннер. Чөөн-Хемчик районуң Хөгүн-Даңа чеди чыл школазының директору Сагаан ажыл шагында арагалап, өөренгенчилер аразынга азырык кестүп, харын-даа оон ашкаш өөренгенчилерге хөл чедип эттей бээр. Ол-ла школаның башкылары Грачев, Даваа суглар баа-ла арагаже хаңдын, үргүлү арагалап турааннар.

Ынчалдаа болза, областың улус өөредилгезинин системазында ажылап турар чүс-чүс башкылар боттарының башкы деп хүндүлүг адын белик сагын, мораль талазы-биле быжыг туруштуун, бедик үлегерин көргүзүп турары бүгүдүге билдингир. Ылангыя областың эң дээре башкылары эштер Мокшин, Григорьева, Чүгүкей, Дудникова болган өскелер-даа башкылап турар ажылынга мергежилиг болгаш кызымак болуруннан ангыла оларның үлегерлиг, чуруумуг, талептиг чоруу бичин уругларының кижизидилгезинге онза ужур-дузалыг болуп турар.

Башкының моральыг мөзү-шынары дээрге аажок улуг ужур-дузалыг болгаш кончуг чугула айтырыг. Коммунизм тургузушкунуңа келир үеде чаш салгакчыларын шын кижизидер соруулганы мораль талазы-биле эң-не эки мөзү-шынарыг, амы хүүзүнде амыдыралында эгелээн албан ажылынга-даа, ылангыя ажы-чан-даа талазы-биле чүгле белик үлегерлиг кижилер эки күүселин шыдаар.

Моральга кижилериң хей-ниити талазы-биле болгаш амы-хүүзү кандыг бир чүвеге сонуургаллыы, кандыг бир чүүдү таарыжары, бүгү талазы-биле үлегерлиг болур чоруу хамаарлыр. Кижилериң мораль талазы-биле быжыг туруштуг болуру, азы ол талазы-биле турушу чок болуру чангыс хүнүн, кыска үениң айтырыы эвес болур. Кижилериң мөзү-шынары үр үениң дургузунда доктаап быжыгар, мичаңгаш бистің Коммунистиг партиялың, Совет чазактың даштыкы политиказының айтырыгларын, ол ышкаш чурттуң ажыл-агыйын улам хөгжүдериче угланган шиитпирлерин башкы бүргүү ышаа өөренип алган, ону амыдыралга боттандырарының бирги олуруунга турган турар ужурлуг.

Хей-ниитиниң чурумун үрөөр, мораль талазы-биле будалчак болур чорук дээрге-ле, эрги шагның кижилериниң медереливде артып калган бүжар-бөк артымышынарының саңдары-дыр. Ынчангаш партия райкомнары болза, башкыларның ортузунга политиктиг ажылды күштелдирип, оларның политиктиг өөредилгезинге бүгү-ле аргалар-биле дузалажыры чугула.

Партизаннарга тураскаал

Февраль 23-те, Совет Армиянын болган Шериг-далай флотуунуң үжен тоо чылын таварыштыр Кызыл хоорайның ажылчын, албан-хаакчыларының болгаш чуруттакчы чоонуң хей кижи киржиккилиг митингизи болган.

Ажылчы чоннарның хамаарышнаа эргеги, совет эрге-чагырга дээш маадырлыг тулчуушкуннар үеэзинде өлүүткен партизаннарның хөөрүнге митингизин Кызыл хоорай Совелиниң күүсөмунуң даргазы эш Бешкаров ажыткан.

Ол митингизинде областың шериг комиссариадынын, баа хей-ниити организацияларының төлөөлекчилери сес ап үүне чугаалаанныр. Партизан отрядының киржиккизи эш Сергей Хлебников маадырлыг тулчуушкуннарның дугайында саңтымышкынын чугаалаан.

Албан организация, бүдүүлге черлерининг болгаш школа коллективтериниң төлөөлери ха-дуннаа хөөрүнге чечектер салган.

Кандидат бодунуң соңгукчуларында

САРЫГ-СЕП. (Телефон-биле). Сарыг-Септин Барыын-Талазы № 47 соңгулда округунуң талазы-биле область Совелинге депутаттың кандидаты Салчак Балбак-хереевич Тока февраль 22-де болуунуң соңгукчуларын-биле ужуражыышкын кылган.

Округтуң соңгукчуларын чогуур чарлаттынган шагында суурунуң клубунга сыныныг кылдыр оскуруп киргиннер. Сарыг-Сеп МТС-тин партия организациязының секретарь эш Есипов ол хуралга ийтеп кылган. Ийтекчи чер-чер Советтериниң ам болур деп турар соңгулдаларынга утбуттур совет кижилерин, оон иштинде Каа-Хем районуң ажылчы чоннарының күш-ажылчы болгаш политиктиг көдүрүүшкүнүнүң дугайын, депутатка кандидат эш Токаның ажыл-чоруулгазының дугайын, чоонуң материалдыг болгаш культурлуг хереглелерин хандырар талазы-биле партияның болган чазактың хүн-бүрү сагыш салыышкынының дугайын чугаалаан.

Ийтекел төнген соонда ишы-бүрү черлерде ажылдап турар соңгукчулар аңаа боттарының шынчы саңдарын берип турганнар. Эш Тока область Совелинин депутаты хүлээлгезин алдарлыы-биле күүсеп келген дугайын баа ол моон соңгаар-даа соңгукчуларның улуг идегелин хөрек кырында ажыл-биле шынзыктырып шыдаар дээрзин хуралга үүне чугаалаан кижи бүргүү бүдүрелин турган.

Депутатка кандидат эш Токага соңгукчулар тодаргай чагыгларны бергеннер. Сарыг-Сеп ортумак школаның башкызы эш Самбуунуң чугаалаары болза:—Школаларга тулуунга берилген акша четче ажыглатынмайн турган. Ол болза район организацияларының организакчы ажылының четпезиилен болган. Бистің школавыстың интернады дыка дапкыш. Ынчаарга областың тулуг трестизи школа тулугларынга дузалажыр талазы-биле керээлиг хүлээлгелерин күүсеттпейн турар. Облкүүсөм ол трестинин ажылында четпестерни узуткаар талазы-биле шынгыы негелделиг ажылдаа чогуур.

Районуң эмнелге ажылдакчызы эш Здорикова сес алган:—район төвүнде инфекциялыг аарыглар эмнелгезинин бажынының тулуу дыка оожум темпилиг чоруп турар. Областың тулуг трестизи ол тулугта дузалажырын баа-ла уттунган—деп, ол шүүмүүлээн.

— Эш Тока болуунуң «Арыгтың сөзү» деп чогаалын бижиирин ам-даа уламчылаары күүсенчиг—деп, районуң «Колхозчу» солунунуң ажылдакчызы эш Маадыр саналаан берген.

Депутатка кандидат эш Тока соңгукчуларның идегелин күүсеттир даап моон соңгаар-даа бүгү-ле күжүн үндүрүп ажылдаарын хүлээнишаан, районуң мурнунда тургустунган ажыл-агыйны болгаш политиктиг соруулгаларны ажыдыралга боттандырар талазы-биле ам-даа улуг чедишкиннерлиг болуп ажылдаарынче болуунуң соңгукчуларын ол ыыгырган.

Ылангыя часкы тарылгага белеткелди күштелдирерин, чонну чуртталга бажыннары-биле хаңнырарының боттуг ажылдарын чорударын, мал ажылының продуктулуун белиерин хуралдың кирижиккилерине эш Тока онзалап чагыыгаан. МТС-те тракторларын 30 чыгыы хуузу ам-даа септетинмээнин, колхозтарда тарга культураларының үрезиннери ажыглатынмайн турарын, районда күш ажылын сайзырадырыга кичээнгей салынмайн белгенин ол четпес деп саналаан. Ол четпестерни узуткаларының дугайында тодаргай сүмелерни эш Тока соңгукчуларга берген.

Колхозтуң хаван фермазында

Хаванны эки ажаал өстүрер болза, артель будүүлгезинге хей орулганы берип шыдаар ажылдың чугула адыры болур. Бо талазы-биле мергежилиг кадларны белеткеп, ол ажылга быжыглаары негелдеттинг. Сүт-Хөл районда Сталин аттыг колхозтуң хаван фермазында Ондар Донгуковна Санчай хаван ажаакчызында ак үш чыл ажыг турар. Оон ажаал өстүрүп турары хаваннар чыл бүрү менди болгаш хей деңзиин берип турар.

Эрткен чылын төрээн 8 хаваннар 119 оолдарны берген, эш Санчай оларны шуптуун дорктурүп өстүргеш. Бо чылдың хиннарда 8 хаваннар баштайгы төрүлгеде 98 оолдарны берген. Ийиги оолдаашкын-биле катай саналарга, чылда хаван бүргүзинен 17 оолданы өстүрүп ап шыдаарын эш Санчай бүүдүрелин турар.

Күш-ажылга ынакшылыг колхозчуунуң материал-культурлуг амыдыралы улам-даа ижижи турар. 1956 чылда ол 873 күш-хүннер ажылдаан, колхозундан 1899 кг тарга болгаш 2923 рубль алган, немелге төлевирге 3 хаван оолу баа алган.

БИСТИН Кандидаттарывыс

АРТИСТ ЕКАТЕРИНА КЕНДЕНБИЛЬ

Бенденбиль Екатерина Седип-ооловна 1926 чылда Сүт-Хөл районнуң Сүт-Хөл сумузунга ядыы арат Монгуш Седип-оолдуң өг-бүлезиниңен төрүттүнген, кажан ол чаа-ла он харлап чорда, оон авазы өлүп калган, оон соонда Катя 1939 чылга чедир адазының кижизидилгезинге чурттаан.

1939 чылда Катя 13 харлыг апартан, ынчаарда Катя болгаш оон хөй-хөй эш-өөрлери—Тыванын аас-кежиктиг аныяк солгакчылары улуг Совет Эвилелиниң ажылчы чонларының аны-дунмалышкы кзиг дузалаачызының ачызы-биле эртем-билигин шинчаадып ап, талептиг хамаатылар кылыр боттарын белеткээринче кзиг күзел-биле чүткүп турганнар. Ол соруулганы чедип алыр дээш Катя 1939 чылдан эгелээш 1944 чылга чедир Сүт-Хөл, Чадана болгаш Кызыл школаларынга өөренген.

Кызылдың № 2 школазында өөренип турган чылларында Катя уран-чүүлдерге улуг хандыкшылыг апарган, орус болгаш совет литератураның шылгарангай классиктериниң чогаалдарын ол улуг чүткүл-биле өөренип номчуп турган. Оон бээр-ле Катяның сатыш сеткилин бир-ле күзел дүвүреп чоруур апарган: ол дээрге, артист болуп, чонуң мурнунга ойнаар чүткүл болуп турган.

Артист болур мергежилги чедип ап, уран-чүүлү чонуң мурнунга сонуургадып көргүзер деп күзелин чедип алыр дээш Катя театр училищезинге өөренирибиле аная кирген, ону 1945 чылда чедишкиниг доосканы, Тываның национал шин театрынга аныяк артист болуп ажылдап эгелээн.

Катя училищеге өөренип турганы, музыкага бага улуг сонуургалдыг турган, ынчангаш училищени доосканнарының кежээнинге 1945 чылдың май айда ыры болуунуң ойнаа күүсеткен ырларын Катя чедишкиниг дирижёрлаары. Ол дээрге, Катяның чонуң мурнунга бир-ле дугаар ойнаары ол болуп турар. Ыры болуунуң киржикчилериниңен ол кежээге Совет Эвилелиниң гимнизин болгаш «Май 1» деп ырны күүсеткенин чылган чон улуг сонуургал-биле хүлээп алганнар. Ол оон бээр ам он үш чылларының дургузунда чонуң мурнунга бараан бооп, уран-чүүлү чонга сонуургадып ойнап турар. Театрга ажылдап эгелээниңен бээр ойнаан рольдарының иштинде С. Михалковтуң «Кызыл Галстук» деп шинзинде Марина деп пионер уругуун, А. Губаревтуң «Павлик Морозов» деп шинзинде легендарлыг маадыр совет пионер Павликтин дунмазы Феня дээр бичии оолдун, кыдат драматург Вань-ши Фуннуң «Төпкен Хува» деп шинзинде эштенчи оолдун, Гогольдуң «Ревизорунда» трактирде официант оолдун болгаш оон-даа өскелериниң рольдарын Екатерина Седип-ооловнаның күүсеткенин көөрге болдуңу мергежилин белидип алыр дээш оон уругулчу кызымаккай ажылдап чоруурулгадан.

Екатерина Седип-ооловна болдуңу ажылынга мергежип, ойнаан рольдарының ужур-утказын көрүкчүлерге тодаргай, билдингир болгаш овур-хевир талазы-биле янзы-янзы кылдыр көргүзүп турар. Бо он үш чылларының дургузунда оон шинзе ойнаар мергежилгезиниң өскенин оон шинзе рольдарыдан база көрүп болур: Г. Николаевананың болгаш Г. Роздинскийниң «Баштайгы час» деп шинзинде бичи сеткилдиг агроном кыс Ковшаваның ролюн болгаш Е. Бондареваның «Эртине булак» деп шинзинде улуг хоорайларга чурттап чанчыла берген, бодун тогдунар, хелер ажы-чаңныг болза-даа, берге байдалларга таваржып келгеш, мурнунда болдуңу төлеп чок чораанын миннип боланмышаан, Төрээн чурттунга шынчы чоруун көргүскен Алла дээр кыстың ролюн оон ойнааны чедишкиннит болган.

Октябрь революциязының 39 чыл болган оюн таварыштыр национал шин театры областың чонунга Б. Лавреневтуң «Бустуушкун» деп шинзин көргүскен. Дуржулгалыг артистер-биле кады аныяк артистер ол шинге киржип ойнавышаан, боттарының бедик мергежилгин база көргүскеннер, ылангыя Екатерина Седип-ооловна шинниң кол рольдарының бирээзи болур Татьяванын ролюн база эки күүседип, чонуң мурнунга бараан болур бедик харысалгалыг хүлээлгезин мелерей билир чоруун болгаш болдуңу ажылынга ынакшылдыын тодаргай көргүскен. Л. Юхвалтың болгаш М. Авахтың «Малиновкага болган куда» деп музыкалыг чаа шинзи ам удавас театрның сценазынга кестүп келир, ол шинниң киржикчилериниң аразында Екатерина Седип-ооловнаны база көөр бис.

Е. С. Бенденбиль болза, чаа өзүп олурар талантылыг артист, оон-биле кады чонуңуң дугайында сагыш човаачал, бичи сеткилдиг ээлдек эш, ёзулуг коммунист. Ол үш чылларны улаштыр местлокомуң кежигүнүнге сонгутуруп келген, болунга онзашкан хөй-ниитиниң ажылын ак-сеткилдин-биле күүсеттир дээш могаг шылаг чок ажылдап турар. Театрга ажылдап эгелээниңен бээр бо хүннерге чедир эш Кенденбиль комсомол болгаш хөй-ниити организацияларының ажылынга эң идепкейлиг киржип турар.

Эш Екатерина Бенденбиль болза, чүгле талантылыг актер, идепкейлиг хөй-ниитичи эвес, харын үш ургуларның иезиз. Ол болдуңуң ургуларын өөнүң ээзи Ростиславтың сагыш човангыр деткимчезинбиле эки өстүрүп, кижизидип турар: улуг уруу Лора № 7 школаның 3-ку классында, оглу Славик ол-ла школаның 2-ги класында болгаш бичии ургуларның музыка школазында кончуг эки өөренип турар.

Екатерина Седип-ооловна Бенденбильни Тываның национал шин театрының коллективи ажылчы чонар Депутаттарының Кызыл хоорай Советтиниң депутадынга кандидат кылдыр бир үн-биле депшиткеннер.

Г. ДУГЕРЖАА.

Театрта оон ажылдап эгелээниңен бээр ойнаан рольдарының иштинде С. Михалковтуң «Кызыл Галстук» деп шинзинде Марина деп пионер уругуун, А. Губаревтуң «Павлик Морозов» деп шинзинде легендарлыг маадыр совет пионер Павликтин дунмазы Феня дээр бичии оолдун, кыдат драматург Вань-ши Фуннуң «Төпкен Хува» деп шинзинде эштенчи оолдун, Гогольдуң «Ревизорунда» трактирде официант оолдун болгаш оон-даа өскелериниң рольдарын Екатерина Седип-ооловнаның күүсеткенин көөрге болдуңу мергежилин белидип алыр дээш оон уругулчу кызымаккай ажылдап чоруурулгадан.

Екатерина Седип-ооловна болдуңу ажылынга мергежип, ойнаан рольдарының ужур-утказын көрүкчүлерге тодаргай, билдингир болгаш овур-хевир талазы-биле янзы-янзы кылдыр көргүзүп турар. Бо он үш чылларының дургузунда оон шинзе ойнаар мергежилгезиниң өскенин оон шинзе рольдарыдан база көрүп болур: Г. Николаевананың болгаш Г. Роздинскийниң «Баштайгы час» деп шинзинде бичи сеткилдиг агроном кыс Ковшаваның ролюн болгаш Е. Бондареваның «Эртине булак» деп шинзинде улуг хоорайларга чурттап чанчыла берген, бодун тогдунар, хелер ажы-чаңныг болза-даа, берге байдалларга таваржып келгеш, мурнунда болдуңуң төлеп чок чораанын миннип боланмышаан, Төрээн чурттунга шынчы чоруун көргүскен Алла дээр кыстың ролюн оон ойнааны чедишкиннит болган.

Октябрь революциязының 39 чыл болган оюн таварыштыр национал шин театры областың чонунга Б. Лавреневтуң «Бустуушкун» деп шинзин көргүскен. Дуржулгалыг артистер-биле кады аныяк артистер ол шинге киржип ойнавышаан, боттарының бедик мергежилгин база көргүскеннер, ылангыя Екатерина Седип-ооловна шинниң кол рольдарының бирээзи болур Татьяванын ролюн база эки күүседип, чонуң мурнунга бараан болур бедик харысалгалыг хүлээлгезин мелерей билир чоруун болгаш болдуңуң ажылынга ынакшылдыын тодаргай көргүскен. Л. Юхвалтың болгаш М. Авахтың «Малиновкага болган куда» деп музыкалыг чаа шинзи ам удавас театрның сценазынга кестүп келир, ол шинниң киржикчилериниң аразында Екатерина Седип-ооловнаны база көөр бис.

Е. С. Бенденбиль болза, чаа өзүп олурар талантылыг артист, оон-биле кады чонуңуң дугайында сагыш човаачал, бичи сеткилдиг ээлдек эш, ёзулуг коммунист. Ол үш чылларны улаштыр местлокомуң кежигүнүнге сонгутуруп келген, болунга онзашкан хөй-ниитиниң ажылын ак-сеткилдин-биле күүсеттир дээш могаг шылаг чок ажылдап турар. Театрга ажылдап эгелээниңен бээр бо хүннерге чедир эш Кенденбиль комсомол болгаш хөй-ниити организацияларының ажылынга эң идепкейлиг киржип турар.

Эш Екатерина Бенденбиль болза, чүгле талантылыг актер, идепкейлиг хөй-ниитичи эвес, харын үш ургуларның иезиз. Ол болдуңуң ургуларын өөнүң ээзи Ростиславтың сагыш човангыр деткимчезинбиле эки өстүрүп, кижизидип турар: улуг уруу Лора № 7 школаның 3-ку классында, оглу Славик ол-ла школаның 2-ги класында болгаш бичии ургуларның музыка школазында кончуг эки өөренип турар.

Екатерина Седип-ооловна Бенденбильни Тываның национал шин театрының коллективи ажылчы чонар Депутаттарының Кызыл хоорай Советтиниң депудадынга кандидат кылдыр бир үн-биле депшиткеннер.

Г. ДУГЕРЖАА.

Депутатка кандидаттар-биле ужуражыышкыннар

ӨВҮР. Дус-Дагның № 60 сонгулда округунуң талазы-биле область Советинге депутаттың кандидады Янзоо Дивитпаа Ивановна охруттун сонгукчулары-биле ужуражыышкын кылган.

Бүзүреттирген эш Мирчин депутатка кандидаттын дугайын сонгукчуларга таныштыргаан: — «Совет Тываның 5 чылы» колхозтуң № 2 сүт-бараан фермазының үчётчиги болгаш саанчы эш Д. И. Янзоо колхозчу ажыл-ишчилериниң аразында мурнаачы кижилериниң бирээзи. Ол эрткен чылын болунга быжыглатыгнан инек бүрүзүнден 977 литр сүттү саап, сүт саалдазының планын 150 хуу күүсеткен—деп, ол чугаалаан.

Эш Янзоо чүгле куш-ажылчы мурнакчы эвес, а хөй-ниитичи комсомолчу, ынчангаш сонгукчуларның идегелин ол үкседиглиг күүсеп шыдаар дээр дугайында бүзүреди хуралга санал бергеннер илерелип турганнар.

Колхоз тудуунун шынарын экижидер, чоокку ыска хуусада бүгү колхозчуларны чурттапка бажыннары-биле ханыпар, мал ажылының продуктулуун бедилериниң боттуг хемчеглерин алыр, чурттакчы чонну массалыг хереглелдиң бараанпарыбиле доктаамал ханыпар талазы-биле ажылларны моон сонгаар улам эки организастаарынга идепкейлиг киржирин депутатка кандидат эш Янзоога сонгукчулар чагып турганнар.

Сонгукчуларның ол болгаш өске-даа чагыларын күүсетиринге бүгү-ле күштерин үндүрүп ажылдаарын депутатка кандидат эш Янзоо хүлээнтеп.

К. ДЫРТЫЙ-ООЛ.

* * *

Каа-Хем районнуң Ильинка суурунуң клубунга область Советинге депутаттың кандидады Чызачы Тонгурович Тапылдайның сонгукчулар-биле ужуражыышкынының кежээзи болган.

«Тинелге» көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчулары болгаш суурнуң чурттакчылары депутатка кандидаттың дугайын тодаргай чугаалашкан. Бүзүреттирген эш Сырат-ооллуң чугаалааны болза: — Депутатка бистиң кандидатывыс эш Тапылдай хуу ажыл-агыйлыг чоразан араттарны колхозчу амыдыралче шилчидер талазы-биле организакчы ажылдарны чорудуп келгеннериниң бирээзи. Ол, амгы үеде «Тинелге» колхозтуң тудуг бригадазының бир бөлүүн удуртуп турар. Эш Тапылдайны Ильинка суурунуң сонгукчулары 1955 чылда область Советинин депутадынга сонгаан. Сонгукчуларның улуг идегелин ол үлегерлиниби-биле күүседип келген. Ону ам база катап область Советинин депутадынга сонгуур деп турар бистиң идегеливисти улам эки ажылы-биле эш Тапылдай шынзыктырып шыдаар.

Эш Сырат-ооллуң ол чугаазының соонда, депутатка кандидат эш Тапылдай болдуңуң сонгукчулары-биле чугаа солушкан.—Сонгукчуларның улуг идегелин херек кырында ажыл-биле шынзыктырарымны хүлээндим—деп, эш Тапылдай чугаалаан.

О. ГАВРИЛОВ.

Колхозтуң мурнакчы херээженнери

Чаа-Хөл районнуң «Тинелге» көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчу херээженнериниң аразында колхоз бүдүүрүлгезиниң чаа-чаа мурнакчылары чыл бүрүде өзүп турар.

Олар эрткен чылын СЭКП-ниң XX съездизинин шинтпирлерин амыралга чедишкиннинг боттандырар дээш чоруткан социалистиг чарышка белиткен хүлээлгелерин алган турган. Хойжулардан Топ болунга быжыглаан 124 хойдан 146 хураганны, Ыянмаа 196 хойдан 212 хураганны камгалап, хой бүрүзүнден 2,3 кг дүктү кыргып алганнар.

Сүт-бараан фермазында саанчы Өшкүсаар, Селикпаа олар инек бүрүзүнден 650—750 литр сүттү саганнар. Тулуг бригадазында Серинмаа, Анай, Минчимаа олар ажылдың хуу нормазын 150—160 хуу күүседип келгеннер. Тулугжу херээженнер 45 мун саманны кылып, 5 автомашина кирер гаражты тудуп доосканнар.

Мурнакчы саанчылар Өшкү-саар, Селикпаа бо чылын инек бүрүзүнден сүт саалдазын 800-850 литр чедирерин хүлээнтеннер.

Х. СҮКТЕР.

Немелде төлевир

Эрткен ажыл-агый чылында Тожунуң «Совет Тыва» колхозу бичи эвес көргүзүглериг болган. Колхозтуң орулгазы чыл бүрү улам-на көвүдеп турары колхозчуларның материал-культурлуг деңнелин бедилериниге улуг ужур-дузалыг.

Артель бүдүүрүлгезиниң улам ынай хөгжүлези дээш, ылангыя мал ажылының продуктуларын бүдүрериң көвүдериниң дээш ак-сеткилдиг ажылдаан колхозчуларга ниити чурум ёзугаар күүлүннерге немелде төлевирлерни тыпсып турар. Тодаргайлаарта: Бичe-оол 3 хураганнарны, Санчат-оол 4 анайларны, Хуралбай, Блазай, Эзрилге, Буку олар 1—1 быжааларны, Бюрбю, Ханды олар 1—1 мындыларны, Дандын 1 кулунну алган.

С. ЧАНЗАН.

Картофель болгаш ногаа культураларының үрезиннерин белеткээр

Картофель болгаш ногаа культураларының тарылгаларын калбартыры болгаш дужуттуун бедилери оларның четчир хемчеглериг, эки шынарлыг үрезиннерин баш удур белеткеп алырындан кол хамаарлыр. Бо талазы-биле Каа-Хем районнуң колхозтарында чамдык ажылдар кыдыңган.

Чижээ, «Тинелге» колхоз 900 центнер, Молотов аттыг колхоз 925 центнер картофель үрезинин белеткеп алган. Ол болза 1957 чылда бо колхозтарның тарыыр планындан ажар. Ол ышкаш «Сталинчы орук», «Ленинчи орук» болгаш өске-даа колхозтар картофель үрезинибиле бүрүн хандыртынган.

Ынчалза-даа районнуң чамдык колхозтары картофель үрезинин амга чедир четчелеп албаннар. Ворошилов аттыг колхозка 875 центнер картофель үрезини херек болза, ам бары чүгле 300 центнер. «Октябрь 30 чылы» колхозка 625 центнериниң орнунга чүгле 250 центнер үрезин бар. Бо колхозтарның үрезиннери эрткен күүн четчир бар турган. Ам канчаш барганы ыраарге, колхозтарның баштаар черлериниң ажыл-агыйжы эвес ажаганынзан үрезинге хереглээр картофельдиң чамдызы соокка донуп үрелген. Олар ам үрезин тыптынар ужурга таварышканнар.

1957 чылда районнуң колхозтарынга ниитизи-биле 6 мун центнер картофель үрезини керек болза, ам бары 5080 центнер. Картофель үрезини четпес «Октябрь 30 чылы» болгаш Ворошилов аттыг колхозтарның баштаар черлери районнуң иштинден үрезин тыптынарының хемчеглерин дарый алза чогуур.

Оон-биле кады белеткетинген үрезиннерни чажар-шынарынга чедир ылган сорттулаары, шынары куду үрезиннерни орнаар хемчеглерни алыры чугула. Колхоз бүрүзү картофельни олуртур үезинге чедир бичии-даа басыратпайн шип кадагалаары чугула айтырыг болур. Бир эвес картофель үрезини доллур урулурган, ам чүгле олуртуру артыкан дээш оон кадагалалынче сагыш салбас, өй-өйде хынап көрбес болза, оон багай түннел үнүп болур. Ынчангаш картофельди соокка донурбас, өл-шыкка бакыратпас, хөлүн эрттир чылыг черге электен өстүрбес керек.

1957 чылда районнуң колхозтарынга 50 гектар черге ногаа культураларын олуртуруп планнаан. Ындыг турбуже ногаалар үрезиннерин белеткеп алган колхоз районда барык чок. Ногаа культураларының үрезиннерин тыптынар дугайында колхозтарның баштаар черлериниң болгаш МТС-тин талазындан мынчага чедир ажыл чорутунмайн турар.

1956 чылда ногаа культураларының үрезиннерин белеткеп албаныңан район оларның тарылга планын чедир күүседип шыдаваан болгаш салыг организациялары колхозтарның үрезин чагының ол ёзугаар хандырып бербейн, капуста орнунга өске үрезин эккеп турган чүүл бар.

Бо четпестерни катаптавас төлээле, колхозтарның баштаар черлери ногаа культураларының үрезиннерин ылыгаштан тыптынар аргаларны алыр, оон чагының салыг организацияларынга дарый киирер ужурлуг.

Часкы тарылганын үезин улам чоокшуган олурар. Районнуң колхозтары ногаа культураларының үрезиннерин олуртур парник онгарларын септээр, оларның рамаларын, шывар шывыгларын белеткээр ажылды бо хүннерден эгелезе чогуур.

Районнуң колхозтары бо чылын чүгле тараа культураларынан эвес, харын картофель болгаш ногаа культураларынан база бедик дужутту алыр дээш демиселди чорудар ужурлуг.

А. АНАТОЛИЙ.

Бедик дужут дээш хемчеглер

Чаа ажыл-агый чылында эки дужутту өстүрер дээш Барыын-Хемчик районнуң «Большевик» колхозунуң хову бригадазының эш Очурга удуртkан ийнга звенозу белеткел ажылдарын чорудуп турар.

Бо звенонуң кежигүннери боттарының тарылга участогунга 110 тонна өдекти төккен, ынчангаш өдек төгериниң планын ажыр күүсеткен, өдек сөөрттүп төгери үргүлчүлевишаан, ында 6 шанактыг аттарлыг тускай кижилер ажылдап турар. Х. Оолак 23, Х. Анай 25 тонна өдекти төккеннер. Звенонуң ажылдаарынга чугуда хереглетиннер 2 анызын, 75 кижилер үрезин сөөрттүп, хаажактар бүгүн септетинген.

Тарылга шөлүнүң 412 гектар чери звенонуң 20 суттарыкчыларында быжыглатынган, олар чайын тарааның суттарылдазын, ажаалдазын күштелдирип чоруткан турар. 128 гектар суттат чок тарылга шөлүнге хар доктаадыр ажылды ам дораан чорудар.

Эрткен чылын тарылганын ажаалдазын, суттарылдазын эки организастап, суттарыкчыларның харысалгазын белидип, эки суттарыкчыларның дуржулгазын нептереткен турган болза, албекшинит дужутту чедип ап болур аргалыг турган. Оон ынай дуржулгазы эвээш азы салгаа чамдык суттарыкчылар тараа шөлүнче суг аксып каары-биле кызыгаарлаттынып, чамдык ий, дөн черлерни четле суттарбайн турган фактылар бар, ынчыг байдалга таварышкан участоктарның дужуду куду болган. Энле, Анай дээн ышкаш эки суттарыкчыларның дуржулгазын звенога нептереткери чугула. Эртken чылын оларның кайызы-даа 35 гектар черниң тараазының суттарылдазын, чайгы ажаалдазын эки чоруткаш, гектар бүрүзүнден 18—20 центнер дужутту чедип алырын хүлээнтеннер.

С. КОМЗУЙ-ООЛ,
«Шынның» корреспондентизи.

Чаа-Хөлдүң культура албан черлеринде улуг четпестер

Чаа-Хөл районнуң культура албан черлери кайы хире ажылдап турарыл, оларның ажылдарында чаа чүү барыл?

Элээн клубтар, библиотекалар, ылангыя Ак-Туруг, Бара-Тал суурларда клубтар ажылын сөөлгү үеде эжижиткенин демдеглээр керек. Районнуң культура бажыңына интеллигенцияның улуг болуун культура бажыңының ажылынга дузалаштырып киргген. Булун-Теректиң көдээ клубунда, болунуң колхозунуң алдыгы беш чылының планының дугайында көскү пропаганданы эки тургускан.

Сталин аттыг колхозтуң библиотеказында (эргелекчизи эш Г. Кириллова) бар болуп турар. Бүгү фермаларны оон көжүп чоруур салбырлавы хандырып турар. 253 номчукчу колхозчулар номнарны төрээн дылының кырынга ап турарлар. Номчутунган номнар дугайында 4 удаа библиографтыг тайылбырны кылган. Кыйгырыгларны, плакаталарны, алдыгы беш чыл планының талазы-биле номнар дугайында делгеглериниң бижилгелерин тыва дыл кырында кылыгаан.

Культура бажыңы, клубтар, библиотекалар, кызыл өг масса-политиктиг, культура-чырыдыышкын ажылдарының талазы-биле партия организацияларының даянныр черлери апарган деп чугаалап болур.

Ынчыг болза-даа Чаа-Хөл районнуң культура албан черлериниң ажылдарында эки талаже эргидделиг өскерлиишкин амдаа билдирбейн турар. Культура бажыңы, клубтар, район болгаш көдээ библиотекалар алдыгы беш чылда ажылчыннарының болгаш колхозчуларының мурнунда турун турар сорулгаларны ам-даа сула пропагандалап турар.

Сталин аттыг колхозтуң библиотеказында (эргелекчизи турган эш Лернова) СЭКП XX съездизинин материалдары тыва дыл кырында чок. Молотов аттыг колхозтуң колхозчулары коллуунда тыва чон, ынчалза-даа ында библиотекада (эргелекчизи эш Москаленко) тыва дыл кырында номнар мырынай эвээш, ол-кирезинде-ле 1945—1948 чылдарының эргижирээн, ажыы биче апарган номнары хөй бар болуп турар.

Лекция пропагандазын баз четпес чорудуп турар. Чижээлээрге, «Тинелге» колхозта (клуб эргелекчизи эш Токаш) 1956 чылын дургузунда чонта чүгле 10 лекция чорутунган. Көскү агитация база чок. Молотов аттыг колхозтуң малчыннарының хөй нуруузу колхоз төвүнден 45 километр хире черлерде дагларда турар, а кышкы үеде харын 100-даа хире километр черлерде тургулаар. Ынчыг турбуже библиотека эргелекчизи эш Москаленко болгаш клуб эргелекчизи эш Резенина ол малчыннарның байдалын четпестер болгаш чыл дургузунда оларга чангыс-даа барып корбээннер. Мал сүрүп олардыр черлерде малчыннарга кино көргүзер, лекция номчуур болгаш өске-даа массалыг хемчеглерни чорутпайн турар.

Сталин аттыг, Молотов аттыг, Ленин аттыг болгаш «Тинелге» колхозтарда кышкы үеларде хөй колхозчулар тайгаларда ыяш белеткелериниде турарлар, оларның культурлуг хандырылгазының талазы-биле ажыл чорутунмайн турар.

Аныяктарның фестивалынга белеткел четпес чорудуп турар. Молотов аттыг колхозка фестиваль чорударының оргкомитетин январьга чедир тургузаан турган. Фестивальды белеткээриниң болгаш чоорударының талазы-биле харысалгалыг кижилер тус-тус черлерже барбайн турар болгаш бот-тывынгыр уран-чүүлдүн болгуниери ажылдавайн турар.

Чаа-Хөл районнуң культура албан черлериниң ажылында мынчыг четпестер райкүүскомнуң болгаш оон культура киллизинин организастыг ажылының кошказында болуп турар.

Чаа-Хөл районда культура албан черлериниң ажыл-чорудулгазын кыска хуусаа иштинде үндезинге-биле экижилери дээш райкүүскомнуң культура киллизинден шинтпирлиг хемчегни алыр ой келген.

В. КУЛИПАНОВ.

Районнуң кол эмчизи

Дүне бир кижи чедип келгеш, улуп чыткан эмчини мынча деп отура берген:

— Эш эмчи, мен силерге келдим.

Дамбу Көк-кысович Ондар оттуп келгеш, орнунга сандайланып олуура:

— Чүү болду?—деп айтырган.

Ону отуруп келген кижи сүртей мөгүдээн үн-биле мынча деп харыылаан:

—«Коммунизмче орук» колхоттуң хойжузу Эмишкеек аараан. Ынчангаш силерге келдим, эмчи.

...Даштын күштүг хат доюлдуруп-ла турган. Хар-дүвү бурунаймыш, дүнекі орукту дуй шаап-ла турар. Ондар Дамбу ол бергеезешкинге-даа торулбайн чалап келген кижизин далаштырып чоруп орган. Далаштас-даа аргажок—улуг аараан кижиге дүрген-не эмнелге дузалаачызын көргүзери негетинин турар.

Ыракты фермаларже дүне, чаъс-боранныгда чоруурур ацаа хой удаа таварышкан.

Боранныг дүне хар дүвү аразында каш-каш шактар иштинде чоруп келгеш, хойжуга чедип келген.

Хойжунуң өөнге чедип турда, дүп ортузу болу берген. Аъттан дүже халаан дораан-на, Ондар аарыг кижиге далаш-биле чеде берип-тир. Ону хойжунуң кадайы үткүп алган.

Аарыг кижини шинчип көөрге, оон суталының согары кошкак, чүраанын дикилээжи оожум дыныалыр, эъдинин изин аажок болган. Өкпеде легиргенин Ондар шинчээш шуут-ла илереткен.

— Кортпанар, кортпанар. Ажырбас. Эмнеп турган, сегидип болур-дур — деп хойжунуң калайын Ондар өөжүргүткен.

Эмчи ол сестрени тавар чугаалаарын ораалашса-даа, оон үүнде сирилээшкин кілеп турган. Канчап мөгүдевес боор: нацылай бергеш кижиниң организизи кошкак болгай.

Аарыг кижиге эмчиниң баштайгы дузаланчызын көргүскен...

Ынчалза-даа байдал берге: амыырал-биле өлүмнүң аразында демисел болуп турган.

— Чүрек ыыдажыр болду бе?—деп айтырыг эмчини дүүредип турган. Чүрек дизе судалдың согуушкуну дески эвес, чамыкта соксай хона бээр...

Элээн болганда суталың согуушкуну доктаалал апарган. Ынчадза-даа айыыл чайлаана ол деп эмчи болавайн турган. Эмчи аарыгны келеретпеш-биле пенициллин берип, глюкоза сыкыртып, аарыг кижиниң чанынга даанны атсы олура хонган.

Эртенги хүнүүн дүш үезинде аарыг кижиниң байдалы экижээн, үр хилинчектеннип аараан соонда, Эмишкеек шөлээн үүй берген.

Хойжунуң амы-дынынга таваржып турган айыыл чайлаан соонда, Дамбу Көк-кысович ам дыштанып удаан. Аараан хойжунуң чанынга ийи хонган.

Шак ындыг мөгүденчиг минуталарының соонда, өөрүшкүүр үелер Ондарга чеже катап таварышпаан дээр. Ондарның болунга таваржып турган өөрүшкүлер, хөй-хөй кижилерни база өөрүп турар.

Хүндүлүг хүлээлгениң угаан бодалы совет эмчини башкарып турар. Шак ындыг чаагай сеткил Өвүрүнүң район эмнелгезиниң кол эмчизи эш Д. К. Ондарның ажыл-чорудулгазынга башкарыкчы үүл болуп турар.

Эмчи Ондар эмнеп турган кижилери сегий бергенде-даа ону ол хевээр уттуп каастас. Ам эмнелип сегээнинер өөрүп четиргениниң сагыш сеткилин-биле эмчизин үргүлчү сактып чоруурлар.

* * *

Канныг-даа онза эвес, аная-ла ээлчеглиг ажыл хүнү. Ол ажыл хүнү бичии чөвүдел хурал-биле эгелээр. Эмнелгениң дугайын чугаалажыры, аарыы биллиимээннериниң аарыын тып шинчилер дугайында чугаа эгелээр. Чүге дизе аарыгны шын шинчилеп тывары аарыг-биле демиселдиң чедишкини оон хамаарлыр. Эмчи коллективинин кежигүннери боттарының аразында сүмележип, өөренип, медицина журналын, чаа антибиотиктерни кичээнгейлиг хайгаарап, өөренип турарлар.

Чөвүдел хурал доосулган соонда аарыг кижилерни эргип көөрү эгелээр. Ол коллективте улуг найырал болза аарыглар-биле демиселге дузалап турар.

...Амбулаторияга аарыг кижилер хүлээп алышкыны. Хүн бүрүзү ынчаар эртип турар.

Амбулаторияга чеже кижини хүлээп алганын чоокта чаа Дамбу Көк-кысович санап көрген. Сан дыка хөй болган: 10000 кижи.

* * *

— Аарыгны эмнээриниңен, ону болдурбас дээш баш бурунгаар хемчег алыры чиик. Чон эмнелге ажылдакчыларының үргүлчү хайгааралынга турда, чонуң өртүзунга санитар пропагандазын чорутkан турда аарыглаарга улуг баш бурунгаар хемчеглерни чорудуп болур—деп эш Ондар чугаалап турар.

Аныяк болгаш шудургу эмчи Д. К. Ондарга баштаткан Өвүр районнуң эмнелгезиниң ажылдакчылары ынчаар ажылдап турар.

Чонуң өртүзунга эмнелге пропагандазын чорударынга бүгү-ле болдунар аргаларны эш Ондар хереглеп турар.

Ондарның болгаш оон өөрүнүң күүсениишкини халас барбайн турар. Халлаварлыг аарыгларын аараннарының саны эвээжеп, ажылчы чонардан суме, гайылбыр ынныксааш эмчиге кээп турарларының саны көвүдеп турар.

Кызыла медицина училищезин болгаш Красноярскиде медицина институдун Д. К. Ондарның доосканынан бээр үр-даа уе эртпээн. Ынчалза-даа чонуң ынакшылын болгаш хүндүткелин ол базым бүрүзүнде чаалап ап турар. Каранги бүдүүлүк чорзан ядыы араттың оглу ам район эмнелгезиниң кол эмчизи болу берген.

Эш Ондар он-он кижилериниң амы-тынын камгалап алган. Ылегел чок таварылгаларда безин эмчи Ондар аарыг кижиниң амы-дынын камгалап алыр дээш демиселин соксатпайн, бүгү-ле аргаларны хереглеп турар. Оон түннелинде берге таварылгаларның хөй-нуруузунда эки түннеллерни чедип ап турар.

Д. К. Ондар Өвүр район Советинин депутадынга кандидат кылдыр депшитиргеен. Оон депшитиргени сонгулда округунуң сонгукчулары март 3-те боттарының бадыжашкынын телептиг кандидат эш Ондар дээш берип, аная илегелин илередир дээрзинге чигинмиг турбас.

К. КОСТИН.

Школаларның интернаттарының ажылынга контрольду күштелдирер

Бистин областың школаларында интернаттың хереглелериниге область бюджединин бүтү чарыгалдарының 20 хуузун киирип турар. Ол акшаландырышкын болза, ургулар дугайында бистин күрүневистин канчаар-даа аажок улуг сагыш салынышкынын көргүзүп турар. Ынчалза-даа улус өөредилгезинин органнарының системазының чамдык ажылакчылары акша-хөрөнгини кончут багай чарыгдап турарлар. Чамдык интернаттарда чурттап турар ургулар эргежок чугула аъш-чем, шык-хеп-биле хандырынмаан болгаш өскө септетинмээн бажыңнарда чурттап турар. Төлевилетинген акшаны ажыл-агыйжы эвес байдалбиле чарын турар. Бо дугайында хөй-хөй четпестер ревизиялардан илереп турар.

Барылын-Хемчик районнун улус өөредилгезинин киллери 1956—1957 өөредилге чылында класстарны четчелеп турар үеде пландан артыкка 10 класстарны тургускан. Ынчангаш ол артык классторнуң чарыгдалынга 1956 чылдың ноябрь 1-ге чедир 28,0 мун рубльди чарыгдаан.

Школаларның болгаш интернаттарының чарыгдаза чогуур смедиңден ангы-ангы статьяларында аайы-биле декабрь 1-ге чедир 59,6 мун рубльди ажыр чарыгдаан, районда эргелекчини турган Бальчир 4,4 мун рубльди болунга ажылаан.

Хөнделен школазының интернадында 120 ургулардан чүгле 15 кижи кышкы тоннарлыг. Бызыл-Мажалык школазының интернадында ургуларның кышкы тоннары чок. Шекпээр школазының интернадында 120 ургулардан чүгле 69 кижи кышкы тоннарлыг. Чамдык школаларның интернаттарында ургуларга аъш-чемни норма ёзугаар кылбайн турар. Ындыг турбуже аъш-чемге чарыгдатынып турар продукция нормаан хөй. Чижээ, Хөнделен школазының интернады эрткен чылдың сентябрь-октябрь айларда ургуларның чемненилгезинге хереглээрбиле крупаны нормазындан үш катап хөйну чарыгдаан. Ынчаарга бир хүнде чемненилгеге 6 рубль 74 копеекти чарыыр үеде, 4 рубль 40 копеекти чарыгдаан.

Школаларның бажыңнарының болгаш интернаттарының капитал септелгезинге дыка хөй акша-хөрөнгини ажыр чарыгдаза-даа, олар кышкы үеде ажылдарынга белеткетинмээн. Хөнделен болгаш Шекпээр школаларының классторы соок болганы-биле ургулар кичээлдерге тоныгып олурып турарлар.

Бир эвес Бай-Тайга районну ап көөр болза, бо талазы-биле байдал ыяла өөндаа багай.

Бюджетке улус өөредилгезинин талазы-биле 3044,9 мун рубльди чарыгдарын көргөн болза, 11 айларның дургузунда 2222,6 мун рубльди чарыгдаан. Ол хире хөй санныг акша хөрөнгини чарыгдап турган, интернаттарны таарымчалыг кылдыр дерип, тургузуп болур турган. Ынчалзажок ийи интернаттарының кыналгазы байдалдың дыка багайын хереглеп турар.

Бай-Тал школазының интернадында курсне хандырылгазында 135 өөреникчилерниң дыка хөй кышкы тоннар болган килес ийктер-биле хандыртынмаан. Ол ышкаш Тээли школазының интернадында байдалдар база ындыг. Ол интернаттарда хөвеннинг чоорганнар, матрастар четишпес. Ынчаарга чамдык ажылдакчылар интернаттарының болгаш школаларының эдилел хереклерин боттарының хуузунда ажылган турарлар. Бай-Тал школазының 11 ажылдакчылары интернаттың 6 хөвеннинг чоорганнарын, 12 сиза чоорганнарын, 6 матрастарын, 4 орунларын, 32 сыртыктарын ажылдап турарлар., Тээли школазында база оруннар четишпес.

Интернаттарның өрээлдеринде ургуларның өөренир, чурттаарынга эргежок чугула чүүлер тургустунмаан. Бай-Тал школазының интернады оттулар ыяшбиле чедир хандырынмаан. Өрээлдерге стулдар, тумбочкалар чок, ынчангаш ургулар бажыңга онаалгазын турда кылыр ужурга таваржып турар.

Школаларның интернаттарында чурттап турар өөреникчилерниң ийик хевинге, аъш-чемнинге хереглээр акшаны болур-чогуур-биле чарыгдарас болгаш ону оорлар, самчыгдаар база ажылдакчыларның шалыңын ажыр төлөөр чоруктар илереөн.

Интернаттарда байдалдың багай болгун, акша хөрөнгинин шын эвес чарыгдатынып, самчыгдал, тулгалдың болуп турар чылдаганы болза, оларның ажылдакчы-кадрларны шын эвес шилип ап турарында. Тээли интернадында 11 айларның дургузунда беш санакчылар солушкан, акша хөрөнгинин, өртектиг материалларның, аъш-чем продуктуның үнген чарыгдалының үчёдүн кылбайн турар. Бай-Тал интернадының чамдык ажылдакчыларының кырында 3,2 мун рубль саналынып турар. Интернаттың бухгалтери Ускун-оол мөге документ кылып алган, 2,5 мун рубльди чарыгдаан.

Областың школаларының интернаттарында байдалдың багай болуп турарының дугайында чугаалар хөй болуп тургулаан, ынчалзажок оболоо оон чогуур түннелди үнүрбейн турар. Ынчангаш улус өөредилгезинин органнарының, партия, совет организацияларының талазында бүгү хөй-ниитя-биле бызы школаларның интернаттарының ажылын шинтирдип-биле экижидери негеннин аргалыг турар.

А. ЗИМАРИН.

Келир өөредилге чылынга

Школаның өөредилге-кижизидилге ажылының челиишкиниг болуру аная баш бурунгаар эки белеткелден биче эвес хамааржырын ажылдың практиказы уламна бүзүрелин турар. Белеткелде бир кол айтырыг септелгеге болгаш одалгага хереглээр ыяшты кыжын таарымчалыг үеде белеткеп алыры болур.

Өөвүр районнун Саглыла чеди чыл школазы 1957—1958 өөредилге чылында мун кубометр оттулар ыяш хереглээр. Мону чогуур өйүнде белеткеп бээрингe «Кызыл тук» колхоз 18 кижи составтыг бригада организастаан турган. Олар февраль 15-ке чедир 710 кубометрни белеткээш, ону школа чанында эккеп тургузуп берген, а артканын чоокку үеде доозарынга бригада эки ажылдап турар.

Школаның директору болгаш ажылагый эргелекчизи септелгеге болгаш чамдык тудугларга хереглээр материалларны четчелеп алырынга амыгаастан боттуг хемчегларни ап чорудуп турар.

Ч. ОЧУР.

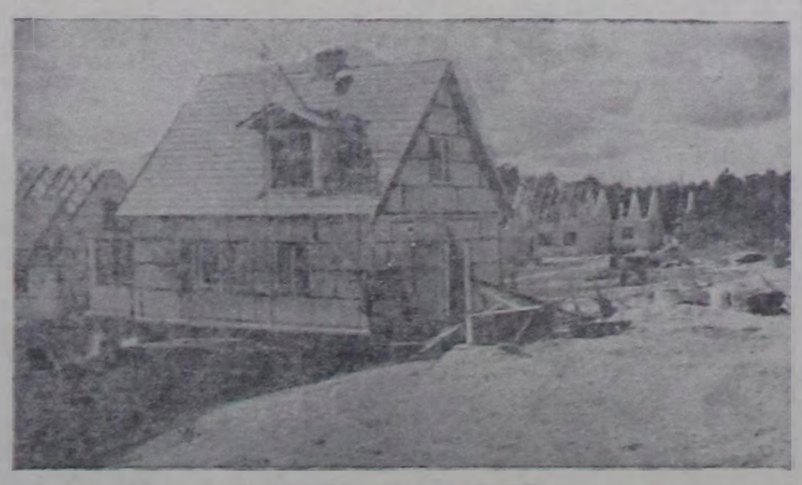

Улуг бажыңны тударынга эргежок чугула чүүлдер болгаш элезиниден тудуг материалдары кылыр бүдүрүге Таллинде өскөн каш чылдың дургузунда ажылдап турар. Ол кылыгларны силикальциттер деп адап турар.

Чурукта: Таллиннин хоорай чоогунда Ныммада силикальциттиг блоктар-биле бажыңнарны эптеп тудуп турары.

Фото Д. Фрадкиннин. СЭТА-ның фотохрониказы.

Культура чырыдыышкын албан черлериниң ажылын экижидер

Чоохта чаа Баа-Хем район Соведнинчи сессиязы болуп эрткен. Анаа районда культура-чырыдыышкын черлериниң ажылының дугайында культура министиниң эргелекчизи эш А. Москаленконун илеткелин дыннаан. Илеткелчи болган сессияга санал бергеннер районнун культура-чырыдыышкын албан черлериниң ажылдакчыларының талазындан СЭБПниң XX съездиниң төөгүлүг шиитпирлерин амыдыралга боттандырары дээш эрткен чылдың дургузунда эвээш эвес ажылдарны чорутканын демдеглээн.

Район иштинде культура-чырыдыышкынның 23 албан черлери ажылдап турар. Оон иштинде культура бажыңы, районда библиотеказы, 12 кадаа клубтар, 8 кодаа библиотекалар болгаш бир кызыл өг бар.

Эрткен чылын клубтар чөвүлүдери багай эвес ажылдаанының түннелинде чурттаачы чонга 107 концерттерни көргүскен. Ол ышкаш агитбригадалар хову турлаларынга, мал фермаларынга 80 улаа оюнларны көргүскүлээн. Районнун культура бажыңының көргүзүп турары концерттерни шынарлыг болгаш янзы-бүрү номерлерлиг.

Сөөлгү үеде бот-тывынгыр уран-чүүл болгуниниң киржикчилери кожазы колхозтарга чоруп концерт көргүзүрин чедип алган. Ылангыя, Бүрен-Аксының клубунда синакчылары Медведевкага, Медведевканы Бояровкага, Бүрен-Хемнин Кызыл районнун «Совет Тыва» колхозка түс-түс оюн көргүскүлээн. Ындыг практика дуржулга сеспчурунга улуг ужур-дузалыг болуп турар.

Клубтар эргелекчилери эштер Базыр-Тарза (Бүрен-Хем), Шнырова (Терзиг), Хаазыт (Бунгуртуг) оларның кызымак ажылдап турарын сессияга демдеглээн.

Библиотекалар ажылында база-ла чамдык экижилгелер бар. Номнар фонтузу курнуку чылдыныга болзарга он бир мун экземпларга көвүдээни-биле кады номчукчуларның саны дыка немешкен. Библиотека эргелекчилери Бояровкада Жуликова, Медведевкада Лыскова олар эки ажылдап турарлар. Чон ортузунга ном садып таалыр планын Сарыг-Септе ном садыы 101,3 хуу кылдыр күүсеткен.

Ол ышкаш ажылчы чоннар ортузунга кино фильмнер көргүзер талазы-биле базыда эвээш эвес чедишкиннер бар. Мурнуку чылдың деңнелинге бодаарга 1956 чылга янзы-бүрү киноларга 66 мун рубльдин билекин хөйну саткан.

Кино механиктери эштер Булгаков (Бүрен-Бай-Хаак), Лесков (Сизим), Бурагин (Кошту), Баву-Доржу (Бунгуртуг) болгаш оон-даа өскелер онаашкан ажылдарының мастерлери болгун, бүдүрүлге онаалгаларын ай санында 150—200 хуу күүселип турарлар. Эрткен чылын районнун бүгү клубтарынга кино аппараттары тургузар өрээлдерни комсомолчулар боттарының күжү-биле кылып алгылаан.

Районда культура-чырыдыышкын албан черлериниң ажылында четпестер сессияга илереөн. Ылангыя клубтар, библиотекалар эргелекчилерин шилип алырга хандыр өөренип көрбейн, соонда келгеш оларны солуур ужурга хаая эвес таваржып турарын дыка четпес деп көргөн. Ол ышкаш эш Москаленконун ол ажылдакчыларга боттуг уйгуулга бербейн турган дугайында шүүмүчүлелер болгуулаан.

Чамдык көдээ Советтер болгаш колхозтар даргалары кадаа интеллигенциянын амыдырал байдалын экижидер талазы-биле четпес хемчег ап турар. Чижээ, Бояровкада киномеханиктиң чурттаар бажыңы болгаш Бүрен-Аксында библиотеканың бажыңы чок болуп турар. Ыракты мал фермаларынче кино көргүзер дээннерни транспорт-биле хандырбайн турарын эш Киселёв шүүмүчүлээн.

Сессияга Бүрен-Аксында, Бүрен-Хемде, Бояровкада бичин хемчээлдиг клубтарны бо ажыл-агый чылында улгаттырарын чугаалашкан. Районда культура ажылын улам экижидериниче угланган тодаргай шиитпирни сессиядан хүлээп алган.

А. АГБАН.

Хой ажылын ынчаар көрүп болбас

Улуг-Хем районнун Киров аттыг колхозу хой ажылынче кичээнгей салбайн турар. Чайгы үеде хойларны, ылангыя хураганнарны кышка удур семиртир айтырыгны уттупкан турган. Кажан он ай үезинде хой, өскүнүн улуг, бичемин үзүп турда, аная, хураганнарның күжү дыка эргэн болган. Оларны ангылап үеш, 400 ажыг башты Сыныныг-Баътче үндүрүтүрге, ол улуг харлыг тайга черге мал турып шыдавас болган. Ол малды дедир колхоз сууруунче эккелгеш, оон иштинден дендии арган 40 ажыг башты өлүргеш, чүгле кежин союп алган.

Оон дуу-даалаш-биле Дунгуруут-Бежиг деп черге доң чыраа-биле кажда тутказ, колхозчу Манчыйны кадарчыга төмүйлаан. Ол кижи чаасказан кажааны чыыглап күш четпейн турда-ла бир үүне 20 чедир өлүп турган. Ол ышкаш Бара-Бөлүнде Мандаа-Хөө деп кижиде 300 ажыг аныяк шээр малдан бир үүне 10 баш чедир өлген чүүл бар.

Бо болза колхоз баштаар черинден болгаш мал ажылының тускай эртемнигларинден шээр малдың чайгы семиртилгезин, кышка удур белеткелин чорутпаанын айтып турар. Чүгле ноябрь, декабрь айларда 200 ажыг шээр мал өлгеп. Бо чорук колхозтуң удуртукчуларын, мал ажылының тускай эртемнигларын ам-даа дүвүретпейн турар.

Чамдык хойжулар харыысалга чогубиле кадарган хоюн чидирип турар. Чижээ, хойжу Делбин-оол Кара-Бөлүнче кежүп бар чыткаш, 32 хойну чидирген, ол олчаанга барган. Бо талазы-биле кандыг-даа хемчет алдышмаан.

Шээр малды мынчаар улуг харажага таварыштырып турары чүгле харааланчыг эвес, харын мал ажылын хөгжүлер сорулгага таарышпас бүрүүлүг херек-тир.

О. АЖЫ.

Помчукчуларның бижип турары

Кызыл районнун Сталин аттыг колхозунун хою массалыы-биле ойлап эгелээн. Чамдык хойжуларның хойлары хөй-биле нйистеп турар. Дүрбүлек 57 хойдан 60, Бөрүй-оол 63 хойдан 64, Бөрүмаа 45 хойдан 49 хураганнарны мемди остурүп турар. Чаш хураганнарга чидиртир көк сигенни кыштагларже октап эгелээн.

С. ДУВАА.

Улуг-Хем районнун Сталин аттыг кадаа ажыл-агый артелинин тулуг бригадазының чугай өртемин белеткээр звенозу декабрьдан бээр 20 тонна чугайны белеткээш, колхозунга 20 мун рубльди киргген. Звено чугай белеткээр ажылды үргүүлеп турар.

Т. ДАДАР-ООЛ.

Кызыл хөөрэйнүн № 2 ортумак школазының өөреникчилериниң ада-иелериниң хуралы болуп эрткен. Хуралга Танды, Бызыл, Баа-Хем районнардан болгаш Бызыл хөөрэйдэн алаан хөй ада-иелер келген. Хуралдың киржикчилери «Өөредилге чылының бирги чартыының түннелинин болгаш өөредилге-кижизидилгелиг ажылдың сорулгаларының дугайында» башкы Бонгарованың илеткелин чугаалашкан. Хурал соонда өөреникчилер концерт көргүскен болгаш ада-иелер школаның класстарын, өөредилге кабинеттерин болгаш интернатты, столоваяны көргеннер.

Б. БОРИС.

Кызыл хөөрэйнүн чоланчылар белеткээр дөрт ай хуусаалыг область автошколазы бирги доозулгада областың колхозтарынга 33 чоланчыларны берген. Бирги доозулганың түннели эки болган. Баларчы, Сарыг-оол, Чыванак болгаш өскелердэ дөрт-беш демдектиг доосканнар. Башкы Бөргоиков бирги доозулгада болунуң башкылаан эртемниге эки түннелди көргүскен. Ам школада колхозтардан келген 40 колхозчулар өөренип эгелээн.

О. ЛАМА.

Чаа-Хөл районнун Ленин аттыг колхозунда аъш-чем магазинниге четпестер хөй турган. Сөөлгү үеде магазин эргелекчизинге чаа келген Козлова организастыг хемчегларни алганының соонда магазинде крупа, макарон, үс, балык, кат-чимис аймаа болгаш өске-даа продуктулар көвүдээн. Бар бараанларның өртөөн көргүзүп чыскаалдыг кылдыр делгээн.

В. САГДЫ.

Тес-Хөм районнун Калинин аттыг кодаа ажыл-агый артелинин № 1 сүт-бараан фермазында 82 инек быжаалаан. Чаа төрээн инектериниң күсели-биле сүт саалгазы алаан бедип турар. Эрткен чылын инек бүрүүгүнден 875 л сүт саап алган Х. Алын бо ажыл-агый чылында саар инектен 1000 кг сүттү саарын хүлээнген. Эрткен чылдың октябрь бирден бо чылдың февраль 1-ге чедир 259 кг сүттү саап алган.

З. САГААЧЫ.

Парлатынмаан материалдарның изи-биле

Кызыл районнун Сталин аттыг колхозунун даргазы Полуэктовтун артелькин алган боолгаш ажылын экижидер талазы-биле четпес хемчег ап турар. Чижээ, Бояровкада киномеханиктиң чурттаар бажыңы болгаш Бүрен-Аксында библиотеканың бажыңы чок болуп турар. Ыракты мал фермаларынче кино көргүзер дээннерни транспорт-биле хандырбайн турарын эш Киселёв шүүмүчүлээн.

Сессияга Бүрен-Аксында, Бүрен-Хемде, Бояровкада бичин хемчээлдиг клубтарны бо ажыл-агый чылында улгаттырарын чугаалашкан. Районда культура ажылын улам экижидериниче угланган тодаргай шиитпирни сессиядан хүлээп алган.

А. АГБАН.

Кызыл хөөрэйнүн № 2 ортумак школазының өөреникчилериниң ада-иелериниң хуралы болуп эрткен. Хуралга Танды, Бызыл, Баа-Хем районнардан болгаш Бызыл хөөрэйдэн алаан хөй ада-иелер келген. Хуралдың киржикчилери «Өөредилге чылының бирги чартыының түннелинин болгаш өөредилге-кижизидилгелиг ажылдың сорулгаларының дугайында» башкы Бонгарованың илеткелин чугаалашкан. Хурал соонда өөреникчилер концерт көргүскен болгаш ада-иелер школаның класстарын, өөредилге кабинеттерин болгаш интернатты, столоваяны көргеннер.

Б. БОРИС.

Кызыл районнун Сталин аттыг колхозунун даргазы Полуэктовтун артелькин алган боолгаш ажылын экижидер талазы-биле четпес хемчег ап турар. Чижээ, Бояровкада киномеханиктиң чурттаар бажыңы болгаш Бүрен-Аксында библиотеканың бажыңы чок болуп турар. Ыракты мал фермаларынче кино көргүзер дээннерни транспорт-биле хандырбайн турарын эш Киселёв шүүмүчүлээн.

Сессияга Бүрен-Аксында, Бүрен-Хемде, Бояровкада бичин хемчээлдиг клубтарны бо ажыл-агый чылында улгаттырарын чугаалашкан. Районда культура ажылын улам экижидериниче угланган тодаргай шиитпирни сессиядан хүлээп алган.

А. АГБАН.

Барыын Германияның катап чепсеглениишкининиң күштелгени

СЭТА-ның январь 24-те чарлап үнүрген медеглели болза, атомнуг дайынны белеткээрин АКШ-тың чагырыкчы бөлүктери үргүлчүлеп турар дээрзин сагындырган. Ылангыя атомнуг чепсек-биле хандыртынган тускай хүлээлге күүселир америк шериг кезектерин өске күрүнелериниң девискээрлериниге тургузар болгаш сайгарар дугайында айтырыгны АКШ-тың албан-дужаалыг бөлүктериниге чугаалажып көрүп турар. Ындыг күрүнелериниң санында Барыын Европаның чамдык күрүнелери, ылангыя Барыын Германия база кирип турар. Оон ангыда Барыын Германияда тургустунуп турар армияны «тактиканың атомнуг чепсээ» дээр чепсек-биле хандырарының америк планнарын амыдыралга боттандырып чорудуп турар.

Сонгу-атлантика блогунун (НАТО) талазы-биле АКШ-тың барыын герман чаржалакчызын чепсеглээрилче Вашингтоннун ол хире улуг кичээнгей салып турар чоруу чаа үүл эвес. «Күш дегээриниң» политиказының болгаш «соок дайынның» америк хей-аът киирикчилери боттарының шериг авантюраларына шалыпчы күш кылыр ажылдазары-биле өскөн негежи армияны Барыын Германияга дүрген-не катап тургузарын оралажып турар деп чүве шагда-ла билиингир апарган турган. НАТО Чөвүлелиниң декабрьда болган сессиязында АКШ-тың саналын ёзугаар барыын-герман армияны тактиканың атомнуг чепсээ-биле хандырар деп шиитпирни хүлээп алган. Ол шиитпир болза, баъка сургажан париж дугуржулгаларының Барыын Германияга атомнуг чепсектиг турарын хоруудап турар кезээн херек кырында күш чок болдурган. Оон-биле кады ол шиитпир НАТО-нун өске киржикчилерин, хамыктың мурнунда Франсияны бергедээшкининг байдалче киирип турар, чүге дээрге атомнуг чепсектиг болу бергеш, Барыын Европада эн-не күштүг шериг алаар барыын-герман милитаристерниң мурнунга ону кошкак болдуруп турар.

Оон-биле холбаштыр Франсияның амгы чазаа, бодунун чуртунун эрге-ажыктарынга чөрүштүр, француз улустун ылаштыг дайзыны—герман милитаризмин күштелдирериге херек кырында дуулап турар деп чүвени демдеглеп кагза чогуур. Саар областы 1957 чылдың январь 1-де Германияның Федеративтиг Республиказынга Франсияның шилчилип өгөлөөш-де эндере чепсеглениишкининиң болгаш агрессия шериглиг тургузарын күштелдире бергеннер. Барыын Германияның хөгжүлдезинин амгы үеже-лазы болза, чепсектиг күштерин катап тургустун өстүрер, шериг индустриязын калбартыр талазы-биле барыын-герман милитаристерниң улам-на күштелдирип турар хемчегларын-биле, аная кыспырлаптыр ССРЭ-де болгаш социалистиг лагерьнин өске-даа чуруттарынга удур дайынны белеткээриниче угланган өжээргек кыйгырыгларының калчаараашкыны-биле тодарайлаткынып турар. Январьның эгезинде Барыын Германияның «Дер Шпигель» журналы ГФР-нин камгалал министри Штраустун медеглели парлаан, оон бадыткааны болза, «Барыын Германияның күш талазы-биле карачаңгыс удурланыкчылары дээрге Совет Эвилели болгаш оон өжөөржикчилери болуп турар». Оон-биле кады Штраус Боннун дайынзырактарының «холун туразынга быыдыр сулаг садырын» негээн. «Дээн шериг командызы болунун туралааны-биле шөлөөн хөделир ужурлуг» деп Штраус ыят чокка демдеглээн.

Барыын-герман шериг министринин «туралаары-биле шөлөөн хөделир» деп чүүл ынча дээн ол дээрге, Гитлерниң үезинде кыдыныганы ышкаш Барыын Германияга чонунун шиитүзүн шериг албаныче хавырып киирер, оларны дайынның янзы-бүрү белеткелериниге калбаа-биле киирилтирер деп Штраустун болунун сүмелээни болур. Үстүнде айытканы медеглелинде Штраус болза, шериг хүлээлгелиглер-биле болгаш кадр шериглер-биле чергелештир шериг белеткелериниге Барыын Германияның бүгү хамаатыларының киржирин негеп турар. Олар, Штраустун өөрү-биле ап көөрге, «солдаттар болбас-даа болза, оларны өөредири шериглиг албан хүлээлгезин ылавыла күүседи-биле бир дөмей болур». Биргээр чугаалаарга, барыын-герман министр, тоталдыг мобилизацияны нептеретишкаан, барыын-герман шериглиг саны 500 мун кижиден хөй турарын, ынчангаш париж дугуржулгаларында айытынган деңнелден ашкан турарын негеп турар-дыр.

Бодунун агрессия кыйгырыгларына милитаризет Штраус чазаказан эвес. Оон дараазындан чаңгыс аалга-биле шаандагы гитлержи генерал Вайнштейн улуп ээрип турар. НАТО-нун командылалының алаанга турар 500 мун армиядан ангыда, шуут-ла немец командылалдың алаанга турар чажыттынчак 500 мун армияны тургузарын ол санаалаан. Ындыг армияның бол нуруузу ам белин тургустуна бергеш деп сөглөөр херек. Ол дээрге, шаандагы гитлержи солдаттарны болгаш офицерлерин каттыштырып турар хей санныг «солдаттар эвилелдери» болгаш янзы-бүрү ниитилелдер болур-дур.

Фашистиг чаа шеригнин дивизияларын хевирлеп тургузары болгаш дайынга өске-даа белеткелдер хөреңги чарыгдалдарын негеп турар. Амгы бюджет чылында Барыын Германияның шериг чарыгдалдарын 8,7 миллиард марка акшага тодаратканы. Ынчалза-даа ол чурагай барыын-герман дайынзырактарының сеткилинге четпейн турар. «Ди вельт» солунунун дыннатканын ёзугаар алырга, чоокку чылларда Боннун чыла шуут шериг чарыгдалдарын 11 миллиард маркага чедир көвүдөлири көрүнүп турар. Ол акша-хөрөнгилерниң дыка хөй вермахтыны «амгы үеним чепсээ-биле», хамыктың мурнунда аар чепсек-биле хандырарына үнер.

Амгы үеде ГФР-нин камгалал министерстээзу ындыг чепсектиг дашпыныдан салып ап турар. Чыгыларының деңнел чок хей кезинин Баттышкан Штаттарже киирген, а ол ышкаш Канадада, Англияда болгаш Франсияда база чагаан. Ынчалзаа-даа барыын-герман милитаристер ындыг байдал-биле эптежир дизайн турар болгаш шериг үлетпүрүн Барыын Германияның болунда катап тургузуп турарлар. Эрткен чылын төнчүүгүде бонн чазактын болгаш барыын-герман улуг-улуг фирмаларының төлөөлекчилериниң арызынга чазактың боо-чепсек чагыларын барыын-герман бүдүрүлге черлериниге сайгарып киирер дугайында айтырыга хаазырыштыр чугаалажыышкынныр болган. Чугаалажыышкынларының түннелдерин тайылбырлавышаан, «Дивельт» солунунун бижээни болза, «чазак болгаш ГФР-нин монополиялары чепсеглениишкининиң талазында чаңгыс аай шүүгүнү чорудар дугайын үзе дуттуржуп алганнар», «Кельнге немец үлетпүрүнүн баштаар черинде чугаалажыышкынларының түннелдерине сеткилге хаяан боор аргалар».

Шынаа-ла боттарының шериг үлетпүрү аар боо-чепсекти бүдүрүп киирилтерге, барыын-герман монополиялардың сеткилге канчаар хаяан боор. Боннун ДПА агентилелинин дыннатканын ёзугаар алырга, январь 19-та Унтериффлоехоренде аэродромга Штраустун ведомстволарының төлөөлекчилери «Дорнье» деп фирма ужар чүүл заводунун үндүргени «ДО-27» деп баштайгы барыын-герман шериг самолеттуг хүлээп алганнар. Шериг самолеттарны массалыы-биле үндүрүп киреринге өске-даа алаан хей барыын-герман фирмалар белеткенин турар. Баъка сургажан Мессершиттерни болгаш Хейнкельдерни бүдүрер деп чоокта чаа дазыга алган Мюнхенде «Флугцейг унивэрзал» фирма ГФР-нин камгалал министерствозунан нин-нин олуттарлыг 360 реактивтиг самолеттарны тударының чагыын болгаш эвээш каш чүс миллион барыын-герман марка түнүүг акшаландырыгны алган. Бременде «Фокке-Вульф» болгаш Штуттартта «Эрнест Хэйнкель» деп заводтар реактивтиг бомбардировщиктерни бүдүрүп үндүрүп турарлар.

Оон-биле кады эрги аэродромнарны калбартыр болгаш чаагарны тудар талазы-биле базыныгарны Боннда кылып турар. Франс-Пресстин корреспондентизинин дыннатканын ёзугаар алырга 1957 чылда Барыын Германияның девискээринде амгы бар турар 19 аэродромнарда немештар 25 чаа аэродромнарны тутпаан турар.

Боннун шериг бөлүктери немец конструкциялыг чаа танктарын тударынче улуг кичээнгейин салып турарлар. Аная холбаштыр «Хеншель» деп барыын-герман концернинин мурнунда «Пар» деп гитлержи танкты бүдүрериниң дуржулгазын ажылдарының сорулгазы салдынган. Аар артиллерия бөөларны бүдүрүп үндүрериниге белеткенин турар, аная Круппуун болгаш Клекнерниң бүдүрүлгелерин ажылдаар деп турар.

Барыын Германияда шериг-үлетпүр күчүнү катап тургустуңдуреринге америк монополиялар ыдыкчылыг-биле дуулап турарлар. «Нью-Йорк таймс» солунун дыннатканы болза, америк компаниялар Барыын Германияда катап тургустунун турар шериг-үлетпүр концернилеринге оларның бүдүрүлге күчүлерин калбартырда дуулаар, оларга техникиг информацияларны болгаш өске-даа чүүлдерни тыпсын бээр деп хүлээнген. Солун ылангыя Круппуун концерни биле «Блоо-Нокс оф Питтсбург» база «Копперс компани оф Питтсбург» деп америк фирмаларының аразында дуттуржулгалар чарганының дугайын бижип турар. «Аугуст Тиссен-Фюссе» деп барыын-герман фирма «Амрко стил корпорейшн оф Миддлтаун, Огайо» деп америк компания-биле, а Дуисбургта «Клекнерверке А. Г.» фирма—америк «Рипаблик стил» деп компания-биле дуттуржулгаларны чарганы база билдингир.

Агрессия чаа шеригни далаш-биле тургузары болгаш анаа чепсеглениишкин Барыын Германияда калчаалыг шериг пропагандазы-биле болгаш чаа вермахтының солдаттарын өжөөн негөөшкининиң болгаш өске улустарны күүн хөөрүүнүн ёзугунга сурган төөрелири-биле капсырлажып турар. Ам Федеративтиг Республикада катап тургустунун турар фашист шеригниң «чаа демократтыг салыш болалының» дугайында будулчак чугаалар чорудаастай бергеш. Барыын-герман армияның казармаларында тергиндеп турар корум-чуруумнар гитлержи казармаларга турган чорум-чуруумнардан чүүл-биле-даа ылгашпайн турар. Боннун шериниң унтер-офицерлериниң болгаш офицерлериниң аразында гитлержи армияга өөредилге эртиөөн чаңгыс-даа кижи чок. Чаа келдиргеннерни өөредир чорукту тайбын чонну каржы ажылларының ханныг дуржулгазы-биле холбашкан эссечи бол-

(Төнчүзү 4-ку арымда).

Кол Ассамблеяның XI сессиязы

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Кол Ассамблеяның элээн каш комитеттериниң илеткелдерин болгаш резолюциларының тыелвилелдерин Кол Ассамблея чугаалажып көрген.

Экономика болгаш сан-хөө айтырыгларының талазы-биле комитеттиң илеткелин болгаш резолюцияларының бирээзин бадылап турда, ССРЭ-ниң төлөөлери Кол Ассамблеяның амгы сессиязыга чугаалажып көөру-биле бүгү делегейниң экономика конференциязын чыылдырар дугайында саналын киргеш чүве деп Совет Эвилелиниң төлөөлекчизи П. М. Чернышев сагындырган.

Бүгү делегейниң экономика конференциязы улустар аразының садыглажылгазын болгаш КНО-нуң хемчээлинге улустар аразының садыг организациязын тургузар дугайында, улустар аразының экономиктиг кады ажылдажылгазының дугайында айтырыгларны чугаалажып көрзүн деп совет төлөөлер санаалаан.

Ол конференцияга делегейниң чээли болгаш сан-хөө айтырыгларын база чугаалажырын ССРЭ-ниң саналы база кэргеш.

Совет төлөөлер хамыктың мурнунда, чурттарның социалдыг тургузуу хамаан чокка оларның экономиктиг кады ажылдажылгазын калбартырының, эрге-ажыктарын, садыглажылганы калбартырының, улустарның амыдырал деннелин бедидериниң эрге-ажыктарын болгаш кедизинде барыл тайбының быжыглаарының эрге-ажыктарын удуртулга болдурган деп ССРЭ-ниң төлөөлекчизи чугаалаан. Бүгү делегейниң экономика конференциязын чыылдырар дугайында Совет Эвилелиниң саналын элээн хөй төлөөлер кичээнгейлиг өөренип көрген болгаш ол саналды олар идепкейлиг деткээннер. Ол айтырыгны экономика болгаш социал советинге баштай чугаалажып көрген турар дээр дугайында элээн хөй төлөөлериң күзелдерин барымдаалаш, совет төлөөлер бодунуң төлевилелин бадыладырын кызыттаан болгаш ол төлевилелин казын каапкан деп Чернышев чугаалаан. Оон-биле кады, бүгү делегейниң экономика конференциязын чыылдырар дугайында айтырыгны бодунуң чоокку сессиязыга чугаалажып көөрүн болгаш бодунуң савалын Кол Ассамблеяның дараазындагы сессиязыга киирерим дилеп, экономика болгаш социал советинге Польша биле Югославияның төлөөлериниң киргеш резолюциязының төлевилелин совет төлөөлер деткээн.

Ол саналды комитетке бадылаашкының хөй нуруузу-биле чеңшээревейи барган болза-даа ол төлевилел дээш чурттакчы чону 1 миллиард кижиден аажык турар чурттарның төлөөлери бадылаанының дугайын уттуп болбас деп ССРЭ-ниң төлөөлекчизи демдеглээн.

АКШ-тың болгаш өске-даа алды чурттарның ийги комитетке киргеш резолюциязының төлевилели бодунуң үндезин утказының талазы-биле таарышпас деп совет төлөөлер санап турар.

Ол төлевилелде болза КНО-ның хемчээлинге улустар аразының экономиктиг кады ажылдажылгазын калбартырынче угланган кандыг-даа боттуг саналдар илергейлетинмээн. Ылаңгыя язы-бүрү социал системалыг чурттарның аразында экономиктиг кады ажылдажылгазын күштелдирер хөрекке карылзааларыңа чаа-чаа хевирлериниң дугайында саналдар чок.

Бот-боттарынга ажыктыг үндезинге язы-бүрү чурттарның аразынга даштыкы садыгны калбартырынга дузалаар организацияны КНО-нуң хемчээлинге тургузар дугайында саналдар резолюцияда чок.

Тарифтер болгаш садыглажылга дугайында кол дугуржулгага база садыг талазы-биле кады ажылдажылганың тургузугунуң турар организациязынга каттышкан чурттарның болгун чаңгыс талалап кыстелдирериниче угланган таарышпас негелделер резолюцияда база бар болуп турар. Хөй нуруузу бадылаан ол резолюцияны өзугаар алырга, өскелериниге когарал кылдыр чамдык чурттарны экономика талазы-биле эжелээрининг политиказын ында киирип турар.

АКШ-тың болгаш өске-даа бөлүк чурттарның резолюциязын Кол Ассамблеяның хөй нуруузу бадылаан. Ол резолюция дээш 55 бадылаашкын бердинген, удурланып бадылаанны 7, дөрт төлөөлер дадаалгаваан.

Харагалзаашкын айтырыгларының талазы-биле комитеттиң илеткелдерин болгаш резолюцияларын бадылап турда, боттөгелел чок дээр девискээрлериниң улустарының боттарының хосталгазы болгаш национал катап тургустулары дээш калбарган шимчээшкининден КНО хоорук артып каап болбас деп ССРЭ-ниң төлөөлекчизи Т. Т. Тажибаев медеглээн. КНО болза ол улустарның хосталганы болгаш чамаарышпас чорукту дүрген чедип алырынга КНО-нуң Уставының принциптерин өзугаар бүгү хемчет-биле идиг бээр ужурлуг.

Эргелеп чагырган күрүнелер КНО-нуң Уставының болгаш бот-эргелели чок девискээрлерге колониижи коруп-чурумну артырып алырын оралдажып турардар. Ол девискээрлериниң үндезин чону эргемедел чок, оларга хамаарыштыр ылгаш көөрүкүн кадыг-дошкун дорамчылалын чорудуп турар. Колониялариның экономиказы кудулап бадышкында кирип турар, а даштыкы монополия болза ол девискээрлериниң байлактарын үптээриниң болгаш оларның чонун кадыг-дошкуну-биле мыччүрүнүн уъжун эвме-дижчок кончаалы ап турар. Ол девискээрлериниң үндезин чонунуң өөредим болгаш кадык камгалалы мырыңай багай болуп артып калбышаан турар.

Бот-эргелели чок девискээрлерге хамаарыштыр КНО-нуң Уставының негелделери болза улустарның бот-тускайланыр эргелерин КНО-нуң хүдээн көрген өзүзу-биле шынгыы сагытынган турарынче эргежок чугула хемчеглерин КНО алыр ужурлуг кылдыр Совет Эвилелиниң төлөөлери санап турар деп Т. Т. Тажибаев чугаалаан.

Бот-эргелели чок девискээрлериниң боттускайланырынче болгаш хамаарышпас чорукче баар орузунда дешилгелиг хөгжүлдезинин хөрээнге КНО-нуң кылыр бүгү базымнарын деткиринге ССРЭ-ниң төлөөлери белен деп ол чугаалаан. Бот-эргелели чок девискээрлериниң улустарының мурнунда турып турар кол-кол айтырыгларны шиитпирлеевейи-даа турар бол, ол девискээрлериниң үндезин чонунуң байдалын эжиидериниг идигни берип болур резолюцияларны ССРЭ-ниң төлөөлери база деткип турар.

Дөртү комитеттиң резолюцияларының элээн хөй төлевилелдерин Ассамблея үүлдүг деп көргеш.

Йеменге удур агрессияның планнары

„Паэзе" солунның дыңнодыы

РИМ. (СЭТА). «Паэзе» солун Лондониан корреспондениция пардаан, «англи протекторат Аденнин талазындан Йеменче англи шериглериниң чепсектиг халдаашкынныры Йеменниң амгы чазаан дүжүрер, британ империяның эрге-ажыктарынга таарышкы дет өзү-чуруму Йеменге тургузар сорулга-биле Англияның чазаанын ажылдан кылып турары планының кезин болур» деп ол чүүлде айткан.

Демдеглеп турарын өзугаар алырга, ол планны Англияның даштыкы хөрөктөр министерствозунуң бөлүк экспертери даштыкы хөрөктөр министринин Ортазы Чөөн чүк хөрөктөриниң талазы-биле дузалакчызының удуртулгазы-биле 1956 чылдың август-сентябрьда Египетке удур англи-француз үүгедиглериниң планын кылыра чергелештир ажылдан кылган болуп турар. Англи-француз шериглер Египетче кирери билек Аденнин девискээринде мөөңнетиниген англи шериглер Йеменнин кызыгаарынче эртип киреринде, Аденнин «айыылчок чоруун хандырар» деп чылдак-биле оон девискээрин эелеп алырын үстүнде айыттынган план көрүп турган. Ол сорулга-биле Аденнин болгаш Йеменнин аразында кызыгаарга ончүк-чөнгөлерин өөскүүн үнүрерин болап турган бөлүк 1934 чылдың англи-йемен керээзин болгаш 1951 чылда чарылган англи-йемен дугуржулганы үрээн дээр дугайында Йеменни аалы-биле бүрүүлдүр ужурлуг турган болуп турар.

Пландан илереп турарын өзугаар алырга, Йеменнин девискээрин эжелеп алыры Йеменнин амгы чазаанын кежигүнерин түүн хөрүүлдары-биле капсырлажыр ужурлуг турган.

Ынчалаажок планны боттандырары Египетке удур шериг кампаниязының бүүрап дүшкениниң хараазы-биле соңгаарлатынган турган. Ынчангаш англи чазак декабрьниң төнчүзүнде ол планче база дагын өөн кирген болгаш «амгы байдалдардан болгунган» этиглерин аваа киргеш. Ам англичаннар Йеменге удур янзы-бүрү чепсектиг өөнүүн-чөнгөлерни организастап турар. Англи парлалга бодунуң эолчээнде Англияга удур калбак пропагандачы кампанияны эгедээр болган Аденнин девискээринге удур угланган хорадакчы ажылчорудулгазы дээш... ол бичии күрүнени бүрүүлдүр деп сургаалданы алган. КНО-да англи төлөөлер ол планны эдербишаан, КНО-нуң болуктериниге тодаргай болгалы тургузар сорулгалыг, Йеменнин алдындыг бүрүүлдүшүшүннар кирип турар янзы-бүрү хевириниң «документилерин» төлөөлериниң ортузунга нептеретпишаан, шалбын ажыл-чорудулгазын эгедээн. Ук план дараазындагы үе-чаза кылыр Йеменнин девискээрин эжелеп алырынга чедир аңаа удур калбак халдаашкынны көрүп турар.

Эйзенхауэрнин радио дамчыштыр чугаазы

ВАШИНГТОН 21. (СЭТА). Дүүн кежээ президент Эйзенхауэр Чоокку Чөөн чүкте байдалдың дугайында радио дамчыштыр чүве чугаалаан. Европа болган африка диптериин аразында көвүрүг болур ол районнуң АКШ-тың «келир үеликте чугула ужур-дузалыын» президент демдеглээн. Ол районнуң продукциязы, «ылаңгыя нефть» барының талакы чурттарга «чугула ужур-дузалыт» болуп турар деп ол онзалаан демдеглээн.

АКШ-тың «ол районда хуу ажык барымдаалаан планнары азы чүткүүлери чок» деп бөлүтказышаан, Чоокку Чөөн чүкте айынныг үскүлежиишкининн төөгүзүн Эйзенхауэр тодаргайлаш, өөнбиле кады ол болза «Египетке удур дайын халдаашкыны улуг болгаш үргүлчүнүн өнчүк-чөнгөлериниң түннели болган» дээн. Египетке халдаан чурттарны «бистин өнүктериниг болгаш эвилелчилериниг» деп ол демдеглелдиг аалын боттарының шериглерин Египеттен үндүргеш «делегейге корум-чуруму тударынга улуг салыышкынны олар кылган» чүве ышкаш кылдыр чугаалаан медеглээн.

Чоокку Чөөн чүкте байдалдың дугайында айтырыгны чугаалажып турганының бүгү дуржулганда тайбычылыылга үндезилетинген база делегей чурумун өзугаар Израиль моон соңгаар-даа бодунуң эргелерин ажыглаан турар ыныг байдалды ханыырарын оралажып турган болгаш ол талазы-биле АКШ-тың чазаа үргүлүү Израильдың күзелинге уткуштур барын турган деп президент онаа демдеглеп турган. Шериглерин үндүрүп алыр дугайында резолюцияны күүсеңирниче ону албаалаар төлөөде «Израильге ыйыышкын кылырындан өске арга» КНО-да чок деп президент медеглээн, ынчалза-даа Израильге «моральыг ыйыышкынны» таварыштырар ужурлуг дээрин «хажан бир шагда АКШ хүлээн алыр чүве болза өзулуг-да онзактыг болур ийик» деп ол немеп чугаалаан.

Израильдың адрезинче чымчак сестерни чугаалавышаан, АКШ-тың президентизи оон-биле кады Совет Эвилелинге үүр барымдаа чок алаан чүүлдерни чугаалаан.

Барыын болгаш Чөөн чүктерниң аразынга садыглажыышкынны хөгжүдеринге АКШ шаптыктап турар

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). АКШ-тың болгаш оон «эвилелчилериниң» (Англияның, Францияның болгаш өске-даа чурттарның) аразында ССРЭ-биле, КУР-биле болгаш социалистиг өске-даа чурттар-биле садыглажыышкын дугайында айтырыгга чөрүлүүлер туруп турар деп «Чикаго сан эйд таймс» солунуң Вашингтонда корреспондентизи Ку демдеглээн. Албаныың америк кижилериниң иннинкинаа-биле алырга, АКШ ол айтырыгга болгунуң «эвилелчилериниң» талазындан ыйыышкынга таваржып турар деп ол корреспондент айыткан. КУР-биле садыглажыышкын дугайында айтырыгга АКШ-тың болгаш Японияның, Англияның, Францияның, Бельгияның болгаш Барыын Германияның аразында чөрүлүүлер «өскенин» Ку чижек кылдыр бижээн.

Кунун дыңнадыы-биле алырга, ССРЭ-биле болгаш социалистиг өске-даа чурттар-биле садыглажыышкынга кызыгаарлаашкыннарны күштелдирерин АКШ чедип ап турар. Январьның соңгу хүннеринде АКШ 14 чурттарже ноталар чорудуп, ол кызыгаарлаашкыннарны күштелдирерин негээн. Ынчалзажок «хөй-хөй чурттар садыг мөөндактарын күштелдирериниң орнунга дегийт-ле кошкадыр дээр» боттарының бодалдарын бадыткаан деп ол корреспондент бижээн.

Корреспондентиниң демдеглээнин өзугаар алырга АКШ-тың чамдык «эвилелчилери» бот-боттарының аразында сүмележип турар апарган болгаш оларның бодалдары Каттышкан Штаттарның бодалынга аажок удурланышкак болуп турар.

ГДР атомнуг энергия талазы-биле бүгү делегей агентилелиниң кежигүнү болган турар ужурлуг

БЕРЛИН (СЭТА). ГДР-ниң министрлер чөвүлелиниң даргазының орадакчызы Ф. Зельбман «Зонтаг» солунуң төлөөлекчизи-биле чугаалашкан, атомнуг энергия талазы-биле бүгү делегей агентилелинге хүлээн алыр дугайында оон дилээн хандырарын Герман Демократтыг Республика негеп үргүлчүлевилеп турар деп медеглээн.

Оны холбаштыр, атомнуг энергия талазы-биле эртем-шинчилел ажылдарында база атомнуг энергияны тайбың сорулгаларга ажыглаарының хөрөөнге ГДР-ниң чедип алган чедиишкининнерин Ф. Зельбман чугаалаан. Ол ыраңгыя Дрезден районунда атомнуг энергия талазы-биле эртем-шинчилел төвүн тургускаанын айыткан, орта бо чылын атомнуг реакторну ажыглаага киргеш турар.

70 мун киловатт күүчүлүг атомнуг электростанцияны тургузар талазы-биле ажыл ГДР-де база эгелээн. Ол электростанция 1961 чылдан орай эвес ажыглаага киргеш турор ужурлуг. Ол электростанцияның төлевилелин кылырынтаа, оны дерин чепсегларинге-даа Совет Эвилели дузалы киргүүр.

Атомнуг энергияны тайбың сорулгаларга ажыглаарының хөрөөнге болгунуң ыныышкының кылырын күзээн, атомнуг энергия талазы-биле бүгү делегей агентилелиниң кежигүнү болгуни ГДР күзеп турар деп Ф. Зельбман медеглээн.

Алжирде байдал

ПАРИЖ. (СЭТА). Француз колониалдыг эрге-чагыргалар алжир патриоттарны өлүрер дээн шиитклелерин күүсеңирин үргүлчүлеп турар. Февраль 21-ниң эртеминде Константинага ийи алжирин шаажылан өлүрген. Алжир патриоттарны өлүрүп шаажылаан турарынга үүр Францияның демократтыг хөй-ниитизи шиитпирлиг үдурланып турар.

Сена департаментиниң улуска дузалаарының ниитилелиниң федерациязы өлүрер шаажылаларны күүсеңир чорукту совсадырын негээн чагааларны болгаш телеграммаларны республиканың президентизинге чорудар дээн кыйгырыгны ажылчы чоннарга үндүргеш. «Соңгу Африка айтырыгларын тайбың шиитпирлээри дээш дедиеңиң национал комитеди» база ыныг медегледи кылган. Алжирлерни шаажылаан өлүрүп турар чорук Алжирниң араб болгаш европейжи чонунуң аразынга өскөнөжилгени улам-на күштелдирин болур деп ол ийи организациялар демдеглээн.

Солгунар медээлерни өзугаар алырга, националдыг хосталга армиязының отрядларының болгаш француз шериглериниң аразында кадыг-дошкун түлүгүшкүннер Алжирде үргүлчүлевилеп турар. Константина болгаш Оран департаментилерге февраль 21-ниң дүргүзүнде болган таварлажыышкынарының түнелиниде алжирлерни аразында өлгеннер онгон кылыр санаткынын турар. Француз шериглериниң өлүчидиниерни дыңнатпайн турар.

Англи эрге-чагыргаларының Кипрде кара туразында аажылаашкыны

ЛОНДОН. (СЭТА). «Колониялариың хосталгазы дээн шинчээшкин» деп организацияны баштаан турар, парламентиниң кежигүнү лейборист Феннер Брокуэй февраль 19-та парлалга конференциязы кылган, анаа Кипрде Кокинотримитья лагерьнин хайгаарачылары турган Тун биле Уиткомб чүве чугаалаанар. Ол лагерьде хоругдатырганнарны англи шериг албаныгларының кара туразында болган кадыг-дошкун аажылаан турарының дугайын олар корреспондентилерге чугаалаанар. Хоругдатырганнарны лагерьге 12—18 айлар дүргүзүнде суг чокка тудуп турган болгаш оларга кандыг-бир дүрүгдалыышкыннарны белин онаашкын келген. Чем коочуг багай турган. Чурттаар барактарны одаашкын турган. Эмчи дузаламчыны чок. Шидыг чорукка улуламышкынны демдээ кылыр хоругдатырган киприоттар чем чивелин кыл уда чарлаанар. Англи солдаттарның хоругдатырганнарны боо-ноогу-биле камчаар эттеп, оларны барактардан үндүр октаттыган болгаш теннис сывырган демирлерже чыган турганының хереченлери Тун биле Уиткомб болганнар.

Туниун болган Уиткомбунуң кэргүзүгүлерин КНО-га дамчыдыр берген деп корреспондентилерге Брокуэй медеглээн.

Тунистиң девискээринден даштыкы шериглерни үндүрер дээш

ПАРИЖ. (СЭТА). Франс Пресс агентилериниң Тунистен дыңнатканын өзугаар алырга, тунис чазактың даштыкы Бургиба радио дамчыштыр болгунуң чугазынга ынча деп медеглээн:

«Тунис улусту хосталгы болгаш оон төлептиг чорунуң база долу бот эргезин катап тургузары болуп турар моон соге чаңгыс бешин даштыкы солдат артыышаан турда, күүсеңирген турун шыдаваа» деп саналар мен.

Ылап доктаамыгаан календарыгыг планга дүүштүр даштыкы шериглерни түс-түс районнардан чөптүг кежүрүп үндүрген турарын күзеп турар бис.

ССРЭ-ниң шыдыраа чемпионады доозулган

Февраль 22-де ССРЭ-ниң Төп шыдыраа клубунга доозулбаан салыышкынларны чедир ойнаан. Чурттуң 24-кү шыдыраа чемпионадының түнелдериниң талазы-биле черлерни ынчаар хуваашкан.

Биргн черни Таль —14 саннаг, 13,5 саннарлыг Бронштейн биле Берес — ийиги болган үшкү черлерни, 13 саннарлыг Спасский биле Толуш — дөрткү-бешки черлерни эзлээн. Оон ынай Холмов —12,5, Корчной биле Петросян—12, Полеславский —11,5, Аронин биле Тайманов —11, Фурман—10, Банник, Кламан болган Нежметдинов—9,5, Антошин—9, Стеллер—8,5, Микенас—8, Аронсон, Гургенидзе, Тарасов болган Хасин—7,5 саннарлыг болган.

(СЭТА).

„Шын" солуннуң дараазындагы дугаары февраль 28-те, четвергте үнер.

Редактор К. С. ШОЙГУ.

Кыдатта гидроэлектростанциялерниң тудуу

ПЕКИН. (СЭТА). Кыдаттың хосталгазының соонда ажыглаага киргеш гидроэлектростанцияларның күүү-шыдалы барык 450 мун киловатт четкен, ол дээрге гоминданчы чазактың 20 чылдар дүргүзүнде туткан гидроэлектростанцияларының ниити күүү-шыдалын 38 катап ажып турар деп «Диличжиши» журнал бижээн.

1957 чылда Чжэцзян, Юньнань болгаш Сычуань можуларда Хуанхэ хемге күүүлүг беш гидроэлектростанцияларның тудуу эгелээр азы тудутта белеткел чорун турар. Ниити күүүзү 3.200 мун киловатт болур ол электростанцияларны ажыглаага киргеннинин соонда Кыдатка бүгү чурттун чаңгыс-аай энергетика системазы тургустуулган турар.

Амгы үеде Гуанчжоу хоорайның чоогунда Люцихэ хемге гидроэлектростанцияның болгаш Цзянси можунун мурнуу талазында өнүүт металлдары тывар талазы-биле бүдүүлгелерни электроэнергия-биле хаңдырар Шаньюцзян хемге гидроэлектростанцияның тудуу чорун турар.

Барыын Германияның катап чепсеглениишкининиң күштелгени

(Төнчүзү).

таш камгалал кезектериниң шаанчагы офицерлериге даасхан чорук хөй болуп турар.

ГФР-де 1957 чылда массалыг тиражбиле үнеп «Немец солдаттың календары» барыын-германы армияның солдаттарының идея талазы-биле чепсээнин дугайын тодаргай хереченлеп турар. Календарьда бижээн чүүлдер милитаристиг өзу-биле сиинккен. Олар Гитлерни алган-йөрээн, фашистиг өзу-чуруумнарны мактап, дайынныг амыралдың «чазгайын» чылчуруп турардар. Календарьда, ылаңгыя шаанда гитлержи фельдмаршал Кессельрингиниң «Солдат болгаш аныяктар» деп үүлүн парлаан. Солдаттарның алыс күзели болза гитлержи чуруму катап тургузары болур деп солдаттарны ол үүл төөрелап сургаан турар.

ГФР-ниң чагырыкчы бөлүктериниң чорудуп турары катап чепсеглениишкининиң политиказы болза, Бириуң шериг планнарынга улам-на күштүг удурланышкынны көргүзүп турар Барыын Германияның чонунуң деннел чок хөй кезиниин күзел-соруунга дыка удурланышкак. Барыын Германияның аныяктары катап тургустуунуп турар шеригнин хүрээлеңнинге киреринден ойталап турардар. Чижээ, январь 16-да Дюссельдорфка 1937 чылда төрүүгүнген 400 ажыг аныяк кижилер шериг албаны кылырынан ойталаанар. Рур областың хөй-хөй хоорайларынга январь 21-де — армияга келдиртир кижилерни баштай сагындырарының бир дугаар хүнүнде массалыг митингилер болуп эртхен, оларның киржикчилери шериг албаны эрттеринден ойталазарынче аныяктарны кыйгырган.

Эндере чепсеглениишкин, оон-биле холбаштыр күш-ажыл байдалының юрайтаашкыны болгаш ажычы чоннарның амыыралчы деннелиниң кудулаашкыны ажыл совсадыышкын иннинээшкининиң өзеринге дөгүм болуп турар. Шлезвиг-Гольштейнде металлистерниң ажыл совсадыышкыны дөрт ай чыгыы үргүлчүлеп турар. Ында 35 мун ажыг ажылчыныр идепкейлиг киржип турар, оларны Федеративтиг Республиканың барыкла бүгү металлистери деткип турардар.

Чазакта турар христиан-демократтыг партияның баштыңнарының чорудуп турары милитаризацияның политиказынга ГФР-ниң чонунуң күштелип турар талазынга чоруу социал-демократтыг партияның туружунга сагыларын көргүзүп турар. Оон баштыны Олленхауэр германы айтырыгны шиитпирлээриниң карачаңгыс аргазы болза, КНО-нуң хемчээлинге ССРЭ-ниң болгаш АКШ-тың киржилгезиби-биле Европаның коллективтиг аймык чок чоруунуң системазын тургузары болур деп хөй кижилериниң мурнунга чугазынга онзалап демдеглээн. Олленхауэрниң партиязы уругтур талазы-биле оралакчызы Меллие НАТО-ның Барыын Германияның үнерин негээн.

Барыын Германияның катап чепсеглениишкини болгаш фашистиг шеригни Барыын чүкте империалистиг бөлүктериниң далаштызы-биле катап төрүүлүүрүн турары улустар аразының байдалын чидиглеңнирин, тайбының хөрээнге улуг аймык болуп турар. Барыын-герман өскээн негевчилериниң болгаш оларның өскен ыныда чаглактакчыларының кем-бүрүүлүг үүгедиглерин сый шалар чорукту тайбының эрге-ажыктары негеп турар.

Г. ВЕРБИЦКИЙ.

Кинофильмнер тарадырының Тыва область конторазы

ОБЛАСТЫҢ КИНОЭКРАННАРЫНЧЕ

деп уран-чечен фильмни тарадып үндүргеш.

Ол кинону Н. Островскийниң «Бар канчаан катканыл» деп номун өзугаар тургускан.

Сценарийлиг автору—К. Исаев.

Тургускан режиссерлары — А. Алов, В. Наумов.

Тыртырганнар Н. Миньковецкий, С. Шахбазян.

Чурукчузу—В. Агранов.

Композитор — Ю. Шуровский.

Павел Корчагинниң ролунда В. Лановой.

Киевтиң уран-чечен фильмнер студиязы 1956 чылда кылып үндүргеш.

Оспага удур тарыдыңар

Оспа—шаандакы үеден бээр-ле турып келген коргунчуг болгаш халаатыг халдавырлыг аарыг. Натуральдыг оспаны (быжар дымааны) муя-муя чылдар дургузында эң-не коргунчуг аарыг деп улус саная чораан. Оспадан дыка хөй кижилер өлүп хораан. Натуральдыг оспадан аараан кижилер калбаа-биле өлүп, кырлып турган элээн хөй таварылгалар төөгүде билдинип турар. Оспа-биле канчаар демисежирин кижилериниң билбейн чораанын эрткен үеде байдал ындыгдыр.

Амгы үеде оспа-биле демисеңге күүүлүг арганы—тарымшкынны чорудуп турар. 1796 чылда англи эмчи Дженер оспаага удур тарымшкынны аргазын ажыктаан. Чаш уруглуг эктинге бичии-бичии чара кезиишкиннерни кылгаш, инек сагыр кижиниң холдарынга үнгеп оспа ыйлангызынны савын олларга чаап каан. Уругну хайгаарап турарга, аңаа оспа аарыг дегбес болган. Кижи төрелгетен ол шылгарангай ажыдышкын-биле ынчаар байлакшаан. Ук арга бүгү делегейге дүрген иептерей берген. Бүгү чоога калбаа-биле халдаан турган оспага удур тарымшкынны чорудуп турган черлерге ол аарыг эзлиеп турган.

Хаанныг россияга оспадан чыл бүрүде-ле 100.000 кижи аарып чораан. Оспага удур бүгү ниитиниң ынавыла тарымшкыны аңаа чорутунмаан.

Оспага удур бо хемчегиңе аажок улуг ужур-дузалыын өөренип көргеш, РСФСР-ниң Улус Комиссарларының Чөвүлелди оспа тарымшкынын ынавыла чорудар дугайында туска Декретти 1919 чылда чарлап үндүргеш. Ол Декретти боттандырганының ачызы-биле Совет Эвилелинде оспа аарыг ам узуткатыынган. Чүгле хаяа ийи-чаңгыс таварылгалар билдинер апарган. Ынчалза-даа ооңгургаар эргени ол чедиишкиннер биске бербейн, харын ол хоойлуну улам шыгыы күүсеңиринче бистин албадап турар.

Оспадан уруглар-даа, улуг кижилер-даа аарып болур. Аңаа удур тарымшкынның камгалалдыг күүү кижиниң бүгү назынында хевээр турбас, а чамдык үелерде оспа аарыг тыптып турар. Оон ужурундан тарымшкынны катап чорудары эргежок чугула.

Оспага удур бирги тарымшкынны бир хар чедир назылыг чаш уругларга, ийигизин—4—5 хар чедир назылыг уруглларга, үшкүзүн—10—11 харлыг уруглларга болгаш дөрткүзүн — 19, 21 хар чедир назылыг кижилерге чорудар.

Бир хар чедир назылыг кадык уруглларга бирги тарымганы ынавыла чорудар. Оспа аарыг бар болган таварылгада төрүүнге-ле ийи неделя болган чаш уруглардан эгелээн бүгү уруглларга тарымшкынны чорутса чогуур.

Оспага удур тарымшкынга кирер уруглары болгаш улуг кижилерни тарыдарының мурнунда эмчиге азы фельдшерге шинчидер. Бир эвес уругнуң азы улуг кижиниң эьди нээн ийикпе, ижин-шөйүүдү аарыгларындан аараан азы кежи оюлганнаан, чижээ ол тарылга, божаа чергелиг кеш аарыглары болганда, ук аарыглар эккиргиже чедир тарымшкынны кылбас, Оспа тарымшкынын чорударда арыг-шевери шыңгыы сагыыр.

Уругнуң кези болгаш ону долгандыр турар кижилер бажыңны арыг-шевер тургузар ужурлуг.

Тарымшкынны чорудар мурнунда уругну чуур болгаш аңаа иштики, даштыкы арыг хептерин кедирер. Тарымшкын кылган уругга чолдак ченнг хепти кедиргеш, тарын каан черни хирдеп камгалаар.

Тарын каан уругну чуп болур бе? деп, нелер айтырын турар. Эмчилер ону чуп болур деп, харылап турардар. Тарымшкын чедиишкиниг болганда 4 хонуп турда кесилген каан черлерге чоорту кызыл шивишкилер тыпты бээр. 5 хире хонгаида шивишкилер ирицинг сугланганнар апаар. Оон соолгунде сугланганнар кадып эгелээр. Оларның орнунга кара балыглар тургулай бээр, ук балыглар карталып дүшкен соонда сорбулар артар. Кесилген каан черлерге ийлангы үнмейн барза тарымшкынны болбаанын ол. Ынчангаш ол хиве болганда ону катап чорудар.

Оспа тарылгазы үнүп турда уругнуң эьди дыка изин болур. Ынчалза-даа ында аныыл чок. Баштайгы эьт изиннкини 4—6 хонуп чорда болур, 8—10 хонуп чорда эьт эзиннкини 38—39 градуска четкеш, дедир кудулап, чогуур деннелинге кирер.

Оспа тарымшкынын катап чорутканда эьт изиннес, а кесилеп каан черлерге улуг эвес ийлангылар үнер. Оон соонда олар дораан када бээр. 5—6 хонгаида балыглар карталып дүжер болгаш бичии сорбулар артып калыр.

Оспа тарымшкынынын үнгенин илередири-биле медицина амылдакчыларынга тараан уругну көргүзери чугула. Бирги тарымшкын кылган уругну 7—хонгаида, катап тарымшкын кылган уругну 4—5 хонгаида көргүзер. Ол көрүлдеги тарымшкын кылыр черге азы ону кылган бажыңынга чорудар. Оспа тарымшкынын эртиргеи дугайында шынзылганы чүгле хынаткан кижилер алырлар.

Тыва областың санитар-чыдыышкын бажыңы.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажын № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң орадакчызының, иштики информация киллизинин — 3 — 88, харыысалгалыг секретарының культура болгаш амыдырал киллизинин 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетүр болгаш транспорт, кадаа ажыл-агый киллистериниң 3—68, чагаа киллизинин база бухгалтериянын 3—65.

ТС—00093. Культура эргелелинин типографиязы

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢДАР!

1929 чылдан үнделип эдилгеннер

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1957 ФЕВРАЛЬ 28 ЧЕТВЕРГ № 43 (3755)

Өртээ 20 коп.

Ажылчы чоннардың депутаттарының чер-чер Советтеринге соңгулдаларының хүнү ШУПТУ СОҢГУЛДАЛАРЖЕ!

Пропаганда ажылын амыдырал-биле улам сырый холбаштырар

ССРЭ-нин улус ажыл-агыйын хогжүдериниң алдыгы беш чыл планының баштайгы чылының онаалдаларын совет улус Коммунистиг партиянын болгаш Совет чазактың удуртулгазы-биле чедиишкиниг күүсеткеш, ийиги чылының онаалдаларын күүсеткиринче эгелеп киришкен.

СЭКП ТК-ның декабрь болгаш февраль Пленумнарының Доктаалдарынга, ССРЭ-нин Дээди Советинин алдыгы сессиязының шүүлтелерге сорук кирген бистиг Чүү-Хүстүн ажылчы чоннары Совет эрге-чаагырганың чер-чер органнарының удамас болур сонгулдаларынга күш-ажылчы чаа-чаа чедиишкиннер-биле ужуражып турар.

Чер-чер Советтерине сонгулдалар кампаниязы-биле холбаштыр ажылчы чоннарның ортузунга масса-политиктиг ажылды, ылангыя пропаганда ажылын областын партия организациязы улам күштелдирген. Ындыг болза-даа, чамдык партия организацияларының ажылчы чоннар ортузунда чорудуп турар пропаганда ажылында ам-даа улуг четпестер бар.

Пропаганда ажылында кол четпестернин бирээзи чүдел дизе, партийжи пропаганданы чамдык партия организацияларының талазындан ажыл-агыйның чугула тодаргай сорулгаларындан ам-даа хоорук чорудуп турарында болур. «Чоннун ортузунга кижизидилге ажылынын байдалы болгаш ону эжиндер хемчеглериниң дугайында» айтырыгны СЭКП Кызыл хоорхомунун пленуму чоокта чаа тускай чугаалажып көрген болгаш амыдырал-ажыл-агыйның тодаргай сорулгаларында пропаганда ажылының хоорук чорудуп турарын фактылары ам-даа бар дээрзин демиглээн.

Чижээ, Кызыл хоорайның аш-чем комбинадының (партия организациязының секретары эш Викторова), Тыва туулу трестизинин (эш Будрявцев), хоорайның хереглекчилер ниитилелиниң (эш Щеглов) болгаш өске-даа бүдүрүлгелериниң коллективтеринде пропаганданы ол черлериниң мурнунга салдынган тодаргай сорулгалардан ам-даа хоорукчак кылдыр чорудуп турарын партияның хоорай комитетинин пленуму айытқан болгаш моон сонгаар пропаганда ажылын амыдырал-биле чугула сорулгаларын чедиишкиниг күүселири-биле сырый холбаалыг кылдыр чорударын, Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл ойнга төлептиг ужуражыр үеэш пропаганданы болгаш агитацияны ажылчы чоннарның ортузунга улам-на күштелдирерин партия организацияларындан негээн.

Ажылчы чоннар ортузунда пропаганда ажылының идея-теоретиктиг деннелги чавыс, амыдыралдан ам-даа хоорукчак болуп турарының фактылары көдээ черлерде база бар. Чижээ, Чаа-Хөл районунун Будуп-Терек суурунда көдээ клубка ол черниң чурттакчылары февральның бирле кежээзинде—чоокта чаа долдур чыглын келген турган. «Совет демократия — бүүлүг улусчу демократия» деп чугула темага лекцияны дыннаар дээш олар аная чедип келгеннер.

Ыныг турбуже, көдээ Советтин даргазы, ында лекторлар болгунун кежигүнү эш Хлеб болгунун лекциязына белеткеннер, харын-даа СЭКП райкомунун агитаторы болгаш пропаганда калдызынан чорудуп берген белен текстизин белин орта ончун шыдаваан. Лекторнун шак ынчаар чөгенчиг хевирлиг ончалы ол лекциязы Молотов аттыг колхозтуң ажылагай сорулгалары-биле бичии-даа холбашпаан болгаш дыннакчыларының сонуургалын хандырып шыдаваан. Ажылчы чоннарның ортузунга лекцияны шак ынчаар күлү деннелге, амыдыралдан хоорукчак кылдыр ончуурга ол дыннакчыларга сонуурганчыг болур бе, ажылагыйның сорулгаларын күүселиринге дээштиг, саңдарлыг болур бе? Чок! Лекцияларны, илеткелдерни болгаш беседаларны амыдыралдан хоорукчак кылдыр шак ынчаар күлү деннелге чорулуп гуурарының фактылары ховар эвес, ындыг таварылгалар өске-даа чамдык партия организацияларында бар.

Политиктиг болгаш эртем билиглерни нептереп талазы-биле Бүгү-эвилел ниитилелиниң Тыва область салбыры (эш Михайлов), областын культура эргелелиниң лекция бюрозу ончуттунуп турар лекцияларның идея-теоретиктиг деннелги бедидериниче база шынарын эжиндериниче кичээнгейни барык угландырбайн турар. Пропаганда ажылын үнелээрде ончуттунган лекцияларның, кылынган илеткелдерниң саны-биле эвес, а ажыл-агыйның тодаргай сорулгаларының канчаар күүсетиниң турары-биле үнелеп көөр ужурлуг.

СЭКП-ниң XX съезиниң тоогулуг шиитирлерин, партия Төп Комитетинин декабрь болгаш февраль Пленумнарының доктаалдарын, ССРЭ-нин Дээди Советинин алдыгы сессиязының материалдарын ажылчы чоннарның ортузунга улам-на калбаа-биле пропагандаалары, а чүгле пропагандаалар эвес, харын ол тоогулуг шиитирлерни амыдырал-ажылга боттандырарын организастаары пропагандист, агитатор, лектор, илеткелчи кижи бүрүзүнүң эн чугула хүлээлгези болуп турар.

Чоннун ортузунга ончуттунган лекция, кылынган илеткел болгаш беседа бүрүзү болза, колхоздарның, МТС-тернин, совхоздарның болгаш бүдүрүлге, албан черлериниң нурнунда тодаргай сорулгаларны чедиишкиниг күүселиринче, салыг болгаш ниитилиниң чеменилге черлериниң, пекарилларның, парикмахерскаларның, чунар бажыңнарының, уруглар ясилериниң, эмнелгелериниң болгаш культура-амыдыралдың өске-даа черлериниң ажылын эжиндериниче угланган турар ужуруг.

Үлетпүрүн болгаш көдээ ажыл-агыйның кол-кол айтырыгларының темаларынга лекцияларны, илеткелдерни калбаа-биле организастаары, шажынга удур лекция пропагандазын болгаш хөй-ниитилиниң корум-чүрүмүн хүндүлеп көрбес чорудтарга удур масса-политиктиг кижизидилге ажылын улам-на күштелдирери өргежок чугула. Көдээ ажыл-агыйның ырак черлерде чурттап, ажылдап турар ажылышчыларының ортузунга пропаганда ажылын күштелдирери, ылангыя лекцияларны, илеткелдерни болгаш беседа-ларны оларга тодаргай, биилингир кылыр организастаары партия организацияларындан негээн.

Партия чырыдышкынының четкизинде ончуттунуп турар лекцияларның, организастатының турар консультацияларының болгаш беседа-ларының идея-теоретиктиг деннелги белдери, оларны ажыл-агыйның тодаргай сорулгаларыбиле, түс черниң амыдырал-ында боттуг фактылар-биле сырый холбаштырары өргежок чугула. Тодаргай экономиканын айтырыгларын, тодаргайларга үлетпүрүн болгаш көдээ ажыл-агыйның айтырыгларын эртинин турар кичээлдерге хандыр өөрениринче кичээнгейни улгандырар керек.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл ойнга алдар болдурган үлетпүрүн болгаш көдээ ажыл-агыйның ажылдакчыларының социалистиг чарыжын хүн-бүрүге улам-на калбартыры, улус ажыл-агыйының бүгү адырларында мурнакчы дүжүүлгени, чаа-чаа чүүлдерни нептереири партия, комсомол болгаш профсоюзлар организацияларындан база ажыл-агый органнарындан амгы үеде чугула негетинин турар.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл болур ойнга чедиишкиниг ужуражыр дээш лекция пропагандазын амыдырал-биле түүш холбаалыг кылдыр ажылчы чоннарның ортузунга күштелдирери — Кызыл хоорайның болгаш районнарның партия организацияларының чугула сорулгаларының бирээзи.

Ажаалга кассаларының ажылдакчыларының Бүгү-эвилел чөвүлел хуралы

Ажаалга кассаларының ажылдакчыларының Москвага болуп турган Бүгү-эвилел чөвүлел хуралы февраль 23-те доозулган. Чуртка ажаалга кассаларының хереэн болгаш күүгне чөлиниң улам ынай эжиндерининн айтырыгларын чугаалашкан.

Хоорайларының болгаш суурларның ажылчы чоннарының материалдыг чалгай байдалының чайтылыш чок өзүлдези болгаш орулгаларының өзүлдези оларның акша шыгжамырларын көвүдеирининн калбак перспективаларын турзуп турар. Ажаалга кассаларында акшаларын кадагалаып турар ажылчыннарның, колхозчуларының болгаш албан-хаакчыларының саны сокеаал чок өзүп турар. Оларның салыышкыннарының ниити түүү ай санында көвүдеп турар. Ол түн 63 миллиард рубль ашкан. Эрткен чылын чуртка 3 хүн чаа ажаалга кассаларын ажыткан, а бо чылын оларны оон-даа хөйүү ажыдарын көрүп турар.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл ойнга алдар кылдыр чонну хандырарын улам эки организастаар деп кыйгырыгны чөвүлел хурал ажаалга кассаларының бүгү ажылдакчыларынга үнүрген.

Сөөлгү түнел хуралга ССРЭ-нин Сан министри А. Г. Зверев чүве чугаалаан.

(СЭТА).

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНДЕ

★ ★ ★ ★

Уруглар эмчилериниң бирги Бүгү-россий конференциязы доозулган

Уруглар эмчилериниң үш хүн уламчылаан бирги Бүгү-россий конференциязы февраль 24-те доозулган. Россия Федерациязының бүгү-де хоорайларындан, областарындан, крайларындан болгаш автономнуг республикаларындан келгилээн муң хире төлээлер болгаш аалчылар, эртемденнер болгаш эмчилер, кадык камгалалының организакчылары оон ажылынга киришкен.

Чаш назылыг уруглардың өкпе дегдириишкинин эмнээриниң дугайында болгаш уруглар аарыгларын эмнээринге антибиотиктерни шын ажыглаарының дугайында боттарының аразында сырый холбаалыг болуп турар ийи чугула айтырыгны конференцияга чугаалажып көрген. Педиатрияның антибиотиктерин ажыглаары болдун бүрүү-биле шынзыктырганын практика көргүскен деп илеткелдерге болгаш санал берииишкиннеринге демиглеп турган. Стрептомицинаның дузаламчылы-биле туберкулез менингидин эттиндир эмнеттиннер. Синтомицинин, левомицетинин, биомицинин, пенициллин ажыглаары өкпе дегдириишкининден, ижин-шөйүүдүнүн болгаш өске-даа аалаан хөй аарыгларын уруглардың өлүр чоруун хөй катап эвээжеткен.

Ылангыя ону сагып турган аарыглаа баш бурунгаар камгаланырынга, аарыгны тып доктаадырынга болгаш плевмонияны эмнээринге уруглар эмчилери улам улуг чедиишкиннерни чедип ап шыдаар кол угланыышкынарны тодаргайлап турар резолюциязы конференция хүлээп алган.

Уруглар эмчилериниң Бүгү-россий ниитилелиниң баштаар черин конференция сонгаан.

Москва соңгулдаларга белеткелдерни доозуп турар

Чер-чер Советтерине сонгулдаларга белеткелдер найыслалга доозуп турар. Депутаттарга кандидаттар-биле ажылчы чоннарның мун-мун ужуражышкыннары февральда болган.

Сонгулда комиссиялары агитаторларының дузаламчылары-биле сонгукчуларның данзыларын турзузарының болгаш хынаарының талазы-биле улуг ажылды чорутқан.

Сонгулда бюллетеньнери парлаары доозулган, оларны округтун сонгулда комиссиялары участоктарының комиссияларынга берген. Ам пунктуларны бадылаарынга белеткээри чорун турар. Москвада шупту 1858 пунктулар бар. Олар культура орудларында, клубтарда болгаш албан черлеринде турардар.

Москванын ийи муң чыгыы агитпунктуларында хүн келген түүн хайныышкыныг болуп турар. Оларда депутаттарга кандидаттарның сонгукчулар-биле ужуражышкыннары үргүлчүлеп, лекциялар болгаш илеткелдер болуп, концерттер чорун турар. Ам үш хонгаш-ла миллион-миллион москвачылар найыслалдың Совединге боттарының 853 төлээлекчилерин болгаш 25 районнар Советтеринге муң-муң депутаттарны сонгуур дээш бадылаашкын пунктуларынга келирдер.

(СЭТА).

Москва. Киев вокзалының шөлүнүн талазында Смоленск площадь бажының болгаш Бородин көвүрүгүнүн хевири.

Фото В. Кошевойнуу. СЭТА-ның фотохрониказы.

Көдээ ажыл-агый культураларының чаа сорттары

Эрткен чылын ССРЭ-нин бүгү-де зоналарынга чорутқулаан шылгалдаларның түннеделерин көдээ ажыл-агый культураларын сорттап шылгаар талазы-биле күүгне комиссиязының пленуму кылган болгаш ынзы-бүрү культураларының сорт талазыбиле райончудулгазында өскерилгелерни көрүп чугаалашкан.

Чүүгүн район бүрүзүнге көдээ ажылагый үнүүтериниң эн-не үнелиг бедик дүжүүтүг сорттарын сүмелегилээн. Кызылтастың, кукурузаның, тарымал тооруктун, чигир свеклазының, хөвен сывының, ногааларының, картофельдин, хөй чылдыг от-сигнеринин болгаш өске-даа үнүүтерниң 130 ажыг чаа сорттарын райончуларын көрген.

Чазын тарыыр кызылтастың алаан каш чаа сорттарын күр черлер шинээдин алырының районнарынга сүмелээн. Чижээлээрге, Актюбин области кустанайның-14 деп чазын тарыыр быжыг кызылтасты тарын өстүрер, ол кызылтас гектардан 32 центнер чедир дүжүүтү бээр. Кустанай, Сонгу-Казахстан, Куйбышев областарга саратовтун-29 деп чазын тарыыр чымчак кызылтасты сүмелээн. Ол кызылтас үрезиниин улуу-биле, хөй далган бээри-биле болгаш быжырган хлебинин шынарының эжизи-биле ылгалыг турар. Оон дүжүү гектардан барык 40 центнер чедип турар.

Чүүгүн кукуруза ажылдакчылары дөрт чаа кукуруза хайнакталашкынарын алганнар, оларны Сонгу-Осетин АССР-ге, Краснодар крайга, Черновцы, Черкасс, Днепропетровск областарга тарын өстүрери-биле сүмелээн.

Хөй чигирлиг свекланың болгаш үрезиннериниң хөй үстүү тарымал тооруктун чаа сорттары-биле бистиг чүүгүн хову ажыл-агыйны баяан. Чылыг черлерниң чимис культураларының, инжирниң, гранатың болгаш өске-даа 15 сорттун культураларын бир-де дугаар райончуткан.

Шаанда ангы-ангы районнарга тарын өстүрүп турган күзүн тарыыр кызылтастың алаан каш үнелиг сорттарын тарын өстүрериниң зоналы бо чылын алгыыр. Чижээлээрге, Сонгу-Башкирия өзек чок-4 деп күзүн тарыыр кызылтас калбак нептерээр, ол кызылтас дүрген быжары-биле, дүжүүнүн бедин-биле болгаш хлебинин бедик шынарлыы-биле ылгалыг турар. Украин ССР-нин барынын эринге белоцерковтун-198 деп кызылтас нептерээн. Дүжүүтүнүн талазы-биле ол кызылтас ында нептерээн сорттардан гектар бүрүзүнден 7 центнерни ажыр берип турар. Чамдык таварылгаларда оон дүжүүтүү гектардан 43 центнер чедип турар.

Бо чылын шынган көөрү-биле көдээ ажыл-агый культураларының ынзы-бүрү 200 ажыг чаа сорттарын хүлээн алган.

(СЭТА).

Чаа кинофильмнер

Г. Мдиванинин чогаалын өзүгаар «Грузия-фильм» деп киностудиянын тургусканы «Бистиң хериивис иити» деп чаа уран-чечен фильмин Тбилисинин кино театрларында көргүзүп эгелей берген.

Капиталистиг чуртан Совет Эвилелинче эзи чаныш келген аныяк кижинин эде кижизитингининин дугайында «Аас-кежиктин тыптыр черинде» деп онуг фильмин тырттарын Тбилисинин «Грузия-фильм» деп кино студиязы доозуп турар. Г. Мдиванинин чогаалын өзүгаар «Совлгу уйан» деп кино-фильмин эң чоокку үеде бүдүрүлгеге киргген турар. Ол фильмде көдээ суурдан автомобиль заводунга ажылдаары-биле келген аныяктарның дугайын чугаалап турар. Грузин чогаалчы К. Татаришвилиниин «Мамелюки» деп рассказын өзүгаар тургускан сценарийны тырттарынга белеткеп турар болгаш осетин чогаалдың классиги К. Хетагуровтун «Фатима» деп шүлүглелин өзүгаар С. Долизинин бижээн сценарийны база кино кылыр тырттарынга белеткеп турар. Кино студия бо чылын өлүп каш мультипликастыг фильмнерни база үндүрер.

Хакасияда ыяш болбаазырадып кылырының күчүлүг комбинадының тудуушкуну

АБАКАН. (СЭТА). Бо беш чылда дагыыт Хакасияның ыяштыг улуг деңгеннерин шинээдип алыр. Оларны ыка улуг ыяш Абакан хемнин болгаш оон адырларының уйунда ооцнетингеп. Ында салдаын турар ыяштарны болбаазырадып кылыр комбинат бүрүү-биле ажыглаага кирер. Ону ажыглаага киирери-биле холбаштыр Абакан хемнеп ыяш салдадыры барык 140 километр кызыргыр. Аскизтин ыяш комбинадының белен продукциязы ам тулун турар Сталинск—Абакан демир оруу-биле чурттун янзыбүрү районнарынга баар.

Улуг күчүлүг тепловоз дизели

БОЛОМНА (Москва область). Тепловоз тудуунун Куйбышев аттыг заводунун бөлүк конструкторлары улуг конструкторлар эштер Щеглов, Свистунов болгаш Шифрин оларының удуртулгазы-биле шакта 170—180 грамм оттулар чүүлү чарыгдаар, 3 муң ат күүнүг 16 цилиндрлиг тепловоз дизелинин техниктиг төлевилелин тургусканнар, ол болза бүгү талалыг машина болур.

Гидромеханиктиг болгаш электри дамчыжылгалыг күчүлүг магистраль тепловозларын эң чоокку үеде турзузар арганы чаа дизель баар.

Ийи чылдың дургузунда 80 чаа хоорайлар

ашы-чемнин болгаш үлетпүр бараанларының 15 магазиннери, ажаалга кассазы, почта, радиобелдири, амыдырал-чуртталга хандырыгазының мастерскаялары бар. Ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларның уругларынга чеди школаларны тутқан. Ийи техникум бар.

Хоорай өзүп болгаш чаагайжыды тутпунун үргүлчүлевиннаан. Чер-чер Советтеринге сонгулдаларның хүнүнге чедир чурттакчылар немей каш-даа чаа бажыңнарны алырлар.

Москва чоогунда база бир аныяк хоорай — Дубна чаа беш чылдың чажыды болуп турар. География чуруунда оон аны базы ам-даа чок, ынчалажок делегейге ужур-дузалыг эртем-шинчилел төптериниң бирээзи болуп, бистин Төрээн чуртувустан дашкаар черлерде безин ол калбаа-биле сураглыг. Ядролуг шинчилелдерни каттышкан институту ында турар, Албанияның, Болгарияның, Венгрияның, Вьетнамның Демократтыг Республиказының, ГДР-нин, Кыдаттың, Корей Улус-Демократтыг Республиканың, Моолдун, Польшаның, Румынияның, ССРЭ-нин, Чехословакияның физиктери атомнуг энергияны тайбын сорулгаларга ажыглаарының айтырыгларын ол хоорайда сырый деп-каттыштырылгалыг ажылдап кылып турардар.

Онзагай хевирлиг болгаш ховар дээн чараш хоорай болур Дубнага хөй-хөй даштыкы аалчылар чергулаан. Эртенинин ол хоорайының кызыгаарлары улам-на калбарып турар.

Белгород областын чаа хоорайынга совет академик Н. М. Губкининин адын тывыскан. Ол база-ла Электроугли ышкаш эртken чылын ажылчын суурдан тыптып келген. Губкин хоорай Бурскинин магниттиг аномалиязының рудниктериниң чанында турар. Кудумчуларда ийи каыт болгаш үш каыт чурттала бажыннарын тутқан. Олаының аразында школаларның, даг-техника училищезинин, эмнелгенин, клубтун, библиотеканың болгаш культура-амыдыралдың өске-даа черлериниң бажыңнары бедин үнүүлээн. Бурск-Белгород районунун чаа эң байлак демир рудалыг черлерин ажылдап кылырга хоорайның улам ынайгы хөгжүдезинин калбак перспективалары

Йийи чылдың дургузунда 80 чаа хоорайлар

ядрының физиктери атомнуг энергияны тайбын сорулгаларга ажыглаарының айтырыгларын ол хоорайда сырый деп-каттыштырылгалыг ажылдап кылып турардар.

Онзагай хевирлиг болгаш ховар дээн чараш хоорай болур Дубнага хөй-хөй даштыкы аалчылар чергулаан. Эртенинин ол хоорайының кызыгаарлары улам-на калбарып турар.

Белгород областын чаа хоорайынга совет академик Н. М. Губкининин адын тывыскан. Ол база-ла Электроугли ышкаш эртken чылын ажылчын суурдан тыптып келген. Губкин хоорай Бурскинин магниттиг аномалиязының рудниктериниң чанында турар. Кудумчуларда ийи каыт болгаш үш каыт чурттала бажыннарын тутқан. Олаының аразында школаларның, даг-техника училищезинин, эмнелгенин, клубтун, библиотеканың болгаш культура-амыдыралдың өске-даа черлериниң бажыңнары бедин үнүүлээн. Бурск-Белгород районунун чаа эң байлак демир рудалыг черлерин ажылдап кылырга хоорайның улам ынайгы хөгжүдезинин калбак перспективалары

ны ажыттынын келир. Алдыгы беш чылда Губкин хоорайны чаарты тударынга 100 миллион ажыг рубльди доозулдеп турар.

Авдеевка, Мыски, Называевск, Ново-Витск, Калининабад, Волго-Донск, Братск — бо бүгү чаа хоорайлар база-ла мурнундагы суурлар-дыр.

Эрткен сонгулдаларын бээр ийи чылын дургузунда Совет Эвилелинге 80 чаа хоорайлар кестүп келген.

Каменск областын Губково деп шахтержу хоорайында он-он муң чурттакчылар саватынын турар. Делегейде эң улуг гидроэлектростанцияның тудугжуларының хоорайы — Братск дүрген өзүп турар. Бижилерниң болгаш машиналарының ыйыышкыны-биле өзим-сыныар улам-на кеҗээр атказарын чыгбышаан. Бүчүлүг Ангараның кадыр эриктеринде чаа хоорайның кварталдарының дедектери улам-на тодаргай апар чыдар.

Татарияның болгаш Башкирияның эң хөй нефтилиг районнарында аныяк хоорайлар — Лениногорск биле Сибай кестүп келген. Украинага 19 ажылчын суурлар бо ийи чылларының дургузунда хоорайлар болуу берген. ССРЭ-де хоорайның өзүлеези — совет улустун турзузукчу улуг күшажылының хереченги-дир.

(СЭТА).

Ажылчы чоннар ортузунга политиктиг ажылды күштелдирер

СЭКП Кызыл хооркомунуц пленуму

Чоокта чыл СЭКП Кызыл хооркомунун ийги пленуму болуп эрткен. Кызыл хоорайның ажылчы чоннарының ортузунда политиктиг ажылдың байдалының болган моон сонгаар ону эжиждер хемчегленнин дугайында СЭКП Кызыл хоорай комитетинин секретары эш П. Т. Киселёзтүн илеткелин пленум чугаалашкан.

СЭКП XX съездинин тоогулуг шиитпирлерин, алдыгы беш чылдың планнарын амыдыралга чедишкиннинг боттандырары изертин, совет болган ажыл-агый организациларының талазынан улус ажылагыйынга улуттулганын деннелиглеп, ажылчы чоннун ортузунга политиктиг ажылды канчаар тургусканынан улуг хамаржыр деп СЭКП ТБ-ның декабрь Пленуму айытган.

Коммунистерлиг болган бүгү ажылчы чоннарының политиктиг кижизидилгезинин дугайында сагыш човаашкыны партия эге организациязы бүрүзүнүн Устав өзүгаар хүлөлгези болур. СЭКП Кызыл хооркомунун бюрозу болган партия эге организациялары хоорайның ажылчы чоннарының ортузунга политиктиг ажылды күштелдирер талазы-биле чамдык хемчегленнин алган деп илеткелчи болган пленумга санал берген эштер демеглээн. 1956—1957 өореднге чыдарында партия чырыныышкынының четкизин эрткен чылларга бодаарга өлөөн эки четчелеп тургускан.

Хоорайның үлетпүр бүдүрүлгелеринге, албан черлеринге болган чуруттакчы чоннарының ортузунга 1956 чылдың чүгле кийги чартымда 700 ажыг лекциялар болган илеткелдер янзы-бүрү темаларга номчутунган. Ам ажылчы чоннарның чер-чер Советтериниге сонгулдалар-биле холбаштыр хоорайда 19 агитпунктларны тургускан болган дерип шинээш, түс-түс агитколлективтерге быжыглаан, 1000 ажыг агитаторлар сонгукчуларның ортузунда агитация чорудуп турар.

Бо чылдың эгезинден бөөр хоорайның бүдүрүлгелериндe болган албан организация черлеринде ажылчиннарга болган alban хлакчылэрга СЭКП ТБ-ның декабрь Пленумунун шиитпирлерин тайылбырлаар талазы-биле улуг ажыл чорутунган, ам бо үеде ССРЭ-нин Дээди Советинин алдыгы сессиязының материалдарын тайылбырлаарының талазы-биле ажыл чорутунуп турар.

Партийжи-политиктиг ажылды өкижиткени-биле холбаштыр хоорайның ажылчы чонунун бүдүрүлге талазы-биле илепкейн дыка белөөн, оларның ажылының түннели эжиждер. 1956 чылдың бүдүрүлге планын хоорайның бүдүрүлгелери 103,7 хуу, а 1957 чылдың январының планын 126,1 хуу күүсеткен. Транспорт организациялары чүк сөөртүр планын база-ла күүсеткеннер.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл өөн төлептиг үүгүр дээш социалистиг чарыш хоорайның үлетпүр бүдүрүлгелеринде кылбарган. Чижээ, алгы заводунун коллективи (директору эш Скрыль, партия организациязының секретары эш Ермолаев) 1957 чылдың бирги кварталының планын 120 хуу күүседи, күш-ажылдың бүдүргүчүлүгүн 8 хуу чигедир, бүдүрүп турар продукциязының бот-үнезин дыка чигедир деп хүлөлге алган. Ол коллектив болунун сезүнге өө болган. Алгы заводунун коллективи январь айның планын 124,4 хуу күүсеткен.

Төп автосепте мастерскаязынга партия эге организациязы (секретары эш Кудрина) коллективтин ажылакчыларының ортузунда улуг ажылды чорудуп турар. Эрткен 1956 чылда коллективке 26 лекциялар янзы-бүрү темаларга номчутунган. Коллективтин ажылакчыларының ортузунда политиктиг ажылды эки тургускан чорук эки түннелдерни бергүүн турар. Октябрьның социалистиг революциязының 40 чыл өөнта аллар болдурган социалистиг чарышты автомастерскаязының коллективи калбартып чоруткан, эрткен 1956 чылда ол бүдүрүлге экономиктиг көргүзүүлер талазы-биле дыка хожудап турган болза-да 1957 чылдың январыа бүдүрүлге планын 111,1 хуу күүсеткен.

Ажылчы чоннар депутаттарының чер-чер Советтериниг сонгулдаларынга белеткелдер-биле холбаштыр хоорайның партия организациялары оларга быжыглаан агитпунктуларда политиктиг ажылды күштелдиргеннер. Хөй-хөй агитпунктулар (ажаалга кассаларының эргелелиниг чанында агитпункт, эргелекчизи эш Зайцев, аъш-чем комбинадының кызыл булунунда агитпункт, өргелекчизи эш Петров) болган өске-даа агитпунктулар политик-кижизидилгелиг ажылды үргүлчү чорудуп, сонгукчуларның культурлуг дыштанылгазының дугайында сагыш салып турар. Ол агитпунктулар хоорайның ажылчы чонунун чуруттап турар черлериниге политиктиг ажыл чорударының төөв болуп турарлар. Эзөөн хөй партия организациларының агитаторлары сонгукчуларга үргүлчү барып, оларның ортузунга танылыга ажылын үргүлчү чорудуп турар. Чижээлзөргө, даг экспедициязының автобазазының партия организациязының (секретары эш Гоева), харыдзаанын хоорай конторазының чанында партия организациязы (секретары эш Булатов), культура эргелелиниг партия организациязының (секретары эш Емельянов) болган өске-даа партия организацияларының агитаторлары боттарының ажылдап турары участоктарның сонгукчуларының ортузунга СЭКП декабрь Пленумунун материалдарын, ССРЭ-нин Дээди Советинин алдыгы сессиязының материалдарын тайылбырлап турарлар. Оон аңгыда область болган хоорай Советтериниг депутаттарының кандидаттары кылдыр депшитиргеннериг биографияларын сонгукчуларга таныштырганнар, оон ынай «Совет сонгулда системазы — делегейде эн-не демократчы сонгулда системазы» деп темалыг беседаларны эрттиргеп.

СЭКП хооркомунун болган партия эге организацияларының бо талазы-биле чоруткан ажылын шын үнелеп кербүшаан, пленумга санал бергеннер хоорайның ажылчы чоннарының ортузунда политиктиг ажылдың калбарышкыны болган деннели ам-даа ыракта куду болган СЭКП ТБ-ның амгы салып турары неделелерин ам-даа харылавайн турар.

Ажылчы чоннарның коммунистиг кижизидилгезинин чугула хевири болур агитация болган пропаганда ажылын хей-хей партия, профсөвилел организацияларының, а ол ышкаш ажыл-агый улуттукчуларының талазынан чедир үнелеп кербейн турар. Политиктиг ажылды хоорайның, бүдүрүлгенин, албан черинин мурнунда турар сорулгаан, амыдыраалаан хоорук чорудар чорук ам-даа үргүлчүлеп турар. Оон чижээнге хоорайның аъш-чем комбинадын чижекке ап болур (директору эш Ананьин, партия организациязының секретары эш Викторова), даштындан көөрге ында политиктиг ажылды чорудуп турар, бүгү-ле коммунистер боттарының политиктиг билиин бедидер дээш ажылдап турар, коллективте, цехтерде лекцияларны, беседаларны номчуп турар. Ындыг болза-да ол ажыл амыдыраан, аъш-чем комбинадының мурнунда турар сорулгалардан хоорук. Оон түннелинде ол коллектив сөөлүү үеде болунун ажылын дыка кошкаткан. 1957 чылдың январының бүдүрүлге планын чүгле 93,2 хуу күүсеткен. Аъш-чем комбинадының бүдүрүп үлүгүп турары хлеб болган өске-даа кылыгларның шынары багай болуп турар.

Горпо, машина-орук станциязының сельэлектронун болган хоорайның өскеже улетпүр бүдүрүлгелериниг, албан черлериниг партия организацияларының политик кижизидилгелиг ажылында улуг четпестер бар деп чүвени санал бергеннер тодаргай чугаалаан.

Ажылчы чоннарның ортузунга лекциялар номчууру, политиктиг илеткелдер кылыры улуттукчу ажылдакчы бүгүзүнүн партийжи дорт хүлөлгези болур. Ол шыкныг херекти чамдык улуттукчуларның ам-даа чедир билбейн турары хомудаачыг. Чижээ, көдөө ажылагыйның область эргелелиниг начальниги эш Цевменко, оон оралакчызы эш Иванов, даг экспедициязының начальниги эш Пахомов, күрбанхының начальниги эш Паньков болган өске-даа чамдык улуттукчулар лекция болгаш илеткелдер кылырындан ойталаар, бо талазы-биле хооркомунун дзалгаларын каш удаа күүсетпээн фактылар бар.

Чамдык улуттукчу кадрлар боттарының эртем билиин бедидер дээш орадаашпас, солуннар, журналлар номчувайн турар тавадылгалар илерөөн. Чижээлзөргө, сельхозснэбтың улуттукчузу эш Лоскарев-биле беседага СЭКП ТБ-ның декабрь Пленуму кандыг айтырыгларны чугаалажып көргенин? деп айтырыгга ол: «Түннелдерни үндүрген болган сорулгаларны айыткан» деп каан. ССРЭ-нин Дээди Советинин алдыгы сессиязы кандыг айтырыгларны чугаалашкынын, кымнар илеткел кылганын деп айтырыгларны ол шуут билбес болган.

Хөй-хөй партия организацияларының (ном салымын, милициянын хоорай кадрлаанын, областың чурт үлетпүрүнүн, совнартиколаанын, пединститутун болган өске-даа бүдүрүлгелериниг, албан черлериниг) агитаторлары оларга быжыглаан участоктарга кончуг хөөр барып, сонгукчулар-биле беседаларны эвээш чорудуп турарлар. Силерниг агитаторларынар чүге багай ажылдап турарлары? деп айтырыгга, ном салымда партия организациязының секретары эш Замыцкаадан: «Мени агитаторлар дыннаастар-дыр, олар-биле чүү канчаар боор» — деп харылаап турар.

Ажылчы чоннун коммунистиг кижизидилгезинге кинзүүн болган театрның улуг ролюн үнелеп четпес. Ынчыг турбуже, областың национал театрының болган хоорайның кино четкилериниг ажылында улуг четпестер бар деп пленум демеглээн болган ол четпестерни чайладырының оруун айытган.

Партия хооркомунун бюрозу болган оон секретарылары партия ажылының бо чугула участогунга эвээш кичээнгей салып, партия, совет болган ажылагый организацияларының улуттукчуларын политиктиг ажыл чорударынче кончуг кошкак хандылып келгенин пленумга санал берген эштер Кочетков, Забрев олар ынчалы шугумчүлээннер. Пленумун шупту 10 кижи санал, шугумчүлеп кылган.

Пленумунун ажылынга СЭКП обкомунун бирги секретары эш С. К. Тока киришкен болган хоорайның ажылчы чоннарының ортузунга чорудар бүгү политиктиг ажылды СЭКП-нин XX съездинин тоогулуг шиитпирлерин, СЭКП ТБ-ның декабрь болган февраль Пленумнарының доктаалдарын база ССРЭ-нин Дээди Советинин алдыгы сессиязының материалдарын тайылбырлаарынче угландырар дугайын чугаалаан.

Партия организацияларының, оон агитаторларының чорудуп турары политик-кижизидилгелиг ажылдың Кызыл хоорайның мурнунда, түс-түс коллективтерниг мурнунда турар тодаргай сорулгалардан хоорук, эренгей болуп, чүгле өзү барымдаалап чорудуп турарын эш Тока демеглээн. СЭКП Кызыл хооркомунун ийги пленуму чугаалашкан айтырыгның талазы-биле делегеренгей шиитпирлерни хүлөөп алган.

Бистинни кандидаттарывыс

Төлептиг кандидат

ЧУРУКТА: Ажылчы чоннар депутаттарының область Советинин депутадынга кандидат Балдар Кандановна Бүжүгет.

Балдар Кандановна Бай-Тайга районунун Сталин аттыг колхозунун № 1 хой фермазының эргелекчизи. Ол ферманың хойларын 18 кодаанда үскен. Бүгү калаачылар хойларны хүр кыш ажырар, хураганнарны бүрүн дорултурун өстүрер, хойдан кыргын алыр дуктун планныг онаалгаларын күүседи дээш боттарының арызында социалистиг чарыштың хүлөлгелеркн алганнар.

Комсомолчу Балдар Кандановна болунун онаашкан ажылынга кымнак, шулургу, малчиннарның ортузунга партийжи-политиктиг улуг ажылды чорудуп турар. Болунун эрес шулургу күш-ажылы-биле малчиннарның ортузунга хүндүткелди болгаш алларны чаалап алган. Сталин аттыг колхозтың ажыл-агый артелиниг кежигүннери Бай-Талдың № 33 сонгулда округунган ажылчы чоннарның область Советинин депутадынын кандидадынга депшитпеннер.

Бүжүгет Балдар Кандановна сонгукчуларның улуг идеелин бүзүрелип шыдаар. Фото Н. ТЕМБРЕКТИИ.

Мурнакчы хойжу

Кандан Салчак Херелович — Бай-Тайга районунун «Тиилелге» колхозунун мурнакчы хойжузу. Ол 1950 чылдан бөөр төрөөн колхозунга каш-каш чүс анай, хураганнарны дорултур өстүрген.

Чангыс 1956 чылда оон кызымаккай күш-ажылынын түннелин көргүзерге өөрүнчүг. Төрүүр 433 хойдан 485 хураганны колхозунга менди дорултурган. Болхозчуларның ниити хуралынган хойжу Кандана немелде төлевир кылдыр 26 хураганны берген. Ол хуралга Кандан 20 хураганны колхозунун ниити малынга дедир салып берген.

Эрткен чылын хойжу Кандан бодунун күжү-биле 800 баш хой кирер кышкы кажаанны, бир чурттала бажының тутхан болган 19 тонна сигенни белеткеп алган. Эрткен чылын оон боду 1909 күш-хүнүн, калайы Үрүле 500 күш-хүнүн ажылдап алган. Чыл саналгынында олар каш мун рубльди ажыкка алганнар.

Хойжунун өг-бүлези 1957 чылда күш-ажылга бедиткен хүлөлгелерни ап турар. Төрүүр 451 хойнун хураганнарын бүрүн кангалап алыр болган хой бүргүзүнден 1,8 [illegible] кыргын алыр. 600 хой кирер кажаанны тудар болган 30 тонна сигенни белеткеп адыр.

Бодунга алган хүлөлгезин хойжу ажыл-херек кырынга боттандырып өгелей берген. Чүл дизе, чоокку хүннерге чедир төрөөн 162 хойнун 166 хураганын бүрүн кангалап алган.

Хойжу Кандан ам район Советинин депутадынга кандидат.

Х. ӨЛЧЕЙ.

Чоннуң мөзүлүг кызы

Кыргыс Чалбаа Кыргысевна Кызылдың медицина училищезин дооскан болунун күш-ажылчы амыдыралын Улуг-Хем районнун Киров аттыг колхозунга эмнелге пунктузун эргелекчиларинден өгелөөн. Чаа ажылдап өгелөөн аныяк фельшерге эвээш эвес бергедөөшкиннер хаая эвес таваржып тургулаан.

Ынчалза-да ук бергелерни Чалбаа Кыргысевна карак кызыл күш-ажылы-биле ажыл, тиилеп шыдаан. Чижээ үр үеде медицина шугумунга ажылдап келген эштериниг сумезин ап, оларның дуржулгазын үргүлчү ажылдап турган.

Ол чүгле онаашкан ажылынга кызымаккай эвес, а илепкейлиг хой-ниитчи. Болхозчу чон ортузунга массалыг ажылды чорудуп, комсомол организациязының берген даалгаларын ак-сектилдиг күүсеп келген.

Чалбаа Кыргысевна ам районнун Жданов аттыг колхозунда эмнелге пунктузунун эргелекчизинде ажылдап турар. Ону Калинин аттыг колхозтун ажыл ишчилери баа кончуг эки билир.

Хайраканда № 92 сонгулда округунган область Советинин депутадынга кандидат кылдыр Ч. Кыргыс депшитирген. Оон кандидатуразын Киров аттыг, Калинин аттыг колхозтарның ажыл-ишчилери изиг күзел-биле деткип турарлар.

В. ТОГЛАКПАН.

Чаа-Хөл районда

Солун лекциялар. Чер-чер Советтерниг сонгулдаларынга холбаштыр бистин чуруттун ажыл-агый, культура тургузуушкуннарының база делегей байдалының дугайында лекциялар районнун бүгү-ле черлериниг калбарып турар. Чаа-Хөлде Культура бажынынга чоокта чаа болган эш Кулакованың «Делегей байдалының дугайында» номчаан лекциязы дыка солун болган.

Молотов аттыг колхозта көдөө клубка массалыг кежөөлер доктаамал организастатынын турар. Февраль 14-те «Совет демократия—өзүлүг улусчу демократия» деп лекцияны эш Хлеб номчаан. Амыдыралга холбашкан ындыг лекцияларны моон сонгаар доктаамал чорудуп турарын аваа чыыган чон күүсөөн. Чаа-Хөлде № 1 агитпунктуга эш Сувактың «Совет сонгулда хоойлузу—делегейде эн-не демократтыг» деп темага кылган лекциязы база эки болган.

Уруглар албан черлеринге. Чаа-Хөл районнун төвүнде чамдык албан организация черлерин чыыра көжүрүп турган. Чуруттала, ылаңгыя уруглар alban черлеринге өөрөн бажыннарны хосталып берген. Моон түннелинде ортумак школаның өөренгичилери чурттаар делгем шөлүг интернат база уруглар сады ажыглатынган.

Сонгукчуларга концерт. Ленин аттыг колхозтун эш Тырыскин-оолта улуттурган бот-тывынгыр уран-чүүл болгуну сонгулда кампаниязы эгелөөнинден бөөр солун концерттерни чаңгыс эвес удаа организастаан. Сталин аттыг колхозта көдөө клубтун уран-чүүл болгунунун февраль 14-те көргүскен концерти дыка солун болган.

О. ТОВУУ.

Кара-Тал фермазында

САМАГАЛДАЙ. (Телефон-биле). Тес-Хем районнун Сталин аттыг колхозунун Кара-Талда сүт-бараан фермазының коллективи өске фермалардан дөөре ажылдап турар. Мал чеминин силос, сигген, концентрас болган өске-даа курлавырлары өөрөн каш хүннерде хандыртының болур кылдыр артыка белеткеткеннер. Малдың кажаалары таарымчалыг, ажалда, чемгериде база багай эвес тургустунган.

Фермада бо чылын төрүүр 70 инектерден бо хүннерге чедир 22 инек бызаалаан. Төрөөн инектерни болгаш чаа бызаларны зооветеринария негелделерни өзүгаар ажаан, чемгерип турар. Инек бүрүзүнден хүнде өртүмаа-биле 6 литр сүтү саан ап турар.

З. САГААЧЫ.

КЛУБКА БИР КЕЖЭЭ

Беш шак ажып, алды шакче дөгүй берген. Болхозтун клубу—крышалыг бедик бажынче колхозчулар, школачылар далашкан. Чамдыктары номнар колдуктап алган.

— Лекция каш шакта болур ышкаш, утбам?

— Алды шакта дили ышкаш болду.

— Ам каш шагы?

Бедик херимде улут саазында чарлалды он дөрт хире харлыг ол номчуп тур: «Кежөө, 6 шакта, композитор Глинка деп лекция болур». Ол менче хүв улур сыгыларты көргеш, клубче кылаштапты.

Библиотека. Прилавка артында дөрт-беш кижи эзлчештир турун алганнар. Библиотека эргелекчизи Никитина номчукчуларның эккелген номун хүлөөп ап, чаа номнарны бижип берип турган.

Улут кара-кара характарлыг, кыскажак уруг дыка-ла үр ном шилиди.

— Бо номну номчаан сен бе, Катя?

— Чү деп номун, Валя?

— «Чер кырында чырык». Бабаевский.

— Ону номчаан мен.

Оюн Катя библиотека эргелекчизинин сумелөөни дөрт беш-даа номнарын номчаан болду. Адак сөөлүнде ийи номнарны шилип алган:

— Четирдим, Валя—дээш, үнүп чоруй барды.

Дараазындагы кижилер база-ла чаа номнарны шилип өгелей берген.

Библиотеканың ийиде улут клуб. Кызыл пөс-биле шып каан столда ийи кижи ыыдыраа ойнаан, а бир кежек кижи оларны бүзөөлеп турган. Улус чоорту-ла клубка көвүдеп келген. Ол аразында гармошка база өде берген.

— Че, уруглар! Лекция өгелеткже чедир ам-даа өлек ышкажы. Бичии када танцылай каастаалы.

Аныктар ол дораан-на сандайларны ханалар чанынче чыый салгаш, ийи-ийизи-биле вальс ойнааш турушканнар. Чаа келгеннериниг чамдыызы танцылаанарга каттыжып, өскелери ыыдыраалан турганнар-биле кожа орган, даалыы ойнай бердилер.

Оларны база-ла даалыыга ынактар бүзөөлепкен.

— Дөө ужун дугла.

— Сести сал.

Ол үннер аразында:

— Терге-биле шала.

— Чок. Дөө акка сал—дээш үннер дыннаалын келген...

— Улус чыглып чедип келген болганда лекцияны өгелөөр-дир. Улут шимээндаан үндүрбейн сандайларны өде салгаш олурунар, эштер.

Ийи-үш минута эрткен соонда клуб ишти ыржым-на барган.

— Улут орус композитор Михаил Иванович Глинка ночаа-ле чүс чыл болган...

Школа башкызы Савин ынчаар-ла лекциязын өгелөөн...

Лекция төнген соонда ол-даа клубса «Аас-кежин-биле ужуражыышкын» деп кино үнген, а кино соонда бир-ле үн дыннаалы:

— Шак эрте ышкажы. Бичии када танцылай каапса ажыдбас эвес бе.

Оон-биле чаржаштыр-ла гармошка өде бертен. Аас-кежиктиг амыдыралын онах аалгалары, хөлүг каткы орай дүнеге чедир соксаваа...

Танды районнун Сталин аттыг колхозунун аныктарының хостуг шактарын хөлүг эртарип турар кежөөлериниг биразы ол.

Н. СОЯН.

Кажаалар дакпыш эвес болза эки

Эрзин районнун «Чаа орук» колхозу бүгү малын кышкы одарларга таарыштыр тургускан, ам моон сонгаар часкы одарларны чеп ажыглаарынче кичээнгейин салган. Мал өөдан турар. 300 ажыг инек, 1000 ажыг шөөр мал сигген-биле азыралда.

Малдың ажаалдазын экижидериниг база бир чугула чүү болза, малга четчир саныг, дакпыш эвес, чылыг кажааларны белеткөөри болур. Чамдык колаиларга ылаңгыя шөөр малга кажаалары оон аваа ой-тап сыныр болур хемчеэли-биле тудуп тургуспайн, чок болза, дакпыш, тар азы эвин эртир алгыг, хос кылдыр тудуп каар чоруувус болганчок-ла таваржып турдулар. Тар кажааларга мал ой-тап чытпас, ынчангаш кышкы үеде ындыг кажаалардын адаа болганчок-ла дона бөөр, а дендин хос кажаалардын адаа база-ла донуп калыр. Ындыг кажаалар малга чылыг бербес болгаш оон кадынга хоралыг.

Түс-түс одарларда малдарының саныын өзүгаар чүзүм-чүзүн малга дакпыш эвес ийикпе азы алгыг эвес, ой-тап хемчеэлиг кажааларны четчирп-биле белеткөөри дээш артель сорулга салып турар. Зүтен малды үндүргеш кажаа иштинче соок кирбес кылдыр оон эжинн чилыглап дуглаар херек. Колхоз баштаар чери малчиннарны ол ажылынга улам-на быжыглаары дээш орадажып турар. Оларны үргүчү халаар чорук чогумчалыг эвес.

Сүт-бараан фермазын механизастаарының айтырыын шиитпирлээриниг үеле келген, малдын чаш төлүнгө дакпыш азы алгыг эвес, ой-тап, чылыг, чырык, күргаг кажаалар онаа чугула.

С. КОМБУ.

Ада-ие—школаның дузалакчылары

Кызыл районнун Бай-Булунунун чели чыл школазында колхозчу С. Сумбаанын дөрт уруглары өөренип турар. Оларның чаңгызы-даа багай өөренгичи дидиртиээн. Өөренгичилериниг эн бичиизи Зоя бирги класстың тергиннериниг бирөөзи болган ынак-хевии арыг келер, кичээлин, номнарын арыг кадагалаар талазы-биле клазында бирги черде турар.

Ук уруглардың ындыг янзылыг эки өөредилгези, быжыг сагыга-чуруунуу оларның бажында хүн чуруун ышкаш сагымырындан кол хамаржыр. Оларның бажында уруглар урокларга белеткенирге эргежок чүгүлө стол, сандай, даа, лампы, өөредилгенин янзы-бүрү херекселдери бүрүн бар. Бо янзылыг Шпак, Астафьева, Маадыр-оол дээн ышкаш алгаларының уруглары база-ла эки өөредилгеги болгаш быжыг сагыга-чуруунут.

Чамдык ада-иелериниг талазынан уруглары чүгүлө школага киирип каан, оларның өөредилгезинче, кижизидилгезинче сагыш салбас чорук тергин четпес. Чижээ, бир-ле катап дөртү классчы Маадыр-оол кичээл үезинде чуруп үреп, башкызын янзы-бүрү каржы сөөртөр-биле дорамчылаан, кичээлден үндүрткен. Маадыр-оол башкызының мурнунга буруузун миннин, өөредилгезин уламчылаарының улуу, харын алаан каш хүннерни өөредилгезин үскен. Ол оолдун иези М. Чаданнаа өглүн школаже дедир чоруларының улуу, «иээн бурду чок өглүнү башкы хей черге кичээлден үндүрткен» деп бурдуулаш турган.

Ол ышкаш Дроздов, Таштантинов оларның талазындан уругларының кижизидилгезинге сагыш салбайн турар. Ынчангаш оларның уруглары школага хей улаа чуруп үреп, багай өөренип турган, школадан Петя Таштандинов үндүрткен, А. Дроздовтун оглу үндүрүүргө чедир хемчег алдырган.

Чамдык Кылан-оол, О. Кара, Мартынооол дээн ышкаш ада-иелериниг уруглары школазын күзүн-не катташ чаңгылай бергилээн. Ол ада-иелер үк өөренгичилерни школазынче дедир чандырар хемчегленин албайн, харын аалга түр калы ажылдалын алырын бодап турарлар. Ол ышкаш мурнакчы малчын Солунам ушку классчы оглу Кызыл-оолду хой калартыр сорулга-биле ушкарган чана берген.

Дажина, Аныяа оларның челиги класска өөренип турган уруглары Анна, Чаңгалбаа олар чана бөөрге, дораан-на куда ажыткаш өглей шаан алганнар.

Кызыл районнун Эөрбек көдөө Совети бүгү ниитиниг он чыл өөредилгезин боттандырар талазы-биле шиитпирлиг хемчег алырын үстүнде фактылар негеп турар.

В. ДҮШПҮҢ.

Кандидат-биле ужуражыышкын

Чаан-Хемчик районнун Хоруй-Даглың ажылчы чоннар депутаттарының көдөө Советинин депутадынга кандидат эш Монгун Дүктүг-оолович Сыныа-биле сонгукчуларның ужуражыышкыны чоокта чаа болган. Сонгукчулар болунун депутадынга кандидат эш Сыныаны бедик белдүүшкүн-биле хүлөөп алганнар.

Ол ужуражыышкынга эштер Новиков, Сагаан болгаш өскелер-даа чүве чугаалаан, чер-чер Советтериниг сонгулдаларының хүнүнге чедишкиннинг ужуражырынче сонгукчуларны кыйгырбышаан, сонгукчуларның идегелин депутатка кандидат эш М. Д. Сыныаның хандырын шыдаарын бир эн-сеткил-биле бадыткап турганнар.

Эш Сыныа Хоруй-Даг чеди чыл школазының башкызы. Школада өөредилге-кижизидилгелиг ажылды эжиждер херекке идепкейлиг киржип, болунун башкылал турары класстың өөренгичилериниг билиин бедидер, сонгукчуларның идегелин шынзыдар дээш улам-на чүткүлүг ажылдаарын сонгукчуларының мурнунга ол хүлөөнген.

А. ХОВАЛЫГ.

Совет Эвилелинге удур АКШ-тың хоралакчы ажыл-чорудулгазының дугайында

Журналистиң Москвада Төп бажыңынга совет болгаш даштыкы журналистерниң парлалга конференциязы

Февраль 6-да Москвага, журналистиң Төп Бажыныга совет болгаш даштыкы журналистерниң парлалга конференциязы болган. ССРЭ-ниң ДХМ-ниң Парлалга килдизиниң эргелекчизи Л. Ф. Ильичев чыылганнарның мурнунга чүве чугаалаан.

Л. Ф. Ильичевтиң медеглели

— Шпионнарны болгаш үргелекчи хоралакчыларны чорулары боттарының улуска удур сорулгаларын чедип алыр дээш Совет Эвилелинге өжөөннешкек күштериң демиселинин ажыглап турар хевирлериниң бирээзи болуп турар деп чүве билдингир болгай деп Л. Ф. Ильичев чугаалаан. — Совет күрүне түрүп келген үеден бээр-ле барының талакы чурттарының империалистиг агрессчи күштери Совет Эвилелин кошкадырын болгаш ону иштинден турушлуруп баксырадырын янзы-бүрү арга-биле оралдажып келген болгаш оралажып турар.

Совет Эвилелинге болгаш социалистиг өске-даа чурттарга удур, бүгү-ле ботургелиг болгаш хамаарышпас күрүнелерге удур «чажыт дайын» диҗир чүвенин сорук кирирлериниң болгаш кол организакчызының ролунда амыы үеле Американың Каттышкан Штаттарының агрессчи болуктери чорup турар.

АКШ-тың дайынзырак болуктериниң боттандырып турары, ССРЭ-ниң болгаш социалистиг өске-даа чурттарның иштинки херектерине холгаарлаашкынның дугайын чугаалап турган, Совет Эвилелиниң агаар кызыгаарларын үе-үеде дагын-дагын үреп турар чоруктарның дугайын сагындырбайн барып болбас.

1950 чылдың апрельден эгелээн 1956 чылдың декабрь чедир үениң дургузунда агаар кызыгаарынга өнчүк-чөнгээлер 12-ден өскүш эвес катап болган. Чижээлээргe, 1950 чылдың апрель 8-те «Б-29» деп америк самолет Совет Эвилелиниң күрүне кызыгаарын Либаваның алдында мурнуу талазынга үрээн. 1951 чылдың ноябрь 6-да америк самолет бистиң кызыгаарывыстың Островной дүмүктүң районунга кежип эртип келген. Ындыг янзылыг кызыгаар үрээшкиннери 1953 чылдың март-июльда, 1954 чылдың ноябрьда, 1955 чылдың июньда, 1956 чылдың июльда болгаш декабрьда база болгулаан.

Шпионнарны болгаш үргелекчилерни бистиң девискээривисче октаарынга америк шериг самолеттарын ажыглап турарының чамдык фактыларын силерге чижек кылдыр сагындырарын күүсүн ийик мен.

Чижээ, бистиң чуртувуска хоралакчы ажыл кылыры-биле америк разведканың октааны шпионнар — Осизновтуң болгаш Саранцевтиң хөрээн ССРЭ-ниң Дээди Судунуң Шериг Коллегиязы 1951 чылдың декабрьда көргөн.

Америк калчаа-дерзин үргелекчилерни — Лахнову, Маковту, Ремигты, Горбуновту баш удур туткаш, хора чок болдурган, оларны ССРЭ-ге дөрт моторлуг америк самолетка чедирип келген. Олар шупту Бад-Висейде (Барының Германияда) үргелекчи-террорчу америк школага түскай өөредилгени эрткеннер.

Лахнову, Маковтуң, Горбуновтуң болгаш Ремигтиң көргүскенин өзугаар алыр-ойлады берген кижилери болган.

Ынчан мээн байдалымның бүгү-ле аар-бергези мээн мурнумга ажыттынып келген. Акша-хөренги чок, дыл билбес, мораль талазы-биле чыыча шаптырган кижи болганымда, аштан өлбес дээш, бодумнуң ажылчын күжүмү барык хаска садарынга албадатырган мен.

Болдуунда тулугга янзы-бүрү аар ажылдарга ажыглатырын, Мароккога 5 чыл чурттаан мен.

1951 чылда Мароккога эмигрант Байдалаков көстүп келгеш, мээн өөредилгеже күзелимни, материалдыг аар-берге байдалымны ажыглап алган, Барының Германияже бар деп санаадан болгаш материалдыг деткимчини база өөредилге талазы-биле дузалаарын менээ аалаан.

1952 чылдың эгезинде Франкфурт-на-Майне хоорайга кээп, Байдалаковка чедип келиримге, мени эмигрант Околовичиже чоруткан.

Дайын үеэзинде ССРЭ-ниң түр эжелетирген девискээринге Околович фашистиг контрразведкага ажылдап, гестапочуларга, Бад-Висейде шпиончу-хоралакчы америк школа Барының Германиядагы ындыг янзылыг карачаңгыс «өөредилге чери» болбайн турар. Ындыг янзылыг «школалар» Мюнхенде, Франкфурт-на-Майнеде, Бауфбейренде, Бад-Вернсгофенде база турар.

Америк разведканың ССРЭ-ниң девискээринче октааны шпион үргелекчилерни — Глайны болгаш Храмцевту 1954 чылдың июньда айыл чок чоруктуң органнары тулуп хоргулаан. Олар болза чугула үлетпүр болгаш шериг объектилериниң, аэродромнарның дугайында медээлерни чыыр, ол объектилерни чуруккa тыттырар болгаш оларны ылаптыг таарыштырганын тодаргайлаар онаалгалыг турганнар. Америк шпионнар Букту болгаш Тоомзлы тутканының дугайында дыннаткан 1955 чылдың январьда совет парлалгага чарлаан турган.

1956 чылдың декабрьда совет-турци кызыгаарының участоктарының бирээзиге ССРЭ-ниң девискээринче Морозту октаан, ол кижи совет органнарга чедип келген болгаш америк разведканың онаалгазын өзугаар кызыгаарны эртип келгенин дыннаткан. Ылаңгыя өзугаар алырга, Морозту 1954 чылда америк разведка алдындан алган болгаш Барының Германияда чурттап турар холушкак кижилер диҗирлерни хайгаарзары-биле америк разведка ону ажыглаан.

Разведкачы, шпиончу ажыл-чорудулганы АКШ-тың чамдык түскай дипломаттыг болуктери база кылып турар.

Америк шериг атташеи Роберт Дрейерни разведчик кылдыр шуут болуп тутканын болгаш ССРЭ-ден үнүрүпкенин совет парлалгага болуунуң үеэзинде дыннаткан болгай. Америк дипломат майор Мартин Мангоф болгаш оон дузалакчылары Москва — Владивосток поездының шимчэшкининиң оруунга шпион ажыл кылып чораанын 1954 чылда дыннаткан турган.

Адак соолуңде, соолгу үелерниң фактылары. Өске чуруттуң шериг дипломаттыг ажылдакчыларының эрге-чурумунга канчып-даа таарышпас ажыл-чорудулга кылып турган АКШ-тың шериг атташезиниң ийи дузалакчыларын — майор Тенсейни болгаш капитан Стокхелди ССРЭ-ден үнүрүп чоруткының дугайында дыннаткынны 1957 чылдың январь 31-де дыннаткан.

Өнзалгазар күүсүлүр-биле Совет Эвилелиниң америк разведканың болуунуң үеэзинде октаанын Якуттаны, Будрявцевти, Новиковту болгаш Хмельницкийни силерге таныштырарын күүсүн ийик мен деп Л. Ф. Ильичев бодуунуң чугаазының түнелинде чугаалаан.

Л. Ф. Ильичевтиң медеглелиниң соонда журналистерниң мурнунга Якута, Будрявцев болгаш Новиков чүве чугаалаанар.

И. И. Якутаның чугаазы

Америк разведканың агентизи болуп турганым-биле болгаш хоралакчы ажыл кылыры-биле Совет Эвилелиниң октатырганым-биле холбаштыр бо парлалга конференциязынга чүве чугаалаар күзелимни илергейлээн мен деп И. И. Якута чугаалаан.

Америк разведкаже мени канчаар эзлидип алганын, кандыг онаалгалар-биле мени ССРЭ-же чажыт чорутканын база айыл чок чоруктуң совет органнарынга бодумнуң бүрүүмү миннип, чүге чедип келгенимни силерге чугаалаарын күүсүн ийик мен.

1941 чылда фронтуга турган, немецтерге балыг туттургаш, Смоленск области-та [illegible] суурга туттурган шериглер лагериниге [illegible]чеде берген мен. Аная, сорук чок, көргүүм-биле немец армияга баралын болу берген мен. Туттурган шериглериниң лагериниге амыдыралдың аар-берге байдалы болгаш аштан өлүрүүнүң перспективазы мени ындыг чорукче чыгаткан.

Мюнхен—Рим районунда американ-нарга ажыглаар немец аэродромну катап тургузар талазы-биле ажыыче 1945 чылдың төнчүзүнде мени мобилизастаан. Мюнхен хоорайдан 20 км черде Бальгам станцияда туттурган шериглер чурттаар баракта чурттап турган бис. Боттарывыстың ажылдаанывыс дээш карточкалар ап, оларны өзугаар үүгле он килограмм чедир үскүр үүлдерни, а чамдык айларда оон-даа эвээшти ап турган бис. Чогум утказы-биле алырга куддар болуп турган бис.

Ол үеде улуг акционер шаандакы орус князь Белосельскийниң төлөөлекчизи эмигрант Болдырев-биле 1946 чылда Мюнхен чанында таныышкан бис. Белосельскийниң даалгазын өзугаар Болдырев кижилерни Мурнуу Америкага болгаш Африкага ажылдары-биле эзлидип, ол черлерге бай чуртталга хандыртынар чүве деп аалап турганнар.

Болдыревке шынжыкаш, Касабланка хоорайга ажылдары-биле чорупкаш, Сите-Бурназель лагерьге чеде берип, баштайгы үеде бараста бир өрээлге Днепропетровск область чуруттуг Григорий Тимофеевич Коваленко-биле болгаш Краснодар край чуруттуг Петр Максимович Шацкий-биле кады чурттап турган мен, олар дайын үеэзинде фашистерниң Германияже гузунда ол разведшколага шпиончу белеткел эрткен мен. Шпиончу будуштуг медээлер чырының аргаларынга, үргедээшкиннерни кылырынга, совет кижилерни алзидиринге, радиодамчыдылгазынга ажыглаарынга, шифрлерни ажыглаарынга, боонду болгаш оон-даа өскелерни ажыглап билириңге бистерни өөредип турган.

Разведшколаны доозарывыс мурнуу чарында мээн болгаш мээн кады чоруурум Будрявцевке Холлидей Совет Эвилелинге бистиң хоралакчы ажыл-чорудулгавыстың району Москва болгаш Москва чоогунуң району болуур деп чарлаан.

ССРЭ-ге шпион чоруктар кылыр, шериг аэродромнарының, оларда турар самолеттарының хевирлериниң болгаш санының дугайында база оон-даа өскелериниң тодаргай сан медээлерин чыыр деп онаалганы америк разведкадан алган бис.

Америк разведчиктериниң бистиниң мурнувуска салган кол сорулгаларының бирээзи болза, үргедээшкиннерни кылырда, америк разведчиктериниң бистиниң хамаарышкынларыны органнарда ажыглаар төлөөде, чажыт хоралакчы болуктерни тургузар сорулга-биле совет хамаатыларны алзидип алыры болуп турган. Совет кижилерниң алын баксыралыр талазы-биле ажылды чорудар ужурлуг турган бис. Оон ангыда, паспорттар, шериг билеттери, күш-ажыл дептерлери, хууда эрттирилге болгаш оон-даа өске ол чергелиг ындыг совет документилерни тыварын оралдажыр онаалганы бистерге берген турган.

Хүлээп алырының, дамчыларының шпиончу радиостанциялары-биле, радиомалктар-биле, дагжаар, дагжалыс боолар-биле, шифрлер-биле, коттар-биле, чажыт бижиктин чепсектери-биле, мегелеп кылган совет документилер-биле, совет албан черлериниң янзы-бүрү бланкалары-биле, совет валютаның хей түнүүт акшалары-биле болгаш алдын-биле, база оон-даа өскелер-биле, а ол ышкаш Бельгияда, Барының Германияда, Голландияда болгаш Норвегияда чажыт аэрестер-биле бистерни хандырган турган, ол сорулга-биле чажыт бижикти ажыглап турган, почта дамчыштыр шпион информацияларны ол адрестерже чорудар ужурлуг турган бис.

1953 чылдың январь 21-де 4 моторлуг америк самолетка Будрявцев-биле мени Грециядан эккелген, өртүн апрель 24-че дүнеде ылгавыр демиз чок, өске америк самолет-биле бистерни Краснодар крайның девискээринче октаан. Мюнхенден Грециядга чедир бистерни америк майор Ирвинг Филлер биле «Володя» деп шолалыг разведчик үдээн.

Совет девискээрге туттура бээриниң кыжаныышкыны таваржып келген таварыгала, дириг дүжүп бербейн, боттарывыс өлүртүүе бээривисти американнар бистерге күш-биле бүүрүлдип турган деп чүвени чугаалаа чогуур. Ол сорулга-биле Грециядан үжүп үеривистиң мурнунда америк разведчик бистиң хейленнеривистиң моюндуруктарынга синильная кислоталыг ампулаларны чыпшыр ылгылеп берген, ынчангаш ол дээрге билиртпес болгаш аарышлыг эвес кылдыр хөлелкр чүве деп ол биске чугаалаан. Ол ампулаларны боттарывыстың аравыска ыстер Аллен Даллестин «найыраачы белээ» деп алап турган бис.

Бүрүүвүсү миннип чедип келиринин дугайында бодалды дораан кылбаан бис.

Совет черге чедип келириниске бистерниң мурнувуска ырынай өске байдал соонда ындыг кыска хуусаанын дургузунда совет кижилер дайын үеэзинде үрелген үүлдерни бүрүү-биле катап тургузуп четикеннинге магадаан бис.

Ёзулуг, совет шыныг чоруккa таваржып келгеш, америк разведчиктер бистерни кайы хире каржы мегелеп, бистиң улузувусту өгүүлеп, бистериниң торгунгенивис, чурттап болгаш дайын мурнунда өөренип турганывыс бүгү-ле совет, бистерге бүгү-ле төрээн болгаш ыныктыг үүлдерден бистерни хоора тыттарын күзеп турганын билген бис.

Будрявцев-биле ийилээ каш улаа чугаалашкаш, чүдек-бужар эрткен чоруктуң узуткаарының эргежок чугулазының дугайында бодаанга бис. Болдувустуң чуртувусту хоралап, шпиончу ажыл кылып, үргедээшкин үүлгедип, совет кижилерни өлүрүп шыдавас бис деп чүвени билген бис. Бүрүнеиниң айыл чок чериниң органнарынга бүрүүвүсү миннип, чедип келген бис.

Төрээн чуруттуң мурнунга боттарывыстың бүрүүвүсү ак сеткилиг күш-ажылбыле арылдырар арганы биске берген, ынчангаш ону дээш Совет чазакка өөрүп четиргенимни илергейлеп тур мен.

Н. И. Якута болуунуң чугаазын доозуп турган, ам Москвада чурттап болгаш эртем-шинчилел институттарының бирээзинде ажылдап турар мен деп дыннаткан. Дээди өөредилге черинге өөренип киреринге ол белеткенип турар.

М. П. Будрявцевтиң чугаазы

Оон соонда М. П. Будрявцев чүве чугаалаан. Ол ол, хаалыг ол, ол, черлерге, совет шериг каттыжышкынларының турар черлерин болгаш шимчэшкинин, Москваның болгаш оон кыдыгларының агаар камгалалының системаларын илередиринче чугула кичээнгейни салыр ужурлуг турган бис.

Бүгү-ле чыып алган медээлерни радио-биле, база чажыт бижиге ажыглап турган почта-биле америк разведка төвүнче чорудар ужурлуг турган бис.

Бистиң ССРЭ-же октаанывыстың соонда Совет Эвилелинде байдалын багайының дугайында америк пропаганданың каржы өгүүлүүн билип каапкан бис. Коммунистиг партиниң болгаш совет чазактың чонуун амыдыралын эжиждеринче угланган шинтирлерни таныжып эгелээн мен. Ынчангаш бүгү-ле чүве дугайын айыл чок чоруктуң органнарынга сөглеп баар бодал кирип, ынчалза-даа ону кылырын үр үе иштинде дидиннейн келген мен. Оон соонда Якута-биле кады бүрүүвүс миннип, бүгү чүвени сөглеп берген бис.

Амыы үеде Клин хоорайда завотта ажылдап турар мен деп Будрявцев чугаазын доосканы.

• • •

Оон соонда А. М. Новиков чүве чугаалаан, 17 харлыг ол турунда немецтер мени Германияже ажылдаары-биле алган барганнар деп айытган.

Совет Эвилелинге үргедекчи ажыл кылырынга америк разведка мээн угаанымны хоранган турган. Менээ разведка даалгаларын күүсүлүр талазы-биле моонак болуу берип болуур, совет кижилерни өлүрери-биле хол боозун берген; харыгза тудары-биле радио станциязын, бир эвес дайын болу берзе бомбалаар черлерни айтып бээри-биле радио-чырыткыны база менээ берген турган.

Американнар менээ Минск хоорайга тургустунуп алган, шериг самолеттарының, аэродромнарның болгаш шериг-стратегиг черлер дугайында медээлерни чыгаш радио-биле дамчыдыр бээрин база совет хамаатыларның иштинден турун чок кижилерни алзидип ап, совет күрүнеге удур үргедекчи ажыл кылыры-биле олардан чажыт болуктерни тургузарын менээ даскан.

Боттарының шпионнарын белеткээр талазы-биле америк разведчиктер хей үүлдерни баш удур сөглеп турганнар. Айыыл чок чоруктуң совет органнары мени тулуп апса, менээ берген хоран-биле хоранныны бээр сеп деп америк капитан Холлидей менээ сагындырган. Бир эвес ол кылдыгын шыдатынмайн барза американнар-биле харылзаанны чажырар болгаш француз разведка-биле харылзаалыг мен деп өчүүр ужурлуг турган мен.

Молодечно областын девискээринге иштинге чаштынып чоруп турган мен, оон соонда чуруттакчылыг черлерге көстүп келип эгелээн мен. Ол тыва чоруурумнуң бүгү дургузунда совет кижилер дайынын болган үргеделлерни кыска хуусаа иштинде чок кылын алганын болгаш Совет Эвилелинде амыдыралдың байдалы америк разведчиктерниң биске чугаалап турганы ышкаш эвес болганын билип алган мен. Төрээн черинге чедип келип, советке удур пропаганданың мегенүүлүүн билип каапкаш, картуунну ажыл тиилеп, айыыл чок чоруктуң органнарынга бодум чарлатынып берген мен.

Болумнуң дугайынны төдаргайы-биле чугаалап берген иннинде соонда, черге хөөн каан чепсеглеллериниң күрүнеин айыыл чок чериниң органнары-биле үр үе иштинде дилеп тыпкан бис. Оон соонда мени 5 чылга шолдугеге шииткен. Эрткен чылын мээн дилээмни өзугаар менээ келдерел көргүскен болгаш Совет Эвилелиниң кайы-даа черинге чурттаар эргени менээ берген. Ам Красноярск крайда совхозта ажылдап турар мен. Айда 1500 рубль чедир шалын ап, амыыралымга кончуг ханып чоруур мен деп чугаалаан.

• • •

Якута, Будрявцев болгаш Новиков чугааларын доосканы соонда оларның эки тура-биле бүрүүзүн билингеннинин дугайын совет парлалгага бижиттерге, Америкадан акшаландырып турар эмигранчы «Посев» деп солун оларны ССРЭ-же чоруткан фактыны билингеп. Ынчалза-даа ол солун оларны совет органнар боолгылап каапкан болгаш оларга келдерел көргүскен дугайынны дыннаалыг мегe деп Л. Ф. Ильичев чугаалаан.

Оон соонда корреспондентилер алдын каш айтырыглар салган.

Оон бодун Совет Эвилелинге үргедекчи ажыл чорудары-биле америк разведка чорудупкан дээрзин чүүүн-биле балыткан болурул деп К. Н. Хмельницкийдеп айтырган.

Орта харыы кылдыр Хмельнический болза ССРЭ-ниң түр эжелетирген девискээринге 1942 чылда немецтерниң дузалакчызы болу бергенин база 1952 чылда америк разведчиктер Никольский биле Брантымның ону эзлидип алганын тодаргай чугаалаан.

Мээн болгаш мээн өөрүмүүн-даа маңза кылган медеглелдери, база мында дедеп көргүскен шпиончу хеременнер бистиң ССРЭ-же үргедекчи ажыл кылыры-биле америк разведканың чорудупканын бүүрүлдүн-биле көргүүн турар.

ССРЭ-ге чедип келгеш, Новиков-биле бис хеременнеривисти черге хөөгүлеп каапкаш, эн-не чугула үүлдерни ап алгаш, алган айтышкынывыс ёзугаар ийи ангы чорупкан бис. Мен Сморгон деп станцияже чорупкан мен, орта мени дораа-ла совет органнар тулуп алган.

Истелгеге американнардан алган даалгаларның байдалын ажыы-биле чугаалап берген, айыыл чок чоруктуң органнарындан, америк разведканы мегелеп турган бүрүүмү эдип алыр арганы бээрин дилээн мен.

Айыыл чок чоруктуң органнарының даалгазын ёзугаар радио дамчыштыр америк разведка төвү-биле харылзажып, амыы бо парлалга конференциязынга чедир Совет Эвилелинге удур америк разведканың дайынчы бодалдарын болгаш планнарын тодаргайлап ап, олар-биле докладчал харылзаанны тулуп турган мен.

Совет Эвилелинге үргедекчи ажылдар чорудар талазы-биле америк разведкадан каңдыг онаалгаларны ап турган силер деп айтырыгга Хмельницкийниң харыылаары:

— Америк разведка төвү-биле харылзаанны тургузуп алганым соолуңде, ССРЭ-же мени чорударының мурнунда берген онаалгаларын күүселирин радиограммалар-биле американнар кызымаккайы-биле негеп турган. Совет разведканың ажылдакчылары-биле кады чогаадып турган харыы радиограммалар-биле Брянскиде эки тургустунуп алдым деп американнарны бүүрүлдүр арганыг болган мен. Бир эвес дайын болу берзе совет эрге-чагырганы дүжүрериниче угланган чепсектиг хилдаашкыннарны чорудар талазы-биле Брянск аргаларынга дааныр базалар тургузар талазы-биле америк разведканың планнары мээн радио дамчыштыр алганым айтышкыннардан тодаргай апарган. Ону холбаштыр Брянск аргаларынга чаа болук шпионнарлыг, боо-чепсектерлиг болгаш хеременнерлиг америк самолетларны түүүн ийик мен.

Америкада Минск хоорайга тургустунуп алган, шериг самолеттарының, аэродромнарның болгаш шериг-стратегиг черлер дугайында медээлерни чыгаш радио-биле дамчыдыр бээрин база совет хамаатыларның иштинден турун чок кижилерни алзидип ап, совет күрүнеге удур үргедекчи ажыл кылыры-биле олардан чажыт болуктерни тургузарын менээ даскан.

Боттарының шпионнарын белеткээр талазы-биле америк разведчиктер хей үүлдерни баш удур сөглеп турганнар. Айыыл чок чоруктуң совет органнары мени тулуп апса, менээ берген хоран-биле хоранныны бээр сеп деп америк капитан Холлидей менээ сагындырган. Бир эвес ол кылдыгын шыдатынмайн барза американнар-биле харылзаанны чажырар болгаш француз разведка-биле харылзаалыг мен деп өчүүр ужурлуг турган мен.

Молодечно областын девискээринге иштинде

КНО-нуң Кол Ассамблеязының XI сессиязы

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Февраль 21-де Кол Ассамблеяның ийи пленарлыг хуралы болган, аңаа комитеттерниң илеткелдерин чугаалажып көргеш.

Политиктиг комитетке Кипр айтырыының талазы-биле чугаалажышкын үргүлчүлээн. Англияның, Бельгияның, Египеттиң, Боливияның, Панаманың, Ирландияның төлөөлекчилери чүве чугаалааннар.

Оон-биле чергелештир оске комитеттерниң ажылы үргүлчүлээн.

Чоокку болган Ортазы Чөөн-чүкте байдалды пленарлыг хуралга февраль 22-ниң дүш соонда чугаалашкан.

ФЕВРАЛЬ 21-НИҢ ПЛЕНАРЛЫГ ХУРАЛЫ

НЬЮ-ЙОРК. Февраль 21-де Кол Ассамблеяның пленарлыг хуралынга үшкү (социал, гуманитария болган культура айтырыгларының), бешки (административ болган бюджет айтырыгларының) база алдыгы (эрге айтырыгларының) комитеттериниң илеткелдерин болган резолюцияларын бадылаан. Оон иштинде культура болган эртем талазы-биле улустар аразының кады ажылдажылгазының дугайында Чехословакияның киргеген резолюция төлевилелин үшкү комитетке бадылаан. «Культура болган эртем талазынга үүстар аразының дыка калбак кады ажылдажылгазын бот-боттары дугуржуп турган база оске-даа аргалар-биле деткиринче, тайбыңга ынакшылыг соргулаларны боттандырарда бүгү күжевиишкиннерин салыынче бүгү күүнелерин» резолюция кыйгырган.

Комиссияга ол илеткелди чугаалажып турда совет төлөөлер чанкайшичиниң төлөлетирген эргезин күш-ток болгурар дугайында резолюция төлевилелин киргеп деп чүвени мурнунда дыннаткан болгай. «Венгрияның төлөөлекчилериниң өскүзөлиниң төлөөлетирип киргеп саналларны комиссия үлөөн албазын» дээр дугайын ол АКШ-тың саналынга совет төлөөлер база үүрлаңганнар.

Ол илеткелди бадылап турда ССРЭ-ниң төлөөлекчизи А. А. Соболев чүве чугаалаан. КНО-га КУР-нуң дүрүм ёзугаар эргелерин катап тургузар дугайында айтырыгны шиитпирлээрин моон ийай чылзын болбас деп үүлүе Кол Ассамблеяның кичээнгейин ол угландырган.

Совет төлөөлөрниң саналы-биле алырга, ол угланышкынга баштайгы чогумчаныг базым болза, Каттышкан Нацилар Организациязынга Быдаттың орнун өскүзөриниң политиктиг-даа, юридиктиг-даа, моральыг-даа эргези чок болуп турар өскүзөлиниң дөрт-даа талазында төлөөлекчилериниң төлөө эргезин хүлөөн карбес дугайында Кол Ассамблеяның шиитпири болур ийик деп ол чугаалаан. Венгрияның төлөөлериниң эргезин ап көөргө, Совет Эвилелиниң төлөөлери болза, Венгр Улус Республиканың төлөөлериниң оон дүрүм ёзугаар Революстут Ажылчын-Тараачын Чазаның берген төлөө эргелерин чигзиниишкинге киирер деп Кол Ассамблеяга Каттышкан Штаттарның киирип келген саналынга шуут үүрланып турар.

Венгр Улус Республиканың иштики херектериниң холгаарлаар төлөөде «венгр айтырыг» дээр чүвени ажыглаар деп чамдык төлөөлериниң каш-даа удаа орадашканын айыткаш, А. А. Соболевтиң онзалап демдеглээни болза, Венгрияның төлөөлериниң эргезиниң дугайында айтырыгның эгелекчилери Венгрияның төлөөлерин дорамчылаар дээн орадажышкыннар улус-демократтыг Венгрияга үүр өнчүк-чөнгөлиг кампанияның чаа чалгын өскүдүүтер болган Венгрияның иштинде-даа, оон даштында-даа реакцылыг күштериниң идеп-кейжиринге дөгүм болур боор деп көрдөп турары илден-дир. Совет Эвилелиниң төлөөлери Венгр Улус Республиканың төлөөлериниң эргелериниң дугайында докталды КНО-нуң Уставынга болгаш Кол Ассамблеяның бадылаашкын чурумунга дүүшпес чүүл кылдыр көргеш, хүлөөп албазын саналдап тур деп А. А. Соболев түннеп чугаалаан.

Чанкайшичи бөлүктүң төлөөлөл эргезин хүлөөвези дээш Венгр Улус Республиканың төлөөлериниң төлөөлөөн эргелериниң дугайында «айтырыгны көрбес» деп америк саналга удур Индияның, Чехословакияның, Египеттиң, Польшаның, Румынияның, Югославияның болгаш оске-даа чурттарның төлөөлери база чүве чугаалаан.

Ылангыя Индияның төлөөлекчизи Наталжаннының медеглээни болза, Индия Быдаттың карачаңгыс дүрүм ёзугаар төлөөни Быдат Улус Республиканың чазаның төлөөлекчизи болур болгаш Быдаттың КНО-да орнун ол аалзөр ужурлуг деп бадыткап келген болгаш бадыткаар апаар. Венгр төлөөлериниң эргелериниң дугайында айтырыгны тургузуп турганының каңдыг-даа үндезини чок дээрзин индий төлөөлер саналап турар деп ол чугаалаан.

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Каттышкан Штаттарның негелдези-биле хөй катап соңгаарладышкыннарның соонда Чоокку Чөөн чүкте байдалдың дугайында айтырыгны чугаалажып көөрү-биле февральдың 22-де Кол Ассамблея чыыган. Ол айтырыг дегленнин хөй иштизиз ханыы-биле үүрлеп турар болза-даа, сөөлгү неделяларда ону КНО-га чугаалажып көөрү дерек кырында казаан турган болгаш ол чорук херек кырында Израильдың агрессия политиказынга өнемчилел берип турган. Каттышкан Штаттарның болгаш барыын талакы чамдык оске-даа күүнелериниң ызы-бүгү ажыт-чажыт өнчүк-чөнгөлериниң чепсээ апарган.

Ылангыя Тель-Авивден ээп кээр ужурлуг израиль элчин-биле чаа чажыт чугаалажышкыннарны АКШ-тың күүне департаментизи планнап алгак ужурунда чоокку чөөн чүк айтырыын чугаалажын көөрү база катап соңгаарладыының ораладжышкынарын кылгаш деп журналисчи болуктер айтып турар. Бо талазы-биле инициативаны Филиппиннериниң төлөөлекчизинге берген, ол болза бодунуң шериглерин Египет девискээрден дораан болгаш чугаа чокка үндүрер дугайында Кол Ассамблеяның резолюциязын күүседиринден Израильдың ойталап турарының дугайында айтырыгны дараазындагы педелельникке чедир чугаалажып көөрү эгечевес деп саналдаан. Ынчалзы-даа Иракты төлөөлекчизиниң негелдези-биле Израильдың Египетке үүр үргүлчүлевишаан турар агрессизының дугайында айтырыгны чугаалажып көөрүнче Ассамблея киришкен.

Египет девискээрден бодунуң шериглерин дораан үндүрер дугайында негелдени Израиль күүсетпейн турар фактыны чингине секретарының ында демдеглээни бо чылдың февраль 11-деги оон илеткелиниң соонда байдал өскерилбээн деп бир дугаарында чүве чугаалаан КНО-нуң чингине секретары Хаммаршельд медеглээн.

Египетке үүр агрессияны соксадырыдан болгаш бодунуң шериглерин тайбыңчыдыга шугумунуң артынче үндүреринден Израильдың ойталаанының дугайында айтырыгны, Ассамблеяның эвээн каш резолюцияларын боттандырарын чугаалажыры-биле Ассамблея база катап чыгыр ужурга таварышкан деп Египеттиң даштыкы херектер министри Махмуд Фавзи демдеглээн. Египет девискээрден бодунуң шериглерин Израильдың дораан болгаш чугаа чокка бүрүү-биле үндүрер ужурлуг дээрзиниң дугайында Ассамблеяның резолюциялары бичии-даа чигзиниишкинин болдурбайын турар деп Фавзи чугаалаан.

Израиль болза Чоокку Чөөн чүкте тайбыныы, айыыл чок чорукту болгаш шыпшын байдалды үргүлчү үреп, КНО-нуң Уставын үреп турар болгаш барык бүгү КНО-нуң санал-оналдарынга болгаш күүнелериниң ужуранын үнүп турар дээрзин айтыышаан: «Ассамблея чүүү кылыр деп болап турарыы?» деп Фавзи айтырыг салган.

Чоокку Чөөн чүкте байдалды улам улуу-биле нарыыдатпас дээш Египет бодунуң талазындан бүгү-де хемчегларны ап турар деп Фавзи демдеглээн. Египет улус болгаш чазак «барык кижи бодалындан ажып турар шыпшын байдалды» сагыш турар болгаш КНО-нуң Уставын ёзугаар ону кылыр иргылдаа чок эргези бар-даа болза одар каңдыг-бир үүлтедиглер кылырындан далгаалап турар.

Оон соонда чүве чугаалаан Ливаның төлөөлекчизи Чарлыг Малик болза Агфанистанның, Индонезияның, Практың, Ливаның, Пакистанның, Суданың алды төлөөлериниң мурнундан Кол Ассамблея чугаалажып көөрү-биле резолюция төлевилелин киирген, египет девискээрден шериглерни дораан болгаш чугаа чокка үндүрер дугайында Ассамблеяның моон мурнундагы резолюцияларын күүсетпейн турары дээш ол төлевилелде Израильын буруу шаап турар. Шериглиниң, экономиканың азы санхөөнүң каңдыг-даа деткимчезин азы хамаарышкан Израильдың ойталаанын ол төлевилелде бүгү күүнелерни кыйгырып турар. Ол резолюцияны оларның күүседип турарының дугайында информацияны КНО-нуң чингине секретарынга киирерин бүгү күүнелерден резолюция төлевилелин дилеп турар, база шериглерни Египеттиң девискээринден үндүреринге хамаарышкан Кол Ассамблеяның амыы болгаш моон мурнундагы оске-даа бүгү резолюцияларын күүседип турарының дугайында илеткээрин чингине секретарьдан ол төлевилел база дилеп турар.

Бир эвес КНО «агрессияга чагыртып, агрессияга өршээл көргүзүп азы агрессия-биле чөпшээрежиптер-даа болза» ол чорук бууразыышкынга болгаш өлүмге дөмей болур деп Малик онзалап демдеглээн. Ол чорук ыыдыг янзы болу бээр болза, чепсегленип алгаш, чөрүлдээлерни шиитпирлээри-биле күш хереглээриниң оске хереглээр арга чок-тур деп түннеп араб күүнелер кылыр ужурга таваржыр деп Малик чугаалаан.

«Хан төгүүшкүү. Чоокку Чөөн чүкте дүшкүүрлүг чорук болгаш аш-ядарал» аңаа үргүлчүлээр ужурлуг бе деп айтырыг ккиргеп резолюцияның бадылаашкынының түннеп хамааржыр деп түннелиниң ортазында Ливаның төлөөлекчизи медеглээн. Улустар аразының харылааларынга күш хереглээри шиитпирлиг чуруу болур ужурлуг бе азы хоойлу-дуруу күштүг болур ужурлуг бе дээрзин резолюция төлевилелиниң талазы-биле бадылаашкын көргүзер деп ол уламчылап чугаалаан.

«КНО-нуң онза чепсектиг күштериниң» эрге-хүлөөлгелериниге хамаарышкан хемчегларны дугайында КНО-нуң чингине секретарының илеткелиниң талазы-биле резолюцияны оон мурнунда Кол Ассамблеяның февраль 22-деги кежээки хуралынга хүлөөп алган. Ол резолюцияны бадылап турда 7 төлөөлер, оон иштинде Совет Эвилелиниң төлөөлери далаганзаннар, чүге дээрге Кол Ассамблеяның ыыдыг чепсектиг күштерин тургузары КНО-нуң Уставынга чөрүшкек болуп турар.

Кол комитеттиң кежигүннери-биле чөпшээрешкенин ёзугаар амыы сессияны дараазындагы неделяга чедир үзадырын шиитпирлээн деп Кол Ассамблеяның дергазы пленарлыг хуралын эгезинде чарлаан. Февральдың 26-да Кол комитеттиң хуралы болур, орта сессияның доостурунун чаа хуусаазын юхтаадыр.

Кол Ассамблеяның дараазындагы пленарлыг хуралын февральдың 25-те кылыр кылдыр юктааткан.

Франция. Сенаның оң талазы эринде Парижтың эң улуг магазиниериниң бирээзинин администрациязы телевизорну оорлар туларынга ажыглап турар. Магазиниң янзыбүрү салбырларында камерлерни чажыны-биле тургускаа, оларны чаңгыс пультуан башкарып турар. Хайгааракчы тыттырып турар-камериниң мурнунда чуу болуп турарын шуптузун телевизордан көрүп олурар.

Чурукта: Парижтың магазиниинде телекамерниң башкарылгазының пультузунуң чанында.

Интервонтиненталь агентилелиниң фотозу.

Индиянын премьер-министри Нерунун медеглели

ДЕЛИ. (СЭТА). Хайдерабадка сонгулга мурнунуң митингиниинге февраль 22-де чүве чугаалап турган, Индияның премьер-министри Неру АКШ-тың Пакистанга шериг дузалаачылы болгаш ийи нацилаарлың дугайында Пакистанның теориязын Англияның деткин турары айыылдыг байдалга чедирип, чөрүлдүүн хайныктырып болур деп медеглээн.

Шериг керээлериг болгаш шериг дузалаачызын Неру бодунуң чугаазынга буруу шапкан болган оларның кайызы-даа дайынның айылын улгаттырып турар деп медеглээн. СЕАТО-нуң керээзи байдалды тайбыңга ажыктыг кылыр өскертпээн, харын ол байдалды бөксыраткан болгаш ону улам-на дүшкүүрлүг кылган дээрзиниг бүүдүүлүг мен деп Неру чугаалаан. Багдад керээзи Барыын Азияда база-ла иун-иун айтырыгларны тургускан... Индия кандыг-даа байдалдарда даштыкы шериглерниң оон девискээринче кирер чоруун болдурбас деп Неру база катап чугаалаан.

Пакистанның АКШ-тан ап турар дузаламчызы, оон иштинде атомнуг чепсек Индияга удур ажыглаттынган турар чүве деп пакистан уйгуртукчулар ажыы-биле медеглээннер деп Неру үргүлчүлеп чугаалаан. Пакистанга көргүзүп турар ол шериг дузалаачызы Индияда дувурөөзиниң хайныктырып турар болгаш бодунуң чепсектиг күштерин быжыглаарынче ону албаан турар деп Неру чугаалаан.

Индияның посталгазынга удур кандыг-даа быжанышкынга төлептиг харын баарынче белен болгурунче индий улусту премьер-министр кыйгырган.

ДЕЛИ. (СЭТА). Дели радиозунуң дамчыкаанын ёзугаар алырга, премьер-министр Неру февраль 24-те чүве чугаалап турган. Чоокку болган Ортазы Чөөн чүкте ур болган быжыг тайбыныы хандырарынга хөөмүрүктүр Совет чазактың саналдарын көөрүнче АКШ-тың президентиин Эйзенхауэрни база дагын кыйгырган. Каттышкан Штаттар биле Совет Эвилели ол саналдарны сонуургалдыг оске чурттар-биле кады көөр ужурлуг деп бодалды Неру деткин чугаалаан.

Хоккей талазы-биле делегей чемпионады ажыттынган

Февраль 24-түн воскресенье хүнү спорттчу улуг болуушкун-биле демдеглетиннген. Шайбалыг хоккей талазы-биле делегейниң XXIII чемпионады болгаш Европаның XXXV чемпионады Москвага ажыттынган.

...В. И. Ленин аттыг Төп стадионуң Спорт ордузунуң кончуг улуг залын улус дола берген. Чемпионаттың байырлыг ажыдышкынынга 15 муң чыгыы көрүкчүлер чыыган. Оларның аразында болгар болгаш немец туристер база турган.

Чемпионаттың киржикчилериниг бийир чедирген сөстерни элээн каш дылдарда бижээн. Маргылдааларның киржикчилери чурттарның күүнүе туктары астынган турган.

Маргылдааларга сонуургал чүүлге бистиң чуртувуста эвес, харын даштыкыда безин улуг. Маргылдаа дугаймында радио репортажтар орус, немец, швед, польша, япон, норвег болгаш англи дылдарда чоруп турар.

13 шак. Марштың үнүүн адаа-биле хоккейистер боттарының национал туктары-биле доштуг аренаже үүгүлеп келгеннер. Көрүкчүлер оларны үргүлчүлеп: адыш часкаашкыннары-биле утканнар. Командалар алфавит аайы-биле үнгеннер. Парадты Австрияның спортсменнери ажыткан. Оларның соонда ГДР-ниң, Польшаның, Финляндияның, Чехословакияның, Швецияның, Японияның хоккейистери. 1956 чылда делегейниң болгаш Европаның чемпионады ССРЭ-ниң хоккейистери байырлалды хаггаан.

Чемпионаттың оргкомитединиң дергазы И. И. Никифоров ССРЭ-ниң хоккей секциязының оргкомитединиң болгаш совет спорттуу ниитилелдиг даасканын ёзугаар маргылдааларның киржикчилериниге чүректиг ханыызынан байыр чедиргеп.

Хоккейнин бүгү делегей эвилелиниг Европа президентизи дээрги Д. Ажери (Англия) маргылдааларның эки белеткели дээш өөрүп четиргеп болгаш хоккейистерге байыр чедиргеп.

Чемпионат ажыттынган. ССРЭ-ниң күүне гимнизи чаңгыланып турган. Аныың фигурисчи уруглар командаларның капитаннарынга чечектерни тудускан.

Дугаар тутканын ёзугаар бир дугаарында Швециянын болгаш Герман Демократтыг Республиканың хоккейистери ужурашкан. Швед спортсменнер улуг маргылдааларга чаңгыс эвес удаа киришкеннер болгаш чүгле Европада эвес, харын бүгү делегейде күштүглериниг сайынга кирер. Олар Европаның чаңгыс удаа чемпионуну чораан эвес, а 1953 чылда делегей чемпионунуң адын чаалап алганнар.

Немец спортсменнер атакаже киргеннер. Элээн каш минутада оон швед команданың хаалгазының чанынга болуп турган, ынчалза-даа сураглыг ойнакчы Свен Югансонга баштаткан күштүг беш кижи шөлге үнүп келген. Югансон конькиге кончуг дүрген маннаар болгаш оон телиигин кончуг эки билир.

Маргылдаага өскерилишкин болган. Маргылдаа швед спортсменнерниң тиилелгези-биле 11:1 саныг болуп доозуган.

ССРЭ-ниң командазынын ойнаарын көрүкчүлер четиклейн маныр турганнар. Ол Японияның командазы-биле ойнаан.

Маргылдаа Совет Эвилелиниң командазының тиилелгези-биле 16:0 саныг болуп доозуган. Кежээ делегей чемпионадының оонун «Динамо» стадионуун катогуунче шилчиткен. Аңаа ийи ужаржыышкын болган. Финляндия биле Польша Улус Республиканың командаларының аразынга чидиг демисел болган.

Фин хоккейистер 5:3 саныг утканнар.

Орай кежээ Чехословакияның хоккейистери Австрияның спортсменнери-биле ужурашкан.

(СЭТА).

Кыдат найыслалда

ПЕКИН. (СЭТА). Ам үүлге политиктиг эвес, харын база культурлуг болгаш үлегүрлүг төп болуп, үш миллион чурттакчы чоннуг болуп турар, дүрген өзүп турар Пекин хоорай электроэнергиягга негелделиг болуп турар. Оон-биле холбаштыр 200 муң киловатт улуг ТЭЦ-тиг тудуунга белеткел калбарган, ол станция келир чылын хоорайга баштайгы тогун бээр. Оон электроэнергизының үштүн бир кезин кудумчуларны болгаш бажыңнарны чырыдар, а үштүн ийи кезин үлетпүр бүдүүлгелериниң хереглелериниг бээр.

Чылыг-биле ажылдаар электростанцияны совет тускай эртемниглерниң дузалаа-биле төлевилелдээн болгаш ол өөлүг чаа техника-биле гуттунган болур.

Тайбын херээ идегелдиг холдарда турар

«Нейес Дейчланд» солун ГДР-ниң национал камгалал министри В. Штофтун чүүлүн парлаан. Гитлержи фашизмден бодунуң хосталганы-биле немец улус маадырлыг Совет Армияга хүлөөлелиг деп В. Штоф бижээн. Ол төөгүлүг тиилелгениң ачызында Германияның бир кезинде империализмин болгаш милитаризмин үзүткааларының, монополистерин болгаш юнкерлерни чайладырының үндезин сууру тургустунган.

Амгы үеде Совет Армия дайын кыысыкчыларының агрессчи планнарын үзүп шыдаар күш болуп турар дээрзин министр онзалап демдеглээн. Ынчангаш Совет Армия бүгү делегейге тайбыңны хандырарының херээнге чугула салышкынны киирип турар. Совет Эвилелиниң чорудуп турары тайбыңның чайгылыш чок политиказының ачызында, а ол ышкаш Совет Армияның күчүзүүн ачызында Германияда тайбыңга ынакшылыг кижилер болгаш тайбыныы хандырар дээш демисежип турар оске-даа чурттарда тайбынга ынакшылыг улустар тайбыныың херээ идегелдиг холдарда турар дээрзинге бүүдүүл болур деп Штоф түннелиниде бижээн.

Ажылчы чоннарның күсели-биле „камналга"

ЛОНДОН. (СЭТА). Ыыдында-ла белик турган бажың хөлезинин бедилерин болдура бээр, бажың хөлезиниң дугайында чазактың хоойлу төлевилелин англи ажылчы чон буруу шаап турар. Эмнг эмер үүгларга сүттүг болгаш школачыларга эртенги чемнин өртектерин белдер дугайында чазактың шиитпирин олар база киленнээшкин-биле утканаан.

Тредьюниониларның шотланд конгрессинин чингине чөвүлели февраль 21-де сан министрниге чагаа чоруткан, өртектерге чаа бедиишкин ажылчы чоннарның калбак безектеринге, кол нургулайында өвөөн орулгалыг болук кижилерге зар-берге үүгге кыдыр онаажып турар деп ол чагаада медеглээн.

Лейбористерниң неделя санында үнер «Трибюн» солуну чазактың чаа хемчегларын дугайты мынча деп бижээн: «бичии уруглар болгаш эн-не өвөөн шалыныг ажылчыныр хамыктың-на карааладап когараар-дыр. Ол дээрге, бажың өөлериниң карманынга 100 миллион фунт стерлингти киирип бээр соруглалыг, бажың хөлезининиң хоойлу төлевилелин идип үндүрүп турар чазактың чорудуп турар камналгазы ышкажы».

Нерунуң чугаазы

ДЕЛИ. (СЭТА). Нагпурның чоогунда Аколага болган митингиге февраль 21-де Индияның премьер-министри Неру чүве чугаалап турган, чаңгыс-даа даштыкы солдаттың оон девискээринче кирер чоруун Индия болгурбас деп медеглээн.

Дөрттериниң резолюциязынга удур Айыыл чок чорукту Чөвүлелиге Совет Эвилелиниң бадылаанын соон дарый чамдык күүнелер оске хевирге резолюцияны база дагын киирген деп Неру айыткан. Англияның болгаш оске чамдык күүнелериниң чазактары Индияны иштилиеп суларадырының тактиказын чорударын сралдажып турар, ынчаарга кажан бүүдүн империалистер бистиң улузувусту чартыктырарын, индустарының болгаш мусульманнарның аразынга өскөннежилгелерни өөскүдерин ораладжып турганының үезинде, Индияның хамаарышпас чоруун чарлаарының мурнунда Англия база ынчаар кылып турган деп чүвени премьер-министр онзалап демдеглээн. Индияга хамаарыштыр чамдык улуг күүнелериниң ажы-чаңы индий улуска хамаарыштыр олзының өкзөнинг чоруу-биле болдунган деп Неру медеглээн. Индияның хамаарышпас политиказы ол күүнелерге таарышпайн турар. Ынчалзада Индия ол политиканы үргүлчүлээр. «Бистиң хамаарышпас политикавысты акшага солуурун болдавайн турар бис» деп Неру чугаалаан.

Суэц Каналын арыглаар талазы-биле ажылдар

КАИР. (СЭТА). Солуннарының дыннадыгларын ёзугаар алырга, Суэц каналында ону арыглаар талазы-биле ажылдарның ийиги болгаш үшкү чадалары февраль 19-та эгелээн.

Ол чадаларда ажылдарның коп кезин Порт-Саидтың районунга хамааржыр.

Суэц каналын арыглаарын хайгааралаар талазы-биле эксперттер комитединиң башкылар коллективи, ийиги черни «Ленинчи орук» колхозунуң командазы, үшкү черни типография коллективи эзээн. Ол командыларны база шылгараан адыгжыларны түс бүрү шаналаан.

С. ТАМБА.

Редактор К. С. ШОЙГУ.

АКШ-тың Коммунистиг партиязын истеп сүрүп турары

НЬЮ-ЙОРК, 21 (СЭТА). Парлалганын дыннадыгларын ёзугаар алырга, АКШ-тың Коммунистиг партиязының чингине секретары Ю. Деннисти компартиянын XVI съездизинин дугайында «өчүктер» алыр дээш иштикинин айыыл чок чоруунун айтырыгларының талазы-биле сенаттың бакка сурагжаан адакы комитединче келдирткен.

«Дейли уоркер» солун АКШ-тың компартиязының түр национал комитединиң медеглелин парлаан, ол комитет америка эрге-чагыргаларының АКШ-тың компартиязын истеп сүрериниче угланган ол «өш бодаан хемчээнге» шиитпирлин-биле улуурланып турарын илереткен.

АКШ-тың компартиязының съездизинин ажылын эн-не калбак-биле чарлап таратkан чүве деп медеглелде демдеглеп турар. «Чугула шиитпир болгаш бадылаашкын бүрүүн информацияның бүгүле адырларын дамчыштыр доп-дораан ыыналын турган чүве. Бистиң резолюцияларывысты парлалтага чүгле дамчыдын турган эвес, харын съездиниң бүгүле хуралдарынга коммунистиг эвес хайгааракчыларның бөлүү өлүржүп турган» деп медеглелде чугаалап турар.

Бир эвес Истлэнд (сенаттың адакы комиссиязының дергазы) АКШ-тың «иштики айыыл чок чоруунун» дугайында сагыш салып турар болза, бистер миллион-миллион негр хамаатыларның айыыл чок чоруунга бомбалар, өлүрүкчүлер халдаашкыннары болгаш ак кештиг хамаатыларның үрегдекчи чөвүлелериниң янзы-бүрү үүлтедиглери кыжаныып турар Алабама штатта Монтгомери хоорайже болгаш мурнуу-чүктүн оске-даа районнарынче кичээнгей салырын оон комиссиязынга сүмелеп тур бис» деп медеглелде оон ыыдай айтып турар.

Лахтиде делегейниң хаак маргылдаазы

ХЕЛЬСИНКИ. 24 (СЭТА). Бөгүн Лахти деп фин хоорайга делегейниң чаңчыл болган хаак маргылдаазы доозулган. Делегейниң тос чурттарының эң күштүг хаакчыларының маргылдаазы улуг кичээнгейни хаара туткан. Маргылдааларны көөр дээш 70 муң ажыг кижи чыыган.

Эртен ооларның 50 километрге чарыжы болган. Бир дугаарында сураглыг фин хаакчы Э. Колехмейнен келген. Оон шагы 3 шак 17 минута 36 секунда. Ийиги, үшкү болгаш дөрткү черлерни база фин спортсменнер алганнар. Совет спортсменнер П. Колчин, С. Кондаков болгаш В. Баранов олар 6-дан 8 чедир черлерни алганнар.

Хаак талазы-биле ийи хевириниг маргылдаазынга бирги черни норвег спортсмен С. Стенерсен алган. Ийиги черде фин хаакчы П. Корхонен, үшкү черде — В. Лар (Чехословакия). Совет спортсмен Н. Гусаков дөрткү черни алган.

Дүүш соонда трамплиннден халыыры-ны маргылдаалары болган.

Боодалга маргылдаазы

САРЫГ-СЕП. (Телефон-биле). Совет Армияның болгаш Шериг-Далай Флотунуң 39 чыл өөнга холбаштыр Баа-Хемниг ДОСААФ райкому боодалга маргылдаазы организастаан. Аңаа бирээзинде-ле 5 адыгжылыг 10 командалар киришкен.

Маргылдаанын түннелиниде бирги черни Сарыг-Септин ортумак школазының

Редакциянын адрези: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3. Телефоннары: редакторнуң 3—62, редакторнуң орлавчызының, иштики информация кылдызының — 3 — 88, харыысалгалыг секретарының культура болгаш амыдырал кылдызының 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, көдээ ажыл-агый кылдыстерниң 3—68, чагаа кылдызының база бухгалтериянын 3—65.

ТС—00095.

Культура өргелелиниң типографиязы

ЧАҢНЫК ДУЖҮҮШКҮНҮНДЕН БОЛГАШ ЭЛЕКТРИ ТОГУНУУ СОГУУШКУНУНДАН КАМГАЛАНЫРЫ, БАШТАЙГЫ ДУЗАЛАМЧЫ

Бижиге чаңнык дүшкенде азы электри тогунуң согуушкуну деггенде оон эрт бодунга өртүүн чөрлер бар болгулаар, медерелин өскүнүптар; аар таварылгаларда тынмайн баар болгаш өлүп-даа болур. Электри тогунуң согуушкунунда кемдээн кижи нургулайында-ла девидээш холдары-биле так кыдыр адыштапканы электри удазынында адырыбайн баар.

Электри тогунда кемдэшкинин болдурбас төлөөде, көдөө ажыл-агый машиналарының электри дерилгезин болгаш оларга ажылдарда айыыл чок болуруунун техниказын эки билири чүүл.

Электри тогунуң согуушкунунга таварышкан кижиге баштайгы дузаламчы болза электри удазынын ону доп-дораан адырары болур. Ону адырар кижи токтуг сонгуп болур айыылыныдан боду база кичээнир херек. Согуушкунга таварышкан кижиниң адыштапканы удазынны кызыл хол-биле тудуп болбас. Бир эвес ук кижиниң хеви кургаг болза оортан тутканы, удазындан адыра тыттар херек.

Электри тогунга таварышкан кижи медерелин өскүнүпканда аңаа нашатырлыг спиртти чыткарар. Тыныжы доктаганда тускай тынгарылганы кылыр болгаш эмчиниг доп-дораан келдирер. Өртенген черлерни марганцтыг ажыткалия эзилдирин-биле өттүргеп ол пос-биле шарыыр болгаш ук кижини эмнелгеге чедирер.

Чаңныктан камгаланырда дараазында чүүлдерни сагыыр чогуур, чүл дизинфицирээшкин үезинде бедик чүвелер чанынга чоокшулавас, көдөө ажыл-агый херекселлериниг кадыыр, айыыр болгаш өскелериниг-даа бистиг талазын өрт кыдыр тутпас.

Тыва областың санитар-чырыдыышынын башкысы.

Бызыл хоорайда Сельская кудумчузунда № 6 бажында чурттап турар Парасковья Андреевна Васильева Красноярск крайның Шушенское районунуң Каптырево суурунда чурттап турар ашаа Николай Константиновичи Васильевтен чарлыр дугайында херек кодурүп турар. Ук херектi Бызыл хоорайның 1-ги участогунуң улус судунга көөр.